

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 30

REDAKTOR:

Nevenka Manola,
arhivist

Odgovorni urednik

Fabijan Trgo,
pukovnik

IZDAJE

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 30

BORBE U HRVATSKOJ 1941—1942. GODINE

BEOGRAD

1963.

NAPOMENA REDAKCIJE

Trideseta knjiga Zbornika je dopuna ranije izdatih prvih deset knjiga, koje obuhvataju samo dokumente partizanskih jedinica i političko-partijskih organizacija za period od 1941. do zaključno 1942. godine. U sljedećoj godini biće objavljena u posebnoj knjizi ustaško-domobranska dokumentacija. Dokumenti za obje knjige uglavnom su naknadno pronađeni, a njihovi originali nalaze se u arhivskim fondovima Vojnoistorijskog instituta, Instituta za historiju radničkog pokreta SR Hrvatske (ranije Arhiv CK SK Hrvatske) i u Muzeju Narodne revolucije u Splitu. S obzirom na veliki broj neobjavljenih dokumenata, naročito iz 1942. god., redakcija je smatrala nužnim da ih objavi i da tako kompletira građu za najinteresantniji period u razvoju narodnooslobodilačkog pokreta u Hrvatskoj.

Za 1941. godinu objavljujemo svega 26 dokumenata. Redakcija nije imala mogućnosti da ih više prikupi, jer je sva značajnija građa objavljena u prvoj i drugoj knjizi ovog toma. Nedostatak dokumentacije za taj period stvarao je prilične poteškoće i pri obradi dokumenata, tako da su se morale uglavnom koristiti stenografske bilješke, odnosno podaci koji su prikupljeni poslije oslobođenja, na osnovu sjećanja učesnika narodnooslobodilačkog rata. To isto važi i za obradu dokumenata iz prve polovine 1942. godine.

Naročito bismo napomenuli da se obrati pažnja na dokumente iz Dalmacije, a među njima i na pismo sekretara CK KPH Rade Končara, jer se u njima, uz ranije objavljene dokumente, mogu potpunije sagledati događaji u Dalmaciji u periodu formiranja i razbijanja partizanskih odreda.

Može se primijetiti da u prvim dvjema knjigama, kao i u ovoj, ima vrlo malo dokumenata o borbama i razvoju narodnooslobodilačkog pokreta na teritoriji Primorsko-goranskog odreda. Prema obavještenju učesnika velik broj dokumenata je još za vrijeme rata sakriven, odnosno zakopan, ali ni do danas nije pronađen.

Objavljujemo 177 dokumenata za 1942. godinu. Oni govore o razvoju narodnooslobodilačke borbe u krajevima gdje pretežno žive Hrvati, zatim o borbama s četnicima u Kninskoj krajini, i o akcijama partizanskih odreda operativnih zona, brigada i divizija. To, naravno, nisu ni iz daleka svi dokumenti s kojima obilato raspolaže Arhiv V. I. I. Stoga se pri izučavanju narodnooslobodilačkog pokreta u Hrvatskoj za 1942. godinu mora, uz ranije objavljenih osam knjiga, obavezno koristiti i neobjavljena građa Arhiva V. I. I.

Posebno skrećemo pažnju na izvještaj sekretara Okružnog komiteta KPH za Karlovac, podnesen na Drugoj partijskoj konferenciji 12. marta 1942, jer, pored podataka o radu partijskih organizacija tokom 1941/1942. godine, on obuhvata razvoj i djelovanje Partije na teritoriji Korduna, Banije i Gorskog kotara neposredno pred rat. Pored izvještaja koji govore o akcijama, organizaciji jedinica i radu političkih komesara, interesantni su i izvještaji o prvim partizanskim oficirskim kursovima i školama, izvještaj o ishrani i snabdijevanju jedinica i stanovništva na oslobođenoj teritoriji i izvještaj o radu štamparije CK KPH.

Knjiga obiluje i pregledima brojnih stanja i naoružanja jedinica, čiji podaci su vrlo dragocjeni za sagledavanje stalnog porasta partizanskih odreda, brigada i divizija NOV u Hrvatskoj. Pregledi socijalnog i nacionalnog sastava jedinica, kojih je manje, mogu bar donekle obogatiti podatke o karakteru naše revolucije.

Na kraju, naglašavamo da je prilikom korišćenja dokumenata u ovoj knjizi neophodno povezivanje sa dokumentima objavljenim u prvih deset knjiga ovog toma.

BR. 1

PISMO DUŠANA MILEUSNIĆA IZ PRVE POLOVINE AV- GUSTA 1941. GOJKU POLOVINI, KOMANDANTU ŠTABA GERILSKIH ODREDA ZA LAPAC I OKOLINU, O STANJU NA SEKTORU BRUVNO — MAZIN¹

Dragi Gojko²

Evo sad stigoh sa položaja i situacija na ovom sektoru je sljedeća: — Utvić³ sa svojim ljudima se povukao jutros odmah čim je primijetio italijansku vojsku — oko 30 vojnika koji su došli u *Bruvno* i donijeli proglas da izlijepe, povukao se na *Ljubinu Poljanu* pored Poštaka više *Otrića*. gdje će izvršiti reorganizaciju i pokupiti dobrovoljce. Prilažem ti njegov izvještaj⁴ sa primjedbom da sam jučer bio kod njega preko 2^h, sve objasnio i da bez naređenja ne smije napustiti položaj, a što je učinio. — Ostali su ljudi na svojim položajima. Za borbu sa Italijanima su Medonov vod, Kovačevići (Genin), Rade Vignjevića, a i ovi ostali Mazinjani bi se mogli privoliti za borbu. Bruvanci su slabi skoro svi, ipak bi se od njih moglo izabrati nešto borbenih ljudi, a ostalima bi trebalo oduzeti puške. Brezovčani su isto spremni za borbu. Situacija je sad nezgodna u tome što su prema Gračacu na položajima Bruvanci i jedino Brezovčani. — Popina i Zrmanja su slabi, za ovaj sektor bi trebalo do 200 borbenih, po mogućnosti Bosanaca da odmah uputite. S tim bi se podigao moral ovdašnjih, upravo bruvanjskih šeprtlja, a sa tom snagom bi se lako ponosao sa Italijanima po

¹ Original (pisan mastilom, ćirilicom, u prvoj polovini avgusta) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta (dalje: V. I. I.), reg. br. 9/2, k. 1612.

² Polovina, tada komandant Štaba Gerilskih odreda za Lapac i okolinu.

³ Ilija

⁴ Izvještaj, pisan 7. avgusta, nalazi se u Arhivu V. I. I., reg. br. 1/5, k. 1612.

ovdašnjim poljima. — Po mom shvatanju ovo je naročito važno i neophodno, a kad uđemo u borbu onda bi se lako prečišćali.

Ako je u Grahovu došlo do borbe sa Italijanima odmah mi javi rezultat borbe. —

Napominjem vam da ste vrlo nemarni za cio ovaj sektor. Gotovo ne vodite računa o frontu koji se proteže od Knina do Ploče.⁵ kome ste trebali i trebate obratiti naročitu pažnju, mnogo veću nego tamošnjim frontovima. Ponekad gubite vrijeme na manje važne stvari. Meni je nemoguće stići gdje bi sve trebalo.

Pripreme za napad na Podlapaču⁶ ja nisam vršio, nego samo dobio od vas naređenje da im pošaljim jedan vod, što sam učinio. Prema primljenim obavještenjima Mazinjani su jedino opljačkali nekog trgovca, za kog tvrde da je bio ustaša, a ne znam ko je pljačkao tamošnje seljake. Prilažem Blaževićovo pismo.⁷ —

Ako je moguće dođite jedan ovamo i odmah pošaljite pomoć, pa će nadam se biti dobro. Pozdrav

D. Mileusnić

P. s. Prilikom jutrošnjeg dolaska Italijana u Bruvno Krajinović⁸ u razgovoru sa njima kazao im je da u ovdašnjim brdima imamo oko 40.000 boraca, što su primili prilično ozbiljno. Prilikom njihovog polaska za Mazin skrenuo im je pažnju da nije zgodno da idu u Mazin zbog toga što se na međuprostoru Bruvna i Mazina nalazi mnogo naših odreda. Ipak su krenuli, ali kad su sa Žitnika ugledali naše na previji odmah su krenuli nazad.

Dušan

⁵ Odnosi se na masovni ustanak u Bosanskoj i Kninskoj krajini i južnom dijelu Like koji je otpočeo na sektoru Drvara i Donjeg Lapca. Opširnije o tome vidi: tom IV, knj. 1, dok. br. 7, 66, 77, 237, 246, 247, 250, 266 i 297, tom V, knj. 1, dok. br. 10, 97, 103, 105, 107, 113, 114, 116, 120, 123 i 137; Arhiv V. I. I., reg. br. 26/2a — 1, k. 540, 39/5, k. 195 i 1/2, k. 206, i članak Đ. Jovanića „Ustanak u južnoj Lici“ u knjizi „Ustanak naroda Jugoslavije 1941“, Vojno delo, Beograd 1962, str. 102.

⁶ Podlapac (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 39 i 154).

⁷ Misli se na pismo Jakova Blaževića, ali redakcija ne raspolaže tim dokumentom.

⁸ Nikola, uhvaćen od Talijana i ubijen 1941. godine.

BR. 2

PISMO KOMANDANTA DRVARSKJE BRIGADE LJUBE BABIČA OD 29. AVGUSTA 1941. O DOLASKU GRUPE PARTIZANA IZ ŠIBENSKOG ODREDA, STAVU PREMA TALIJANIMA I O SARADNJI SA PARTIZANSKIM ODREDIMA DALMACIJE¹

Obavijest primljena danas (29 avgusta). Odgovaram po redu: Od obećanih ljudi stiglo je ovamo njih 10 (deset).² To je grupa koja je pošla iz Šibenika na čelu sa drugom Jovom I. Ta je grupa najprije došla do Promine, a odatle uz pomoć Paje Popovića pokušali su da se prebace na našu stranu. Tom prilikom bili opkoljeni od talijanske straže njih 5 sa Jovom na čelu, koji je bio *komand.* tog odreda. Svi su izgledi da se tu radi o organizovanoj izdaji od strane P. Pop. Da li je to tako treba detaljno izviditi. Mene čudi da drugovi iz Knina zajedno s tobom nisu poduzeli nešto da bi pomogli tim drugovima da se snađu i ovamo prebace bez tolikih žrtava. Od onih deset ljudi 4 su part., a svega dva, i to za nuždu, malo bolji vojni stručnjaci. Neke od njih poslaćemo odmah, kao odgovorne, na pojedine dijelove naše fronte. Ako dođu ovamo ta dva čovjeka o kojima govoriš mi ćemo biti za nuždu zadovoljni. Neka svi drugi drugovi rade u pozadini u Dalm. jer to je isto tako naš vrlo važan front, možda mnogo važniji. Toliko što se tiče kadrova. Po pitanju Talijana: To je sada najvažnije pitanje. Naš ustanak sada proživljava najveću krizu, baš u vezi s tim pitanjem. Velik. srb. elementi s drugim neprijateljima naroda otvoreno šuraju sa Talijanima. Već nekoliko dana vode neke pregovore. Talijani nastoje da pocijepaju naše snage i tako razjedinjene da nas lakše savladaju. To je očito. U tome se služe svim sredstvima. Mi smo preduzeli izvjesne mjere protiv tih elemenata. mislim da ćemo ih potpuno savladati. Talijani su spremni da pređu u napad. Dostavili su nam neku vrstu ultimatumu po kome u poned. 1 septembr.³ treba da se izjasnimo po pitanju njihovih okup. zahtijeva. U sluč. da budu nepovoljni naši odgovori, oni tako kažu, stupiće u oružanu borbu. Demarkac. linija koju oni „predlažu“: Ogulin, Plaški, Korenica, Udbina, Rudi Vrh, Brotnja, Cvjetnić, Kamenica, Resanovci i dalje prema Livnu. Ta oblast da bude pod njihovom vojnom okup.,

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Muzeju Narodne revolucije. Split, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“.

² Vidi dok. br. 4 i 5.

³ Vjerojatno se odnosi na sastanak u Padenima koji su organizovali pročetnički elementi s Talijanima (vidi tom X, knj. 1, izvještaj Komande divizije „Sasari“ od 2. septembra 1941, tom. IV, knj. 1, dok. br. 13, 66, 70 i 77 i tom V, knj. 1, dok. br. 14, 20, 21, 22 i 24).

a civil. vlast „hrvat.“. Jasno je sve: spasavanje Pavel. onako kako mogu, ostvarivanje imp. aspiracija talijan. fašista. Mi se spremamo na tu borbu. Ona će biti dosta teška. *Naročito ako Dalmacija, Hrvatska i dr. krajevi ne povedu istovremeno borbu protiv njih. Ta se borba mora započeti po cijenu najvećih žrtava.* Naša part. sa rad. narod. mora sve učiniti, kako bi rasteretili naš front. Mi trebamo samo vašu pomoć i mi ćemo biti toliko snažni da i tu tal. bandu savladamo. *Još jednom podvlačimo da od pokreta u Dalm., u tal. pozadini, zavisi sudbina našeg ustanka.* To podvl. po sto puta. Odmah u tom pogledu izdati potrebne naredbe. Sa Bjedovom⁴ stupiću u vezu, ukoliko imadne mogućnosti. Sva ona sela koja nabraja, s kojima bi se trebali povezati, povezana su sa našim odredima, doduše preko manje-više, čet. elemenata. Postupićemo prema naredbi da se u Golubić pošalje neki potrební čovjek. Čudi me da mi ne šalješ taj letak P.K. — K.P.H. Smatram to aljkavošću i protestujem protiv toga jer ovako se ne može raditi. — Mi moramo izdati let. na talijanskom pa makar potpisali naše geril. odrede. To ćemo učiniti danas-sutra. — Matrice šalji čim prije. — Nešto ljekarskog materijala primio sam po Kosmanu, ne znam da li je to taj potrební lijek. — Mnogo me iznenađuje za te događaje kod Sinja i Drniša. Mi radimo kako sam ti javio na reorganizovanju naših geril. odreda. Privodimo taj posao pomalo i kraju. — Tražite veze sa odgovornim forumima za Bosnu i Herceg., mi je nismo mogli dobiti. Slali smo tri puta čovjeka. Uzalud. Pokušajte i vi. — Tražite vezu sa odg. forum. za Crnu Goru. O tome nas izvijestite. — Da li su CK KPJ ili CK KPH ili Pokr. k. izdali kakav proglas povodom novonastale situacije (okup. Hrvatske). Za sada samo toliko. Ali još jednom podvlačim da po svaku cijenu morate povesti borbu na terenu protiv talijanskih okupatora.

Da. borba jaka u Dalmaciji i ostalim krajevima Hrvatske, samo to i još jednom samo to!!!

İzdajte letke i proglase — apele srpskom i hrvat. narodu da pomogne naš narod. ustanak i borbu. To odmah učinite. Potpisujte i nas. Obavijestite što više možete o našoj borbi. To ste do sada malo činili kako pričaju prisutni drugovi.

İmali smo tešku borbu kod Petrovca: neprijat. art. (8 top.) avijacija, tenkovi i pješadija jurišali su, mi smo ih razbili, uništili cijelu satniju i jednu polumitralj. čet. Kod Glamoča borbe napreduju. Na livanj. frontu takođe. Kod Jajca takođe kao i na drugim stranama. Odmah izvještaj.

Plameni pozdrav svima drugovima
Ognjen⁵

⁴ Špiro

⁵ Ognjenović (Ljubo Babić)

BR. 3

UPUTSTVO POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU OD AVGUSTA 1941. RUKOVODSTVIMA NOP DALMACIJE ZA STVARANJE NARODNOOSLOBODILAČKOG FRONTA¹

PLATFORMA JEDINSTVENOG NARODNO-OSLOBODILAČKOG FRONTA

Poznat je očit cilj hitlerizma, da zagospodari cijelim svijetom, ali je još očitija njegova namjera, da podjarmi naročito slavenske narode. Pošto je prethodno osvojio Evropu i sve male slavenske narode, udario je na moćni i napredni Sovjetski Savez, u čijem se sklopu, pored drugih slobodnih naroda, nalaze i dva najveća slavenska naroda: Rusi i Ukrajinci. Po Hitlerovom planu. Slavene kao nižu rasu treba djelomično iskorijeniti, a djelomično pretvoriti u bespravno roblje. Privredu slavenskih zemalja žele osvajači da potčine potrebama njemačke industrije i da na ogromnim prostranstvima slavenskih zemalja stvore velike posjede, na kojima će njemački, talijanski i mađarski baroni i grofovi izrabljivati i tlačiti seljaštvo slavenskih naroda. Privredno potčiniti, nacionalno i kulturno potpuno uništiti i porobiti sve narode, a naročito slavenske, to je cilj njemačkog fašizma. U sprovođenju ovih paklenih planova njemački fašizam ima pokorne pomagače u svojim prirepcima: talijanskom, mađarskom, rumunjskom i finskom fašizmu.

Ali sigurno najodvratnije sredstvo u borbi hitlerizma protiv Slavena je njegovo nastojanje, da preko svojih plaćenih slugu u pojedinim slavenskim narodima zavadi te narode, kako bi se oni u toj borbi iskrvarili i međusobno uništili.

Kod nas u tzv. „nezavisnoj Hrvatskoj“ tu ulogu Hitlerovih plaćenika igraju Pavelić i njegova franko-ustaška banda, neoporno najveći izrodi i izdajnici što ih je ikad hrvatski narod imao. Oni su talijanskom fašizmu prodali našu divnu Dalmaciju, kolijevku hrvatske kulture; oni su predali Mađarima Međumurje — oni su spremni da potpuno predaju i ostale krajeve „nezavisne“ Hrvatske stranim osvajačima samo da im se kao dobre slugе ne bi zamjerali. Glavna zadaća tog ološa, koji nema nikakvog oslonca i uticaja u hrvatskom narodu, sastoji se u izazivanju što veće mržnje i borbe između Srba i Hrvata, da bi tako tuđinski osvajači što lakše i sa što manje vojnih snaga, koje su im potrebne u borbi protiv SSSR i drugih slobodnih naroda, mogli vladati u našoj zemlji.

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Muzeju Narodne revolucije, Split, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“.

Potrebno je, napose, ovdje istaći lukavu politiku talijanskog fašizma. U krajevima potpuno pripojenim Italiji, talijanski fašizam primjenjuje bezobzirne mjere terora, izgladnjivanja, pljačke, odnarodnjavanja i uništavanja hrvatske nacionalne kulture. Međutim u krajevima gdje „vladaju“ ustaše, talijanski fašizam provodi dvoličnu politiku. Dok sa jedne strane sarađuje sa ustašama u borbi protiv partizanskih odreda i podjuruje ih na krvava djela protiv naroda i njegovih boraca, dotle s druge strane nastoji među izvjesnim srpskim krugovima, prikazujući se kao tobože zaštitnik Srba od ustaša, vrbovati svoje agente i plaćenike. Na taj način uz njihovu pomoć talijanski fašizam namjerava potpuno okupirati i ostali dio Hrvatske i Bosne. Ti agenti, koji su se pojavili kod Srba, traže da Srbi na „velikodušnost“ talijanskog fašističkog razbojnika odgovore lojalnom saradnjom u borbi protiv oslobodilačkog partizanskog pokreta. Ovim izrodima, koji su spremni da zbog svojih prljavih računa u najodlučnijem trenutku borbe zabodu narodu nož u leđa, treba bezobzirno zderati krinku i dati im odlučan otpor.

Čitav hrvatski i srpski narod moraju se baš zato ujediniti u bezobzirnoj i nepomirljivoj borbi protiv tuđinaca i njihovih slugu i najodlučnije odbiti sve pokušaje, koji idu za tim da razbiju jedinstveni narodno-oslobodilački front i oslabe njegovu borbu.

Jedini put ka nacionalnom oslobođenju naših potlačenih naroda može biti samo borba svih iskrenih rodoljuba na bazi *jedinstvenog narodno-oslobodilačkog fronta*. Pripadnost raznim političkim strankama i strujama, kao i nacionalna i vjerska raznolikost *ne smije* nipošto biti prepreka u zajedničkoj borbi protiv zajedničkog neprijatelja — stranih fašističkih osvajača i njihovih domaćih slugu ustaša i drugih, koji bi bili spremni pod bilo kojom izlikom služiti tuđinu. Lojalna saradnja unutar jedinstvenog narodno-oslobodilačkog fronta je osnovni preduslov uspješne borbe i pobjede. *Stvarna spremnost za učestvovanje u toj borbi je jedino mjerilo iskrene ljubavi prema svom narodu.*

Pitanje organizacije buduće države i društvenog sistema nije sada potrebno isticati. To će pitanje riješiti oslobođeni narod svojom slobodnom voljom kada naš glavni zajednički cilj bude postignut — a to je protjerivanje talijanskih osvajača i uništenje njihovih domaćih plaćenika, ustaša i ostalih.

Neosporno je, da je postignuće tog cilja moguće jedino putem oružane borbe, putem sveopćeg narodnog oružanog ustanka. U toj borbi učestvuju partizani Srbije, Crne Gore, Bosne, Hercegovine, Like i Korduna; ona je našla svog odraza i kod nas u Dalmaciji, gdje su u oružanoj borbi protiv tuđina i njihovih slugu pale prve žrtve za nacionalnu slobodu. Budući, da su par-

tizanski odredi sada najvažniji oblik borbe protiv tuđinskih osvajača i njihovih slugu, to najžešće treba pobijati one, koji žele prikazati partizane kao bivše velikosrpske „četnike“, koje su organizirali neprijatelji hrvatskog i srpskog naroda za svoje protunarodne ciljeve.

U narodnooslobodilačkoj borbi potrebno je primjenjivati isto tako i sve druge moguće oblike borbe, koji će slabiti vojnu snagu neprijatelja, kojima ćemo mu se suprotstaviti i onemogućiti mu da nas nacionalno, kulturno i ekonomski porobi.

Oblici borbe, koje predlaže Kom. Partija u Dalmaciji svima političkim strankama i grupama, svima rodoljubima sastoji se u slijedećem:

a) U prvom je redu dužnost naroda, da se prihvati *oružja*, da bi sa oružjem u ruci istjerao neprijatelja. Prvi korak u oružanoj borbi jest stvaranje *partizanskih odreda*, čija je zadaća uništavanje neprijateljskih vojnih formacija, skladišta, mostova, željeznica, transportata itd. Kod postojećih odreda treba uspostaviti jedinstveno rukovodstvo. Formiranje i snabdijevanje partizanskih odreda mora biti zadaća cijelog naroda u svima gradovima i selima. U krajevima gdje se vode partizanske borbe treba stvoriti zajedničke odbore za pomoć partizanima. U koliko uslovi u pojedinim krajevima dozvoljavaju treba da se i sav narod podigne u oružanu borbu, u opći narodni ustanak protiv stranih zavojevača i njihovih slugu.

b) Fašisti i njihove sluge ustaše, da bi što više držali narod na uzdi vrše nad narodom krvavi teror. Oni ubijaju najbolje sinove hrvatskog i srpskog naroda. „Ustaše“ vrše, naročito, teror nad Srbima u cilju razdvajanja naroda, a fašisti izlaze na ulice sa korbačima i bombama, sile narod da pozdravlja fašistički, prebijaju ljude jer govore hrvatski i pjevaju hrvatske pjesme. U policijskim i karabinijerskim kasarnama prebijaju i truju nedužno građanstvo. Protiv svih tih oblika terora narod mora da se odupre sa *oružjem u ruci da ubija nosioce i izvršioce toga terora*.

c) Pošto fašisti i njihove sluge ustaše žele narodu oduzeti i njegovu imovinu i hranu to u svakom mjestu treba organizirati *oružani otpor protiv rekvizicije svake vrste*. Oružani otpor treba pružiti i protiv ubiranja poreza i drugih daća, ako neprijatelj to pokuša silom.

d) Narodni neprijatelji žele našu industriju i transport pretvoriti u oruđa za snabdijevanje vojske. Stoga treba u tim industrijama onemogućiti rad u prvom redu *sabotažom* na industrijskim i transportnim instalacijama. Radnici u tim preduzećima moraju prići ka obustavi rada. U svim ustanovama, državnim i samoupravnim, koje služe neprijatelju i njegovim slugama ustašama treba provoditi sistematsku sabotažu, počam

od polaganog rada do potpunog uništenja instalacija, ureda, arhiva itd.

e) Talijanskom fašizmu je cilj, da hrvatski i srpski narod potpuno odnari i da potalijanči. Toj svrsi služe neprijatelju razne priredbe, nazovi kulturne ustanove kao „Dopolavoro“, kazalište, štampa, film, pjesme itd. Da se neprijatelja spriječi u njegovoj namjeri treba *bojkotovati* sve talijanske priredbe, ustanove, društva, kazalište i štampu. Svakog tko u takvim priredbama učestvuje treba smatrati izdajicom narodne borbe. Naprotiv, mi moramo isticati svugdje hrvatstvo i srpstvo i govoriti samo hrvatski i boriti se protiv upotrebe talijanskog jezika, pjevati samo hrvatske i srpske narodne pjesme, isticati slavonsku solidarnost protiv fašizma.

f) Talijanski fašizam i njegove sluge ustaše nastoje da što više upokore narod, da ga zarobe i natjeraju da služi njihovim interesima, da od naroda odgoje razbojнике, denuncijante i beskičmenjake, pokorne robove, ukratko da unesu u narod tzv. fašističku kulturu. Oni osnivaju svoja razna fašistička udruženja i ustanove kao balile, liktorsku omladinu, dopolavoro, fašio itd. a u Hrvatskoj pod drugim imenima ista udruženja. Da bi se narod sačuvao od ove „kulture“ treba sva ta udruženja *bojkotovati*. Svakoga ko u njima učestvuje treba smatrati izdajicom. No fašisti i ustaše se ne zadovoljavaju samo osnivanjem novih fašističkih i ustaških udruženja. Oni naročito žele da naša postojeća društva i udruženja kao stručna i privredna, pjevačka, vatrogasna, sportska i druga pređu u cijelosti u njihova udruženja ili da prihvate „ustaška načela“. Stoga moramo nastojati, da sva ta udruženja ne pređu na stranu neprijatelja, nego da ih radije *formalno raspustimo*, ako ih ne možemo braniti. Talijanski fašizam naročito nastoji da sva udruženja pređu u fašistička, jer time žele dokazati da su se odrekla svoje narodnosti, odnosno, da u Dalmaciji žive Talijani a ne Hrvati.

g) Tuđinski okupatori osiromašili su i ekonomski porobili naš narod. Najprije su nasilno srušili vrijednost našeg novca, pa ga razmijenili za bezvrijedni osovinski novac, bonove. Oni svoju finansijsku, industrijsku i trgovačku politiku provode s namjerom, da unište našu domaću industriju i trgovinu i da omogućе svojim trgovcima i industrijalcima pljačku našega naroda. Iz zemlje su izvezli svu našu hranu i sve zalihe robe. Uslijed toga je nastala strahovita nestašica i skupoća tako da narod, naročito najsiromašniji slojevi strahovito pate i gladuju. Protiv porobljavanja naroda i narodne imovine treba organizirati zajedničku borbu te uspostaviti u toj borbi djelotvornu solidarnost cijeloga naroda. Narod treba da *bojkotira* tuđinsku robu, tuđinske trgovce protiv nesavjesnog pljačkanja i izrabljiva-

vanja sa strane domaćih privrednika i špekulanata, zadatak je narodno-oslobodilačkog fronta, da pomaže ekonomsku borbu narodnih masa. (U ekonomskim sukobima između pojedinih slojeva našeg naroda ne smije se pozivati tuđinske i ustaške vlasti radi intervencije.)

h) Da bi što prije rastrojili fašističku i ustašku vlast moramo protiv svih ovih mjera vlasti pružati odpor. Na pozive vlasti, pa i najneznatnije, ne treba se odazivati. Ni na kakve upite ne treba odgovarati. Ne treba se prihvatiti nikakve dužnosti koje nalaže vlast, kao na pr.: razne počasne službe, dužnosti posrednika za otkup rekvirirane robe i t.d. Naročito ovamo spada neodazivanje na poziv u vojsku i nevršenje bilo kakvih dužnosti u vezi sa vojskom.

i) Fašistički osvajači pomoću svojih sluga ustaša uveli su u našu domovinu nekulturnu tekovinu „novoga reda“, antisemitizam tj.: ubijanje, pljačkanje, izrugivanje i proganjanje Židova. Kako ovaj postupak ima cilj da skrene pažnju sa pravih krivaca narodnih nevolja, sa stranih okupatora i njihovih sluga, to je naša zadaća da se odupremo teroru i proganjanju Židova.

Kako je narodni neprijatelj jak, a cilj jedinstvene fronte velik, to je potrebno, da bi se cijela narodna borba uskladila i što uspješnije sprovodila, za cijelu Dalmaciju osnovati u Splitu odbor jedinstvenog nacionalnog oslobodilačkog fronta, a po svim mjestima osnovati mjesne odbore. Ovi odbori treba da budu sastavljeni od predstavnika svih klasa, političkih grupa i stranaka, kao i pojedinih većih i manjih društava i t.d. Ti odbori treba da budu organi cjelokupne narodno-oslobodilačke borbe.

BR. 4

IZVJEŠTAJ SEKRETARA MJESNOG KOMITETA KPH ZA ŠIBENIK IVE DRUŽIĆA OD 5. SEPTEMBRA 1941. POKRAJINSKOM KOMITETU KPH ZA DALMACIJU O RAZBIJANJU ŠIBENSKOG PARTIZANSKOG ODREDA¹

Drugovi.

U prilogu dostavlja se zapisnik o saslušanju P.M., G.J. i B., koji su se sa M. vratili.²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Muzeju Narodne revolucije, Split, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“.

² Vidi dok. br. 5.

B.B. nije mogao biti saslušan, jer se do njega nije još moglo doći. Ako je nužno imenovanog će se naknadno saslušati i dostaviti zapisnik o saslušanju.

P.M. saslušao je drug Jura, a G.J. i B. drug Valent.

Drug M. nije saslušan, jedno što je trebao otputovati, a drugo jer je pokazivao znakove neraspoloženja prema saslušanju s naše strane.

Ako se od nas traži mišljenje u ovoj stvari smatramo, a na osnovu svega što proizlazi iz zapisnika kao i pričanja druga M., da je u ovoj akciji drug M. učinio dosta propusta. Vjerujemo, da ovi propusti nisu produkt neodanosti ili zlonamjernosti, nego prosto produkt neupućenosti u stvar, koja je kako za njega tako i za nas mnoge potpuno nova. U akcijama koje su započete niko od nas nije imao dosta iskustva.

Smatramo da su propusti druga M. slijedeći:

- 1.) Nedovoljno upoznavanje ljudi u odredu sa ciljevima i teškoćama zadatka.
- 2.) Prilikom dolaska u Ravni Gaj nisu preduzete mjere osiguranja logora (patrole, straže).
- 3.) U Ravnom Gaju neprijatelj prisiljen na odstupanje a nije slijeđen niti je ispitana situacija poslije borbe, nego je odmah izdat nalog za nastavak puta.
- 4.) Nakon borbe nije ispitano moralno stanje odreda, nije odred bio sakupljen (jer se u borbi jedna grupa odvojila), nego je šta više dozvoljeno da se i ljudi koji su bili na okupu razidu (tražili vodu). Smatramo da je odmah nakon borbe trebalo sve grupe pronaći i skupiti, ispitati situaciju, učvrstiti već pokolebani moral i spremiiti ljude za daljni pothvat (nahraniti, napojiti, urediti spremu itd.). Dakle nije se smjelo neposredno iza borbe, sa pokolebanim odredom i sa rascjepanim snagama krenuti.
- 5.) Osam dana logorovanja u Promini je velika pogreška. Iz saslušanja drugova iz odreda koji su bili samo vojnici, a politički mnogo iza komandira, proizilazi, da je bilo dovoljno indicija da se utvrdi sumnja u Paju Popovića³ i njegove namjere. Primjeri: Ko vas šalje? Da li imate novaca i koliko? Trebat ćete nam predati novce, — sistematsko izgladnjivanje ljudi, — traženje oružja, — nepotrebno zadržavanje odreda ispred škole a u blizini pruge u vrijeme dok Paja gleda na sat, — pucanj iz revolvera ili možda rakete, — dolazak i povratak kamiona u neposrednoj blizini mjesta prelaza, — upozorenje seljaka: „Ljudi ne idite tamo“, i odvajanje Paje sa četnicima mnogo ispred odreda.

³ Opširnije o aktivnosti Paje Popovića vidi u tomu V, knj. 5, dok. br. 62, napomenu 18.

- 6.) Komandir⁴ nije uspostavio vezu sa poznatim ljudima — drugovima iz Drniša i Knina, nego dozvolio da ga Paja od ovih potpuno odvoji. Komandir traži sve informacije od Paje (Ga. i Le.), šalje pismo na otvorenu adresu (Split) preko Paje, daje Paji lozinku „Zara I“ za „Zara II“ (Šilja).⁵
- 7.) Komandir odlazi i vrši važne razgovore sa sumnjivim ljudima sam, bez političkog komesara.
- 8.) Konačno komandir odreda nakon borbe⁶ potpuno napušta 11 ljudi, a da ne zna uopće šta se s njima dogodilo, a to se u nikojem slučaju nije smjelo dogoditi.

5-IX-1941

ZDRAVO!

Potpis: Jura
Valent⁷

BR. 5

IZJAVA BORACA ŠIBENSKOG PARTIZANSKOG ODREDA OD 5. SEPTEMBRA 1941. O BORBAMA S TALIJANIMA I O RAZBIJANJU ODREDA¹

I z j a v a²

druga P.M. jednog od poštenih radnika ali politički slabo izgrađenog:

Teško sam se dao nagovoriti od druga V. da bi pošao u odred. Bilo mi je sve neizvjesno i stvar sam zamišljao mnogo lakšom, pa sam se ipak odlučio. Ne znam zašto smo se tako dugo zadržali na putu između Šibenika i Danilo-Kraljice. Za vrijeme puta ljudi su bili u glavnom dobro raspoređeni sve do prvog okršaja u Ravnom Gaju.

U Ravnom Gaju smo se odmarali — počelo se pucati na nas. Računali smo da su nas opkolili ustaše ili Talijani, ili jedni i drugi. Mislili smo da ih ima mnogo i da smo sasvim opkoljeni. Vidili smo neke grupe vojnika, na prvi mah smo se iznenadili. Pucali su oni pa i mi.

¹ Komandir je bio Pepo Polak.

Pavle Pap

⁶ Odred su napale talijanske jedinice 132. pješadijskog puka iz Drniša. Opširnije o borbi vidi tom V, knj. 1, dok. br. 133 i 135.

⁷ Ivo Družić

¹ Original (pisan na mašini, latinicom), u Muzeju Narodne revolucije, Split, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“.

², ⁴ Vidi dok. br. 4.

Padale su različite komande. Ja sam viknuo: „druga četa naprijed“ a čuo sam dalje: „naprijed rezerva“, „juriš“, „desno krilo naprijed“ itd. — Na desnom krilu osjetilo se kolebanje. Neprijateljski vojnici izgleda da su se povukli. Ubili smo nekoliko neprijatelja, ne znam tačno koliko. Na našoj strani bio je jedan drug mrtav. Pala je komanda, da se brzo povučemo na Prominu. Neka grupa ljudi od naših su se odvojili (izgubili).

Odmah iza borbe nastalo je kolebanje u odredu. Ljudi su bili žedni i samovoljno pošli u potragu za vodom. Jedan dio od ovih koji su išli tražiti vodu, jedan dio nije se uopće vratio.

Komandir je bio dobar, više puta nam je govorio i mi bi ga okružili i slušali. Dobio sam dojam da je sve ružičasto predstavljao i nije nas upozoravao na sve opasnosti koje nam predstoje. Što se tiče hrane, ona je uglavnom pravedno dijeljena, samo što je zamjenik komesara za ishranu ostavljao veći komad kruha za sebe. Drugovi su ga kritikovali. Nisam primijetio da je bilo nezadovoljstva u pogledu dijeljenja hrane, izim nekih sitnica u vezi sa jednom bocom ruma, koju je komandir imao kod sebe za bolesnike. On je više puta gucnuo, jer da ga je bolio želudac. Neki su drugovi kada ne bi na večer mogli pojesti dodijeljeni im kruh isti ostavljali za sutra pa se je i to koji put kritiziralo. Mesa smo jeli svega dva puta. Seljaci sa kojima smo dolazili na putu u doticaj bili su dobri.

Politički komesar³ bio je dobar.

Na Promini je komandir tražio ljude koji bi nas prebacili na određeno mjesto, i navodno iz tog razloga odlazio nekuda. Poslije nekoliko dana došao je k nama neki Paja Popović⁴ koji bi nas imao prebaciti. Komandiru je taj čovjek bio sumnjiv i on je tu sumnju pred svima nama izražavao. [Odbjegle] ljude iz odreda, koji su odlazili kojekuda, neprijatelj je uhvatio i strijeljao.⁵

Na polasku put Drvara bilo nas je u svemu 16 (šesnaest), k tome Paja i nekoliko njegovih ljudi. Krenuli smo put pruge i ceste da se prebacimo. Kada smo bili blizu pruge išli smo u „koloni“ po jedan, ja sam bio predzadnji. Nisam vidio gdje je bio komandir jer je bio mrak. Odjednom jedan pucanj i vidim svjetlo u zraku. Od naših je neko bacio ofenzivnu bombu. Išlo se naprijed. Kada smo prešli prugu i cestu, došli smo na jedan betonski prelaz preko jarka i čuli smo uzvik: „Halt“, „Stafermo“, iza toga se na nas osula mitraljeska paljba koja je došla sa sjeverne strane a počela pucati s lijeva na desno. Ja sam se bacio u jarak i nastojao da na drugom mjestu pređem prugu

³ Miro Višić

⁵ Strijeljani su u Drnišu: Stipe Stančić, Miće Radetić, Nikša Polić, Ivo i Anđelko Ninić, Jere Kronja, Mladen Milković, Tonko Polić i još jedan drug (vidi knj. D. Gizdić: „Dalmacija 1941“, Zagreb 1959).

i cestu s namjerom da se vratim natrag u Prominu. Našao sam se sa ostalom četvoricom, koji su izgleda isto namjeravali.

Kada smo došli do pola brijega počeli smo se dogovarati, odlučimo da se vratimo natrag. Odlučimo da se razdijelimo i uputimo u dva pravca pa da se na određenom mjestu nađemo. Puške smo ostavili na Promini a bombe smo ponijeli sa sobom. Na ugovorenom mjestu nas trojica smo čekali i davali određene znakove (blejanje) ali se nitko nije približavao, našto smo mi odlučili da idemo sami. Bombe smo zakopali na jednom mjestu u zemlji. Ne znam da li je ko od naših na gore spomenutom betonskom prelazu poginuo.

I z j a v a

druga G.J. radnika za kojeg Ma. kaže da je zreo za par. i da ga treba primiti u par.

Slabo je bilo organizirano u samom početku. Na početku nama nije bila saopćena svrha puta a ni ciljevi. Nisu nam bile predložene opasnosti koje nam eventualno prijete i nismo mogli ni naslutiti, da će se dogoditi sve ono što smo doživili.

Prvo logorište bilo je Danilo-Kraljice. Tu smo ostali jedan dan. Drugo logorište bilo je selo Živkovići, tamo smo prenoćili i stali jedan dan. Treće logorište bilo je Ravni Gaj. Tu smo prenoćili a došli smo oko 2 1/2 sata po ponoći. Odmah po dolasku na to mjesto gdje smo imali logorovati, nije bila poslata patrola da obide i ispita teren. To se nije učinilo ni rano u jutro. Straža je bila postavljena u neposrednoj blizini drugova, koji su bili raspoređeni u više grupa.

U jutro oko 8 sati dok smo još spavali počeo je na nas pucati neprijatelj. Straža nije primijetila neprijatelja, koji je sigurno još ranije došao u našu blizinu i zauzeo položaj za navalu. Na prvu pucnjavu komandir je naredio „u strijelce“ i sam rukovodio s lijevim krilom, a desno krilo predao drugu Mehi.⁶ Drug Meho se nije nalazio na određenom mjestu, nego po sredini stroja, tako da oni na desnom krilu nisu čuli komandu, nego su sami komandirali. Desno krilo je zastalo i odvojilo se. U toj borbi ubijeno je 2 druga a 1 je ranjen. Iza ove borbe pokazala se nedisciplina, tako da su skoro svi pošli tražiti vodu i u tom traženju izgubljeno je devet drugova od kojih je šest strijeljano u Drnišu. Poslije borbe uputili smo se prema Promini. U Promini smo se zadržali 8 dana, kroz koje smo vrijeme tri puta mijenjali logor. Za vrijeme dok smo bili u Promini pobjegla su tri druga. Za vrijeme boravka u Promini uspostavljena je bila veza sa Pajom Popovićem. Jednog je dana ko-

⁶ Krsto Ljubičić

mandir pošao sam i bez oružja u Biskupiju u stan Paje Popovića. Šta je s njim razgovarao nije mi poznato. Komandir nam je na povratku samo rekao, da će pojačati odred sa četnicima. Ja sam komandira bio pitao zašto je sam išao k Paji našto mi je ovaj priznao da je u tome pogriješio. Paja Popović nam je slao hranu i svakog dana manje i lošije, tako da smo primijetili da se radi o postepenom izgladnjivanju. Za vrijeme našeg logorovanja u Promini dolazili su k nama Pajini ljudi. Jednom zgodom tražili su od komandira da im dade oružja. Komandir je tim ljudima (četnicima) predao oružje i municiju koju je smatrao nama suvišnom. Posumnjali smo da četnici žele da nas oslabe, i tu smo svoju sumnju izrazili komandiru na što je on odgovorio, da i on sumnja u iskrenost ovih ljudi, ali da oružje koje im daje nama nije potrebno (suvišno je).

Kad smo došli u Prominu bilo nas je svega 19 u odredu.

Komandir je znao kao što smo i mi znali da se četnici voze u automobilu sa Talijanima i da s njima prave veselje za propast Hrvatske, kao i dizanje tal. zastave. Na upit i traženje razjašnjenja po ovome, četnici su odgovorili, da su to četnici obučeni u talijanske uniforme. Tada je naš komandir pred svima nama otvoreno izrazio sumnju u iskrenost četnika. Poslije ovoga komandir je pregovarao sa Pajom Popovićem i njegovim ljudima. Nakon pregovora izdao je naređenje da se proslijedi put dalje. Poslije kratkog vremena našli smo se svi sa Pajom Popovićem i njegovim ljudima. Tada je Paja predao našem komandiru jedno pismo, koje da šalje štab iz Drvara a to pismo da je donijela neka učiteljica. Pismo nam je bilo pročitano a bilo je potpisano po nekom „Ognjen“.⁷ Komandir je kod toga „Ognjen“ nešto primijetio kao da bi taj Ognjen bio mrtav. Paja nam je svima govorio kako su ga Talijani pozvali na pregovore, i dali mu zastavu kao i dozvolu da može on i njegovi ljudi nositi oružje. Rekao je da su pregovori prekinuti, jer da je on želio da dobije na vremenu, kako bi mogao napasti Knin ili Kijevo. Paja je održao kratki govor i među ostalim pozvao nas na borbenost, hrabrost, odlučnost...⁸ jer da je prelaz preko pruge i puta vrlo opasan. Napomenuo je da će nas njegovi ljudi odvesti dalje, kad pređemo prugu, jer da nas oni zato tamo čekaju. Oko 3 km prije prelaza komandir nas je zaustavio i pozvao pet drugova koji žele ići osigurati prelaz. Na čelu ove grupe nalazio se je sam komandir. Jedan km prije prelaza čuli smo jedan pucanj iz revolvera, na što smo se svi zaustavili. Četnici su na to odgovorili da to nije ništa, da je

⁷ Odnosi se na pismo komandanta Drvarske brigade Ljube Babica (Ognjenovića).

⁸ U originalu nečitko.

to vjerojatno neko u selu ispalio, i produžili smo dalje. Komandir nas je upozorio da budemo spremni.

Prelaz su prvi prošli četnici, za njima nas pet koji smo određeni da osiguramo prelaz, zatim ostali drugovi. Kad smo prešli prugu i put, došli smo na jedan betonski zid, preko kojega smo imali preći. Na zidu smo bili svi ukupno nas 16 u koloni po jedan. U tom času čuli smo „Halt“, „Sta fermo“ a zatim je počela vatra iz dva mitraljeza. U času kad je počela paljba nisam kraj nas vidio ni jednog četnika. Mitraljeska vatra je počela od svršetka kolone a komandir se tada nalazio na početku kolone.⁹

Odnos komandira i političkog komesara prema nama svima bio je drugarski.

Moram još napomenuti da sam se u času kad je počelo pucati bacio niz i udaljavao se od tog položaja u pravcu Promine, te ne znam što se dalje tu događalo.

I z j a v a

druga B. rečenog Žan. kojega drug M. preporučuje za prijem u par.¹⁰ jer da je zreo za par.

Izjava druga B. slaže se gotovo u svemu sa izjavom druga G. J. samo što ovaj dodaje slijedeće:

Jedno 400—500 met. prije opasnog prelaza jedan je čovjek iz nekog obližnjeg dvorišta doviknuo: „Ljudi ne idite tamo“. — Komandir je bio na to upozoren, a govorio je: „Ah pusti ga“. Jedan kilometar od opasnog prelaza vidili smo svjetlo automobila. Obratili smo se komandiru za mišljenje ali je u tom Paja odgovorio da to nije ništa, pa smo nastavili put. Po svemu ja sam uvjeren, da je taj auto dovezao i iskrcao Talijane koji su na nas pucali, jer se taj auto poslije, a prije napada na nas, vratio u istom smjeru od kuda je i došao, a za vrijeme pucnjave rasvijetlio je čitav teren sa reflektorom. Kad smo bili na zidu komandir je pitao „jeste li svi“ a kad je dobio odgovor „jesmo“ — istog časa ispaljen je jedan metak a onda se čulo „Sta fermo“ a neposredno poslije toga nastala je mitraljeska vatra. Po onom što sam u tom času mogao razabrati, smatram da je pucnjava počela oko 50 met. ispred čela kolone, tj. sa one strane ispred komandira a išla prema svršetku kolone.

⁹ Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 135.

¹⁰ Partiju

BR. 6

NAREDBA ŠTABA DRVARSKKE BRIGADE OD 6. SEPTEMBRA 1941. O POSTAVLJENJU POLITIČKOG KOMESARA PARTIZANSKIH ODREDA U SRBU¹

ŠTAB BRIGADE
NACIONALNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA²

N A R E D B A

O postavljenju druga Milana Tankosića za političkog komesara partizanskih odreda u Srbu.³

Na osnovu iscrpnih obavještenja o stanju u Srbu. a u želji da se prilike što uspješnije tamo srede, Štab Brigade postavlja **Tankosića Milana** za političkog sekretara⁴ za Srb. Tankosić ima da podnosi sve izvještaje direktno Štabu Brigade, ali istovremeno da iste izvještaje upućuje i Štabu Bataljona za Liku.⁵ Sve naredbe za rad Tankosić je dužan da prima samo od Štaba Brigade i Štaba Bataljona ličkih odreda u koliko su u saglasnosti sa naredbama Štaba Brigade.

6-IX-1941.

(M.P.)

Za štab
Ljubović⁶

Primio sam sve na znanje gore navedene naredbe i zaklinjem se da ću vjerno i dosljedno voditi narodnu borbu i pokoravati se direktivama Štaba Brigade nacionalno-oslobodilačkih partizanskih odreda. U suprotnom snosiću posljedice kršenja i nepoštovanja svoje zakletve.

Potpis
Milan Tankosić

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 9/2, k. 1618.

² Odnosi se na Drvarsku brigadu. Detaljnije vidi tom IV, knj. 1. dok. br. 22, objašnjenje 2.

³ U općini Srb osnovani su u julu 1941. gerilski odredi u Brotnji, Suvaji, Neteki, Osredcima, Kunovcu sa Kupirovom i Potkrajem, Podurlaju sa Srbom, Zavlaci, Kaldrmi, Dugopolju i Donjem Tiškovcu (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 10, objašnjenje br. 2 i članak Đ. Jovanića „Ustanak u južnoj Lici“ u knjizi „Ustanak naroda Jugoslavije 1941“, Vojno delo, Beograd 1962).

⁴ Raniji naziv za političkog komesara (vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 18 i 176).

⁵ O formiranju Bataljona vidi tom V, knj. 1, dok. br. 12.

⁶ Ljubo Babić

BR. 7

NAREĐENJE ŠTABA GERILSKIH ODREDA ZA SREZ KORENICU I OKOLINU OD 17. SEPTEMBRA 1941. KOMANDIRIMA ODREDA O ZABRANI PRODAJE ŽITA I O PRIKUPLJANJU ŽIVEŽNIH NAMIRNICA¹

Prepis:

ŠTAB GERILSKIH ODREDA ZA
SREZ KORENICU I OKOLINU

KOMANDIRIMA G.O. SVIH SELA OVOGA PODRUČJA

Pošto nam je skrenuta pažnja iz nekih sela da pojedinci, kako naši tako i sami Talijani, prolaze kroz sela da kupuju stoku i ostali živež, to ponovno u vezi naše naredbe br. 2² skrećemo pažnju svima i svakome, da se najstrožije zabranjuje svaka prodaja živežnih namirnica izvan svoga sela. Iznimno će se dozvoliti pojedincima, kada opravdanim razlozima dokažu potrebu kupovine, da se takovim pojedincima može odobriti kupovina namirnica. O tome će voditi strogo računa komandir onoga sela iz koga takav pojedinac dolazi u drugo selo kao i komandir onoga sela gdje će taj pojedinac te namirnice kupovati. Što se tiče samih Talijana, njima se mora pod svaku cijenu onemogućiti nabavka ma i najmanje stvarčice koja im može korisno poslužiti. Mi ćemo imajući u vidu sve teškoće i nedaće u najskorije vrijeme donijeti najzgodnije rješenje o izmjeni dobara. Svakako je potrebno da se prodaja stoke onemogući svim mesarima, jer će se neprijatelj poslužiti da preko tih ljudi pokuša zaobilaznim putem da se snabdjeva.

Kada se zna kakav je uzvišeni cilj naše oslobodilačke borbe, onda se mora svim mjerama sprečavati razne špekulacije špekulanata i mračne tipove, da u ovim današnjim teškim vremenima na grbači našega jadnog i napaćenog naroda stječu priljave kapitale. Svakog ovakvog špekulanta treba smatrati narodnim gulikožom i izdajicom, a za svakoga ovakvoga i najteža kazna je preblaga.

Da bi se naša narodno-oslobodilačka borba što uspješnije provodila ukazala se je potreba još ranije, da se osnuje neka centralna tačka koja bi imala pregled svih događaja i koja bi međusobno povezala sva sela svoga kraja. Na osnovu toga uspo-

¹ Prepis dokumenta, izvršen u Zapovjedništvu 1. hrvatske oružničke pukovnije (pisan na mašini, latinicom), u Arhivu V. I. I., reg. br. 1/8, k. 1611.

² Vidi tom V, knj. 1. dok. br. 27.

stavljen je Štab gerilskih odreda za srez Korenicu i okolinu,³ koji je već prvih dana pokazao opravdanost svoga osnivanja pa da bi ta centralna tačka mogla uspješno provodati u djelo stavljeni joj zadatak potrebno je, da se pruži stanovita količina životnih namirnica za izdržavanje kako osoblja samoga toga štaba, tako i svakodnevno dolazećeg ljudstva kao i kurira, delegata i sl. Da ne bi sav taj teret snosilo ono selo, gdje je sjedište toga štaba, molimo drugarske gerilske odrede da porade u svojoj sredini na prikupljanju najprećih namirnica i to: brašna, masti, krompira, pasulja a po mogućnosti da se od imućnih ljudi u svakom selu zatraži i janje. Tako prikupljene stvari spremi na jedno mjesto i obavijestiti ovaj štab o količini prikupljenih namirnica, a mi ćemo kada se potreba ukaže za to zatražiti da nam se te prikupljene namirnice dostave u sjedište štaba.

Držimo, da će ova opravdana traženja sa naše strane naići na potpuno razumijevanje kod svih mještana svakoga sela, a mi ćemo strogo voditi računa o svakoj ma i najmanjoj utrošenoj količini ovih namirnica, o čemu će se moći uvjeriti svaki pojedinac bilo iz koga sela našega područja.

Ovo smatrati kao hitno, pa što prije o svemu podnijeti izvještaj.

17. 9. 1941.

Uz drugarski pozdrav
Za Štab
Potpis nećitljiv.

ŠTAB GER. ODREDA
ZA SREZ KORENICU I OKOLINU

³ Redakcija nije mogla utvrditi tačan datum formiranja štaba. Prema naredbi br. 1 ovog štaba moglo bi se pretpostaviti da je formiran početkom septembra 1941 (tom V, knj. 1, dok. br. 17). Pod komandom Štaba Gerilskih odreda za srez Korenicu i okolinu bili su sljedeći odredi, koji su funkcionisali više kao seoske straže: Babin Potok, Turjanski, Debelo Brdo, Tuk, Kalebovac, Ponor, Krbavica, Gornji Frkašić, Homoljac, Mihaljevac, Vrelo, Vranovača, Crna Vlast, Šegunovac, Gradina, Pecani, Vujinova Glava, Oravac, Kompolje i Bjelo Polje. Brojčano jači bili su odredi „Ognjen Prica“ (Kik—Uvalica) i Ljubovo. Komesar prvog bio je Ivo Bogdanović, a komandir Miloš Uzelac, a drugog komesar Tomo Nikšić, a komandir Staniša Opsenica (tom V, knj. 1, dok. br. 32 i 39 i Arhiv V. I. I., mikrofilm 1. Gerilski odredi Like 1941—1943.

REZOLUCIJA SA SASTANKA VOJNIH DELEGATA NOP ODREDA LIKE OD 21. SEPTEMBRA 1941. GODINE¹

REZOLUCIJA

Donesena na sastanku vojnih delegata partizanskih odreda Like održanom 21-IX-1941 god. kojem su pored delegata Srba prisustvovali delegati partizanskih odreda Hrvata.²

Provalom fašističkih bandita i okupatora u našu zemlju izgubiše narodi Jugoslavije svoju nezavisnost i nacionalnu slobodu. Krivicu za tu katastrofu nose i prijašnje protunarodne vlade koje su sve učinile da vanjsku i unutrašnju politiku vode protiv interesa naroda a naročito protiv radnika i seljaka.

Strani okupatori nadoše domaće izdajice, svoje slugе, pomoću kojih su htjeli, a i sada nastoje, da provedu potpuno u živo svoj plan posvemašnjeg uništenja našeg naroda. Izdajice hrvatskog naroda i tuđinski plaćenici Pavelić sa svojom ustaškom bandom, izdajice srpskog naroda i tuđinski plaćenici Nedić, Ljotić, Letica i njima slični staviše se u službu krvnika Hitlera i Musolinija.

Srbi, Ličani kao i čitav srpski narod bili su osuđeni na smrt i potpuno uništenje. Ustaški krvoloci kao bijesni psi narsnuše na goloruki narod, na starce i djecu, žene i djevojke ubijajući ih na najgroznije načine. Svakodnevno su naša lička sela bila okupana u krvi nevinih žrtava, odjekivahu pucnji pušaka i revolvera po mirnim selima i domovima naše sirotinje, klanci i ponori naših šuma bili su napunjeni leševima iznakaženih ljudi, žena i djece.

U tim časovima užasa i bijede, šume i klanci, vrtače i pećine postade jedino utočište i spas naroda. Dok je narod bez krova nad glavom, gladan i žedan, gonjen od ustaških krvoloka, mučio se i patio dotle su naši poslanici i ministri našli toplo gnijezdo u krilu Musolinijevih fašističkih bandita gostujući na toplim morskim plažama i ležeći u luksuznim hotelima.

Ova grozna stvarnost dovela je narod do saznanja da se može spasiti jedino svojom vlastitom snagom i oružanom borbom koju su organizirali i kojom su rukovodili iskusni narodni borci, njegovi sinovi, koji ga u najtežim momentima klanja i

¹ Original (pisan latinicom, umnožen na šapirografu) nalazi se u Arhivu V. I. I., reg. br. 3/1, k. 1611.

² Vidi zapisnik sa sastanka vojnih delegata u tomu V, knj. 1. dok. br. 39.

paljenja ne napustiše već herojski stupiše u borbu sa fašističkim neprijateljem i njegovim plaćenicima.

Oružani otpor i borba srpskog naroda protiv ustaških bandita uspjela je spriječiti pokolj i uništenje srpskog naroda. Ustaški banditi uz sav teror i obećanja nisu uspjeli pridobiti poštene Hrvate da postanu ubice i krvnici bratskog srpskog naroda, već za krvnikom Pavelićem pođoše samo najgori izrodi hrvatskog naroda. Poštenu hrvatski narod bio je svjestan da je i on porobljen od strane okupatora i ustaških bandi pa je najsvjesniji dio hrvatskog naroda, naročito radništvo, odmah prišao i pružio bratsku ruku srpskom narodu u borbi za nacionalno oslobođenje i bolju budućnost. Svi slavenski narodi su solidarni u ovoj borbi i svjesni su svoje zajedničke sudbine, jer je fašistička zvijer pošla da uništi sve slavenske narode.

Iz dana u dan raste narodno-oslobodilačka borba. Iz dana u dan narodna vojska postaje sve jača, sve organizovanija i disciplinovanija. Dosadanje pobjede nad neprijateljem dadoše narodnim borcima takvog poleta da više nema te snage koja će da ga zaustavi na putu do pobjede. Tu pobjedu neće neprijatelj spriječiti ni preko svojih novih ustaških slugu, ni preko izdajica srpskog naroda Rađenovića, Novakovića i drugih, koji svim silama nastoje skrenuti narodno-oslobodilačku borbu sa puta potpune pobjede na put izdaje i služenja okupatorskim banditima.

Svjesni odgovornosti za sudbinu svoga naroda, poučeni dosadašnjim iskustvom, vojni delegati partizanskih odreda Like, dolazimo do sljedećih zaključaka:

1.) Moramo nastaviti borbu protiv stranih okupatora i domaćih izdajica koji svim silama nastoje onemogućiti uspješnu borbu. Sijući nepovjerenje u naše redove i pokušavajući dezorganizirati naše vojne organizacije.

2.) Kao borci za slobodu svih porobljenih naroda, pružamo bratsku ruku poštenom hrvatskom narodu, braći muslimanima, da bi zajedničkog neprijatelja udruženim snagama istjerali iz naše zemlje.

3.) Naše vojne organizacije moramo čuvati kao zjenicu svog oka i nastojati da budu čvrsto zbijene u neprobojnu falangu, jer je neprijatelj upro sve sile da ih uništi bilo kojim sredstvom, naročito radom domaćih izdajica.

4.) Pozivamo sve poštene Srbe i Hrvate iz Like da se bez obzira na stranačku pripadnost i političko uvjerenje, nesebično i disciplinovano, svrstaju u redove boraca za narodno oslobođenje.

Naša pobjeda je sigurna, jer se borimo za svoje ognjište, za sreću svojih milih i dragih, za pravo i bolji život radnog naroda. Naša pobjeda je tim više sigurna što se na našoj strani

CONCLUSIONS

Делегати на шестоме вајни делегате партизанских одреда Црв
нојарски 11-12-1941 год. Кајем на поред делегате Црв прикључени деле
гати партизанских одреда Црв.

Pravnik i politički radnik i dopisnik u sedu tadašnje Izpolu-
ke, sekretar Izpoluškog odbora narodnosti i narodnosti slovenačkih, kritičar
za Kmetijskih zborni i poštanske postrojbe, vladu koja na svojoj strani
vlasti i unutrašnje politike, vladu protiv interesa naroda i naroda
političara i politika.

[illegible]

Prilikom razgovora i razmatranja, predloženo je da se na osnovu ovog izveštaja i drugih podataka, kao i drugih izvora informacija, izvrši detaljno istraživanje o tome da li je bilo kakvih razlika između podataka iz ovog izveštaja i podataka iz drugih izvora informacija, kao i drugih izvora informacija, i da se na osnovu ovog istraživanja izvrši donošenje odluke o tome da li je bilo kakvih razlika između podataka iz ovog izveštaja i podataka iz drugih izvora informacija, kao i drugih izvora informacija, i da se na osnovu ovog istraživanja izvrši donošenje odluke o tome da li je bilo kakvih razlika između podataka iz ovog izveštaja i podataka iz drugih izvora informacija, kao i drugih izvora informacija.

[illegible][illegible]

Pravoslavni duhovnik i biskup crkvene zajednice pravoslavne u Beogradu, dr. Vukobrat Stokich, rekao je da je pravoslavna crkva u Srbiji, kao i u drugim zemljama, u velikoj meri podlegla represivnoj politici komunističke vlasti. On je rekao da je pravoslavna crkva u Srbiji, kao i u drugim zemljama, u velikoj meri podlegla represivnoj politici komunističke vlasti. On je rekao da je pravoslavna crkva u Srbiji, kao i u drugim zemljama, u velikoj meri podlegla represivnoj politici komunističke vlasti.

[illegible][illegible]

1. Na osnovu nastaviteljske Srbije protiv stranih organizacija i osoblja
jednaka koji ovim ciljem namjerava organizirati nastupanje, ali i napred
prijem u dala radova i podnizivajici desorganizativni namjerava organizati-

7. / Kao turisti su slobodni u potraživanju naroda, jezika, običaja i tradicije domaćih naroda, broji ih i razlikuju ih od svojih sunarodnjaka.

15/ Kada valne organizacije moraju biti svesne ovog oba i nastojati da budu jasno shvataju i prepoznaju taj čin, jer je najvažnije ovde sve o to da ti ljudi nisu baš srećni, naročito kada imaju

2. Realizarea este posibilă doar în limitele a ceea ce se poate face în economie, în condițiile unei activități economice normale și în condițiile unei activități economice normale.

Naša pohleba je sigurna, jer se borimo za svoje slobode, za svedu svojih mišli i dragih, ali prvo i bolji život našeg naroda. Upla pvoje da je tim više sigurna što se na našoj strani bori bolni neprijatelj Sov

bori bratski Sovjetski Savez sa svojom nepobjedivom Crvenom Armijom kao i velike demokracije Engleska i Amerika. Zato svi u borbu!

**Da živi nacionalno-oslobodilačka borba!
Da živi Sovjetski Savez, Engleska i Amerika!
Van sa fašističkim okupatorima!
Smrt izdajnicima i špijunima!**

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

BR. 9

IZVJEŠTAJ MAKSE BAČE OD 29. SEPTEMBRA 1941. PO- KRAJINSKOM KOMITETU KPH ZA DALMACIJU O STANJU PARTIZANSKOG ODREDA NA DINARI¹

logor 29-IX-41. 6^h p.p.

Pismo br. 2.²

Dragi drugovi, noćas nisu stigla dva druga koja smo po dogovoru očekivali. — Danas su se povratili naši kuriri iz štaba bat. „Starac Vujadin“³. Zarobljenog žandara⁴ i ranjenog druga doveli su u mjesto. U štabu su razumjeli naš zahtjev za što skoriji sastanak, ali budući da su i oni za tu stvar morali poslati kurira u štab brigade i dočekati njegov povratak, zamolili su nas da ih za sastanak počekamo 2 dana. Eto tako ni Vaše

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Muzeju Narodne revolucije, Split, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“.

² Pismo br. 1 nalazi se u Arhivu V. I. I., mikrofilm 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“.

³ Bataljonom „Starac Vujadin“ rukovodio je tada Štab Drvarske brigade. Preko njega Štab brigade uspostavio je vezu s dalmatinskim partizanima radi zajedničkih akcija u Kninskoj krajini protiv Talijana i četnika (tom IV, knj. 1, dok. br. 134).

⁴, ⁶ Sukob sa žandarmima iz žandarmerijske stanice u Ribaricu bio je 25. septembra oko 9 sati. O tome u izvještaju Kotarske oblasti Sinj od 26. septembra Ministarstvu unutrašnjih poslova piše:

„25. ovog mjeseca od 9—10 sati jutrom obhodnja postaje Ribarić, vodnik Radan Ivan i pokusni oružnik Babić Jovan, imali su oružani sukob sa oko 20 naoružanih ljudi između staja Čapić i Jukić sjeverno od sela Bitelić opć. Sinj. Po izjavama seljaka sela Bitelić jedan oružnik je ranjen a drugi zarobljen. Talijanske komande u Sinju izvršile pretres terena danas u suradnji s postajom Sinj, Ribarić, a zapovjednik oruž. voda iz Sinja iziće na lic. mjesta sa zapovjednikom talijanskih trupa iz Sinja.“ (Vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 27 1—6, k. 2 i mikrofilm 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“.)

pismo ni drug Milić nisu stigli još uvijek do štaba. Ali to će biti u najskorije dane. — Drugovi kao što smo Vam u prvom pismu najavili, mi smo se povukli sa prvašnjeg boravišta. Skupili smo se u broju od 25 ljudi.⁵ Svi imamo puške i imamo s nama 1 puškomitraljez (nov i dobar) i dva laka mitraljeza (stara i manjkava, pa vjerujemo, ipak će funkcionisati). — Juče smo održali prvi opći polit. sastanak, danas smo se organizirali vojnički i održali čas za učenje puške i mitraljeza. Uz sve poteškoće disciplina i moral su na visini. Poslije sukoba⁶ u prvom logoru u kojem je pao jedan žandar, a drugi zarobljen, vlast je poslala u selo jedan odred žandara. Oni su uhapsili 5—6 seljaka (sinoć u noći!).

Na sastanku rukovodstva odreda zaključili smo da Vas zamolimo za pomoć u slijedećim stvarima: 1. Treba nam mast za oružje! I to hitno i sigurno. Pošaljite i malo čistih krpa za istu svrhu. 2. Treba nam 10—15 deka. Od zime mi ne spavamo već dvije noći, a po danu bogme nema vremena za odmor! 3. Mnogi ljudi su bez obuće, a ljudima iz Splita one cipele samo štete. Trebali bi nam nabaviti gumaše (gumenjake), cipele od automobilskih guma. Mogli bi kupiti materijal i dati našim partizanima da naprave. Sinjske drugove ćemo zamoliti da nam pošalju gumu, pa ćemo ih mi sami nastojati napraviti. 4. Treba nam sapuna, soli i petroleja. 5. Drugovi iz Crnog Luga traže još baterija. 6. Drug Duje (iz Splita) ostao je bez gaća. Pošaljite nešto čvršće. Za druga Milića neka drugarica Z. pođe k Ljubici neka od nje uzme: gaće (vojničke), i šator. Ujedno bi trebao vunene čarape i kapu.

Na sastanku je odlučeno da nam se pošalje iz Splita drug Mitar Đapić iz Bitelića, jer je uticajan među pravoslavnim stanovništvom, a iznad svega drug V.⁷ Buljan jer je poznat i tražen u čitavom kraju.

Oprostite na brzini.

Primite od svih naših drugarskih pozdrave!

Vaš
Milić

⁵ Odnosi se na partizanski odred na terenu Bitelića, na Dinari. Odred su sačinjavali borci razbijenog Sinjskog odreda koji je polovinom avgusta stigao na Dinaru iznad Bitelića a kasnije na Vrdovo. Međutim, poslije stradanja Splitskog odreda (vidi dok. br. 14) u Odredu je uslijed demoralizacije nastupila kriza i osipanje. Veći broj se vratio kući. Da bi se od ostataka ljudstva ponovo organizovao novi odred, Pokrajinski komitet KPH za Dalmaciju uputio je Maksa Baće. On je 25. septembra stigao u logor Odreda u Bitelić (vidi tom V, knj. 1, dok. br. 162 i Arhiv V. I. I., mikrofilm 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“, pismo br. 1 Makse Baće).

⁷ Vice

**IZVJEŠTAJ MAKSE BAČE OD 30. SEPTEMBRA 1941. PO-
KRAJINSKOM KOMITETU KPH ZA DALMACIJU O SA-
STANKU PREDSTAVNIKA PARTIZANSKOG ODREDA IZ
BITELIĆA I ŠTABA BATALJONA „STARAC VUJADIN“¹**

30-IX-41. 4.30^h

Dragi drugovi.

Ovog momenta završio se sastanak predstavnika našeg odreda iz Bitelića i predstavnika štaba bataljona „Starca Vujačina“.² Na žalost nije bio prisutan delegat brigade iz Drvara niti su se mogle dobiti upute drugova za ovaj sastanak.

Naime već preko 10 dana Talijani i ustaše napadaju svim svojim sredstvima na Drvar.³ U četvrtak i petak su bombardovali sa po 7 aviona. Naši su drugovi Drvar napustili poslije nego li su uništili sve što bi vojnički i ekonomski neprijatelju moglo koristiti. — Iz tih razloga ovaj naš sastanak nije mogao da riješi osnovno pitanje: operativni plan za partizanski rad u Dalmaciji. Iz tog razloga a i zbog toga što je štab brigade poručio štabu bataljona „St. V.“ da delegat iz Splita bude upućen u štab brigade — mi smo danas na sastanku zaključili da ja odem u Bosnu i da tamo dođem u direktnu vezu sa štabom bat. i brigade, u cilju izvještaja i planova. Koliko će se dana za to potrošiti ne znam. U svakom slučaju, Vi ne trebate ni jednog momenta da prestanete pripremati materijal i veze i ljude za partizansku borbu u Dalmaciji. Veza sa Sinjom radila je redovito do petka. U subotu i nedjelju se prekinula. Ne znamo zašto. Falila je za sinjsku stanicu. Juče 29. otišao je jedan naš manji odred na cestu Sinj — Livno — vjerujemo da je ovaj zadatak izvršio sa uspjehom. Ovdje smo došli u dodir sa jednim članom Šibenskog odreda gdje ⁴ od njega smo podatke poslali Vam ali ⁵ vremena i mogućnosti. I ako sada ne znam da li još uvijek postoje veze brigade sa Kninom i Šibenikom smatram da bi ih sa sigurnosti vi mogli dovesti sa Koljanima i Sinjom — time s nama i brigadom. — Drugovi iz Bitelića, a i iz štaba bataljona interesiraju se za druga Vran-

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Muzeju Narodne revolucije, Split, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“.

² Vidi dok. br. 9.

³ Talijanske jedinice ušle su u Drvar 25. septembra. O borbama kod Drvara vidi tom IV, knj. 1, dok. br. 127, 145, 172, 209, 212, 219 i 222. tom IV, knj. 2, dok. br. 3, 8 i 26, tom V, knj. 1, dok. br. 20 i 22 i tom X, izvještaj Komande 6. armijskog korpusa od 5. oktobra 1941.

⁴, ⁵ Original oštećen, nečitak.

ćić Nikolu. On je bio s njima u vezi i trebalo bi da se javi — ali od njega nije bilo ni glasa. Budući da je iz Vrlike i jedini i drugi drugovi smatraju da bi bio poželjan i dobro došao za partizanske borbe u ovim krajevima. Mape mi još niste poslali!?

Predstavnici štaba bataljona „Starac Vujadin“ šalju tople pozdrave svim drugovima u Splitu i Dalmaciji.

Primite pozdrave od Vašega

Milića i Ivana⁶

N.B. Bataljonu su potrebne baterije. Pošaljite ih barem 20—30!

BR. 11

PISMO CENTRALNOG KOMITETA KP HRVATSKE OD 3. OKTOBRA 1941. POKRAJINSKOM KOMITETU KPH ZA DALMACIJU O SLABOSTIMA PRILIKOM FORMIRANJA PARTIZANSKIH ODREDA I O NEDOSTACIMA POLITIČKE PLATFORME NOF U DALMACIJI¹

P.K.-u. Dragi drugovi, primili smo vaše izvještaje i slike. Sada vam odgovaramo ukratko:

Prvo, glavni uzrok poraza partiz. odreda i gubitka velikog broja drugova nalazi se u nesavjesnom i lakomislenom odnosu rukovodioca prema tako ozbiljnom i važnom pothvatu.² To je nedozvoljen postupak, koji graniči sa zločinom. U cijelom našem radu, a osobito na vojničkom polju, treba pokazati najviši stupanj odgovornosti. Bez najveće brige za naše borce i stvarnog osjećaja odgovornosti rukovodioca, ne mogu ljudi imati potrebno povjerenje u njih. A to može samo nanijeti velike štete našoj stvari.

Vi ste poslali odred a da prethodno niste osigurali najosnovnije stvari: kanale, veze, vodiča, ishranu na putu itd. Isto tako ste propustili, da političkim radom osigurate pomoć i zaštitu odredima u krajevima kroz koje su morali prolaziti. Samo nedostatkom političkog rada objašnjava se činjenica, da su odredi naišli na neprijateljsko držanje („četnici“) u mjestima koja su bila pod našim uticajem.

⁶ Bračulj

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Muzeju Narodne revolucije, Split, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“.

² Vidi dok. br. 4, 5, 9 i 14.

Drugo, „Pepo“, komandir Šib. odreda, koji se dao vući za nos i nasanjhati od četnika Paje, nije dorastao funkciji koju ste mu povjerili.³ On snosi odgovornost za poraz tog odreda. Zato treba da ga kaznite.

Treće. Iz dosadašnjih neuspjeha sa partiz. odredima zbog nedovoljne političke i organizacione pripreme, vi ste povukli pogrešne zaključke. Ne smije se ni „momentalno“ odustati od formiranja odreda. Formirajte odrede po gradovima i selima. Ljudi, koji sačinjavaju te odrede, mogu preko dana živjeti i raditi svoje poslove kao obični građani, a kad se smrači treba da izvode razne akcije i zadaju udarce neprijatelju. Poslije toga se opet razilaze svojim kućama. Pravilnim radom i razvijanjem borbe stvorit će se uvjeti i za partiz. odrede drugih oblika.

Vi grijehite kad šaljete ljude u Drvar.⁴

Raspored kadrova treba da vrši C.K. i Štab za Hrvatsku. Borce, s kojima raspolazete, zaposlite na vašem terenu, jer i tamo ima neprijatelja koje treba uništavati.

Četvrto. Vaša platforma narodnooslobodilačke fronte⁵ nije platforma nego part. direktiva. Platforma treba da bude politički program stranaka i grupa, koje su stvorile sporazum za zajedničku borbu. Ona treba ukratko da sadrži ciljeve, sredstva borbe, taktiku, disciplinu i lojalnost saradnje.

Kontakt s drugim strankama, koji održavate, treba pretvarati u ozbiljnu saradnju i zajedničku borbu. Od samog kontakta nećemo imati velike koristi.

Vodite žestoku borbu protiv velikosrpskih i drugih elemenata koji šuruju s tal. okupatorima. Pojačajte rad u redovima pristasa HSS-a bez obzira na držanje vodstva. Mi moramo uvući njihove pristalice u narod. oslob. borbu svidalo se to vodstvu ili ne. Kod svake grupacije, čije vodstvo odbija saradnju i koči narodnooslobodilačku borbu, treba težište rada prenijeti odozdo.

Peto, odgovorite nam na zadnje pismo, u kome smo postavili pitanje o međusobnim odnosima u vašem rukovodstvu.

Šesto, u vašim „Vijestima“ se uopće ne pišu kraći članci o potrebi stvaranja narod. oslob. fronte. Vi to pitanje dodirujete samo uzgred, kad nabrajate neke konkretne primjere terora i pljačke okupatora. To je, međutim, najvažnije polit. pitanje, kome treba posvetiti najveću pažnju. Isto tako treba što više propagirati i raditi na stvaranju antif. fronta omladine i antif. fronta žena. Iz mitinga, koji su nedavno održani gore, mogli ste vidjeti, kolika se važnost pridaje tim pitanjima.

³ Vidi dok. br. 4 i 5.

⁴ Vid. dok. br. 2.

⁵ Vidi dok. br. 3.

Ništa nam ne javljate o stanju part. organizacija! Zanima nas da li one slabe ili jačaju, kako rade, šta ste poduzeli da ojačaju i da se likvidiraju njihove slabosti itd.

Naknadno ćemo istaći neke pogreške u platformi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Hrv. Čaća⁶

3. X - 41

BR. 12

NAREĐENJE KOMANDE 2. REJONA NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 10. OKTOBRA 1941. PARTIZANSKOM ODREDU OTMIČ ZA BORBU PROTIV TALIJANSKIH JEDINICA U VRIJEME PONOVDNE OKUPACIJE TERITORIJE NDH DO DEMARKACIONE LINIJE IZMEĐU NJEMAČKIH I TALIJANSKIH JEDINICA¹

KOMANDA II RAJONA

PARTIZANSKOM ODREDU,

Otmijć

Prema sigurnim izvještajima krenulo je iz Karlovca oko dvije hiljade (2.000) talijanskih vojnika na razna mjesta Korduna i Banije. Do sada su primijećeni u Vojniću, Vrginmostu, Topuskom, Glini, Poloju, Krnjaku i Tušiloviću.² Namjere nji-

⁶ Centralni komitet KP Hrvatske

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 10/1, k. 1612.

² Odnosi se na ponovnu okupaciju. O tome u izvještaju 5. armijskog korpusa Komandi 2. armije od 18. oktobra 1941. piše sljedeće: „Okupirana je hrvatska teritorija između demilitarizovane i demarkacione linije sa njemačkim oružanim snagama. U akciji su učestvovali: 1. brza divizija ojačana art. divizionima sa konjskom vučom iz pješ. divizije „Lombardija“; 2. brza divizija (manje jedan bataljon bersaljera) pojačana 3. bataljonom 1. pješad. puka, 54. bataljonom cr. koš., 2. divizionom 23. artiljerijskog puka; divizija „Re“ sa 1. pješadijskim pukom (manje jedan bataljon) i jedan bataljon 6. bersaljskog puka. Divizija „Lombardija“ je prije akcije proširila svoju teritorijalnu nadležnost na demilitarizovanu zonu koja je ranije bila u nadležnosti 1. brze divizije, s ciljem da oslobodi komande i jedinice ove divizije od posadnih zadataka.“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 10/2 a — 1, k. 81.)

KOMANDA II RAJONA

Partizanskom Odredu,

Otnic

Prema prijavama izvištajima krenulo je iz Karlova oko dvije hiljade
italijanskih vojnika na razna mjesta Korduna i Banije. Do sada su
pomenuti: Vojniću, Vrgina Mostu, Topuskom, Glini, Polcu, Krnjoku i Tušiloviću.
Njihove namjere još nijesu poznate. Može biti da se radi o okupaciji, t.j.
preuzimanju vlasti sa njihove strane, a može biti da se preduseti čišćenje
terena.

Na svaki način svi odredi moraju biti u strogoj pripravnosti i na
sobu u stalnoj vezi. Naše držanje protiv Italijanaca isto je kao i protiv
ostalih i vojske. Manje grupe moraju napadati i razorušavati, a sa većim se
primati borbu, već se prevlađati. Zarobljenike puštati.

12. 11. 1943.

KOMANDANT II RAJONA

Pladun.

hove još nisu poznate. Može biti da se radi o okupaciji, tj. preuzimanju vlasti sa njihove strane, a može biti da će preduzeti čišćenje terena.

Na svaki način svi odredi moraju biti u strogoj pripravnosti i među sobom u stalnoj vezi. Naše držanje protiv Talijana isto je kao i protiv ustaša i vojske. Manje grupe moramo napadati i razoružavati, a sa većima ne primati borbu, već se povlačiti. Zarobljenike puštati.

10. X. 1941.

KOMANDANT II RAJONA
Vladimir³

BR. 13

NAREĐENJE KOMANDE 2. REJONA NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE IZ DRUGE POLOVINE OKTOBRA 1941. O PREFORMIRANJU REJONA U DRUGI BATALJON I NJEGOVOJ ORGANIZACIJI¹

Priepis:

I. U vezi sa naredbom br. 1,² točka VI. Komande narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Korduna i Banije, prestrojava se dosadnji II. rajon u II. partizanski bataljon.

II. U Prvu partizansku četvu ovoga bataljona ulaze odredi Perjasica, Poloj i Gornji Skrad. Za komandira I. partizanske čete imenuje se privremeno drug Milutin Karas, a za političkog komesara drug Mrkić. Za zamjenika komandira određuje se drug Rade Dobrosavljević.

III. U Drugu partizansku četvu ovoga bataljona ulaze odredi Trupinjak, Šlivnjak, Glina i Crno Vrelo. Za komandira II. partiz. čete imenuje se privremeno drug Đuro Krajačić, a za političkog komesara drug Dragić Mrđenović. Za zamjenika komandira određuje se drug Dušan Komadina.

IV. U Treću partizansku četvu ulaze odredi Cvijanović Brdo, Kestenova Gora, Kestenovac i Otmić. Za komandira III. partiz. čete imenuje se privremeno drug Miloš Dejanović, a za politič-

³ Robert Domani

¹ Prepis dokumenta, bez zaglavlja i završetka, izvršen u nepoznatoj neprijateljskoj jedinici (pisan na mašini, latinicom), u Arhivu V. I. I., reg. br. 39/23, k. 1612. Redakcija smatra, obzirom na sadržaj, da je dokument pisan u drugoj polovini oktobra.

² Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 65.

kog komesara drug Mojsija Vučković. Za zamjenika komandira određuje se drug Mile Lovrić.

V. U Četvrtu partiz. četu ulazi odred Široka Rijeka. Za komandira IV. partiz. čete imenuje se drug Dušan Vergaš, a za političkog komesara drug Stanko Trkulja.

VI. Za pomoćnika komandanta bataljona imenuje se drug Miloš Dakinić.

VII. U vezi sa tačkom I. i II. naredbe br. 1 komandanta Korduna i Banije treba izvještaji o brojnom stanju i naoružanju kao i izvještaj o izvedenim akcijama da budu u komandi bataljona najkasnije svakog utorka dostavljeni.

VIII. U vezi sa tačkom br. X. naredbe br. 1 komandanta Korduna i Banije, naređuje se komandiru II. partiz. čete, da odredi jednog partizana kao držača veze komande ovog bataljona sa komandom Korduna i Banije. Ovaj držač veze biće nakon izvjesnog vremena smijenjen. Koja će četa odrediti novog držača veze biće blagovremeno određeno. Naoružanje za ovog držača veze biće određeno od plijena jedne od budućih skupnih akcija.

IX. Svi komandiri četa treba da pošalju u komandu bataljona po jednog držača veze. Ovi držači veza trebaju se smjenjivati svakih 14 dana. Kao držači veze četa sa komandom bataljona neka se upotrebljavaju prvenstveno neborci naoružani sa pištoljima. Neka ponesu sa sobom cebe i pribor za jelo.

X. U vezi sa tačkom VIII. i IX. naredbe broj 1 komandanta Korduna i Banije imaće odredi zastavu prema priloženoj slici br. 1. i značke na kapama prema slici br. 2. Kroj jedinstvene saopćen naknadno.

Za tačnost priepisa jamči:

Častnik za javnu sigurnost,
b o j n i k
. ³

Iz priloženog izvadka razne korespondencije partizanskih odreda vidi se djelotvorba četničko-komunističke bande, zbog čega sve ovo proučiti i iskoristiti za protumjere.

Priepis.

Prema naređenju komesarijata glavnog štaba narodno-oslobodilačke borbe u zemljama Jugoslavije. priređuje se između partizanskih odreda pojedinih rajona jednomjesečno takmičenje u tome, tko će više uspjeha postići u zarobljavanju

^{3, 4} Potpis nečitak.

oružja. Takmičenje počinje 15. o.mj., a završava 15. novembra t.g.

Nakon takmičenja biće određeni — prema uspjehu — najbolji odred ovoga rajona, najbolji odred Korduna i Banije i najbolji odred u zemljama Jugoslavije.

Komanda Korduna i Banije, kao i komanda ovoga rajona, pozivaju odrede da prihvate poziv na takmičenje i da upru sve sile da bi se na taj način zadao neprijatelju što veći udarac.

Točnost priepisa jamči:

Častnik za javnu sigurnost,
bojnik
.....⁴

BR. 14

IZJAVA POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU OD 30. OKTOBRA 1941. POVODOM STRADANJA PARTI- ZANSKIH ODREDA U AVGUSTU 1941. GODINE¹

Izjava P.K. u vezi sa neuspjehom formiranja i prebacivanja partizanskih odreda u Dalmaciji u avgustu mjesecu t.g.²

U toku jula mjeseca počele su se formirati manje partizanske grupe u okolnim brdima Sinja, Omiša, Solina i drugih mjesta naše pokrajine.³ U to vrijeme stajala je pred partijom zadaća, da na bazi jedinstvenog nacionalno-oslobodilačkog fronta okupi sve narodne slojeve i povede ih u borbu za protjerivanje okupatora iz naše zemlje i uništenje njihovih slugu ustaša. C.K. je u cirkularu br. 2⁴ poslao direktive i uputstva za rad i borbu protiv osovinskih osvajača u novoj situaciji, koja je nastala napadaem nemačkog fašizma na Sovjetski Savez. P.K., čim je bio obaviješten o formiranju partizanskih grupa u pomenutim krajevima, zaključio je da drug Majki,⁵ član P. K., pođe u Sinjsku krajinu, obiđe sve grupe, poradi na njihovom proširenju i jačanju i dade im uputstva šta i kako da rade: da ruše ceste i željezničke pruge, kidaju telegrafske i telefonske žice, nap-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu Instituta za izučavanje radničkog pokreta Socijalističke Republike Hrvatske (ranije: Arhiv CK SKH, dalje: IRPSRH), a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H-11/151—152

² *Vidi* tom V. knj. 1. dok. br. 31 i knj. 2, dok. br. 10.

³ *Vidi* tom V. knj. 1. dok. br. 31 i 59.

⁴ redakcija ne raspolaze dokumentom.

⁵ Andrija Božanić (Stevo)

daju vojničke transporte i dr. Drug Majki je otišao 26/VII, a vratio se natrag u Split 7/VIII. U istu svrhu je bio poslan u Šibenik drug Martin,⁶ da pomogne partijskoj organizaciji sjeverne Dalmacije pripremiti i izvršiti zadatke koje je partijsko rukovodstvo pred svima nama postavilo.

Dne 7/VIII doputovali su iz Zagreba u Split drugovi Šilja⁷ i Mirko⁸ (Španjolac) koje je C.K. K.P.H. komandirao u Dalmaciju sa posebnim zadatkom, da se formiraju (i naoružaju) partizanski odredi, čija se djelatnost neće ograničiti na diverzione akte i napadaje na neprijateljske transporte trupa, nego ovi odredi imaju zadatak da pređu neposredno k osvajanju sela i na bazi zauzimanja teritorija razviju partizanski pokret u Dalmaciji. Drug Šilja je dokazivao, kako se odmah mora preći k osvajanju sela i da će na taj način stvoriti se uslovi za partizanski pokret u Dalmaciji, ako tih uslova već nema. Drugovi su iz Zagreba donijeli pismo C.K. u kojem se je uglavnom govorilo o potrebi što bržeg formiranja i odašiljanja partizanskih odreda, pri čemu se je doslovno isticalo da ne odugovlačimo „ni dana ni časa“. Drugovi Šilja i Mirko su uporno nastojali na tome da se odredi moraju formirati i krenuti kroz 3, najviše 4 dana. A na jednom sastanku P.K. drug Mirko je s uvjerenjem isticao, da ćemo s ovim odredima kroz 24 dana osvojiti Knin i čitavu Dalmatinsku Zagoru, zatim napasti na primorje: Split, Šibenik i Omiš. Na osnovu pisma C.K. i obrazlaganja drugova Šilje i Mirka P.K. je stekao mišljenje, da stvarno treba čitavu stvar najhitnije izvesti i prihvatio predlog drugova Šilje i Mirka, koji nije bio realan. tj. da se odredi formiraju i krenu kroz 4 dana. U planu je bilo da se formiraju odredi iz Vodica, Zatona, Šibenika, Trogira, Kaštela, Solina, Splita, Sinja i Primoštena. Odredi su ukupno trebali da obuhvate 450—500 partizana.

P.K. smatra potrebnim da se ovo navede ne zato da odbije odgovornost od sebe za krupne greške koje je počinio i za neuspjeh akcije s razvijanjem partizanskog pokreta u Dalmaciji u avgustu mjesecu. Mi se osjećamo odgovornim pred našim rukovodstvom i pred radničkom klasom za neuspješan ishod ove akcije u rezultatu kojim smo izgubili 40⁹ (?) najboljih drugova u Dalmaciji, a da nismo neprijatelju zadali znatnije udarce ni gubitke. Mi smo naveli ovo da drugovi znadu kako je stvar

⁶ Pepo Polak (tom V, knj. 3, dok. br. 86).

⁷ Pavle Pap

⁸ Kovačević

⁹ Prema izvještaju Kraljevske prefekture u Splitu od 27. avgusta 1941, 14. avgusta u sukobu kod Sinja ubijena su dvojica, 7 je pobjeglo ili umrlo od rana, a 32 uhapšeno od kojih 24 strijeljano. Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 144. Podatke o strijeljanima vidi u tomu V, knj. 1, dok. br. 143.

tekla, da imadu u vidu činjenice koje su bile značajne za našu odluku, da se saglasimo sa predlogom drugova Šilje i Mirka da se odredi organizuju i krenu za tako kratko vrijeme, za koje se nijesu mogle da izvrše ni najglavnije stvari glede pripreme i odašiljanja partizanskih odreda. Za donošenje te odluke još smo se rukovodili jednom činjenicom, a to je, da se partizanski pokret tih dana rasplamsao u Lici i Bosni. Drvar se nalazi u rukama partizana. U Split su stizale vijesti o tom, da je Knin opkoljen od partizana i da su ga ustaše napustile. Ovakva situacija je zaista iziskivala brze i hitne korake s naše strane, koje smo mi i poduzeli, ali smo izgubili iz vida, da nismo pripremili politički teren i uslove za partizane i da nismo u stanju da izvršimo osnovne organizacione pripreme za tako kratko vrijeme.

Politički teren nije bio pripremljen npr. u Sinjskoj općini, na čijoj upravi su se nalazili naši drugovi od februara mjeseca. Seljaci iz sela Sinjske općine nisu bili neprijateljski raspoloženi ni prema Komunističkoj partiji ni borbi koju ona predvodi za slobodu i nezavisnost hrvatskog naroda. Stvar je u tome da su seljaci Sinjske krajine nasjeli ustašama i popovima, koji su im prikazivali da su partizani srpski četnici, koji su omrznuti pred narodom još iz vremena velikosrpskih diktatorskih režima. P.K. nije uvidio opasnost toga i nije preduzeo mjere da suzbije popovsku propagandu i da napravi od seliaka prijatelje, pomagače i učesnike partizanskih odreda. P.K. nije dao potrebna uputstva Sinjskoj i drugim organizacijama odnosno karaktera i zadataka partizanskih odreda. P.K. nije proveo u dovoljnoj mjeri politički rad čak niti među drugovima, koji su bili određeni da pođu u partizane.

Druga greška P.K. se zaključuje u tome što se nije pokazao samostalan u ocjeni općih prilika u Dalmaciji. a naročito u krajevima u kojima su imali da odredi razvijaju partizansku borbu. P.K. nije izučio uslove, mogućnosti i poteškoće za organiziranje i prebacivanje partizanskih odreda. P.K. je tako rekuć bez primjedbe prihvatio mišljenja i predloge drugova Šilje i Mirka iako je P.K. najbolje mogao da pozna opće prilike u Dalmaciji i stanje partijske organizacije.

Naša samostalnost kao pokrajinskog rukovodstva nije u ovom slučaju došla do izražaja. Trebamo ovom prilikom, da otvoreno i jasno kažemo, da P.K. nije i u drugim slučajevima, a pri rješavanju pojedinih važnih pitanja, pokazao samostalnost i odlučnost da iznese i brani svoje stanovište pred drugovima koje nam je partijsko rukovodstvo slalo da nam pomognu u rukovođenju partijskom organizacijom i pokretom u Dalmaciji. Ova nesamostalnost i neodlučnost drugova iz P.K. je ponekad dovodila do nepravilnih odluka.

Slijedeća greška P.K. sastoji se u tome, što je lakomisleno donio odluku da se kroz 4 dana formiraju i krenu partizanski odredi sa ukupno 400—500 partizana iz desetak mjesta pokrajine. P.K. nije shvatio da je pri danim uslovima nemoguće za tako kratak rok formirati i politički pripremiti odrede, — pripremiti oružje, odjeću, sanitetski materijal i druga potrebna sredstva. Zatim odabrati komandire, političke komesare odreda i vodnike, vodiče za 6 odreda koji su imali da krenu raznim putevima i kroz razna sela; zatim je trebalo organizirati veze itd. Čitav ovaj pripremni rad mi nismo imali pred očima pri donošenju odluke i u tome je po našem mišljenju najviše došla do izražaja naša lakomislenost. Uslijed organizacionih grešaka i propusta npr. prvu večer odlaska Splitskog odreda izgubio se jedan od 3 voda; uslijed slabog podbora¹⁰ komandira i polit. komesara Solinski odred se najprije razdvojio, a poslije povratio natrag. Slaba organizaciona priprema je bila od velikog značaja za neuspješno prebacivanje odreda na mjesto određišta.

Na koncu P.K. je učinio grešku što je čitavu stvar na organizaciji odreda, naročito Splitskog, prepustio drugu Brunu,¹¹ organizacionom sekretaru pokrajinskog rukovodstva. Prema riječima druga Bruna on je smatrao da ta stvar pripada njemu, kao organizacionom sekretaru. Ti, ni ma kakvi drugi razlozi, koje bi mi naveli, nisu opravdani. P.K. smatra da je pitanje partizanskih odreda bila prva, najvažnija i najodgovornija zadaća u to vrijeme, da je trebalo, da se svi članovi rukovodstva po mogućnosti što više angažuju i učestvuju u organizaciji i pripremi odreda.

Što se tiče plana po kojem su odredi iz primorskih mjesta imali da krenu u Kninski, Sinjski, Vrlički, Livanjski i Benkovački kraj i da tamo počnu s osvajanjem sela, a ne u krajevima i selima primorja, P.K. je vodio računa o slijedećem:

1.) Vojne snage okupatorske vojske bile su smještene uglavnom u primorskim mjestima. U Livnu, Kninu, Sinju, Vrlici ili ih nije bilo ili su tek u manjem broju stizale.

2.) Općine Sinjska, Livanjska, Vrlička, Kninska dobrim dijelom su napučene srpskim življem nad kojim su ustaške bande vršile pokolje i provodile divljački teror, tako da je srpski elemenat bio spreman na borbu protiv ustaša u obrani svojih života.

3.) Ustaše koje su u tim krajevima bile „na vlasti“ nisu imali oslonca u narodu ni oružane snage da se održe na vlasti.

¹⁰ Vjerovatno treba: dogovora.

¹¹ Ivan Amulić

4.) Ovi kotari graniče sa Likom i Bosnom. gdje se je već partizanski pokret bio razvio i uslijed toga smo smatrali da je uputno započeti akciju u kotarima koji graniče sa onim krajevima koji se već nalaze u rukama partizana.

5.) Na koncu je i teren za razvijanje partizanskih borbi podesniji u ovim, nego u primorskim mjestima.

Naše je mišljenje što se tiče toga gdje da započnu odredi partizansku borbu, da je taj plan bio pravilan. Isto tako smatramo, da su bili pravilno određeni putevi i sela kojima su imali odredi da prođu. Spremni smo ako je nužno, da izložimo i ovu stvar detaljnije.

Iz iskustva s partizanskim odredima P.K. će izvući pouke za budući rad i spreman je da primi svaku odluku donesenu od C.K. po ovom pitanju.

P.K. za Dalmaciju 30-X-1941 god.

BR. 15

PISMO SEKRETARA CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 7. NOVEMBRA 1941. CENTRALNOM KOMITETU KPH O RADU PARTIJSKE ORGANIZACIJE U DALMACIJI¹

Prijevod.²

7. XI. 1941.

Dragi drugovi!

Primio sam vaše pismo.³ zajedno sa čitavim materijalom, kojega ste naveli, samo nisam primio letak HSS-a iako ste mi pisali, da ste ga priložili. Ne znam koji je to, da li onaj koji je bio ranije napisan, ili je novi. Prvi letak su drugovi već primili i među drugovima iz HSS-a podijelili. Što se tiče poslanog materijala, to mi se naročito sviđa časopis, odnosno uvodni članak u tom časopisu. Drugovi. ovdje još nije umnožen časopis kao ni bilten Glavnog štaba.⁴ Motiviraju to time, da su najvažnije članke štampali u njihovom izvještaju. Nisam se s tim složio, i u buduće moram širiti bilten Glavnog štaba kao i časopis. Ovaj put došao je oktobarski materijal nešto kasno, ali

¹ Prevod originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., mikrofilm H—11/58—63.

² Vidi tom V. knj. 1. napomena br. 1 uz dok. br. 59.

³ Redakcija ne raspolaze dokumentom.

⁴ Odnosi se na Vrhovni štab NOP odreda Jugoslavije.

će ipak na vrijeme biti svršen. I referet će se završiti, ali mora ga se prema ⁷⁵ preraditi, jer ga treba prostudirati i provesti u sve tančine, a isto tako treba održati referate za grupe simpatizera. Poslali ste amo drugi kovčeg i torbu, ali poznato vam je, da postoji u Splitu samo jedna radiona kovčega i torba i da nemamo veze sa radnicima koji tamo rade. Zašto se to ne bi dalo onim drugovima u Zagrebu, koji imaju već iskustva u izradbi takvih kovčega, a onda bi ih se moglo slati u Split i druge krajeve, gdje su potrebni. Pokušati ćemo ovdje nešto slično izraditi, ali to će raditi ljudi, koji nisu stručnjaci i zbog toga sam mišljenja, da dadete vi to tamo izraditi i onda pošaljite nama. Inače sam se jako obradovao vašem pismu, u kojem ste mi saopćili sve novosti o partijskim organizacijama, tako da ne gubite kontinuitet. U prvom listu saopćili ste da je Papa ubijen.⁶ Ne mogu vam reći, koliko mi je to žao, jer sam ga mnogo volio. Papina smrt daje mi podstreka k jačoj borbi i osveti, kao što za njega tako i za druge drugove, koji su pali u borbi protiv bijesnog fašizma. U vezi sa Karlovcem piše Vlado⁷ u prvom i drugom listu „Marijan⁸ i Marica⁹ drže se veoma dobro“. Nije mi jasno, da li su dospjeli u zatvor pa se dobro drže, ili su vani (slobodni) i ne boje se što znači ovdje se dobro drže. Javite mi to, jer me veoma zanima, šta je s njima. Materijal, kojega sam vam naveo u pismu nisam slao zbog toga, jer nisam htio opteretiti drugaricu, koja je po prvi puta putovala sa našom propusnicom, te nisam znao, kako će prvi puta proći.

Sada vam želim pisati nešto o našoj djelatnosti. Drugovi polit. i organizacioni sekretari otišli su na teren. Prije nego što su sekretari otišli u okrug Sinj bio je ovdje Makso Baće i jedan drug iz novog rukovodstva iz Sinja. Razgovarali smo o stanju u tom dijelu terena, napravili smo plan o djelatnosti i razvoju partizanskih odreda. Tamo postoje već manji odredi, ali

⁵ Tako u originalu.

⁶ Odnosi se na ubistvo Josipa Kraša Papa. O tome u telegramu 2. združene brigade iz Karlovca piše sljedeće: „19. X. oko 14 sati primijetili su 2 redara jedno sumnjivo lice u Frankopanskoj ulici u Karlovcu. Jedan redar prišao je k njemu i zatražio da se legitimira. Isti je već držao ruke u džepu, te je redar primijetio da drži revolver u ruci i zgrabio ga za ruku i tako je nastala borba između 2 redara i toga komunista. Isti komunista ispalio je 2 naboja iz revolvera, sa jednim je sebe ranio u glavu, na to je priskočio jedan mladi ustaša iz vojnice iste, te sa svojim božom probio ovog komunistu 2—3 puta u prsa. Komunista ostao je na licu mjesta mrtav. Kod njega je nađen vojni revolver sa 2 magacina naboja. Nađeno isto komun. list „Partizan“, nekoliko letaka i raznih legitimacija na razna imena. Policija je odmah poduzela premetačinu u kući iz koje je poginuli komunista izašao na ulicu, te je nađeno u toj kući dosta vrijednoga materijala“. (Arhiv V. I. I., reg. br. 21/1—4, k. 3.)

⁷ Popović

⁸ Čavić (Grga, Dugi). Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 18.

⁹ Marija Pataki (tom V, knj. 2, dok. br. 122).

oni nisu još takovi, kakovi bi trebali biti. Osim političkog sekretara poslali smo tamo i neke drugove, koji treba da ostanu tamo na radu. Naš plan sastoji se uglavnom u tome, da se prebaci tamošnje odrede iz pasivnog stanja u aktivno stanje, i da ih se tamo proširi. Glavna akcija bit će ugrožavanje puta Split — Livno, Šibenik — Knin i Split — Knin, razumljivo i pruga Split — Zagreb. Na tim putevima saobraćaju naročito Talijani, koji tu imaju veze s Bosnom i Likom. To je dakle plan za sektor Sinj — Livno — Drniš — Knin. U sporazumu s Glavnim štabom¹⁰ smo zaključili postaviti tamo samo jedno jedinstveno rukovodstvo partizana.¹¹ Drugovi imaju gore dobre veze sa Drvarom tj. sa svojom brigadom,¹² koja još uvijek postoji. Makso Baće bio je kod njih. Kako ipak izgleda, nisu još primili odluku Glavnog štaba. Odavle ih pomažemo i pribavljamo im neke stvari. Ovdje smo stvorili preko Sinja dobar put za pješake, te preko njega dostavljamo tamošnjim partizanima potrebne stvari kao živežne namirnice itd. Tamo je najveći problem ishrana, jer su to siromašni krajevi. Što se tiče akcija, u zadnje vrijeme su se pokrenuli, ali još uvijek dosta slabo. Ovih dana ići će i četvrti član PK-a u Knin jer tamo uopće ne postoje partijske organizacije. Tamo pljačkaju i pale četnici tj. u saradnji sa Talijanima. Imamo tamo utjecaj na njih ali ne organizacije. Ima tamo i dobrih ljudi i ima uvjeta za dobru početnu bazu. U okolini Šibenika i u samom Šibeniku počele su akcije protiv Talijana.¹³ Više o tome u izvještaju o akcijama. Tamo je dozvoljen promet samo do 6 sati navečer. Kod Splita i Solina ima 50 osoba koje se kriju u bregovima. Održali smo s njima sastanak i nadamo se, da će brzo početi akcije. Kao što sam već prošli puta rekao, formirali smo u Splitu mali odred od 20 ljudi. Doživjet će svoje prvo vatreno krštenje na večer od 6. do 7. pri likom proslave oktobarske revolucije.¹⁴ Drug Bruno otišao je ovih dana u Južnu Dalmaciju, da posjeti tamo organizacije i da vidi šta se može tamo učiniti s partizanima. Ja sam posjetio sve rejonske komitete u Splitu, imam utisak, da je partijska organizacija u temelju zdrava, ali disciplina konspiracije nije još tolika, kolika bi trebala biti. Primijetio sam, da ima prilično veliki broj mladih partijskih aktivista, od kojih se može mnogo očekivati. Utjecaj Partije je naročito velik kod radničke klase. I omladina SKOJ-a ima također veliki utjecaj. Mislim da bolje rade nego naša u Zagrebu. Inače partijsko članstvo nakon re-akcije nije toliko oštećeno kao u Zagrebu. To se naročito od-

¹⁰ Vrhovni štab NOP odreda Jugoslavije

¹¹ Misli se na formiranje Dinarskog odreda.

¹² Odnosi se na Drvarsku brigadu (tom V, knj. 3, dok. br. 107).

¹³ Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 217, knj. 2, dok. br. 125 i 130.

¹⁴ O akcijama vidi tom V, knj. 2, dok. br. 133 i „Popis incidenata“ talijanske 2. armije u Arhivu V. I. I. reg. br. 1/3a, k. 57.

- nosi na aktive. Ipak se vidi na partijskoj organizaciji Splita, da u cjelini nije dovoljno čvrsta, i Sinj. To je zbog toga, što čine sekretari jedinica Rejonski komitet, i do sada bili su rejonski sekretari članovi mjesnog komiteta. Tako se podnašaju izvještaji Rejonskom komitetu bez diskusije, jer jedan drugoga ne poznaje a problemi jedinica nisu poznati. Potaknuo sam, da se što prije bira rukovodioce naših jedinica, tako da članovi rejona nisu sekretari jedinica i da im nije poznat samo rad njihovih jedinica, nego da odlaze i u druge jedinice, da iskustva iz jedne jedinice prenašaju u drugu i da upoznaju položaj iz čitavog sektora njihovog rejona. Rejonskim komitetima opširno sam predložio, kako neka djeluju po svim sektorima. Narodna pomoć se postepeno organizira na bazi „osnivanja zasebnih odbora“. Ovi zasebni odbori odijeljeni su od Partije. Tehnika radi prilično dobro, tako da smo uredili pitanje legitimacija i propusnica. Ako vam je potreban koji žig, šaljite nam otisak na komadu papira i dat ćemo vam ga izraditi. Ako vam je potrebna guma za jastučić za gumene žigove onda ćemo vam i to slati. Znam, da je Tempo¹⁵ to od nas tražio, a da mu to nismo mogli slati. Kase nisu baš pune, kako partijska tako i ona od narodne pomoći. Naredio sam, da ih se u buduće bolje vodi i da se pošalje svaki mjesec izvještaj u Zagreb.

Što se tiče formiranja odbora Antifašističke fronte žena, to dijelimo vaše mišljenje. To smo trebali već ranije postaviti, tako da rad među ženama postavimo na širu bazu. Ali ne slažem se s time da obustavimo organizaciju žena, koja će baš sada, kod sve veće djelatnosti žena, biti potrebna i to kao savjetodavni i pomoćni organ Partije. Saopćio sam drugovima vašu odluku. Ništa im nisam rekao o mome mišljenju, nego održao sam sastanak sa drugaricama iz komisije žena i govorili smo o osnivanju Antifašističke fronte žena. Govorili smo o novom odboru, u kojega smo predvidili da uđu drugarice odnosno simpatizerke iz bivšeg društva za Prosvjetu žena. Isto smo odredili drugarice, koje treba da stupe u vezu sa ovdašnjim ženama HSS-a (Hrvatska seljačka stranka) i sa ženama SDS-a (Samostalna demokratska partija) i sa nekim Jugoslovenkama i da ih pozovu na saradnju. Nadamo se, da će time u vezi i biti uspjeha, možda ne sa ženama iz viših slojeva, to ipak sa masama odozdo, naročito zbog toga, jer su drugarice u svojoj dosadašnjoj djelatnosti prilično okupljale žene iako je taj rad sa strane partijske organizacije bio na slabom putu. Rekao sam još drugaricama, da više nisu komisija žena, da se ista raspušta, time da se formira odbor Antifašističkog pokreta žena i da se tako rad postavlja na širu bazu. Od vremena na vrijeme pozvat ćemo

¹⁵ Svetozar Vukmanović

ih na dogovor zbog međusobne saradnje. Došao sam ipak do zaključka, da nam je svakako potrebna grupa žena, koja će nam pomoći u toj djelatnosti i smatram da bi za to bila dobra komisija žena. Inače je u principu nepravilno, da se raspusti komisija žena, kao što bi na pr. bilo nepravilno raspustiti sindikate. Razmislite o tome i saopćite mi vaše mišljenje.

Šaljemo vam nekoliko saslušanja ljudi iz partizanskih odreda, koji su se raspali tj. koji su bili formirani od Šilje i Mirka.¹⁶ Kako sam vas u posljednjem pismu obavijestio, tražio sam od čitavog Pokrajinskog komiteta, da da svoje mišljenje po tom pitanju, a isto tako drug Bruno, organizacioni sekretar. Neću vam u listu opisivati moje mišljenje o čitavoj stvari, jer ćete to najbolje vidjeti iz materijala. Mišljenja sam, da se ne može samo tako lako preći preko te stvari. Po mom mišljenju treba čitav materijal prostudirati i predati stvar na prosuđivanje Centralnom Komitetu KPH. Mišljenje odnosno sud CK-a neka se kratko formuliра u jednoj okružnici i dostavi svim organizacijama zbog korišćenja i iskustva. To je zbog toga, drugovi, potrebno, jer mase prilično govore protiv akcija partizana, naime da akcije partizana nisu dobro pripremljene i promišljene. Ovi prigovori su sada već popustili, ali ipak je potrebno da CK reče svoje, baš zbog toga da se vidi, da u Partiji svako odgovara za svoj rad i da svaki iz toga povuče odgovarajuće konsekvence.

Šaljemo jednog od onih dvaju omladinaca. Onaj što je došao je brijački pomoćnik, član Partije i bio je sekretar Mjesnog komiteta Saveza komunističke omladine Jugoslavije u Solitu i isto član Pokrajinskog komiteta. Drugovi kažu, da je dobar i vjeran pristaša Partije i da je u radu vrlo marljiv. Drugog šaljemo za 2 do 3 dana, dok saznamo kako je ovaj prošao na putu. On je isto tako član Mjesnog komiteta SKOJ-a i isto dobar i sposoban u radu.

Pišite mi o novostima kod vas i u čitavoj zemlji. Pišite mi, drugovi, o Lici i da li lički partizani što rade. Da li su počeli sa akcijama protiv Talijana. Šta se radi u Zagrebu obzirom na akcije? Da li ste za jedan trenutak stali sa akcijama u Zagrebu, kao što je to bilo predviđeno, dok se naše političke organizacije nešto ne učvrste. Šta je sa Direktorom¹⁷ i ostalim drugovima, koji se nalaze u zatvoru? Da li je bilo još hapšenja srednjoškolaца nakon mog odlaska? Ja se ovdje dobro osjećam, imam jako mnogo posla, jer sam sam u Splitu, to jest ostavljen do ponedjeljka, jer do ponedjeljka ostaje još zadnji član Pokrajinskog komiteta u Splitu i onda pređe u Trogir. Možda ćete reći, da je bilo nepravilno, što sam sam ostao ovdje, ali drugovi, bilo je

¹⁶ Vidi dok. br. 14.

¹⁷ Milan Hupert (tom II, knj. 2, dok. br. 77).

vrlo potrebno. Pokrajina u Dalmaciji bila je vrlo zapuštena od strane drugova iz Pokrajinskog komiteta. Tako sam ih slao, da ovo stanje nešto poprave, jer sam dobio dojam, da se vrlo teško odlučuje otići u provinciju, i tako će ju sada što više posjetiti dok sam ja još ovdje.

Posljednji puta nisam od vas tražio, da pošaljete električne žarulje, nego samo baterije za male lampe. Ta „pogreška“ potkrala se sigurno „Nori“¹⁸, prema tome joj podnesite račun na isplatu. Vlado, mnogo Te molim, reci „Nori“ da želim prilikom mog dolaska razgovarati s njom u vezi sa njezinom sestrom. Neka ne bude nestrpljiva i neka se ne interesira oko prijedloga mog povratka. Neka čeka, mi ćemo razgovarati, kada dođem. Mojoj drugarici ste sigurno dali novac, da se može izdržavati. Ako ne, onda joj ga dajte, jer će se ona vrlo teško odlučiti na to, da ih traži.

Drug koji je došao, to jest omladinac, neka podnese izvještaj o djelatnosti SKOJ-a u Splitu i Dalmaciji, jer kao što sam već rekao, bio je član Mjesnog komiteta Split i Pokrajinskog komiteta SKOJ-a. Drugarica kurirka ima dijete u jednom selu kod Broda. Dozvolite joj da ide, jer želi dijete dopremiti u Split. Možete to ujedno koristiti te ukoliko imate nešto za Brod, daite da prenese. Putne troškove za Brod će sama plaćati. Do 6. XI. 1941. mora se vratiti. Samo ako ima nešto hitnoga za Dalmaciju, onda Brod ne dolazi u obzir.

Moram još reći, da ću tokom slijedećih dana održati dogovor sa pripadnicima Samostalne demokratske stranke i Hrvatske seljačke stranke. Do sada nisam imao vremena a oni su tome izbjegavali, naročito u prvim danima akcije. kada su se ovi posakrili u mišje rupe. Sada polagano izlaze i hoće pregovarati. Rezultat ću vam saopštiti. Pišite, kako u vezi stojite vi s njima.

Pozdrav svima

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Brka¹⁹

7. XI. 1941.

P.S. Osim pisma i izvještaja o akcijama šaljem vam još: materijal o preslušavanju partizana kao i izjavu Pokrajinskog komiteta i druga Bruna, isto i jedan letak u vezi sa streljanjem Splićana u Trogiru, kao i sve brojeve i izvještaj do br. 95 (posljednji broj), koji sutra ujutro izlazi. Žalba zbog isključenja Mudra i Vnj.-a i jedan letak kojeg su Talijani bacili iz aviona.

¹⁸ Zlata Šegvić.

¹⁹ Rade Končar Brka

**NAREĐENJE ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD
10. NOVEMBRA 1941. KOMANDANTIMA ODREDA I BATA-
LJONA I KOMANDIRIMA ČETA I VODOVA O SLANJU
OPERATIVNIH I POLITIČKIH IZVJEŠTAJA, ORGANIZACIJI
SEOSKIH STRAŽA I KONTROLI TRGOVINE¹**

ŠTAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU

NAREĐENJE

**SVIM KOMANDANTIMA ODREDA I BATALJONA, SVIM
KOMANDIRIMA ČETA I VODNICIMA PARTIZANSKIH
ODREDA U LICI**

NAREĐUJEM

- I.) Da u što kraćem vremenu podnesu izvještaj ovoj **Komandi** o tačnom naoružanju svojih jedinica (koliko imaju karabina, puškomitraljeza, bombi, municije, civilnih pušaka i municije za njih).
- II.) Brojno stanje **odreda, bataljona, četa i voda**.²
- III.) Svake nedjelje izvještaje o stanju u svojim jedinicama (moral boraca, šta se sve prešlo iz vojne obuke i kakve su akcije izvedene u toku nedjelje). Zapažanje na sektorima za koje su odgovorni (kretanje neprijatelja, njihovo brojno stanje i naoružanje).
- 4.) Politički komesari da podnesu izvještaje šta je učinjeno na političkom i kulturnom podizanju boraca i seljaka u mjestu gdje se nalaze odredi (koliko je održano pre-

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. L., reg. br. 2/2, k. 1618.

² O brojnom stanju i naoružanju odreda, bataljona i četa vidi dok. br. 21 i tom V, knj. 2, dok. br. 59 i 76.

davanja i kakva je bila tema predavanja). Da li postoje tečajevi za nepismene u odredu? Komesari moraju takođe podnijeti izvještaj o najnužnijim potrebama u njihovim jedinicama.

Komesari se postavljaju³

5.) U svim **odredima**, **bataljonima** i **četama** ukoliko još nisu izabrani politički komesari, moraju se isti izabrati ili će ih ova komanda odrediti. Isto tako za vodove izabrati političke delegate vodova, pošto vodovi kao manje jedinice ne mogu imati komesare.

Narod. oslo-
bodilački
fond.⁴

6.) Da se preko odbora za Narodnu pomoć vidi koliko je prikupljeno materijala (maja, čarapa, rukavica, hrane itd.) i o tome izvijestiti ovu **komandu**.

Straže su organi nar. o-
slob. odbora,
sem ovih one
imaju i dru-
ge dužnosti.⁵

7.) Svako selo mora imati svoje straže i postaviti ih na onim mjestima s kojih mogu najlakše da osmatraju pristup dotičnom selu. Straže moraju biti vrlo pažljive na svojim mjestima prilikom saobraćaja s nepoznatim licima. Ukoliko se nađe neko lice da nema ispravnu propusnicu, a nepoznato je, ima se sprovesti do komandira straže. Nikakvu samovolju ne smiju pokazati straže za vrijeme odmora i onoga vremena kada se nalaze na stražarskom mjestu. Ukoliko se dese takvi slučajevi dotični će snositi odgovornost.

8.) Sve švercere koji nose stoku treba zaustaviti i ispitati kuda stoku gone i ko im je dao odobrenje, treba vidjeti da stoka nije ukradena. U svakom slučaju treba stoku zaustaviti i o tome izvijestiti ovu komandu. Propustiti se može samo ona stoka, čija je prodaja odobrena od strane ove **komande**, a straže će o tome biti blagovremeno obaviještene.

9.) Svaku trgovinu s okupatorima treba energično suzbiti i ne dozvoliti da se išta pro-

^{3, 4, 5} Ovo su primjedbe Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske, ispisane mastilom. U vezi ovog naređenja vidi uputstvo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske u tomu V, knj. 1, dok. br. 35.

da. Trgovce koji od njih kupuju izvjesne artikle i poslije donose u selo i prodaju po pretjeranoj cijeni treba onemogućiti.

- 10.) Potrebna je naročita budnost i pripravnost jedinica radi koncentriranja neprijatelja u okolnim mjestima. Ni jedna naša jedinica ne smije biti iznenađena od neprijatelja.
- 11.) Svi **odredi, bataljoni, čete i vodovi** moraju imati sigurne i povjerljive kurire za koje se ima po mogućstvu nabaviti konje, a u koliko ih nema za svaki pojedini slučaj rekvirirati.
- 12.) Prilikom davanja izvještaja ne treba naglašavati ništa gdje se nalazi Štab Grupe.

O prednjemu i izvršenju ovog naređenja ima se izvijestiti ovaj **štab**.

Negdje u Lici
10-XI-1941 g.

Politički komesar:
Žigić⁶, v.r.

Komandant:
V. Četković, v.r

BR. 17

**PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA NOP OD-
REDA GORSKOG KOTARA I PRIMORJA OD 12. NOVEM-
BRA 1941. GODINE¹**

BROJNO STANJE

Partizana i naoružanja Gorskog Kotara i Primorja

Jedinica	Partizana	Mitraljeza ²	Mauzera	Pištola	Metaka
Bribir i Sušak ²	96	3	80	10	19.000
Drežnički odred	98	3	oko 40	10	?
Delnice ³	20	1	25	5	?
Svega	214	7	145	25	19.000

Nepotpuni podatci uzeti
12. XI — 41.

¹ Dokument, bez potpisa i pečata (pisan mastilom, latinicom), u Arhivu V. I. I., reg. br. 1/3, k. 1618.

², ³ Misli se na Bribirski, Sušački i Delnički odred.

Avgust stazje 1911

Partizani i rezervisti Javskog kotara: Pivovari

Yachisina	Partizani	Rezervisti	Hamur	Pitla	U. Tura
Četnik Ljiljak	96	.3	80	10	19.000
stariji odred	98	3	40	10	?
služba	20	1	25	5	?
Luga	214	7	145	25	18.000

17.3
 15.88

17.3
 15.88

**UPUTSTVO SEKRETARA OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA
KARLOVAC OD 12. NOVEMBRA 1941. SEKRETARU MJE-
SNOG KOMITETA KPH ZA KARLOVAC ZA RAD PAR-
TIJSKE ORGANIZACIJE U KARLOVCU¹**

Dragi druže,

Uslijed poznatih ti događaja, ostao je karlovački M.K. u kratkom razmaku vremena dva puta bez sekretara.² Kako je partijska organizacija u Karlovcu vrlo važna, to je potrebno da se u najkraće vrijeme odstrane sve posljedice udaraca koje nam je zadao klasni neprijatelj. Prije svega je potrebno da se popuni M.K. i da part. jedinice nastave svoj redovan partijski život. U tom cilju O.K. povjerava tebi popunjavanje M.K. i postavlja te u isto vrijeme za sekretara M.K.³

Dragi druže, velika je čast koja te je zapala, ali i velika je tvoja odgovornost pred Partijom i pred narodom — jer će o tvojoj agilnosti, požrtvovanosti i uopće o tvom radu ovisiti i stanje u partijskoj organizaciji u Karlovcu. Imaj stalno na umu da su u Karlovac kao u radnički centar uperene oči cijelog Korduna, Banije, da partizani koji u svakodnevnim borbama s fašističkim okupatorima i ustaškim gadovima izlažu svoje živote za slobodu svoga naroda s pravom očekuju da će i karlovački proletarijat doprinijeti svoj dio u svetoj borbi za nacionalnu nezavisnost i slobodu naroda.

Imaj na umu, dragi druže, da je politički značaj jedne akcije u Karlovcu daleko veći od slične akcije u selima na Kordunu. Zbog toga je od najveće važnosti da se aktiviziraju sve partijske ćelije u Karlovcu i to u akcijama najprije sitnim a onda postepeno sve krupnijim. Ne zapostavite akcije kao pisanje parola (smrt fašizmu — sloboda narodima), dijeljenje letaka, gašenje svijetla, da bi kasnije osposobili drugove za mnogo teže zadatke.

O.K. se nada da se nije prevario što je tebi povjerio tu časnu zadaću.

O svemu se usmeno sporazumi s drugaricom Milkom⁴ koja će ti dati sva potrebna objašnjenja.

12. XI. 1941.

Za O.K. K.P.H.
Slavko⁵

¹ Original (pisan rukom, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H—11/230.

² Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 100.

³ Stevan Gojak

⁴ Nada Dimić, tada član Okružnog komiteta KPH za Karlovac.

⁵ Ivo Marinković, tada sekretar Okružnog komiteta KPH za Karlovac.

**UPUTSTVO OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA KARLOVAC
OD 12. NOVEMBRA 1941. ODBORIMA NACIONALNOOSLO-
BODILAČKOG FRONTA ZA RAD U SELIMA¹**

ODBORIMA NACIONALNO-OSLOBODILAČKOG FRONTA

KRATKO UPUTSTVO

Danas kada se rasplamsava nacionalno-oslobodilačka borba i kada neprijatelj već biva suzbijan u svom slobodnom kretanju, kada narod ne priznaje više vlasti, nužno je stvoriti narodnu civilnu vlast. Ta narodna civilna vlast jesu odbori nacionalno-oslobodilačkog fronta.²

Odbore nacionalno-oslobodilačkog fronta sačinjavaju predstavnici partija i ličnosti. Oni se biraju na javnim skupštinama, tamo gdje postoje mogućnosti, a gdje tih mogućnosti nema uzimaju se u odbore viđeniji ljudi iz sela, poštteni i privrženi narodno-oslobodilačkoj borbi. —

Koje su dužnosti tih odbora:

1) Organizovati seosku stražu u selu, za sprečavanje krađe, pljačke, tučnjave i t. d. Stražom komanduje komandir.

2) U popaljenim selima i opljačkanim organizovati smještaj stanovništva pod krov. Organizovati snabdijevanje hranom u sporazumu sa ostalim odborima.

3) Organizovati sklanjanje hrane, stoke na takav način, da ništa ne padne od narodnog bogatstva u ruke neprijatelja. Sve što neprijatelj odvede koristi okupatoru za vođenje rata.

4) Razviti razmjenu među selima, a spriječiti izvoz namirnica, jer se narodnim bogatstvom hrane i upotrebljavaju ga protiv tog istog naroda.

5) Organizovati zaostale poljske radove i pomoći onim seljacima u alatu i oranju, koji su postradali.

12. XI. 1941.

O.K. Kom. Part. Hrv.
Karlovac.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V, I. I., H-11/234.

² Kasnije su to narodnooslobodilački odbori.

**UPUTSTVO POLITIČKOG KOMESARA KOMANDE NOP
ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 26. NOVEMBRA 1941.
POLITIČKIM KOMESARIMA ODREDA I ČETA ZA POLI-
TIČKI RAD SA NARODOM I U JEDINICAMA¹**

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAR. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
Komesarijat.
Broj: 5/26.XI.41.

PISMO KOMESARIMA U VEZI SA II. KONFERENCIJOM.²

Ovih dana održana je druga konferencija komandanata i politič. komesara svih bataljona Korduna i Banije. — Treba i da se pozabavimo razlikom između prve³ i ove druge konferencije i da uočimo važnost zaključaka donesenih na samoj konferenciji u vezi sa radom pol. komesara. Drug komandant⁴ Korduna i Banije jasno je podvukao veliki porast u broju partizana kao i u broju pušaka i mitraljeza od prošle tj. od prve konferencije do danas. — U nekim bataljonima, kao na pr. u Prvom, broj partizana se je upetorostručio, u Drugom je broj partizana 4 puta veći nego prije, u IV. isto tako. — U tom brojčanom povećanju jasno je izražena želja naroda da ima još jaču i snažniju svoju oslobodilačku vojsku. —

Iz tog brojčanog povećanja vidi se da je narod spreman da listom uđe u svoju vojsku. — Kao što je porastao broj partizana tako je porastao i broj naoružanja. — Naše naoružanje je u velikom porastu. — Dok na I. konferenciji nije skoro ni jedan bataljon imao automatskog oružja danas svi bataljoni osim jednoga posjeduju automatsko oružje. — Broj pušaka je mnogo veći nego što je prije bio. — To je znak da naši odredi nisu spavali već da su vršili akcije i na taj način naoružavali se iz dana u dan sve više i više. Na konferenciji je to podvučeno sa zaključkom da se tim putem i nastavi jer samo na taj način možemo jačati naše odrede i čete. — Drug komesar Korduna i Banije također je podvukao veliku razliku u političkom radu i djelovanju za vrijeme I. konferencije i danas. — Dok smo onda bili nepovezani i neorganizovani danas već čitav narod je čvr-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH. a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H-1/76- 77.

² Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 24.

³ Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 35.

⁴ Srećko Manola

sto povezan sa svojim narodno-oslobodilačkim odborima, uz svoju vojsku i ima svoju civilnu vlast u vidu tih odbora. — Kao osnovne pogreške u radu polit. komesara pokazano je na konferenciji sljedeće:

1). Da drugovi komesari ne postupaju tačno po uputama koje dobivaju od komesarijata Korduna i Banije i da ne primjenjuju te upute na svoje lokalne prilike u svom radu.

2). U više slučajeva drugovi komesari ne pristupaju dovoljno energično rješavanju raznih problema (na pr. istragama po pitanju pljačke) već ih ostavljaju za kasnije kad isti donesu već više štete nacionalno-oslobodilačkom pokretu.

3). Da drugovi komesari ne šalju redovno izvještaje o političkoj situaciji u njihovom rejonu, o raspoloženju masa i o svom radu uopće.

4). Da se ne posvećuje dovoljno pažnje vođenju dnevnika u odredu, četi i bataljonu, što je također dužnost komesara. —

5). Da se zanemaruje kulturno-prosvjetni rad u odredima tj. da se ne održavaju redovno časovi kad to dopuštaju prilike.

6). Da drugovi komesari još nisu posvetili dovoljno pažnje popularizaciji antifašističkog pozdrava i imena „partizan“.

7). Da ne postoji nigdje dopisnik „Partizana“, koji bi trebao da postoji u svakom bataljonu.

8). Da treba zapisnički sprovesti i komisijski ustanoviti zločine ustaša i talijanskih fašista.

U vezi sa gore iznesenim pogreškama koje je konferencija konstatirala postavlja ovaj komesarijat pred sve drugove komesare odreda, četa i bataljona da tim greškama posvete pažnju i da ih uklanjaju radikalno iz svog rada. Potrebno je da drugovi komesari znadu da se njihov rad sastoji u glavnom iz dva dijela i to:

Prvi dio: masovni rad sa narodom u selima tj. zborovi, sastanci i objašnjavanje današnje borbe. U taj dio spada još i veza komesara sa nacionalno-oslobodilačkim odborima u selu. —

Drugi dio: rad sa odredima i četama. Održavanje političkih časova svakodnevno kad prilike dozvoljavaju. Objašnjavanje partizanima karaktera današnje borbe za nacionalno oslobođenje, suzbijanje nepismenosti u odredima kao i kulturni rad, zajednička čitanja, kulturne večeri u odredu i recitacije. Dužnost je polit. komesara da u odredu uvijek vlada atmosfera drugarstva, rada i opet rada, a ne da se partizani bave onim što ih nije dostojno. —

U vezi sa zabranom izvoza u gradove dužnost je polit. komesara da tačno razjasne narodu koja je svrha tog bojkota i šta mi postizavamo time. —

Dužnosti komesara jesu da tačno prouče one nedostatke koje je konferencija konstatovala a koji postoje u radu naših polit. komesara te da što prije te nedostatke uklone.

Komesari bataljona pozvaće komesare četa i odreda na kraće konferencije na kojima će zajednički da prouče ovo pismo. da uoče sve svoje pogreške i da konkretno zajednički donesu zaključke za radikalno uklanjanje svih tih nedostataka. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar Korduna i Banije

F. Kovač⁵ v.r.

Umnožiti u 2 primjerka⁶

BR. 21

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 4. DECEMBRA 1941. KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE O ORGANIZACIJI ODREDA I AKCIJAMA U OKTOBRU I NOVEMBRU¹

ŠTAB
GRUPE NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU

KOMANDANTU NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA ZA HRVATSKU

IZVJEŠTAJ

Izvještavam gornji naslov da sam primio naređenje od 17. XI. 1941. god. Tačka prva naredbe umnožena je i poslata komandantima odreda, bataljona, komandirima četa i vodnicima narodnooslobodilačkih partizanskih odreda s naredbom da se pročita pred svim partizanima.²

U pogledu vojničke reorganizacije ovaj štab je postigao sljedeće: formiran je jedan odred od 2000 boraca, koji raspolaže sa 200 karabina i 8 puškomitraljeza.³ 3 bataljona. srez lapački i korenički. Treći bataljon, bataljon „Marka Oreškovića“, je

⁵ Vjećeslav Holjevac

⁶ U originalu dopisano mastilom.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 6'2. k. 1618.

² Vidi tom V. knj. 2, dok. br. 12.

³ Opširnije vidi u tomu V. knj. 2, dok. br. 76.

leteći udarni bataljon ove grupe, raspolaže sa 155 boraca, sa 130 karabina, 9 puškomitraljeza. Bataljon lapački ima 450 partizana, sa 270 pušaka, 12 i 2 teška mitraljeza, jednu haubicu 100 m/m sa 117 granata. Bataljon korenički, koji je formiran 30 ovog mjeseca, još nije podnio izvještaj o brojnom stanju bataljona, kao ni naoružanju. U srezovima gračačkom, brinjskom i otočaćkom se sada vrši reorganizacija vojnička. Izdata su naređenja svim komandantima odreda, bataljona, komandirima četa i vodnicima narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda da podnesu tačan izvještaj ovoj komandi o svim vrstama vatrene oružja. Čim ova komanda dobije ove podatke biti će izvješten gornji naslov.

Sve ovo oružje koje posjeduju ovi bataljoni ne može se za sada još upotrijebiti protiv okupatora jer nijesu još svi posjednici ovog oružja raspoloženi da se bore protiv okupatora, izuzev bataljona „**Marka Oreškovića**“, zato je ovaj štab formirao manje jedinice, u jačini od 30 do 50 boraca, koje su spremne da se bore protiv okupatora. Takvih jedinica ima 5 plus bataljon „**Marka Oreškovića**“.

Akcije koje su izvedene na području Like od početka mjeseca oktobra jesu sljedeće: 1 oktobra jedan naš odred kod Čovke sačekao je nekoliko ustaških automobila i kada su naišli otvorio je vatru na njih, tom prilikom ubijen je jedan pukovnik (Matagić), major (Weber) i šest oficira, među njima jedan pobornik. Kod istih je nađeno raznih planova o operacijama koje su mislili da izvrše.⁴ 6 oktobra isti ovaj odred sa ostalim našim snagama vodio je borbu s ustaškom jurišnom bojnicom kod Boričevca, Lapca i Nebljusa. Tom prilikom neprijatelju su naneseni gubici od 300 mrtvih i ranjenih. Mi smo imali 8 mrtvih i 12 ranjenih. Zaplijenili smo 40 karabina, 2 puškomitraljeza, 1 brdska haubica model 17 100 mm sa 117 granata, 1 kamion i 5 kola i 3 konja.⁵ 4 oktobra odred Škare i Brinje napao je Talijane kod Korenice na mjestu Pogledalo. Ubijeno je 35 crnokosuljaša a među njima je bilo i oficira. Naš jedan drug je nastradao.⁶ 6 oktobra jedan naš odred razorio je željezničku prugu kod tunela Blata i razbio nekoliko vagona. Tada je u sukobu s okupatorima ranjeno 17 neprijateljskih vojnika. Kod naših nije bilo žrtava. Vlakovi nisu išli 2 dana. 23 oktobra jedan naš odred napao je u Smiljanu na ustaše uz pomoć hrvatskog stanovništva. Tom prilikom ubijene su 4 ustaše. Naš nijedan nije nastradao. 25 oktobra ovaj isti odred streljao je 4 švercera.

⁴ i ⁵ Odnosi se na akcije Gerilskog odreda Bjelo Polje. Vidi tom IV. knj. 2, dok. br. 21 i 108 i tom V, knj. 1, dok. br. 60.

⁶ Akciju su izveli odredi „Škare“ i „Ognjen Prica“ (ranije odred Kik — Uvalica) 30. septembra (tom V, knj. 1, dok. br. 189 i Arhiv V. I. I., reg. br. 6—19/5 i 6—20/5, k. 2006).

pljačkaša i talijanska špijuna. Tom prilikom je jedan naš drug ranjen u nogu. 29 oktobra jedna desetina Brinjskog voda napala je neprijatelja kod tunela Blata i tom prilikom ubila 12 neprijateljskih vojnika. Na našoj strani nismo imali ni mrtvih ni ranjenih. 30 oktobra Brinjski i Škarački vodovi sukobili su se na željezničkoj pruzi između [Lič.] Jesenice i Javornika sa neprijateljem. Tom prilikom ubili su 5 neprijateljskih vojnika, jednog oficira i jedan oficir i nekoliko vojnika ranjeno. Tom prilikom zaplijenjeno je nešto bombi i municije i 3 puške.⁷ 7 novembra napao je Drežnički vod talijanske kamione kod Brloga. Poginula su 3 Talijana i to 2 vojnika i 1 oficir, dok je jedan oficir ranjen. Istog dana isti vod napao je drugu kolonu talijanskih i ustaških kamiona kod Vratnika. Poginulo je 5 ustaša, nekoliko Talijana je ranjeno, jedan je kamion zaplijenjen i uništen. Na našoj strani nije bilo gubitaka. 3 novembra izvršili su partizanski vodovi Brinje, Škare, Klanac i Dabar napad na prugu između Javornika i Rudopolja. Pruga je oštećena, a u borbi je poginulo 3 talijanska vojnika. 21 novembra napali su partizani voda Doljani talijanski vlak. Ranjeno je 7 Talijana.⁸ 23 novembra partizani Brloškog voda napali su talijanski kamion kod Brloga. Poginuo je 1 talijanski oficir, a ranjena dva talijanska vojnika. Zaplijenjene su 3 puške sa 15 metaka. Kod nas nije bilo nikakvih gubitaka. 24 novembra partizani voda Škare napali su na pruzi talijansku patrolu od 5 do 6 vojnika. Cijela patrola pobijena, dok kod nas nije bilo nikakvih gubitaka. 25 novembra partizani voda Škare sukobili su se blizu pruge s Talijanima. U sukobu je poginuo jedan Talijan, dok kod nas nije bilo gubitaka. 28 novembra napala je desetina Partizanskog voda Zalužnica na pruzi kod Sinca neprijateljsku patrolu od 6 vojnika. Ubijeni su 4 vojnika, dok kod nas nije bilo gubitaka. 22 novembra napao je jedan partizan Brinjskog voda talijanskog narednika crnokošuljaša, ubio ga i zaplijenio jednu pušku, 4 bombe i 40 metaka. 8 novembra napadnuta je jedna neprijateljska patrola na željezničkoj stanici Gospić. Ubijena su 3 neprijateljska vojnika i 1 ranjen. Sa naše strane nije bilo

⁷ Prema izvještaju Opšteg upravnog povjereništva kod talijanske 2. armije i podacima iz „Popisa incidenata“ 2. armije za mjesec oktobar 1941. vidi se da su naše jedinice napale 31. oktobra petoricu talijanskih vojnika, pripadnika patrole za nadzor pruge kod stražarske kućice br. 28 i 29, između željezničkih stanica Lička Jesenica — Javornik, ubile jednog vojnika, a dvojicu teže ranile. Vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 43/16—1. k. 61 a i reg. br. 2/1. k. 56.

⁸ Prema „Popisu incidenata“ talijanske 2. armije za novembar 1941. pruga je bila prekinuta miniranjem u dužini jednog metra kraj stražarske kućice br. 33. Voz br. 1074 bio je zaustavljen ispred prekinutog mjesta. U napadu je ranjen mašinista, a ložač ubijen. Vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 2/1. k. 56.

gubitaka.⁹ Istoga dana ubijen je 1 ustaša i 1 špijun. 11 novembra kod sela Mekinjara sudarila se jedna naša desetina sa neprijateljskim vodom u jačini od 30 ljudi. Tom prilikom neprijatelj je imao 17 mrtvih i ranjenih i 4 zarobljena. Zarobljenici su razmijenjeni sa našim zatvorenim seljacima i ženama. Ovaj napad nije bio pripremljen od strane komande, nego su ga izveli naši partizani na svoju ruku.¹⁰ Sam ovaj napad kod seljaka se nije odrazio dobro i to je podrmalo u tri sela uticaj naše komande, ali to će biti popravljeno.

Uoči dana 7 novembra na svima istaknutim brdima upaljene su bile vatre (oko pedeset), koje su izazvale uzbunu i zabunu kod okupatorske vojske.

Sa ishranom i odijelom u partizanskim odredima stojimo dosta slabo. Pokrivače skoro ni jedan naš leteći odred nema, a nabaviti je vrlo teško, jer i sami seljaci nemaju dovoljno. Tako isto sa hranom je teško i za same seljake, pošto su sela opustošena od ustaša.

Sada smo pri organiziranju radionica za pravljenje oružja, magacina za sklanjanje životnih namirnica koje posjedujemo i formiranje ambulanata.

Ovaj Štab raspolaže sa svega 43.000 dinara.

Štab još nije potpuno formiran, jer nema dovoljno kadrova.

Za političkog komesara dali smo predlog Čači,¹¹ ali još nismo dobili odgovora. Za operativnoga oficira postavljen je drug Stojan Matić, koji za sada jednovremeno vrši i dužnost komandanta bataljona sreza lapačkog.

Imena komandanata bataljona dostaviće ovaj Štab gornjem naslovu u sljedećem izvještaju, jer imaju da se izvrše neke promjene.

4. XII 1941.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:

Komandant:

V.¹² Četković

⁹ O ovoj akciji u „Popisu incidenata“ talijanske 2. armije za novembar 1941. piše: „Na patrolu za nadzor pruge, 1 km od Gospića, otvorena vatra, ranjen artiljerac u desnu ruku. Odmah je pružen otpor. Čišćenje nije dalo nikakve rezultate.“ Vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 2/1, k. 56.

¹⁰ U „Popisu incidenata“ talijanske 2. armije za novembar 1941. o ovoj akciji piše: „Ustanici su napali vod 10. čete 2. pješ. bat. 1. divizije „Lombardija“ na povratku iz zone. Iz Udbine je pošla 10. četa naišavši na otpor na istočnim uzvišenjima kosa. Nastavila je sa čišćenjem. Ukupni gubici bili su 5 mrtvih, 7 ranjenih vojnika i 1 oficir.“ Vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 2/1, k. 56.

¹¹ Centralnom komitetu KP Hrvatske

¹² Vlado

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 15. DECEMBRA 1941. KOMANDANTU PRIMORSKO-
GORANSKOG NOP ODREDA ZA USPOSTAVLJANJE RE-
LEJNE STANICE I ORGANIZACIJU POLITIČKOG RADA
U JEDINICAMA¹**

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Br. 21/41
15.XII.1941 god.

**KOMANDANTU PRIMORSKO-GORANSKOG
PARTIZANSKOG ODREDA**

Zbog kratkoće nazivat ćemo vaš odred Primorsko-goranski Partizanski Odred.

Vaš oficir za vezu stigao je s kuririma u G.Š.H. 13. XII. tako da je konačno uspostavljena veza na terenu između vašeg Odreda i G.Š.H. Vaši kuriri upućeni ovamo vršit će kurirsku službu od ovoga Štaba do Drežnice gdje treba organizovati re-lejnu stanicu u kojoj će vaši kuriri preuzimati poštu i nositi je do Štaba Odreda. Poštu ne treba ostavljati na pohranu trećim licima, već je u određene dane trebaju predavati kuriri jedan drugom u ruke. Kuriri će se sastajati i izmjenjivati poštu u Drežnici nedjeljom i četvrtkom do 12 sati (u podne). Redovno brojno stanje, operativne i informativne izvještaje, te izvještaje polit. komesara treba slati poštom u četvrtak.

U vašim izvještajima i dopisima nema ni riječi o tome da ste odlučili da jedan dio partizana iz II. bataljona prebacite u predjele gdje bi bilo više hrane za izdržavanje tih partizana.² Obavještenja o tomu stigla su ovamo preko nevojničkih lica. U vezi s time upućen je u Drežnicu delegat G.Š.H.³ da to pitanje riješi s vama prema uputama koje su mu date. U buduću se slična pitanja mogu rješavati jedino po odobrenju G.Š.H.

Obavijestite nas da li ste primili iz Zagreba pisma V.Š.J. i Oper. Part. ruk. za Hrvatsku u vezi sa izdajom Draže Mihailo-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I. reg. br. 11-1, k. 101.

² Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 63.

³ Franjo Ogulinac Seljo, tada zamjenik komandanta GŠH (tom V, knj. 3, dok. br. 5).

vića. Taj materijal smo vam oдавde uputili preko Karlovca, ali vam zbog provale u Karlovcu nije mogao da stigne.

Brinje neće biti pridijeljeno vašem Odredu već i dalje ostaje u sastavu Ličke Grupe Odreda, koja će poduzeti što je potrebno da se tamo srede sva pitanja. Vi imate dosta posla i na sadašnjem vašem terenu, a dapače tražite i da vam se upute drugovi koji bi vam pomogli u organizaciji. Takvih drugova nema nigdje gotovih na raspolaganju već ih treba izdizati i osposobljavati na samom terenu. Ljudi ima, samo ih treba pronaći.

Odobrava vam se suma od 10.000 kuna koju ćete dobiti za desetak dana. I u ovom pitanju trebate nastojati da na terenu nađete izvore za snabdijevanje.

Vaš zahtjev da vam se uputi liječnik je potpuno opravdan ali za sada nažalost nema nijednog liječnika na raspolaganju. Trebate nastojati da iskoristavate liječnike koji se nalaze na vašem terenu, a u naročito hitnim slučajevima treba pokušati silom dopremiti liječnika. Jasno ne nanašajući mu nikakvih nepravilika. To se izvodi ovako:

Ako je liječnik hitno potreban upute se naoružani partizani na najzgodnije mjesto gdje postoji liječnik, razlože mu potrebnu pomoć i povedu ga sobom. Nakon obavljenog pregleda i pomoći pušta se liječnika svojoj kući.

Pismo upućeno I. bataljonu Marka Trbovića sadrži u točki j.,⁴ u kojoj se poziva komandire i komesare da održavaju sastanak po svim tekućim pitanjima jedinice kako bi svaki partizan učestvovao u rješavanju pitanja života i rada kod svoje jedinice, nepravilno shvaćanje o vojnom i političkom radu u partizanskim jedinicama; neophodno nužno je vršiti s partizanima vojne vježbe i vršiti redovan politički rad, ali pitanje o životu i radu unutar jedinica rješavaju vojnički komandir i komesar bez parlamentarnog vijećanja. Takav postupak slabi disciplinu i vojnički duh, a mogao bi dovesti i do takovog apsurdna da se na općim sastancima vijeća o izvođenju i neizvođenju akcija i o načinu njihovog izvođenja. Diskusije o akcijama vrše se nakon izvršene akcije, ali i te diskusije moraju biti organizovane od komandira i komesara.

Povežite se što prije sa svim vašim jedinicama i provedite organizaciju štaba.

Izradite operativne planove za vaše bataljone tako da bi i čitav rad bio sistematiziran i upravljen ka čišćenju terena i proširivanju oslobođenog teritorija. U tom smislu ste sigurno primili uputstva V.Š.J-a.

⁴ Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 40.

Izvještaj o radu polit. komesara je potpuno nedostatan. Treba opširnije javljati o radu polit. komesara naročito o njihovom djelovanju unutar partizanskih odreda. Neophodno je potrebno da unutar bataljona organizirate vojnu izgradnju kadrova. Nastojte da si pribavite za to potrebnu vojnu literaturu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

Komandant:

BR. 23

UPUTSTVO OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA KARLOVAC OD 19. DECEMBRA 1941. KOTARSKIM KOMITETIMA ZA POLITIČKI RAD U HRVATSKIM SELIMA¹

OKRUŽNI KOMITET K. P. H.
KARLOVAC

KOTARSKOM KOMITETU

u

.

Predmet: upute za rad u
hrvatskim selima

Dragi drugovi!

Osnovna slabost naše partijske organizacije jeste nedovoljan rad među hrvatskim masama. usljed čega velikom dijelu hrvatskih seljaka nisu jasni ciljevi naše borbe te prema tome nisu mogli biti predobijeni za narodno-oslobodilački front. Tu našu slabost treba da likvidiramo, ako hoćemo da se borba za nacionalno oslobođenje pravilno razvija, jer bez mobilizacije hrvatskih masa nema narodnog ustanka a bez toga je nemoguće istjerivanje okupatora iz čitave Hrvatske.

Zbog toga je potrebno da kotarski komiteti na čijem teritoriju ima hrvatskih sela najveću pažnju posvete radu među njima i da na taj rad bace svoje najbolje snage.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H-11/270-271.

Prva stvar s kojom treba početi jest suzbijanje ustaške propagande koja svakodnevno truje narod lažnim izvještajima o događajima u svijetu, širenjem lažnih vijesti o tome, kako će u slučaju pobjede Sovjetskog Saveza hrvatski narod biti uništen, kako će partizani uništavati sve Hrvate bez razlike a ne samo ustaše i narodne izdajice. i obratno širenjem glasila među Srbima da će hrvatski seljaci i muslimani upriličiti pokolje nad srpskim stanovništvom. Glavni cilj ustaške propagande jest to, da se omete ujedinjenje Srba, Hrvata i muslimana u jedinstveni Nacionalno-oslobodilački front protiv okupatora i ustaša. Iako već danas ima mnogo hrvatskih seljaka, koji ne vjeruju Pavelićevoj štampi, ipak mi ne smijemo podcjenjivati uticaj sistematskog trovanja, te naša prva briga treba da bude suzbijanje toga otrova. Zbog toga treba hrvatskim seljacima objašnjavati ciljeve borbe partizana, treba u tu svrhu iskoristiti i sjajni tekst partizanske zakletve,² treba širiti i letke i našu štampu: „Partizan“, „Vjesnik“. Osim toga ih treba obavještavati o položaju u svijetu preko radio-izvještaja, a osobito im treba ukazivati na to da će hrvatski narod dobiti pravu slobodu i mir tek slomom Hitlerovih fašističkih bandita i pobjedom Crvene armije, te zato treba proširiti što je više moguće govor druga Staljina.

Kad je agitacijom pripremljen teren, onda treba preći na predobijanje pojedinaca ili grupa hrvatskih seljaka za pomaganje partizana bilo u novcu, hranom, obućom, odjećom i lijekovima, bilo raznim uslugama. Kad je to postignuto treba da se istaknuti pojedinci i grupe predobiju za političku saradnju tj. za formiranje odbora N.O.F. Jedna od mjera koja će olakšati saradnju hrvatskog seljaka s već postojećim odborima N.O.F. na Kordunu jest likvidacija ustaša, fašističkih špijuna i narodnih izdajica u hrvatskim selima, koja su često puta izvrgnuta teroru takovih bandita te je u njima svaki politički život zamro. Osobitu pažnju treba posvetiti poštenim HSS-ovcima,³ koji se nisu pridružili ustašama, i njih u prvom redu predobiti za N.O.F.

Kada je postignuta politička saradnja onda treba da se pristupi organiziranju vojne saradnje tj. mobilizaciji hrvatskih masa u partizanske odrede. Mi treba da razvijemo najživlju propagandu za dolaženje hrvatskih seljaka i radnika u redove partizana. Naša agitacija treba kod toga da bude vrlo elastična. Mi treba da svakom pojedincu pristupimo individualno jer neće svi biti spremni da nam se odmah pridruže, ali ćemo mnoge od njih predobiti da se ne bore protiv nas. Svima onima koji su dobili poziv za vojsku mi treba da objasnimo da je njihovo mjesto u partizanskim redovima i zato ćemo ih pozivati da od-

² Vidi tom V. knj. 1, dok. br. 23.

³ Pristalice Hrvatske seljačke stranke

mah pređu k nama, ili da pođu u domobransku vojsku, pa da onda s čitavom ratnom spremom dođu k nama. Ako nisu dovoljno hrabri da prelaze mi ih moramo predobiti za to da se ne odazivaju pozivu a ako se već odazovu da u slučaju sukoba s partizanima otkazu poslušnost oficirima, ne pucaju na njih, nego neka se predadu. Težište naše agitacije međutim ne treba baciti na one koji su dobili poziv za vojsku, nego naprotiv mi treba da i one koji nisu pozvani u vojsku predobijemo za pristupanje u partizanske odrede. Politički je pače mnogo od veće važnosti da pristupe u partizanske odrede baš oni hrvatski seljaci koji nisu pozvani u vojsku te prema tome ne pristupaju u redove partizana pritisnuti nuždom i u krajnjem slučaju nego se pridružuju borbi iz svijesti da i oni moraju pridonesti svoj dio u borbi za narodno oslobođenje.

Ovdje je na Kordunu osobito važno da se u hrvatskim selima populariziraju partizanski odredi Hrvatskog Primorja i Gor. Kotara, koji su sastavljeni od samih Hrvata.

Isto tako trebalo bi ovdje na Kordunu sastaviti pojedine partizanske jedinice od samih hrvatskih seljaka koji bi što češće odlazili u hrvatska sela i vršili propagandu i širili našu štampu. Hrvatskim seljacima na Kordunu treba objasniti da će jedino pristupajući N.O.F. i partizanskim odredima tj. pridružujući se borbi za narodno oslobođenje oprati s hrvatskog imena ljagu kojom su ga zaprljali ustaški gadovi.

Jasno je da svi ovi zadaci neće moći da se izvrše, ako u hrvatskim selima ne budu postojale part. organizacije, zato je potrebno da kotarski komiteti odmah pristupe svome poslu.

Međutim radom u hrvatskim selima treba početi bez odlaganja bez obzira na postojanje part. organizacija u hrvatskim selima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

19.XII.1941

Sekretar
Slavko

**POZIV KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD
24. DECEMBRA 1941. HRVATSKOM NARODU NA ZAJED-
NIČKU BORBU PROTIV OKUPATORA, USTAŠA I ČETNIKA¹**

DRAGA BRAĆO HRVATI!

Obraćamo Vam se u ovim teškim i tmurnim danima, kada se širom cijeloga svijeta prolijeva krv i gori oganj, koji su zapalili fašisti, najveći krvnici i neprijatelji čovječanstva koje je povijest zabilježila. U ovo vrzino kolo uvukao je fašistički plaćenik Pavelić, prema naređenju svojih poslodavaca, i tobože nezavisnu, bolje reći nesretnu državu Hrvatsku. Tako će hrvatski domobrani prolijevati svoju krv i gubiti svoje živote za Hitlera i Musolinija na dalekim zamrznutim sniježnim poljanama Rusije i u vrućim pješčanim pustinjama Afrike. Uopće svagdje gdje Nijemcima bude tijesno i gdje budu trebali topovskog mesa. A danas je Nijemcima i te kako tijesno. Danas se njihove armije nalaze i na istočnom i na afričkom bojištu u divljem bjegstvu, tako da ni oni sami još ne znaju gdje će ponovo prihvatiti borbu. I sada treba da spasavaju situaciju Hrvati, Bugari, Slovaci, Mađari i ostali maleni narodi. Da li je to u interesu ovih naroda? Da li za to da gube svoje sinove? Ne, i sto puta ne! Stoga hrvatski domobrani bježite iz vojske! **Stvarajte zelene kadrove i pridružite se narodno-oslobodilačkoj partizanskoj vojsci!**

Braćo Hrvati! Mnogi od Vas gleda još našu partizansku narodno-oslobodilačku vojsku sa nepovjerenjem i strahom. To je posljedica Pavelićeve gnjusne „promidžbe“ koja o nama širi najogavnije laži. Ona nas naziva četničko-komunističkim bandama kojima je glavni cilj pokolj Hrvata. A pri tome nama pripisuju zlodjela kao što su pokolji žena, djece i staraca. A ta su zlodjela u stvari izvršili ustaški banditi.

Hajde da odgovorimo na neke navode Pavelićeve „promidžbe“, ne zbog nje, jer s njome nemamo što da razgovaramo, već zbog Vas braćo Hrvati da bi Vam objasnili neke činjenice. Prvo što želimo naglasiti je to, da mi nismo nikakovi četnici i da u našim redovima četnicima nema mjesta. Četnici su se od uvijek nalazili u protunarodnim redovima pa tako i danas. Kao što su ranije služili sve velikosrpske režime, tako i danas služe okupatore i ustaše.

¹ Original (pisan latinicom, umnožen na šapirografu) u Arhivu V. I. I., reg. br. 13/6, k. 1612.

Na tvrdnju da smo komunisti odgovaramo: Istina je da u našim redovima ima komunista i to ne malen broj, istina je i to da su komunisti povelili ovu borbu, stavivši se na čelo srpskom narodu, koji se bio podigao protiv ustaških krvnika i palikuća sa namjerom da brani svoj život, svoj opstanak i da izvojski sebi slobodu. Dok su ostale političke grupacije odvrćale narod od borbe, govoreći da još nije vrijeme za borbu, jer su u stvari te grupacije i bježale od borbe, dotle su jedini komunisti imali smjelosti da povedu narodnu borbu. Zato se danas i nalaze komunisti na mnogim vodećim mjestima naše vojske. Sve to komunistima služi samo na čast. Komunisti su se pokazali kao najdosljedniji borci protiv okupatora i ustaša, isto tako kao što su za vrijeme Jugoslavije bili najdosljedniji i najhrabriji borci protiv velikosrpskih fašističkih režima. Ali zato naša partizanska narodno-oslobodilačka vojska ipak nije komunistička, jer u njoj nisu komunisti sami, već uz njih stoje svi oni koji ljube slobodu, pravdu i jednakost, a ne žele biti tuđi robovi.

Najogavnija laž koju ustaška „promidžba“ širi o nama je ta da mi vršimo i pripremamo pokolje Hrvata. Nikada ogavnije laži. Jer u našim redovima nalazi se veliki broj Hrvata, a mnogi od njih na istaknutim mjestima. Konačno mi se nalazimo sa partizanskim odredima Gorskog Kotara, Hrvatskog Primorja i Dalmacije, pod istom komandom, a ti su odredi sastavljeni isključivo od Hrvata. Mnogi od Vas vjerovatno nisu ni znali da u spomenutim krajevima postoje jaki hrvatski partizanski odredi koji vode uspješnu borbu sa fašističkim okupatorima i ustašama. **Braćo Hrvati Korduna i Banije pođite njihovim primjerom!** Istina je braćo Hrvati da mi vodimo nepoštednu borbu protiv ustaša i da u borbi protiv njih ne poznajemo milosti. Svima Vama poznati su pokolji i zlodjela koje su ustaški banditi izvršili nad Srbima. Ali izgleda nije Vam poznato da su ustaše pored 300.000 Srba, poubijali 60.000 najboljih sinova hrvatskog naroda. Stoga su Pavelić i njegove ustaše već odavno izgubili pravo da se nazivaju Hrvatima. I zato danas pored srpskih partizanskih odreda vode nepoštednu borbu do istrage protiv ustaša i hrvatski partizanski odredi. Jer borba protiv ustaša nije borba protiv hrvatskog naroda, već naprotiv borba i za oslobođenje hrvatskog naroda od domaćih i inostranih fašista.

Koji su izgledi za našu borbu i da li se mi nalazimo sami? Ulaskom Sovjetskog Saveza u rat, kojeg je Njemačka mučki i iznenadno napala, kucnuo je čas da svi narodi koji steni pod okupatorskim jarmom pođu u borbu za svoje oslobođenje. I stvarno narodno-oslobodilački pokret digao je sve podijarmljene narode u borbu. Česi, Poljaci, Srbi, Hrvati, Slovenci, Francuzi, Norvežani, Danci, itd. svi su oni pošli u borbu. Svaki od ovih

naroda prema osobitostima svoje zemlje. Dok su jedni obra-
zovali partizanske odrede i napadali okupatorske trupe dotle
su drugi vršili sabotaze po tvornicama i onemogućavali na taj
način da se proizvodi oružje i ostali materijal za fašističke oku-
patore. Usprkos laži fašističke propagande Vi ste uglavnom vid-
jeli kako se razvija ta borba. Vidjeli ste kako je započela i do
koje je snage dotjerala narodno-oslobodilačka partizanska voj-
ska. Vidjeli ste da ipak pored svih obećanja da će osvojiti Le-
njinograd i Moskvu, Hitleru to nije uspjelo. Naprotiv, danas se
njegove trupe nalaze u bezglavom bjegstvu preko snježnih pol-
jana Rusije, progonjene od armija maršala druga Timošenka,
koje ugrožavaju Harkov i Orel. Zbog uspjeha Crvene armije
skinuo je Hitler s položaja glavnokomandujućeg vojske, feld-
maršala Brauhiča i postavio sebe samog na taj položaj. Isto tako
u Libiji u sjev. Africi njemačke i talijanske trupe nalaze se u
bjegstvu. Na dalekom istoku Japan nakon prvih početnih
uspjeha, koje ima obično napadač, ne napreduje dalje. U svim
okupiranim zemljama Evrope rasplamsao se narodno-oslobod-
ilački pokret i okupatori trpe teške udarce. Konačno ulaskom
Amerike u rat došla je odlučna nadmoćnost na stranu saveznika.

Kao što vidite položaj našeg neprijatelja nije tako povoljan
kao što vam to hoće dokazati ustaška „promidžba“. Naš položaj
naprotiv postaje iz dana u dan sve bolji, zahvaljujući našim
vlastitim pobjedama, ali prije svega radi pobjedonosnog napre-
dovanja nepobjedive željezne Crvene armije, koja se prema ri-
ječima druga Staljina bori za oslobođenje svoje vlastite zemlje
i za oslobođenje svih potlačenih naroda, ostavljajući ovim na-
rodima potpunu slobodu da sami odluče o svojoj sudbini.

U ovakvim prilikama braćo Hrvati, slavite Vi veliki na-
rodni blagdan Božić i primite tom prilikom naše svesrdne i
iskrene čestitke. Zraci buduće slobode već svjetlucaju iz daljine.
Iza mračnoga Božića dolazi sunčani Uskrs.

Živjelo bratstvo i sloga hrvatskog i srpskog naroda!

Živjela borba za slobodu hrvatskog i srpskog naroda !

Živio Sovjetski Savez, živjela nepobjediva Crvena armija!

Živio drug Staljin, zaštitnik malih naroda!

Dolje Pavelić i ustaški banditi!

Dolje inostrani fašistički okupatori!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

24.12/1941.

Partizanska narodno-oslobodilačka vojska
Korduna i Banije

**PISMO POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOP
ODREDA HRVATSKE KRAJEM DECEMBRA 1941. IVI MA-
RINKOVIĆU O GREŠKAMA U RADU PRIMORSKO-GORAN-
SKOG NOP ODREDA¹**

Dragi Slavko!

Sigurno Te je već drug doktor² obavijestio, da sam postavljen za komesara G.Š.H.³

Javljam Ti se ovako brzo, da Te upoznam kako niti jedna od onih javki koje je uzeo doktor ne vrijedi, jer su obje pale i to baš preko Karlovca. Šaljem Vam novu koju sam jučer primio.

Moram međutim staviti nekoliko primjedaba na vaš rad i na rad vaših organizacija. Čini mi se, da biste trebali dati mnogo više truda podizanju discipline kod partizana i jačanju partizanskih jedinica, naročito njihovog jedinstva. Mislim, da si baš Ti sam učinio nekoliko pogrešaka u Tvojem radu u Drežnici i okolini. Bez sumnje je bilo potrebno što si onamo pošao i ondje poradio, ali si bezuvjetno trebao više poraditi na stvaranju jedinstvenog partizanskog rukovodstva. Nije dopušteno, da se partijske organizacije neposredno upuštaju u rukovođenje partizanskog pokreta ondje gdje je već postavljeno rukovodstvo. Naročito tako ne može partija neposredno mijenjati rukovodstva, planove rukovodstva ili raspuštati jedinice. U tu je svrhu i postavljeno jedinstveno rukovodstvo i CK je nekoliko puta tražio da se ono osamostali. Vaš rad mora takođe krenuti u tom pravcu. Ukoliko vi nađete, da bi nešto trebalo učiniti, možete to zatražiti i preko partijaca komandanata, preko mene, kao i preko CK. Moram Vas upozoriti da partijci komandanti nisu za svoj rad odgovorni OK-u, pa da nisu uvijek dužni slušati OK. Oni su postavljeni po G.Š. i za taj svoj rad odgovaraju partiji kao cjelini, za sve poslove koji nisu u direktnoj vezi sa vojnom organizacijom odgovaraju naravno direktno Vama.

Naročito Ti moram skrenuti pažnju na odnos partije i partizana u Primorsko-goranskom partizanskom odred. Tu nije ništa učinjeno da bi se partizanskim organizacijama dalo discipline i razumijevanja za onu liniju, koju je partija za stvaranje

¹ Original (pisan mastilom, latinicom, vjerovatno krajem decembra 1941) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H-11/299-302.

² Dr Savo Zlatić Mićo

³ Vidj tom V, knj. 2, dok. br. 60.

odreda dala. Drug komandant toga odreda s nama diskutira o naređenjima koja su mu data, diskutira o svrsishodnosti pojedinih naloga. Tako na pr. prigovara što smo tražili pikrit, jer da je to „prebacivanje materijala s važnijeg na nevažnije mjesto“, iako smo mi baš ti, koji moramo takav rad organizirati u čitavoj Hrvatskoj i jer smo baš htjeli uništiti najvažnije čvorište u Hrvatskoj. . . . Upozoravam Te i na taj običaj, da se šalju nama izvještaji, a vama kopija istog izvještaja. To je nerazumijevanje rada. Ima stvari, koje će O.K. zanimati, ali nas ne i sl. Osim toga smatram apsolutno potrebnim, da se u part. rukovodstva uvlače novi ljudi, a ljudi iz partizanskih rukovodstava što prije povlače. Inače mora jedan rad šepati, a niti možeš osigurati odjeljivanje jednog rada od drugog. Mi tražimo apsolutno jedinstvo, jer su pred nama zadaci, koje ćemo moći izvršiti samo uz plansko sudjelovanje svih naših snaga (čišćenje dijela terena). U tu svrhu tražimo, da nam partija potpuno pomogne svom snagom, pa i Tebe molim, da tom pitanju posvetiš posebnu pažnju. U koliko budeš kada prolazio ovuda, molim Te da navратиš do mene.

Povodom paljevine u Hrv. i Srp. Blagaju mislim da biste mogli pokušati provesti izmirenje na temelju prikaza komu je u interesu bratoubilačka borba. U pogledu rada u partizanskim odredima primjećujem veliku dozu sektaštva, a kod seoskih odbora N.O.F. neozbiljnost. Mislim da popularizirate pjesmu „Oj Slaveni“ (Moskva je stalno daje) i da nju smatrate linijom.

Dobio sam obavijesti od C.K. za položaj u Srbiji. Situacija se znatno pogoršala.⁴ Nijemci su zajedno s petokolonašima zaposjeli dio oslobođenog teritorija zapadne Srbije (Čačak, Užice, Požega, Lomnica i okolina). Jedan se dio srpskih četa povlači prema Sandžaku, a drugi prema Bosni. Na zaposjednutoj su teritoriji ostale grupice partizana, koje djeluju pod vrlo teškim uslovima. Pri povlačenju u Sandžak oslobodili su Priboj. Crnogorske su čete oslobodile Novu Varoš i došle do blizu Foče, gdje su uspostavile kontakt s bosanskim odredima. Zbog takvog stanja u Srbiji pokoleban je moral kod naših četa u dijelu Bosne. Bosanski su drugovi s četnicima oslobodili Olovo i opsjeli Vareš. Vlada velika napetost između partiz. i četnika, tako da se svakog časa može očekivati oružani sukob. Žandarske su se čete Draže Mihailovića priključile nedićevcima. Sam je Draža još na Ravnoj Gori. Ostao je bez vojske, jer je dobar dio prešao na stranu partizana. Nijemci su ga navodno ucijenili na 200000 Din., a faktično su mu dali slobodnu zonu od 20 km (Ravna Gora), kako bi ga eventualno još jednom upotrebili.

⁴ Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 9.

Javka je: Buffet I., II., traži vlasnika i kaže: „Šalje me šjor Bepo, da imate paškog sira“. On odgovara: „Šjor Bepo se nije prevario, imam paškog sira“. Dode se od 11,30—12 i od 3—3,30. Šifra je ona tvoja i C.K.

I. 135230936734165352548740

II. 4293875971474814841031937541

Primio sam jedno pismo za vas, pa možda ima i unutra javka.

Nemojte razglasiti događaje u Srbiji, dok ne osigurate, da vam se ne desi isto što i u Bosni.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vlado B.

BR. 26

IZVJEŠTAJ MAKSE BAČE OD 31. DECEMBRA 1941. PO-KRAJINSKOM KOMITETU KPH ZA DALMACIJU O STANJU ODREDA NA DINARI I O ORGANIZACIJI RADIO-STANICE¹

Br. 1.
30 - XII - 41.

Dragi drugovi,

Normalno sam doputovao a da me nitko ni za ime nije upitao. Susreo sam se sa nekim seljacima koji su odozdola išli jedan dio puta pješke. Tvrde da je izvanredno teško — skoro nemoguće. Bojim se za naše da se previše ne izmuče, ili da im se što zlo ne dogodi. Ja ih čekam i čim stignu i odmored se ići ćemo napred. Ni to neće biti lako, jer su straže kako izgleda i po noći. A i sam je put vrlo težak. Odavle nema nikakvih komunikacionih veza osim sa Splitom. To nam u mnogome otežava rad. No naravno i neprijatelju predstavlja poteškoće. Nastojaćemo da situaciju okrenemo u našu korist. Ne vjerujem da će se za neko vrijeme uopće moći sići u Livanjsko polje. U tom slučaju privremeno ću iskoristiti Đorđa na ovom terenu. Predstavlja to

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Muzeju Narodne revolucije. Split, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“.

štetu, iznad svega zato što nam odgađa kontakt sa Livnom i starim Vukom.²

Nadam se da je Solinski odred u ugovoreno vrijeme otputovao. Vjetar je baš tog dana i noći potpuno prestao. Drug Srđan³ otišao je u ponedjeljak u jutro u ono selo. On je i opet nešto spetljao. Povrativši se iz Splita otišao je kući da božićuje i nikome se nije ni javio. Kroz to vrijeme došao je tačno u ugovoreni dan čovjek iz Ogorja. Budući da Mijo nije o ničemu bio obaviješten poslao ga kući neobavljenog posla. Ima još nekih stvari. U svakom slučaju potvrđuje se moje mišljenje o Srđanu. A to i jest jedan od razloga više zašto Sinju stvarno treba pomoći. Postavite to pitanje još jedanput — i riješite ga. Još uvijek psujem kad god se sjetim onoga koji je išao u Dubrovnik. Pogledajte, pa ako mu je rad tamo neplodan dovucite ga amo. Osim toga izvući ćemo malo i Tina iz njegova sela. Neka i po koju čitavu sedmicu proboravi ovdje i po okolnim selima. To će i opet koštati više, ali...

Isto tako, možda i još više, osjeća se potreba ozbiljne pomoći odredu u Kamešnici... Sve je to kolebljiv — seljački elemenat i *nužna* je naša ozbiljna pomoć...

Netko bi svakako trebao da ode u Svilaju, da bi kritikovao njihov nerad i da bi na terenu stvorio plan zajedničkih akcija Svilajskog i Solinskog odreda. Za to bi se potrošilo najmanje 10 dana. Ja bi najradije tamo išao. Ali uspostava štaba i stanice takođe je pitanje koje ne mogu opet za deset dana odgoditi. Vidite drugovi da mi pomoć morate poslati. Taj Gazin, brate, ako iz te blizine nije vrijedan da dođe kroz 3 dana, onda....

Sad nešto o stanici. Ona je, po svemu, već gotova. Pošaljite nju i tehničara još ove sedmice. On bi mogao ići željeznicom — a nju predajte redovnom kanalu uz najveću preporuku i najhitniju predaju!! I ovaj put tražiti da se sam Nikola angažira za stvar. Tehničar ima i pušku — nek ju preda vama. Ako se baš zaintačio onda mu dozvolite da s njim otide još jedan — ali najbolji. Je li to Iso? Prije polaska mogli bi mu dati i novac za novi materijal. Molim Vas, skupa sa stanicom pošaljite mi i vaše političko mišljenje o radu stanice. To je pitanje kojeg smo jedva dotakli. A treba principijelno riješiti: 1. Kako da se zove? Istupa li u ime K.P. ili u ime narodno-oslob. partizanskih odreda, ili i u jedno i drugo. 3. Kako da se odnosi već sada prema četnicima Kninske krajine, da im odmah upućuje poziv, ili... i brate, sva ostala politička pitanja.

Onda bi trebalo i materijala poslati. Dolazi u obzir sve što bi nam direktno ili indirektno koristilo za upotrebu. Trebalo bi da brzo i redovito primamo „Naš izvještaj.“ Jasno i materijal

² Misli se na Vojina Zirojevića.

³ Jerko Lovrić

odozgo. Ako nešto dobijete samo u 1 primjerku — otkucajte pa pošaljite. Vrlo dobro bi bilo kad bi nam odmah poslali sve brojeve „Borbe“ ili barem duplikate. Iznad svega trebali bi blagovremeno dobivati vaše primjedbe.

Sad nešto o Omišu. — Ovdje je neki Ivan Jelinčić, radi u Omišu kao financ. Rodom je iz Glavica, i ovdašnji drugovi tvrde da je pošten i simpatizer već nekoliko godina. On tvrdi da ima već nekoliko mjeseci da su 18 drugova iz Omiša otišli kao partizani najprije u Biokovo, a sada da su u Mosoru. Tvrdi da se njihov broj radi mobilizacije sigurno ozbiljno povećao. On sam da je došao da kupi nešto hrane za njih. Spreman je i svog novca žrtvovati. Traži od drugova pomoć pri traženju hrane. Tvrdi da su između ostalih i ovi u odredu: Tonči Katalinić, Ivo Šperac, Jakov Matulić, Tonko Kuzmanić. On pak da zna ove drugove u Omišu: Jozo Radobolja, Stipe Katalinić, Lelas, Ljubo Buljević, Jakiša Baučić. — On da može dati i vezu. Ostaje ovdje na dopustu do 10 januara. Jasno je da treba da stvar hitno ispitajte i vidite ima li tu što istinita. Ako ima ti bi drugovi mogli poslužiti kao baza za odred u tom sektoru.

Tim povodom još jednom naglašujem da je potrebno čim prije dati vezu našem odredu u Kamešnici sa drugovima iz toga kraja. Veze bi omogućile da se naš odred u tom smjeru lako i sigurno širi.

Ovog momenta vratio se drug koji je bio poslan na vezu. Žandari su ga sreli, ispitivali i pretražili od glave do pete. Nisu mu našli ništa. Poslije im je nekako umakao. Izgleda da su oni ozbiljno mobilisali patrole i straže. Imat ćemo poteškoća.

Što se tiče one akcije na Panju saznajem da je iz Bosne prišpeo jedan lijepi broj drugova, zatim da su i opet na svoju ruku sve zarobljene, još se ne zna tačni broj, svukli i odmah ih pustili na slobodu. Onaj teško ranjeni drug poginuo je i pokopan je!

Ivan je javio da je izvršio jednu neuspjelu akciju na cesti Sinj — Livno, i to na neki talijanski kamion. Talijani naime da su tako spremno i tako jaku vatru otvorili da se on s ljudima morao povući. Ako je to istina onda mora da su taj napad strašno loše organizovali.

Došao je izvještaj da cestu prema Biteliću čuva veći broj Talijana, a na samom mostu osim Talijana dnevno se smjenjuje po 6 žandara.

Naši su na putu iz Dicma — dobro je.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

IZVJEŠTAJ MAKSE BAČE OD 2. JANUARA 1942. POKRAJINSKOM KOMITETU KPH ZA DALMACIJU O STANJU ODREDA NA DINARI¹

Br. 2
2 - 1 - 42.

Dragi drugovi,

Jutros smo nas trojica stigli na mjesto, ali bez materijala jer su ga drugovi na putu ostavili. Naime iz njihovog puta moramo izvući pouku da sa ljudima — putnicima ne treba slati teški materijal. Naprosto zato jer nemaju snage da nose, i jer im i inače otežava put koji i onako nije lagan. Materijal, pa ne znam kako težak bio, neka se šalje po kanalu. Samo u tome slučaju neka mu se posveti naročita pažnja. Moglo bi se čak učiniti tako da se svaki put uzme jedan iz Solina i Dugopolja i tako nošen materijal prati od polazne pa sve do krajne tačke. Ljudi pak neka idu rasterećeni. Drugovi koji su putovali poručuju da bi dobro trebalo opomenuti drugove na vezama da malo više počekaju — i budu savjesniji, jer zakašnjenje od 1/2 sata na prvoj vezi uzrokovalo im je preko 24 sata inače suvišnih napora. Dismo, Dismo treba pomoći.

Savjetovanje predstavnika do urećenoga dana nismo mogli održati, i to zato što uopće nije bilo veza (Svilaja) ili se nije blagovremeno mogla postaviti sa svim odredima (Kamešnica). Radi toga savjetovanje smo odgodili za nekoliko dana, i promijenili mjesto, naime gore na samom položaju štaba. U to ime odmah su poslana obavještenja odredima.

Kao što sam Vam u prvom pismu javio trebao je Đorđe² da nastavi svoj put prema Kamešnici. Međutim došao je Ferdo³ — i jasno je da je on otišao. Ja sam spremio odred u Kamešnici jedno pismo, u drugome sam izložio sva pitanja i to dao drugu Ferdi i konačno sam se sa Ferdom i usmeno sporazumio o njegovim zadacima pri posjeti odred. Samo je loše da je to moglo trajati samo pola sata. Ja sam sa ovom dvojicom morao odmah na jednu — a Ferdo na drugu stranu. Odred u Kamešnici treba dati osnovnu stvar: elan za borbu i živi politički i organizacioni rad. Jasno je da će Ferdi i radi kratkoće vremena i radi pomanjkanja konkretnoga iskustva biti veoma

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Muzeju Narodne revolucije, Split, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“.

² Edo Santini

³ Gazin

teško. U posljednji čas došla su dva Ivanova⁴ pisma, oba kao odgovor na onu Jovićevu kritiku. U jednome on i opet priznaje svoje greške i obećaje da će odmah u akciju, u drugome kao komandir šalje naredbu drugu Duji⁵ u Svilaji da učini isto. I ta njegova samokritika opet je znak da se s njima može, ali moje uvjerenje ostaje da bez ozbiljne pomoći, iznad svega za ...⁶ oni neće mnogo uraditi. Zato pred nama stoji ovaj problem: jednog svjesnog partijca — ali iznad svega hrabrog i dobrog borca za odred u Kamešnici.

Imao sam sreću da i sa Svilajskim odredom dođem u vezu. Naime u posljednji momenat došao je drug Tino — jedina veza sa odredom. Zaista kad se čovjek s njim porazgovori vidi se ne samo slabost odreda nego i partijske organizacije koja bi trebala da odred pomaže i vodi. Drug Tino naime smatra da je glupost misliti da je Svilajski odred sa onolikim brojem ljudi (15) i na onome položaju mogao bilo kakvu akciju izvoditi. Naravno da se on tek formalno priklanja kritici PK a i mojoj. Iz svega je jasno da niti je on za odred mnogo koristio — niti će koristiti. I njemu sam iznio suštinu kritike — nad neradom, neaktivnošću odreda. Ujedno sam vam predao pismo koje sam napisao za Svilajski odred. U njemu sam ukratko ipak sve iznio. Ali u veliku korist ne vjerujem. Bez štabnog oficira koji će odred posjetiti stvar neće ići. Ako ćemo govoriti o ličnim odgovornostima, onda stvarno drug Martin ispada sve u lošijem svjetlu.

No sad ima jedna stvar s vama dolje. Kao što znate poslao sam Srđana u O. da dočeka Solinski odred. On ima u zadatak da spoji Solinski i Svilajski odred i da prisustvuje njihovim zajedničkim sastancima gdje će raspravljati o zajedničkim akcijama iznad svega protiv dvije žand. stanice. Istu sam im stvar detaljno pisao. To isto sam im i po Tinu poručio. To bi mogao biti zaista početak njihovog daljnjeg rada. — Poslije svega toga dolazi drug Đorđe i kaže mi da mi povodom Solin. odreda poručujete da onoga čovjeka ne čekamo. Kad sam mu rekao da stvar ne razumijem, reče mi da nije siguran, ali da misli da ste plan o Solinskom odredu promijenili. — Jeste li promijenili ili niste iz njegovog ne mogu sigurno razaznati. Samo stvar je ipak toliko ozbiljna da je zaslužila ili da je bolje Đorđu razjasnite — ili bar da mi pošaljete jednu ceduljicu. Ne radi se o sitnici nego o „zaposlenju“ dvaju odreda. Zato Vas molim da me o Vašoj odluci hitno i detaljno obavijestite da bi sa njima mogao isporučiti Svilaji. —

⁴ Bračulj

⁵ Bašić

⁶ U originalu nečitko.

Onda dolazi pitanje Ferda. Počeo je razgovor time da mora odmah natrag. I tamo i amo — to da će trajati desetak dana. Dobro — ali znači opet da sam desetak dana sam.

Ujedno kaže da bi on na tom savjetovanju dao opće upute i otišao da organizuje part. odrede u Omišu i Imotskom kraju. Dobro — ali za organizovanje su iznad svega potrebne konkretne upute. Ja o toj stvari s njim nisam ušao u razgovor a i trebalo bi toj stvari prići hitno svom savješću.

Što da Vam kažem o organizovanju štaba. Ovdje sa ovim odredom⁷ već sam počeo da rješavam pitanje hrane, mjesta, straže, veza i td. Jasno je da sva ta pitanja nisu baš laka. Materijal — još nije stigao. Nalazi se na raznim mjestima puta — a jedno od najglavnijih — radio — nije još ni pošao. No najteže je pitanje ljudi. Ferde nema. Do Vojina⁸ ne znam kad ćemo doći — tako se stvar opet svodi na čekanje. Ja sam tokom razmišljanja konačno potpuno prišao misli druga Borića⁹ da bi Vojina trebalo dovući u štab¹⁰ — to bi zaista za čitavu stvar imalo velike koristi. — Ali za to nužno je ispuniti jedan preduslov — i iz Splita stvoriti i poslati u Livanjski odred bar ma kakvog vojno-političkog zamjenika drugu Vojinu. Bez toga padamo u opasnost da načinimo veliku štetu čitavom jednom kraju. A to da bi on povremeno došao u štab i odlazio na svoj teren — praktički je neizvodivo — i stvarno me zanima da li je drug Borić načisto s time. Da putuje samo od odreda do nas i natrag — mogao bi u mjesec dana učiniti jednu turu — a od toga nema koristi ni nama (jer ga ne bi mogli slati na ostale sektore) a ni njima — jer bi većinu vremena bio daleko od njih — na putu. Osim toga i drug Đorđe sad leži ovdje „zaleđen“ — ne može da se spusti niz jedno brdo — a kako bi Vojin prelazio deset?! — Dakle praktički je nemoguće. Nego ako rećemo da je imenovanje Vojina u štab samo formalnost nađimo mu zamjenika i pošaljimo ga u Livanjski odred.

Šta je sa Šibenčanima?

Stvari ste valjda već poslali. Mi ćemo uraditi sve da bude odgovaralo svrsi.

O akciji na Panju¹¹ koja je vršena 20-XII-41. — 2 sata p.p. čuli ste i dobre strane — ali je bilo i nedostataka. Nemam vremena za dugi opis — samo nekoliko detalja: Za tu akciju došlo je 55 ljudi iz Bosne — oslobođeni dio Livanjskog polja. (Ovo je njima da se po drugi put aktiviziraju u 6 mjeseci i oba puta samo u vezi s nama i na našem teritoriju. Napomena u vezi

⁷ Odnosi se na Sinjski odred (tom V, knj. 3, dok. br. 107).

⁸ Zirojević

⁹ Ivan Lučić Lavčević

¹⁰ Misli se na Štab dalmatinsko-dinarskih NOP odreda.

¹¹ Vidi tom V, knj. 2, dok. br. 104.

s tim prijedlogom!) Oni su došli 17. i 18.-XII, otišli na Vaganj na žand. stanicu. Tu su čuli neke puške — prestrašili se — i vratili natrag. 20-XII oni i naša dva odreda napali su na Panj. Tamo je bilo 14 žand. 2 su na mjestu ubivena, 4 na mjestu oslobođeni, 7 odvedeni u Bosnu, i na po puta u Vještića gori — pušten četrnaesti — komandir — podnarednik Ante Šuća — rođ. 1909, iz Glavica, 9 god. žand., svi kažu da nije bio loš, prijavio se u odred, primljen i sada je u odredu u Kamešnici. — Jasno je da ću Ivanu odmah poručiti da budu oprezni i budni! A što se tiče one sedmorice oslobođenih — Bosanci su ih na svoju ruku povelili, na svoju ruku pustili, a Ivan je kroz to vrijeme našao neku „važnu“ sitnicu — i za tu se stvar nije brinuo (Stari Ivan!). Bosanci su „jasno“ sobom ponijeli sve oružje — i skoro sve ostalo. Ujedno su ponešto i u kućama naših seljaka „našli“. Eto to vam je za sada.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODI!!

Vaš Milić

Konca — konca pošaljite!

BR. 28

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA TREĆEG BATALJONA KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 15. JANUARA 1942. GODINE¹

BROJNO STANJE

Štaba III bataljona Kordunaškog Partizanskog Odreda
za 15. Januar 1942

JEDINICA	Partizana	Naoružanje			Manliher			Municija				Bombi	Pištolja	Metaka
		Pušk. Mitr.	Mauzer	Tal. Kar.	Raz. voj.	Duplica	Kar.	Mauzer	Tal.	Raz. voj.	Patrona			
Štab 1. ČETA	6 91	1	68	3	4	11	4	4735	275	45	70	19	6 11	79 87
II ČETA	154	1	100	—	40	7		2477		703	46	14	16	100
III ČETA	68	Talij. n. 1	20	12	10	14	9	1200	360	82	142	11	5	49
SVEGA	319	3	188	15	54	32	13	8.412	635	830	258	44	38	315

Štab III bataljona
Kordunaškog Part. Odreda

Pol. komesar:
Branko Latas

Komandant:
Mičo Barać

¹ Original (rubrike izvučene na šapirografu, ispunjene olovkom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 1/38, k. 1613A.

BR. 29

NAREDBA KOMANDANTA NOP ODREDA KORDUNA I BANJE OD 15. JANUARA 1942. O POHVALI JEDINICA 1. BATALJONA U AKCIJI NA VOJNIĆ¹

NAREDBA BR. 12

Komandanta Partizanskog Odreda Korduna i Banije, 15-I-42

1. — Pohvaljujem i čestitam komandantu I bat. na sjajno izvedenoj operaciji uništenja garnizona Vojnić, koji se je pokušao probiti kroz obruč opsade.² Smjelim, spretnim i uspješnim manevrom neprijatelj je bio uništen a cio materijal je pao u ruke naše. Tim potezom oslobođen je i prvi grad na Kordunu i Baniji. Također pohvaljujem sve komandire i komesare četa i odreda koji su učestvovali u toj operaciji, partizane pohvaljujem i čestitam im na hrabrom držanju za vrijeme tročasovne borbe, koja nam je donijela najveću pobjedu do danas.

Pohvaljujem i čestitam na savjesnom vršenju svoje dužnosti, na hrabrom i požrtvovanom držanju u borbi i za cijelo vrijeme opsade Vojnića, operativnog oficira I bataljona, druga Bogdana Oreščanina.

2. — Naređujem izbaciti iz upotrebe naziv „komanda“ a upotrebljavati naziv „štab“.

3. — Postavljam za komandanta mjesta Vojnić druga Mića Novkovića.

4. — Upozoravam i zabranjujem javno objavljivanje ratnog plijena, zarobljenog od neprijatelja.

5. — Naređujem hitno postupiti u vezi naredbe br. 10³ da pošalju tražene podatke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar:
otsutan

Komandant:
Ivan⁴ Manola

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 3/13, k. 1612.

² Vidi tom V, knj. 3, dok. br. 20, 30 i 141.

³ Redakcija ne raspolaže dokumentom.

⁴ Srećko

**IZVJEŠTAJ JERKA LOVRIĆA, SEKRETARA KOTARSKOG
KOMITETA KPH ZA SINJ, OD 17. JANUARA 1942. POKRA-
JINSKOM KOMITETU KPH ZA DALMACIJU O AKCIJI
2. SVILAJSKOG ODREDA¹**

17.I.42.

Dragi drugovi!

Naš 2. Svilajski Odred je 10/I. krenuo iz logora za akciju na žandarsku stanicu na Muću i finance, kojih ima ukupno 13, 6 finanaca i 7 žandara.

11. I. Odred je stigao ispod Svilaje u selo Milešine u Ogorju, i istog dana u tom selu održao zbor na kojem je bilo 120 prisutnih. 12.I. u jedan h u jutro odred se uputio na Muć i u 3 1/2 h stigao na mjesto, do 4 h je zauzeo položaj. Poslije zauzetog položaja otišli su na poštu i prekinuli vezu za Sinj. Pošto je bila velika magla nisu odmah otpočeli akciju nego su čekali zoru i oko 7 h ujutro je izišao prvi žandar koji je bio na straži i njega su odmah zarobili bez ikakvog otpora i sada počima akcija: odmah su zauzeli kasarnu žandarsku i materijal koji se tamo nalazio, u samoj kasarni nalazio se žandarski narednik i jedan žandar koji su i kasnije dali otpor. Druga 4 žandara stanovali su po privatnim kućama i za kratko vrijeme su dvojicu našli i zarobili. 3. žandar koji je bio van kasarne nije htio da se preda i tako počima vatra, narednik i jedan žandar su počeli da pucaju kroz prozor i vrata, tada su naši također otvorili vatru na prozore i vrata da ih prisile na predaju ali nikako nisu htjeli da se predaju dok su mogli da se bore, tako je borba trajala na prekide oko 2 1/2 h i tek oko podne su poslali oružje po svojim ženama ali oni nisu se dali iz kuća vanka nikako. Naši su teže ranili narednika i lakše jednog žandara, a naš je jedan drug teže ranjen ali ima izgleda da će ostati na životu.

Što se tiče finanaca oni su se odmah predali, poslije toga naši su skupili razne potrebne stvari i to: 14 pušaka. 1.700 municije, 4 bombe, 25 kg dinamita, 2 pisalice mašine, 5 kožnih torbica, 3 ranca, 5 čebadi, 2 kišne kabanice, 2 bunde, 1 šinjel, 7 opasača i 7 noževa, 10 fišeklija, 3 baterije i jedna budilica (sat) i sva arhiva koja je dosta važna, gdje su razna imena itd. Poslije izvršene rekvizicije, naši su održali nekoliko riječi prisutnima i spremili se na povratak pošto je bilo i dosta kasno,

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Muzeju Narodne revolucije, Split, a mikrofilm u Arhivu V. I. I. 1 „Dalmacija 1941. g. NOB“.

uhvatila su ih i 2 h p.p., pošto su izgubili mnogo vremena oko ranjenog druga za prebacivanje natrag u logor. Istog dana su se povukli natrag do sela Milešine, a 13. ujutro su nastavili put za logor. Sa sobom nisu odveli nijednog žandara. 12. u noći stigli su Talijani i hrvatska vojska na Muć oko 5.00 ali nisu daleko išli od Muća.

Akcija seljaka iz Civiljana

13.I. u jutro došli su žandari na čelu sa ustaškim narednikom u selo Kosturi u namjeri da uhapsu seljaka Špiku Kostura koji je poznat kao dobar borac protiv ustaškog terora i nasilja. Istom čovjeku je 55 godina. Kada su žandari došli da ga traže on je pobjegao ali su ga opazili i počeli za njim pucati i tako su ga uhvatili pošto nije mogao da bježi i radi velikog snijega i bio je otjeran u zatvor u Vrliku. Kad su to saznali seljaci skupili su se iz čitavih Civiljana skupa sa onima koji su radili na cesti i tako njih 120 ljudi otišlo u Vrliku da oslobode svoga seljaka. Ljudi su išli sa lopatama i sjekirama, kada su došli pred zatvor energično su tražili da se pusti na slobodu njihov Špika Kostur koji je nevino zatvoren. Načelnik je izišao pred masu i obećao da će ga pustiti i da oni idu mirno svojoj kući, ali seljaci su kazali da neće i da traže da ga se odmah pusti inače da će da sve polupaju i razore našto je sam načelnik i žandari bili prisiljeni da puste hapšenika poslije čega su se seljaci vratili skupa sa hapšenikom Špikom i kazali vlastima da će ubuduće svakog ko bi se pojavio u selo od žandara i vlasti najuriti i da neće dozvoliti da se neko hapsi; tu su seljaci pokazali naročito jedinstvo i ubuduće obećavaju da će biti još kompaktniji. Drugovi, u Sinju je zadnjih dana velika reakcija i nastoje da hapse ali ne uspijevaju, radi toga smo jučer prebacili veći broj ljudi u Dinaru i drug Ilija je otišao s njima tako da bi se sklonio za nekoliko dana pošto ga traže.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Srdan

BR. 31

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 1. BATALJONA 2. KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 17. FEBRUARA 1942. GODINE¹

I. BATALJON
II. KORD. PART.
ODREDA

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA

Jedinica	Partizana	Mitraljeza		Karabina			Ostraguša		Metaka			Bombe			Opaska
		Puško	Teški	Mauzer	Manliher	Talijan.	Duplica	Samica	Mauzer	Manliher	Talijan.	Pistolja	Of.	Def.	
I četa	123	2	—	53	42	—	2	—	4065	1171		21	7	27	2 karabina u ofic. kursu kao i partizani
II četa	95	—		48	8	2	8	—	2316	210	80	12	8	12	
Svega	218	2	—	101	50	2	10	—	6381	1381	80	33	15	39	

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Perjasica 17/II 1942

Komesar
otsutan

Komandant
Karas²

¹ Original (rubrike izvučene na šapirografu, ispisane olovkom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 2/27, k. 1613A.

² Milutin

BR. 32

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 2. BATALJONA 2. KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 19. FEBRUARA 1942. GODINE¹

II PARTIZANSKI BATALJON
II KORDUNAŠKOG PARTIZANSKOG
ODREDA
19-II 1942 godine

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE

Jedinica	partizana u odredima	mobilsanih	mitraljezi naših	mitraljezi talijanskih	puško-mitraljezi naših	puško-mitraljezi talijanskih	pušaka mauzera	pušaka talijanskih	pušaka manlihera	raznih pušaka	pištolja	metaka mauzera	metaka talijanskih	bombe	metaka manlihera	napomina
Štab bataljona	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	2	—	
I Četa	115	500	1	—	2	1	59	8	5	18	7	4480	655	14	145	
II Četa	98	430	1	—	1	—	54	2	5	22	15	3030	70	12	140	
III Četa	136	350	—	—	1	4	32	45	—	32	26	1800	4460	126	—	
Svega	355	1280	2	—	4	5	145	55	10	72	54	9310	5185	152 ²	285	

Komesar
Krajačić Đuro

Komandant
Dejanović Miloš

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 6/31, k. 1613A.

² Pogrešno sabrano, treba: 154.

UPUTSTVO ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD FEBRUARA 1942. KOMESARIMA ODREDA O SPROVO- ĐENJU REKVIZICIJE HRANE¹

ŠTAB
KORDUNAŠKIH
OSL. PARTIZ. ODREDA
...² -II-42, komesarijat br. 22

KOMESARIMA ODREDA.

O potrebi rekvizicije.

Rekviriranje hrane i namirnica od civilnog pučanstva je-
ste mjera koju smo mi morali preduzeti, da spasimo i sačuvamo
narodnu vojsku i narod. Ta mjera nije svakome mila i draga
iz razumljivih razloga. Mi u načelu poštujemo privatnu svojinu,
ali su nas nužda i posljedice rata natjerali na tu ratnu mjeru.
Naši neprijatelji, koji se nalaze među nama, budno prate sav
naš rad i naše slabe strane upotrebljavaju u borbi protiv nas.
I ovu mjeru koju smo mi preduzeli, da spasimo narodnu vojsku
i narod, oni hoće da prikažu kao nešto što nije u interesu na-
roda i naše borbe, sa namjerom koja je kao i uvijek ista, da
razdijele narod od narodne vojske. U vezi s time potrebno je
svima i svakome objasniti zašto se hrana rekvirira i koja je
svrha te rekvizicije.

Svi mi znamo da je upadom ustaških bandi na teritoriji
kotara Vrginmost—Pisarovina ostalo bez kruha i krova nad
glavom oko 14000 ljudi.³ To nije mali broj, to je broj ljudi,
žena i djece o kojima mi moramo voditi računa, jer to su naši
ljudi, naše žene i naša djeca. Da bi se taj narod mogao da hrani
i da bi mogao da izdrži do kraja ove borbe, potrebno je bilo
pobrinuti se za njegovu ishranu. Danas, kada se vodi ogorčena
borba sa talijanskim fašistima, ustašama i četnicima od koje će
zavisiti naš budući život i naša budućnost, potrebno je da svi
mi, čitav narod, doprinesemo sve što se od nas traži za naše
narodno oslobođenje. Razumljivo je da oni koji danas posje-
duju višak hrane, taj višak nerado daju iz razloga što misle

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u arhivu V. I. I.,
reg. br. 7 26, k. 1612.

² Tako u originalu.

³ Ova situacija uslijedila je poslije neprijateljske ofanzive u janua-
ru 1942. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 3. dek. br. 4, 33 i 143.

da će danas-sutra to moći dobro prodati. Ima niz primjera gdje su takvi pojedinci dopuštali i gledali kako im gladna djeca umiru pred kućom, kako im gladni partizani prolaze ispred kuće a da oni nisu ništa za te partizane i za tu djecu učinili, makar su imali višak žita i ostalih namirnica koje su čuvali za kasnija vremena. Mi trebamo takove pitati, što je nama preče? Da li naš narod i njegovi životi ili naši profiti i zarade. Mi znamo da su preči životi naše vojske i našeg naroda i zato smo prihvatili tu ratnu mjeru, prihvatili smo mjeru oduzimanja viška hrane od onih koji taj višak posjeduju. Potrebno je da uložimo sve svoje snage i sposobnosti da izdržimo do kraja u ovoj velikoj borbi koja se danas vodi. Potrebno je da svi shvatimo, da moramo izdržati, da moramo dijeliti ovaj kruh koji nam je još preostao drugarski i bratski sa svima onima koji toga kruha nemaju. Ako ćemo pravilno raspodijeliti kruh, kojega još dosta imade u nekim našim krajevima, moći ćemo da dočekamo ljeto i da nastavimo borbu do konačnog oslobođenja. A ako nećemo, onda nas čeka sudbina ropstva i vječitog služenja fašizmu, čeka nas i nadalje pljačka, ubijanje, klanje i konačno uništenje. Mi ćemo radije izabrati ono prvo, mi želimo biti slobodni narod u svojoj zemlji. Naše parole mora da budu sve za narod i za narodnu vojsku, a nijednog zrna žita, nijednog grla stoke za okupatore i njihove ustaške slugе. Pođimo putem, kojim smo išli i do sada, jačajmo i učvršćujmo naše jedinstvo. Držimo i nadalje čvrsto u ruci svoje narodno oružje, ugledajmo se u narode Sovjetskog Saveza, koji svi zajednički dijele i daju sve što imaju samo da im njihova vojska bude što jača i da može što bolje da tuče fašističke razbojnike. Tim putem, putem požrtvornosti i širokogrudnosti prema svojem narodu koji je postradao, moramo ići, jer onda možemo biti sigurni da će naše jedinstvo vojske i naroda u borbi protiv svih fašističkih razbojnika, ustaša i četnika. ostati čvrsto i da ćemo moći uspješno ljeto⁴ i naše konačno oslobođenje ispod jarma fašizma. Zato svi u borbu za pravilnu raspodjelu kruha, jer od te pravilne raspodjele kruha zavisiće naš budući opstanak i naša konačna pobjeda.

U vezi sa gornjim referatom održaće svi polit. komesari četa, bataljona i odreda sastanke, skupštine i zborove po selima na kojima će pravilno objasniti potrebu oduzimanja viška hrane u smislu gornjeg referata. O svim tim sastancima, skupštinama i zborovima koji će se održati, podnijeće polit. kome-

⁴ Tako u originalu.

sari opširne izvještaje o broju održanih zborova, o temama o kojima se govorilo na zboru i broju prisutnih ljudi. Komesari I i II Odreda umnožice gornji referat i otposlati ga komesarima bataljona i komesaru Komande mjesta Vojnić sa istim naređenjem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar⁵

BR. 34

NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 1. MARTA 1942. O REORGANIZACIJI KORDUNAŠKOG NOP ODREDA U GRUPU KORDUNAŠKIH NOP ODREDA¹

NAREDBA BR. 5.

Komandanta Narodno-oslobodilačkih Partiz. Odreda Hrvatske
od 1. III. 1942. god.

I. Zaključkom Glavnog Štaba od 31. I. 1942.² odobreno je Kordunaškom Narodno-oslobodilačkom Partiz. Odredu da se zbog znatno povećanog broja partizana i naoružanja reorganizuje u Kordunašku Grupu Narodno-oslobodilačkih Partizanskih Odreda.

Komandant i politkom dosadašnjeg Odreda preuzimaju komandu nad novoformiranom Grupom.

Po završenoj organizaciji Grupe dostavit će mi komandant izvještaj sa podacima o sastavu štabova Grupe i Odreda.

II. U mnogim predjelima naročito u Hrvatskom Primorju i Gorskom Kotaru osjeća se već danas nestašica hrane ne samo kod civilnog stanovništva nego i kod naših partizanskih jedinica. Sve jedinice treba da poduzmu slijedeće mjere:

a) Ishranu svih jedinica treba staviti pod kontrolu Grupe odnosno Odreda, jer se dešava, da nekoje jedinice troše odviše velike količine hrane, ne vodeći računa o teškoćama, koje mogu da nastanu za koji mjesec.

⁵ Komesar je bio Vječeslav Holjevac.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., br. 21—1/3, k. 103.

² i ³ Vidi tom V, knj. 3, dok. br. 57 i 97.

b) Gdje je god moguće treba stvoriti rezervne zalihe hrane, koje se neće dirati osim u krajnjem slučaju. Magazini trebaju biti tako udešeni, da hrana ne propada.

c) Hranu zaplijenjenu neprijatelju ne treba razdjeljivati jedinicama već je spremati u magazine, koji će stajati pod kontrolom štabova Grupa i Odreda, dakako osim u slučajevima gdje prilike iziskuju da se odmah troši i gdje je to jedini način snabdijevanja, kao što je slučaj u Hrvatskom Primorju.

d) Svi podređeni nam štabovi odrediti će po jednog intendantskog oficira, koji će vršiti kontrolu nad ishranom partizana i nad rezervama hrane.

e) Ti oficiri odnosno štabovi dostavit će mi u što kraćem roku točan izvještaj o načinu ishrane i o rezervama hrane. Ovaj će Štab vršiti kontrolu nad tim rezervama i po potrebi će određivati prebacivanje izvjesne količine hrane u najslabije snabdjevene krajeve.

III. Naredbom br. 4. date su upute za primanje dobrovoljaca za proleterski bataljon, koji treba da bude uključen u Prvu Proletersku Udarnu Narodno-oslobodilačku Brigadu. Organizaciji četa za naš proleterski bataljon pristupit će se na slijedeći način:

a) Lička Grupa Narodno-oslobodilačkih Partiz. Odreda i Kordunaška Grupa formirati će četetu po 90 ljudi, a Primorsko-goranski Partiz. Odred četetu od 80 partizana.

b) U te čete treba uzimati najbolje partizane, koji su se dobrovoljno javljali, a koji se ističu sviješću, borbenošću i disciplinom. Naročitu pažnju treba posvetiti izboru političkog komesara i komandira u tim četama.

c) Prednost za primanje u te čete imaju radnici, a zbog političkih razloga treba u njih uvrstiti što veći broj Hrvata.

d) Formiranju proleterskih četa treba pristupiti odmah. Njihovo naoružanje treba da bude jedinstveno (ne smiju biti naoružani raznim markama oružja) bilo oružjem bivše Jugoslavije, bilo talijanskim oružjem.³ Kordunaška i Lička četa imati će najmanje 6, a Primorsko-goranska četa najmanje 4 puškomitraljeza.

e) Lička i Kordunaška Grupa formirati će na istim principima po jedan vod teških mitraljeza, svaki sa tri teška mitraljeza.

f) Ove čete ostaju do daljnjeg naređenja pod komandom Grupe odnosno Odreda, koji će se brinuti, da se te jedinice nalaze u stalnom pokretu i borbi. U četama ima da vlada željezna disciplina. Sve što ne bude valjalo treba odstraniti i zamijeniti. Biti pripadnik tih četa treba da bude na čast i ponos svakom partizanu, koji se u njima nalazi.

g) Čim proleTERSke čete budu formirane dostaviće mi gore navedeni štabovi njihov točan sastav, a u operativnim planovima će biti zasebno naznačeno djelovanje tih četa.

h) Borce kao i komandni sastav proleTERSkih četa treba što prije snabdjeti potpunom vojničkom opremom i propisnim partizanskim kapama, a gdje je to moguće i šljemovima.

IV. Dobio sam obavještenja, da neke jedinice drže zarobljene vojnike, a naročito oficire u njihovim uniformama i da ih iz nekih obzira neće da preobuku u civil. Budući da su naši partizani, a naročito naš komandni sastav, slabo snabdjeveni odgovarajućim uniformama, naređujem da se skine vojnička uniforma svim zarobljenim vojnicima i oficirima. Oficirske uniforme upotrebite za uniformiranje komandira i komesara proleTERSkih četa.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Vlado Katić v.r.

(M.P.)

Komandant:
Ivo Vladić v.r.

Dostavljeno na znanje:
V.Š-u Jugoslavije

Na znanje i postupak:

I. Ličkoj Grupi Partiz. Odreda

II. Kordunaškoj Grupi Partiz. Odreda

III. Primorsko-goranskom Partiz. Odredu.

Da je prepis vjeran originalu ovjerava
oficir pri Glavnom Štabu Hrvatske:

Bulat Rade

BR. 35

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 2. KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 5. MARTA 1942. GODINE¹

II K. P. O.

BROJNO STANJE NA DAN 5 MART 1942.

Jedinica	partizana i odredima	mobilisanih	mitraljeza naših	mitraljeza talijanskih	puš-mit. aj. naših	puško-mit. tal. jon.	puška mauzera	puška manlihera	puška talijanskih	r. zutih pušaka	civilnih pušaka	pistoija	metaka mauzera	metaka manlihera	metaka talijanskih	bombe	eksplozivna razaranja	Napomena
II KPO	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	
I Bataljon	245	—	—	1	3	2	107	44	21	—	2	24	6.420	1.280	2.601	61	—	
II Bataljon	366	1.105	2	—	3	5	198	9	56	—	54	57	11.155	1.112	3.224	170	—	
III Bataljon	314	—	—	—	2	1	183	55	15	—	30	44	8.954	1.005	461	44	—	
Svega	933	1.105	2	1	8	8	488	108	92	—	86	128	26.529	3.397	6.286	275	—	

Komesar:

Komandant:

¹ Dokumenat, bez potpisa (pisan mastilom, latinicom), u Arhivu V. I. I., reg. br. 6 20, k. 1613.

**NAREDBA KOMANDANTA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP
ODREDA OD 7. MARTA 1942. O ORGANIZACIJI INTEN-
DANTSKE SLUŽBE I PRIPREMI JEDINICA ZA DEJSTVA
NA TERITORIJI NASELJENOJ HRVATSKIM STANOVNI-
ŠTVOM¹**

NAREDBA BR. 19

Komandanta Grupe Kordunaških Nar. Osl. Partiz. Odreda od
7-III-42

1. — Po naređenju Glavnog Štaba,² štabovi odreda u svom sastavu moraju imati intendantske oficire, čija se zadaća sastoji u sljedećem: Starati se o snabdijevanju i ishrani, ustanoviti i tačno voditi kontrolu nad rezervama živežnih namirnica. Kontrolisati smještaj rezerve i budno paziti da se rezerve ne kvare. Kontrolisati način ishrane i voditi računa o nužnoj štednji, ne dozvoliti rasipanje hrane. Naročitu pažnju obratiti racionalnom pripremanju hrane i kvalitetu hrane. 15-dnevno podnositi izvještaje o stanju rezerve i načinu ishrane.

Komandanti će hitno dostaviti predloge intendantskih oficira.

2. — Opetovano se pojavljuje da komandanti bataljona i komandiri četa vode svoje jedinice u operacije, koje nisu savjesno pripremljene i svršavaju neuspješno sa osjetljivim gubicima. Obraćam pažnju na sljedeće činjenice: Na Kordunu teritorij naseljen srpskim stanovništvom je skoro u cjelosti obuhvaćen narodno-oslobodilačkim pokretom i neprijatelj protjeran sa teritorija. Na taj način postali su teritoriji operacija tereni naseljeni hrvatskim i muslimanskim stanovništvom ili pak granični teritorij. Da bi se moglo uspješno voditi vojne operacije na takvim teritorijima, nužno je postići kod hrvatskog i muslimanskog stanovništva sljedeće: razdvojiti stanovništvo od ustaškog i okupatorskog uticaja, pasivizirati ga, postići povjerenje stanovništva prema partizanima i nastojati da se postigne savez i jedinstvo s tim stanovništvom. To je nužan preduslov uspješnih vojničkih operacija.

U vezi s time komandanti odreda će strogo paziti da nijedna vojna operacija pod pomenutim uslovima ne bude izvedena bez njihove kontrole i odobrenja. Nedisciplinovane komandante i komandire u tom pogledu najstrožije kažnjavati.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 12/22, k. 1612.

² Vidi dok. br. 34.

3. — Upozoravam na štetočinsku rabotu narodnih štetočina, koja se pojavljuje u ovakvom obliku: U dijelu kotara Slunj, naseljenom hrvatskim stanovništvom, danas su skoncentrisane okupatorske snage i jedan od osnovnih preduslova vojničkog uspjeha u tome dijelu jeste izazvati mržnju i prikazati u potpunom svjetlu šta predstavljaju okupatorske snage u našoj domovini hrvatskom stanovništvu, otrgnuti hrvatsko stanovništvo od uticaja okupatorsko-ustaške propagande, postići povjerenje hrvatskog stanovništva toga kraja i ići za stvaranjem borbenog saveza, međutim narodne štetočine, agenti okupatora i četničkih bandita pa čak i neki nesvjesni seljaci zalijetavaju se u napuštene kuće i pale ih. Takvim postupkom nanosi se strahovita šteta narodno-oslobodilačkom pokretu, prisiljava se hrvatskog seljaka da traži zaštitu od okupatora i ustaša, ujedinjuje se snage neprijatelja, dakle potpuno suprotno od onoga što je u interesu narodno-oslobodilačke borbe, dapače danas je nužno nastojati izazvati sukobe između ustaša i Talijana jer i to predstavlja slabljenje neprijateljskih snaga. Zato naređujem sljedeće: Svaki sličan slučaj najenergičnije kazniti, u koliko se ustanovi zla namjera streljati, a u koliko je djelo učinjeno iz ogorčenosti kazniti sa 30 dana prisilnoga rada u korist partizana, u koliko je u pitanju civilno lice, a u koliko je u pitanju u oba slučaja partizan — streljati.

Komesari moraju u što kraćem vremenu opetovano razjasniti partizanima štetnost ovakvih postupaka i dokazati potrebu ovih najstrožih mjera.

Komesar II Odreda će hitno završiti istragu i dostaviti izvještaj o takvim pojavama u Donjoj Glinici.

Ovo pročitati pred strojem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar:
F. Kovač

Komandant
Ivan Manola

PISMO KOMANDANTA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 9. MARTA 1942. CENTRALNOM KOMITETU KP HRVATSKE O PRESELJENJU ŠTABA U DREŽNICU, NEPOSTOJANJU VEZE SA CK I STANJU U JEDINICAMA¹

Dragi drugovi,

Već dugo vremena nastojimo, da uspostavimo vezu s vama, ali nam to do sada nije bilo moguće. Nakon što su pale prve dvije javke, upućivali smo tri puta kurira na vašu novu javku, ali je ona svaki put bila zatvorena. Četvrti put je drug Vlado² dao kuriru nekoliko privatnih adresa da bi preko njih pokušao uspostaviti vezu, ali je i to zapelo, jer je neko vrijeme bio obustavljen promet željeznicom. Moguće ste u zadnje vrijeme tu poštu i primili.

Štab smo preselili u Drežnicu, zbog razloga o kojima vam je pisao Vlado. Ovdje su nam mnogo pogodniji uslovi za rad.

Već se dulje vremena nalazim sam u Štabu. Vlado je otišao na otvorenje oficirskog kursa u Kordun³ (ja sam tada bio bolestan), ali se nije mogao vratiti koncem prošlog mjeseca kako je bilo predviđeno, već je morao da ode u Baniju. Tamo su stvari prilično nesređene. Postoje natezanja između O.K., koji još slabo funkcionira i štaba Odreda, koji takođe još nije sređen. Vlado je otišao da sredi ova pitanja. Na povratku iz Banije prisustvovati će konferenciji O.K. Karlovac, koja se održava 12. o. mj.,⁴ a u štab će se vratiti tek nakon izbivanja od 40-tak dana.

Seljo se nalazi već preko mjesec dana u Lici, jer je i tamo bila potrebna stalna pomoć.

Već smo vam pisali da na raznim mjestima postoje nerazumjevanja u odnosu part. jedinica i naših štabova. Te pojave se javljaju u Baniji, u Lici i u Primorju. Najbolje stanje je na području O.K. Karlovac. Molili smo vas da ponovo dadete opširne direktive u tom pogledu, jer te pojave često izazivaju nepotrebna trvenja i smetnju u radu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H-11/345.

² Bakarić

³ i ⁵ Prema odluci Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske, trebalo je da kurs počne s radom 21. februara 1942. u Gornjem Budačkom, ali je, pošto svi slušaoci nisu stigli na vrijeme, otpočeo tek 2. marta. Na kursu je bilo 65 slušalaca, od toga jedna žena (vidi tom V, knj. 3, dok. br. 57 i Arhiv V. I. I., reg. br. 12/5, k. 102V).

⁴ Vidi dok. br. 38, 39 i tom V, knj. 3, dok. br. 94.

Vlado će pokušati da uspostavi vezu preko Banije, a ja se nadam da će vam ova pošta upućena preko O.K. Primorje konačno stići u ruke. Čim se veza uspostavi pošaljite nam javku koja bi služila samo za vezu Glavnog Štaba s vama, da ne bismo ovisili o drugim javkama, koje bi mogle biti po drugoj liniji provaljene.

Kao što vidite iz izvještaja sa prošlog zasijedanja Glavnog Štaba⁵ i iz operativnog izvještaja naše snage su u zadnje vrijeme znatno porasle, kako u broju partizana i u pogledu naoružanja i organizacije. U toku su na svim sektorima veće operacije predviđene prema operativnom planu, koga imate u izvještaju o konferenciji G.Š.H. Kordunaši operiraju oko Slunja, i već su tamo imali lijepih uspjeha. Ličani su prema informacijama, koje nisu službene, ali su prilično vjerodostojne, zauzeli Lapac⁶ i time oslobodili drugo kotarsko mjesto u Hrvatskoj. Primorci i Gorani nakon uspjeha kod Brinja spremaju napad na Jezerane, čije zauzimanje bi bilo značajno, jer bi to bilo prvo veće mjestance naseljeno čisto hrvatskim stanovništvom.

Čuli smo od Primorskog O.K. da netko od vas dolazi ovamo. To bi bilo veoma potrebno, jer se ovdje oslobađa sve veći teritorij, svaki dan pred nas iskrsava veći broj pitanja, pa bi bilo potrebno da netko od vas češće dolazi ovamo. Drug Vlado se sve više mora baviti partijskim organizacijama, pa se sve bojim da ga ne bi sasma zarobile.

Čim uspostavimo redovnu vezu bit ćemo u svemu mnogo opširniji. Javite nam kakove se to glasine šire po Primorju o nekom blindiranom vagonu, s kojim će doći drugovi iz Zagreba.

S Vrhovnim Štabom također nemamo nikakove veze, pa je Vlado iz Banije poslao kurira sa molbom V.Š-u, da pokušamo uspostaviti terensku vezu.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

9. III. 1942.

Ivo Vladić

⁵ Lapac je oslobođen 27. februara 1942 (tom V, knj. 3, dok. br. 113).

POLITIČKI IZVJEŠTAJ SEKRETARA OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA KARLOVAC, PODNESEN NA DRUGOJ PARTIJSKOJ KONFERENCIJI 12. MARTA 1942. U VELIKOJ KLADUŠI¹

referent: Slavko²

RAD O.K. I STANJE PARTIJSKE ORGANIZACIJE U KARLOVAČKOM OKRUGU

Na prošloj okružnoj konferenciji, koja se održala u K.³ krajem srpnja 1940. g., ustanovilo se: *prvo*, da sve partijske organizacije karlovačkog okruga *stoje čvrsto uz svoj CK* i da usvajaju partijsku liniju;

drugo, da je partijska organizacija *porasla*, te su osim u gradu i kotaru Karlovac postojale partijske organizacije u kotarevima: Vojnić, Glina, Vrginmost, Slunj, Ogulin;

treće: da je osnovna slabost partijske organizacije relativno mali broj članova partije među industrijskim proletarijatom, dok je stanje na selu bilo povoljnije (seljačka partija);

četvrto, da je jedan od glavnih uzroka slabosti partijske organizacije u gradu Karlovcu uticaj dviju oportunističkih i anti-partijskih struja na karlovački proletarijat. Prva struja, koju su zastupali neki sindikalni funkcioneri, skretala je radnički pokret na put jedino ekonomske borbe i odvrćala ga od zadaća koje su stajale pred njim u političkoj borbi protiv velikosrpske hegemonije, zamagljivala je svijest o konačnom cilju proletarijata i o potrebi uporne borbe za njegovo ostvarenje.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H-12/436-446.

² Ivo Marinković, sekretar Okružnog komiteta KPH za Karlovac

³ Karlovcu, u stanu Strižića. Konferenciji su prisustvovala 24 delegata iz kotareva Karlovac, Vojnić, Slunj, Ozalj, Glina i Ogulin. Delegati iz Karlovca bili su: Ivo Marinković, profesor, Ante Grdešić, rukovodilac Sindikata drvodjeljskih radnika, Vlado Novaković, krojački radnik, Drakulić Nenad, student, Anđelko Kučić, student; iz Glina: Ranko Mitić, dak, Simo Todorović, seljak, Stojan Vujaklija, radnik, Joso Marjanović, seljak, Dragan Petrović, seljak; iz Vojnića: Čuić Žarko, učitelj, Miloš Dejanović, seljak; iz Slunja: Nikola Kukić, radnik, Dušan Livada, seljak, Đuro Kukić, seljak; iz Veljuna: Đuro Velimirović, namještenik; iz Duge Rese: Jela Predović. Kao predstavnik CK KPH prisustvovao je Marijan Krajačić, borac španske republikanske vojske. Redakcija nije mogla utvrditi imena ostalih delegata. (Arhiv V. I., reg. br. 3-16/5, k.2008.)

Druga struja, koju je zastupalo par intelektualaca, išla je za tim da spravi proletarijat pod direktni uticaj buržoazije, skretala je proletarijat s puta klasne borbe i nastojala ga učiniti priprepkom hrvatske buržoazije. Te su dvije antipartijske i oportunističke struje *sprečavale unošenje* u radnički pokret *komunističke svijesti*. Kao karakterističnu činjenicu treba napomenuti da ni jedan od zastupnika tih struja nije danas aktivan u narodno-oslobodilačkoj borbi;

peto, da je proletarijat karlovačkog okruga pocijepan. Pod štetnim uticajem oportunistu u sindikatu stvorilo se među naprednim radnicima u Karlovcu i Dugoj Resi shvaćanje da je najviša dužnost klasno svijesnih radnika biti član URSS-a⁴ i prevladao je štetan pogled na radnike organizovane u HRS-u⁵ kao na izdajice proletarijata. S druge strane radnici organizovani u HRS-u pod uticajem reakcionarnog vodstva koji su svaku pogrešku ursovacu iskorištavali protiv radničkog jedinstva kao i uslijed nepravilnog stava ursovacu prema njima odbijali su se od ideja jedinstvenog proleterskog fronta. Buržoaziji je uspjelo da podvoji radnike u dva zavađena tabora;

šesto, da je jedna od glavnih smetnji pravilnom razvitku partijskog života i rada mladost partijaca i njihovo neiskustvo u radu;

sedmo, da u partiji ima vrlo mali broj žena.

Novoizabranom O.K.⁶ konferencija je stavila u dužnost da ukloni sve nedostatke i slabosti partijske organizacije, a naročitu pažnju da obrati na predobijanje industrijskih radnika i radnica za partiju.

Na konferenciji su izabrani i delegati za prvu konferenciju K.P.H.⁷

Novi O.K. je nastavio rad na organiziranju proletarijata i seljaštva i na vođenju radnih masa u borbu. Organizovane su akcije prilikom godišnjice od početka rata. Pisani su leci prilikom značajnijih događaja u Karlovcu (štrajkovi), na Kor-

⁴ Ujedinjeni radnički savez sindikata

⁵ Hrvatski radnički savez

⁶ U biro Okružnog komiteta bili su izabrani: Ivo Marinković, Ante Grdešić, Ranko Mitić, Jela Predović i Mate Mejašić, a za članove ple-numa: sekretar OK SKOJ-a za Karlovac Vlado Novaković i svi sekretari kotarskih komiteta (Arhiv V. I. I., reg. br. 3-18/5, k. 2008).

⁷ Prva konferencija KP Hrvatske održana je u jesen 1940. u Dubravi kraj Zagreba. Prisustvovala su 64 delegata iz svih krajeva Hrvatske. Iz karlovačkog okruga bili su izabrani za delegate: Ivo Marinković, Ante Grdešić, Jela Predović, Ranko Mitić, Nikola Kukić i Vlado Novaković (Arhiv V. I. I., reg. br. 3-18/5, k. 2008 i knjiga „Drugi kongres Komunističke partije Hrvatske“, Zagreb 1949).

dunu (Veljun, Slunj, Primišlje) i Baniji (Glina). Proslavljen je 7 novembar, iako ne onako svečano kao 1 maj,⁸ jer su mnogi aktivisti bili u vojsci.

Radi podizanja teoretskog nivoa članova partije organizovan je, u januaru 1941, jednomjesečni partijski kurs u Karlovcu, za koji je C.K. poslao predavače, a članovi partije i simpatizeri sa sela dali hranu i drva.⁹

Kad je fašistički imperijalistički tabor postao ponovno centar reakcije odakle je prijetila opasnost napada na Sovjetski Savez, zbog čega su fašistički imperijalisti nastojali da upregnu u svoja kola i našu zemlju, po direktivi C.K. održavani su, u februaru 1941, po Karlovcu i karlovačkom okrugu sastanci, konferencije, pače i mali zborovi, na kojima su donošene rezolucije protiv pristupanja Jugoslavije Trojnom paktu i za sklapanje pakta o uzajamnoj pomoći sa SSSR. Vođena je agitacija za odbranu zemlje od fašističkih napadača. Članovi Partije agitirali su za odazivanje pozivu u vojsku i primjerom su pokazivali put drugima. U vojsci su naši drugovi također provodili agitaciju za obranu nezavisnosti naroda.

Nakon obaranja vlade Cvetković—Maček i dolaženja na vlast Simovićeve vlade, kada je porasla opasnost od Hitlerova napada na Jugoslaviju, u Karlovcu je organizirana i održana demonstracija protiv fašističkih napadača.¹⁰ Nakon razbojničkog napada njemačkih i italijanskih fašističkih hordi na našu zemlju, karlovački su se radnički omladinci javljali u velikom broju odmah već prvih dana rata kao dobrovoljci za borbu protiv fašističkih napadača.

Poslije sloma Jugoslavije i dovođenja na vlast u Hrvatskoj tuđinskih plaćenika i slugu ustaša s Pavelićem na čelu, O.K. provodi direktive C.K. o naoružanju, naređuje partijskim organizacijama da skupljaju i spremaju oružje, što se vrlo slabo sprovelo, a osobito slabo u kotaru ogulinskom gdje su postojale velike mogućnosti koje naši drugovi nisu iskoristili. Mjeseci maj i juni bili su mjeseci pripremanja naših partijskih organizacija za borbu, formira se vojni komitet koji ima za-

⁸ Uoči 1. maja podijeljeno je oko 1000 letaka CK KP Jugoslavije povodom proslave 1. maja, ispisane su parole po čitavom gradu, čak i na zgradi policije, a na mnogim mjestima bile su izvešene crvene zastave (Arhiv V. I. I., reg. br. 7—11/6, k. 2008).

⁹ Kurs je održan u Mostanju, kraj Karlovca. Bilo je 14 slušalaca. Jedan od predavača bio je Krsto Popivoda (Arhiv V. I. I., reg. br. 3—20/5, k. 2008).

¹⁰ Odnosi se na demonstraciju 6. aprila 1941, koja je pod rukovodstvom Okružnog komiteta započela uveče mitingom ispred kina „Edison“. Na mitingu su govorili članovi Okružnog komiteta Raša Stanisavljević i Nikola Kukić, a zatim se formirala povorka demonstranata od nekoliko stotina omladinaca i građana, koje je u centru grada razbila policija (Arhiv V. I. I., reg. br. 5—4/5 i 7—12/6, k. 2008).

daću da izvrši sve pripreme za oružanu borbu kad dođe vrijeme.

Odmah nakon sloma Jugoslavije O.K. je nastojao da uspostavi veze s domobranima i u tome je uspio. Uspostavljene su veze i s oficirima koji su sarađivali i pomagali partorgi u snabdijevanju partizanskih odreda oružjem i municijom. U radu s vojnicima veliku je teškoću pravilo stalno premještanje četa iz jednog mjesta u drugo, tako da su se neprekidno morale uspostavljati nove veze. Uslijed posljednjih provala u Karlovcu veze s vojnicima i oficirima u Karlovcu su prekinute, i jedna od najvažnijih zadaća novoizabranog O.K. treba da bude uspostavljanje tih veza.

Napad njemačkih fašističkih barbara na SSSR bio je i za našu partijsku organizaciju signal za početak otvorene i nemilosrdne borbe protiv fašističkih razbojnika. O.K., pojačan drugom Josipom Krašom, članom C.K., formira operativni komitet koji uzima u svoje ruke formiranje borbenih organa i organiziranje akcija sabotaže i diverzije kao i mobilizacije masa na oružani ustanak. I akcije su u Karlovcu započele, ali izdaja jednog provokatora¹¹ predala je priekom sudu mnoge naše drugove članove O.K., M.K.. komandire i desetare borbenih odreda. Po priekom sudu osuđeni su i strijeljani drugarica Herta Turza, član O.K., drugovi Josip Bukvić, član M.K., Drago Armanda, član omladinskog komiteta, Božidar Piškurić i Milan Vidović,¹² komandiri borbenih odreda. i mnogi drugi. Još prije toga u prvim ustaškim pokoljima u Veljunu i Glini¹³ pogubljeni su mnogi naši drugovi, rukovodeći partijski funkcioneri, članovi O.K. i K.K. (Nikola Kukić, Radoš Vujičić, Dragan Petrović i dr.).

Do tada neviđeni teror, hapšenja, logori i masovna strijeljanja, imali su za posljedicu pasiviziranje i dezertiranje nekoliko članova partije....

C.K. je isključio člana O.K. ing. Petrovića¹⁴ zbog kukačluk a partijska se organizacija novom snagom dala na organiziranje partizanskih odreda. Organizaciji partiz. odr. po-

¹¹ Odnosi se na izdaju Nikole Šavora, koji je u to vrijeme bio sekretar Mjesnog komiteta SKOJ-a (Arhiv V. I. I., reg. br. 7-13/6, k. 2008).

¹² Dvadeset četvrtog jula 1941. streljani su: Đuro Grubišić, član KP, iz sela Zaloše, radnik u kamenolomu, i Drago Armanda, član SKOJ-a, iz Banjaluke, pekarski radnik (bio je uhaćen na djeljenju prvomajskih letaka), a 28. jula 1941: Božo Piškurić, član KP, postolar, Milan Vidović, član KP, Josip Željeznjak, član SKOJ-a, krojački radnik, iz Ribnika, Josip Milašinić, iz Karlovca, Risto Konstantinović, član KP, iz Karlovca, pekar, Slobodan Radanović, Avdo Baltić, član KP, tekstilni radnik i Herta Turza, član Mjesnog i Okružnog komiteta KPH za Karlovac.

¹³ Pokolji su izvršeni 5. maja 1941. godine.

¹⁴ Bartol

svetio je O.K. sve svoje snage. Čitava partorga stavljena je u službu formiranja partizanskih odreda. Budući da su se raspadli gotovo svi K.K., te od te strane O.K. nije u organiziranju partizanskih odreda imao gotovo nikakvu pomoć, O.K. šalje na teren jednog člana operativnog komiteta¹⁵ a C.K. ukazuje našoj partijskoj organizaciji neprocjenjivu pomoć slanjem španjolskih dobrovoljaca,¹⁶ među kojima znatnog broja provjerenih i iskusnih kadrovika. Najraniji masovni ustanci (kirinska republika — Petrova Gora) ne uspijevaju i raspadaju se jer K.P. nije uspjela da im se stavi na čelo.¹⁷

Partorga sakuplja materijalna sredstva, oružje, municiju, sanitet, materijal. Organizira kanale za prebacivanje svega toga partizanima.

Kod formiranja partizanskih odreda imali su naši drugovi da svladaju velike teškoće, u prvom redu trebalo je da svladaju malodušnost i nevjerovanje u snage vlastitog naroda. Part. ćelije koje su se formirale u partizanskim odredima bile su neko vrijeme nosilac svega političkog života u srpskom dijelu Korduna. Naši su drugovi hrabрили narod u najtežim časovima depresije i dizali borbeni duh i svojim primjerom ukazivali jedino ispravan put kojim treba ići. Na osobite je teškoće O.K. naišao u Drežnici, gdje su naši drugovi odbijali da prime drugove koje je O.K. slao da organiziraju partizanske odrede. Ali te su teškoće svladane. Kod svladavanja tih teškoća O.K. se morao poslužiti strogim mjerama kao što je raspuštanje partijske organizacije u Drežnici i postavljanje povjerenika.

Naša partorga je jednako imala da povede borbu protiv neprijateljskih stremjenja među srpskim stanovništvom. Protiv četničkih elemenata i velikosrpskih šovinista koji su opravdanu mržnju protiv ustaša nastojali da prebace na čitav hrv. narod, koji su organizirali pače i atentat na naše rukovođe drugove (at. na Č.).¹⁸ Ti izdajnici koji se nisu pridružili borbi protiv ustaša i faš. okupatora, pokušali su da slobodu koju su partizani izvojevali iskoriste protiv nar. osl. borbe i da stavljajući se u službu narodnim neprijateljima i izdajom nar. in-

¹⁵ Ivo Marinković

¹⁶ Početkom avgusta stigao je u Kirin Ivo Rukavina s Josipom Krašom. Sedmog avgusta došli su u Debelu Kosu Srećko Manola i Stjepan Milašinčić, a u drugoj polovini avgusta došao je u Veljun Robert Domani, u Perjasicu Izidor Štok i na sektor Plaški — Adolf Steinberger.

Na sektor Drežnice u avgustu stigli su Veljko Kovačević, Ivo Vejvoda, Vera Hynkova, Nikola Car, Antun Rusek. Ivan Lenac, Grgurić Andro (Dimnjičar) i Stipe Polić. U septembru je Ivan Hariš na Viševici organizovao osmodnevni minerski kurs za diverzante (Arhiv V. I. I., reg. br. 7—10 22, k. 2009 i po sjećanju Veljka Kovačevića i Srećka Manole).

¹⁷ Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 15, 35 i 36.

¹⁸ Misli se na atentat na Čanicu (Stanka Opačića) (tom V, knj. 2, dok. br. 72).

teresa zaštite svoje lične i klasne interese. Osobito je velika opasnost za nar.-osl. borbu bila nasjedanje jednog dijela srp. stanovništva podloj talijanskoj propagandi koja je talij. faš. razbojnike prikazivala kao spasioce srpskog naroda.

Naša partorga je osim toga imala da svlada kolebljivost u redovima onih koji su se pridružili nar.-osl. pokretu. Kolebljivost koja je prilikom jačih napada neprijatelja prelazila u paniku i otvoreni pokušaj da se likvidiraju partizanski odredi, da se preko zavedenog naroda vrši pritisak na partizane (Lisičijak) za napuštanje borbe (skupština od 760 ljudi)¹⁹ i nađe put izmirenja s ustaškim razbojnicima (s. Žune) i faš. okupatorima. Uticaj kolebljivih i neprijateljskih elemenata, potpomognut razornim radom neprijatelja nar.-osl. borbe koji su uspjeli uvući se u partizanske redove, imao je za posljedicu i kolebanje samih partizana u nekim odredima (Radonja). pače i otkazivanje poslušnosti i odbijanje izvršenja naređenja. Upornim i strpljivim objašnjavanjem, partorga je uspjela da otkloni ili je na putu da otkloni svaku neposrednu opasnost od svih tih neprijateljskih stremljenja, a u tom su se osobito istakle part. ćelije u odredima, u kojima se stvarno okupio cvijet naše partorge.

Osim vanjskih teškoća naša je partijska organizacija imala da svlada i niz ozbiljnih unutarnjih teškoća: čitav niz sektaških skretanja, neshvaćanja sadanje faze borbe (isticanje crvenih zastava u Perjasici i Drežnici), grupaške borbe u Sjeničaku, izdajstva u Drežnici. Osim toga krivo shvaćanje direktive da se otvore vrata partije svim hrabrim i poštenim borcima za narodno oslobođenje koji se osjećaju komunistima i žele da budu članovi K.P. dovelo je u kotaru Vojnić, a osobito u kotaru Veljun. do primanja u partiju ljudi koji nisu znali za članstvo K.P. (Perjasica). pače i takvih koji nisu nimalo pouzdani (Široka Rijeka). O.K. je poduzimao mjere za savlađivanje i tih teškoća. Naredio je čišćenje partije od nedostojnih i zabranio je u kotaru Vojnić i Veljun primanje novih članova dok se čistka ne izvrši, raspustio je partijsku organizaciju u kotaru Vrginmost i ćelijsko odjeljenje u Perni i u Širokoj Rijeci.

Usred najživljeg rada partijske organizacije klasni neprijatelj zadaje partijskoj organizaciji težak udarac i nanosi joj

¹⁹ Odnosi se na istupanje grupe oko Mišana Napijala, koji je, poslije akcija talijanskih jedinica u vremenu od 29. novembra do 1. decembra 1941, kada su pri povlačenju Talijani palili sela, iskoristio paniku i uspio okupiti 3. decembra 1941. oko 760 ljudi na skupštinu. Tada je istupio s rezolucijom od deset tačaka, u kojoj je, između ostalog, tražio smjenjivanje komande i obustavu akcija (Arhiv V. I. I., reg. br. 26 1, k. 1618, mikrofilm H-11/261 i članak: Đ. Stanisavljević, „Nastanak i razvitak četničkog pokreta u Hrvatskoj (1941—1942)“, Institut društvenih nauka, 1962).

nenadoknativ gubitak: ustaški razbojnici ubili su sredinom oktobra (18. X.) u Karlovcu druga Kraša,²⁰ a druga Grgu,²¹ sekretara M.K. i člana O.K., uhapsili. Nakon te provale, po direktivi C.K., O.K. se preseljava u slobodnu zonu. Uslijed ponovne provale, krajem novembra pali su drugarice Milka,²² član O.K., drug Ivica,²³ sekretar M.K. Karlovac, uhapšeni su i mnogi drugovi koji su radili u Narodnoj pomoći. U kratkom su razmaku vremena tri sekretara M.K. Karlovac bila hapšena. Klasni nam je neprijatelj zadao težak udarac i razbijanjem partijske organizacije u Ogulinu, gdje su gotovo svi drugovi pohapšeni i odvedeni u Italiju.

Da bi se nadoknadili gubici koje nam je klasni neprijatelj prouzrokovao, da bi se što brže stvorio potreban rukovodeći kadar, O.K. je odlučio da organizira partijske kurseve. Do sada su održana dva desetdnevna kursa koja su dala dobre rezultate. Glavni je cilj kursa temeljito upoznati drugove s partijskom linijom i sa značenjem partije kao avangarde proletarijata u narodno-oslobodilačkoj borbi, kao i upoznavanje drugova sa zadaćama koje stoje pred partijom u sadašnjoj kao i u idućoj fazi borbe.

Radi obavještenja drugova kao i za propagiranje partijske linije O.K. izdaje svoje glasilo. U početku je O.K. u pismima slao drugovima na terenu prikaz o političkoj situaciji, poslije toga otkucavana su na mašini u više primjeraka „Obavještenja C.K. K.P.H. — Karlovac“ (izišla dva broja), koja su se uskoro pretvorila u „Partizan“ — organ narodno-oslobodilačkog pokreta (izišlo 8 brojeva) koji je po direktivi C.K. predan G.Š.H., a O.K. je počeo da izdaje „Našu borbu“ — glasilo O.K. K.P.H. — Karlovac.

Na teritoriju Korduna očišćenom od ustaša i okupatora K.P. je dominirajuća stranka. K.P. je ukazivanjem pravoga izlaza iz položaja u koji su okupatori i ustaše doveli srpsko stanovništvo Korduna, pozivanjem na otpor i organiziranjem otpora, stvaranjem partizanskih odreda i brigom za postradale osvojila povjerenje naroda. Narod vidi da se K.P. ne bori za to da bi prigrabila vlast, nego da se nesebično zalaže za interese naroda, za postignuće narodnog oslobođenja. U takvim prilikama zadaci koje je pred našu partijsku organizaciju postavio C.K. mogu se izvršiti bez osobitih teškoća. Ali prilike nisu takve u oslobođenom dijelu Bosne, gdje povjerenje na-

²⁰ Vidi dok. br. 15, napomenu br. 6.

²¹ Marijan Čavić

²² Nada Dimić (tom V, knj. 2, dok. br. 50).

²³ Stevan Gojak

roda treba naša partija tek da osvaja. Tu našu partorgu čeka uporan i žilav rad. Uza sve to, ne potcjenjujući uticaj koji još uvijek imaju na pojedince jugoslovenska vlada u Londonu i Draža Mihailović, O.K. je odlučio da provede široku kampanju objašnjavanja novonastale situacije u našoj zemlji i da na zborovima žigoše njihovu štetočinsku i izdajničku politiku prema narodno-oslobodilačkom pokretu. Kampanja, koja je još u toku, pokazuje dobre rezultate.

Prilikom te kampanje pokazali su se ostaci stare slabosti naših partijskih organizacija na selu: neaktivnost seoskih ćelija u organiziranju političkog života naroda. Osobito se to pokazalo u kotaru Slunj, gdje su gotovo sve pripreme za zborove izvršili članovi četnih ćelija, dok su u ostalim kotarima seoske ćelije pokazale znatan napredak, te aktivno sudjeluju u organiziranju zborova, pače pojedine zborove isključivo same organiziraju. Po svemu sudeći ipak se može reći da je prošlo vrijeme kad su seoske ćelije bile nijemi posmatrači političkog života naroda, vrijeme kad se sve radilo bez njih i mimo njih — od formiranja Skoja i AFŽ do biranja N.O.O. Za raniju neaktivnost ćelija nisu bili odgovorni samo njihovi članovi, nego osobito neki članovi K.K. pa čak i O.K. koji se ni u čemu nisu savetovali sa partijskom ćelijom niti su tražili od nje pomoć u formiranju vanpartijskih organizacija.

Kako su na Kordunu i Baniji gotovo svi partijci pošli u partizanske odrede, te su prema tome prestale da postoje kao partijske organizacije stare seoske ćelije, a stvorile su se nove ćelije u odredima, O.K. kao privremenu mjeru formira teritorijalno rukovodstvo kome potčinjava sve partijske organizacije na teritoriju kotareva Vrginmost, Vojnić, Slunj i Glina, i stavlja mu u dužnost reorganiziranje partijskih organizacija prema novim uslovima. Kad je teritorijalno rukovodstvo izvršilo svoju zadaću, O.K. ga raspušta i formira K.K., ali s promjenjenim granicama kotara i cijepanjem kotara Slunj na dvoje: na kotar Slunj i kotar Veljun. Te su mjere poduzete u sporazumu s delegatom C.K. i odobrene su od C.K. Formiranjem O.K. Banija prešao je kotar Glina pod njegovu kompetenciju, a naš O.K. dobio je privremeno kotar Cazin. Danas O.K. Karlovac obuhvata kotare: Karlovac, Pisarovina, Vrginmost, Vojnić, Veljun, Slunj, Ogulin i Cazin.

Po direktivi C.K. naša partorga vršila je napore za stvaranje N.O.r. i formirala je N.O.O. Stvaranje N.O.F. uspjelo je našoj partorgi na očišćenom teritoriju najviše zaslugom naših drugova u partizanskim odredima (formiranje N.O.O. bio je neko vrijeme isključivi komesarski posao), a na teritoriju okupiranom od ustaša i okupatora naša partorga nije imala

nikakvih uspjeha. Osim odbora u Kupčini²⁴ ne postoje odbori ni u jednom selu ni gradu na okupiranom teritoriju. Pokušaji da se u Karlovcu, Ogulinu i dr. formiraju odbori N.O.F. nisu uspjeli.

Iako je naša partorga pozvala sve ranije partije na saradnju, u N.O.F. ne sarađuje ni jedan predstavnik buržoaskih ili sitnoburžoaskih partija, premda u odborima ima ranijih pristasa bivših stranaka. Iako je većina odbornika N.O.O. vanpartijska, narod vidi i priznaje rukovodeću ulogu kompartije u N.O.O.

Jedna od slabosti N.O.O. jeste što u njima ima i saboterskih elemenata koji su se uspjeli uvući zbog toga što naše partorge nisu dovoljno pripremale izbore. No uza sve to činjenica je da N.O.O. stvarno predstavljaju narod i da ih narod kao svoje i prima. Neprijateljski elementi pokušavaju da iskoristavajući izvanredne mjere izazvane izvanrednim prilikama (rekvizicija, Banovci) kompromituju narodno-oslobodilačku borbu i našu partiju, vršeći neprijateljsku propagandu među seljacima protiv tih mjera, poistovjećujući sve te mjere s komunizmom i agitirajući protiv K.P. Pojedini agenti neprijatelja u N.O.O. idu za tim da kompromitiraju mjere koje provode N.O.O. pokušajima da raspodijele jedan dio pokretne imovine seljaka na jednako (stoku), jer je tobože tako naređeno i jer danas vlada komunizam (Budačka Rijeka).²⁵ Međutim i partorga i N.O.O. za Kordun poduzeli su mjere da se takve provokacije spriječe.

I u organizaciji A.F.Ž. naša partorga odigrala je odlučujuću ulogu. Od nje je potekla inicijativa za organizovanje žena u A.F.Ž., partorga je odredila mnoge drugarice članove K.P. za taj rad. Iako se na tom polju moglo mnogo više uraditi, ipak je A.F.Ž. imao priličnih uspjeha kod aktiviziranja žena za sudjelovanje u nar.-osl. borbi kao i kod prosvjeđivanja žena.²⁶

²⁴ Gornja i Donja Kupčina

²⁵ Odnosi se na s. Rijeku između Gornjeg i Donjeg Budačkog.

²⁶ Prema podacima u knjizi „Žene Hrvatske u narodnooslobodilačkoj borbi“, seoski odbori AFŽ-a postojali su 1941. godine u selima: Pecka, Ferna, Crni Potok, Malička, Blatuša, Sjeničak, Kirin, Ostrožin, Katinovac, Slavsko Polje, Crevarska Strana, Tušilović, Brezova Glava, Knežević Kosa, Podgorje, Skrad, Kosijersko Selo, Crna Lokva, Selakova Poljana, Vučkovići, Široka Rijeka, Burići, Svinjarica, Trupinjak, Perjasica, Poloj, Kestenova Gora, Grobnik, Cvijanović Brdo, Slivnjak, Dunjak, Klokoč, Mračaj, Pajić Brdo, Perjasički Točak, Čatrnja, Crkvina, Suhodol i Vojnović Brdo. U novembru 1941. formiran je Inicijativni odbor AFŽ-a za kotar Vojnić. Do decembra 1941. postojao je Inicijativni odbor AFŽ-a koji je obuhvatao teritoriju okruga Karlovac i Banija, a od 10. decembra

Na okupiranom teritoriju nema A.F.Ž.,²⁷ ali prije sloma Jugosl. radile su naše drugarice u Društvu za prosvjetu žena u Karlovcu u kojem su se okupljale u prvo vrijeme žene iz sitnoburžoaskih slojeva, a poslije, osobito nakon zabrane URSS-a, i radnice i kućne pomoćnice. Pokušaji da se u Dugoj Resi i drugdje formiraju odbori Društva za P.Ž.²⁸ nisu uspjeli.

U pokretanju naroda u nar.-osl. borbu najbolji pomagači naše partije bili su omladinci. Kako je uslijed faš. terora bilo razbijeno rukovodstvo SKOJ-a i kako je od starih skojevskih organizacija ostala samo karlovačka, O.K., iako s velikim za-kašnjenjem, daje inicijativu za organiziranje SKOJ-a na oslobođenom teritoriju, te je imenovao O.K. SKOJ-a i stavio mu u dužnost da organizira skojevske organizacije. Rad skojevskih organizacija nije u svim kotarima jednak, u nekim kotarima skojevske organizacije su obuhvatile gotovo svu omladinu, a u drugim je tek započeto s radom. Budući da skojevske organizacije na očišćenom teritoriju rade legalno, naša partorga pokušala je da skojevske organizacije saobrazi novim uslovima. Stvara se Savez mlade generacije. Slabosti: u nekim kotarima SKOJ = Savez mlade generacije. Zadaci: podići zastavu SKOJ-a, postaviti veće zahtjeve omladincima za primanje u SKOJ, da budu spremni položiti život za oslobođ. naroda i da se zalažu za sprovođenje linije K.P.

Narodna pomoć

S oživljavanjem partijskog života oživljava i rad N.P., čiji se odbori osnivaju ne samo u Karlovcu nego i u ostalim kotarima. Osobito se u dvjema prilikama N.P. karlovačkog okruga pokazala aktivna. Prvo je pomoć španjolskim dobrovoljcima zatočenim u konc. logorima u Francuskoj. Pisanje pisama kolektivno i pojedinačno. Skupljanje i slanje hrane, odjeće i obuće. Kod toga je osobito značajno da je rad N.P. postao masovan, da su čitava sela sudjelovala u tom radu (Sjeničak, Veljun itd.). N.P. je organizirala i predavanja o životu i borbi španjolskih dobrovoljaca u Karlovcu.

1941, nakon formiranja OK KPH za Baniju, osnovan je u s. Vučković Inicijativni odbor AFŽ-a samo za okrug Karlovac („Žene Hrvatske u narodnooslobodilačkoj borbi“, knj. 1, Zagreb 1955, str. 62).

²⁷ Inicijativni odbor AFŽ-a za grad Karlovac formiran je tek u jesen 1942. godine. Članice odbora bile su: Ančka (Slovenka), Barka Tomac, Zlata Oršanić, Ankica Peretić, Stanka Šprokar („Žene Hrvatske u narodnooslobodilačkoj borbi“, knj. 1, Zagreb 1955, str. 139).

²⁸ Misli se na Društvo za prosvjetu žena.

Drugo je rad N.P. na opskrbi i opremi partizanskih odreda. I tu je N.P. osobito u gradu Karlovcu učinila velike usluge partiji u organiziranju nar.-osl. borbe.²⁹

Posljednjom provalom u Karlovcu razbijena je organizacija N.P.³⁰ i karlovačkom M.K. stavljeno je u dužnost da je što prije ponovno organizira.

- Uspjesi: 1 spriječen bratoubilački rat
2 stvorena jaka partizanska vojska
3 osigurana rukovodeća uloga K.P. u nar.-osl. borbi
4 popularizirana K.P. kao organizator nar.-osl. borbe.

Uza sve uspjehe koje je imala naša partijska organizacija, O.K. se ne može pohvaliti da je izvršio sve zadatke koje je preda nj postavila okružna konferencija i C.K. Jedan od najvažnijih zadataka: mobilizacija hrvatskih masa u borbu protiv ustaša i okupatora nije riješen s uspjehom. Hrv. narodu nije dovoljno objašnjavano kolika mu opasnost prijeti od raspirivanja šovinističke mržnje prema srpskom narodu od strane ustaša i uopće od nasjedanja ustaškoj podmukloj propagandi. Hrvatskom narodu nije dovoljno objašnjena izdajnička uloga Mačeka niti opasnost koja mu prijeti od četnika, koje se oku-

²⁹ O radu Narodne pomoći u izvještaju Nade Drakulić (umrla 1942. na oslobođenoj teritoriji) između ostalog piše: „Zadaci su bili mnogo veći te je imala za dužnost (Narodna pomoć, prim. red.) da se brine ne samo o ishrani zatvorenika nego o stanovima i hrani za drugove koji su poslani sa strane CK kao ilegalni za partijski rad u Karlovcu i okolici, smještanje partizana prije neposrednog polaska na Kordun (konačište, hrana, odijelo i cipele), za davanje materijalne pomoći familijama žrtava reakcije, za prikupljanje toplog veša, cipela, nabavljanje sanitetskog materijala, municije, oružja (oružje i municiju dobivali od domobrana) itd.

Usprkos strašnog terora sa strane ustaša formirani su i pododbori te je tako grad bio podijeljen na dva sektora, a svaki sektor je imao sabirati sve to ne samo od građanstva nego i u tvornicama koje se nalaze na njegovom teritoriju.

Već prvi mjesec, tj. mjesec avgust, pokazao je koliki interes vlada za to i koliki je bio uspjeh.

Sakupljeno je nešto pušaka i municije, nekoliko pari cipela (koje su već tada koštale po paru 700 kuna) hlaća, čarapa, toplog veša ženskog i muškog, i oko 6.000 dinara gotovog novca.

Naročito su se istakli tvornički radnici jer je najveći broj članova bilo baš njih koji su davali za NP (svakog čovjeka koji se obavezao davati za Narodnu pomoć smatralo se članom NP).

U mjesecu septembru rad NP se više razgraničio jer je bilo sakupljeno oko 9.000 dinara u gotovom novcu, robe, sanitetskog materijala, nešto živežnih namirnica itd., a već u oktobru prešlo je preko 10.000 dinara gotovog novca uz ostale dobivene stvari.“ (Arhiv V. I. I., mikrofilm H-12/348.)

³⁰ Vidi tom V, knj. 2 dok. br. 100.

pator sprema da upotrebi kao svoje uporište. O.K. je izdavao letke u kojima je ukazivao na sve te momente. O.K. je umnažao letke i proglase C.K., ali sve to nije bilo dovoljno. Glavni nedostatak jeste nepostojanje partijskih organizacija u mnogim hrvatskim selima i slabost partorga u gradovima. Slabosti: borbeno jedinstvo Srba, Hrv. i Musl. postignuto tek djelomično na oslobođ. teritoriju; slabost nar.-osl. pokreta u hrvat. krajevima (propuštanje prilike da se mobilizira 400 domobrana u Vojniću)³¹; mali broj radnika u partizanskim odredima, iako radnici žele i hoće da dođu; ostale partije ne sudjeluju u nar.-osl. borbi.

Iako je naša partorga od jedne od najslabijih postala jedna od najjačih u Hrvatskoj, iz brojnog stanja vidi se njezina osnovna slabost, vidi se da je jačina naše partorge neravnomjerna, pretežan broj članova sačinjavaju drugovi iz očišćenog dijela Korduna.

Brojno stanje:	broj ćelija	broj članova
Grad Karlovac	5	23
Duga Resa, rajon	4	16
ostali dio kotara Karlovac	3	17
Pisarovina, kotar	—	1
kotar Vojnić	21	176
„ Vrginmost	3	88
„ Veljun	63 (1)*	344 (5)*

* u zagradi su označene ćelije i članovi na teritoriju okupiranom od ustaša i okupatora

kotar Slunj	18 (2)*	95 (9)*
„ Ogulin	12	63
„ Cazin	7	41
Ukupno:	136 (3)*	864 (14)*
od toga na okupiranom:	15	71
na slobodnom:	121	793

* *

*

Stanje u partorgi danas:

Karlovac grad: oportunisti koji su ranije bili brana između partije i masa otpali su iz partije: čišćenjem, dezertiranjem i pasiviziranjem uslijed terora. Usred najljućeg terora partorga

³¹ Vidi tom V, knj. 3, dok. br. 20 i 26.

se održala i sada prikuplja snage za intenzivniji rad među masama, osobito na mobilizaciji radnika u partizanske odrede.

Karlovac kotar: razviti org. u Draganićima, Ozlju i Ribniku. Potrebno formirati rukovodstvo, prikupiti snage, mobilizirati hrv. mase u nar.-osl. borbu i u partizane.

Duga Resa: uticaj partije na radnike slab zbog podvojenosti radnika na URSS i HRS i smatranja da je URSS = K.P. Oportunizam naših rukovodećih drugova.

Kotar Vrginmost: Grupaštvo, odgovornost za štetu od ustaškog prodora, jer neizvršene direktive O.K. (hrana spremanje) i naređenja Štaba K. i B.³² (prekopavanje cesta).

Kotar Vojnić: slab K.K., sve ide spontano bez zahvatanja K.K. Raspuštanje ćelij. odjeljenja Perne i uzroci. Oportunizam članova K.P. u mjestu Vojniću u početku organiziranja borbe (puške u Vojniću puštene tako reći iz ruku).³³

Kotar Veljun: slabost K.K. — vojna lica u većini. Pogreške primanja u partiju olako sada se osvećuju (Perjasica). Raspuštanje ćelija u odredu Široka Rijeka i uzroci. Rakinić:³⁴ u početku nepravilan odnos, danas nikakva budnost (zna li K.K. za Rakinićeve tajne sastanke, s kim se sastaje i šta se radi na tim sastancima).

Kotar Slunj: uticaj talij. agenata. Nepravilno primanje nepouzdanih, pa izostavljanje bez saopćenja. U posljednje vrijeme rad K.K. Slunj polako ali sigurno napreduje i pravilno se razvija.

Kotar Ogulin: raspuštanje partorge u Drežnici, prvi put O.K. [primjenjuje] takvu strogu mjeru, zbog odbijanja da se pokrenu u borbu.³⁵ Slabost: nema kadrova (u Drežnici) ni za partizane ni za partijsko rukovodstvo, a zbog provale u Ogulinu M.K. Drežnica = K.K. Ogulin.

Plaški privremeno dodijeljen K.K. Slunj, Dubrave K.K. Veljun.

Kotar Glina: ranije najjača partorga po direktivi C.K. predana O.K. Banija.

Kotar Cazin: tek formira K.K., slaba K.P. u muslimanskim selima.

* *
*

³² Korduna i Banije

³³ Vidi tom V, knj. 1, dok. br. 54.

³⁴ Detaljnije o Milicu Rakiniću vidi tom V, knj. 3, dok. br. 118 i 133.

³⁵ Do raspuštanja partijske organizacije došlo je zbog pokušaja pojedinih članova Mjesnog komiteta da u sporazumu s Talijanima organizuju civilnu vlast (vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 1—20/3, k. 2009).

Na osnovi svega izloženog pred našu partorgu i novoizabrani O.K. postavljaju se slijedeći zadaci:

1. ojačati narodno-oslobodilački pokret u hrvatskim krajevima, mobilizirati hrvatske mase, osobito industrijske radnike, u partizanske odrede, stvoriti borbeno jedinstvo Srba, Hrvata i Muslimana.

2. Popularizirati Kompartiju kao organizatora i rukovodioca nar.-osl. borbe, ojačati uticaj K.P. na hrvatske mase, oslabiti uticaj izdajničkog vodstva HSS; ojačati partijske organizacije u hrvatskim kotarima (Karlovac, Pisarovina), uvesti u partiju što veći broj industrij. proletera.

3. Poduzeti mjere potrebne da ćelije počnu da žive pravim partijskim životom i da postanu pokretači i nosioci političkog života naroda (permanentni kurs, aktivni), očistiti partiju od nedostojnih, učvrstiti rukovodeću ulogu partije u svim vanpartijskim organizacijama i pojačati budnost u njima protiv svih skretanja sa partijske linije (osobito u N.O.O.).

4. Pripremati partijsku organizaciju na iduću etapu borbe i s time u vezi osobitu pažnju već danas posvetiti proleterskim i poluproleterskim elementima.

BR. 39

REZOLUCIJA OKRUŽNE PARTIJSKE KONFERENCIJE KPH ZA KARLOVAC, ODRŽANE 12. MARTA 1942. U VELIKOJ KLADUŠI¹

REZOLUCIJA

okružne konferencije KPH za okrug Karlovac

Delegati okružne konferencije, koja se nakon mnogogodišnjih ilegalnih uslova održala u Vel. Kladuši pod povoljnijim uslovima, zahvaljujući borbi partizana, koji pod vodstvom Komunističke Partije vode upornu borbu za slobodu svoga naroda, naglašuju svoju odanost Partiji i njenom Centralnom Komitetu i usvajaju u potpunosti partijsku liniju, koja im je omogućila da u današnjoj narodno-oslobodilačkoj borbi postignu niz značajnih uspjeha.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., reg. br. H-12/447-451.

Konferenciji je prisustvovalo 53 od 57 izabranih delegata. Po socijalnom položaju od 53 delegata bilo je 17 radnika (od toga 9 industrijskih), 19 seljaka (11 siromašnih, 8 srednjih), 6 namještenika, 8 intelektualaca, 1 sitni trgovac, 1 obrtnik i 1 kućanica. Po narodnosti bilo je 17 Hrvata, 32 Srbina i 1 Slovenac.

*
* *

U međunarodnoj situaciji najznačajniji je moment odlučna prekretnica koja je nastupila u ratu između SSSR i njegovih saveznika i fašističkog imperijalističkog bloka. Radničko-seljačka Crvena Armija pod mudrim vodstvom druga Staljinova odbila je fašističke horde od sovjetskih centara, preuzela inicijativu u svoje ruke i boreći se sama protiv koalicije fašističke Njemačke i njezinih vazala Italije, Mađarske, Rumunjske, Finske, Slovačke i drugih lomi Hitlerovu ratnu mašinu i tjera fašističke razbojнике sa teritorija Sovjetske Unije. Slavna Crvena Armija zadala je neprijatelju odlučujuće udarce, no neprijatelj je još jak i mnogo je napora još potrebno da bi on bio uništen. Ali fašistički razbojници će biti uništeni jer je borba SSSR pravedna i jer se na strani SSSR bore svi slobodoljubivi narodi svijeta.

U zemljama Jugoslavije fašistički su okupatori zaveli najcrnju reakciju. Na dnevnom su redu pljačke, paleži, zvjerska nasilja i masovni pokolj nedužnog stanovništva. U cilju uništenja naših naroda fašistički okupatori pokušali su svim silama da izazovu bratoubilački rat između Srba i Hrvata. Pomagači fašističkih razbojnika u vršenju krvničkog posla — izdajnik Pavelić i ustaški zločinci — išli su za tim da pretvore našu zemlju u krvavu klaonicu, a Nedićeve i Ljotičeve bande sa četničkim vojvodama pokušali su da skrenu borbu naroda putem bratoubilačkog rata. Usprkos saboterske uloge vođa raznih stranaka našoj je Partiji pošlo za rukom da okupi narodne mase u borbu protiv okupatora. U borbi protiv okupatora i njihovih slugu na inicijativu KPJ stvara se borbeno jedinstvo naroda Jugoslavije. Na poziv Komunističke Partije formirani su u svim zemljama Jugoslavije partizanski odredi, koji su se pretvorili u moćnu narodnu vojsku usprkos svih nastojanja okupatora da ih uništi, usprkos svih upinjanja ustaša, usprkos svih pokušaja velikosrpskih šovinista da oslanjajući se na propagandu jugoslovenske vlade preko Londonskog radija razbiju partizane, oslobodioce naroda. Zahvaljujući Komunističkoj Partiji koja se stavila na čelo narodnih masa, narodno-oslobodilačka borba pošla je pravim putem,

putem nemilosrdne borbe protiv okupatora i svih njihovih slugu, to je ujedno garancija da će se borba voditi pravilno i uspješno do kraja. Uslijed toga ugled i uticaj Komunističke Partije na narodne mase svakim danom raste sve više.

U sprovođenju partijske linije, u upornoj borbi za stvaranje borbenog jedinstva Hrvata, Srba i Muslimana, u neumornom nastojanju da se organiziraju narodno-oslobodilački partizanski odredi, okružna organizacija imala je da svlada niz teškoća. Fašistički okupatori su preko svojih ustaških plaćenika vršili nezapamćen teror, pljačku, pokolje i spaljivanje čitavih sela. Ustaški izdajnici izvršujući naredbe svojih gospodara pokušali su da mobiliziraju čitav hrvatski narod u bratoubilački rat protiv Srba. Ustaški zločinci prisiljavali su hrvatske seljake, da se začlanjuju u ustaške organizacije i silom su ih tjerali da pale srpska sela, a one koji su se tome oduprli streljali su (kotar Vrginmost).

Kada okupatoru nije uspjelo da preko ustaških razbojnika razvije bratoubilački rat u ovom okrugu, tražio je izdajnike iz redova srpskog naroda, te je raspirujući šovinstičku mržnju između Srba i Hrvata pokušao da ogorčenje srpskog naroda iskoristi u svoje imperijalističke ciljeve. Šaćica plaćenika iz redova malobrojnih četnika razvila je svoju razornu djelatnost i od sabotaže i kočenja narodno-oslobodilačke borbe prešla na organiziranje atentata i napada na naše rukovodeće drugove, partizanske komandante i oficire.²

Sabotersko i kukavičko držanje vođa HSS, njihova pasivnost i izdaja narodnih interesa otežavala je i na terenu našeg okruga mobiliziranje hrvatskih masa u narodno-oslobodilačku borbu, kočila je borbu hrvatskog naroda protiv okupatora i ustaša, sprečavala stvaranje borbenog jedinstva Hrvata i Srba u borbi za nacionalnu nezavisnost i slobodu.

Ali manevri okupatora, njihovih slugu i pomagača, da nametnu bratoubilački rat nisu uspjeli. Na poziv Komunističke Partije svi su rodoljubi pristupili u narodno-oslobodilački front, a najborbeniji od njih stupili su u partizanske odrede i povelili odlučnu borbu protiv okupatora i njihovih slugu. Započevši sabotažnim akcijama u Karlovcu,³ pa preko partizanskih borbi kod Tušilovića, Bovića, i Kirina,⁴ požar narodnog ustanka zahvatio je čitav srpski dio našeg okruga.

U početku narodno-oslobodilačke borbe u većini naših partijskih organizacija došlo je do kolebanja. Niz naših par-

² Odnosi se na ubistvo komandanta 2. kordunaškog NOP odreda (tom V, knj. 4, dok. br. 49).

³, ⁴ O tim akcijama i borbama vidi tom V, knj. 1, dok. br. 8, 30 i 35 i knj. 2, dok. br. 18 i 48.

tijskih organizacija nije odgovorio zadaćama koje je pred nas postavila Partija i narod. Ali zahvaljujući odlučnosti većeg broja partijaca iz našeg okruga kao i pomoći koju nam je ukazao Centralni Komitet KPH, osobito slanjem druga Josipa Kraša, člana CK, za pojačanje našeg OK i drugih aktivista, naša se partijska organizacija ubrzo snašla i prešla na sprovođenje partijske linije u život.

U nemilosrdnoj borbi za protjerivanje okupatora i uništenje ustaša naša je okružna organizacija dala na desetke žrtava. U prvim danima ustaškog pokolja umoren je član OK drug Nikola Kukić, u Veljunu su ubijeni svi članovi partijske organizacije, u glinskom kotaru ubijeno je 48 rukovodećih drugova, u Ogulinu je umoren drug DMITAR Trbović iz Drežnice, a u gospićkom logoru strijeljan je drug Milenko Jovanović iz Plaškog. Po prijekom sudu u Karlovcu strijeljani su član OK drugarica Herta Turza, član MK drug Josip Bukvić, članovi Partije drugovi Božidar Piškurić, Milan Vidović, Pavao Pavlič, Avdo Baltić, omladinci Drago Armanda, Josip Željeznjak, Slobodan Najdanović i drugi. U Zagrebu je strijeljan član OK Radivoj Stanisavljević. Od četničke ruke pali su u prvim danima organiziranja narodne borbe drugovi Tone Horvat i Dejanović. U borbi s ustaškim policijskim psima pao je u Karlovcu član CK drug Josip Kraš. Fašistički okupatori strijeljali su u Jasenku i Ogulinu druga Marka Trbovića, člana MK Drežnica, Jocu Tatalovića, Nikolu Tatalovića i druge. U oružanoj borbi protiv okupatora i ustaša dali su svoje živote drugovi Ilija Dokić, Hrستیć, Stjepan Milašinčić, Mićo Barać, Miloš Petrović, Ivica Gojak, Vilim Galjer i mnogi drugi.

*
* *

1. Uspjesi u radu naših partijskih organizacija.

1. Naša je partijska organizacija uspjela, da se stavi na čelo narodnog ustanka u srpskom dijelu našeg okruga. Bratoubilački rat između Srba, Hrvata i Muslimana, koji je nastojao da raspiri okupator i njegove sluge ustaše i četnici, nije se razbuktao na teritoriju našeg okruga. Uslijed toga ugled Komunističke Partije u našem okrugu stalno raste i ona je upornom borbom svojih članova za interese naroda, borbom za nacionalnu nezavisnost i slobodu osvojila povjerenje narodnih masa.

2. U okupljanju naroda u narodno-oslobodilački front naša je partijska organizacija imala velikih uspjeha. Po svim se-

lima, općinama i kotarima oslobođenog dijela našeg okruga na inicijativu naše Partije formirani su narodno-oslobodilački odbori. Narodno-oslobodilački odbori izvršili su golem posao na mobilizaciji narodnih masa u borbu, a osobito je njihova zasluga što se uspješno sprovela evakuacija i smještaj dvanaest tisuća izbjeglica iz kotara Vrginmost pred ustaškim terorom.⁵

3. U ranije vrijeme organizacije Narodne pomoći pokazale su veliku aktivnost u pomaganju španjolskih dobrovoljaca zatočenih u koncentracionim logorima u Francuskoj, a u početku organiziranja narodno-oslobodilačke borbe mnogo su doprinijele snabdijevanju partizanskih odreda potrebnim materijalom.

4. Članovi Partije, dajući po direktivi CK inicijativu za organiziranje narodnog otpora, uspjeli su da se postave na čelo partizanskog pokreta..... Partizanski odredi su danas postali snaga koja je ne samo zadala fašističkim okupatorima i ustašama teške udarce nego i oslobodila velik dio našeg okruga.

5. Okružna je partijska organizacija od posljednje okružne konferencije, održane krajem srpnja 1940, brojčano znatno porasla. Prolazeći kroz borbu mnogi su se naši drugovi osposobili za samostalan rad i za rukovođenje borbom narodnih masa. Naša partijska organizacija dala je partizanskim odredima velik broj komandira, komandanata i komesara.

Rad među omladinom razvio se na oslobođenom teritoriju u svom punom zamahu. Komunistički omladinci oduševljeno su se pridružili narodno-oslobodilačkoj borbi i dali velik broj boraca prokušanih i očeličenih u borbi. Okružni komitet je, iako kasno, dao direktive za stvaranje SKOJ-evskih organizacija koje su u okupljanju omladine imale velikog uspjeha.

Rad među ženama također se na inicijativu naše partije razvio na oslobođenom teritoriju. Po selima i miestima oslobođenog teritorija formirani su odbori Antifašističkog fronta žena, koji su za kratko vrijeme postigli znatne uspjehe u pokretanju žena u narodno-oslobodilačku borbu i u podizanju političke svijesti žena.

Za podizanje teoretskog nivoa partijskog članstva OK je organizirao partijske kurseve koji su, iako kratkotrajni, dali dobre rezultate.

6. U propagandističkom pogledu naša je okružna organizacija koraknula znatno naprijed. Dok ranije nije bilo nikakvog partijskog organa, od prvih početaka narodno-oslobodilačke borbe, Okružni Komitet je radi obavještenja drugova u borbi i radi mobilizacije masa počeo da izdaje „Obavještenja OK KPH Karlovac“, zatim list „Partizan“, organ narodno-

⁵ Odnosi se na ustašku ofanzivu krajem decembra 1941 (tom V, knj. 3, dok. br. 33).

-oslobodilačkog pokreta, a najposlije „Našu borbu“,⁶ glasilo OK KPH Karlovac. U cilju popularizacije partijske linije OK je umnožio niz letaka i proglasa CK KPH i CK KPJ, umnažao je i „Vijesnik“ jedinstvene nacionalno-oslobodilačke fronte, kao i „Bilten“ Vrhovnog Štaba narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije. Isto tako izdao je desetke letaka za teritorij karlovačkog okruga. U popularizaciji naše Partije na zborovima, konferencijama i t.d. na oslobođenom teritoriju postignuti su znatni uspjesi.

II. Neuspjesi, greške, nedostaci u radu naših partijskih organizacija.

1. Okružna partijska organizacija nije uspjela da riješi najglavnije pitanje u sprovođenju partijske linije da stvori borbeno jedinstvo Hrvata, Srba i Muslimana na čitavom teritoriju karlovačkog okruga u borbi protiv okupatora i ustaša. Iako se propagandistički u tom pravcu mnogo radilo, naše partijske organizacije nisu odmah preovladale neshvatanje važnosti mobilizacije hrvatskih masa, koje se uvriježilo kod mnogih drugova i nisu u organizacionom i akcionom pogledu efikasno pristupile sprovođenju partijske direktive u život, te nisu sprovele borbenu mobilizaciju hrvatskih masa, u prvom redu radnika. Kod sprovođenja partijske linije bilo je u našim organizacijama i desnootportunističkih i sektaških skretanja. Neshvaćanje karaktera narodno-oslobodilačke borbe, oportunističko izbjegavanje odlučne borbe protiv okupatora i druga iskrivljavanja partijske linije znatno su otežali razvijanje narodno-oslobodilačke borbe.

2. Uslijed nesprovođenja mobilizacije hrvatskih masa u hrvatskim krajevima ne postoje narodno-oslobodilački odbori izuzev u par sela. Osim toga u neke narodno-oslobodilačke odbore u srpskom dijelu Korduna uslijed nebudnosti naših drugova uvukli su se saboterski i neprijateljski elementi, koji nastoje diskreditirati pred narodom narodno-oslobodilačke odbore i našu Partiju.

3. Naša partijska organizacija nije uspjela da ponovno uspostavi organizacije Narodne pomoći u Karlovcu koju je neprijatelj razbio.⁷ Organizacije Narodne pomoći u ostalim okupiranim mjestima raspršile su se.

4. Neshvaćanje partijske linije od strane naših drugova u partizanskim odredima stvaralo je u prvo vrijeme teškoće i u mobilizaciji srpskog stanovništva. Ali najveća slabost partijske

⁶ Prvi broj „Naše borbe“ izašao je 12. februara 1942 (vidi tom V, knj. 3, dok. br. 26, napomenu br. 6).

⁷ Vidi dok. br. 38.

organizacije u tom pogledu jest u tome što nije uspjela da u partizanske odrede mobilizira dovoljan broj hrvatskih radnika i seljaka iz karlovačkog okruga. Golema većina partizana su Srbi, a mogućnost mobilizacije domobrana u partizane, koja je postojala, nije se iskoristila (400 domobrana u Vojniću).⁸

5. Jedna od glavnih slabosti naše partijske organizacije još uvijek je nedovoljan broj radnika, i to u prvom redu industrijskih proletera u njihovim redovima, zatim nepostojanje partijskih organizacija u mnogim hrvatskim selima i mjestima.

Kod primanja novih članova u Partiju na oslobođenom teritoriju učinjen je niz pogrešaka. Nije se dovoljno pazilo koga se prima, naši kotarski komiteti nisu u tom pravcu dovoljno kontrolirali čelije, tako da su u nekim mjestima u partiju ušli ljudi koji nisu dostojni da nose ime člana KP. Čak se u Partiju uspjelo uvući i nekoliko nepouzdanih i neprijateljskih elemenata. Sam Okružni Komitet nije u tom pravcu pružio dovoljnu pomoć kotarskim komitetima Veljun i Vojnić. Krupan nedostatak u radu naše partijske organizacije jest slab rad čelija i kotarskih komiteta koji još nisu uspjeli da postanu stvarni organizatori i rukovodioci narodnih masa.

Pojava grupaštva u Sjeničaku, koja se razvila iz ličnih neslaganja prenijetih u partiju, bila je uzrok slabog rada partijske organizacije u kotaru Vrginmost i umrtvljavanja partijskog života u njoj.⁹

Kod organiziranja omladine na oslobođenom teritoriju pravljene su krupne greške. U SKOJ se začlanjavala sva omladina, a zapostavljao se rad na organiziranju Saveza mlade generacije. U hrvatskim krajevima, izuzev Karlovca,¹⁰ nije uspjelo organizirati ni SKOJ ni Savez mlade generacije.

U radu među ženama zapostavljao se, osobito u početku, rad na prosvjećivanju žena. Na okupiranom teritoriju nisu formirani antifašistički odbori žena, te čak ni one žene koje su se ranije okupljale u naprednim ženskim organizacijama ne uzimaju aktivnog učešća u narodno-oslobodilačkoj borbi.

6. Partijske organizacije i rukovodstva na oslobođenom teritoriju dobili su vrtoglavicu od uspjeha, te su time i kod masa stvorili iluzije da je Kordun definitivno oslobođen. Zanooseći se postignutim uspjesima, Okružni Komitet dao je inicijativu za formiranje Narodno-oslobodilačkog odbora za Kordun.¹¹ što je znatno doprinijelo širenju štetnih shvaćanja i uljuljivanju masa.

⁸ Odnosi se na oslobođenje Vojnića (tom V, knj. 3, dok. br. 20).

⁹ Vidi tom V, knj. 3, dok. br. 26, napomenu br. 3.

¹⁰ O radu organizacije SKOJ-a u Karlovcu vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 7—13 6. k. 2008.

¹¹ Okružni NO odbor za Kordun formiran je 17. januara u Vojniću.

Komunisti u odredima pod utjecajima takvog shvaćanja nisu davali inicijativu za vršenje ofanzivnih akcija, nego su dozvolili da se ove operacije ograniče za obranu oslobođenog teritorija.

Osim toga su se mnogi partijci i partijske organizacije na oslobođenom teritoriju zanosili legalističkim iluzijama te nisu poduzimali potrebne mjere za djelovanje partijskih organizacija i pod težim uslovima.

7. Okružna organizacija u posljednje vrijeme nije održavala stalne veze s Centralnim komitetom, te tako CK nije bio u mogućnosti da našim partijskim organizacijama ukazuje potrebnu pomoć.

III. Naši zadaci.

Nakon svestrane diskusije o svim pitanjima koja se odnose na današnju narodno-oslobodilačku borbu i na sprovođenje partijske linije u život, okružna konferencija postavlja pred novoizabrani Okružni komitet, pred sve partijske organizacije i sve članove karlovačkog okruga slijedeće zadatke:

1. Pojačati budnost prema svim nastojanjima fašističkih okupatora, ustaša, četnika i njihovih pomagača da skrše narodno-oslobodilački pokret kome na čelu stoji KP. Poraditi na tome da se u borbu mobilizira čitav naš narod, svi rodoljubi i hrvatski i srpski, a u prvom redu proletarijat iz industrijskih centara Karlovca i Duge Rese, da se iskuje borbeno jedinstvo Hrvata, Srba i Muslimana. Razbiti iluzije o definitivnom oslobođenju očišćenog teritorija i uvjeriti narod i partizane da je pojačanje ofanzivne djelatnosti najbolja obrana oslobođenog kraja. Uz to uporno raditi na tome da se čitav narod našeg okruga digne na oružani ustanak i da uza sve teškoće i ne žaleći žrtava nemilosrdnom borbom protiv okupatora i njihovih slugu ispuni svoju dužnost prema svome narodu u borbi za slobodu.

2. Poraditi svim silama na ostvarenju borbenog jedinstva srpskog i hrvatskog naroda, davati inicijativu za stvaranje narodno-oslobodilačkih odbora u hrvatskim krajevima i osigurati rukovodstvo Partije u tim odborima. Nastojati da se narodno-oslobodilački odbori, koji su formirani na oslobođenom dijelu našeg okruga saobrazu potrebama narodno-oslobodilačke borbe, da se učvrste i iz njih uklone svi saboteri i protunarodni elementi, da se oni pretvore u prave nosioce narodne vlasti.

3. Uspostaviti što prije organizaciju Narodne pomoći, osobito u okupiranim krajevima, a naročito u Karlovcu.

4. Svim svojim snagama raditi na učvršćenju i jačanju partizanske narodno-oslobodilačke vojske. Što šire razviti pro-

ljetnju kampanju za jačanje partizanskih odreda, organizirati partizanske odrede i u hrvatskim krajevima i u partizanske odrede mobilizirati što veći broj radnika. Preko partijaca u partizanskim redovima poduzeti mjere da se pojača ofanzivna djelatnost partizana. Da bi se ojačala borbena sposobnost partizana, dati inicijativu za čišćenje partizanskih redova od svih izdajničkih, štetočinskih i kolebljivih elemenata. Partizanima još više nego do sada objašnjavati karakter i golem značaj današnje borbe. Uspostaviti vezu s domobranima, oficirima i podoficirima, organizirati pobune u vojsci, pripremati prelaz čitavih jedinica na stranu partizana.

5. U svrhu osposobljavanja okružne organizacije za ispunjavanje zadataka koje pred nas postavlja Partija i narod, potrebno je:

a) Što prije ojačati partijske organizacije u hrvatskim krajevima i uvesti u partiju što veći broj radnika, osobito industrijskih.

b) Ukloniti iz naših redova sve nedostojne da nose ime člana KP.

c) Pojačati rad partijskih organizacija u vojnim jedinicama.

d) Što prije ojačati i učvrstiti SKOJ-evske organizacije, osobito u hrvatskim krajevima. SKOJ nije organizacija u kojoj se okupljaju svi omladinci bez razlike, već organizacija mladih komunista, koji se zalažu za sprovođenje partijske linije u život. Poraditi na stvaranju Saveza mlade generacije i svu omladinu okupiti u njemu.

e) Pojačati rad komunista na organiziranju antifašističkog fronta žena i među hrvatskim i muslimanskim ženama. Već stvorene odbore ojačati i učvrstiti. Posvetiti osobitu pažnju aktivnostima AFŽ i najbolje među njima uvoditi u Partiju.

f) Što prije podići politički i teoretski nivo naših članova. U tu svrhu organizirati permanentni partijski kurs kao i predavački kurs na kome će se obrazovati predavači za kotarske kurseve. Isto tako čestim sazivanjem aktiva, osobito općinskih, i davanjem konkretnih zadataka, provjeravati drugove i osposobljavati ih za rukovođenje masama.

g) Poduzeti sve mjere potrebne da naše ćelije i naši kotarski komiteti postanu stvarni rukovodioci naroda na svom teritoriju, da ćelije najbudnije prate i reagiraju na sve događaje na svom području, da utiču na javno mišljenje i da organiziraju politički život naroda.

h) Osigurati rukovodeću ulogu Partije u vanpartijskim organizacijama.

i) Budno paziti da se u Partiju ne uvuku razorni, štetno-
činski i kolebljivi elementi.

j) Pojačati disciplinu i odgovornost za povjereni rad ili
sektor partijskog rada.

k) Pripremiti partijske organizacije i članove Partije na
perspektive razvitka narodno-oslobodilačke borbe, ukazati im
na mogućnost snažnijih zaokreta u taktici naše Partije, i već
danas posvetiti proleterskim elementima i siromašnom selja-
štvu osobitu pažnju.

l) Čuvati jedinstvo Partije, kao zjenicu oka, jer je u na-
rodno-oslobodilačkoj borbi koja se vodi pod vodstvom KP, je-
dinstvo partijskih redova važnije nego ikada.

*
* *

...
Ovu je rezoluciju potvrdio C.K. K.P.H.

BR. 40

UPUTSTVO ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 19. MARTA 1942. KOMESARIMA ODREDA O POLITI- ČKIM PRIPREMAMA ZA AKCIJE U HRVATSKIM SELIMA¹

ŠTAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
19-III-42, Komesarijat br. 38.

KOMESARIMA ODREDA

U vezi sa operativnom zapovijesti br. 1² ovaj komesarijat
izdaje sljedeće upute u cilju da se op. zapovijest što bolje i
uspješnije sprovede u djelo.

1. — Kod ulaza u hrvatska sela treba najstrože obratiti
pažnju svima partizanima da se kod samog upada ne desi ka-
kav nemio slučaj (palež, pljačka, ubijanje seljaka i zlostav-
ljanje). Svaki onaj koji bi se ogriješio ili učinio jednu od gor-
njih pogrešaka biti će najstrože kažnjen. Komesari onih jedi-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I.,
br. 13/24, k. 1612.

² Vidi tom V, knj. 3, dok. br. 108.

nica koje ulaze u ta sela moraju naročito skrenuti pažnju partizanima, prije nego što krenu, na sve te pojave. U slučaju ako komesar znade da postoji neki partizan koji bi mogao da uradi bilo što na štetu nar. osl. borbe, komesar će u zajednici sa komandirima da zabrani da taj partizan ide u akciju. U udarnim grupama koje će se prebacivati u hrvatska sela moraju se naročito nalaziti partizani koji će znati kod upada u hrvatska sela objašnjavati i govoriti hrvatskim seljacima. Kod upada u kuće treba naročito paziti na ponašanje partizana, pristojnost, učtivost itd. Odlaskom iz tih sela mora kod tih seljaka ostati najljepši utisak i mišljenje o partizanima. Naročito rasrinkavati četnike Draže Mihailovića i naglašavati da smo mi partizani borci za slobodu hrvatskog i srpskog naroda, a ne četnici i da se mi jednako nemilosrdno borimo protiv četnika kao i protiv ustaša. Prije polaska u hrvatska sela komesari će održati časove partizanima o tome kako treba biti držanje partizana u tim selima. Hrvatskim seljacima pristupati što ljepše i objašnjavati im karakter i liniju naše borbe. Kod prolaza kroz hrvatska sela treba pjevati partizanske pjesme, naročito naučiti pjesmu o Matiji Gubcu, izvikivati parole, na pr. Van s okupatorima!, Dolje fašizam!, Dolje izdajnik hrvatskog naroda Pavelić!, Živjelo bratstvo hrvatskog i srpskog naroda!, Živjeli Slaveni! Živio Sovjetski Savez! itd. Sa sobom nositi hrvatsku zastavu i sa njom prolaziti kroz sela. Ovi upadi u hrvatska sela, demonstracije po njima, ne smiju da prođu a da ih komesari detaljno ne prirede i ne predvide svaku slučajnost koja bi nama mogla donesti politički neuspjeh. Komesari i politički delegati koji će sudjelovati u tim upadima moraju biti oni, koji će davati raspoloženje i odnos između partizana i hrvatskih seljaka.

2. — Jasno da će se kod partizana prije tih prelaza u hrvatska sela pojavljivati kolebanja i pitanja: zašto da idemo u hrvatska sela, treba da branimo naša sela itd. Kod tih slučajeva komesari i politički delegati moraju biti na mjestu. Oni moraju upotrebiti sve svoje snage da objasne partizanima nužnost tih upada i nužnost dizanja hrvatskog naroda u borbu. Komesari moraju objasniti partizanima da je napad najbolja odbrana i da baš zato što želimo sačuvati što smo stekli, nužno je borbu prenesti u hrvatske krajeve.

3. — Komesar I Odreda naročito će obratiti pažnju komesarima I i IV bat. koji u vezi s operativnom zapovijesti imaju najveće zadatke na sve ovo što je gore izneseno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar:

Komandant:

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 20. MARTA 1942. KOMANDANTIMA GRUPE NOP OD-
REDA ZA LIKU, GRUPE NOP ODREDA KORDUNA I BA-
NIJE I PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA ZA IZVO-
ĐENJE OPERACIJA NA PRUZI PLAŠKI – BLATA¹**

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Op. br. 11/42
20. III. 1942 god.

**KOMANDANTIMA LIČKE GRUPE, KORDUNAŠKE GRUPE
I PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZANSKOG ODREDA**

Pojačanjem naših naoružanih snaga i proširenjem oslobođenih teritorija stojimo pred zadaćom, da te oslobođene teritorije međusobno povežemo i uništimo komunikacione linije okupatora, koje razdvajaju oslobođene teritorije Korduna, Like i Gorskog Kotara.

Za izvođenje te operacije² staviti će komandant Kordunaškog Partiz. Odreda na raspolaganje dva bataljona u snazi od 500 partizana i Proletersku četvu. Komandant Ličke Grupe 150 partizana i Proletersku četvu, a komandant Primorsko-goranskog Partiz. Odreda 200 partizana i Proletersku četvu.

Komandu nad ovim jedinicama tokom čitave operacije preuzeti će komandant Kordunaške Grupe Partiz. Odreda drug Ivan Manola. Proleterske čete će biti sastavljene u proleterski bataljon pod komandom komandanta II. Kordunaškog Odreda Vladimira Ivanovića. Za vrijeme operacija ostaviće komandant Kordunaške Grupe Partiz. Odreda kao svog zamjenika komandanta I. Kordunaškog Partiz. Odreda druga Čanicu Opačića, i imenovati će zamjenika komandantu II. Kordunaškog Odreda.

Cilj operacije je zauzimanje i likvidacija okupatorskog garnizona u Plaškom i Blatama,³ uništenje svih željezničkih postrojenja u tim mjestima, kao i uništenje pruge na svim pogodnim mjestima od Plaškoga do Jesenice.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 7-1/1, k. 102.

² Vidi dok. br. 44.

³ Odnosi se na dijelove talijanske divizije „Lombardija“.

Zapovijest za izvođenje operacija dobit će komandant Kordunaške Grupe na zasijedanju Glavnoga Štaba,⁴ a do toga vremena ima da se izvrše slijedeće pripreme:

Komandant Kordunaške Grupe pregledaće zajedno sa operativnim ofirom ovoga Štaba teritorij operacija i naći pogodna mjesta kao izlazne položaje za napade na pomenute garnizone, mjesto za zasjede prema Ogulinu i prema Jesenici; prikupit će točne podatke o snazi i naoružanju neprijatelja u oba garnizona i osigurati organizaciju ishrane za sve partizane tokom operacija. Nakon izvršenih priprema dostaviće mi o njima izvještaj najkasnije 8 aprila.

Sve jedinice, koje će sudjelovati u operacijama treba da se okupe u svojim centrima koncentracije na dan 12 aprila u jutro. Kordunaške snage koncentrovat će se oko Tobolića. Proleterski bataljon u Plašćanskoj Dragi, lički partizani u Močilama, a primorsko-goranski u Kuniću.

Pripremu akcije držati u najvećoj tajnosti.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
V. Katić

(M.P.)

Komandant
Ivo Vladić

BR. 42

IZVJEŠTAJ POVJERENSTVA CK KPH ZA ZAGREBAČKU OBLAST OD 24. MARTA 1942. CENTRALNOM KOMITETU KP HRVATSKE O STANJU PARTIJSKIH ORGANIZACIJA U ZAGREBAČKOM, KRAPINSKOM I VARAŽDINSKOM OKRUGU¹

Čača! Ovo je kratak pregled rada Zagrebačkog, Varaždinskog i Krapinskog okruga.

Zagrebački okrug.

Kotarevi: Zagreb, Samobor, Jaska, Vel. Gorica i Sv. Ivan Zelina. Postavljeni zadaci izvršeni su. Formiran je jedan par-

⁴ Zasijedanje je održano između 8. i 11. aprila 1942 (vidi tom V knj. 4, dok. br. 20).

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I. H-11 346.

tizanski vod od 27 boraca.² Izabrano je rukovodstvo istog i određeni su zadaci prema direktivama Gl. Št. Ostali se rad razvija normalno. Stanje organizacije za sadašnje prilike zadovoljavajuće.

Krapinski okrug.

Pod ovaj okrug spadaju ovi kotarevi: Krapina, Pregrada, Klanjec i Zlatar.

28. II. o.g. održana je konferencija na kojoj je izabrano rukovodstvo.³ Do tada u stvari O.K. nije postojao jer se nije ni sastajao. Do konferencije nije bilo nikakvog rada u Pregradskom kotaru. Osim toga nije bila posvećena nikakva pažnja rudarskim radnicima u Radoboju i tekstilnim radnicima u Krapini i Zaboku. Rad se je u glavnom odvijao u nekoliko sela u čitavom okrugu. Na samoj konferenciji se ispoljilo oportunističko shvaćanje dvojice članova bivšeg O.K. koji su zastupali tezu „da još nije vrijeme“. Na konferenciji oni su dočučeni sa svojim shvaćanjem do nogu. Ti isti ljudi dali su dobrovoljno i neke predmete za „pomoć“ samo da dokažu da nisu komunisti. Jasno kada su ovakovi ljudi sjedili u rukovodstvu, da onda nije ni rad mogao biti dobar. Nakon konf. počelo je novo rukovodstvo sa radom i sada već imade nekih rezultata. Svaki član O.K. se nalazi na određenom terenu i radi po liniji N.O.F. i partizanskog pokreta i stvaranja prave part. organizacije. Sastanci se redovito održavaju i odgovornost za rad je pojačana. Sada je u formiranju jedan partizanski vod od 15—20 ljudi.⁴ O.K. se pobrinuo da ga sa svim potrebnim opskrbi. Osim toga radi se po Skoju i formiraju se odbori N.O.F.

Varaždinski okrug.

7—8 III. o.g. održana je okružna konferencija ovog okruga. Na samoj konf. došao je do izražaja slabi rad part. org. a pogotovo nije bilo nikakvog part. rada u kotarima Čakovec, Prelog, Ivanec i Novi Marof. U posljednja dva kotara ne postoje ni part. ćelije, ni bilo kakav odbor N.O.F. Sa tim kotarima nije uopće održavana nikakva veza, kao da nisu spadali u ovaj okrug. Na samoj konf. došlo je do izražaja naročito nepoznavanje part. linije u današnjim prilikama i uslovima pod kojima vodi naša partija danas borbu. Oblici borbe i organi-

², ⁴ Vidi tom V, knj. 4. dok. br. 35.

³ O radu Okružnog komiteta KPH za Krapinu vidi opširnije u knjizi „Hrvatsko zagorje u NOB“, Epoha, Zagreb 1959.

zacione forme rada istaknute u okružnici br. 3 i 4 nisu bile poznate ni bivšim članovima O.K. a kamoli ostalom članstvu. Na samoj konf. tek su se upoznali delegati sa značenjem i zadacima N.O.F.

Po liniji Skoja jedino se nešto radilo u Ludbreškom kotaru, dok se u ostalim kotarima organizaciono (osim Varaždinskog nešto malo) nije učinilo ništa.

Po liniji A.F.Ž-a također nije učinjeno ništa. — Na konf. je konstatovano da su, osim nekoliko sela u Ludbreškom kotaru i par sela u najbližoj okolini Varaždina, seljaci u „ustaškom“ pokretu i da su dosta neprijateljski raspoloženi prema nama iako je industrija i rudarstvo u tim krajevima prilično razvijena. Bivši O.K. nije posvetio nikakove pažnje tim krajevima. O.K. je brojio navodno 6 članova, no od toga trojica uopće nisu znali, da su članovi O.K., već su to doznali na samoj konf. kada su trebali da polože računa o svom radu. U stvari su postojala samo tri člana, koji su se sastajali kao sekretarijat. Takovo stanje je postojalo do konf. Na konf. izabran je O.K. od 7 članova, a četvorica od tih sačinjavaju sekretarijat. Njima su postavljeni konkretni zadaci, koji treba u najskorije vrijeme da se sprovedu u djelo. Nešto od toga je djelomično izvršeno.

Formirana je grupa od 15 ljudi, koji su dobro naoružani i imali su stanoviti zadatak da izvrše no oni to nisu učinili, već su odmah upućeni od O.K. na Kalnik. Pojava partizana na Kalniku povoljno utiče na narod i sve veći broj seljaka želi da stupi u redove partizana iako je bio slučaj u okolini Ivanca i N. Marofa, da su dobar dio seljaka sa žandarmima pretražili i Ivanšćicu ne bi li se tamo nalazili partizani.

Što se tiče vojske u Varaždinu ima jedna grupa simpatizera koja je okupila oko sebe vojnike, podof. i ofic. Njoj su postavljeni konkretni zadaci. Isto su tako postavljeni konkretni zadaci simpatizerima u pojedinim tvornicama.⁵ — Postavljeni su zadaci O.K. u svim pravcima a pogotovo u stvaranju N.O.F. i partizanskog pokreta za čitavi okrug i Međumurje. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zagreb, 24. III. 42.

⁵ Partija je imala ćelije u fabrici „Tivar“ (danas „Varteks“, prim. red.) i Varaždinskoj industriji svile.

**PROGLAS GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
3. APRILA 1942. PARTIZANIMA POVODOM PROLJETNIH
NEPRIJATELJSKIH OFANZIVA NA OSLOBOĐENU TERI-
TORIJU KORDUNA I LIKE¹**

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
K. br. 8/42
3.IV.1942.

DRUGOVI PARTIZANI!

Okupator je sa svojim krvnicima-slugama i na teritoriju Hrvatske počeo sa svojom „proljećnom ofenzivom“ protiv narodno-oslobodilačke vojske naših napaćenih naroda. Počeo je na nekoliko strana u cilju obezglavljenja naših partizanskih redova. Počeo je na sjevernoj strani Korduna s ciljem „čišćenja“ Petrove Gore² i počeo je s južne strane Like³ s ciljem oslobađanja opsjednutih talijanskih okupatorskih garnizona i „čišćenja“ ličkih planina i šuma od vas, narodnih junaka.

Neprijatelj se sprema na daljne bojne pohode na istoku i stoga si nastoji svim silama osigurati zaleđe te „umiriti“ Balkan, slomiti junačku borbu naših naroda za svojom slobodom. Neprijateljima može zbog tehničke nadmoći privremeno uspjeti prodrijeti u mnoga i mnoga mjesta i krajeve, koje smo do sada od njih očistili, kao što su prodirali u V. Kladušu, Vojnić, Krnjak, Krbavicu, itd....

Drugovi partizani!

Ovaj novi barbarski pohod krvnika naših naroda stavlja pred nas zadatak, da primimo borbu s punom ozbiljnošću i da osujetimo njihove namjere. Ma koliko nam gorko i teško bilo gledati kako barbarska noga opet gazi po tlu, kojega smo krvlju svojom očistili od okupatorske i sluganske gamadi i ma koliko nam teško bilo opet vidjeti te beštije na našem kućnom ognjištu, mi si nećemo dati nametnuti onih oblika borbe, koje bi nam neprijatelj htio nametnuti. Mi ćemo, drugovi, nastaviti s našom taktikom udara na mjestu gdje nam se neprijatelj

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 30—16 I, k. 103 B.

^{2, 3} O ofanzivi na oslobođenu teritoriju Korduna i Like vidi tom V, knj. 3, dok. br. 124, 125, 127 i 135, knj. 4, dok. br. 2, 4 i 5.

najmanje nada — taktikom, koja nam je do sada donosila samo uspjehe i slavu. Mi ćemo još u toku neprijateljske ofenzive prebacivati grupe naših partizana neprijatelju iza leđa i kidati mu sve njegove veze i saobraćaj, te ga iznenada napadati kad se on tome ne bude nadao. Mi ćemo u toku neprijateljske ofenzive poći oslobađati druge krajeve, do sada neoslobođene, i stvarati si tako nove baze za daljnu borbu. Nećemo ludo gubiti glave u frontalnoj borbi s nadmoćnim neprijateljem.

Drugovi!

Došao je čas, koji će biti kamenom kušnje vašem iskrenom patriotizmu i heroizmu, kojim ste do sada zadivljavali čitav svijet. Došao je čas, kad će vaša borba dobiti daleko veći značaj nego što ga je do sada imala, kad će vaš borbeni heroizam buditi plamen rodoljublja kod mnogih naroda i kad ćete vi svojim svijetlim primjerom biti stavljeni među prve borce u svijetu. Bratska naša Crvena Armija zadaje iz dana u dan sve veće i teže udarce glavnom našem neprijatelju, organizatoru uništavanja slavenskih naroda. Nastojmo se što više približavati njenom herojskom primjeru, primjeru naših učitelja—sovjetskih partizana. Ne smetnimo nikad s uma, da je narod s nama, da je s nama Crvena Armija i svi slobodoljubivi i potlačeni narodi svijeta i da je naša stvar pravedna, te da stoga moramo pobijediti.

Drugovi! Uvjereni smo, da ćete i u ovim prilikama nastaviti s vašom herojskom borbom s većom žestinom i da ćete ponosni kao planinski orlovi nanositi neprijatelju sve veće i teže udarce. Skupite se čvrsto oko vaših drugova rukovodilaca, te s njima zajedno krenite napred u borbu do pobjede.

Dolje fašistički okupatori naše zemlje!

Smrt ustaškoj gamadi i četničkim izdajicama!

Živjela sveta borba naših naroda za narodno oslobođenje i nezavisnost!

Živjela bratska Crvena Armija!

Živjelo jedinstvo naših naroda sa svim slobodoljubivim i potlačenim narodima u borbi protiv fašizma!

Živjeli naši hrabri partizani!

Napred u boj do pobjede!

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

BR. 44

**ZAPOVIJEST ŠTABA 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA
HRVATSKE OD 19. APRILA 1942. PODREĐENIM JEDINI-
CAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKE GARNIZONE NA
PRUZI PLAŠKI — BLATA¹**

ŠTAB
I OPERATIVNE ZONE²
br. 1/19-IV-42
u 10 sati

ZAPOVIJEST³

(sekcija Karlovac 1:100000)

Snage okupatora na sektoru pruge Vojnovac — Lič. Jese-
nica prema približnim podacima imaju sljedeći raspored: Voj-
novac 140. Plaški 300 na stanici, tunel 124, Jesenica 80 i Blata 60.

Zadatak naših snaga jeste: uništenje pruge i paralizovati
pokušaj neprijatelja da spriječi uništenje pruge, razoružati
stražu kod tunela, nanijeti što veće gubitke i zarobiti što više
oružja neprijateljskim snagama koje se budu kretale iz Pla-
škog u pomoć napadnutim snagama.

Za postignuće toga cilja⁴ položaji naših snaga biti će slje-
deći, te

NAREĐUJEM:

III bat. II K.P.O zauzima sljedeće položaje sa ovim za-
dacima:

Jedan vod (40 partiz.) sa jednim pm. postavlja zasjedu na
Dretulji kod mlinova sa zadatkom da propusti snage neprija-
telja koje budu išle cestom u pomoć. Za pojačanje dobiva od-
jeljenje mitraljeza ličkog bat. Otvara vatru kada naše snage
koje se nalaze na južnom dijelu Drage dođu u sukob sa ne-
prijateljem a neprijatelj pokušava povratiti se u Plaški i u
slučaju ako neprijatelj bude slao uzastopna pojačanja svojom
vatrom onemogućava tim pojačanjima da stupe u borbu ili da
se razviju. Naročitu pažnju obraća na neprijateljsku artilje-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 5/1, k. 1467.

² Štab 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske formiran je 1. juna 1942 (vidi tom V, knj. 4, br. 60 i knj. 5, dok. br. 1).

³ Naređenje je izdao Glavni štab NOP odreda Hrvatske. U ope-
raciji je učestvovao i komandant GŠH. Vidi dok. br. 41.

⁴ O rezultatu akcije vidi tom V, knj. 4, dok. br. 30 i 31.

riju i bacače mina koje nastoji paralisati a poslugu uništiti. Prema potrebi kratkim rafalima automatskog oružja drži pod vatrom samo mjesto Plaški. U slučaju da naše snage sa zap. strane Plaškog budu prodirale u samo mjesto pomaže ih svojom vatrom i nastupa sam u pravcu mjesta.

I i II četa vrše napad na stražu tunela. Pri uspješnom uništenju straže spuštaju se u sela Kosanovići, Ralići te zauzimaju zasjedu frontom prema cesti sa zadatkom uništenja neprijateljskih snaga koje nadiru uzduž ceste i otvara vatru tek kad zasjeda u Plavči stupi u borbu sa neprijateljem. U slučaju bjegstva neprijatelja u tunel nastoji uništiti ih i sa ostatkom svojih snaga postavlja rečenu zasjedu. Postavljajući zasjedu u selima Kosanovići, Ralići mobilizira stanovništvo za uništenje pruge.

III četa, pojačana drugim vodom II čete II bat. II K.P.O., 6-oricom specijalista uništava prugu na dužini od tunela prema stanici Blata. Postavlja osiguranja. Mobilizira stanovništvo sa krampama, polugama, lopatama za raskopavanje pruge. Pri radu učestvuju i partizani a broj alata neka bude što viši. Početak rada jeste u momentu kada I i II četa otpočne napad na tunel.

Proleterske čete imaju zadatak: Kordunaška proleter. četa postavlja zasjedu u selu Plavča frontom prema Plaškom i pušta k sebi što bliže neprijateljske snage koje dolaze iz Plaškog te onda otvara vatru automatskog oružja i plotunom. Nastoji nanijeti neprijatelju što više gubitaka i potisnuti ga nazad.

Goransko-primorska proleter. četa postavlja zasjedu na Bjeljevini sa zadatkom da spriječi neprijatelju prodiranje cestom Jesenica — Plaški i prugom Jesenica — Plaški. Pruža pomoć radnoj grupi na dijelu pruge tunel — Blata.

Lički bat. postavlja zasjedu kod sela Kurteši i na istok sa zadatkom da paralizira svako kretanje posade stanice Blata i da spriječi prodor neprijateljskih snaga preko sela Kurteši na Plavču Glavu⁵ te da spriječi prodor neprijatelja prugom od Jesenice ka Plaškom.

II bat. I K.P.O. postavlja zasjedu na Ruj sa bočnim osiguranjem na kotu 517 jednom četom i mitraljeskim vodom. Drugu četvu drži u pripravnosti za prodor ka selu Obsenice sa zadatkom da ova četa napadom s leđa neprijateljskim snagama koje se bore sa zasjedom kod sela Plavča, Kosanovići, Ralići zada odlučujući udarac ili da spriječi uzastopno dovlačenje pojačanja. Da spriječi prodor neprijatelja zasjedom na Ruju uzduž pruge i vatrom mitraljeskog odjeljenja uzastopno dovlačenje pojačanja cestom.

⁵ Treba: Plaška glava.

Goranski bat. postavlja zasjedu na padinama kota 584 i 677 sa zadatkom da spriječi prodor neprijateljskih snaga uzduž pruge i da svojom vatrom zadržava uzastopno izlaženje pomoći iz Plaškog. Da prema potrebi vatrom drži Plaški. Da obrati pažnju na neprijateljsku artiljeriju i bacače mina te da ih nastoji paralizovati svojom vatrom. Goranski bat. odvaja jednu grupu od 20 partizana sa 2 ključa koja ima za zadatak da onemogući prugu između Vojnovca i Plaškog. Dodjeljuje 6-oricu specijalista sa ključevima III četi III bat. i dvojicu specijalista zadržava u svom sastavu te onemogućava prugu kod Budimlja.

Komandant III bat. II K.P.O. daće vodiče grupi pratećeg bat. za rušenje pruge između Vojnovca i Plaškog.

Početak napada je 5 sati u jutro 21 ov. mj.⁶ Tada otpočinju i sve grupe sa radom. Vrijeme pokreta određuju komandiri bat. u vezi sa razdaljinom koju trebaju preći.

Moj Štab nalaziće se iznad pruge ispod kote 502.

Komandanti bat. će 20 ov.mj. do 12 sati poslati u Štab po 2 naoružana kurira.

...⁷

Za dan 21 ponijeti suhu hranu.

...⁸

Komandant:

Dostavljeno:

Komandantu Hrvatske

" II bat. I K.P.O.

" III bat. II K.P.O.

" Ličkog bat.

" Goranskom bat.

Komandiru Kordunske prolet. čete

" Goranske prolet. čete

za arhivu Štabu I op. zone

⁶ U dnevnom izvještaju Vrhovnog oružničkog zapovjedništva od 30. aprila 1942. piše: „21 o. m. u 6 sati jedna tal. jedinica u jakosti od 125 momaka krenula je iz Plaškog u pravcu s. Vere k. Ogulin (3 km. udaljena od Plaškog) u svrhu osiguranja želj. pruge Plaški — Lička Jesenica. Kod dolaska u s. Veru odjel je bio napadnut sa žestokom vatrom iz strojnica, u ovoj borbi ozleđen je 1 karabinjer i 3 tal. vojnika lakše ranjena. Istom zgodom napadnuta je tal. straža između Plaški i Lička Jesenica kod tunela br. 9 kojom prilikom su banditi navodno zarobili oko 50 tal. vojnika, 1 tešku i 13 lake strojnice i 15000 naboja. Napadnutoj jedinici prispjelo je pojačanje iz Ogulina i Vrbovskog te se borba nastavila dalje, banditi videći nadmoć Talijana povlačeći se oštetili su želj. prugu te je tako pruga na 4 km. neuporabiva. Pruga se popravlja.“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 24/1—2, k. 52.)

⁷ i ⁸ Tekst nije čitljiv.

**PISMO ČLANA POVJERENSTVA CENTRALNOG KOMITETA
KPH ZA SLAVONIJU OD 22. APRILA 1942. CENTRALNOM
KOMITETU KP HRVATSKE O POLITIČKOM STANJU U
SLAVONIJI¹**

Dragi drugovi!

Naša duga šutnja prouzročena je okolnošću što smo slali poruke preko ljudi koji do vas nisu dopri ili su vam dali samo krnje izvještaje. Naš rad [na] terenu odvija se u posljednje vrijeme nešto bržim tempom iako glavna zadaća i aktiviranje hrvatskih masa još uvijek ne uspijeva onako kako mi to želimo. U posljednje vrijeme uspjelo nam je predobiti čitav niz hrv. sela da sklanjaju partizane (čitave čete od 70 ljudi),² da skupljaju hranu za njih i slično, ali N.O.O. nije uspjelo formirati ni u jednom hrv. selu. Još uvijek je u tome pogledu jedan od glavnih problema odvajanje masa od vodstva HSS. Mi smo uspjeli uhvatiti vezu sa nar. zastupnicima HSS koji su bili pozvani u Sabor, a nisu se odazvali, te danas važe u hrv. selima kao neki heroji, te imaju još uvijek jakog uticaja na seljake — ali smo došli do zaključka da ti ljudi nisu ni u kakvoj akciji ni za kakovo aktivno istupanje protiv ustaške vlasti: ()³ Treba nam dakle odvojiti masu od vodstva i predobiti ih za našu narodno-oslobod. borbu pod vodstvom KP, a to je još uvijek teško. Mi smo se bacili živo na propagandu: proturili smo 1000 proglasa CK koji su učinili snažan utisak u hrv. selima i mnogo se čitaju. U tom pogledu pomažu nam partizani koji održavaju u hrv. selima mitinge u većini slučajeva s dobrim uspjehom. Ali da budemo iskreni mi do sada nismo uspjeli hrv. mase predobiti za našu oslobodilačku borbu pod vodstvom KP iako smo uvjereni da ćemo u kratko vrijeme u tom pogledu bar malko uspjeti. Mi smo računali sa bježanjem domobrana u šume čim nastupi proljeće, ali i to se nije ispunilo — iako smo vojsci posvetili mnogo pažnje podijelivši među njih nekoliko tisuća letaka. U borbi s našim partizanima svud su pokazali da simpatiziraju s našom borbom iako partizani nisu uvijek istupali pravilno prema njima. Naprotiv srpski živalj — osim iznimaka, sav je za KP, za njeno vodstvo u oslobod. pokretu i u većini slučajeva za sovj. vlast. Populari-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H-11 373—374.

² Vidi tom V, knj. 4, dok. br. 84.

³ U originalu bez teksta.

ziranje SSSR-a uspjelo je potpuno i među Hrvatima i kod domobrana. N.O.O. imade u srpskim krajevima vrlo mnogo, pogotovo tamo gdje su partizani bili dulje vremena. Tamo su formirani i opštinski N.O.O. te se prelazi na formiranje kotarskih N.O.O. Kako znate ogromna većina Srba nije se odazvala pozivu u vojsku,⁴ već je pošla u šume i priključila se partizanima. Međutim kada je reakcija počela sa velikim snagama (4—5000) napadati naše čete, mnogi od tih seljaka pobjegli su u svoja sela gdje su bili uhapšeni (jer ih nismo mogli naoružati). Ustaška vlast u posljednje vrijeme promijenila je stav prema srpskim seljacima i sve manje upadaju u sela, a često prođu kroz sela da uopće ne zavire u kuće. Većina uhapšenih pušta se kući, ali tom novom taktikom nije uspjelo ustaškim vlastima promijeniti neprijateljski stav Srba prema ustašama. Nedavno su Srbi pozvani (1887—1912) da se jave na rad u Njemačku. Mi smo izdali letak gdje smo ih pozvali da se ne javljaju na rad u Njemačku. Ustaše su kod Daruvara počeli hapsiti neke Srbe i navodno ih otpremiše silom na rad u Njemačku, ali i to neće uspjeti jer su Srbi spremni na otpor. Malko nam je nezgodno pozivati Srbe opet da bježe u šume (ipak smo to učinili u posljednjem letku), jer ih ne možemo naoružati, a nemamo okupirane teritorije gdje bi ih mogli skloniti. Tu će nam priskočiti u pomoć partizani iz Bosne (s kojima smo uspostavili vezu) koji nam traže da im pošaljemo dobrovoljce koje će oni vojnički odgojiti i oboruzati.⁵ (Preko Bosne poslali smo već 2 puta izvještaj Glavnom štabu i C.K. ali odgovor nismo dobili.) Organizaciono stojimo sada nešto bolje i to u prvom redu u onim krajevima u kojima su se kroz dulje vrijeme nalazili partizani (Pakrac, oko Daruvara i Nov. Gradiške), ali u drugim srezovima stojimo bolje (Virovitica, Garešnica). Najslabije stojimo u srezu Bjelovar. Tamo ćemo dopirati iz vana sa sela. Kako stoji u srezovima Križevci, Koprivnica, Đurđenovac⁶ ne znamo, jer Bijeli koga [smo] tamo postavili u O.K. nije do sada uspio da dođe. (Za partizane on nije.) Sa Brodom smo uspostavili neku labavu vezu, ali mi se čini da će biti najbolje da odem sam tamo, da uredim stvar koliko se može. Sa Osijekom nemam uopće nikakvih veza. Uspjelo nam je organizirati prilično dobru tehniku pri štabu i snabdjeli smo se sa dosta papira tako da možemo umnožavati priličnu količinu propagandnog i part. materijala. Osnovao sam i tehniku Povjerenstva CK.⁷ a OK N. Gradiške osniva sada svoju tehniku. Time ćemo kako-tako zadovoljiti

⁴ Misli se na domobrane NDH.

⁵ U to vrijeme nisu slani nikakvi dobrovoljci iz Slavonije u Bosnu.

⁶ Pogrešno. Odnosi se na Đurđevac.

⁷ KPH za Slavoniju

potrebu propagand. materijala koji se svuda traži i omladini se sada posvećuje naročita pažnja pa imade u tom pogledu već i lijepih uspjeha. Ipak nam do sada nije uspjelo da formiramo niti jedan sreski komitet Skoja. I među ženama se više radi s dosta uspjeha. Ima u selima veći broj A.O.Ž., dakako među Srbima u prvom redu. Popularizacija SSSR-a uspjela je svuda pa i u hrv. selima i među vojskom. Veze s vojskom imamo gotovo svuda u tom kraju ali drugovi ne umiju da iskoriste te veze. (Među vojsku proturili smo najveći broj letaka.) Moj prijedlog je ipak da se bjelovarski okrug podijeli u dva okruga. To je potrebno i zato što bi to odgovaralo podjeli na operativne zone. U 4-tu⁸ operativnu zonu ulaze svi srezovi zapadno od Slavonije, dakle Grub. Polje, Bjelovar, Križevci, Koprivnica i Đurđevac. Ti bi srezovi mogli činiti jedan okrug. Mi nemamo ništa protiv toga ako taj okrug ostane pod našom kompetencijom, ali bi se lakše radilo ako bi se posao tako podijelio. Da bi olakšali Stipi⁹ (Španjolcu) rad u 4-toj operativnoj zoni, mi smo poslali u Ivanić-Grad jednog njegovog partizana da oživi partijski rad koji je tamo prema izvještaju Bijeloga posve zamro. Mi ćemo ih snabdijevati s materijalom, ako je vama nemoguće jer su upropastili tehniku. Vi bi ipak trebali poslati nekoga da im pomogne. Mi ljudi nemamo. Ne šaljite nam ono što nitko neće, već nam šaljite drugove koji će nam pomoći na terenu ili kod partizana.

Partizansko pitanje je naše bolno pitanje. Nemamo komandira. Jože¹⁰ je slab, Stipe mlitav, bez inicijative — a u posljednjoj navali na Psunju izgubili smo dva najbolja komandira, bataljonskog komesara i još nekoliko drugova — partijaca.¹¹ Isto se desilo i sa 2-gim bataljonom i sa Stipinom četom gdje je izgubio — bez potrebe, kao u većini slučajeva, pa i na Psunju — 2 partijca. — Naši partizani nisu još uvijek u stanju da iskoriste brojne pouke da iz zasjede tuku neprijatelja, već si dadu nametnuti borbu u kojoj nanose neprijatelju osjetljive gubitke ali i sami gube mnogo a ne dobivaju — u većini slučajeva — novog oružja i municije. Za Stipinu četu bit će potreban jedan dobar, energičan partijac kao komesar, a vjerovatno i bolji komandir sa više inicijative.

Mi se pripremamo za proslavu 1. Maja. Ako ima letak C.K. za 1. Maj šaljite ga hitno. Očekujemo obećani Sič.¹² Ša-

⁸ Pogrešno. Odnosi se na 2. operativnu zonu NOP odreda Hrvatske.

⁹ Pavle Vukomanović

¹⁰ Čiro Dropulić

¹¹ Poginuli su Mirko Kljaić i Dušan Marijan (vidi tom V, knj. 4. dok. br. 84).

¹² „Srp i čekić“, organ CK KP Hrvatske. Izašao samo trobroj (3—4—5) u julu 1941.

ljite i to. Izdali smo 3-ći broj „Slavonskog Partizana“ u 500 primjeraka. Slijedeći broj izaći će u 1000 primjeraka.

Javite nam kako kod vas. Mi ovdje znamo vrlo malo o vama. Čuli smo da u Lici vode teške krvave borbe. Drugovi iz Bosne pišu nam da imaju još uvijek neprilike sa četnicima, ali da će i to uskoro likvidirati.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

22. IV. 1942.

Brzi¹³

BR. 46

NAREDBA ŠTABA DRUGOG BATALJONA PRVOG SLAVONSKOG NOP ODREDA OD 23. APRILA 1942. O POSTAVLJENJU RUKOVODILACA U ČETAMA I VODOVIMA¹

ŠTAB
II BATALJONA
I SL. N. O. P. ODREDA
Br. 1/42

23/4-1942

NAREDBA

KOMANDIRIMA I POLIT-KOMESARIMA ČETA

Svojom odlukom od 20 marta o.g. Štab Sl. Nar. Osl. Part. odreda² naredio je, da se od partizanskih snaga, koje su sačinjavale II četetu Sl.N.O.P Bataljona formira II Slavonski Narodnooslobodilački partizanski bataljon. Za komandanta bataljona imenovan je drug Jože,³ a za političkog komesara drug Duško,⁴ s tim da isti formiraju bataljon.

Štab II bataljona formirao je od II i IV voda II četetu; od III, V i VI voda VI četetu, a od I i VII voda VII četetu.

Za komandira II čete imenuje se drug Ivo,⁵ a za polit. komesara drug Tovarišč.⁶ Za komandira VI čete imenuje se

¹³ Pavle Gregorić

² Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 7/3, k. 1602.

³ Vidi tom V, knj. 3, dok. br. 110.

⁴ Ćiro Dropulić

⁵ Dušan Brkić

⁶ Marinković

⁷ Josip Mesić

drug Tihi,⁷ a za polit. komesara drug Balja.⁸ Za komandira 7 čete imenuje se drug Šogor,⁹ a za polit. komesara drug Udar-
 nik.¹⁰ U saglasnosti i na prijedlog komandira i polit. komesara
 četa imenuje se u II četi za komandira I voda drug Era, a za
 polit. delegata drug Krvavi;¹¹ za komandira II voda drug Deva,
 a za polit. delegata drug Galo;¹² u VI četi: za komandira I voda
 drug Lugar,¹³ a za polit. delegata drug Jonkl. Za komandira II
 voda drug Karaula,¹⁴ a za polit. delegata drug Mirko.¹⁵ Za ko-
 mandira III voda drug Brko,¹⁶ a za polit. delegata drug Feđa.¹⁷
 Za komandira novoosnovanog IV voda drug Špiro,¹⁸ a za polit.
 delegata drug Zet.¹⁹ U VII četi: dužnost komandira I voda vr-
 šiće do daljnjeg naređenja komandir VII čete drug Šogor, a
 za polit. delegata neka drugovi Šogor i Udarnik imenuju naj-
 pogodnije lice i o tome nas izvijeste. Za komandira II voda iste
 čete imenuje se drug Dule, a za polit. delegata drug Vuk.²⁰

Gornja naredba neka se pročita u svim jedinicama.

Dostavljeno na znanje i
 postupak svim komandirima i
 polit. komesarima četa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLIT-KOMESAR,
Duško²¹

KOMANDANT,
Jože

⁷ Nikica Smiljanić
⁸ Blagoje Gardijan
⁹ Đuro Vukelić
¹⁰ Stanko Radovanović
¹¹ Đuka Matošić
¹² Andrija Jurišić
¹³ Marko Marinković
¹⁴ Nikola Miljanović
¹⁵ Fiket
¹⁶ Pajo Orozović
¹⁷ Milić
¹⁸ Jovo Adžija
¹⁹ Mirko Bulović
²⁰ Đuro Vukadinović
²¹ Brkić

BR. 47

**NAREDBA KOMANDANTA 2. KORDUNAŠKOG NOP OD-
REDA OD 24. APRILA 1942. O VRAĆANJU 2. BATALJONA
U SASTAV ODREDA, DISCIPLINI U JEDINICAMA I ZADA-
CIMA VODOVA¹**

ŠTAB II. K. P. O.
24.IV.1942.
Broj. /145

NAREDBA BROJ 6.

Komandanta II. Kordunaškog Partizanskog Odreda

Naređenjem G.Š.H. postavljen sam za Komandanta II. Kordunaškog Partizanskog Odreda.² Primio sam svoju dužnost u ovo teško vrijeme kada je ponovo ustaška [noga] stala na naš oslobođeni teritorij, kada su fašistički talijanski okupatori počeli ponovo da podižu glavu i kada su izdajice svoga naroda četnici zabili nož u leđa narodno-oslobodilačkoj borbi ubivši druga komandanta Vladu,³ komesara III. Bataljona druga Latasa,⁴ komesara i komandira III. čete III. Bataljona druga Čuturila⁵ i druga Dragu Domjanića.⁶ Nisu ubili one koji kolju naš nevini narod, koji pljačkaju i pale našu imovinu već su se stavili na stranu istih i ubili borce, koji vode već nekoliko mjeseci ustrajnu borbu za narodno oslobođenje i koji su čvrsto stajali na braniku narodne slobode.⁷ Ovom prilikom odajemo dužnu počast našim palim drugovima zaklinjući se da ćemo ih osvetiti, i voditi borbu do potpunog uništenja okupatora, ustaša i izdajica četnika.

Slava palim drugovima!

Da bi uspjeli da izvršimo svoj zadatak, da pružimo zaštitu svome narodu i konačno da dovedemo do slobode, potrebno je da čvrsto zbijemo redove naše i da dostojno pret-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 42/21, k. 1613.

² Vidi naredbu u tomu V, knj. 3, dok. br. 134.

³ Robert Domani

⁴ Branko

⁵ Stevo

⁶ Komesar čete Adolf Steinberger

⁷ Napad četnika dogodio se vjerovatno početkom aprila (vidi tom V, knj. 3, dok. 5, 6 i 17 i mikrofilm u Arhivu V. I. I., H-1/663-664).

stavljamo naš narod u općoj ovoj svjetskoj borbi za slobodu i bolji život svih naroda. Stoga n a r e đ u j e m :

1) da se po naređenju Štaba Grupe K.P.O. II. Bataljon opet vrati u sastav našeg Odreda;⁸

2) da se u našem Odredu zavede čvrsta disciplina osnovana na svijesti partizana, tačno i savjesno vršenje sviju dužnosti, drugarsko i propisno ophođenje među drugovima partizanima i starješinama, pravilno predavanje raporta potčinjenih starješinama prilikom obilaska, neudaljivanja iz jedinica bez odobrenja starješina;

3) da se među partizanima antifašistički pozdrav: „Smrt fašizmu — Sloboda narodima!“ zavede kao obligatan;

4) da se partizani i partizanski vodovi ne vezuju na početna područja svoga djelovanja, već da isti budu saživljene i pokretne jedinice, čvrsto organizovane i sposobne za borbu bez obzira na teren i blizinu vlastitih sela. Moramo znati da su nam sva sela naše domovine jednako draga i da je svaki naš udarac neprijatelju bez obzira gdje se dogodio, jednako opasan i uništavajući za neprijatelja i korak bliže našoj pobjedi.

Pozivam drugove komandante i komesare bataljona, komandire i komesare četa, vodnike i političke delegate, te sve drugove partizane na iskrenu i drugarsku saradnju u interesu što skorijeg oslobođenja i ljepšeg života za naš porobljeni i napaćeni narod.

Ovu naredbu pročitati pred strojem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar:

Komandant:

⁸ Drugi bataljon bio je u sastavu Združenog kordunaškog partizanskog odreda od 18. februara 1942 (vidi tom V, knj. 3, dok. br. 55). Dva-deset drugog marta Odred je bio rasformiran (vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 10/27, k. 1612).

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 30. APRILA 1942. ŠTABU GRUPE NOP ODREDA ZA
LIKU O NAPADU NA NEPRIJATELJSKE JEDINICE KOD
BENDERA¹**

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 24/42
30.IV. 1942 god.

LIČKOJ GRUPI PARTIZ. ODREDA

U cilju izvođenja akcije kod Bendera i na tromedi² Štab Ličke Grupe izvršiće slijedeće pripreme:

1. Do 11. V. na večer koncentrovaće se u okolini Srba udarni Lički bataljon i jedan bataljon³ III. Odreda.

2. Štab Ličke Grupe osigurat će u istom predjelu, između Srba i V. Popine, smještaj i ishranu I. Proleterskog bataljona.

3. Štab Grupe staviće svom obavještajnom oficiru⁴ u zadatak da uz pomoć štaba III. Odreda dobije što točnije podatke o neprijateljskim snagama u Tiškovcu, V. Popini (koliko ih ima), Plavnu, Strmici, Deralu, Grahovu, Pađenima, Benderu i Kninu. Te podatke obavještajni oficir Grupe dostaviće u operativni štab u Srbu najkasnije do 11.V.

4. Zastupnik komandanta Ličke Grupe⁵ sudjelovaće u operaciji kao član formiranog operativnog štaba.

5. Gore pomenuti drug poći će u najskorije vrijeme u Srb, gdje će u zajednici sa komandantom III. Odreda riješiti pitanje smještaja i ishrane dvaju ličkih i I. proleterskog bataljona. Iza toga poći će na teren kod Bendera, gdje će ispitati situaciju i mogućnosti napada na Bender.⁶ Zajedno sa drugom Kleutom Grupa će uputiti i minerskog vodnika, koji će na licu mjesta procijeniti potrebnu količinu eksploziva za uništenje Bendera. Drug Kleut treba da sa svim podacima bude najkasnije 10.V. u operativnom štabu u Srbu.

¹ Kapija (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 21-1, k. 102.

² Vidi dok. br. 50.

³ „Marko Orešković“

⁴ Pero Grubor

⁵ Petar Kleut

⁶ O napadu na Bender vidi tom V, knj. 4, dok. br. 66, 78 i 82.

6. Štab Grupe prikupit će sav eksploziv (trotil, dinamit i ekrazit) i dopremiti u Srb, gdje će ga staviti na raspolaganje vodniku minerskog voda.

7. Komandant Ličke Grupe nastojaće da istovremeno sa gornjom operacijom započnu i operacije u otočkom srezu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar

Komandant:

BR. 49

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 30. APRILA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE O NA- PADU NA NEPRIJATELJSKE JEDINICE KOD BENDERA¹

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 26/42
30. IV. 1942 god.

ŠTABU IV. OPERATIVNE ZONE

Iz priložene kopije pisma upućenog Krajiškom operativnom štabu² upoznaćete se sa akcijom, koju G.Š.H. namjerava izvršiti sa snagama Ličke Grupe, dalmatinskih partizana IV. Operativne zone i eventualno bosanskih partizana V. Krajiškog Odreda.

Za tu akciju Štab IV. Operativne Zone izvršiće slijedeće pripreme:

1. Sakupiti što je moguće više, a najmanje 250 partizana, i koncentrisati ih oko Mokrog Polja najdalje do 11. V. o. god.³

2. Sakupiti sav eksploziv, koji vam stoji na raspolaganju i dostaviti ga u najkraćem roku u Srb, gdje će se predati specijalnoj minerskoj četi.

3. Dalmatinskim partizanskim jedinicama komanduje komandant IV. zone, koji će od koncentriranih jedinica formirati

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivi V.I.I., reg. br. 22-1/1, k. 102.

² Vidi napomenu 4 uz dok. br. 50.

³ Vidi tom V, knj. 4, dok. br. 66 i 82.

štab bataljona za tu operaciju. Ova privremena jedinica zvaće se „Dalmatinski bataljon“.

4. Nakon formiranog bataljona, poslanog eksploziva i izvršenih priprema operativni oficir zone uputiće se sa jednim ordonans-oficirom i dva kurira partizana u Operativni Štab u Srb, gdje će podnijeti izvještaj o izvršenim pripremama.

5. Štab Zone uputiće jednog oficira u Mokro Polje i okolinu, da izvidi mogućnost ishrane i smještaja, kao i da prikupi ostale potrebne informacije.

6. Osigurajte za vaše snage potrebnu količinu suhe hrane za dva dana.

7. Jedan vod vaših jedinica izvršiće pripreme kako bi na dan glavne operacije mogao izvršiti napad na prugu između Bendera i Knina i to što bliže Kninu sa ciljem onemogućenja transporta bar za jedan dan. Ovu akciju izvesti po mogućnosti oko Golubića u noći prije operacije. Taj vod trebata snabdjeti teškim čekićima, kojima će se razbijati šarafi, polugama kojima se dižu šinje skupa s pragovima i tako uništava pruga. Tako rastrgane dijelove pruge treba razbacati dalje od mjesta akcije. Osim toga pred samo mjesto rušenja pruge (oko 500 metara prema Kninu) postaviće se nagaznu minu. Za postavljanje nagazne mine Lička Grupa uputiće vam tri partizana минера.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

V. Katić

(M.P.)

Komandant:

Ivo Vladić

1000

State IV. operative zone.

1. Otkupiti što moguće više najmanje 200 partizana, i koncentrirati ih kao rezervu Poljske nađelne do 11.V. g. 1945.

3. Svim političkim partijama jedinicama komunističko-boljševičke stranke, koji su od koncentriranih jedinica formirani slab bataljoni sa 100 vojakima, i sa privremeno jedinica svih sa 100 vojakima bataljoni.

* 5. Atab Bone uputi: Jednom stranicu u okviru Polje i okolice, sa iz-
vidi mogućnosti izbrana i svojih, kao i da prikupi ostale podatke in-
formacije.

5. Comments on the above information:

[illegible]

SECRET POSITION-DECLASSIFIED

Pollutants and noise

Q. Petric?

A summary of the...

Ph. 14-11

**PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
30. APRILA 1942. OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA
BOSANSKU KRAJINU U KOME PREDLAŽE SARADNJU
ŠTABOVA U NAPADU NA ČETNIKE NA TROMEDI LIKE,
DALMACIJE I BOSNE¹**

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 23/42
30-IV-1942 god.

KRAJIŠKOM OPERATIVNOM ŠTABU.

Izdajničke vojno-četničke formacije, koje djeluju na tromedi od V. Popine i Tiškovca do Biskupije i od Pađena do Grahova svojom saradnjom s okupatorom i napadima na partizane predstavljaju značajnu vojničku i političku kočnicu za brzi razvitak narodno-oslobodilačke borbe u južnoj Lici, sjevernoj Dalmaciji i jugozapadnom dijelu Bosne.

Glavni Štab Hrvatske odlučio je da svojim snagama iz Like i Dalmacije poduzme veliku akciju čišćenja tromede i da u isto vrijeme angažira sva raspoloživa sredstva za uništenje četnika. G.Š.H. će za tu akciju mobilisati 1000 partizana s proleterskim bataljonom. Budući da je ova operacija od velikog značaja i da ste i vi na njoj jako zainteresovani obraćamo se na vas, da i vi za tu operaciju mobilizujete 300 do 500 dobrih partizana i što više eksploziva (barem 500 kg.) za uništenje Bendera.

Da se pripreme operacije ne bi oduljile šaljemo jedan primjerak ovog dopisa direktno komandantu² vašeg V. Krajiškog odreda, da odmah pristupi prikupljanju partizana i eksploziva.

Snage iz Like i Dalmacije³ za tu operaciju bit će spremne 12.V. za početak operacije. Obavijestite nas da li ćete i vi do tog vremena moći da izvršite sve pripreme. Ličani će do tog dana biti koncentrovani oko Srba, Dalmatinci oko Mokrog Polja, dok bi vi vaše snage mogli koncentrisati oko Jadovnika ili na kojem drugom vama povoljnijem položaju.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 20-1/1. k. 102.

² Slavko Rodić

³ Iz Grupe odreda za Liku učestvovala su sljedeće jedinice: bataljon „Marko Orešković“, Udarni bataljon, četa bataljona „Gavrilo Princip“ i tehnička četa, a iz Dalmacije bataljon „Bude Borjan“ iz sastava Sjevernodalmatinskog NOP odreda (vidi tom V, knj. 4, dok. br. 75 i 95).

Operacijom bi rukovodio operativni Štab sastavljen od jednoga člana G.Š.H., jednog člana vašeg štaba, jednog člana Ličke Grupe i jednog člana V. krajiškog odreda sa polaznim sjedištem u Srbu.⁴

Svi članovi tog operativnog štaba trebali bi se sastati 10.V. s podacima o svojim snagama, koje bi bile angažovane u operaciji.

U koliko vi ne bi mogli da do navedenog vremena izvršite sve pripreme, početi će G.Š.H. s čišćenjem terena sjeverno od tromeđe očekujući vaš dolazak za glavne operacije.

G.Š.H. će odmah uputiti na teren operacije oficire sa zadatkom da tačno ispitaju i prikupe sve podatke o neprijateljskim snagama na prostoru operacije, kao i da izvide mogućnosti ishrane i kretanja angažovanih snaga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
V. Katić

(M.P.)

Komandant:
Ivo Vladić

BR. 51

NAREDBA KOMANDANTA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 1. MAJA 1942. ZA ORGANIZACIJU I POČETAK RADA DRUGOG PARTIZANSKOG OFICIRSKOG KURSA U KORENICI¹

N A R E D B A B R. 6.

Komandanta Narodno-oslobodilačkih Partizanskih Odreda Hrvatske od 1.V. 1942 god.

Današnjim danom otvara se drugi partizanski oficirski kurs u Korenici.

O D R E Đ U J E M :

I.

Personal za komandanta kursa druga Danila Latasa
za političkog komesara druga Vjekoslava Baričića

⁴ Iz sastava 5. krajiškog NOP odreda učestvovala su dvije čete 3. bataljona (vidi tom IV, knj. 5, dok. br. 20, 21 i 25).

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 4/6, k. 102 V.

za nastavnike:
iz fortifikacije, nastave za gađanje, sanitetske službe
i bojnih otrova druga Danila Latasa,
iz političke obuke druga Vjekoslava Baričića,
iz taktike, partizanske obuke i obavještajne službe
druga Iliju Pavlovića,
iz topografije, matematike i administracije druga
Danu Rajčevića,
iz naoružanja, službe veze i stražarske službe druga
Đuru Novakovića,
iz minerske službe druga Stojana Bogdanovića.
Drugove pisara, intendanta i ordonansa daće Grupa Ličkih
Partiz. Odreda.
Ostalo pomoćno osoblje (kuharice, sobarice, obučara i bri-
jača) daće NO Odbor.

II.

Smještaj

Škola će se smjestiti u za to određene zgrade u Korenici.

III.

Kancelarijski materijal daće ovaj Štab.

IV.

Ishrana

Životne namirnice za ishranu daće Štab Grupe Ličkih
Partiz. Odreda.

V.

Ogrjev i Osvjetljenje

Sve potrebe za ogrjev i osvjetljenje daće komanda mjesta
Korenica.

VI.

Kruh

Kruh će izdavati garnizonska pekarnica po trebovanju.

VII.

Liječenje

Liječenje bolesnih slušalaca vršiće ljekar Grupe Ličkih Partiz. Odreda.

VIII.

Obezbjedenje

Stražu kod G.Š.H. i kod škole određivat će komandant škole dnevnom zapovješću po usmenim uputama ovog Štaba.

IX.

Nastava

Nastava će se izvoditi po rasporedu rada.

X.

Radno vrijeme

Radno vrijeme biće kako slijedi:

ustajanje u	5.30, nedjeljom u	6.30 sati
gimnastika od	6.30 do	7 sati
doručak u	7	"
rad od	8	" 12
ručak u	12	"
rad od	15	" 18
večera u	18	"
kultur. čas od	19.30	" 20.30
povečerje u	21 sat.	

XI.

Evakuacija

U slučaju potrebe škola će se evakuirati u podesno mjesto gdje može produžiti rad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

(M.P.)

Komandant:

IZVJEŠTAJ ŠTABA NERETVANSKE ČETE OD 9. MAJA 1942. ŠTABU DINARSKO-DALMATINSKIH NOP ODREDA O OR- GANIZACIJI ČETE¹

KOMANDA ČETE NERETVANSKOG NAR. OSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA²

Drugarskom

GLAVNOM ŠTABU DINARSKO-DALMATINSKIH N.O.P.O.

Gdje bude

Dragi drugovi,

Neki dan smo primili jedan kratki dopis od Glavnog Štaba Južno-Hercegovačkog N.O.P.O. od 19 aprila t.g. u kojem nam saopćavaju da mi pripadamo pod njihov Odred.³ Vjerovatno do tada oni nisu bili obaviješteni da mi pripadamo Vama. Također su nam poslali nekoliko primjeraka jednog nedjeljnog izvještaja. Kako smo Vam već javili, mi smo formirali četu i ušli već u brda.⁴ Brojčano stanje Čete je do sada 38, a pridolaziće sada još više jer su Italijani počeli sa terorom.

Primili smo Vaš dopis od 26 aprila 1942 god. na kojeg Vam sada odgovaramo.

Na Prvi Maja nismo uradili skoro ništa, jer smo Vaš dopis dobili tačno na prvog, dakle kasno, a i tek smo se bili formirali. Ipak smo održali tri manja zbora u zaselcima sa prvim vodom I. Čete. Pelješac o proslavi Prvog Maja nijesmo mogli obavijestiti iz gornjih razloga, a sa njima i tako rijetko dolazimo u dodir.

Po pitanju stvaranja N.O.O. smo postupili, ali još nismo stupili u vezu sa Odborom u Splitu. To ćemo odmah učiniti.

Vojni stručnjak iz Hercegovačkog Štaba Odreda nije došao, pa nismo smatrali za potrebno da Vas hitno o tome obavijestimo. jer ste sami istakli da Vas *hitno* obavijestimo ako bude došao.

Redovne veze sa Južno-Hercegovačkim Štabom nemamo. iako postoje ljudi na koje se imaju obratiti.

Za sve veze sa nama ako bi bile direktne Split — Metković održavajte po staroj vezi, a na adrese Picek ili Špet. Bolje je na ovog prvog. S. . . .ko⁵ je već davno otputovao.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 2/3, k. 1602 A.

² Neretvanski odred tada još nije postojao: naziv je uzet proizvoljno.

³ Redakcija ne raspolaže dokumentom.

⁴ Vidi dok. br. 53, napomenu br. 3.

⁵ Tako u originalu.

Što se tiče rotomašine, mi je imamo, ali je ne možemo upotrebljavati jer nemamo neke tekućine (kiseline) koja je potrebna. Pravo ime te kiseline za sada ne poznajemo. Mi ćemo je staviti na raspoloženje Štabu bataljona kad taj bude formiran.⁶ Pošaljite nam razjašnjenje radi formiranja Štaba Bat. Ko ga formira? Da li viša vojna formacija ili ga odabiru komande četa sa političkim predstavnicima, kako smo mi to shvatili što se vidi iz Rezolucije od 14 aprila t.g. koju smo izradili u Baćini. Ako stvarno mi možemo birati, imamo u vidu jednog profesora koji je rezervni poručnik, a koji se izjasnio da bi pošao u partizane.

Javljam Vam o izmjenama u Komandi naše čete. Komanda, koja je bila izabrana prije formiranja Čete pretrpjela je izvjesne promjene. Drug Janko, dotadanji pol. kom. tražio je da njegov položaj u Komandi uzme jedan mlađi drug koji bi sa više elana bolje udovoljio zahtjevima od pol. kom. Drugovi su poslije izvjesnog otezanja prihvatili njegov zahtjev i na mjesto njega izabrali druga Roka, dotadanjeg sekretara Mjesnog Komiteta. Za njegova zamjenika izabran je drug Nikolaja, dotadanji član Komiteta. Komandir drug Tolja ostao je isti, dok je njegov zamjenik član komiteta Bili.

Ova naknadna promjena bila je neophodna jer se vidjelo u praksi da je jedino tada Komanda postala samostalna i odgovorna za vođenje partizanskih borba.

Teren na kom smo morali logorovati pokazao se nepogodan po sigurnost jedne male čete, pa smo riješili, dok se malo ojačamo, da se naslonimo na drugove partizane I. Čete. S njima u sporazumu došli smo na mjesto koje su nam oni odredili i tu se zadržali dva dana. Za ta dva dana pripremili smo sa Komandom I. čete dvije akcije. One su morale biti izvršene na našem terenu. Akcije su imale biti izvedene istovremeno. Jedna na živežne namirnice veće količine, a druga na oružje.

Akcija drugova I. Čete na glibodere potpuno je omela ove dvije naše akcije i nametnula nam borbu sa Italijanima na terenu I. Čete — u Pločama. O ovoj borbi slijedi drugi izvještaj.⁷ Pozdravljamo Vas sa:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandir:
Tolja

Pol. komesar
Roko

Položaj 9 maja 1942.

H. Br 32/42⁸

⁶ Vjerovatno se misli na bataljon „Jozo Jurčević“, koji je formiran od Neretvanske i Makarske čete 6. juna 1942. godine. Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 14.

⁷ Vidi dok. br. 53.

⁸ Arhivski broj Štaba 4. operativne zone.

IZVJEŠTAJ 1. JUŽNODALMATINSKE I NERETVANSKE ČETE OD 9. MAJA 1942. ŠTABU DINARSKO-DALMATINSKIH NOP ODREDA O BORBAMA S TALIJANSKIM JEDINICAMA POVODOM POTAPANJA GLIBODERA NA UŠĆU NERETVE¹

KOMANDE I² I NERETVANSKE ČETE³
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA

Drugarskom

GLAVNOM ŠTABU DINARSKO-DALMATINSKIH N.O.P.O.⁴

Dragi drugovi,

Kako ste iz prvog dopisa mogli vidjeti, drugovi su partizani I. Čete potopili 2 glibodera.⁵ Ovo potapanje glibodera izazvalo je ogorčenje kod fašista, te su pripremili organiziran napad na naše položaje. Slučajno se na našem sektoru nalazila

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 3/3, k. 1602 A.

² Prema sjećanju učesnika u narodno-oslobodilačkom ratu sa ovog područja Četa je formirana 13. marta 1942. Njen sastav sačinjavali su: grupe boraca iz općine Gradac i grupa partizana iz Makarske. Ukupno oko 150 boraca. Komandir čete bio je Bogdan Viskić, a politički komesar Nedo Bošković. Četa se pojavljuje pod imenom Prva južnodalmatinska partizanska ili Biokovska četa. Vidi tom V, knj. 4, dok. br. 46 i „Građa za historiju NOB-e biokovsko-neretvanskog okruga“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 1–20 I, k. 2005), zatim knjige: Dušan Plenča, „Partizanski odredi naroda Dalmacije 1941–1942“, Vojno delo, Beograd 1960, str. 219; Drago Gizdić, „Dalmacija 1942“, Izdavačko odjeljenje Glavnog odbora Saveza boraca Hrvatske, Zagreb 1959, str. 105 i 113 i Sibe Kvesić, „Dalmacija u narodnooslobodilačkoj borbi“, Zagreb 1960.

³ Četa je formirana u aprilu 1942. na području kotara Metković u jačini od 40 boraca. Komandir Čete bio je Galić Jure, a komesar Dragović Vinko. Podaci iz „Građa za historiju NOB-e biokovsko-neretvanskog okruga“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 1–23/1, k. 2005) i knjige: Drago Gizdić, „Dalmacija 1942“, str. 184. Izdavačko odjeljenje Glavnog odbora Saveza boraca Hrvatske, Zagreb 1959 i Sibe Kvesić, „Dalmacija u narodnooslobodilačkoj borbi“, Zagreb 1960.

⁴ Odnosi se na Štab 4. Operativne zone NOP odreda Hrvatske (ranije: Štab dinarsko-dalmatinskih NOP odreda). Štab Zone formiran je vjerovatno aprila 1942, poslije trećeg savjetovanja Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske, održanog 8. 9. 10 i 11. aprila. Prvi dokumenat Zone, kojim redakcija raspolaže je od 15. aprila 1942 (tom V, knj. 3, dok. br. 107 i knj. 4, dok. br. 16, 19, 20 i 42).

⁵ Vidi tom V, knj. 4, dok. br. 114 i knj. 5, dok. br. 28.

Neretvanska Četa. Mi smo zajedničkim snagama — kako ćete niže vidjeti — potukli neprijatelja.

Na večer, dana 5 maja su Italijani, kao izvidnica, došli na naš sektor sa 4 tenka i jednim kamionom, ali pošto se nismo nadali njihovom dolasku, partizani nisu bili na svojim položajima, već u zadnji moment uzeli položaj u pozadini. Italijanska vojska te večeri nije do nas došla. Ujutru rano bacili smo se na naše nove položaje i u zasjedi čekali neprijatelja. U prvoj zasjedi nalazilo se 22 partizana, a u drugoj zasjedi bilo nas je 14. Obje zasjede bile su kombinirane iz partizana obiju četa. Prvi napad je uslijedio u 3 sata p.p. sa snagom od oko 40 vojnika, 4 tenka i dva mitraljeza, koji su bili izbačeni na položaje. Odmah u početku kretanja italijanskih snaga prema našim položajima počela je mitraljeska paljba jedne italijanske grupice, koja se nalazila na jednom brežuljku prema našim položajima. Nije nam poznato, je li ta paljba otvorena radi toga što su opazili neku grupu partizana na položaju ili radi zastrašivanja. Na tu paljbu nismo odgovorili vatrom, već smo, prema planu, propustili dio oko dvadeset vojnika sa oficirom i jednim tenkom, koji je išao neposredno iza vojnika. Čim su italijanski vojnici, skupa sa tenkom, došli do naše zasjede, otvorili smo jaku iznenadnu vatru. Zatim je, iza te grupice italijanske vojske, dignuta cesta u zrak, sa namjerom da mu se spriječi povlačenje. Važno je ovdje napomenuti hrabrost druga Džafera iz I. Čete, koji je između italijanskog kamiona i tenka pretrčao cestu, upalio eksploziv i opet trkom se vratio na svoje mjesto, koje se nalazilo sa neprijateljske strane i u neposrednoj opasnosti od neprijateljske vatre.

Za partizana druga Džafera nije postojala mogućnost povlačenja na naše položaje, već je isti morao da ostane u našoj i neprijateljskoj vatri da je ta eventualno tu otvorena. Svega ovoga je drug Džafer iz I. Čete bio svjestan, pa to naročito karakteriše njegovu hrabrost.

Grupa vojnika pod vodstvom italijanskog poručnika skočila je odmah u jarak pokraj ceste i sklonila se pod propust. Tenk, koji je ostao na cesti, postavio se popreko, i tako ostao pod kratkom vatra partizana zaštićavajući italijanske vojnike. Zatim se tenk povukao natrag i uspjelo mu da pređe preko mjesta gdje je cesta bila srušena eksplozivom. To mu je uspjelo radi toga što je za rušenje čvrste ceste upotrebljena mala količina eksploziva, pošto ga nijesmo imali dovoljno. Italijanski vojnici su ostali skriveni pod propustom ceste, iako su bili pozivani na predaju. Za vrijeme nametnute borbe, neprijateljski je avion stalno osmatrao kružeći nad položajima, dok je neprijateljski ratni brod, koji se nalazio u luci Ploče, stalno

nastojao da topovskim granatama popravi teški položaj Italijana u borbi. To mu međutim nije uspjelo jer su sve granate padale daleko iza položaja na kojima se vodila borba.

Poslije prekida naše vatre i ponovnog pozivanja na predaju, pokušali su pojedinci skokovima da bježe. Partizani su otvorili vatru, ponovo ih pozvali na predaju što su oni tada i učinili. Od prvih iznenadnih hitaca poginuo je od te grupe jedan podoficir dok je oficir teško ranjen. Istovremeno je ranjeno još 6 vojnika. Zarobljeno je ukupno: jedan poručnik, 17 vojnika. Zarobljenici su odvedeni dok su partizani i dalje ostali na položaju očekujući ponovni napad, koji je uslijedio u 6 sati p.p. Taj napad na partizane je izvršila nova grupa neprijateljskih vojnika, koja je zauzela položaje na suprotnim brežuljcima. Dio te grupe je, pod pratnjom od 3 tenka, pošao cestom sa namjerom da eventualno priskoči u pomoć zarobljenicima i da istovremeno odvedu jedan kamion koji je onesposobljen sa našim puščanim metcima. Šofer je bio ranjen i s tenkom je uspio pobjeći.

Partizani su na ovu grupu neprijateljskih vojnika otvorili vatru, našto su se ovi razbjegli. Partizani su i tu hrabro izdržali vatru mitraljeza sa tenkova i obližnjih brežuljaka. Tenkovi su se zatim povukli sa nekim neprijateljskim vojnicima i ranjenicima i ponovno u 8 sati pokušali napadaj da bi se valjda domogli kamiona, koji je ostao oštećen na cesti. I ovoga puta su, usljed precizne puščane i puškomitraljeske vatre partizana, bili neprijateljski vojnici i tenkovi odbijeni. Na tom mjestu je imao neprijatelj dva mrtva i nekoliko ranjenih, koje je uspio odvući. Borba je prekinuta u sumrak. U ostavljenom kamionu nađeno je jedno tele, koje su neprijateljski vojnici ukrali nekom seljaku, dvije prazne vinske bačve, koje su htjeli naliti vinom iz sela i dvije benzinske bačve iz kojih je uslijed probijanja našim zrnima iscurio benzin. Kamion je naveče zapaljen, pošto bez alata nije bilo moguće demontirati korisne dijelove. Zaplijenjeni materijal je slijedeći: 21 puška sa oko 2000 metaka, 50 ofenzivnih bomba, 5 pištolja sa oko 100 metaka, 22 šljema, deset komada gas-maski, pet čuturica za vodu, te raznog drugog materijala kao torbica, ranaca, sanitetskog materijala, signalnih dimnih kutija i t.d.

Od partizana je poginuo drug iz Neretvanske Čete Marko Kiridžija, iz Slivna, koji se nalazio na jednom isturenom položaju.

Svi ostali partizani su se vratili iz borbe sretno, da nijedan nije ni ogreben.

Dana 7 t.m. smo zarobljenike saslušali i uputili jednog podoficira zarobljenika kao kurira sa pismom italijanskoj 6. Compagnia Chimica Posta Militare⁶ 39 — Metković.

Prilažemo tekst pomenutog pisma.⁷

Pozdravljamo vas sa:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Negdje u oslobođenom kraju dana 9 maja 1942 god. Za Komande obiju četa:

Komandiri:

Balkan⁸

Tolja⁹

Pol. komesari:

Roko¹⁰

Krušev¹¹

H. Br. 34/42¹²

⁶ Šesta hemijska četa, vojna pošta

⁷ U pismu, upućenom 7 maja 1942, osim imena i podataka o zarobljenim vojnicima, piše sljedeće: „Za poručnika Flavio Setin i cap. Parma Enzo koji su teže ranjeni, a koji trebaju hitnu bolničku njegu, tražimo u zamjenu naša dva partizana: Cvitanić Antu i Lovića, koji su uhapšeni 5 maja t.g. izjutra na ušću rijeke Neretve, skupa sa njihovim oružjem. Osim toga za istu razmjenu dostavite nam sanitetski materijal, koji je utrošen sa naše strane za vaše ranjenike i to kako slijedi: 20 komada „kaliko“ zavoja, 12 mull-zavoja, 3 kutije jodoform gaze, 50 grama jodne tincture, 3 komada burovih obloga, 50 grama hydrogena, deset grama lyzola, 20 dec. gr. vate, jednu kutiju od 3 metra flastera, jednu tubu streptazol tablete, 1 kutiju bor vazelina, 1 kutiju alb vazelina...”

Za zamjenu za ostala tri ranjena vojnika tražena je obuća ili hrana i sanitetski materijal.

Dalje, za zarobljene zdrave vojnike piše: „Kako je naprijed izneseno ostali su zdravi, te ih zadržavamo uz zahtjev, da im dostavite hranu za jedan mjesec dana, kako im pripada. Ove zdrave Vaše vojnike zadržavamo kao taoce, pa se nadamo, da će na račun života ovih vaših vojnika prestati zločinačka pljačka imovine i paljenje kuća poštenih i slobodoljubivih seljaka ovog kraja“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 56/4, k. 1490 A).

⁸ Viskiće Bogdan, komandir 1. čete (biokovske)

⁹ Jure Galić, komandir Neretvanske čete

¹⁰ Vinko Dragović, polit. komesar Neretvanske čete

¹¹ Nedo Bošković, polit. komesar 1. čete (biokovske)

¹² Arhivski broj 4. operativne zone.

**PISMO POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOP
ODREDA HRVATSKE OD 10. MAJA 1942. POLITIČKOM KO-
MESARU GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA O SLA-
BOSTIMA POLITIČKOG RADA U JEDINICAMA I NA TE-
RENU¹**

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

K. br. 11/42
10. V. 1942 god.

KOMESARU KORDUNAŠKE GRUPE PARTIZ. ODREDA.

Zbog bolesti nisam mogao odgovoriti na niz vaših izvještaja.

Iz vašeg se materijala vidi, da je rad političkih komesara vaše Grupe pošao znatan korak naprijed. Naročito je dobro bilo, što ste izdali vaše dopise od 19. III. o.g., komesarijat 38² i od 7.IV. t.g. br. 42.³ To je pravilan put, da se komesarima pravovremeno dade konkretan materijal za njihov rad u pojedinim važnim časovima u toku naše borbe.

U vezi s vašim izvještajima o toku ustaške ofenzive na Kordun primili smo od vas dva kontradiktorna obavještenja o držanju domobrana.⁴ U jednom ocjenjujete, da se bore vrlo žilavo i tvrdo, dok u drugom pišete o njihovom dobrom držanju i o njihovom uvjerenju ustaša kako se partizane ne može uništiti. S druge smo strane doznali, da domobrani nisu dirali stvari, koje je narod po grmovima sakrivao, a na koje bi oni nailazili, nego da su čak što više tom prilikom partizanima ostavljali municiju, pa čak i jednu pušku. Iz svega dosadašnjeg materijala izgleda ipak da je držanje domobrana bilo dobro i da se ta pojava mogla koristiti. Drug je komandant vaše Grupe sigurno prenio našu kritiku vaših postupaka prigodom te ustaške ofenzive, pa bi tome valjalo samo pridometnuti da bi se to dobro držanje domobrana bilo mnogo više iskoristilo, da ste pravovremeno koncentrirali neke vaše snage i zadavali neprijatelju neke jače udarce ondje, gdje se on tome nije nadao.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 19/7, k. 103 A.

² Vidi dok. br. 40.

³ Redakcija ne raspolaže tim dokumentom.

⁴, ⁴ Vidi tom V. knj. 4, dok. br. 5.

U sadašnjem je stanju stvari neophodno potrebno, da vi preuzmete inicijativu. Po našem će vam to mišljenju biti moguće samo tako, da odlučnije pođete ponovo putem čišćenja vašeg terena. Trebalo bi da pored vaših neprestanih zasjeda ponovno počnete u borbi upotrebljavati veće jedinice i da iznenadnim prepadima počinjete likvidirati pojedine neprijateljske garnizone i kolone. To je put, kojim ćete neprijatelja najviše zbuniti i najbolje iskoristiti dobro držanje jednog dijela domobrana. Uz vaše vam dosadašnje dobre veze s narodom neće biti teško organizirati dobru obavještajnu službu i doznati raspored neprijateljskih snaga, barem u tolikoj mjeri, koliko vam je potrebno za operacije takve vrsti. Da bi se to postiglo potrebno je, da komesari svojski porade na razbijanju tendencije mirovanja i turanja glave u pijesak kod vaših partizana i da isto tako kod njih izvrše političku pripremu prelaza na akcije većeg obima. Treba voditi kod toga računa i o tome, da ćemo iz dana u dan morati izvoditi akcije sve većeg obima, jer pred nama ne stoji više samo partizanski rat, nego i perspektiva narodnog ustanka takvog obima, da se neprijatelju uzmognu na našem teritoriju zadati i odlučniji udarci.

Dobro ste učinili, što ste počeli prebacivati vaše jedinice u Kozjaču i Draganičku šumu.⁵ Smatramo da k tome treba pristupiti još mnogo odlučnije. te broj prebačenih jedinica pojačati. Drugovima, koji se budu prebacivali treba naročito objasniti njihove zadatke. Treba im naročito objasniti, da se današnji prodor u hrvatska sela ne sastoji u tome, da se ondje pokupi oružje, nego u tome da se i taj dio teritorija otrgne od okupiranog dijela zemlje i pretvori od neprijateljske u našu bazu. Kraj iznad Kupe mora postati barem vaša stalna zona operacija u koliko već ne biste uspjeli da ga očistite.

Pošaljite nam поблизи izvještaj o stvaranju petorki ubica, o čemu ste nas vrlo sumarno izvijestili. Toj akciji neprijatelja treba energično stati na put.

Izvijestili ste nas, da je Mišan Napijalo prešao k neprijatelju i dao se postaviti za sreskog načelnika u Vojniću. S druge smo pak strane obaviješteni, da je on interniran u Vojniću, i da vaša vijest ne odgovara. Obavijestite nas kako stvar zaправо stoji.⁶

Ne znamo kako se moglo dogoditi, da ne ispunite dužnosti, koje ste dobili našom naredbom o formiranju Proleterskog Bataljona. Formiranje je tog Bataljona od vrlo velikog značaja i stoga se nije smjelo k toj stvari tako olako pristupiti. Vi niste dali niti određeni broj boraca, niti propisano naoružanje. a

⁵ Odnosi se na jedinice 4. bataljona 1. kordunaškog NOP odreda i 1. bataljona 2. kordunaškog NOP odreda (vidi tom V, knj. 4. dok. br. 73).

niste niti pravilno pristupili mobilizaciji partizana. Među partizanima se našlo i takvih, koji se za Proleterski Bataljon nisu niti javili, te prema tome nikako nisu mogli odgovarati našim zahtjevima o kvalitetu boraca prema našoj Naredbi br. 4.⁷ Takav postupak prelazi granice lakomislenosti i ne bi smio da se dogodi. Uslijed toga se, kao i slabog izbora dobrovoljaca, vaša četa pokazala najslabijom. Neki se drugovi iz vaše čete tuže, da se kod izabiranja kandidata za Proleterski Bataljon u mnogim jedinicama uopće nije išlo za tim, da se pošalju najbolji borci, nego su se često puta slali takvi kojih se komandir htio riješiti. Neki pak drugovi tvrde da je četa, koju je obrazovao komandant vašeg I. Odreda, bolja od ove koju ste ovamo uputili. Takav postupak ne samo da se ne bi smio dogoditi u našim partizanskim redovima, nego i odaje jednu takvu usko-grudnost, koja će u daljnjem toku naše borbe nanositi nam samo štetu. Ovakvi vaši postupci nisu ni u kojem slučaju osvjetlali obraz kordunaškim partizanima.

Primili smo i jedno otvoreno pismo druga komandanta vašeg I. Odreda,⁸ koje je uputio Hrvatima iz okoline svoga sela. Njegova je inicijativa dobra. Pismo međutim pokazuje da vi niste uspjeli do danas da drugu komandantu objasnite našu liniju. Pismo nije uopće na liniji naše borbe. Njegov je sadržaj u suprotnosti s našim okružnicama, a naročito s onom o stavu prema jugoslovenskoj vladi (K br. 3/42.).⁹ Druga bi komandanta trebalo upozoriti da njemu kao komandantu našeg jednog odreda nije dopušteno da piše stvari, koje nisu na našoj liniji. On nije privatno lice, nego jedan od naših istaknutih drugova partizana, te za njegove riječi snose u očima naroda odgovornost naši partizanski odredi. Uzgred valja napomenuti, da ne baca lijepu sliku na njega činjenica, što on u svom pismu naglašava svoju ličnost (na pr. „*moj zarobljenik*“ itd.). Istina je da je on popularan čovjek i da mnogo znači za naš partizanski pokret i narodno-oslobodilačku borbu, ali nije zgodno kad on to sam ističe i na mjestima pretjeruje. Nadalje je njegov stav prema drugu Galjeru¹⁰ i drugaricama Nadi¹¹ i Dragici Bulat nekorektan. U tom ga pitanju nitko nije vukao za jezik, a drugovi se ničim nisu ogriježili o našu borbu da bi se od njih smjelo na ma koji način ograđivati. Osim toga i njihova uloga nije baš neznatna, kako bi čovjek mogao iz pisma zaključiti.

⁷ Vidi tom V, knj. 3, dok. br. 14.

⁸ Stanko Opačić Čanica

⁹ Vidi tom V, knj. 3, dok. br. 35.

¹⁰ Vilim

¹¹ Galjer

Pitanju kadrova valja danas posvetiti najveću pažnju. Pred nama su perspektive znatnog proširenja našeg partizanskog pokreta, te će trebati mnogo rukovodećih kadrova da bi se ispravno organizaciono obuhvatile sve mase, koje će neminovno prilaziti. Stoga posvetite najveću pažnju kako oficirskim tako i komesarskim kadrovima. O tome ćemo uostalom izdati još i posebne upute.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit. komesar:
V. Katić

BR. 55

**PISMO POLITIČKOG KOMESARA NOP ODREDA BANIJE
OD 11. MAJA 1942. BORCIMA I RUKOVODIOCIIMA PODRE-
ĐENIH JEDINICA POVODOM NEPRIJATELJSKE OFAN-
ZIVE¹**

ŠTAB
PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSLOBOD. POKRETA
BANIJE.²

11. V. 1942.

Komesarijat.

**KOMANDANTIMA, KOMESARIMA. KOMANDIRIMA
I PARTIZANIMA.**

Vraćajući se iz Bosne na naš sektor mnogim drugovima partizanima palo je odmah u oči da nešto nije u redu na našem teritoriju. Osjetilo se odmah da je neprijateljska ofanziva³ ipak nešto učinila na Baniji, ako ne vojnički, a ono politički se ipak malo osjećala. Vidjelo se odmah da su političke prilike dobile sasama drugi vid, potpuno različit od onoga što je dosad

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H-11/210-211.

² Prema naređenju Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 16. aprila 1942. Odred je izdvojen iz sastava Grupe odreda Korduna i Banije i djeluje samostalno pod direktnom komandom Glavnog štaba Hrvatske (vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 17-1/1, k. 102).

³ O ofanzivi vidi tom V, knj. 4. dok. br. 18.

bilo. Neprijatelj poslije našega odlaska nije mogao sprovesti u djelo svoj plan uništenja partizana i narodno-oslobodilačke borbe koji je on htio pošto-poto da izvede, i videći to on je pribjegao sasma drugim mjerama da bi ipak nešto postigao na našoj oslobođenoj teritoriji. On je pribjegao sasma drugoj taktici i postupku prema stanovništvu, postupku koga još nije sprovadao na Baniji.

Sve neprijateljske ofanzive na nas bile su popraćene sa proganjanjem, ubijanjem ili paljenjem ali ova posljednja nije to primijenila.

Zašto neprijatelj nije palio i ubijao? Zašto je uzimao pomirljiv stav prema narodu? Zašto je ustaška država koja je klala, palila, pljačkala, u crno zamotala mnogo srpskih a i hrvatskih majki i sestara, otpočela odjednom pozivati ljude kućama, razgovarati se mirno s njima a zatim proći kroz Baniju a da nikom ništa nije učinila? Evo odgovora na to:

Narodno-oslobodilačka borba zahvatila je čitavu našu porobljenu zemlju. Na poziv Komunističke partije Jugoslavije svi porobljeni narodi Jugoslavije latili su se oružja da istjeraju omražene okupatore, da protjeraju izdajnike sa svoje rodne grude. Na narodni ustanak neprijatelj nije ostao skrštenih ruku, jer on je znao da se protiv ujedinjenih narodnih snaga nemoguće boriti — nego je potrebno da bi se razbio narodni pokret pronaći ma bilo kakvog saveznika tko bi se htio boriti protiv narodnog ustanka. Pavelić sa svojom razbojničkom ruljom nastojao je na sve moguće načine da skrši otpor srpskog stanovništva i u tu svrhu palio je, ubijao je, klao nevine žene i djecu bez milosrđa, ali rezultat njegovog zločinačkog rada nije bio da se narodno-oslobodilačka borba ugušila, nego čak šta više ona se još jače rasplamsala. Ustanku srpskog naroda priključivali su se najbolji i najborbeniji sinovi hrvatskog i muslimanskog naroda. Počelo se stvarati jedinstvo srpskog, hrvatskog i muslimanskog naroda u šumama zapečaćeno krvlju najboljih sinova naroda.

Fašizam videći to potražio je i našao je saveznike u našim redovima. Jer uvijek i svagdje kad god se jedan pokret našao u teškoj situaciji od njega su otpadali paničari, kukavice, malodušnici i špekulanti, ljudi koji nisu imali kičme i moralne snage da dosljedno vode borbu dalje, zastupajući u životu politiku interesa i liniju najmanjeg otpora bili su pogodan teren i saveznik neprijatelja.

Srpski narod, narod koji je podnio najveće patnje i muke od krvave okupatorske čizme, u svojoj herojskoj borbi za oslobođenje imao je isto tako svoje kukavice, svoje paničare i malodušnike, interezdžije i srebroljupce.

Pavelićeva politika mirnog odnosa prema stanovništvu kod nas imala je za cilj sljedeće: da se ustaška vlast na nekoji način pokaže ipak pred narodom kao njegov zaštitnik tj. kao prijatelj naroda koji želi narodu dobro ne bi li se narod umirio, povratio svojim kućama i zaboravio na sve one zločine koje je ona počinila. Ona je htjela da odvoji narod od narodne vojske, od vojske slobode. Sa ofanzivom neprijateljske vojske otpočela je i ofanziva neprijateljske propagande. Ustaška propaganda otpočela je da udara na sva zvana kako su partizani u Petrovoj Gori⁴ poubijani i pohvatani, kako se [narod] vraća svojim kućama i kako živi sad u miru, kako će im biti vraćeno njihovo blago i napravljene nove kuće i čak šta više da je otvorena pravoslavna crkva i da su se s time četnici pomirili i da se vraćaju svojim kućama.

Svim ovim lažarijama i brbljanjima, ma kako su se već svi uvjerali da su tako nešto ustaše već nekoliko puta počinile — nekoji su ljudi ipak povjerovali. Nekoji iz naivnosti a nekoji i iz straha da će narod zgaziti sve intereždžije i srebroljupce i da će si stvoriti poslije ovog rata jedan bolji i pravedniji život.

Ali mi znamo da taj potez ustaške Hrvatske znači samo njenu slabost, trulost, nesposobnost da obračuna s narodnom borbom, jer da je neprijatelj mogao s oružjem u ruci da nas uništi — on bi to uradio. Klanja i paljevine jasno govore, da je okrutna i nemilosrdna namjera fašista i izdajnika imala za cilj uništiti srpski narod, uništiti narodno-oslobodilačku borbu. Kad se nije moglo s mitraljezima i topovima počelo se sa političkim manevrima i obećanjima. Počelo se sa najogavnijom laži, da to što je učinjeno sa srpskim narodom učinile su divlje ustaše, neodgovorni ljudi, koje je i hrvatska vlast zatvorila i t.d. i t.d.

Kako vidimo iz svega ovoga, neprijatelj pronalazi sve novije i novije metode za borbu protiv nas, ali da će skršiti našu partizansku vojsku, da će ugušiti narodno-oslobodilačku borbu — to se ljuto vara.

Drugovi partizani! Vojnici slobode! Naši redovi su porasli, mi stvaramo danas vojsku ali u naše redove ne smijemo pustiti nikoga koji nije dostojan da nosi ime vojnika slobode. Raskrinkajmo i izvrgnimo ruglu sve te kukavice, izdajnike i četnike, jer to nisu sinovi jednog naroda koji se bori za slobodu. Zbijmo naše redove, stvorimo vojsku koja će razbiti u prah sve planove neprijatelja, stvorimo disciplinu i svijest jedne takve vojske koja će pregaziti sve što joj se nađe na putu. Ugledajmo se na našu veliku rusku braću, na nepobje-

⁴ Odnosi se na ofanzivu u Petrovoj gori (tom V, knj. 4, dok. br. 72).

divu Crvenu Armiju i slavne ruske partizane. Pojačajmo našu borbu, pojačajmo naše akcije. Ne zaboravimo drugovi na krv naših otaca, majki, žena i djece koja je prolivena na Grabovcu, Čemernici, Sušnjaru, Dragotini, u Glinskoj crkvi⁵ i na mnogim drugim mjestima, od ruku razbojničkog fašizma i izdajnika.

Drugovi partizani! Ta nevino prolivena krv vapi za osvetom nad razbojnikom koji nas je htio uništiti. Zgarišta naših domova Gradac, Sušnjar, Drenovac, Komogovina, Pastuša, Jabukovac i Svinjica, Banjani. Vanići jasno govore ko je Pavelić i šta hoće zločinačka ustaška politika.

Drugovi partizani! Ne zaboravimo ime jednog od najboljih sinova Banije, prvog komandanta Banijskog Partizanskog Odreda Vasilja Gaćeše, koji je pao kao heroj za narodno oslobođenje.⁶ Smrt Vasilja Gaćeše, Adama Mrakovića, Pavla Babića, Janjetović Petra, Jolić Stevana, Miloša Čavića i ostalih, neka nas sjeća uvijek na naše najbolje drugove koji su dali svoje živote na oltar slobode i neka nas uvijek podsjeti da milosti za neprijatelja i izdajnika — **nema!**

Došlo je proljeće. Došao je mjesec maj, mjesec rada. Naše aprilsko natjecanje nije polučilo rezultate koje smo očekivali. Produžimo naše partizansko natjecanje u ovom mjesecu. Neke nam majsko natjecanje bude u znaku osвете za palog komandanta i ostale drugove. Tucimo neprijatelja svagdje jer ćemo se samo tako odužiti našem porobljenom narodu. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

⁵ Misli se na pokolje izvršene 1941. godine.

⁶ Vidi tom V, knj. 4, dok. br. 40 i 129.

**PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA GRUPE NOP
ODREDA ZA LIKU OD 13. MAJA 1942. GODINE¹**

BROJNO STANJE LIČKE GRUPE

Jedinica	Partizana u četa	mobilisanih	mitraljeza naših	mitraljeza talijanskih	puškomitraljeza naših	puškomitraljeza talij.	pušaka mauzer	pušaka talij.	raznih vojnih pušaka	civilnih pušaka
I Odred	494	—	—	2	8	7	380	92	2	20
II Odred	696	—	—	3	15	8	445	102	—	—
III Odred	714	—	1	5	11	12	494	124	19	50
Batalj. „Adžija“	296	—	1	—	6	3	196	55	8	2
Udarni bataljon	212	—	—	2	2	9	108	92	—	—
Tehn. četa	22	—	—	—	—	—	5	3	—	—
Štab Grupe	32	—	—	—	—	—	12	3	—	—
Straže komande mjesta u K.	12	—	—	—	—	—	10	2	—	—
Ukupno	2478	—	2	12	42	39	1650	473	29	72

Zamjenik politkoma
Srđan Brujić v.r.

¹ Prepis originala (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 3/14, k. 1611.

ODREDA NA DAN 13. V. 1942 G.

pištolja	metaka mauzer	metaka talijan- skih	bomba	topova sa mecima	bacača mina sa mecima	eksploziva za ra- zaranje kg	napomena	Poslije nekih ak- cija naoružanje je povećano ali podatci nedosta- ju.
48	9.580	3.200	110	—	—	—	met. za tm. 900	U ovaj izvještaj nije unesena art. baterija koja se sastoji od 3 ispravna brdska topa sa oko 160 metaka i 1 top bez zatvarača. — Tenkovski vod ima 1 ispravan tenk, a 1 je na opravci. Poluen- kovski mitraljez ima 860 met. Nedostaje također tučan izvještaj o tromblonima, teškim bacačima mina i plamenju.
14	16.099	5.439	147	—	—	—	metaka za tm. 1.700	
30	17.190	6.200	118	—	—	—	mun. za tm. 4.800	
	5.300	1.547	36	—	—	8	—	
6	4.476	5.785	87	—	—		mun. za tm. 2500	
2	110	120	36	—	—	200	—	
9	480	150	6	—	—	—	—	
—	250	48	—	—	—	—	—	
109	53.485	22.439	530			208	met. tm. 7900	

Komandant
Vlado Četković v.r.

NAREĐENJE ŠTABA KOMBINOVANOG ODREDA OD 18. MAJA 1942. ŠTABOVIMA BATALJONA „MARKO OREŠKOVIC“ I „BUDE BORJAN“ ZA NAPAD NA DOLAC, KRUPU I DUBOKI DOL¹

ŠTAB
KOMBINOVANOG ODREDA²
Dana, 18/V.1942, u 14 sati.
Plavno.

ŠTABU BATALJONA „M.O.“³ I BATALJONA „B.B.“⁴

1) Primili smo Vaš prvi izvještaj.

2) Daje Vam se u zadatak da u noći od 18 na 19/V razrušite prugu na dva mjesta, i to sjeverno i južno od Bendera. Na sjeveru negdje oko Prljeva i Pribudića, a na jugu negdje na Debelom brdu. Nastojte razrušiti što veću dužinu pruge i u tu svrhu pokupite sve maljeve iz okolnih sela. Po potrebi možete eventualno povesti same seljake i seosku omladinu.

3) Noću od 19 na 20/V. uđite u Dolac, Krupu i Duboki Dol. Cilj ovih akcija jeste čišćenje sela od ustaških odnosno četničkih bandi, prikupljanje oružja, sakupljanje dobrovoljaca za partizane i partizansku vojsku, popularizacija Narodno-Oslobodilačke borbe i stvaranje Narodno-Oslobodilačkih odbora. Dana 20/V. zadržite se u istim mjestima.⁵

4) Još noćas, poslije izvršene akcije na prugu poslat ćete veći dio dobrovoljaca iz Zrmanje u Plavno, da bi ovdje ušli u sastav novoformirane čete. Neka ih bude barem 20. Pošaljite ih po mogućnosti naoružane i pazite dobro da pođu sigurnim putem držeći se što više Vilinoga Klanca i samoga Crnog Vrha, zato jer su Talijani na Kiti i još nekim okolnim koticama.

5) Morate osigurati i spremati za novoformiranu četu što veću količinu hrane, ako je ikako moguće prebaciti jedan dio ovamo, drugi dio sklonite u toj okolini, ali neka se točno zna

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 21'24, k. 1611.

² Odred je formiran 5. maja 1942. u južnoj Lici. Detaljnije o tome vidi tom V. knj. 4, dok. br. 66, 75 i 78 i članak „Dejstvo Kombinovanog partizanskog odreda u sjevernoj Dalmaciji 1942 g.“, Petar Kleut, Vojno-istorijski glasnik br. 3, 1950.

³ „Marko Orešković“

⁴ „Bude Borjan“

⁵ O rezultatu akcije vidi izvještaj u tomu V, knj. 4, dok. br. 80.

da ta hrana treba da osigura mladoj četi pomoć u prvim danima.

6) Ispitajte najdetaljnije sve uhapšene. Cilj istrage Vam mora biti ne da li je jedan lično više ili manje u čitavoj stvari kriv, nego kako je funkcionisao sav taj sistem njihovih veza sa Talijanima, s ustašama (Knin), s popom Đuićem, kako su djelovali unutar sela, sistem špijunaže i t.d. Ako se među njima nađe neki koji bi bio naročito dragocjen za našu obavještajnu službu pošaljite ga odmah vezana, sa sigurnom stražom k nama. Najpoznatije i najopasnije poslije istrage strijeljati, a ako ima nekih lakših poslije istrage pustiti sa ekonomskom kaznom.

7) Od 17 ov. mj. u jutro kod nas traju borbe. Tokom 17 ov. mj. četnici su sa Strmice zauzeli sve kote istočno od Plavna, napali na naše čete i patrole. Napali su i na samoga komandanta koji je išao prema Srbu, iz njegove pratnje dva su druga mrtva, a nekoliko ih je ranjeno. On sam se je sretno izvukao.⁶ U noći od 17 na 18 četnici su napustili kote, a naše četiri čete ušle su u Golubić, tamo su počele sa razoružavanjem, ali su ih Talijani i četnici iznenadili, borba se nastavlja, o detaljima nismo izviješteni. Danas od rana jutra Talijani polazeći iz Bendera zauzeli su Kitu na kojoj se sada utvrđuju i šire se sjeverno prema Dragašićima i s njima se borbe nastavljaju.

8) Šaljite nam točne izvještaje o zaplijenjenom materijalu, sve vijesti o prvoj četi bataljona „B. B.“, informacije o kretanju Talijana i detalje o Vašem radu. Na jugu od Bendera čuje se topovska paljba, razjasnite nam razloge.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

Komandant
Pet. Kleut

⁶ Vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 34—1, k. 102.

IZVJEŠTAJ ŠTABA KOMBINOVANOG ODREDA OD 20. MAJA 1942. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O ORGANIZACIONOM STANJU BATALJONA¹

ŠTAB
KOMBINOVANOGA ODREDA

Broj: Op. 5/42.

Dana, 20/V. 1942, u 17 sati.
Plavno.

GLAVNOM ŠTABU PARTIZ. ODREDA HRVATSKE

Do sada smo poslali već četiri operativna izvještaja G.Š.H.,² Štabu Ličke Grupe³ i III Ličkom Odredu.⁴ ali do danas nismo primili nijedan dopis iz koga bi mogli vidjeti da naše izvještaje dobivate, gdje bi dobili uputstvo za dalji rad, pregled događaja na ostalim sektorima i t.d.

Od bataljona koji su prešli u Zrmanju nismo poslije 18 ov. mj. primili izvještaj. Mi smo im međutim poslali naređenja za njihov dalji rad.⁵ Na sektoru Plavna nije bilo 19 i 20 ov. mj. većih akcija. Naše predstraže na liniji Orlovica—Greda imale su ova dva dana manjih sukoba sa četnicima koji su iz Strmice pokušavali uspeti se na obližnje kote, i odbili ih bez gubitaka na našoj strani. Naše predstraže na Kiti ponovo su zauzele ovo brdo i neprestano se čarkaju sa Talijanima koji prave manje ispade sa Bendera prema Plavnu i tuku bacačima naše položaje na Kiti. Neprijateljski bombarderi bacili su 20 ov. mj. na Plavno i okolna brda oko 100 bombi i mitraljirali neke zaseoke. Do sada još nemamo vijesti da je bilo gubitaka ili štete. Artiljerijom su također tukli po okolnim brdima bez štete po nas. Danas se primjećuju veće neprijateljske kolone na pravcu Knin — Golubić — Strmica i Knin — Radljevac — Bender.

Dalje bavljenje u selu Plavnu većeg broja partizana vrlo je teško jer žita kao što smo javili uopće nema, a i kukuruz smo već skoro sav pojeli. Jučer 19 ov. mj. pred večer održali smo zbor na kome je učestvovalo oko 400 ljudi i nešto žena. Narod je dobro primao naša obrazlaganja te je na završetku

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 49/1, k. 102 A.

², ³ Vidi tom V, knj. 4, dok. br. 66 i 69.

⁴ Vidi dok. br. 59.

⁵ Vidi dok. br. 57.

zboru izabran i N.O.O. koga smo u sporazumu sa našim simpatizerima iz mjesta predložili. Odbor smo 20. ov. mj. uveli u posao. Iz Plavna i okoline javilo se do sada oko 40 dobrovoljaca za partizane, no do sada je formiran samo jedan vod od 20 ljudi.

Proleterski bataljon u dobrom je stanju. Iz stroja je u posljednjim akcijama nekoliko drugova izbačeno, a ima ih 7 bolesnih koji neće moći krenuti noćas na put, te ih upućujemo na bolovanje u Liku.

Udarni Bataljon nalazi se tako reći u rasformiranju. Veliki broj ih se je razbolio te smo ih do sad već preko 20 uputili nazad u Liku, neki su čak i dezertirali, dok sada veći dio partizana, naročito iz treće čete, otvoreno zahtijeva da se povrate u Liku pod izgovorom da su umorni, bolesni, bosi i da pri ovakvoj ishrani ne mogu dulje ostati u ovim krajevima. 19. ov. mj. sazvali smo konferenciju Štaba bataljona, komandira i polit. komesara četa, vodnika i polit. delegata i sekretara bataljonskog biroa ovog bataljona. Na konferenciji se je u glavnom pokazalo sljedeće:

— da je ovako lošem stanju bilo više uzroka od kojih najvažniji: naglo formiranje bataljona, što nije dozvolilo da se bataljon malo saživi na miru, premorenost ljudstva (omladinska četa došla je direktno iz Gračačkog Sreza gdje je imala velike napore i vrlo slabu ishranu te je već pri polasku iz Lapca pokazivala znakove zamorenosti), vrlo slaba obuća i odjeća, te neredovna i nedovoljna ishrana. Svemu ovom treba pridodati činjenicu da je cio starješinski kadar ovog bataljona skoro bez izuzetka pokazao vrlo malo volje da nedaćama doskoči, a nezadovoljstvu i gundanju energično stane na put, već je naprotiv poveo se i sam za kolebljivim dijelom ljudstva i povlađivao negativnim tendencijama i zahtjevima partizana da se cijeli bataljon vrati u Liku na duži odmor. Danas smo i sami obilazili čete ovog bataljona i ustanovili da je stanje političke svijesti, a i fizičkih kondicija partizana zaista vrlo teško i zapušteno.

Drug Banina krenuo je danas sa nešto oružja i stvari uz osiguranje u Liku.⁶

Mi ćemo noćas sa Proleterskim bataljonom i onim dijelom Udarnog bataljona koji bude sposoban za dalji pokret preći prugu sjeverno od Bendera i krenuti dalje za Mokro Polje i Radučić. Usput ćemo na pruzi postaviti nagaznu minu. U Plavnu ostavljamo četu iz bataljona „Gavrila Principa“ i

⁶ Zbog ranjavanja bio je prebačen u bolnicu u Krbavicu. Vidi tom V, knj. 4, dok. br. 70 i 75.

novοformirani vod iz Plavna. Partizane Udarnog bataljona koji ne budu sposobni za put i sve tri bolničarke upućujemo nazad u Liku.

Brojno stanje Odreda poslat ćemo Vam u sljedećem izvještaju.⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Milić

Komandant:
Pet. Kleut

BR. 59

**PISMO ŠTABA KOMBINOVANOG ODREDA OD 22. MAJA
1942. KOMANDANTU 3. LIČKOG NOP ODREDA O ZADA-
CIMA ODREDA¹**

ŠTAB
KOMBINOVANOG ODREDA
Broj: A. 58/42.
Dana, 22/V. 1942.

KOMANDANTU III LIČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Primili smo u dva navrata Vaša pisma koja ste poslali 15 i 20 maja.² Prem da ste ih poslali na razne adrese ipak se sve te jedinice i bataljoni nalaze momentalno pod jedinstvenom komandom ovog odreda, zato Vam i na sve njih i odgovaramo.

1. Najprije da Vam razjasnimo neke stvari za koje vidimo iz pisma koje ste uputili Štabu Bataljona Sjeverne Dalmacije, da su Vam nejasne. Pomjeranje sjevernodalmatinskih četa prema sjeveru, prema Komu i Velebitu, uz Zrmanjsku dragu pa sve skoro do južne strane pruge Otrić — Gračac, nastalo je kao nužna posljedica geografskih i političkih uslova. Doduše dalmatinske su jedinice time prenesle svoj rad više na lički teren, ali su to zahtijevali opravdani razlozi i danas se već to pokazalo dobrim i plodnim. Čitavom tome kraju prijetila je ozbiljna četnička opasnost i on bi bio postao četnički da se baš u zgodno vrijeme nisu tamo pojavile naše jedinice, obranile

⁷ Vidi tom V, knj. 4, dok. br. 95.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 55/1, k. 102 A.

², ³ Vidi dokumenat u Arhivu V. I. I., reg. br. 4/22, k. 1614.

i organizovale narod. Iz tih razloga, a budući da su uglavnom partizani sjeverne Dalmacije bili Hrvati, a stanovništvo ovoga kraja bilo srpsko to je oficir G. Š. drug Rade Bulat koji je imao zadatak da operiše na terenu sjeverne Dalmacije, zatražio da mu se dade uz hrvatsku i jedna grupa partizana. Srba. G. Š. H. je to odobrio i dao naredbu Ličkoj Grupi. Po njenom nalogu pridodano mu je 45 partizana i on je s njima izvršio svoj zadatak.³ Zato nas čudi kako možete tvrditi da Vama nije poznato po kojem su poslu otišli i da Štab bataljona kojem su pripadali nije bio izviješten. Ako je to istina, onda to samo baca lošu sliku na organizaciju i red u Vašim štabovima. Ujedno smatramo da je zahtjev druga komandanta⁴ III Ličkog Odreda da se ovi drugovi odmah povrate u svoju jedinicu nastao iz njegove neobaviještenosti. Mi ćemo pogledati pobliže i to pitanje, viditi da li su oni još potrebni na ovom terenu, pa ako je zadatak izvršen poslati ih natrag u svoje jedinice. Komandant Hrvatske se sam pobliže o čitavoj stvari upoznao i u cijelosti je odobrio. Pitanje boravka u Rujištu Vi nekako postavljate usko. Istina je da je pitanje ishrane u tom kraju vrlo teško, ali viši razlozi su zahtijevali da se tamo boravi, a to da partizani tamošnje seljake radi ishrane teroriju najgrublja je laž i nikako lijepo da Vi bez kontrole postavljate pored nas Štabu Sjevernodalmatinskog Bataljona.

2. Boravak sjevernodalmatinskih četa na gore pomenutoj teritoriji nije u suštini ništa drugo nego dio sviju ovih napora i ovih akcija. Radilo se naime o tome da sav kraj na tromedi između Velebita i Dinare i s njene istočne i zapadne strane spasimo od četničkog uticaja, da tamo organizujemo naše partizanske jedinice i da vojnički okupatoru dademo udarce na vrlo važnim punktovima. Sve to baš sada vrši i ostvaruje sam ovaj Kombinovani Odred. On je već sada izvršio neke osnovne zadatke, nanio je okupatoru nekoliko ozbiljnih udaraca, u velikoj mjeri razbio četnički uticaj i treće prišao je k organizovanju partizanskih četa od drugova iz samoga ovoga kraja i sa zadatkom da ostanu i djeluju u samom kraju, jer je to jedina garancija da će ovaj kraj ostati naš i da četničke bande sutra neće opet njih nadvladati. U formiranju novih četa učinjeno je ovo: organizuje se jedna četa na samoj tromedi, u nju bi ušao vod iz Plavna — Otona — Golubića, drugi vod iz Pribudića i Prljeva i treći vod iz Dinare. Organizovana je i druga četa iz same uvale Zrmanjske. Po odobrenju Komandanta Hrvatske sve će ove jedinice ostati pod rukovodstvom Sjevernodalmatinskoga Štaba. Istina je da bi time i neka lička sela došla pod Dalmatinski Štab. No stvar stoji ovako da čitav ovaj

³ Odnosi se na formiranje bataljona „Bude Borjan“.

⁴ Đoko Jovanić

kraj stvarno predstavlja jednu cjelinu i da njega treba predati ili Ličkome ili Dalmatinskome Štabu. Komadati sela radi historijske granice bilo bi zaista pogrešno. Onda bi na primjer morali izolirati Plavno od Zrmanje, pa ne bi onda imali ni Plavna ni Zrmanje. Ako hoćemo da na ovome punktu stvarno uspijemo onda čitav ovaj kraj moramo predati jedinstvenoj komandi. Predavanje ovoga kraja Dalmatinskome Štabu donosi dvostruki plod: pomaže partizanskome pokretu u Dalmaciji, ali i pomaže organizacionom učvršćenju ovoga kraja. U to je ime Komandant Hrvatske i odobrio da ove čete dođu u sastav Sjevernodalmatinskoga bataljona. Ako su međutim interesi Ličke Grupe veći, ako bi ona mogla da rukovodi neposredno sa cijelim ovim krajem i sa bataljonom koji se ovdje stvara i ako bi to doneslo više koristi onda je stvar vrlo jednostavna — sve se može prenijeti na Ličku Grupu bez obzira jesu li sela neka lička ili dalmatinska, pitanje kompetencija nikako ne smije izaći na jav; kome je rad zgodniji, plodniji nek radi, a drugarski se uvijek možemo i moramo dogovarati.

3. U Vašem dopisu broj 75 javljate nam da nam stavljate na raspolaganje 5 volova i 220 kg žita. Mi zaista stojimo vrlo teško po pitanju hrane. Dalmacija je strašno siromašna tako da smo prisiljeni i posljednje zrno tražiti iz kuća, a i postojanje novoformiranih četa postavlja se u pitanje radi ishrane.

4. Tražite od nas da Vam nabavimo soli.⁵ Mi kao vojska toliko smo pretrpani akcijama, pokretima i ishranom da nam je nemoguće da to uzmemo na sebe. Mi se svaki dan nalazimo u drugom mjestu. No u Plavnu na primjer formiran je N.O.O., njemu i svim ostalim odborima mi ćemo poslati jedan službeni dopis u smislu dobavke soli. Samo Vas upozoravamo da je i ovdje sol vrlo teško dobiti, isključivo švercom što je sada radi vojnih operacija otežano. Ujedno nam se čini da seljaci neće rado gledati na izmjenu jedan za jedan, kad im Bosanci nude više. Uostalom, najbolje je da se Vi direktno obratite N.O.O. sela Plavna i da se s njim dogovorite.

5. Poslali smo Vam do sada već naših 5 operativnih izvještaja. Šaljemo Vam i šesti. Iz njih možete vidjeti širinu i značaj našega rada.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Milić

Komandant:
Pet. Kleut

Šaljemo Vam prepis pisma III. O.⁶

⁵ Redakcija ne raspolaže prilogom.

**NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 23. MAJA 1942. O POSTAVLJENJU RUKOVODILACA NA
KORDUNU, BANIJI I U LICI¹**

N A R E D B A br. 10.

Komandanta Narodno-oslobodilačkih Partizanskih Odreda
Hrvatske od 23. V. 1942 god.

I. Dosadašnji komandant Grupe Kordunaških Partizanskih Odreda drug Manola Ivan stavlja se na raspoloženje G.Š.H.²

II. Za komandanta Grupe Kordunaških Partizanskih Odreda imenuje se drug Čanica Opačić, dosadašnji komandant I. Kordunaškog Partizanskog Odreda.

III. Dosadašnji politički komesar Grupe Ličkih Partizanskih Odreda drug Martin (Šime Balen) stavlja se na raspoloženje G.Š.H.

IV. Za političkog komesara Grupe Ličkih Partizanskih Odreda imenuje se drug Rade Žigić.

V. Dosadašnji komesar Banijskog Partizanskog Odreda drug Đuro Kladarin stavlja se na raspoloženje G.Š.H.³

VI. Funkciju političkog komesara Banijskog Partizanskog Odreda vršit će do daljnjeg naređenja drug Ranko Mitić.

VII. Ovu naredbu pročitati pred strojem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

V. Katić

(M.P.)

Komandant:

Ivo Vladić

Na znanje i postupak:

- I. Grupi Ličkih Partizanskih Odreda
- II. Grupi Kordunaških Partizanskih Odreda
- III. Banijskom Partizanskom Odredu
- IV. Štabu II. Operativne zone
- V. Štabu III. Operativne zone
- VI. Štabu IV. Operativne zone
- VII. Štabu V. Operativne zone
- VIII. Komandantu I. Proleterskog Udarnog Bataljona.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 6-1/3, k. 103.

^{2, 3} Zbog formiranja Štaba 1. operativne zone stavljeni su na raspolaganje Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske (vidi tom V, knj. V, dok. br. 1).

**IZVJEŠTAJ ŠTABA KOMBINOVANOG ODREDA OD 29.
MAJA 1942. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE
O RASFORMIRANJU ODREDA¹**

ŠTAB
KOMBINOVANOG ODREDA
29-V-1942 u 23,30h
Raduč

30. V. 1942

Operativni izvještaj

**GLAVNOM ŠTABU PARTIZANSKIH
ODREDA HRVATSKE**

28 ov. mj., pošto je bataljon „B.B.“² izašao iz sastava odreda, prestao je da funkcionise i dosadanji štab ovog odreda.³ Pošto su bataljoni Proleterski, Udarni i „M.O.“⁴ krenuli zajedno za Liku, uspostavili smo sami novi štab za taj odred do povratka u Liku, i to: k-dant Petar Kleut, politkomesar Miloš Kukić i oper. oficir Milan Šijan. 28. ov. mj. u 13^h odred je krenuo iz sela Golubići, a istog dana do ponoći imao je stići u Sv. Rok gdje bi izvršio čišćenje sela od ustaša.

Nismo nikako mogli naći vodiča koji bi poznao staze kroz Velebit. Krenuli smo bez vodiča, i dok je bio dan orijentisali smo se pomoću karte. Noć nas je zatekla u šumi kod Crnih Potoka.⁵ Tu smo izgubili put, te, ne mogavši se sa stikom kretati kroz gušćar, prenoćili smo u šumi, a u zoru krenuli dalje. Odustali smo od akcije na Sv. Rok i htjeli proći za Raduč. Međutim kad smo bili prema Sv. Roku, ustaše i žandari iz zasjede otvorili su vatru na našu kolonu. Razvila se je borba koja je trajala cijelog dana. Neprijatelj je dobio znatna pojačanja iz Lovinca i od Talijana. Mi smo se pod zaštitom proletara povlačili prema Raduču padinama Velebita. — Uveče u 8^h sve su jedinice bile u Raduču.

U ovoj borbi imali smo 4 ranjena od kojih jedan nešto teže (obje noge, ali bez ozljede kosti). — Komandant je bio upao u klopku (svojom krivicom) i od ustaša opkoljen, no ipak uspio umaći.

¹ Original (pisan mastiljavom olovkom, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 20/3, k. 102.

² „Bude Borjan“

³ Vidi naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske u tomu V, knj. 4, dok. br. 75.

⁴ „Marko Orešković“

⁵ Na karti: Crvenj potoci.

Sutra će uveče odred preći prugu i izvršiti na pruzi akciju. Potom će bataljon „M.O.“ krenuti za Srb a Udarni i Proleter-ski doći će u Korenicu 1 juna uveče.

Ishrana će se putem vršiti u redu, jer smo za to već pre-
duzeli potrebne mjere.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Miloš Kukić

Komandant
Petar Kleut

BR. 62

**POZIV DOMOBRANSKIH OFICIRA, PREBJEGLIH PARTIZA-
NIMA, DOMOBRANIMA I OFICIRIMA DOMOBRANSTVA
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE KRAJEM MAJA 1942.
NA ZAJEDNIČKU BORBU PROTIV OKUPATORA¹**

**DRUGOVI DOMOBRANI. DOČASNICI I ČASNICI
HRVATSKOG DOMOBRANSTVA!²**

Pošto smo uspjeli nakon teških priprema i zlostavljanja od strane krvavog ustaškog terora, da se izvučemo i da pre-
bjegnemo na stranu pravde i narodnih ideala — drugovima partizanima — u svetu borbu do konačnog istrebljenja posljed-
njeg ustaše, četnika i okupatora. ovime vas pozdravljamo. Po-
zivamo vas kao svjesne Hrvate i rodoljube, koji volite iznad svega svoju zemlju i koji ne smijete dozvoliti da vašu zemlju gaze plaćeničke sluge izdajnika Pavelića, koje platiše okupa-
tori Nijemci i Talijani i koji Hrvate i ovu našu djedovinu pro-
dadoše za Judine srebrenjake, da dolazite u naše redove. Po-
zivamo vas da oružjem u ruci zadamo smrtni udarac okupa-
torima, Nijemcima i Talijanima i izdajnicima roda svoga —
Paveliću i njegovim krvavim ustašama i četnicima.

Domobrani, dočasnici i časnici! Vi znate i osjećate to, kakva se razlika pravi između vas i ustaša. Da ne govorimo o odijelu i vašim civilnim službama i prvenstvima u njima, nego jedino o vašoj svakidašnjoj potrebi o — hrani. Kakvu hranu imate vi, drugovi, a kakvu imaju ustaše? To ste imali prilike vidjeti.

¹ Original (pisan latinicom, umnožen na geštetneru) u Arhivu V. I. I., reg. br. 8—1/7, k. 101.

² Poziv je napisan krajem maja 1942. u Korenici.

Ne osjećate li da ste na svakom koraku zapostavljeni i da na vas posljednji ustaša gleda kao na marvu, kojoj je on gospodar? Zašto da to trpите? Zar ustaše predstavljaju narod, a ne vi? Zar šaka izroda i razbojnika da vas, čestite sinove ove krvlju od ustaških gamadi natopljene zemlje, drži u svojoj vlasti i da vam komandira. Drugovi domobrani, promislite dobro, čemu sve to vodi. Vjerujte ovim riječima, koje vam upućuju vaši Hrvati, časnici, koji sa zebnjom gledamo na vaše muke i vaš položaj.

Vidite li vi, da ste opkoljeni sa svih strana od drugova partizana, koji veći dio zemlje okupirane Jugoslavije drže u svojoj vlasti. Mi partizani znamo, da ste vi čestiti i da ste nevini u pokolju, koji je izvršen nad nedužnim srpskim seljakom — vašim bratom, zato vam upućujemo ovo, što je u interesu vas i vaših porodica i cijele ove naše napaćene zemlje. Ne vidite li kako vam se baca lug u oči? Zar su vama bliži po krvi i po običajima Nijemci i Talijani, nego braća Srbi? Zašto da se borite protiv svoje savjesti i uvjerenja?

Drugovi domobrani! Znajte, da plaćeničke sluge Nijemaca i Talijana, ustaše i četnici, idu za tim, da se što više unište međusobno Hrvati i Srbi i da onda oni, kojima ostane glava na ramenu iz ovoga u historiji nepoznatoga bratoubilačkoga rata, zajašu na grbaču i sišu krv. Ne osjećate li ludoriju i besmisao, kada vas gone u akciju na klaonicu — brat brata da tuče. Zar vi imate poleta za borbu, drugovi?

Nemate, znamo mi to, ali vas oni gone, koji su plaćeni za to, da vi ostavljate svoje glave za tuđe račune, da oni poslije na vašim kostima i suzama vaših majki, žena i djece pune svoje džepove. Trgnite se iz sljepila, koje vam je navučeno na oči, i ne dajte da narod strada, jer na vama je, drugovi, **domobrani, dočasnici i časnici da branite ovu našu svetu zemlju od dušmana**, koji hoće da je priključe pod svoje, kada vas nestane, kada nestane čestitoga hrvatskog i srpskog naroda.

Drugovi! Znajte, da u masama po cijeloj zemlji prelaze svjesni domobrani, dočasnici i časnici na stranu partizana — boraca za narodne ideale i da smo danas toliko jaki, da nema te sile, koja nam se može suprotstaviti, jer se borimo za prava i pravdu i za sve ono, što je lijepo i čestito. Mi se borimo za jednu zaista nezavisnu Hrvatsku, za jednu slobodnu i sretnu Hrvatsku, za budućnost našeg naroda.

Nemojte vjerovati i nasjedati raznim lažima neprijatelja, koji govore, da partizani nemaju soli, gasa, obuće, odjeće itd. **Imamo mi svega, više nego vi tamo. Vi jedete kukuruz suhi, a ovdje narod, hrvatski i srpski, objeručke daje pšenicu.** Talijane i Nijemce tučemo kao stoku, otimamo im čitave transporte

hrane, oružja i municije, tako da danas predstavljamo jednu veliku narodnu vojsku, koja zna zašto se bori, koja ima ideju vodilju, a zašto se vi borite, drugovi domobrani, dočasnici i časnici? Borite se za slugu i plaćenika Talijana i Nijemaca — krvnika Pavelića, koji pustoši vaše domove i u crno zavija vaše žene i djecu.

Mi, dok smo još bili silom prilika u vašim redovima, također nismo znali da razlikujemo partizane i četnike. Znajte i vjerujte nama, vašim bivšim časnicima, da partizani predstavljaju bedem branilaca hrvatskog i srpskog naroda, koji tuku i satiru na svakom koraku ustaše i četnike, kao i okupatore Nijemce i Talijane, i da partizani predstavljaju čitav hrvatski i srpski narod, koji se bori za svoja prava. Mi nismo sami, jer se borimo na strani naše mile braće Rusa a svi pod vodstvom našega najvećeg i u historiji najgenijalnijega čovjeka, koji se ikada rodio — druga Staljina.

Nepobjediva Crvena Armija napreduje, a s njom svi narodi Evrope najtjesnije sarađuju i bore se za spas narodnih svetinja i narodnih prava.

Drugovi domobrani, dočasnici i časnici! Još jednom vas pozivamo kao svoju braću, da shvatite naše riječi, koje vam dajemo kao amanet na vašu svijest i savjest. da dodete svi u naše redove — u redove **Narodno-oslobodilačke vojske** — drugovima partizanima, da ponesete vaše oružje i municiju, da se borimo svi skupa Hrvati i Srbi i naša draga braća Muslimani rame uz rame do konačne pobjede protiv okupatora i narodnih izdajica ustaša i četnika.

Hrvati, na vama je da spasite svoj narod od pokolja i primite ovo kao jedino, **što će spasiti hrvatski i srpski narod, a narod hrvatski i srpski i historija bit će vam zahvalni.**

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

djelatni poručnik: R.³ Vuković, 15. bojna 12. puk.

poručnik pilot: Rudi Čajavec⁴

pričuvni poručnik: M.⁵ Dasović, 15. bojna 12. puk.

časnički namjesnik pilot: Franjo Kluz⁶

vodnik pilot: Jazbec Milutin

djelatni narednik: Nikola Tičac, 14. sat. 12. puk.

„ „ Grahovac Ivan, 14. sat. 12. puk.

³ Rudi

⁴, ⁶ Obojica su se spustila avionima 23. maja 1942. na oslobođenu teritoriju Bosanske krajine. Detaljnije o tome vidi tom IV, knj. 5, dok. br. 37, napomenu 5.

⁵ Martin

domobrani: Turkalj Josip, 14. sat. 12. puk. Bihać
 „ Špoljarić Andrija, 14. sat. 12. puk. Bihać
 „ Grahovac Luka, 14. sat. 12. puk. Bihać
 „ Skorup Pavao, 14. sat. 12. puk. Bihać
 „ Bronzović Joso, prateća satnija B. Luka
 „ Čulumović Dane — Gospić

BR. 63

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA ŠTABA NOP ODREDA ZA SJEVERNU DALMACIJU OD 1. JUNA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O POLI- TIČKOM STANJU U BUKOVICI¹

ŠTAB NAR. OSL. PARTIZ.
 ODREDA
 ZA SJEVERNU DALMACIJU

A. Br. 38/...

Br. 1/42

Datum 1 juna 1942

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE (politkomu)

Izvještaj politkoma

Opći politički položaj prije dolaska Kombinovanog Odreda² na naš teren bio je dosta slab u Sjevernoj Dalmaciji izuzev jednog dijela Primorja i istočne Bukovice, gdje politički stojimo prilično. U Bukovici se je ovog proljeća radilo neloše, jer su tu skoro cijelo vrijeme bili na terenu 2—3 člana O.K.³ Bukovica se jako boji paljevina kuća, ali će taj strah da iščezne kada naše čete budu tamo krstarile i tukle okupatora. Snagom i pomoći koju nam je ukazao Kombinovani Odred u krajnjem dijelu Sjeverne Dalmacije uspjelo se je dosta, a osobito od Knina do Plavna i Tromeđe, kod Krupe i Golubića i u nekim

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 13/3, k. 1494.

² O dejstvima Odreda vidi dok. br. 48, 49, 50 i tom V, knj. 4, dok. br. 66 i 82.

³ Na terenu bili su sekretar Okružnog komiteta KPH za sjevernu Dalmaciju Marko Jurlin, član OK Nikola Sekulić Bunko i Milka Belamarić, zadužena za rad sa ženama. Vidi tom V, knj. 4, dok. br. 82.

ustaškim selima više Ervenika. Tu su djelomično rasturene i uništene ustaške i četničke bande, a time se i politički dosta djelovalo. U dotičnim krajevima održan je priličan broj zborova, a u nekim selima gdje je to bilo moguće stvoreni su narodno-oslobodilački odbori. U samoj Bukovici organizirano je oko 25 narodno-oslobodilačkih odbora. Istina ti odbori nisu još onakvi kakovi bi trebali da budu, ali iz dana u dan oni postaju bolji.⁴ Naš Bataljon „Bude Borjan“⁵ (prije nego je formiran Odred⁶) uz pomoć partijske organizacije Bukovice poradio je da se dostojno proslavi praznik 1 maj. Tom prilikom održani su po mnogim selima zborovi, starijih i omladine ženske i muške. Toga dana bilo je svečano i nije se radilo po selima. Umnožen je prvomajski letak C.K. Po brežuljcima bilo je oko 30 plamenova. Po većim selima ispisane su parole. Bilo je gorućih parola kao i crvenih zastava. Što se tiče političkog rada u našim bataljonima ne stoji baš najlošije, premda se može reći da sav politički rad u bataljonima još nije poprimio pravi organizacioni karakter, ima još nedostataka koji će se morati likvidirati. Po svim četama dva naša bataljona osim u III četi Bataljona „Branka Vladušića“ oko Plavna, Pribudića i Prljeva, koja je tek u formiranju, postoje partijske jedinice. Svaka četa ima 5 do 12 partijaca. Tamo gdje su partijske jedinice postoji i S.K.O.J. Naš O.K. S.K.O.J-a poslao je opširne direktive za rad u S.K.O.J-u i omladine po četama. Upute za ovo dobio je od C.K. S.K.O.J-a Hrvatske. Politički rad po četama vrše partijske jedinice, politkomi četa a i vodni delegati. U većini četa postoje kulturno-prosvjetni odbori kao i pjevački zborovi. Sastanci se održavaju kad god se ima za to vremena. U zadnje vrijeme nakon akcija primili smo oko jednu desetinu novih drugova u našu Komunističku Partiju, koji su se pokazali hrabri i odani našoj Partiji. Nastavićemo sa novim primanjem pokretu odanih i borbenih drugova, a čistiti našu Partiju od kolebljivaca. Ima mnogo nedostataka u našem političkom radu. Na primjer neki naši drugovi partizani, članovi Partije, pokazali su se aljkavo i često puta izbjegavaju teže poslove (kao napr. nošenje raznih stvari). Tome smo sigurno i mi politički komesari prilično krivi. Poslije borbe ili napornoga marša drugovima partizanima se objašnjava suština stvari i težina naših zadataka. Radi naglog porasta broja partizana moralo se je prići reorganizaciji i stvaranju novog Bataljona, pa radi toga još nisu formirani partijski bataljonski biroi (birani). Oni će biti formirani u roku od 8 dana. Pitanje ishrane bilo je do sada prilično teško rješavano. To se može pripisati

⁴ Vidi dok. br. 77.

⁵ O formiranju Bataljona vidi tom V, knj. 4, dok. br. 58.

⁶ Vidi tom V, knj. 4, dok. br. 81.

nedovoljnoj inicijativi političkih komesara. Nakon rekvizicije banditskih gnijezda Krupe i Golubića za izvjesno vrijeme do-
bro smo osigurani sa hranom i u buduće ćemo se starati da
naši partizani ne budu gladni. Zadnje vrijeme od jednolične
hrane (mesa i pure) ljudi se češće tuže na bolove u stomaku.
Nastojaćemo što prije nabaviti veće količine šećera kako bi
donekle naši ljudi bili opskrbljeni sa neophodno potrebnom
hranom. Za 10 dana počće izlaziti naš list „Partizanska Bor-
ba“ za Sjevernu Dalmaciju kako je to Štab Odreda zaključio
na svome sastanku na 29 maja.

Naš partizanski pokret u Sjevernoj Dalmaciji nekako se
neprirodno odjednom razvio. Ja to tumačim time, da su kod
nas mase bile za borbu, ali da izvjesni naši ljudi iz rukovod-
stva Partije nisu imali dovoljno odlučnosti, da povedu mase u
borbu. To što danas mi posjedujemo može se u priličnom za-
hvaliti pomoći koju nam je ukazao Glavni Štab i Štab IV Ope-
rativne Zone preko druga Rade Bulata i druga Milića.⁷

Uz borbeni partizanski pozdrav

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkom
Marko Jurlin

⁷ Misli se na ulogu Kombinovanog odreda. Vidi tom V, knj. 4, dok.
br. 42 i 69.

UPUTSTVO POLITIČKOG KOMESARA 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 4. JUNA 1942. POLITIČKIM KOMESARIMA I DELEGATIMA PODREĐENIH JEDINICA O MOBILIZACIJI HRVATSKOG STANOVNIŠTVA, DISCIPLINI U ODREDIMA I SARADNJI SA NARODNOOSLOBODILAČKIM ODBORIMA¹

ŠTAB

I. OPERATIVNE ZONE

NAR. OSL. PARTIZANSKIH ODREDA

HRVATSKE

Komesarijat

Br. 1/1942

4. VI.1942

SVIM POLITIČKIM KOMESARIMA I DELEGATIMA

Naša borba, danas, poprima sve oštriji i širi zamah. Da bi je mogli uspješno voditi dalje, ići uspješno iz bitke u bitku, do konačne pobjede nad mrskim okupatorom i njegovim slugama, pred političkim komesarima stoje veliki zadaci. koje oni moraju riješiti — a koji su od bitnog značaja za daljnji razvitak i uspjeh narodno-oslobodilačke vojske.

Ti zadaci su sljedeći:

- 1) Politički i vojnički u zajednici sa komandirima i komandantima organizovati našu vojsku, organizovati propagandu šire i uspješnije, postaviti mnogo tješnji odnos između vojske i N.O.O., biti mnogo budniji i oprezniji u svom komesarskom radu.
- 2) Prenijeti težište narodno-oslobodilačke borbe i na hrvatske i muslimanske mase, njihova mobilizacija u partizane, pitanje HSS-a i odnos prema domobranima.
- 3) Prikazivati stalno ko su i šta hoće četnici i Draža Mihailović.
- 4) Ostvariti jedinstvenu borbu naših naroda u borbi protiv okupatora i izdajnika.

I. Bez sumnje da su politički komesari odigrali bitnu ulogu u stvaranju i organizaciji naše partizanske vojske. ali je još dosta daleko od toga da smo svoje dosadašnje dužnosti ostvarili kako treba.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 13 I, k. 1468.

Naši odredi još uvijek ne predstavljaju jednu čvrstu borbenu i svjesnu cjelinu. Mi moramo razviti u njima puni borbeni zamah i svijest koja će omogućiti sprovođenje u život svih naredbi i direktiva u potpunosti. Moramo strpljivo i neumorno objašnjavati i ubjeđivati drugove partizane u nužnost svih naređenja da se ostvare, i da se jedino putem izvršavanja svih naših zadataka odužujemo svome narodu i narodno-oslobodilačkoj borbi. Da bi što bolje sproveli u praksu i ostvarili saradnju svih narodnih snaga, treba stvoriti što tješnji kontakt u saradnji svih političkih komesara i delegata u odred, održavati što više savjetovanja i vršiti svagdje i na svakom koraku strogu kontrolu rada naših drugova. Svi komesari moraju biti svjesni odgovornosti za svoj rad i baš tu odgovornost za rad trebamo i moramo da prenesemo na sve ostale.

Učvrstiti disciplinu u odred, biti svjestan odgovornosti za sve ono što učiniš, stvoriti zdrav i pravilan odnos partizana i pretpostavljenih drugova, učvrstiti jedinice i borbeno ih oformiti, ići iz akcije u akciju, — zahtjeva od drugova komesara da svoj rad sistematski i planski organizuju i da ga postave na šire osnove. Svaki komesar odreda i bataljona neka uspostavi svoju samostalnu tehniku. organizuje sam davanje radio-vijesti, štampanje letaka i ostalog propagandnog materijala, i da na osnovu svih potreba njegove jedinice i sam stvara literaturu za čitanje i učenje. Biti uvijek budan i oprezan i što je najvažnije pravilno reagovati na sve ono što se pojavi u njegovoj jedinici i uopšte na sektoru gdje djeluje. Biti spreman da uvijek odgovoriš bilo sastankom, bilo letkom, bilo uputstvom ili okružnicom na sve greške, nerazumijevanja ili podmetanja od strane neprijatelja u svome radu.

N.O.O-ima, naročito u danima neprijateljskih ofanziva kada je najpotrebnije, treba dati punu podršku. jer u tim danima oni se često puta potpuno izgube. Tjesna saradnja sa odborima narodno-oslobodilačke fronte, pomoći ih u organizaciji naroda, davati im stalno pomoć i savjetovanje, kontrolirati njihov rad, to je uslov i put za stvaranje jedinstvene borbe naroda protiv fašizma.

II. Uspjeh narodno-oslobodilačke borbe u našoj zemlji, njen daljnji razvitak zavisi o uvlačenju hrvatskog naroda u oslobodilački rat protiv okupatora. To pitanje postavljeno je još u početku naše borbe, ali njegovom ostvarivanju nije se prišlo onako kako treba — iako su uslovi za to dobri.

Naši odredi koji su išli u hrvatska sela nisu politički bili dovoljno pripremljeni. Išlo se samo zbog oružja, dok najvažnijem: pitanje mobilizacije hrvatskih masa za borbu protiv okupatora, raskrinkavanje ustaša i reakcionarnog vodstva HSS-a, traženje i stvaranje pogodnog terena za stvaranje partizanskih

jedinica sastavljenih od Hrvata sa djelovanjem u hrvatskom narodu, nije se posvetilo dovoljno pažnje.

Mi moramo odvojiti ustaške zločince od hrvatskog naroda. isto tako raskrinkati vodstvo HSS-a kao kočničara i protivnika narodno-oslobodilačke borbe. Mase HSS-a i više vodstvo treba pridobiti za narodno-oslobodilačku borbu, hrvatskom narodu treba objasniti da su partizani jedina garancija njegove slobode, jedina odbrana od četničkih noževa i jedini koji stoje na liniji bratstva Srba i Hrvata, na liniji zajedničke borbe svih poštenih ljudi protiv okupatora i izdajnika. Sistematski i uporno objašnjavati i uvlačiti hrvatski narod u borbu.

U čišćenju hrvatskih sela od ustaša treba dobro pripremiti partizane. Čuvati se pljačke i paljenja, jer to je pitanje našeg uspjeha. Organizovati zborove i sastanke, tumačiti narodno-oslobodilačku borbu i pristupiti mobilizaciji za partizane. Gdje nismo u stanju to izvršiti, pa makar jednu od gornjih tačaka, ne treba ni ići tamo. Ići u ona sela gdje imamo najviše mogućnosti za uspjeh, jer ćemo samo na temelju uspješnih akcija u hrvatskim selima uspjeti i demoralizirati ostala sela gdje je ustaški uticaj jači. Grupe koje ćemo slati da djeluju među hrvatskim stanovništvom, a što stoji pred svima nama, treba dobro organizovati i pripremiti i staviti im sve na raspoloženje, da bi mogli što uspješnije djelovati. Grupa Kordunaških Odreda već je dala primjer ostalim u tom pogledu i prema posljednjim rezultatima vidi se da je učinjen jedan korak napred.

Naš odnos prema domobranima nije onakav kakav bi trebao da bude i u tom pogledu učinjeno je mnogo grešaka i propusta, naročito prema zarobljenicima. Zarobljene domobrane treba zadržavati što duže, objašnjavati im potrebu da i oni povedu borbu protiv fašizma i da sudbina hrvatskog naroda zavisi o tome, da li će hrvatski narod stupiti u zajednici sa svim potlačenim narodima u borbu protiv okupatora ili ne. Prikazati im naročito zločinački rad četnika i Draže Mihailovića kao ministra jugoslovenske velikosrpske vlade. Veze koje imamo s domobranima u kasarnama ne iskorištavaju se onako kako treba i uvijek se svode na pojedinačno sastajanje. Tu stvar treba šire postaviti. Domobranima treba staviti u zadatak da organizuju vojničke komitete čiji će zadatak biti da prelaze u širem obimu na našu stranu. da organizuju izdavanje oružja i municije i da povedu širu akciju protiv ustaške države.

III. Četnici iz dana u dan dižu sve više glavu. Draža Mihailović šalje svoje oficire u razne krajeve naše zemlje, koji kod nas na našem sektoru rade pod okriljem okupatora — Talijana i nastoje minirati i uništiti narodno-oslobodilački pokret. U Lici oni sistematski nastoje svojim velikosrpskim laganjima i klevetama protiv partizana, na bazi osvete srpskog na-

roda, raspiriti nacionalnu mržnju i okupiti srpski narod oko sebe. Mi to moramo spriječiti. Poduzimati energičnu kampanju protiv njih i u masama ih raskrinkavati, pokazati njihovo pravo lice onakvo kakvo jest tj. kao izdajnike i okupatorske agente. Četnička žarišta treba nemilosrdno likvidirati.

Svaki komesar, svaki borac mora danas biti budan više nego ikad. Ne dozvoliti uvlačenje četnika u naše redove, jer je to njihova taktika da nas miniraju i znati kako koji partizan diše. Slučajevi koji su se desili, da se u pojedinim jedinicama pojavilo bježanje nekih smutljivaca četnicima, u mnogo čemu krivi su komesari — jer to je rezultat nebudnosti i nepoznavanja svojih ljudi, sa kojima dnevno radiš. Obavještajnu službu u odreda i van odreda treba čvrsto organizirati tako, da se mogu paralizirati svaki pokušaji neprijatelja protiv nas. U kampanji koju trebamo poduzeti protiv četnika, objaviti naročito sporazum ustaša i četnika,² jer je okupator uspio da te sluge pomiri i uperi protiv nas.

IV. Uvlačenjem svih naših naroda u borbu protiv okupatora i izdajnika, raskrinkavajući u masama sve neprijateljske manevre, stvorićemo čvrsto borbena jedinstvo naših naroda protiv fašizma i protiv svih onih koji bi htjeli opet zajašiti na grbaču našeg naroda. Sve te tipove i probisvjete, kapetane i generale, vodstvo HSS-a i agente stranih sila *treba lišiti svakog oslonca u narodu* jer ćemo samo tim osigurati siguran put narodno-oslobodilačkoj borbi do konačne pobjede.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar.

² Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 24.

PISMO DELEGATA CENTRALNOG KOMITETA KP JUGO-SLAVIJE VLADIMIRA POPOVIČA OD 6. JUNA 1942. IVANU KRAJACIĆU I DRAGUTINU SAILIJU O RAZVOJU NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA NA OSLOBODENOJ TERITORIJI I O KORIŠTENJU VEZA PRI PREBACIVANJU DRUGOVA U PARTIZANSKI ODRED¹

Za druga Brku² i Konspiratora³

Dragi drugovi.

Za sve vrijeme što se ovdje nalazim primili smo od vas jedan jedini izvještaj. Prije neki dan stigao je i Fric⁴ sa još jednim drugom.

Uspostavljanju redovnih i stalnih veza s nama niste posvećivali dovoljno pažnje, ma da je u nekoliko navrata došlo mnogo drugova iz Zagreba. Tom pitanju od sada morate posvetiti veću pažnju, morate nastojati svim silama da nam redovno stižu vaši izvještaji, kako bi vam mogli što više pomoći u radu.

Obzirom na nemogućnost dužeg održanja Frica u Zagrebu, odlučili smo da ga pošaljemo na rad u Slavoniju. On će tamo preuzeti komandu Zone,⁵ a drug Gašpar⁶ će biti polit. komesar. U Zagreb ćemo na njegovo mjesto poslati druga Slavka⁷ čim se ukaže prva mogućnost. Do dolaska druga Slavka, neophodno je potrebno da drug Brko obavlja sve poslove koje je vršio Fric. Prema našem ranijem zaključku drug je Brko trebao ići za komandanta u Slavoniju. Za svaku je osudu aljkavost tamošnjih drugova, koji nisu našli načina da tu odluku sprovedu u život. Međutim, kada nas je Fric obavijestio, da Brku traži šef, to otpada za sada (mi ćemo nastojati da on ostane kod nas), jer ne znamo kako bi dugo mogao obavljati tu dužnost. U koliko se šef saglasi da Brko ostane kod nas, u tom slučaju će preuzeti komandu III. ili II. Operativne Zone, već prema prilikama. Ako u tom pogledu dobijete kakvo rješenje hitno nas obavijestite. U svakom slučaju Brko ostaje u

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H-11/407-409.

² Ivan Krajačić

³ Dragutin Saili

⁴ Grga Jankeš

⁵ Odnosi se na 3. operativnu zonu NOP odreda Hrvatske.

⁶ Karlo Mrazović

⁷ Ivo Marinković

Zagrebu do dolaska druga Slavka, a ako bi Šef u međuvremenu ponovno postavio pitanje Brke — mi ćemo snositi odgovornost.

Javke koje ste od nas dobijali niste dovoljno iskoristili za slanje ljudi i materijala. Preko njih je došlo vrlo malo drugova, a materijala baš ništa. Pitanju mobilizacije radnika i omladine iz Zagreba morate prići smjelije nego do sada. Uz pomoć mjesne organizacije morate naći načina i omogućiti masovno prebacivanje ljudi u partizanske odrede.

Vi vrlo dobro znate da su nam kao hljeb potrebni liječnici. Prava je sramota da na čitavoj našoj teritoriji koja je oslobođena ili kontrolirana po partizanima — nemamo ni jednog kirurga. Sanitetski materijal leži u Zagrebu i čeka da ga pokupe ustaše, a naši najbolji borci umiru. jer im se često puta nemaju čime vezati rane. Nastojte svim silama da nam pošaljete bar jednog kirurga sa kirurškim priborom, a po mogućnosti i drugih liječnika. Sestre pomoćnice među kojima navodno ima mnogo naših simpatizerki, šaljite što više možete.

Partizanske akcije kod nas poprimaju sve širi zamah. Neprijatelj nastupa organizovanije nego ranije i redovno sa velikim snagama. Na teritoriji Like, Korduna, Banije, Gorskog Kotara i Primorja neprijatelj je koncentrisan samo u većim garnizonima. Iz mjesta u mjesto kreće se samo većim snagama. Zato u većini slučajeva danas s naše strane uzimaju učesća u borbi bataljoni pa i Odredi. Malo imamo komandanata, koji su sposobni da rukovode jednim Odredom u borbi. Potrebni su nam vojni stručnjaci. Učinite sve da dođe što veći broj dobrih, pouzdanih oficira. Fric nam je govorio, da neka grupa oficira đaka (Ilica), za koju zna Brko, želi da ide u partizane. Nemojte žaliti truda da omogućite njihovo prebacivanje.

Na oslobođenom teritoriju i glumci su nam dobro došli.⁸ Održali su već niz priredbi na kojima su bile prisutne hiljade ljudi. Pošaljite sve glumce i orkestraše koji žele da idu u partizane. Naročito nastojte da dođe Duišin.⁹

Šaljite u partizane sve one drugove koji su neposredno ugroženi provalom, ili im prijeti hapšenje. Pošaljite Katića¹⁰ sindikalac. Šnajdera iz narodne pomoći;...¹¹ (intelektualska jedinica) i Žogu.¹²

Kao primjer šta se sve može dobiti u Zagrebu za partizane i kako je bez većih poteškoća moguće prenijeti ogromne količine materijala na oslobođeni teritorij navodimo vam slijedeće. Prije izvjesnog vremena poslali smo u Zagreb jednog

⁸ O dolasku glumaca vidi tom V, knj. 4, dok. br. 39, napomenu br. 3.

⁹ Dubravko

¹⁰ Adam

¹¹ U originalu nečitko.

¹² Olga Kovačić Kreačić

partizana, inače dosta problematičnog da nam dopremi što više tehničkog materijala i rotacioni stroj. U roku od 20 dana dobili smo svega više nego što smo naručili. Dotični je sve stvari nabavljao i dopremio po privatnoj liniji. To je onaj koji se u Zagrebu predstavljao kao „specijalni kurir C.K. i G.Š.“. Budući da se isti ponovno nalazi u Zagrebu, potrebno je da kontrolišete s kim dolazi u kontakt, gdje zalazi, pa nas o tome obavijestite. Vi s njim nemojte stupati u kontakt, no nemojte priječiti da nam donese ono zašto smo ga poslali. Ako je ovakav elemenat u stanju da organizira nabavku i prebacivanje veće količine materijala, onda ne smije biti prepreka za zagrebačku organizaciju da ispune gore pomenute zadaće, koje smo pred vas postavili. I što vi do sada [niste ispunili] velika je slabost, koju morate hitno [otkloniti.]

U Primorju i Gorskom Kotaru vrlo se povoljno razvija partizanski pokret. Partizanski se pokret iz tih krajeva prenosi i na Istru. Uspostavili smo part. organizaciju u dva istarska kotara,¹³ pa i na samoj Rijeci.¹⁴ Formiran je i partizanski odred. S tim u vezi neophodno je potrebno da odmah izvršite mobilizaciju svih Istrana koji žele da idu u partizane i da im omogućite prebacivanje u odrede Gorskog Kotara i Primorja, odakle ćemo ih slati u Istru.

Posljednji naš izvještaj i nešto part. materijala poslali smo vam na javku za koju smo saznali da je pala tek kad je Fric došao (Heinzelova 7a I. Kat — Freitić). Može se desiti da je Freitićeva gospođa primila našu poštu, zato bi bilo dobro da tamo nekoga pošaljete, ali mora biti vrlo oprezan da ne bi upao u zasjedu. Haustor je te kuće skoro uvijek zaključan. Treba zvoni na Freitićevo dugme dva puta kratko. Pitati za gospođu Freitić i kazati da dolazi od doktora.

Pošaljite nam hitno dvije sigurne javke, koje će služiti samo za nas, a koje ćete vi kontrolirati u određene dane. Nos ima te javke, ali je zakasnio Fric na sastanak, tako da smo za nuždu uzeli od Frica javku koja vam služi za Slavoniju. Kurir će doći samo subotom na tu javku. Kontrolirajte. Lozinka je: „Šalje me Fric“.

¹³, ¹⁴ Prema podacima Marijana Barišića u članku „Stvaranje i rad prve partijske organizacije u Rijeci i Istri“ u knjizi „Ustanak naroda Jugoslavije 1941“, Vojno delo, Beograd 1962, formiran je u oktobru 1941. Gradski komitet KPH za Rijeku, a u novembru je već djelovalo po preduzećima i ulicama oko 14 osnovnih partijskih organizacija. U isto vrijeme formiran je u Konoparskoj ulici na Rijeci Aktiv KPH za Istru. Članovi Aktiva bili su sekretar Kotarskog komiteta KPH za Kastav Marijan Barišić, kao sekretar Gradskog komiteta KPH za Rijeku i Simčić iz Matulja. Aktiv je počeo da stvara organizaciju u Opatiji i selima po Učki sve do Mošćeničke Drage. O organizaciji NOP u Istri vidi još tom II, knj. 4, dok. br. 182.

Đuri koji je doveo Frica trebate platiti utrošeni benzin. Radi se o 120 litara. U ostalom on ima za sav utrošak pismenu potvrdu. Koristite vezu s njim, ali je potrebno da budete oprezniji. Na putu s Fricom pokazao se dobar i vrlo spretan.

Učinite sve da izvučete Andriju¹⁵ ili bilo kojeg dobrog druga. Preko Đure nastojte ponovo pokušati da pomoću ona dva njegova prijatelja izvučete Andriju u koliko je povraćen na Savsku cestu, a u koliko nije izvučite druga tri najbolja druga koji se tamo nalaze. Za tu stvar ne žalite novac, samo nemojte dozvoliti da vas vuku za nos.

Ako vam se još uvijek javljaju Joca i Direktor, tražite obavještenje o svim našim drugovima koji se tamo nalaze. Nastojte da njih dvojicu dobijete van i da nam ih pošaljete ovamo. Naravno. morate biti jako oprezni.

Prije izvjesnog vremena jedan se Kordunaški Odred prebacio u Žumberak i povezao se sa Slovenskim odredom.¹⁶ Dobro bi bilo da se tamo prebaci i odred koji je operirao kod Brdovca. Mi smo vam u prošlom pismu javili da nastojimo oživotiti taj teren, radi što bržeg, lakšeg i masovnijeg prebacivanja ljudi iz Zagreba u partizanske odrede. Stavite u zadatak partiskoj jedinici iz Samobora ili okoline da ispita taj teren, da se poveže s tamošnjim odredom, našim ili Slovenskim, te da preko Samobora osigura prebacivanje drugova u partizane. Kad osigurate vezu tim putem možete slati i Istrane. Potrebno je da drugovi naglase da su Istrani, kako bi zaista pošli u Istru, jer su tamo jako potrebni.

Karlovački O.K. povezao se sa nekim našim simpatizerima u Pisarovini. Predsjednik kotarske organizacije HSS-a, uprkos zabrane vodstva iz Zagreba, održava kontakt s našima. Tamo se nalazi i neki ustaša koji je spreman da nam pravi usluge. Ima kamion koji bi dao i za prebacivanje ljudi. Do njega se može doći preko drugarice Hasana Kikića koja živi u Zagrebu. Tu vezu oprezno koristite.

Na javku doktor Gradišnik, dom narodnog zdravlja — Crikvenica — može se doći za vrijeme uredovnih sati, tražiti imenovanog dr. i kazati mu: „Nosim vam pozdrav od rođaka Grge“. On će odgovoriti: „A. Grga — pa šta je s njim?“. Ovu javku koristite samo za slanje part. materijala a u slučaju neophodne potrebe može na nju doći i neki odgovorni partijski radnik. Na dr. se može slati sanitetski materijal. U koliko materijal budete slali poštom, onda šaljite samo u manjim ko-

¹⁵ Hebrang

¹⁶ Riječ je o prebacivanju Kordunaškog voda, koji se povezao sa 4. bataljonom Dolenjskog odreda 3. grupe NOP odreda Slovenije (tom V, knj. 5, dok. br. 18).

ličinama i to raznovrsnog materijala. Na pošiljci je potrebno da bude etiketa neke zdravstvene institucije ili apoteke. Tamo kao i u čitavoj Zoni koju kontroliraju Talijani opasno je slati veće količine zavojnog materijala. Šaljite u manjim količinama, ali stalno. Talijanske zavoje kojima raspolazete u tu zonu ne šaljite nikako.

Na javku gospodica Vuković,¹⁷ državni rasadnik — Novi, može se doći uvijek. Tražiti gospođicu i pitati je: „Da li bih kod vas mogao dobiti krizantema?“. Odgovor: „Vrlo žalim, dragi gospodine — ne možete“. Ovu javku koristiti isključivo za slanje part. materijala.

Na javku hotel „Slavija“ — Crikvenica — tražiti gospodina Buchofera i kazati: „Nosim vam pozdrav od Dume iz Karlovca“. Odgovor: „Toni“. Na ovu javku možete slati drugove za partizane u grupama po tri, te raznog materijala. Tim putem mogu doći i Istrani.

I preko Slavonije možete slati ljude na nas, jer smo osigurali za sada redovnu i stalnu vezu s njima.

Stupite u kontakt sa drugovima iz KK. Sisak. Oni imaju stalnu vezu s drugovima u Baniji. Tim putem možete također slati drugove u partizane.

Lutvo¹⁸ može doći i do Krajačića, koji stanuje u željezničkoj koloniji. Preko tog Krajačića će uz priloženo pisamce moći doći u kontakt sa četom u Moslavini.

Nastojte također da budete u stalnoj vezi sa odredima u Kalniku i Zagorju preko tamošnjih part. organizacija, kako bi u te odrede mogli slati ljude iz Zagreba.

Pored navedenih vi ćete vjerovatno pronaći i druge mogućnosti za slanje ljudi i materijala, samo ako tom poslu pridete organizovano. Da bi proveli masovnu mobilizaciju u prvom redu radnika i omladine nužno je da razvijete široku propagandu za partizane, da što više popularizirate borbu koju oni vode za slobodu naših naroda. U tu svrhu prvenstveno morate osigurati umnažanje sveg materijala koji vam šaljemo. Ovog puta vam šaljemo i nekoliko snimaka sa oslobođenog teritorija. Nastojte da te fotografije umnožite u što veći broj primjeraka i da ih dijelite naročito u Zagrebu.

No, da bi vi zaista proveli masovnu mobilizaciju za partizane, da bi osigurali kanale za sve postojeće odrede, neophodno je potrebno da formirate jedan odbor od najpouzdanijih partijaca, koji će imati isključivo taj zadatak. To naravno ne znači

¹⁷ Marija, tada član Kotarskog komiteta KPH za Novi (Arhiv V. I. I., reg. br. 6—3 2, k. 2009).

¹⁸ Lutvo Ahmetović

da je part. organizacija izvršila svoj zadatak ako formira odbor, naprotiv, cijela part. organizacija i Skoj su dužni da razviju maksimum aktivnosti za izvršenje ovog zadatka. Vi na stojte da ovo što prije provedete preko M.K. Partije i M.K. Skoja. To je sada najvažniji neposredni zadatak zagrebačke part. organizacije.

Naložite M.K-u da učvrsti postojeće veze sa vojskom stvaranjem borbenih komiteta po kasarnama. Ne smije biti ni jedne kasarne sa kojom part. organizacija ne bi imala neposrednu vezu. Kontakt s vojskom koristite do maksimuma prema uputama koje su date preko naših proglasa i ostalog materijala.

Drug Konspirator je dužan da pojača rad part. organizacije u zagrebačkom okrugu. Izenađuje nas da u kotaru Sv. Ivan Zelina još uvijek nemamo part. jedinice, ako za to postoje svi uslovi, jer je još od ranije u tom kotaru masovno raspoloženje na našoj strani. Potrebno je da upregnute sve sile, da se po svim kotarevima formiraju partizanski odredi, jer ćemo jedino na taj način pokrenuti u borbu veliki broj vojnih bjeGUNACA i onih koji se ne odazivaju vojnim pozivima. kao i sve one elemente iz redova građanskih stranaka koji se još kolebaju. Neodlučnost i kolebljivost u radu na stvaranju partizanskih odreda i predobijanju masa za današnju narodno-oslobodilačku borbu — znači neshvatanje osnovnog zadatka koji se pred nas postavlja, znači neshvatanje, da samo putem današnje borbe, kako protiv okupatora, tako i protiv svih srpskih i hrvatskih ustaša može hrvatski narod izvojtiti svoju slobodu i nezavisnost. Čini nam se da još uvijek drugovi u Zagorju klipšu na repu onih koji hoće da žive na mirnoj nozi s okupatorom. Takav stav pojedinih drugova morate energično likvidirati. Očekujemo pismeni izvještaj od O.K. Varaždin, O.K. Krapina i iz Međumurja, kako bi se detaljnije upoznali sa stanjem u tim krajevima i dali drugovima potrebne upute za rad. Šaljemo vam obećanih 300.000 nešto u kunama, a nešto u li-rama. Konspirator zna čemu su namijenjeni.

Obavijestite nas da li dobro funkcionišu veze sa Beogradom, Ljubljanom i Sarajevom. te da li ste uputili naše izvještaje.

Po donosiocu nam pošaljite iscrpne izvještaje o stanju part. organizacija na tom terenu i o brojčanoj snazi i aktivnosti partizanskih odreda. Naglašavamo da ovog druga pošaljete natrag, jer će ostati ovdje na radu. Zato je potrebno da preda sve što je držao u Zagrebu. Vi ste dužni da mu nađete zamjenu.

Pošaljite nam što prije naznačeni fotomaterijal i to u što većoj količini.

Priloženo pismo predajte Miki (Lutvi) da ga preda glumcima.

Sa stanjem kod nas možete se upoznati preko pisama koje šaljemo V.Š. i C.K.K.P.J.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

6. VI. 1942.

(M.P.)

Drugarski pozdrav

Vlado

¹⁹P.S. Javite mi ako šta znate o mojoj drugarici.

Čuli smo da je drugarica Nada Dimić (Milka iz Karlovca), veza je ranije bila u Sisačkom odredu te uhapšena uspjela pobjeći iz bolnice u Zgb (za to Konspirator zna), uhapšena ponovo u Karlovcu i ponovo uspjela pobjeći u Zgb i da se sada negdje u Zgb oporavlja. Raspitajte se, pa ukoliko to bude istina, pošaljite je odmah ovamo.²⁰

BR. 66

**ZAPOVIJEST GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 8. JUNA 1942. JEDINICAMA GRUPE NOP ODREDA ZA
LIKU ZA NAPAD NA TALIJANSKE JEDINICE NA KOMU-
NIKACIJI SABORSKI — PLITVICE I BABIN POTOK —
PRIJEBOJ¹**

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

8. VI. 1942 god.

Z A P O V I J E S T

Ustaško-četnička ofanziva zastala je nakon zauzeća Prijeboja. Daljnje namjere protivnika nisu nam poznate.²

Prema informacijama dobivenim preko Vrhovina koncentriraju se tamo znatne snage Talijana, koje će navodno sutra

¹⁹ Tekst u originalu dopisan mastilom.

²⁰ Vidi dok. br. 38, napomenu br. 22.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 41-1/1, k. 102.

² O borbama s ustašama vidi tom V, knj. 5, dok. br. 26, 31, 37, 53, 62 i 153.

otpočeti ofenzivu u pravcu Vrhovine — Babin Potok — Bihać i Vrhovine — Babin Potok — Korenica sa sporednim pravcima preko Turjanskog i Ramljana. Isto tako obaviješteni smo da protivnik (Talijani i četnici) namjeravaju poduzeti napade od Perušića, Gospića i Gračaca prema našem oslobođenom teritoriju.

Naše snage, koje su sudjelovale u borbi s ustašama nalaze se na području Korenička Kapela — Uvalica. Kod Homoljca nalaze se dva bataljona u rezervi dok položaj Udarnog bataljona ovom Štabu nije točno poznat. Položaj prema Vrhovinama drži jedna četa.

Da bismo izbjegli veće frontalne sukobe i protivniku zadali odlučnije udarce ovaj Štab

n a r e đ u j e :

1. Prijebojski odred, sastavljen od bataljona „Ognjen Prica“ i „Pekiša Vuksan“, pod komandom druga Petra Kleuta i komesara druga Rade Žigića, zadržavat će s jednim bataljonom eventualno nadiranje neprijatelja od Prijeboja prema Korenici, a jedan će bataljon prebaciti tokom noći u zasjedu na cestu između Ličkog Petrovog Sela i Prijeboja.

2. Homoljački odred, sastavljen od I. Proleterskog Bataljona, bataljona „Marko Orešković“ i Udarnog bataljona, pod komandom komandanta i komesara I. Operativne Zone krenut će tokom noći u smjeru Babin Potok — cesta Saborski — Plitvice, gdje će napasti neprijatelja na samoj cesti ili u Plitvicama već prema konkretnoj situaciji.

3. Prijebojski odred držat će motociklističku vezu s četom u Babinom Potoku da bi bio obaviješten o kretanju Talijana.

4. Četa u Babinom Potoku zadržavat će napredovanje Talijana koliko to bude mogla a zatim će nastojati da se vrati u sastav Prijebojskog odreda.

5. Prijebojski Odred nastojat će da održava stalno vezu sa Štabom Zone da bi se mogle koordinirati akcije jednog i drugog odreda.

6. U slučaju prodora jakih talijanskih snaga Homoljački će Odred nastojati da nakon operacija protiv ustaša udari Talijane s leđa na najzgodnijem mjestu, vjerojatno na cesti Babin Potok — Prijeboj.

7. Prijebojski Odred propustit će jače talijanske snage i čekati će povoljni momenat da sačeka njihove kolone i transporte u zasjedama na cesti Prijeboj—Korenica ili kod Pogle-dala. Ukoliko tom Odredu ne bude moguće da se održi na tom terenu i ne bude u stanju da se sa Štabom I. Operativne Zone

poveže i dobije konkretne podatke taj će Odred poduzeti slijedeće:

Probit će se u pravcu Homoljačkog Odreda, a ako to ne bude moguće onda će se preko Plješevice ili Krbavice prebaciti prema Kamenskom.

8. Homoljački će Odred u slučaju da se ne bude mogao održati na gore spomenutom teritoriju nastojati da se poveže s kordunaškim snagama i da zajedno s njima vrši prepade na prugu i na Talijane sa zadatkom da se ponovno vrati na lički teritorij čim to prilike budu dozvoljavale.

Glavni će Štab preseliti na teritorij III. Ličkog Odreda.³ Komandant P.O.H. nalaziti će se s Homoljačkim Odredom.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

V. Katić

(M.P.)

Po naređenju komandanta

šef štaba

Ilija Andžić

³ Štab se preselio u Donji Lapac.

BR. 67

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 1. BATALJONA NOP ODREDA BANIJE OD 1. DO 8. JUNA 1942. GODINE¹

S P I

Brojnog stanja i naoružanja ljudstva I. Bataljona Par

Redni broj	NAZIV JEDINICE	Broj ljudstva	Brojno stanje i naziv oružja									
			Topova	Teški mitralj.	Puško-mitralj.	Mauzera	Manlihera	Francuskih	Italijanskih	Dvocevki	Jednocevki	Pištolja — razni
1	Štab bataljona	17	—	—	—	5	—	—	—	5	—	9
2	I. Četa	97	—	1	3	80	—	—	—	—	—	15
3	II. Četa	90	—	—	2	88	—	—	—	—	—	18
4	III. Četa	84	—	—	2	79	3	—	—			6
5	IV. Četa	79	—	—	2	50	1	1	—	6	—	4
6	V. Četa	62	—	—	—	—	25	3	—	15	3	2
7	Udarna deseti- tina	11	—	—	—	10	—	—	—	1	—	4
SVEGA:		440	—	1	9	312	29	4	—	27	3	58

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom, a brojevi mastilom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 7/8, k. 1614.

S A K

tizanskog Odreda Banije za vreme od 1—8. juna 1942.—

B O M B I	Brojno stanje i naziv municije									PRIMEDBA
	Topovskih	Teško-mitralj.	Puško-mitralj.	Mauzerovih	Manliherovih	Francuskih	Italijanskih	Za dvocevke i jednocevke	Pištolskih	
9	—	—	—	125	—	—	—	—	70	,
37	—	—	2100	2768	—	—	—	—	73	
58	—	—	420	2764	—	—	—	—	84	Jedan puškomitraljez i 3 karabina 5/6. ov. god. izgubljeni u Vrnograču.
18	—	—	240	2027	146	—	—	—	26	
5	—	—	140	500	10	10	—	60	20	
3	—	—	—	—	200	60	—	300	16	
16	—	—	—	350	—	—	—	20	15	
146	—	—	2900	8534	356	70	—	380	304	

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 13. JUNA 1942. POLITIČKOM KOMESARU I. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O STANJU I RADU U JEDINICAMA¹

ŠTAB GRUPE
KORD. NAR. OSL.
PART. ODREDA,
Komesarijat, br. 61
13-VI-1942

POLIT KOMESARU I. OP. ZONE.

Nakon našeg upornog nastojanja uspjeli smo prebroditi onu krizu koja je kod nas nastupila. Mi smo sa uspjehom poveli partizane u veće borbe i operacije i prebrodili one teškoće, koje su bile nastupile kod prelaza sa manjih na veće borbe. Iz mogeg se zadnjeg izvještaja² vidi da onaj prvi plan koji smo izradili za veće vojne zadatke, nije u cjelosti uspio, no mi nismo na tome stali, već odmah pripremili slijedeće planove i izvršili političku pripremu partizana za te operacije. Od početka ovoga mjeseca naša grupa je imala niz većih i manjih uspjeha. Ti uspjesi svjedoče, da smo prebrodili one teškoće, u kojima smo se nalazili prošloga mjeseca. Za operacije na Topusko³ i Vojnić-kolodvor⁴ polit. komesari su izvršili dobru političku pripremu tako, da su partizani u te operacije krenuli sa voljom i željom da zadatke izvrše u potpunosti. Prva operacija u kojoj su sudjelovale snage I. i II. K.P.O. i snage odreda Banije nije uspjela u cjelosti, ali je donijela ipak dobrih rezultata kako političkih tako i vojničkih. Da je bilo više inicijative i spremnosti komandanata bataljona i uspjeh bi bio veći. Uz operativnu zapovijest⁵ izdao sam upute komesarima koje su proučene i po njima postupljeno u samoj operaciji. Prije operacije održali smo komandant i ja sa komandantima i komesarima konferenciju na kojoj se detaljno pretresao plan i zadaci pojedinih bataljona. Na samom mjestu koncentracije bilo je skoncentrisano oko 100 partizana. Samo prisustvo tolikog broja partizana odlično je djelovalo na partizane. Bataljoni su u uzornom redu polazili na određeno mjesto. Na zbor-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 19/24, k. 1612.

² redakcija nije pronašla prethodni izvještaj.

³ U Topuskom se tada nalazila 3. satnija 5. ustaške bojne i oružničke jedinice (Arhiv V. I. I., reg. br. 12 1-3, k. 11).

⁴, ⁵, ⁶ Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 6, 22 i 158.

nom mjestu razvila se pjesma i međusobno natjecanje u držanju. Najbolji dojam na sve jedinice ostavila je Proleterska četa. Dok su sve jedinice pjevale narodne kordunaške pjesme, od proletera čula se je samo partizanska i revolucionarna pjesma. Na zbornom mjestu održao je komandant i komesar Grupe govore u kojima su pozvali partizane na tačno izvršavanje svih naređenja u samoj operaciji. U operaciju partizani su krenuli puni optimizma i vjere u pobjedu. Držanje partizana u borbi i na položaju na zasjedi bilo je odlično, tu je i opet prednjačila Proleterska četa. Držanje pojedinih komandanata i komesara bilo je dobro dok su neki potpuno zatajili... Pred sam polazak u operaciju oboljeli su komandant III. i IV. bataljona, a komandant II bat. bio je već od prije bolestan tako da smo u operaciju ušli bez tri komandanta bataljona. Držanje komesara bilo je dobro, naročito komesara Proleterske i komesara IV. bataljona. U prvom naletu imali smo dosta gubitaka tako da su položaji koji su zauzeti u početku zadržani kroz čitavo vrijeme operacije. Sanitetska služba funkcionisala je dobro. Držanje partizana prema civilnom stanovništvu bilo je dobro i nigdje nisu činjene pogreške. Zarobljeni civili su, nakon što im je objašnjen cilj naše borbe, pušteni svojim kućama. Po podne izdali smo nalog za povlačenje. Sve jedinice su se u redu povukle i da je II. bat. sačekao I. bat. i da je održavao sa niime vezu imali bi manje gubitke. Po povratku u P.G.⁶ promatrao sam partizane i opazio da nije nigdje moral pokoleban dapače partizani su govorili: „Potražit ćemo mi njih na drugome mjestu“. Kod partizana u IV. bat. opazio sam da govore među sobom da Banovci nisu bili na mjestu i da nisu izvršili ono što im je drug komandant prije polaska u operaciju govorio. Uputio sam odmah u taj batalion komandanta odreda i komesara koji su partizanima objasnili da su snage Baniie zaista bile i sudjelovale u operaciji iako nisu izvršile ono sve što su trebale izvršiti. Komesarima izdao sam odmah preko komesara Odreda naređenja da partizanima objasne uspjehe te operacije i greške koje su počinjene i da ih pripreme za slijedeću operaciju. Nakon par dana i nakon pripreme koju smo izvršili počeli smo sa blokadom Vojnić-kolodvora i napada na sam kolodvor. Ta je operacija uspjela u potpunosti. Nalet partizana na neprijateljske rovove kao i odbijanje neprijateljske pomoći koja je krenula od Udbine 3 puta. Ta pomoć krvavo je odbijena. Na neprijatelja mnogo je djelovalo držanje partizana, stezanje obruča, izvikivanje parola itd. Uslijed tog našeg pritiska, vikanja i borbenog naleta, kod neprijatelja je nastupila panika i on je u toku noći pobjegao. Uspjeh operacije mogao je biti veći da je komandant III. i IV. bat. pravilnije postavio

⁶ Petrova gora

zasjedu. Domobrani koji su uhvaćeni i koji su se predali, biće držani na jednom kursu i poslije toga ćemo odlučiti kuda ćemo sa kojim. Ustaše koji su uhvaćeni živi, njih 10, likvidirani su uz veliko zadovoljstvo naroda, koji je u nekim prepoznao poznate krvnike. U tim su operacijama sudjelovale snage I. Odreda i partizani toga Odreda nalaze se stalno u pokretu. Vrijeme odmora kojeg su sada dobili, iskoristit će politički komesari i naša Agit.prop. I. K.P.O. za održavanje časova, predavanja, recitacija, itd. U svim jedinicama proučena su pisma ovog komesarijata i zadnji dopis komesara zone. Veliko oduševljenje među partizanima izazvala je vijest o spuštanju i dolasku naših aviona u Prijedor. U svim jedinicama pročitani su letak naših avijatičara. Agit. prop. grupa ovog Odreda i njeni članovi u zadnje vrijeme sjeli su na jedno mjesto odakle se nisu micali tako da sam bio prinuđen da im u dosta oštrom tonu objasnim ponovno njihove dužnosti koje se u glavnom sastoje u stalnom doticanju sa partizanima i narodom a ne u sjedenju i pripremanju nekih velikih programa i literarnih djela. Kad ih se natjera oni nešto više prionu uz posao i dadu bolje rezultate. Sada ta grupa obilazi jedinice I bataljona i sela na tom teritoriju.

Jedinice II K.P.O. također su bile dosta aktivne i sudjelovale u nizu manjih i većih akcija. Naročito iskače I bataljon tog odreda i partizani tog bataljona posjeduju najviše inicijative. Za pohvalu je slučaj koji se je desio u tom bataljonu: čitav bataljon nalazio se je u operaciji na Saborski,⁷ ostala je samo patrola koja je imala za dužnost da obilazi teren I bataljona. Ta patrola po vlastitoj inicijativi otišla je preko Mrežnice u hrvatske krajeve i postavila zasjedu na jednoj cesti. II i III bataljon te proleTERSka četa tog Odreda sudjelovali su u operaciji na Saborski koja nije u potpunosti uspjela ali je ipak dala neke rezultate. III bataljon tog odreda i nadalje se lagano popravlja i izgleda njegovi opasni susjedi četnici za sada mu ne smetaju. I taj je bataljon izvršio jednu akciju na pruži kod Jesenice⁸ koja je završena sa uspjehom.⁹ Jedino II bataljon tog odreda još uvijek se ne kreće i po našoj odluci on će biti upućen sa svog teritorija na teritorij III bataljona gdje će sudjelovati u operacijama.

Agit.prop. grupa tog odreda dosta je aktivna, samo nešto konkretnije o njenom radu moći ću da kažem tek onda kad se lično na terenu uvjerim.

Zborovi: komesar I. bataljona održao je zbor u Ponikvama i dva sastanka. U II bataljonu komesar je organizovao veliki zbor za 14 ovog mjeseca kome će prisustvovati komandant i

⁷ Vidj tom V, knj. 5, dok. br. 22 i 154.

⁸ Lička Jesenica

komesar Grupe. Ujedno je organizovao časove za nepismene partizane. Održao je zborove u selima Glina, Crno Vrelo i Grobnik.

N.O.F.¹⁰ U kotaru Vojnić održana je konferencija delegata seoskih odbora kojoj su prisustvovali članovi komisije pri Štabu Grupe. Na konferenciji date su upute odbornicima za rad, objašnjena im je današnja politička situacija u našoj zemlji i u svijetu i detaljno su pretresana pitanja ishrane, nabavke soli itd.

Rad grupa¹¹ u hrvatskim krajevima: Grupa druga Grge¹² poslala je izvještaj iz kojeg se vidi, da u općini Netretić imade 250 vojnih bjegunaca koji se kriju u svojim kućama. Kretanje te grupe po hrvatskim selima oko Karlovca natjeralo je ustaške vlasti da povećaju svoje posade u svim žandarmerijskim stanicama kao i željezničkim stanicama na pruzi Karlovac—Ozalj i u okolini Karlovca. Vod u Kljuki ponovno je prebačen preko Kupe i prema nepotvrđenim vijestima izvršio je već neku akciju u Šišljaviću. Grupa koja je bila poslata u Draganičku šumu spojila se na Žumberku sa Slovencima i sudjelovala s njima u nekim akcijama. Grupa je porasla na 50 partizana. Sve to dokazuje da se naše jedinice u tim krajevima mogu stalno zadržavati i da mi moramo produžiti sa daljnjim prebacivanjem naših jedinica u te krajeve.

Politička situacija: Nakon ponovnog oslobođenja teritorija koji je bio oslobođen ove zime narod se pomalo vraća iz hrvatskih sela u koja je bio prebjegao za vrijeme dok su se ustaške jedinice nalazile u njihovim selima. Dok jedan dio prebjegava natrag u svoje krajeve dotle se jedni još nalaze u selima Vukmanić, Cerovac i još ne dolaze a oni koji su se nalazili u krajevima oko Kupe već su stradali jer su ih ustaše počeli da hvataju i odvođe. Na oslobođenom teritoriju život pomalo poprima normalni izgled, narod obrađuje zemlju i vrši svoje svakodnevne poslove. Naročito je bilo dirljivo za gledati povratak izbjeglog naroda sa Vojnić-kolodvora. Utinje i okolnih sela koji se je počeo vraćati kući nakon protjerivanja neprijateljske posade iz Vojnić-kolodvora. Narod je sa suzama dočekivao partizane, radostan što se je riješio krvoločnih ustaških bandi. Među hrvatskim stanovništvom porastao je ugled naše partizanske vojske nakon uspjeha koje smo postigli.

Zbog upoznavanja stanja u partizanskim jedinicama II K.P.O. krenućemo komandant Grupe i ja na obilazak jedinica u tome odredu i ujedno će se organizovati niz masovnih zborova, kojima će biti svrha, da se narodu objasni cilj naše borbe.

¹⁰ Narodnooslobodilački front

¹¹ O organizaciji grupa vidi tom V, knj. 5. dok. br. 23.

¹² Milašinčić

sramna uloga četnika, te ostalih narodnih izdajica i da se populariše novi komandant grupe drug Čanica.¹³ Stanje u tom odreda jako se popravlja, još uvijek nije onakovo kakovo bi trebalo da bude, zato ćemo se mi na teritoriju tog odreda nešto duže zadržati, da isti što bolje upoznamo. Zbog poboljšanja rada agit.prop. grupa održat će sastanak sa obim grupama na kojem ćemo vidjeti uspjehe dosadanjeg rada i zadatke koji stoje pred grupama i objasniti im njihove dužnosti. Držanje članova štaba ove grupe za vrijeme operacija bilo je dobro, specijalno držanje i marljivost operativnog oficira ove grupe druga Šumonje. Operaciji na Vojnić-kolodvor nije prisustvo-
vao komandant Grupe već komandant odreda drug Vidović¹⁴ koji se je u samoj operaciji odlično držao. U planu imamo da se sprovede blokada Vrginmosta¹⁵ također onako kratka kao što je bila blokada Vojnić-kolodvora. Ujedno da se izvrše neke operacije u vezi sa direktivama komandanta Zone.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

13 juna 1942

Polit. komesar:
Kovač

BR. 69

**IZVJEŠTAJ GRGE MULAŠINČIĆA OD 14. JUNA 1942. KO-
MANDANTU I. BATALJONA I. KORDUNAŠKOGR NOB OD-
REDA O AKCIJAMA I POLITIČKOM RADU U OPŠTINI
NETRETIĆ¹**

Vukova Gorica 14. VI. 1942.

KOMANDANTU I BATALJONA I. K.P.O.

Druže komandantu, dostavljam Ti sljedeći izvještaj o našem radu po hrvatskim selima od 5.VI. do 14.VI.1942.

¹³ Stanko Opačić

¹⁴ Nikola

¹⁵ U općoj bojnoj relaciji Zapovjedništva Petrinjskog zdruga piše o blokadi sljedeće: „18 lipnja II bojna bez 21 satnije išla je u krstarenje ka Vrginmostu sa zadatkom, da probije obruč koji su partizani postavili oko Vrginmosta, kako bi sprečavali dotur hrane i naboj.“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 10/1–3, k. 53.) O ovome vidi još i tom V, knj. 5, dok. br. 54.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H 2/2.

Nakon odlaska druga komesara voda druga Steve Janjčića mi smo nastavili sa radom u selu Prilišću i to u sastavu sa vodom I bataljona II K.P.O. koji je isto određen za rad po hrvatskim selima. Dana 6.VI. zadržali smo se u selu Prilišće gdje smo pomoću naših drugova osnovali narodno-oslobodilačke odrede² i to tri u Prilišću pošto je selo dosta veliko i dva u Vukovoj Gorici, u glavnom tim odborima je saopštena linija naše borbe a najprije se pristupilo da se ti odbori pobrigaju za ishranu partizana koji će se kretati po tim krajevima, da partizane podpomažu što više mogu, a ujedno da vrše propagandu kao i špiunazu u korist narodno-oslobodilačke vojske, kako su se ti odbori pokazali to ne možemo dati izvještaj za sada ali više nego sigurno, da smo probili led koji nam je bio zaprijetka ulasku u hrvatska sela, imade izgleda da bi se mogao osnovati odred na terenu Vukova Gorica, Prilišće, Ladešić Draga, nalazimo se na terenu i okupljamo oko sebe drugove, omladinu kao i vojne bjegunce. Dne 6. na večer krenuli smo u sastavu sa drugovima 1. bataljona II K.P.O. u pravcu sela Rosopajnik i Mrzliaki gdje su bile neprijateljske posade postavljene u jačini od svagdje po 5 žandara koji su čuvali granicu na Kupi prema Sloveniji tj. prema Italiji, podijeljeni na dva voda da razoružaju posadu u Rosopajniku a jedni u Mrzljakima, pod komandom druga Grge imao je zadatak da razoruža posadu od 5 žandara u Rosopajniku i tu u 7 sati u jutro pošto isti stražari nisu spavali u određenom stanu već odstraga partizana spavali su u vinogradu malo dalje od sela, mi koji smo bili vrlo dobro upućeni u njihovo kretanje sačekali smo u jutro dok se nisu sakupili na doručak i u 7 sati izvršili smo napad i to sa dvije strane opkolili smo kuću i tražili žandare na predaju, jedan je spavao na vani pred stražarom, jedan se nalazio u stražari, jedan je pobjegao u selo a dvojica su pošla po sljedovanje u Netretić i to bez oružja, nakon što smo pozvali žandara na predaju iz kuće je izašao žandar Šaban Ivan, koji je od naroda opisan da je vrlo loš i da tjera vojne bjegunce gdje god koga uhvati u vojsku i bio je kod hapšenja naših drugova koji su držali vezu Karlovac — Ponikve. Isti žandar je potajni ustaša koji je dokazao sa ceduljom što smo kod njega našli koju dostavljamo komandantu i to je dokazano što je uvijek sarađivao sa ustaškim zbircima i stožernicima. Sa likvidiranjem toga žandara cijela općina Netretić nije više ugrožena, da će iko tjerati vojne bjegunce u Pavelićevu vojsku. Na toj postaji gdje je uhvaćen taj zloglasni bandit uhvaćeno je 5 karabina, 250 komada metaka, jedan vojno-državni pištolj, 5 šinjela, jedna bluza, dva šatorska krila, 4 vunene

² Misli se na odbore.

deke, dva para veša i jedna žandarska kožna torba. Sva spremna kao i oružje uručena je drugovima koji rade na osnutku novog odreda na tom terenu, osim toga zadržali smo za sebe vojno-državni pištolj sa kožnatom taškom. Vod koji je imao zadatak da izvrši akciju u Mrzljakima imao je isto uspjeh: razoružao je pet žandara pograničara, uhvatio 5 karabina i nešto spremne tako da je tokom toga dana palo u ruke 10 karabina i to bez jednog metka sa naše i njihove strane, pošto smo napad izvršili po danu kada se oni nisu nadali. Poslije svršene akcije krenuli smo iz sela Rosopajnik gdje smo razdijelili narodu letke i održali kratko predavanje o ciljevima naše borbe, produžili smo kroz razne zaselke u pravcu Ladešić Drage gdje smo prešli granicu prevozeći se preko Kupe u čamcu u selo Marindol u Sloveniji. Kada smo se prebacili dana 7.VI. u slovenski teritorij tu smo, na toj strani, ostali po okolnim selima od 7. do 13.VI. gdje smo prešli sva sela održavajući govore, dijeleći letke. hvatali vezu sa slovenskim partizanima-sa kojima nismo do sada to uspjeli pošto se oni nalaze dosta daleko i vode ogorčene borbe sa Talijanima, ruše mostove, prekopavaju ceste, sijeku stupove žice i sve što služi fašistima. Koliko smo mogli dobiti podatke od naroda danomice ih nalaze po desetke mrtvih Talijana. Za sve vrijeme koje smo se nalazili u Sloveniji narod nas je svagdje dobro dočekao, kretali smo se samo po danu, javno, Talijani odnosno njihove posade znale su za nas, nisu ništa reagirali već su se više dekovali bojeći se naših napada. Dana 13.VI.1942. na večer prebacili smo se u oko'icu Vukove Gorice. Daljnji izvještaj slijedi.³ Pripremite nam materijal. Drug Đuro Sabolek koji je bio sa nama obolio je na putu, i ne može dalje ostati sa nama pa ga šaljemo k vama da ga zadržite u komandi jer je isti bolestan i ne može hodati. Isti je bio inače dosta dobar, ali za naš put ne odgovara jer ne može hodati i obolio je.

U selu Bojancima stupili smo u vezu sa slovenskim partizanima koji operišu od Ljubljane prema Črnomelju, porušili su svu prugu i onesposobili svaki prevoz željeznicom kao i automobilom i kolima. Promet je potpuno obustavljen. Manje jedinice Talijana razoružane su, a veće se utvrđuju, preko njih možemo doprijeti do njihovog Žumberačkog bataljona preko kojeg bi dobili vezu sa našim drugovima na našem teritoriju kojih imade dosta. Veza sa Žumberkom je zato. pošto [nije] sigurno preko Slovenije i to preko Metlike, ali mi se sa time ne zadovoljavamo već prodiremo kroz hrvatska sela zbog same propagande. Kako nismo imali veze pa nismo mogli poslati izvještaj 13, to ujedno javljamo sad od 13—16.VI.

³ Vidi dok. br. 79.

13. večer poslije uhvaćene veze sa Slovenijom i njihovim partizanima u 9 sati krenuli smo u pravcu Kupe gdje smo se prevezli i produžili put cestom od Prilišća za Vukovu Goricu gdje smo noćili u samom mjestu. 14.VI.42. u 10 sati krenuli smo kroz Vukovu Goricu glavnom cestom Lujzijanom u Prilišće k crkvi Sv. Marija Magdalena gdje je bila misa. Doček i oduševljenje naroda u Vukovoj Gorici prema partizanima je neopisiv, tako kada smo marširali cestom kroz mjesto narod nas je pratio i bacao cvijeće po partizanima. Uspjeh kod crkve je ovakav. Narod je partizane veselo dočekaao, nije se ništa plašio jer je pop prije nego su partizani stigli znao da dolazimo, i kazao narodu da dolazi narodna vojska, da se ništa ne plaše. Kad su partizani stigli do crkve, neki drugovi ušli su u crkvu, bila je tako puna da je polovica stajala na polju, poslije svršene mise, o svemu narod je govor saslušao, bilo je dosta ljudi, žena koji su na govore plakali, govoru je prisustvovalo oko 500 slušalaca, poslije govora drugovi su otpjevali nekoliko partizanskih pjesama, poslije toga su se postrojili, produžili naprijed u mjesto Prilišće. narod je trčao oko partizana i pratio cijelim putem sa velikim zadovoljstvom, drugovi su se rasporedili po kućama, gdje su ručali i po izjavama drugova odlično su primljeni, u samom mjestu Prilišću davali su seljaci municiju partizanima, a čak dobili su i jedan karabin. poslije toga u tri sata poslije podne krenuli smo u selo Vodenu Dragu te je održan govor, iz Vodene Drage krenuli smo prema selu Dugače, gdje smo stigli 15.VI.42 u 8 sati u jutro te je dobit doručak, u istom selu dobro su partizani primljeni. Kroz sva sela kud smo prolazili nailazili smo na vojne bjeGUNCE, odatle smo krenuli za Ponikve na jedno par dana od mora i slanja izvještaja i drugih sličnih stvari za dalji rad u hrvatskim selima. Dana 16.VI. nalazili smo se u Ponikvama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
Jančić Stevo v.r.

Vodnik voda:
Milašinić Grga v.r.

BR. 70

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA SJEVERNODALMATINSKOG NOP ODREDA OD 17. JUNA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O POLITIČKOM STANJU U BUKOVICI¹

STAB SJEV. DALMAT.
NAR. OSL. PARTIZ.
ODREDA

pr. 24/VI-1942
Br. 94

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

IZVJEŠTAJ POLITKOMA BR. 3.

od 17 juna 1942

Kako sam bio u prošlom izvještaju rekao,² da će se stanovništvo u Bukovici, koje se bojalo paljevina ohrabriti našim dolaskom na taj teritorij, tako se je i dogodilo. 4/6 prvu našu akciju³ stanovništvo Bukovice dosta je dobro primilo. Primjećivalo se je, da su seljanke i seljaci, osobito omladina, bili veseli i zadovoljni sa našim uspjehom, ali kada smo još jače počeli vdarati po okupatorima, uništivši mu zapravo jedan cijeli bataljon njegove vojske, našto je okupator počeo praviti strahovite represalije na neboračko stanovništvo, žene, starce i djecu, kada je počeo danju i noću tući sa topovima i sa nekoliko aviona bombardovati selo po selo, onda se psihologija i nama naklonjenih seljaka sto posto promijenila. Kada su fašistički banditi vozili pune kamione mrtvih svojih vojnika, onda su ubijali na koga su naišli. Oni su pucali iz mitraljeza na seljake koji su mirno obrađivali svoja polja, palili kuće i s tenkovima upadali u iste. Svi seljaci katoličkih sela u čijoj blizini smo mi vodili akcije pobjegli su bez traga, te nismo mogli politički poraditi ništa. Tu se primjećuje, da su popovi izvršili svoj uticaj sa uspjehom, dok smo mi obratno još prije ovih akcija malo poklanjali pažnje katoličkim selima. Istina, tamo se našao uvijek po koji naš politički radnik, ali ni jedan od njih nije uspio izvršiti zadaću, koja se pred njega postavljala, a to da stvori bar malu jezgru po nekim selima. Jedan drug, kojega smo bili direktno iz štaba Odreda poslali u ta sela izvještava nas, da nije mogao ništa da uradi, da su seljaci od njega bje-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 39 1, k. 1494.

² Vidi dok. br. 63.

³ Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 19, 136, 143 i 144.

žali kao od kuge misleći, da će neposredno iza njega doći partizani. Mi se s time nismo složili nego smo konstatairali, da taj drug bilo iz straha, bilo iz drugih razloga (nesposobnosti) nije mogao ništa da stvori. Znamo, da više mogu partizani sa svojim ulaskom u selo politički uraditi za jedan dan, nego 10 političkih radnika za godinu dana. Kao primjer neka nam posluži selo Bijelina i Parčić. Prije našeg ulaska u ta sela slali smo izvjesne ljude sa zadatkom da tamo mobilišu izvjestan broj boraca za partizane. ali se niko nije odazvao. Međutim kada smo mi upali u ta sela javilo se oko 30 boraca za partizane.

Partizani mogu politički mnogo djelovati u selu, ako su ljudi u njemu, ali ako su se ljudi razbježali, onda je to nemoгуće. Nakon četvorodnevnog bombardovanja po Bukovici, osobito u predjelu Bjeline i Parčića u tim selima nema ni jedne žive duše, ne samo katolika, nego i pravoslavaca. Svi su se razbježali u daleka sela, po šumama i pećinama. Jedino nam je u Bjelini teškom mukom uspjelo da sakupimo oko 50 muškaraca nakon toga što smo poslali desetak drugova da ih po šumama traže. Tu jedino nam je uspjelo da održimo zbor i formiramo Narodno-Oslobodilački Odbor sela.

Prema zadnjim izvještajima, koje dobivamo iz Bukovice javlja se o žalosnim pojavama u tom kraju, naime da seljaci jako negoduju na naše akcije i govore kako mi više tamo ne bi smjeli voditi akcije, jer da će navodno okupator poklati i popaliti sve. Ta činjenica ne bi bila tako teška, da se sami komunisti, pa čak i neki članovi Partije nisu srozali na tako niski nivo gledanja. Oni sami su riječima napadali neke naše drugove iz Odreda kako je ludo i besmisleno voditi dalje akcije na tom terenu. ako mislimo dobro narodu. Primjer Jovana Grčića iz Rudela i mnogih drugih jasno nam dokazuje koliki se oportunizam razvio u Partijskoj organizaciji Bukovice. Nema sumnje, da za to snosi krivicu najviše Partijski Forum Bukovice, pa i samog O.K. koji je zadnje vrijeme skoro bez kontakta sa dotičnom organizacijom. Mi ćemo po ovom pitanju najenergičnije tražiti od O.K. da bude malo reda u bukovičkoj partijskoj organizaciji. da očisti tamošnju part. org. od oportunističkih i Partiji štetnih elemenata. a i sami ćemo u tom pravcu pomoći ovdašnjoj organizaciji. da se tai čir čim prije rasječe. Vjerujem, da do ovakvog stanja i gledanja u tom kraju ne bi bilo došlo. da je partijska organizacija pravilno shvatila svoju dužnost. preko svojih članova i simpatizera radila u masama i razbijala oportunizam masa.

Čujemo, da su se Đujićevi agenti počeli javljati u okolici Kistanja, da vrbuju ljude za četničke banditske „jedinice“. Mišljenja sam, da neće uspjeti u Bukovici ništa ako mi budemo

pravilno radili i neprekidno bili s masom. Ukratko za Bukovicu i političko stanje u njoj može se reći ovako: većina ljudi, ako ne svi, su na strani partizana i Narodno-oslobodilačke borbe, ali krvave okupatorske represalije su ih privremeno uspjele zaplašiti i razviti kod njih oportunizam.

Isto tako stanje u partizanskim redovima nije bilo najsjanije. Bilo je pojava dezerterstva. Četvorica partizana su ostavili puške i pobjegli iz borbe, a jedan je ostavio puškomitraljez, dok su dvojica u roku od 3 dana izgubili 2 postolja teškog mitraljeza. Tom prilikom je poginuo politkom bataljona „Bude Borjan“ drug Vlade Peran. baš kada je htio da iz mitraljeske vatre izvuče jedno ostavljeno postolje. Gubitkom druga Perana izgubili smo jednog od naših najboljih drugova. Drug Peran ne samo da je bio dobar borac, nego i sposoban drug koji je obećavao mnogo.

Dana 4/6 na cesti između Ervenika i Kistanja, gdje je II četa bataljona „Bude Borjan“ imala zadatak da izvrši zasjedu pod vodstvom operativnog oficira bataljona „B.B.“ druga Steve Perića i oficira pri štabu Odreda druga Nikole Čaće. došlo je do pometnje, skoro do rasula. Razlog je bio taj što su nakon neuspjeha da izvrše akciju na 7 karabinijera, koji su se vozili u seljačkim kolima sa nekim seljacima, oni se povukli na 100 metara od mjesta zasjede i tu dali se u raspravu, tko je kriv a tko nije da su karabinijeri pobjegli, a da međuvremeno nisu postavili osiguranje tako, da ih je jedna četa fašista i karabinijera iznenadila, dovukavši se njima na nekoliko metara i skoro ih zaokružiše. Neprijatelj je otvorio iz pušaka, mitraljeza i ručnih bombi vatru, koja je unijela paniku i dezorganizaciju među partizane II čete. Može se zahvaliti četvorici hrabrih i odlučnih drugova, da se ta četa nije raspala sa ogromnim gubicima. Pored toga što su mnogi drugovi pobjegli, ipak su naših nekolicina drugova uspjeli ubiti oko 30 neprijateljskih vojnika, dok su tu poginula 4 partizana. Politkom čete pokazao se jako loš. Njega smo odmah smijenili sa položaja i postavili drugog druga na njegovo mjesto. Neki partizani, pa čak i članovi Partije počeli su kritikovati štab i pojedine odgovorne drugove na način nedostojan partizanu nakon čega smo izvršili čišćenje u bataljonu „B.B.“, priličan broj bivših partizana razoružali javno pred četama objasnili partizanima kakvi trebaju da budu partizani i izvršili zakletvu cijelog bataljona „B.B.“ svečano u prisustvu štaba bataljona i Odreda. Neke članove Partije nedostojne da budu njezini sinovi predložićemo odmah na isključenje. Ovdje se radi o nekim drugovima, članovima partijske jedinice I čete, koji su sazvali sastanak da raspravljaju na njemu da li treba preći rijeku Krku i uputiti se u pravcu pruge između Knina i Drniša, kako je to bilo naređeno od

štaba IV Operativne Zone. U partijskoj jedinici I čete bilo je drugova koji nisu znali možda, da se o direktivi ne može diskutirati. a bilo je i takvih koji su i te kako bili svjesni toga. Protiv takvih ćemo najenergičnije postupiti. Usljed brzog tempa akcija i čestih dugih marševa partizani su se bili jako zamorili, te se je osjećala potreba da se ljudi odmore. To je bilo potrebno radi samoga odmora kao i da se taj odmor iskoristi da se zavede malo reda po četama, a i politički djeluje među partizanima. Ovo nekoliko dana odmora baš nam je dobro došlo, tako da su naše jedinice moralno prilično jake, a i politički još do sada neriješeni problemi rješavaju se bržim tempom.

Danas smo definitivno formirali bataljonski partijski biro. Isto tako formirana je partijska jedinica u štabu Odreda. Dobio sam izvještaj politkoma bataljona „Branko Vladušić“ da je u III-oj četi toga bataljona, koja se nalazi oko Tromede formirana partijska jedinica. Politkom te čete izgleda da je slao izvještaje bataljonu „Stojana Matića“. Ne znam kako se to desilo, valjda će politkom bataljona „B. V.“, koji će se danas vratiti sa trodnevnog boravka kod te čete, znati to objasniti. U nedjelju 15 t. mj. bio sam u Zrmanji s namjerom da vidim šta se uradilo politički u tom bataljonu za vrijeme mog boravka u Bukovici. Nisam mogao dobiti podatke, jer politkoma bataljona nije bilo, te sam razgovarao sa politkomima I i II čete. Nešto se radilo tamo ali ne onako, kao što bi to trebalo. U najkraćem roku posjetiću taj bataljon ponovno i uraditi sve što budem mogao da politički rad u tom bataljonu ide onim pravcem i tempom, kako to mora biti.

Obavještavam znanja radi. da sam skinut sa položaja sekretara O.K., isto tako i biroa O.K.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Marko Jurlin

BR. 71

**NAREDBA KOMANDANTA SJEVERNODALMATINSKOG
NOP ODREDA OD 17. JUNA 1942. O ORGANIZACIJI I PO-
STAVLJENJIMA U ODREDU¹**

ŠTAB SJEV. DALMAT.
NAR. OSL. PARTIZ.
ODREDA

pr. 24/VI-1942
Br. 93

NAREDBA BR. 4

Komandanta Narodnooslobodilačkog Partizanskog Odreda za
Sjevernu Dalmaciju od 17 juna 1942

1. a) Za oficire pri štabu Odreda postavljamo drugove:
Ljubu Trutu i aust Ljubu.
- b) za vodnika mitraljeskog voda druga Macuru Milana
„ polit. delegata „ „ „ Obrada Mačka
- c) „ komandira novoformirane Primorske čete² druga Živko-
vić Dragu
„ komesara „ „ „ druga Maras
Ivu

Mitraljeski vod i novoformirana Primorska četa biće pod
izravnom komandom štaba Odreda.

2. Štab Odreda organizovao je tehničku radionu, a ima
namjeru da formira i tehnički vod od partizana koji posjeduju
izvjesnu stručnu prednaobrazbu. U tu će svrhu štabovi bata-
ljona uputiti do štaba Odreda partizane, koji su sposobni da
rade u radioni na popravku oružja, pravljenju nagaznih mina
i dr. Ovo izvršiti odmah po primitku Naredbe.

3. Pokazalo se, da za izvjesne akcije na pr. razoružanje
kasarni, napad na kamione, partizani ne posjeduju dovoljno
vojničkog znanja, stoga će štabovi bataljona pristupiti formi-
ranju udarnih vodova po četama, koji će biti izvježbani za spe-
cijalne zadatke kao na pr.: kako treba napadati tenkove, kami-
one, rukovanju benzinskim flašama, naoružati ih bombama,
a po mogućnosti i pištoljima. U udarne vodove treba uzimati
dobrovoljce, najborbenije i najodlučnije partizane.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg.
br. 1/3, k. 1494.

² Četa je formirana vjerovatno u vremenu od 10. do 18. juna kao
samostalna četa Odreda na zatonsko-vodičkom terenu. Vidi dok. br. 76
i Arhiv V. I. I., reg. br. 11/4, k. 102 V.

4. Ispitivanjem zelenih metaka za mauzer-pušku i tzv. pancirnih dokazano je da oni probijaju oklope italijanskih tanketa, stoga će se svu tu municiju prikupiti i dati udarnim vodovima.

5. U zadnje vrijeme učestala su dezerterstva partizana. Štab Odreda primjećuje: da se te pojave dezerterstva dešavaju usljed slabog političkog rada komesara. Mobiliziranim prije stupanja u naše redove ne objašnjava se partizanska zakletva i ciljeve naše borbe kao i zadatke, koje oni kao partizani moraju izvršavati. Osim toga kod same mobilizacije se griješi, jer se u partizane ne uzimaju samo dobrovoljci, već i prisilno mobilizirani, koji su pozivani nekim prijetećim pozivima. Sve do sada partizane koji su dezertirali pohapsiti i predvesti štabu Odreda na saslušanje.

6. Politički komesari uz pomoć skojevskih aktiva provešće mobilizaciju omladine od koje ćemo formirati omladinske čete-bataljona. Štabovi bataljona u roku od 10 dana izvršće mobilizaciju omladine od 16 godina na dalje, koja je voljna da stupi u partizane i popis dostaviti štabu Odreda, koji sprema kratak vojno-politički kurs za omladinu.

7. a) Štab Bataljona „Bude Borjan“ treba pojačati svoj rad i akcije kako je to dato u Naredbi br. 3 Štaba Odreda³.

b) Štab bataljona „Branko Vladušić“ nije izvršio mobilizaciju na Tromedi. Stavlja mu se u zadatak, da to izvrši u što skorijem roku. da bar stvori simpatizere preko kojih će dobiti informacije o neprijatelju i njegovom radu. Treba obuhvatiti ova sela: Pribudić, Žagrovići, Radljevac, Golubić, Oton i Pađene.

8. Pošto su četnici započeli sa mobilizacijom u selima u kojima djeluje odred stavlja se u zadatak komesarima bataljona da organizuju široku kampanju objašnjavanja linije današnje borbe. da drže svuda kuda se kreću partizani zborove, i da raskrinkavaju četnike. koji danas otvoreno sarađuju i sa ustašama služeći se pri tome letkom. koji je izdao štab Odreda od 15/6.

Sve tačke sem pete ove Naredbe pročitati pred strojem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Marko Jurlin

Komandant:
Bulat Rade

³ Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 21.

Dostavlja se na znanje:

1. Glavnom Štabu Hrvatske
2. IV Operativnoj Zoni
3. Štabu Bataljona „Bude Borjan“
4. Štabu bataljona „Branko Vladušić“
5. Primorskoj četi

Da je prepis vjeran originalu tvrdi
Oficir pri štabu odreda:

Niko Čaće

BR. 72

PISMO ŠTABA 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 18. JUNA 1942. POLITIČKOM KOMESARU BANIJSKOG NOP ODREDA POVODOM NAPADA NA NEPRIJATELJSKU POSADU VRNOGRAČ¹

ŠTAB 1. OPERATIVNE ZONE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

Komesarijat
18-VI-1942

KOMESARU BANIJSKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Još dok sam bio dolje, poslije akcije na Mečenčane,² bio je pripremljen plan operacija na glavnu prugu i na trougao Sunja — Kostajnica — Dubica. Međutim iz Vašeg izvještaja vidi se da ste odustali od te operacije i pošli ste na Vrnograč.³

Akciju na Vrnograč niste uopće politički pripremili i po onom što ste učinili nikakve političke pripreme i kontrole nad partizanima niste imali. Dakle vidite, prvo, odustali ste od operacije većeg značaja koja bi neprijatelju nanijela mnogo više udaraca i gubitaka i prešli na operacije manjeg značaja

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 27—1/1, k. 1468.

² Dvadeset sedmog maja izvršen je napad na žandarmerijsku stanicu Mečenčani. Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 9, 47 i 138.

³ Napad je izvršen 4. juna (vidi tom V, knj. 5, dok. br. 39).

i drugo, akciju koju ste izvodili na Vrnograč ne samo da vojnički niste uspjeli nego ste politički posvema promašili i učinili jednu krupnu pogrešku.

Ja znam da je pitanje muslimana jedno od bolnih pitanja na Vašem sektoru ali upravo zbog toga moramo mu posvetiti naročitu pažnju! Način na koji ste prišli ka rješavanju toga problema bio je neispravan. Počeli ste sa paljenjem i produžili ste sa paljenjem. I ne samo to, nego niste povelili nikakve istrage i kontrole nad partizanima i narodom nego ste ih pustili i time im omogućili da i dalje čine ovakove greške. To je i razumljivo kad ni sam Štab nije dovoljno samokritički razmotrio sve ove događaje oko Vrnograča. Opravdavati paljenje muslimanskih sela bilo kakvom strategijom ili taktikom, prilično je deplasirana stvar.

Vaši posljednji uspjesi vrlo su lijepo odjeknuli i ja Vam čestitam! Budite naročito budni i oprezni na sektoru II i IV bataljona. Ustaško-četnička propaganda se pojačava iz dana u dan na bazi zločinačke saradnje protiv partizana a i sam Draža Mihailović šalje svoje agente u sve krajeve naše zemlje.

Vaše operacije trebate prenositi što više na teritorij hrvatskog stanovništva. Aktivizirajte potpuno sektor Glina — Petrinja — Kostajnica i šalžite udarne grupe preko Kupe i Save. Grupe koje ćete slati tamo politički dobro pripremite i obrađite i stavite im sve na raspoloženje. Upozorite ih naročito na mobilizaciju Hrvata, kontrolirajte njihov rad i neka Vam detaljno šalju izvještaje o stanju i raspoloženju naroda na sektoru na kojem djeluju, tako da bi im uvijek mogli pomoći i dati upute za rad.

Naročitu pažnju posvetite saobraćaju i komunikacijama. Glavna pruga još nije dirnuta iako ima uslova ne samo da se ruši nego da se i razoružavaju željezničke posade.

Šaljite nam redovno i iscrpno izvještaje. Preporučio bih vam da za komandanta udarnog bataljona postavite druga Trninić Milana a za komesara svakako druga Kreču Stanka. Operativnog sami pronađite.

Obavijestite nas da li ste dobili oružje iz Bosne. Mi ćemo danas uputiti pismo za Operativni Štab Bosanske Krajine da Vam ga dostavi ukoliko već to nisu učinili.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:
Đuro Kladarin

Komandant:
Ivan Manola

BR. 73

IZVJEŠTAJ ŠTABA BATALJONA „VOJIN ZIROJEVIĆ“ OD
18. JUNA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOP ODRE-
DA HRVATSKE O NAPADU NA TALIJANSKU KOLONU
KOD KORIĆNE I NAPADU ČETNIKA NA NAŠE JEDINICE
KOD SELA VIDIMLIJE¹

ŠTAB BATALJONA „VOJIN ZIROJEVIĆ“²

Broj 1

Položaj, 18 juna 1942 god.

br. 24/VI 1942

Br. 92

Predmet: Izvještaj o borbi
sa četničkim bandama.

KOMANDI IV OPERATIVNE ZONE

položaj

Dana 5 ov.mj. dobila je ova (bivša livanjska) četa pismo od 5 krajiškog udarnog bataljona i bataljona „Starac Vujadin“ da se stavi u vezu sa bataljonom „St. Vujadin“, koji će se nalaziti na Vrbi, radi čišćenja četničkih bandi u Zajaruzi.

Pošto je pismo u ovu četu stiglo kasno, odmah su se uputila u selo Vidimlije dva voda ove čete. Nakon dolaska u Vidimlije odmah su se uputili na Vrbu kuriri radi uspostave veze sa bataljonom „Starac Vujadin“. U zakazanom selu i na zakazanom mjestu bataljon „Starac Vujadin“ nije se nalazio. nego 4 četa Petog K. u.³ bataljona. U sporazumu sa pomenutom četom jedan vod ove čete upućen je na položaj u Korićnu, radi osiguranja puta, dok je drugi vod ostao u Vidimlijama radi veze i razvitka bitke oko Glamoča⁴ i čišćenja četničkih bandi.

Izvještajem drugova trebalo je kao pojačanje za Glamoč proći preko Korićne 40 hrvatskih domobrana dana 8. t.mj.⁵ U vezi toga obavještenja odmah se je na Korićnu uputio i vod iz Vidimlija i još neke raspoložive snage ove čete. Pomenutog dana nije naišla pomoć za Glamoč.

Sutradan, tj. 9 ov.mj., u 5,30 sati naišla je preko Korićne kolona Talijana u jačini od 120 kamiona. Neprijatelj je dočekan iz zasjede i borba je trajala sve do 9 sati gdje se je morala povući sa položaja ova četa radi nesrazmjerne nadmoćnosti neprijatelja. Četa se je povukla put Glamoča šumom i

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 23—1/2, k. 1494.

² O formiranju Bataljona vidi tom V, knj. 5, dok. br. 13.

³ Krajiškog udarnog

⁴ Vidi tom IV, knj. 5, dok. br. 66 i 95.

⁵ Vidi tom IV, knj. 5, dok. br. 155.

zadržala se na Carevcu gdje je opet dočekala neprijatelja, te mu tako ometala prodor i nanijela mu teške gubitke.

Prilikom borbi na Korićni, kao pojačanje ovoj četi stigle su dvije udarne čete⁶ sa 6 puškomitraljeza, koji su osuli paljbu na neprijateljsku kolonu, ne zadržavajući se odmah se povukle. Neprijatelj je u ovim borbama imao velike gubitke, jer prema izvještajima iz Livna u Livanjsku bolnicu toga dana i na večer stiglo je 9 kamiona mrtvih i ranjenih Talijana, među kojima se nalaze mrtva četiri oficira i teško ranjen major, bivši komandant Glamoča. za kojeg je nepotvrđena vijest da je umro. Talijansku kolonu na putu od Korićne do Glamoča zadržavala je stalno ova četa, napadajući je i rušeći puteve, tako, da je prostor od 17 km prevalila za 11,30 sati tj. u Glamoč se je probila tek u 16,30 sati. Gubitaka ovoga puta kako u ljudstvu tako u materijalu ova četa nije imala.

Radi prikupljanja snaga, koje su se nalazile po šumama ova četa dana 11 t.mj. logorovala je u šumarku između sela Vidimlija i Kopića, gdje se i predvečer povukla u Vidimlije i prenoćila. Radi osiguranja povlačenja Talijana iz Glamoča. prikupljanja ranjenih i mrtvih ostala je te noći jedna talijanska grupa na Korićni.

Noćnim izviđanjem patrola ove čete ustanovljeno je, da su se u toku noći uputili Talijani iz Korićne za Livno. U jutro u 6 sati dana 12 t.mj. ova četa je zauzela prvošnje položaje na Korićni. Na položaju je ostala do 13 ov.mj. do 21 sat odakle se prema naređenju bataljona, koji je operirao oko Glamoča, uputila na položaje u Glamoču. Na položaj je stigla dana 13 ov.mj. u 2 sata ujutro.

Prema naređenju komande ista je zauzela položaj na kamenjaru više sela Kamena i jedan vod na položaju ispod Rajena. Na položaju se je četa zadržala do 22 sata odakle se je povukla vidjevši da se sa svojih položaja povlači dio 4 čete, koja je bila na lijevom krilu ove čete. Nalog za povlačenje nije dobila komanda čete. Oko 17 časova upućena su dva kurira u štab bataljona da vide šta da radi dalje četa. Dolazeći na položaje 4 čete isti su primijetili da se na tim položajima nalaze četničke bande. Kuriri su uputili pismo odmah komandi bataljona po kuriru drugu Svetozaru Grbiću, da se ova četa mora povući i da se ostale jedinice staraju da ne dođe do spajanja četničkih bandi Glamoč—Bos. Grahovo.

Iste noći u 23 sata ova četa je kretala za svoje sklonište. U s. Vidimlije prispjela je dana 14 ov. mjeseca u 2,30 sati. Četa je krenula u sklonište bez ikakvog prethodnog osiguranja i obavještenja o četničkim bandama od strane komande bataljona.

⁶ Odnosi se na 3. i 5. četu Udarnog bataljona 5. krajiškog NOP odreda (vidi tom IV, knj. 5, dok. br. 84).

Na dan 14 ov.mj. u 5,10 sati četničke bande⁷ napale su našu četu koja je bila podijeljena po kućama, radi sušenja i odmora i ishrane, pošto je prilikom putovanja padala jaka kiša, a jedinica dok je god bila na položaju u Glamoču nije dobivala niti odakle hrane. Bande su unaprijed postavile zasjede i odmah na sjevernoj strani upale u selo te tako napale naše drugove. Četa je stupila odmah u borbu. Pošto su bande bile mnogobrojnije i njihove snage se cijene preko 250 ljudi prema izvještaju jednog zarobljenika, to se je četa morala povući. U borbi je poginulo 11,⁸ ranjeno 6, a zarobljeno 4 druga. U borbi je izgubljeno 22 puške i šest bombi. Neprijatelj je imao također velike gubitke. Prema izvještaju seljaka poginulo je 10 bandita, među kojima se nalazi i pomoćnik kom. bataljona, a sam komandant bataljona bandit Vještica teško je ranjen.

Prema podacima sve četničke bande, koje su se nalazile oko Glamoča, skoncentrisale su se i napale već ranije predviđenim planom ovu četu. U borbi su isti upotrijebili 4 teška mitraljeza i tri puškomitraljeza i bacač bombi. Četa je morala se povući sa zapadne strane sela preko vode poljem pošto je selo bilo nakon 5.30 sati borbe [zauzeto].

Ovaj bataljon sastoji se sada iz 3 čete, od kojih je jedna udarna sastavljena iz sva tri bataljona odreda. Udarne čete sada momentalno broji 76 drugova koja u sastavu ima dva puškomitraljeza, dok se naknadno očekuje 25 drugova iz bataljona „Starac Vujadin“. Prva četa ovog bataljona broji 97 drugova sa 56 pušaka, jednim puškomitraljezom i jednim teškim

⁷ Iz naređenja Gorskog štaba Dinarske četničke divizije od 10. juna 1942. komandantu puka „Kralja Aleksandra“ i „Gavrila Principa“ vidi se da su četnici pripremili napad na pravcima Grahovo — Livno i Grahovo — Glamoč. O tome u dokumentu piše sljedeće: „Za ovu akciju pripremio sam 800 naših ljudi naoružanih i 200 nenaoružanih sa 20 komada automatskog oružja. Biće nam stavljena na raspoloženje suva hrana za 4 dana za sve ljudstvo, 40000 metaka i 800 kom. bomba. Osim toga sa nama u akciji učestvovaće 500 talijanskih vojnika sa topovima, bacačima mina, teškim mitraljezima i avijacijom. Plan je razrađen u detalje i dodeljena je svakom svoja uloga. U ovaj plan uključeno je i ljudstvo vašeg puka. Radi toga vam se naređuje da ovaj akt zadržite kao najveću tajnu za sebe, svoje pomoćnike oficire. Sve vaše ljudstvo ima da bude spremnjeno i mobilisano za ovu akciju do 12. juna 1942. godine u 6 sati posle podne pod Obljajem gde će biti razdeljena hrana i municija. Iste večeri počeće operacije. Potrebno je da u ovim operacijama učestvuje lično Komandant sa ostalim pomoćnim osobljem.

Na znanje i izvršenje

Napred za narod, kralja i otadžbinu
Po zapovesti komandanta divizije
pomoćnik
M. Đujić“

Vidi Arhiv V. I. I., mikrofilm H—X—12.

⁸ U ovoj borbi poginuo je i komesar bataljona Mustafa Latifić.

mitraljezom. Druga četa ovog bataljona smještena je u selu Vukovskom i broji 97 pušaka i jedan puškomitraljez. Uz drugarski borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Pol. komesar

u.z. Komandant.

Buble Andrija

. ⁹

P.S. Budući da ovaj bataljon raspolaže sa vrlo malim brojem municije, a naročito za francuski puškomitraljez i njemačke puške, to bi bilo neophodno potrebno u koliko raspolaže ta zona da nam pošalje.

Nadalje ovaj bataljon sada imade oko 10 ranjenika nekih i težeg stanja pa je neophodno potrebno, da bi se ovom bataljonu uputio jedan ljekar sa sanitetskim materijalom, pošto je zaliha istog već potpuno istrošena.

BR. 74

PREGLED BROJNOG STANJA, SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA SLUŠALACA I NASTAVNIKA PARTIZANSKE OFICIRSKE ŠKOLE OD 19. JUNA 1942. GODINE¹

21. VI. 1942

PREGLED

brojnog stanja Partizanske oficirske škole² po socijalnom i nacionalnom sastavu i političkoj pripadnosti na dan 19 juna 1942.

Jedinica	Radnici	Seljaci	Zanat.	Intelekt.	Nomešt.	Aktivni oficiri	Aktivni podoficiri	Žandara	Hrvata	Srba	Član. kom. partije	Član. raz. partija	Primedba
Komand. sastav	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	
Partizani	14	22	12	5	1	-	-	-	20	34	43		od 43 člana partije 9 su kandidati

Komandant
Dane Latas

⁹ U originalu nečitko.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 13.6, k. 102 V.

² Škola je bila tada u Donjem Lapcu.

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA 4. OPERATIVNE ZONE NOP OD-
REDA HRVATSKE OD 20. JUNA 1942. SVIM JEDINICAMA
I NARODU DALMACIJE POVODOM LIKVIDACIJE ČET-
NIČKOG KOMANDANTA PAJE POPOVIĆA¹**

ŠTAB
IV. OPERATIVNE ZONE
20 juna 1942

Dana 19 juna ove godine Prvi Dalmatinski Udarni Bata-
ljon dobio je zadatak da dovede u ovaj Štab Paju Popovića,
„komandanta“ nekakvog četničkog puka, da bi ga saslušali po-
vodom njegovih javnih izjava da želi suradnju s partizanima,
a s druge strane povodom sigurnih dokaza koje je ovaj Štab
posjedovao, da on isti surađuje s Talijanima.

Tom prilikom, kad je već njegova soba bila puna naših
komandira i boraca, na poziv da pođe s njima, Paja Popović
je zgrabio puškomitraljez koji mu je bio pri ruci. Zbog toga je
na mjestu bio ubijen.²

U „Štabu puka“ i njegovoj okolini našli su se slijedeći:
1. Aleksandar Jović, komandant bataljona Pajinog „puka“; 2.
Bogdan Ljaković, komandant bataljona Pajinog „puka“; 3.
Branko Berić, sudski pripravnik; 4. Ante Monti, posjednik; 5.
Petar Bjegović, trgovac; 6. Nenad Sinobad, profesor; 7. Davor
Tripalo, đak.³

Oni, skupa sa arhivom dovedeni su u ovaj Štab. Pregle-
davajući arhiv pronašli su se zanimljivi dokumenti, koji su
pokazani gore spomenutim.

Na temelju toga materijala oni su se našli ponukani da
dadu slijedeću

JAVNU IZJAVU:

Iz svih dokumenata dobili smo čvrsto i nepobitno uvje-
renje:

1. da je Paja Popović, takozvani „komandant četničkog
puka“ najobičniji talijanski agent,

2. da je imao stalne i bliske veze sa svim talijanskim voj-
nim funkcionerima, a naročito s talijanskim obavještajnim ofi-
cirom Lucich-om,

3. da je s ovim posljednjim održavao stalno višemjesečno
dopisivanje, gdje mu se Lucich zahvaljuje za obavještenja i

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br.
3/1-7, k. 1492.

^{2, 3} Opširnije o tome vidi tom V, knj, 5, dok. br. 45, 56 i 62.

usluge i iz kojih se vidi da su oni „rješavali“ veliki broj zajedničkih poslova,⁴

4. da je od talijanske vlasti dobio novčane i materijalne nagrade,

5. da su se Talijani redovito brinuli za jedinstvo svih četničkih vođa na bosansko-ličko-dalmatinskoj Tromedi, a naročito Paje Popovića, Momčila Đujića i Brane Bogunovića, i uzimali učešća u njihovim zajedničkim savjetovanjima.

6. da su Talijani s Pajinim odobrenjem hapsili i terorizirali seljake u Otišiću i Cetini i nudili im slobodu i oružje ako se okrenu protiv partizana (komunista) i stupe u Pajine četničke redove.

7. Paja Popović, bilo radi protivnog raspoloženja naroda kosovske doline, bilo radi uticaja kojeg su na njega vršili neki oficirski krugovi, nije prihvatio Đujićevu liniju otvorene borbe protiv partizana, nego se pred narodom pretvarao kao da hoće s njima saradnju, kao što je to iznio u „Proglasu“ i „Objavi“ „Štaba srpske narodne vojske“. Mi smo međutim uvidjeli da on svojih veza s okupatorom nije ni jednog momenta prekidao, da je do posljednjeg časa proganjao seljake iz svoga kraja, koji su namjeravali ići u partizane, da je tjerao sela da se naoružaju talijanskim oružjem protiv partizana i da nikada nije potpuno prekinuo vezu s četničkim vođama, naročito s popom Đujićem i specijalnim izaslanikom Draže Mihailovića „vojvodom“ Bircaninom.

Na temelju tih činjenica uvjeravamo se da su njegove izjave o suradnji s partizanima bile proračunate laži koje su trebale služiti nekim drugim interesima.

8. Da je to puna istina nas je u cijelosti uvjerio dokumenat komande Divizije „Sasari“ od 15. aprila 1942. a koji služi kao neka vrsta objave za Paju Popovića i njegove naoružane ljude da se bore protiv komunista.

Na temelju svega ovoga ne osuđujemo partizane što su ubili Paju Popovića, jer je bio talijanski agent i radio protiv narodnog oslobođenja.

— o —

Sa svoje strane priznajemo da smo mi, koji smo od Paje Popovića primili razne komandantske dužnosti, pomoć i sklonište objektivno preko njega stajali u službi okupatora, i time radili protiv narodno-oslobodilačke borbe i partizanske vojske. Naglašujemo da smo sve ovo radili nesvjesno.

⁴ O prepiscima između Paje Popovića i Gvide Lučića vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 13/1–5, k. 1492.

Ovo izjavljujemo i osuđujemo bez obzira da li će nam ova izjava spasiti živote ili ne.

POTPISI:

Aleksandar N. Jović
Bogdan T. Ljaković
Berić I. Branko
Monti Ante
Bjegović Petar
Nenad S. Sinobad
Davor J. Tripalo

Ovo dajemo svim odredima, bataljonima i četama i čitavom narodu na znanje.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

ŠTAB
IV. OPERATIVNE ZONE

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA SJEVERNODALMATINSKOG NOP ODREDA OD 23. JUNA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O AKCIJAMA BATALJONA „BUDE BORJAN“ I PRIMORSKE ČETE¹

ŠTAB SJEV. DALMAT.
NAR. OSL. PARTIZ.
ODREDA
OP. br. 28/42 4
23 juna 1942 god.

B. 199 42

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE I ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE²

Operativni Izvještaj

Tokom prošle sedmice na sektoru ovog Odreda nije bilo većih akcija. 19 ovog mjeseca bataljon „Bude Borjan“ krenuo je u pravcu željezničke pruge sa zadatkom da istu prekine i postavi zasjedu. Zbog magle bataljon je stigao na prugu tek

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 33/1, k. 1494.

² Odred je u organizacionom smislu potpadao pod Štab 4. operativne zone, a vjerovatno zbog političkog značaja ove teritorije slan je izvještaj i Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske.

u zoru tako, da se izvršenje zadatka moralo odgoditi za sljedeću noć. Izviđanjem patrola kao i komandnog osoblja u toku dana utvrđeno je da je lako izvodljiv napad i razoružanje stražarnice 108 na željezničkoj pruzi. Napad je izvršen oko 2 sata u noći i premda su partizani vrlo rano primijećeni krenuli su na juriš. Mnogi od njih su se probili kroz žicu, doprli do utvrđenog zida gdje su bacali bombe. U to vrijeme neprijatelj se već sredio, partizanima je ponestalo bombi, a jauk ranjenika demoralizirao je udarnike, tako da je komandant naredio povlačenje, koje je uredno izvršeno.

U ovoj borbi imali smo 5 ranjenika. Gubici neprijatelja, dobiti preko čobana, iznose 5 mrtvih i 4 ranjena. Akcija nije uspjela zbog toga, što su partizani vrlo rano bili primijećeni od mrtve straže, koja se nalazila na pruzi i koja se zbog usjeka pruge uspjela probiti do stražarnice. Ova akcija pokazala je da se partizani ne kreću sa dovoljno pažnje i da se ne snalaze brzo u noćnoj borbi.

19 t.mj. upućen je jedan vod u Bukovicu sa zadatkom da onemogući četničko-talijansku propagandu i rad špijuna.³

Čete bataljona „Branko Vladušić“ držale su tokom prošlih dana položaje u Palanci, na Viojli, Zrmanjskom Klancu, Međugorju prema Strmici i grlu Ljubine Poljane. Postavljeno je više zasjeda bez rezultata. Izvršena je akcija čišćenja u selu Rastičevu. Četničkih bandita u selu nije bilo, a zaplijenjeno je nešto pomoćnog vojničkog materijala.

Primorska četa⁴ izvršila je dana 18 ov.mj. akciju na cesti Šibenik — Biograd n/m — Zadar na mjestu zvanom Prisika. Svrha akcije bila je zaustaviti i pretresti autobus. Prije dolaska autobusa napadnut je jedan auto-taksi u kome se nalazio jedan njemački inženjer, jedan tehničar iz Splita, šofer iz Splita i jedan crnokošuljaš. Svi su u borbi ubijeni. U taksiju je nađena jedna puška, jedan pištolj, 50 puščanih metaka i 8 bombi. Taksi je spaljen. Odmah zatim napadnut je autobus, koji je redovito saobraćao. Karabinijeri iz autobusa uspjeli su na vrijeme zauzeti položaje i kad je ovima došla pomoć četa se morala povući. U autobusu prema izvještaju ima mrtvih i ranjenih, ali se i pored toga akcija može smatrati prilično neuspjelim, jer nije iskorišteno iznenađenje. Poslije ove kao i predašnjih akcija Italijani vrše represalije paljenjem kuća, hapšenjem i ubijanjem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Marko Jurlin

Komandant:
Bulat Rade

³ Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 63.

⁴ Vidi dok. br. 70 i 71.

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA SJEVERNODALMATINSKOG NOP ODREDA OD 23. JUNA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O POLITIČKOM STANJU U BUKOVICI, TROMEDI I KOTARIMA¹

ŠTAB SJEV. DALMAT.
NAR. OSL. PARTIZ.
ODREDA

Kom. br. 133/42
23 juna 1942 god. 4

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE I ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

Izveštaj politkoma

Drago mi je, da se drug politkom Zone² kritički osvrnuo na manjkav izvještaj politkoma ovoga odreda, osobito ono gdje ukazuje na neke važne stvari koje nisu bile u prošlom izvještaju obuhvaćene. Vi drugovi znate, da smo mi još mladi i neiskusni, pa je potrebno da uvijek iznašate naše nedostatke kako bi ih mi mogli što brže likvidirati.

N.O. odbori Zrmanje, Rujišta i njihove okoline funkcionišu po mome mišljenju dosta dobro. Staraju se za hranu, osobito u Zrmanji. Istina prilikom akcija (rušenja pruge) ima uvijek poteškoća u vezi sa prikupljanjem ljudi za tu akciju, ali odbori sve druge dužnosti (pomoć u teglečkoj marvi, hrani, prenošenja raznih stvari, obavještavanje i t.d.) rade i stalno su u poslu. N.O. odbori sela više Ervenika također su stalno zaposleni pri prenašanju raznih stvari iz donjih dijelova.

Zadnje vrijeme u ovim krajevima kao i u selima oko Tromede gdje operiše naša III četa prilično se politički uradilo. Održan je priličan broj zborova u zadnje vrijeme. U nekim selima više puta. Najvažniji od ovih zborova su zborovi koji su održani u Prljevu gdje je bilo 120 prisutnih. Pribudić 70 i Vagan 40, isto tako je održan zbor u Kaldrmi, koji je prilično uspio. U samoj Zrmanji i okolici održavaju se zborovi češće. Zadnje vrijeme je upriličen jedan veliki zbor cijele okoline Zrmanje gdje se je primjećivao veliki broj omladinki i omladinaca. Na tome zboru više drugova i drugarica uzelo je riječ.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 32-1, k. 1494.

² Makso Baće Milić

Nakon zbora održana je lijepa priredba, koju su izveli partizani I čete bataljona „Branka Vladušića“. Davan je komad „Kako umire partizan“ i druge stvari. Pjesme je bilo dosta. Zbor se završio sa pjevanjem Internationale. Prije 6 dana održan je sastanak općinskog N.O. odbora za Zrmanju na inicijativu politkoma odreda. Na tome sastanku prisustvovali su predstavnici Partije, vojske, naroda, žena i Saveza mlade generacije. Na dnevnom redu bilo je sakrivanje hrane i stoke, kao i posteljine za slučaj upada okupatora u Zrmanjsku Dolinu. Odbornicima se naglasila njihova dužnost i njihova odgovornost pred vojskom i narodom. Tamo je skinut iz odbora jedan odbornik koji je bio sumnjiv kao četnik, a na njegovo mjesto je došao jedan pošten seljak. Natrag nekoliko vremena formirani su N.O. odbori u selima ispod Koma, južno od Rujišta i to u selima: Kopinjovcu, Kučević, Bukarice i dr. koji već rade za vojsku.

Što se tiče Bukovice i Sjevero-dalmatinskog kotara dobio sam izvještaj prije nekoliko dana o formiranju nekoliko N.O. odbora i to: u Stankovcima, Čista Mala i Kolarine. U Bukovici ima skoro svako selo N.O. odbor. Oni su prikupljali hranu za partizane, koju su partizani trošili prije i u zadnje vrijeme. Većina od tih sela, koja su bila na putevima gdje su dolazili partizani sa Primorja hranila su i hrane dotične partizane. Sada ti odbori ne funkcionišu dobro usljed specijalnih događaja na tome terenu i našeg slabog kontakta sa njima. Uputili smo tamo jedan vod pod rukovodstvom jednog dobrog našeg druga. Taj će vod imati zadatak da ulazi u sela i održava zbrove, čisti sela od špijuna i izdajica, kao i da vrši druge manje akcije. Drugovi iz tog voda održali su već više zborova, na kojima su seljacima objašnjavali ciljeve narodno-oslobodilačke borbe i raskrinkavali narodne izdajice. Oni su već likvidirali 5—6 izroda.

Zadnje vrijeme okupatori, nakon što su popalili masu kuća i ubili dosta neboračkog stanovništva, pristupili su njihovoj staroj taktici — dijele hranu po selima i pozivaju kolebljivce da stupe u borbu protiv partizana, dok su međuvremeno poslali četnike da plaše narod da će im Italijani popaliti i uništiti sve ako budu i dalje pomagali partizane. U vezi sa ovakovim stanjem u Bukovici, slabim radom okrnjenog (mobilizacija) sektorskog komiteta K.P. i njegovom slabom vezom sa O.K., kao i slabom pažnjom okružnog komiteta K.P. tome komitetu, štab Odreda je odlučio da na svoju odgovornost umješa se u stvar Partije, iako za to nema pravo. Naime, mi smo reorganizirali sektorski komitet K.P. za Bukovicu, koji će privremeno nama odgovarati, a istodobno podnašati izvještaje samo O.K. Komitet smo popunili sa nekim drugovima

iz vojske, postavili u njega jednu drugaricu, koja će odgovarati za rad žena i u roku od 15 dana stvoriti inicijativni odbor A.F.Ž. Isto tako smo imenovali jednog druga, koji će odgovarati za rad S.K.O.J-a i staviti se u vezu sa O.K. S.K.O.J-a. Komitet će nam slati izvještaje svakih 8 dana, mi ćemo mu davati direktive. Nadamo se, da će novoimenovani komitet sa dosadašnjim sekretarom ispuniti svoju dužnost i znati se postaviti na čelo masa, koje su sada prilično zastrašene i kolebljive. Sektorskom komitetu za Bukovicu stavili smo također u zadatak da u roku od 15 dana pripremi i sazove konferenciju predstavnika svih opštinskih N.O. odbora. Na toj konferenciji gdje će biti također i predstavnici vojske, biraće se N.O. odbor za cijelu Bukovicu i Kotare. To će se moći lako izvršiti obzirom da opštinski N.O. odbori već postoje, ali ih treba upregnuti u rad tako, da budu pravi narodno-oslobodilački odbori.

Ovih nekoliko dana po bataljonima politički rad je prilično oživio, tim više što je bilo literature u priličnoj mjeri koja se je čitala. U III-oj četi bat. „Branko Vladušić“ na Tromeđi prema izvještaju politički se napreduje, održavaju se sastanci u četi češće. Čita se literatura i pjesma se prilično razvija. Drugovi iz te čete imali su nekoliko sastanaka sa seljacima iz Plavna. Kada je bio tamo politkom bat. „Branko Vladušić“ onda su u Plavnu kooptirana 4 nova seljaka u N.O. odbor. Izvještavaju da će sada taj odbor proraditi što živilje.

U novoformiranom Primorskom vodu, koji će kroz kratko vrijeme postati četom, politički povjerenik izvještava da je taj vod politički na visini, da skoro svaki dan održavaju sastanke.

Kako javljaju iz Primorja tamo okupator bjesni, naročito poslije nekoliko uspjelih akcija koje je naš vod proveo, ali javljaju i to da je moral stanovništva na visini.

U zadnjoj neuspjeloj akciji na pruži kada je bataljon „Bude Borjan“ htio da osvoji jednu stražaru u kojoj je bilo oko 40 vojnika, teško su ranjena 4 partizana toga bataljona. Usljed neuspjele akcije i priličnog broja teško ranjenih došlo je do dezertiranja izvjesnog broja partizana iz bataljona „Bude Borjan“, a isto tako trojica su dezertirali iz bataljona „Branko Vladušić“. Ove zadnje u većini mobilisali su terenski politički radnici skoro silom, nije nikakvo čudo da su dezertirali. Od ovih dezertera nemamo niti jednog u šakama. Nastojimo svim silama da ih pohapsimo. U tu svrhu dali smo za dužnost vodu koji operiše u Bukovici, a poslaćemo i Primorskom vodu isto naređenje kao i nekim našim povjerenicima, da se ti dezerteri pohapse i dopreme u štab Odreda, a mi ćemo nekolicinu od njih javno pred partizanima streljati. Pitanje dezerterstva specijalno se objašnjava partizanima. Vidi se kako jedna neuspjela akcija koja se je platila sa priličnim brojem ranjenih

može demoralisati ljude. Sa druge strane akcije na objekte su potrebne da se partizani nauče jurišati.

21/6 nespretnim batrganjem sa eksplozivom teško je bio ranjen drug obavještajni oficir Odreda Obrad Knežević i drug intendant Odreda Milan Lacmanović, kojemu je polomljena noga ispod koljena. Drug Obrad Knežević podlegao je ranama sutradan nakon nesreće. Njegovom pogrebu prisustvovao je cijeli bataljon „Bude Borjan“ sa nacionalnim zastavama. Tu priliku smo iskoristili te partizane upozorili na mnoge stvari. Drug komandant se je osobito zadržao u svome govoru na dezerterstvo i kukavičluk, kao i na tome kakvi treba da budu partizani.

Ja sam se ukratko u ime naše Partije oprostio od druga Obrada. Govorili su također predstavnici Prvog i Drugog bataljona — drug Bondo³ i drug Martić.⁴

Što se tiče onoga kukavice, koji je u borbi kod Biovičina Sela vikao „predajmo se“ nismo još mogli ustanoviti tko je ta ptica, da li neki koji je dezertirao ili se još nalazi u našim redovima.

Ishranu naših jedinica do sada smo prilično rješavali. Jede se umjerena količina hrane. Ima dosta onih koji kažu da im je malo. Mesa ima još a sa purom se krpamo iz dana u dan.

Rezervne hrane imamo u Bukovici svega oko 1000 kila. Detaljni pregled imate u intendantskom izvještaju.

Ja i drug komandant uzeli smo za zamjenika politkoma Odreda druga Ljubu Fausta, člana K.P. i sekretara jednog rajona u Šibeniku, a na Vama je da to odobrite ili ne.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Marko Jurlin

Komandant:
Bulat Rade

Br. 198/42

³ Slobodan Macura

⁴ Jovo

IZVJEŠTAJ ŠTABA SJEVERNODALMATINSKOG NOP ODREDA OD 23. JUNA 1942. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O NEPRIJATELJSKIM SNAGAMA U SJEVERNOJ DALMACIJI¹

ŠTAB SJEV. DALMAT.
NAR. OSL. PARTIZ.
ODREDA
OB. br. 132/42
23 juna 1942 god.

**GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE I ŠTABU
IV OPERATIVNE ZONE**

Promjena snaga neprijatelja na sjeverno-dalmatinskom teritoriju za sada nema. Italijanski fašisti napuštaju manje karabinijerske stanice tako, da su danas slobodna sljedeća mjesta: Nunić,² Bijelina, Rodaljice, Biovičino Selo, Bratiškovci, Rupe i Lisičić. Prema jutrošnjim vijestima Italijani su napustili i Mokro Polje. Očigledna je koncentracija neprijatelja na važnijim putevima gdje pojačava svoje snage.³

Neprijatelj se vrlo oprezno kreće. Cestama nikad ne ide manje od 6 kamiona sa 3 tenka i to na velikim odstojanjima jedan od drugoga.

U mjestima gdje se zadržava poduzima najveće mjere predostrožnosti, ograđuje se bodljikavom žicom, ruši ograde i sječe drveće.

Jačina neprijateljskih snaga na području našeg Odreda jest sljedeća:

Italijanska posada, koja se sada nalazi u Obrovcu iznosi oko 130 vojnika, karabinijera, finanaca i fašista.

Posada u Žegarju za sada iznosi oko 300 vojnika sa karabinijerima, financima i nešto fašista, u Erveniku 250 vojnika sa fašistima, karabinijerima i financima. Mokro Polje 120 vojnika, karabinijeri, finanaca i jedan broj fašista. U Radučiću sada se nalazi 3000 okupatorskih vojnika sa karabinijerima, financima i fašistima.

Posada na željezničkoj pruzi od Zrmanje do Knina je sljedeća: Na Otriću ima 8 do 10 oficira, 180 do 200 vojnika, 30 ka-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 31-1, k. 1494.

², ³ Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 143 i 144.

rabinijera, 2 topa, oko 15 teških mitraljeza i veći broj puškomitraljeza. Oficiri se nalaze u zasebnoj kući na Zrmanji, a posebno se nalazi smješteno mitraljesko odjeljenje. Pored toga sada se nalazi veći broj četnika skupa sa Italijanima. Stanica je sa svih strana žicom ograđena, te rovovima i mitraljeskim gnijezdima radi sigurnosti od napada na stanicu.

Na stražari broj 114 brojno stanje italijanske vojske je 60 vojnika, 7 teških mitraljeza i velik broj puškomitraljeza. Stražara je sa svih strana obzidana kamenom i ograđena žicom. Oko stražare napravljeni su streljački rovovi i mitraljeska gnijezda.

Željeznička stanica Pribudić: vojnika 70—80, 2 bacača mina, nekoliko teških mitraljeza i veći broj puškomitraljeza.

Stražara broj 119: 60 italijanskih vojnika, jedan mitraljez teški, 4—5 puškomitraljeza i jedan bacač mina. Obzidana je sa zidom i ograđena žicom.

Stanica Plavno: 200 vojnika sa nekoliko fašista, od oružja za sada raspolažu sa jednim topom od 105 mm, jednim manjim topom i nekoliko bacača mina sa većim brojem teških mitraljeza, koji su razmješteni oko same stanice prema svim prilazima. Pored toga za osiguranje napravili su rovove oko same stanice. Na stanici se sada nalazi jedan blindirani voz sa vojnicima. Redovna straža na stanici je danju i noću, 60 vojnika, 3 podoficira i jedan oficir.

U stražari broj 121 nalazi se posada od 150 vojnika sa jednim bacačem i većim brojem teških mitraljeza i puškomitraljeza. Ovi su vojnici smješteni po barakama i imaju za dužnost da čuvaju 3 mosta južno od stanice Plavno.

Stražara broj 122 imade 30 italijanskih vojnika sa teškim mitraljezom i nekoliko puškomitraljeza. Stražara je obzidana, ograđena žicom i napravljeni su rovovi oko nje.

Na stanici Pađene nalazi se oko 70—80 vojnika sa teškim mitraljezima i puškomitraljezima. Barake u kojima stanuju vojnici obzidane su a okolo stanice napravljena su mitraljeska gnijezda. Ima ih oko 12 sa većim brojem puškomitraljeza.

Na stražari koja se nalazi istočno od nadvožnjaka na cesti Kistanje — Stara Straža nalazi se 30 vojnika. Na „Bojanića“ mostu ispred Stare Straže nalazi se sada posada od 25 vojnika. Na samom mostu nalazi se sada nekoliko mitraljeskih gnijezda. Stanica Stara Straža: 80 vojnika. Vojnici stanuju u baraci, a željezničko osoblje stanuje u staničnim zgradama. Baraka u kojoj su smješteni vojnici obzidana je kamenom. Cijela stanica je ograđena žicom. Mitraljeska gnijezda napravljena su posljednjih dana za osiguranje stanice sa svih strana.

Stražara kod Raškovića kuća ima 60 italijanskih vojnika. Osim stanice Zrmanja sada ima pojačanje od strane četničkih bandi i stanica Plavno, za koju su stanicu mobilisani ljudi iz sela Otona i Pađena.

Brojno stanje italijanske vojske na ostalom teritoriju Sjeverne Dalmacije je sljedeće: Kistanje oko 400 vojnika fašista, karabinijera, finanaca i policije. U Vodicama oko 80 vojnika, u Biogradu n/m oko 150 italijanskih vojnika, karabinijera, finanaca i ostalih. U Benkovcu 150 vojnika sa ostalom posadom. U Zadru se sada nalazi oko 3000 vojnika posade a nešto onih što se nalaze na odsustvu. U Šibeniku ima preko 3000 što vojnika, a što ostalih trupa. U Filipjakovu 15 crnih košulja, u Zemuniku oko 2000 vojske i ostalih. Osim toga na aerodromu u Zemuniku ima 14 aviona sa uređenim aerodromom. Na državnom imanju Vrana, koje je puno svakojake stoke i zasijano, nalazi se samo 8 vojnika sa 6 mitraljeskih gnijezda. Od stoke ima 1200 ovaca, 70 goveda, 90 konja i 100 prasadi.

Od artiljerije sada se nalazi na našem teritoriju 3 baterije i to u Kistanjama, Žegaru i Erveniku.

Poslije učestalih terorističkih akata sa strane okupatorskih vlasti, sada su promijenili taktiku noseći narodu Bukovice hranu u kamionima. puštajući pohapšene seljake i vršeći propagandu da se vrate svi kućama.

Uporedo sa ovom akcijom oživljuje rad četnika, koji su se spustili sa Pađena i Knina u Bukovicu. Prema najnovijem izvještaju Italijani su napustili Mokro Polje, a njihove pozicije su zauzeli četnici pod komandom Vlade Novakovića. Osim toga u sporazumu sa italijanskim vlastima osnovali su neke štabove u Kistanjama i Bratiškovcima i nekim drugim manjim mjestima. U Kistanjama je komandant Vlado Korolija, a članovi su štaba podporučnik Kukolj i Nada Stanić. Pred nekoliko dana bio je sastanak četnika sa italijanskim obavještajnim oficirom Lučićem. Prema drugim vijestima još je u štabu Veljko Ilić, bivši oficir. Sastanku su još prisustvovala dva oficira Draže Mihailovića, koji su zajedno sa štabom otišli u Zadar. Četnički oficiri traže od italijanske vlasti da se iz internacije puste svi oficiri bivše Jugoslavije kako bi ih mogli iskoristiti u svoje svrhe. Nadalje četnici namjeravaju obuhvatiti sve „bolje ljude“, a ukoliko se ne bi odazvali zatražiće pomoć Italijana. Do sada je zatražena saradnja od trgovaca. Pozivu na saradnju nisu se odazvali Niko Janković i Sveto Vujašinović, koji su nakon toga bili uhapšeni i zatvoreni u Zadru. Članovi štaba razaslali su svoje povjerljive ljude po selima da se prijave u četnike. U Žegaru su se odazvali 6 ljudi.

10/6 bio je Jakov Čavlina iz Promine sa još jednim seljakom na pregovorima sa Vladom Novakovićem. Vlade Ko-

rolija održao je 19/6 zbor u Đevrskama. Prisutno je bilo 25 ljudi.

Posljednja dva dana italijanski avioni bacaju osim bomba i letke, koje Vam prilažemo.

U posljednje vrijeme likvidirani su sljedeći špijuni i sluge okupatora: Trivić Vasilj iz Mokrog Polja, Kardun Ante iz Nunića, Đuro Kostić iz Mokrog Polja, Šuša Rade iz Bijeline i još dva špijuna iz Radučića. Pred dva dana uhapsili smo jednog od vodećih četnika iz Pađena i to Iliju Ilića, bivšeg žandarskog podnarednika. Za njega je utvrđeno da je ubio jednog domobranskog narednika, koji je prešao u partizane i našeg kurira. Nakon saslušanja biće mu suđeno kako zaslužuje.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkom:
Marko Jurlin

Komandant:
Bulat Rade

Br. 197/42

BR. 79

IZVJEŠTAJ GRGE MILAŠINČIĆA OD 24. JUNA 1942. KOMANDANTU 1. BATALJONA 1. KORDUNAŠKOG NOP ODREDA O KRETANJU NJEGOVE GRUPE U PRAVCU ŽUMBERKA¹

Ribnik 24. VI. 1942.

KOMANDANTU I BATALJONA I K.P.O.

Druže komandante! Nakon svršenog rada u okolici Ribnika i Netretića i nekog dijela Ozlja² krećemo danas napred kroz hrvatska sela u pravcu Mahična, Krašića i Pribića u pravcu Žumberka, gdje ćemo tačno ispitati teren i ispitati tamošnju situaciju. Uspjeh rada koji smo radili po gore navedenim mjestima je dosta povoljan, ima mnogo vojnih bjegunaca koji se ne odazivaju pozivima. Prema posljednjem izvještaju gdje smo vas izvijestili o osnivanju odreda u Prilišću — Vukovoj Gorici i Ladešić Dragi, pristupilo je ka potpunoj organizaciji,

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H-2/5-6.

² Vidi dok. br. 69.

novi odred broji do 20 partizana, kandidati koji bi bili momentalno za ući u njihov sastav imade ih do 50, samo traže oružje za koje im je rečeno da prave male akcije i tako postepeno da se naoružavaju, a ujedno da traže po selu oružje koje posjeduju civili pa makar to bile i lovačke puške. Do sada je dato od civila tri karabina i par stotina metaka a imade izgleda da će se još pronaći, rad je dosta težak jer ima pojedinih sela koji se ponašaju ala Hrvatski Blagaj kod Slunja ali ne žaleći svoga truda radi se i dalje. Drugovi koji bi trebali da stupe u sastav moga voda ostali su da rade na svom terenu, t.j. kod novoosnovanog odreda, za kretanje u dubinu nemoguće je da se uzme veća grupa, jer je neprijatelj raštrkao svoje ustaše po selima koji još vrše teror nad narodom i straše ga raznim izrazima, ko će pomagati partizane da će ga iseliti u Karpate. Isti drugovi traže da ostanem sa njima, da radimo zajednički, ali ja sam im za sada saopštio da se moram krenuti dalje radi organiziranja daljnjeg rada po hrvatskim selima i oni su se s time složili. Narod je dosta dobar i izgleda da će biti i daljnjih uspjeha. Danas dana 24. VI. 42. krećemo napred t.j. u pravcu kojeg smo već napred naznačili. Materijal koji je nama potreban čuvajte ga a u koliko ga nema gledajte da ga se nabavi, sve partizanske listove kao i oglase strogo nam saberite jer to nam je potrebno za hrvatski narod a isto tako i popis svih partizanskih akcija za koje Vi znate i koje dobijate iz ostalih krajeva naše države. Sav materijal saberite i nemojte slati dok mi ne pošaljemo kurira ili pravac kojim ćete ga moći poslati. Daljnji izvještaj slijedi.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Komesar:
Janjić Stevo v.r.

Vodnik voda
Milašinić Grga v.r.

BR. 80

IZVJEŠTAJ ŠTABA SJEVERNODALMATINSKOG NOP ODREDA OD 26. JUNA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O DOLASKU BATALJONA „BUDE BORJAN“ U BUKOVICU¹

ŠTAB NAR. OSLOB. PARTIZ.
ODREDA ZA SJEV. DALMACIJU

Br. sl. od 26-VI-1942

197

R Br. 241/42

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

Jučer je bataljon „Bude Borjan“ stigao u Bukovicu. S njim su došli, kako je javljeno u našem zadnjem izvještaju, Komandant Odreda, Zamjenik Komesara i oficir pri štabu Odreda. Situacija u Bukovici poslije dolaska četnika jeste ovakva: četnici koji su bili u Mokrom Polju regrutovani su iz Pađena, Otona. Oni dolaze svakog dana u Mokro Polje u grupama po 100. Njihovi pokušaji da osnuju četničku organizaciju u Mokrom Polju nisu uspjeli. Vlado Novaković² kad je vidio da ne može da održi s narodom zbor, govori neka se seljaci iz Mokrog Polja izjasne za pismenu saradnju. Raspoloženje samih seljaka protiv četnika je dobro. Oni su zajedno s partizanima našeg jednog voda bili na položaju kad su četnici došli u selo. Imaju oko 20 pušaka i jedan puškomitraljez. Ovakvo stanje iskoristili smo i danas formirali četvrtu četu bataljona „Bude Borjan“ koja ima 40 boraca. Zadatak četi dali smo da izvrši mobilizaciju i prikupljanje oružja u Očestovu i Radučiću.

Sa udarnim bataljonom uspostavljena je veza. U toku sutrašnje noći preći ćemo rijeku. Naređenjem toga Štaba da naš bataljon „Bude Borjan“ pređe u Prominu nisu nam stavljeni konkretni operativni zadaci. Naša polazna tačka u Prominu biće Bobodol od kuda ćemo uspostaviti vezu sa Štabom udarnog bataljona.

Jučerašnji dan i zadržavanje partizana u Ivoševcima iskoristili smo za održavanje zborova s narodom. Likvidirali smo jednog špijuna učitelja, ruskog bjelogardejca.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. komesara,
Ljubo Faust

Komandant,
Bulat Rade

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 44/1, k. 1494.

² Četnički vojvoda, komandant četničkog puka „Onisim Popović“

BR. 81

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 2. BATALJONA NOP ODREDA BANIJE „MILOŠ ČAVIĆ“ OD 30. JUNA 1942. GODINE¹

ŠTAB
BATALJONA „MILOŠA ČAVIĆA“
PARTIZAN. ODREDA
BANIJE
30. juna 1942. god.

P R E
BROJNOG STANJA I NAORUŽ

Bataljon	Čete	Partizana	Puško-mitraljeza	Mauzera	Manlihera	Trometki	Talijanskih	Teških mitraljeza	Lakih mitraljeza	Preklopnog oružja
II Bataljon	I. četa	82	2	50	2	—	—	—	—	9
	II. četa	80	2	58	—	1	—	—	—	9
	III. četa	86	1	46	7	2	—	—	—	12
	Pozadin. IV. četa	84	—	5	—	—	—	—	—	19
	Radnička četa	49	—	1	—	—	—	—	—	2
	Štab	19	—	7	—	—	—	—	—	—
	Ukupno	400	5	167	9	3	—	—	—	51

KOMESAR:
Mitić²

¹ Original (pisan mastiljavom olovkom, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 3/21, k. 1614.

² Ranko

G L E D
ANJA II. BATALJONA „M.Č.“

Pištola	Bombi	Metaka za puško- -mitraljez	Metaka za mau- zere	Metaka za manli- here	Metaka za tro- metke	Metaka za tali- janske	Metaka za pre- klopno oružje	Metaka za pi- štolje	Raspored jedinica na pojedinim sektorima
12	10	600	2800	72	—	—	62	50	Zakopa—Matijevići
13	50	700	2960	—	2	—	42	55	Hrtić—Javoranj
3	22	250	1056	27	53	—	78	8	Draškovac— Javoranj
2	3	—	280	—	—	—	65	13	Vrpolje
1	1	—	120	—	—	—	7	5	Todorovići
9	12	—	2700	—	—	—	—	60	Vrpolje
40	98	1550	9916	99	55	—	254	191	

KOMANDANT: u z.
Vojko

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA I POLITIČKE PRIPADNOSTI LJUDSTVA 1. PROLETERSKOG NOU BATALJONA HRVATSKE OD 1. JULA 1942. GODINE¹

**SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV
I proleterski narodno oslobodilački udarni**

Jedinica		Brojno stanje	Socijalni sastav					
			radnika	seljaka	zanatlija	namještenika	vojna i policijska lica	intelektualaca
I četa	komandni sastav	12	1	1	7	1	1	
	partizani	23	7	11	5			
2 četa	komandni sastav	13	8	1		1	1	1
	partizani	33	10	23				3
3 četa	komandni sastav	10	5	4	1			
	partizani	22	11	9				2
4 četa	komandni sastav	13	1	2	9		1	
	partizani	29	10	8	8	1		2
Štab bataljona	komandni sastav	4	2				1	1
	partizani	5	4	1				
Ukupno		164	58 ²	60	30	3	4	9

Polit. komesar
Božo Spaček

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 16-2 4, k. 102 V.

I POLITIČKA PRIPADNOST
bataljon Hrvatske dana 1-VII-1942.

Nacionalni sastav			Politička pripadnost				Primjedba
Srba	Hrvata		članova K. P.	vanpart. komun.	članovi ostalih partija	bezpartijni	
4	8		7	5			Nacionalno-socijalni sastav ne slaže se sa brojnim stanjem iz razloga što su došla dva nova druga i neki iz bolnice
8	15	1	5	19			
4	9		10	3			
22	9	2	1	32			
9	1		7	3			
12	10		5	17			
7	6		2	11			
12	17		6	23			
2	2		4				
1	4		2	3			
81	79 ³	3	49	115 ⁴			

Komandant:
A. Banina

^{2, 3, 4} Pogrešno zbrojeno. Treba: 59, 81, 116.

**UPUTSTVO POLITIČKOG KOMESARA 1. OPERATIVNE
ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 7. JULA 1942. POLI-
TIČKIM KOMESARIMA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU O
PRIPREMAMA ZA AKCIJE U ZAPADNOJ LICI¹**

ŠTAB I. OPERATIVNE ZONE
NAR. OSLOB. PART. ODREDA
HRVATSKE

Komesarijat
7/VII-942. g.

UPUTE KOMESARIMA LIČKE GRUPE

Kako se u našim odredima osjeća prilična stagnacija u akcijama, koja je rezultat pasivnog čuvanja oslobođenog teritorija vezivanjem naših snaga stalno na određene položaje, to je Štab I. Operativne Zone izdao naredbu² da se pokrenu naši partizanski odredi, da se odpočne sa napadom na neprijatelja i da se teritorij Like obuhvati sav plamenom narodno-oslobodilačke borbe. Prvi i najvažniji zadatak koji leži pred partizanima Like to je aktiviziranje zapadnog dijela Like, koji je nastanjen hrvatskim življem.

Naredba koja je izdata od strane ovoga Štaba da se obrazuje jedan odred od tri bataljona Ličke Grupe sa zadatkom operacija u zapadnoj Lici, da bi se ostvarila u potpunosti potrebno je da politički komesari učine slijedeće:

1) Prije nego što se izvrši pokret potrebno je da politički komesari pripreme što više propagandnog materijala koji će im biti potreban za objašnjavanje narodno-oslobodilačke borbe. U tu svrhu pripremiti što više letaka, publikacija itd. Materijal tražiti preko Ličke Grupe i Okružnog Komiteta K.P.H. za Liku. Pred polazak u akciju u dogovoru sa rukovodstvima K.P.H. za Liku mobilizirati potreban broj drugova Hrvata — političkih radnika.

2) Na mjestu gdje će se izvršiti koncentracija naših snaga za pokret politički komesari neka pregledaju dobro sve jedinice, a komesari bataljona neka objasne pred cijelim strojem značaj akcija koje će se izvoditi tj. značaj našeg polaska za zapadnu Liku.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 53/1 k. 1468.

² Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 66, 119 i 121.

3) Skrenuti pažnju naročito partizanima na njihovo držanje, na njihovu svijest i borbenost, da će uspjeh naših akcija zavisiti samo o tome da se sva naređenja, zadatci i naročito prve akcije izvrše u potpunosti. Ako budemo odmah u prvim susretima s neprijateljem energično ga lomili i uništavali i ako partizani svojim držanjem budu dokaz i primjer disciplinovanog i svjesnog vojnika naši zadatci u zapadnoj Lici biće lako ostvareni. Isto tako upozoriti partizane da će se bilo kakova pojava panikerstva ili pljačkanja nemilosrdno kazniti javno pred strojem.

4) U napadima na neprijatelja i za vrijeme ulaska u sela uzvikivati naše borbene parole, podvlačiti borbeno jedinstvo Srba i Hrvata u protjerivanju i uništavanju okupatora i njegovih agenata—ustaša i četnika. Isto tako pjevati naše borbene pjesme. U selu posvetiti naročitu pažnju ispisivanju parola po kućama, a na prolazima i stavljati transparente.

5) U svakom selu bezuvjetno održavati masovne zborove, gdje ćemo tumačiti liniju narodno-oslobodilačke borbe, potrebu jedinstvene borbe Srba i Hrvata, raskrinkavanje ustaša i četnika i vršiti svim snagama mobilizaciju Hrvata, tako da novostečeno oružje svakako dođe u ruke hrvatskog naroda i da novostečeno oružje bude upereno protiv okupatora i izdajnika. Na zborovima neka učestvuju u govorima osim komesara i komandanata i sami partizani, naročito partizani Hrvati.

6) Komesari bataljona i četa neka budu stalno u svojim jedinicama. Da se ne udaljavaju nikud bez potrebe, nego da stalno dižu duh borbenosti, duh jedinstva srpskog i hrvatskog naroda među partizanima. Kontrolisati rad svakog partizana i ne dozvoliti nikakov ispad s naše strane. Isto tako u akcijama komesari da budu stalno među partizanima i da imadu svakog na oku kako se ko drži.

7) Komesari bataljona i četa da posvete naročitu pažnju smještaju i ishrani partizana, tako da partizani uvijek budu po mogućstvu svježiji i nahranjeni, da se nepotrebno ne zamaraju i da se sve slobodno vrijeme iskoristi u političkom vaspitanju naroda i partizana.

Komesar Ličke Grupe koji će učestvovati na ovim akcijama biće odgovoran za sav rad i slaće mi stalno izvještaje o radu i uspjesima, koje smo polučili.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Đuro Kladarin

**UPUTSTVO ŠTABA 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA
HRVATSKE OD 8. JULA 1942. KOMANDANTU 1. NOU BRI-
GADE HRVATSKE O ORGANIZACIJI BRIGADE¹**

Br. 8
8/VII 42.

KOMANDANTU UDARNE BRIGADE²

Prema naredbi broj 4³ sve jedinice I. Operativne Zone staviće Vam na raspoloženje partizane koliko ih Vi budete direktno tražili. Međutim Brigada se neće jedino popunjavati na taj način nego ćete i na sektorima gdje djelujete i sami vršiti mobilizaciju, ali u manjem broju, tako da na bataljon mobilizujete najviše od 12—15 partizana. Mobilizaciju vršiti u dogovoru sa partizanskim jedinicama na terenu, partijom i odborima N.O.F., a to radi što veće kontrole i što boljeg provjeravanja novomobilisanih.

Oružjem koje bude Brigada zarobljavala u prvom redu popunjavajte samu Brigadu tako da bataljoni imaju po 300 boraca. Međutim, svu količinu oružja koju budete zarobljavali u prvim operacijama nemojte zadržati svu za popunu Brigade nego samo onoliko koliko imate pri ruci osposobljenih partizana. To se odnosi na karabine. Tako da Brigadu popunjavate postepeno do određenog broja. Zarobljene mitraljeze rasporedite tako da Vam svaki bataljon imade po tri mitraljeza. Ostale mitraljeze uputite odmah preko jedinica koje se nalaze na terenu gdje operišete u V. Zonu.

Puškomitraljeze rasporedite tako da svaka četa imade podjednaki broj puškomitraljeza.

Ostatak zarobljenog oružja i ostalog materijala koji Vama za Brigadu nije potreban rasporedite na tri jednaka dijela i uputite u V. Zonu, Kordunašku Grupu i Ličku Grupu.

Pri određivanju raspodjele materijala vodite računa o tome da Brigada mora biti lahko pokretna a da pretrpavanje velikim komorama predstavlja teškoće pri maršu i pokretu.

Gore navedenu raspodjelu oružja i popunu Brigade vršite prema stvarnim mogućnostima u datom momentu a nemojte

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 40/2, k. 1467.

² O formiranju Brigade vidi tom V, knj. 5, dok. br. 53.

³ Naredba se nalazi u Arhivu V. I. I., reg. br. 34—1/2, br. 1467.

uzeti kao glavni cilj što brže popunjavanje Brigade nego kao što rekosmo vodite računa o stvarnim mogućnostima koje se nalaze pred Vama.

Pošto je Brigada lahko pokretna jedinica koja zapravo nema svoje baze to i vaš Štab mora biti odgovarajuće organizovan:

Vaš Štab će se sastojati od komandanta, njegovog zamjenika, komesara i njegovog pomoćnika, operativnog oficira, obavještajnog, i još dvojice mladih oficira pri Štabu Brigade, te dvojice pisara i dvije pisaće mašine, potrebnog broja kurira i stražara koje ćete prema potrebama uzimati iz samih bataljona. Za sve potrebe Brigade u koliko niste u stanju zadovoljiti ih na samome terenu to se obratite na Štab Zone. Od zarobljenog novca stvorite kasu Brigade i prema naredbi šaljite mjesečne izvještaje u Štab Zone.

Operativne, političke, obavještajne i informativne izvještaje šaljite prema naredbi broj 1, tj. oni trebaju stići u Štab Zone svake subote do 12 časova redovito, a osim toga šaljite neposredno poslije svake veće operacije posebne izvještaje za vrijeme kao i na završetku operacija. Sve izvještaje upućujte preko susjednih štabova naših jedinica a naročito važne i hitne izvještaje šaljite istim putem po vašim direktnim kuririma.

Naročitu pažnju vam skrećemo na slijedeće: da prije svake operacije prema mogućnostima izvršite detaljnu analizu situacije i priprema operacije sa štabovima bataljona a naročito poslije svake operacije izvršite kritiku da bi se izvukla i prenijela stečena iskustva u toj operaciji.

Kod priprema operacija treba nastojati da se štabove bataljona, komandire, komesare četa, te vodnike i delegate što bolje upozna sa zadacima koje će njihove jedinice izvršavati i da im se omogući dovoljno vremena da izvide teren na kojem će operisati.

Za vrijeme dok se bataljoni nalaze na odmoru ono mora biti iskorišteno za vojno-političku obuku i za političko djelovanje među stanovništvom onoga kraja gdje se Brigada odmarala.

Naročitu pažnju posvetite što bržem izvježbavanju rezervnih posluga za automatska oružja i bacače mina.

Za pomoćnika komesara Brigade i obavještajnog oficira biti će postavljen drug Dušan Pekić, a za zamjenika komandantu i komesaru Brigade u koliko imate sami konkretne predloge dostavite nam ih odmah.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:

Komandant:

IZVJEŠTAJ ŠTABA SREDNJODALMATINSKOG NOP ODREDA OD 9. JULA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O AKCIJAMA 1. I 2. BATALJONA¹

ŠTAB
SREDNJODALMAT. ODREDA
br. sl.
dne 9 jula 1.942.

ŠTABU IV. OPERATIVNE ZONE

IZVJEŠTAJ

o akcijama ovoga odreda od 2 jula do 9 jula 1942.

I) Dana 2 jula 1942. izdana je zapovijest štabovima bataljona da se izvrši ekonomska akcija na košenju ustaškog žita u Glavašu i to po danu. I. Ud. bat. sa svojih 10 boraca uputio je izvidnicu ujutro rano da bi izvidili teren na kojem se akcija imala vršiti. U 12^h isti bataljon opremio je 30 svojih boraca na čelu sa komandirrom III čete drugom Obradom sa zadatkom da osigura teren kako bi se akcija nesmetano izvršila. Jedan sat nakon toga upućen je II. bat. sa 94 borca na čelu sa zamj. komandanta, pol. kom. i njegovim zamjenikom te odgovarajućim poljskim oruđem sa zadatkom da žito kose i pokošeno prenesu na određeno mjesto. Čim je II. bat. stigao na mjesto rada čula se puščana i puš. mitr. vatra koju su seljaci iz Glavaša, ranije iseljeni i iz Kijeva, otvorili na naše borce koji su osiguravali samu kosidbu. II bat. je odmah otpočeo radom bez obzira na vatru uspostavivši vezu sa komandirrom III čete I. U. bat. Nakon kratkog vremena podržavanja vatre sa neprijateljem kom. III čete tražio je pomoć od jedne čete koja mu je bila odmah upućena sa terena kosidbe. Pojačanje nije blagovremeno stiglo na određeno mjesto budući da je kurir nepravilno iste sprovodio. Neprijatelj ih je primijetio i zasuo mitr. vatrom nakon čega su bili primorani rokirati se na lijevo krilo gdje su se uspijeli odmah povezati i zajednički nastupati protiv neprijatelja. Pošto je neprijatelj zauzeo dobar položaj sa kojega nas je neprestano napadao naši su borci podržavali vatru sve do 21^h nakon čega je izdano naređenje za povlačenje od druga zamj. kta II. b. Borci su se organizovano

¹ Original (pisan crvenim mastilom, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 3/1 - 10, k. 1603 A.

povukli skupa sa drugovima koji su bili na radu. U borbi je bio ranjen drug Vito Čabo komandir I. č. I. u.b. Neprijatelj je na položaju imao oko 220 boraca naoružanih i sa nekoliko puškomitraljeza, a mi 69 boraca sa 4 puš. mitr. Akcija je uspjela koliko u žetvi toliko i vojnički jer se nepr. stao povlačiti prije nas, a koliko je žrtava imao tačno nije poznato, a navodno je sedmorica mrtvih. Za sve vrijeme trajanja borbe ostatak boraca vršio je kosidbu i prenos pokošena žita.

II) Nakon dobivenog zadatka od Štaba IV Op. Zone da razoružamo selo Cetinu milom ili silom pristupili smo odmah radu te smo 2/VII-42 pristupili pregovorima sa petoricom istaknutih seljaka, a glavar nije došao. Sa naše strane bili su prisutni komandant Odreda, politkom Odreda i drug Širinić.² Pregovori su tekli u vrlo prijateljskoj atmosferi, ali konačno do za nas povoljnog rješenja nije došlo. Sastanak je odgođen za 3-VII. jer su oni tražili prisutnost glavara. Iste večeri (3-VII) stigao je u naš Štab drug politkom IV Op. Zone koji je sazvao konferenciju Štaba Odreda i štabova bataljona u cilju razmatranja prošlog rada i budućih akcija. Na konf. se raspravljalo o organizacionom stanju i akcijama koje su pred nas postavljene. Konf. je donijela, pored ostalih, i zaključak da se odmah pristupi razoružanju Cetine. U večer 3-VII- od 20.30^h — 150 boraca iz oba bataljona krenulo je za Cetinu. Opoljavanje sela je počelo ujutro 4-VII, a nakon dovršenja iste ušli smo u kuću glavara gdje su bili prisutni 6 seljaka koji su na nas čekali, jer je bio unapred ugovoren sastanak s njima te noći, a od nas odgođen radi same konf. i zaključka koji je na njoj stvoren. Nakon duže diskusije ubijedili smo seljake u potrebu predaje oružja, ali su isti tražili da se ta predaja vrši na po nas nesiguran način tj. da povučemo našu blokadu te da će nama oni sami puške donijeti. Nakon toga su se Štab Odreda i štabovi bat. povukli na konf. gdje je to odbijeno i odmah zatražena predaja pušaka i municije. Vidjevši ozbiljnost našega nastupa popustili su i predali 52 puške i 1.800 metaka koje su već bile podijeljene seljacima te smo ih [pokupili] od kuće do kuće zajedno sa glavaram koji je imao spisak. Štab Odreda se neće pri ovome zaustaviti već će i dalje tražiti ostatak od 23 puške dobivene od Talijana i nešto što su seljaci sami ranije nabavili. Nakon izvršena zadatka povukli smo se iz samoga sela Cetine.

III) 4-VII u večer odred se uputio prema selu Ježević u namjeri da ga razoruža u smislu naređenja Štaba IV Op. Zone. I. U. bat. dobio je zadatak da razoruža komšiluke: Modrići, Vučemilović, Čović i Plazonići i da osigura leđa sa strane Gar-

² Vjekoslav

jaka. II. bat. imao je razoružati: Žeravice, Božinoviće i Tarle. Opkoljavanje je uspješno završeno sa svih strana i komšiluka osim komšiluka Božinovići gdje su nastupajući strijelci bili primijećeni od seoskoustaske milicije, zaustavljeni i obasuti pušćanom i mitraljeskom vatrom. Svi su se komšiluci predali osim Božinovića. Za represaliije što nije predano sve oružje iz predanih nam se komšiluka (dobili smo samo 3 voj., 3 civilne puške) i za otpor 12—15 pušaka i puškomitraljeza iz Božinovića naređeno je hapšenje svih muškaraca i zapljena stoke s namjerom da na taj način prisilimo seljake na predaju ostalog oružja. Borba sa Božinovićima je nastavljena, protjerani iz komšiluka povukli su se i dobili pojačanje iz Vrlike i Vinalića. U toj borbi izgubili smo 3 mrtva i 2 ranjena, a sa njihove strane, koliko smo doznali, bilo je 7 žrtava. Zarobili smo 33 seljaka, učiteljicu, 1250 kom. stoke sitnoga zuba i 60 goveda.

IV) Dana 6-VII ov.god. pošli smo na ustaško selo Duvnjaci u namjeri da ga razoružamo. U toj akciji uzela je učesća i jedna četa bat. „Starac Vujadin“ koja je bila dodijeljena I. U. bat. Pošto se završila blokada sela ujutro 7-VII borci su stali upadati u kuće koje su bile napuštene sa strane seljaka koji su sa sobom povel i sve blago i dobar dio pokućstva. Isti su seljaci zauzeli položaj na Cetini u šumici odakle su nas gađali. Pritekli su im seljaci okolnih sela u pomoć. Imali su automatsko oružje. Vidjevši da su seljaci zauzeli povoljan položaj i da nas dobro mogu da gađaju u selu Štab Odreda nije htio beskorisno da dođe do žrtava i naredio je povlačenje koje je uredno uslijedilo. Povel i smo 5 zarobljenika, 50 vunjači i 5 goveda. Jedan je drug bio ranjen.

Istovremeno je uslijedila akcija sa 34 borca I. U. bat. na Čubrice — staje sela Duvnjaci. Opkoljavanje je u redu završeno. Do borbe nije došlo jer muškaraca u kućama nije bilo. Zarobili smo trojicu, 250 kom. sitne stoke, 2 tovara brašna i 2 konja.

Istog dana naša zasjeda u Manastirskoj šumi napala je kamion na cesti Sinj — Vrlika pun maljkovačkih ustaša. Ubijeno je oko 30 ustaša iz Maljkova, a veći broj ranjen.

V) Dana 8/VII- povukao se odred u Čubrice ostavivši u Perkovićima čet u da zaštiti selo i ujedno da izvrši sabiranje žita.

U vezi sabiranja i ostalih zadataka [oko] žita I. U. b. upućen je 9-VII u Uništa a II. bat. ostao je u Čubrice gdje je već poduzeo sakupljanje žita.

Iz svih ovih akcija moglo se zaključiti da partizani, kao vodnici i komandiri nisu pokazali samoinicijative i nije bila disciplina na visini dostojnoj svjesnog partizana. Razlog ovomu

jeste labavost politički odgovornih u odredu, kao i ostalih drugova koji ne shvaćaju svoju dužnost i značaj vojničkog poziva.

Uz drugarski borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:

A.³ Roje

(M.P.)

Komandant:

Marijan⁴

BR. 86

NAREDBA ŠTABA SREDNJODALMATINSKOG NOP ODREDA OD 9. JULA 1942. O SPREMANJU ŽITA U GLAVAŠU I UNIŠTIMA I O OSNIVANJU NARODNOOSLOBODILAČKOG ODBORA U SELU CETINI¹

ŠTAB
ODREDA ZA SREDNJU DALMACIJU

Broj. sl.

Datum. 9. VII - 1942

NAREDBA BR. 1

Komandanta Odreda za srednju Dalmaciju za 9 jula 1942. Komandantu I. udarnog srednjodalm. bataljona

- 1) Bataljon mora u toku današnjega [dana] krenuti u sjedište Štaba Odreda sa slijedećim zadacima:
- 2) Izvršiti sakupljanje ustaškog žita u Glavašu i Uništima i pažljivo ga spremati u magazine gdje mu to bude određeno.²
- 3) Izvršiti sakupljanje oružja u Cetini, kao i veći broj metaka.
- 4) Osnovati N.O.O. u Cetini, organizirati četu u Cetini i raspodjeliti oružje koje im se ostavlja.
- 5) Politički djelovati u svim okolnim selima.
- 6) Voditi računa o vezama.

³ Ante

⁴ Božo Bilić

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 4/1-10, k. 1603 A.

² Vidi dok. br. 85.

- 7) Izvještaje slati Štabu Odreda najmanje 2—3 puta sedmično. U koliko bude više može i više puta.
- 8) Poslati borce iz II. bataljona sa svim njihovim stvarima u Štab Odreda.
- 9) Daje se puna samostalnost I bataljonu da može rješavati sva pitanja, bilo vojnička bilo politička koja mu se nameću.
- 10) Razrješavam dužnosti dosadašnjeg intendanta oficira I. U. b. druga Andriju Bužančića, a imenujem druga Mijakovca Petra.
- 11) Neka bataljon organizuje našu radionicu obuće i krojačnicu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Roje

(M.P.)

Komandant:
Marijan

BR. 87

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DINARSKE ČETE OD 11. JULA 1942.
ŠTABU 1. DALMATINSKOG UDARNOG BATALJONA O
RADU ČETE I O POLITIČKOM STANJU U KOSOVSKOJ
DOLINI¹**

DINARSKA ČETA
Broj 9/42
Datum 11/VII.

Drugarskom

ŠTABU I. DAL. UD. BAT.

Primili smo pismo od 10/VII.-42 pod brojem 5/42, te Vam na to odgovaramo:

1. Politički i vojni rad

Do danas smo održali 7 pol. časova. Inače svakog dana drugovi čitaju naše knjige i brošure. Osim toga formirali smo partij. jedinicu od 3 člana kao i kand. grupu od 6 članova

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 13—1/8, k. 1603.

Svaki kandidat će uskoro imati svoju grupu. Zatim smo formirali N.O. odbor u Podinarju od 6 članova. Pozvali smo komandire Polače gornje i donje kao i Turića našto su se i odazvali komandiri Turića i Male Polače. Na sastanku je zaključeno slijedeće: za sada naše patrole mogu ići po noći preko tih sela. Na njima se zapaža strah od četnika i mole nas da ne kompromitujemo selo. Drugovi David Bajić, Mijo Bukorović i Dušan Popović zadržali su se dva dana i noći u Biskupiji gdje su po noći održali nekoliko sastanaka sa manjim grupama seljaka. Rezultat je isti kao i na sastanku s komandirima Polače i Turića.

Vojni rad

Od dana našeg dolaska u Dinaru stalno držimo jednu desetinu na Samaru. Dva dana su u zasjedi bili dvojica drugova čekajući Đujića. Duže se nijesu mogli održati, jer je bila cesta osigurana s četnicima. Sada su se četnici povukli sa ceste i mi dalje šaljemo zasjedu. Održali smo zasjedu na kijevsko blago, a bili smo primijećeni od ustaša koji su i sami držali zasjedu. Mi smo se morali povući. Dana 10/VII izvršili smo ekonomsku akciju u Bralovcima na blago velikog četnika Kitešić-Đujića i zaplijenili 54 ovce i koze, 6 krava, 5 magaraca. Stalno imamo u rashodu za nabavku žita u raznim pravcima više drugova. pošto nemaju po danu slobodnog kretanja te po noći vrše prikupljanje žita.

U četi također imamo 2 stalno bolesna a pojedinci češće oboljevaju dok su 3 bolesnih otpremljeni kući, jer su nespособni za partizane.

2. Stanje u Kosovskoj dolini je slijedeće:

Biskupija, Polača, Turić, kako smo pisali pod tačkom 1, tj. za sada još nijesu opredijeljeni nikakvoj strani. naročito nisu za borbu protiv partizana iako održavaju straže od straha pošto ih Đujić naziva partizanima. Ostala sela su mobilisala veći broj četnika i uputili prema Bosni. Ovo je većinom izvršeno silom, za novog komandanta puka (zamjenik Paje Popovića) imenovan je kapetan Ćuruvija iz Topolja. Stanje u Topolju je najgore; još gore nego Strmica i Golubić. Najbolje selo je Kninsko Polje koje ne spada u Kosovsku dolinu. Četnici formiraju „jurišni batalion“ za prisiljavanje i batinanje ostalih Srba da bi se pridružili četničkoj bandi.

3. Prvog dana, kad smo došli, uputili smo dva kurira da uhvate vezu sa bataljonom „Bude Borjana“, ali se tada Bataljon već bio povukao i kurir se je jedan povratio, a drugi je ostao u Biskupiji i do danas se nije vratio.

Dvojica koji su bili kuriri Štaba (Petar Bjelan i Živko Simić) dodijeljeni su našoj četi ali se nijesu prijavili, jer su postali opasni četnici.

4. Šaljemo Vam spisak brojnog stanja i naoružanja čete.²

5. Razlog našeg neobavještavanja tome štabu je što smo mislili da moramo obavještavati Štab IV.O.Z.³ od kojeg smo dobili pismo i odgovorili na njega.

Naš radio ne valja, a akumulator još nijesmo u selu našli te nam zato šaljite redovito radio-izvještaje, kao i ostalu literaturu, a letke u većem broju za čitavu krajinu. Sastavite poseban letak za ovu krajinu. Šaljemo Vam dva slučaja što su se odigrali ovih dana među četnicima. Prilog pismo.⁴

6. Dobili smo I. 2 sata ispravna. Ostali nisu stigli. Ova dva Vam šaljemo. To su jedan Brkljače, a drugi Reboka Ivana. Ovo smo dobili uvečer na 10-VII. II. Sapuna uopće nijesmo dobili za taj Štab. III. Stvari pojedinih boraca šaljemo i skupa s njima popis, kao i pisma adresirana na drugove. IV. Paketa nijesmo dobili. V. Sanitetskog materijala nemamo. VI. Za dvogled ne znamo osim jednog malog kojeg smo mi prije 2 mj. dali na popravak i opet sada ne valja. VII. Cigareta za druga komesara III. čete nijesmo dobili. VIII. Slike još iz Knina nijesmo dobili. IX. Drug Bajić je na putu radi hrane.

Drugovi! Vidili smo kod druga Petra Krvavice izvještaje u svesku kao i kratki kurs, te ostalu literaturu. Smatramo da bi i mi trebali literature, te nam zato pošaljite nešto. Svakako „Kratki kurs“

Drugu komesaru pošaljite revolver jer mu treba.

Pisma cenzurirajte. Ima i šta.

Roba će doći naknadno.

Šaljemo Vam ovoga sina vlasnika zaplijenjene stoke da ga držite za taoca.

Komesar
Roda

Komandir
P.⁵ Martinić

Ovaj izvještaj šaljemo štabu I Bataljona
jer smo od istoga dobili takovo naređenje

² Vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 12/8, k. 1603.

³ Operativne zone NOP odreda Hrvatske

⁴ Redakcija ne raspolaže tim dokumentom.

⁵ Pero

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. DALMATINSKOG UDARNOG BATALJONA OD 12. JULA 1942. ŠTABU SREDNJO DALMATINSKOG NOP ODREDA O NAPADU NA TALIJANSKE JEDINICE IZMEĐU GORNJIH PEULJA I GRKOVACA¹

ŠTAB
I. DALM. UD. BAT.
Br. 8/42.
Dana 12/VII. 1942.

ŠTABU N.O.P. ODREDA ZA SREDNJU DALMACIJU.

Dana 10 t.mj. u 11 sati prije podne dobio sam izvještaj od III. čete bataljona „Starac Vujadin“ da je neprijatelj potpomognut sa Đujićevim četničkim banditima² došao u Donje Peulje sa namjerom da opljačka naše drugove u Gornjim Peuljama te su isti tražili pomoć.

U jedan sat poslije podne krenuo sam sa bataljonom u jačini od 76 boraca u tom pravcu. Ostali dio boraca trebalo je ostaviti na košenju žita u Glavašu. U Peulje smo stigli u 4 sata poslije podne, i sastali se sa tamošnjom četom, gdje mi je komandir drug Jovo Gašić podnio slijedeći izvještaj: da je neprijatelj krenuo preko Crnog Luga za Kazance u jačini od 450 Talijana,³ 50 četničkih bandita. Odmah poslije primljenog izvještaja poslao sam kurira u Tičevo sa naređenjem tamošnje četi da uspostavi vezu sa Maleševcima i da po mogućnosti napadnu bandite u Marinkovcima, i u koliko raspolazu sa većim brojem puškomitraljeza da upute u Peulje jedan vod sa dva puškomitraljeza i da podnesu tačan izvještaj o kretanju neprijatelja i njegovoj snazi na tom sektoru. Ja sam sa komandirima četa bataljona išao izviđati položaj gdje bi mogao postaviti zasjedu. Poslije izviđanja terena spustili smo se u zajednici sa III. četom na određeni položaj i to između Gornjih Peulja i Grkovaca (poviše bivše žand. kasarne). Izjutra u 9 sati naišla su dva talijanska kamiona iz Grahova koje nijesmo očekivali, i to jedan sanitetski, a drugi cisterna sa vodom. Odmah smo otvorili vatru i neprijatelja djelimično uništili a ostatak prisilili na predaju. Borba je trajala od 9 do 10 sati. U toj borbi smo ubili jednog tal. potporučnika, jednog narednika, jednog

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 14—1/8, k. 1603.

² Odnosi se na četnički puk „Petra Mrkonjića“.

³ U akciji su učestvovali dijelovi divizije „Sasari“ i „Bergamo“. Detaljnije vidi tom V, knj. 5, dok. br. 180.

podnarednika i 11 vojnika, a zarobili jednog narednika, jednog podnarednika i 9 vojnika. To je bio cjelokupni broj neprijateljskih vojnika koji se nalazio u kamionima. Zaplijenjen je slijedeći materijal: 3 puškomitraljeza, 21 puška, 4 revolvera, 54 bombe, 3530 metaka, 3 čebeta, 4 nosiljke za ranjenike, 14 komada fišeklija, 9 komada noževa, 2 gas maske, nešto automobilskog alata i odijela sa ubijenih vojnika. Kamione smo zapalili i potpuno su uništeni. Poslije toga povukli smo se u šumu u blizini našega položaja, gdje smo ostali do 2 sata poslije podne, tada smo se uputili na brdo poviše Peulja pošto su dolazili pojedini seljaci koji su davali obavještenja da je bataljon „Starac Vujadin“ potpomognut navodno sa nekim snagama dalmatinskih partizana odbio neprijatelja, te da se ne bi isti povukao brdom u pravcu Grahova. Na brdo smo izašli u 4 sata poslije podne. Oko 5 sati naše izvidnice su nam javile da ide 11 talijanskih kamiona na čelu sa 1 tenkom i da su stigli u Donje Peulje koje su četnički raspložene, i u streljačkom stroju nastupaju u pravcu izgorjelih automobila. Pošto smo bili na brdu udaljeni 1 sat od Peulja i pošto je neprijatelj obaviješten o našem položaju nastupao u streljačkom stroju, radi toga je naša ponovna akcija na njega bila onemogućena, jedino smo mogli stupiti u frontalnu borbu koja je prema prilikama u kojima smo se nalazili bila beskorisna. Napominjem da usljed toga što su seljaci u strahu od četnika već dan prije potpuno evakuisali selo nije se mogla organizirati ishrana boraca tako da su borci pored napora i borbe morali trpiti glad. Prilikom odlaska za Peulje i za vrijeme borbe moral boraca bio je odličan, jedino je malo popustio usljed nedostatka hrane. Kuriri koje sam poslao u Tičevo i Saiković nijesu se vratili istoga dana iako su zato imali dovoljno vremena, tako da sa te strane nijesam imao nikakve veze. U 8 sati na večer uputili smo se u naš logor na s. Uništa sa zaplijenjenim stvarima i zarobljenicima gdje smo stigli u 10 sati i 30 minuta na večer. Od zarobljenih stvari predali smo III. četi u Peuljama jedan puškomitraljez. 6 pušaka, 1020 komada metaka. 20 komada bomba, 1 nosiljku za ranjene. 9 noževa i jedan revolver. 4 fišeklije. 3 para cipela. 1 sat. 2 nalivpera, 2 ranca i 3 šljema.

Gdje ćemo uputiti zarobljenike?

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom.: zam.

I.⁴ Romac

Komandant:

B.⁵ Dude

⁴ Ivan

⁵ Branko

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA KOMANDANTA 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 14. JULA 1942. KOMANDANTU ZONE O REZULTATIMA ZAPOČETIH OPERACIJA U ZAPADNOJ LICI¹

Rizvanuša
14. jula 1942
u 5 sati

KOMANDANTU 1. OPERATIVNE ZONE P.O. HRVATSKE.

Noćas prije pola noći neprijatelj je iz Gospića tukao artijerijom selo Divoselo. Granate su padale oko crkve. Mjesto naše koncentracije nije tučeno. U to vrijeme već su neke jedinice, koje imaju dalji put, bile otišle prema svojim ciljevima. Ostale jedinice krenule su poslije pola noći. Početak akcije naređen je za 2 sata. Štab Zap. Ličkog P. Odreda² prešao je poslije pola noći iz Divosela u Rizvanušu. U 2 sata otpočela je borba u Ličkom Novom, pucnjava se još čuje (5h). Napad na Brušane otpočeo je ovog časa.³ Kurirske veze sa bataljonima još nemamo.

Uslovi za pokret noćas bili su vrlo teški jer je bila jaka pomrčina i kiša. S tim tumačimo i zakašnjenje napada na Brušane.

Selo Rizvanuša poslije posljednjeg prolaska partizana kroz ovo selo postalo je „ničija zemlja“, pa nas je stanovništvo dočekalo i ne bježi pred nama. Postaraćemo se da se u ovom selu politički temeljito proradimo.

Iz Gospića očekujemo reakciju, no držimo da neće biti takva da bismo morali odstupiti. Bacač ni top nam uopće nije stigao. U Brušanima računamo sa vrlo jakim otporom, koga ćemo možda tek iduće noći slomiti. Preduzeli smo i mjere da vodovod za Gospić, koji ima rezervoar u Brušanima i Podoštri, bude oštećen. Ponijeli smo i obične farbe da prije rušenja ofarbamo vodu Gospićanima. Eksploziva inače imamo malo. Durkauzi su od noćas do sada bili prilično upotrebljavani i njihovu detonaciju dobro smo raspoznavali iz L. Novoga.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 55'2, k. 1467.

² Odnosi se na Štab Kombinovanog odreda u čijem sastavu su bili i bataljon „Stojan Matić“, 2. četa bataljona „Mičo Radaković“ i 2 bataljona 1. odreda, Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 93 i 119.

³ Vidi dok. br. 93.

U 11.30 sati.

Od II bataljona I Odreda primili smo izvještaj, da napad na Novi nije uspio. Naše snage povukle su se prema Divoselu. U Novom ostalo je pola čete kod crkve gdje je položaj te polučete prilično kritičan. Snage istog bataljona, koje su upućene prema Podoštri nemaju veze sa bataljonom. Komandantu II bataljona nismo odgovorili na ovaj izvještaj već je tamo krenuo sam komandant odreda da učini što se bude dalo, da bi položaj polučete kod crkve bio olakšan. Ponovni napad po danu ukoliko bi bio vezan sa većim žrtvama sa naše strane neće biti vršen. Ovaj bataljon imao je do sada samo 1 ranjenog.

Od I bataljona koji operiše kod Debelog Brda kao ni od bataljona „Stojan Matić“ koji operiše u Brušanima nemamo nikakova izvještaja. U Brušanima se čuje povremena jaka vatra kod crkve i žandarmerijske stanice. Cesta Gospić — Karlobag zabarikadirana je, prekopana na više mjesta.

Iz Žabice bila je pošla pomoć ustašama u Novom od oko 40 ljudi, ali je odbijena.

U 15 sati i 15 min.

U Brušanima se još uvijek drži žandarmerija. Do pred kratko vrijeme davat je otpor i iz crkve, no crkva je maloprije zapaljena i sada gori. II bataljon povukao se od Novoga u Divoselo. Ne znamo još da li su uspjeli izvući polučetu, koja je bila kod crkve. **Jedna** četa I bataljona bila u **Podoštri** sačekana žestokom vatrom i desetkovana. Vratila se u Divoselo bez oko 20 ljudi. Poginuo je i zamjenik komandanta I bataljona i komandir 2. čete tog bataljona. Od ovih 20 ljudi koji fale svakako je veći dio izginuo i oružje njihovo je izgubljeno. Druge dvije čete I bataljona zauzele su Debelo Brdo i drže ga. **Tamo** je zaplijenjeno oko 15 pušaka.

Sada ćemo čete koje su se povukle u Divoselo prebaciti u Rizvanušu. Brušane i Trnovac, da bi osigurali pobjedu u Brušanima. Pitanje ishrane ide dosta teško, no nadam se da ćemo ga riješiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamjenik komandanta:
Pet. Kleut

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA GRUPE KORDUNAS-
SKIH NOP ODREDA OD 15. JULA 1942. POLITIČKOM KO-
MESARU 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE
O STANJU NA TERITORIJI GRUPE¹**

ŠTAB GRUPE
KORD. NAROD. OSLOB. PART. ODREDA.
Komesarijat
Broj: 371/42
15-VII-1942

POLITIČKOM KOMESARU I OPERATIVNE ZONE

Kod nas još uvijek traje kampanja zborova i sastanaka u vezi ugovora između SSSR-a i Engleske.² Rezultati kampanje koja još nije dovršena dobri su. Svi zborovi i sastanci su odlično posjećeni i narod je na tim zborovima i sastancima dobro upoznat sa važnošću ugovora i njegovim značenjem za našu narodno-oslobodilačku borbu.

U prilogu dostavljam Ti izvještaj o zborovima i sastancima koji su održani u toku prošle nedjelje.³ Kampanja traje još ovu nedjelju i onda se završava. Kod kampanje naročito su nam poslužile naše agitprop. grupe koje su primljene vrlo dobro od naroda i partizana i pridonijele veliki dio za uspjeh kampanje. Na sve zborove mase naroda dolazile su pod zastavama nacionalnim srpskim i hrvatskim i pod crvenim zastavama.

Na svim zborovima bilo je ispisano mnogo transparenata sa antifašističkim parolama. Do sada su najuspjeliji zborovi održani u Polju na teritoriju II K.P.O. i u Ostrožinu na teritoriju I.K.P.O.. Na tim zborovima bilo je do 4.000 ljudi. Na zborove u Polju i u Ostrožini došle su neke grupe Hrvata iz susjednih hrvatskih sela i to je prvi slučaj da našim zborovima na Kordunu prisustvuju Hrvati.

Većina partizanskih jedinica bila je zaposlena operacijama kod Primišlja i Slunja i te jedinice danas su vraćene u svoje

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 24/24, k. 1612.

² Odnosi se na sporazum između vlade Velike Britanije i vlade SSSR-a, potpisan 12. jula 1944. o zajedničkom vođenju rata protiv Njemačke. Vidi knjigu „Drugi svetski rat (pregled ratnih operacija)“, Vojnoistorijski institut, Beograd 1961.

³ Redakcija ne raspolaže prilogima.

baze. Na položajima održavani su časovi na kojima se najviše razgovaralo o ugovoru SSSR-a i Velike Britanije. Mi smo prišli formiranju dvaju udarnih bataljona u vezi sa Vašom naredbom i formirali smo ih. U te bataljone uzeli smo sve što je najbolje u partizanskim redovima. Bataljoni su formirani, jedan se nalazi u Perjasici a drugi u Petrovoj Gori i sada ćemo ih upotrijebiti u prvim operacijama koje će biti na redu.

Naročitu pažnju posvetio sam odašiljanju naših snaga u novoformirani Pokupsko-žumberački odred.⁴ Tako sam 6.VII. u Perjasici formirao četvu koja imade sektor djelovanja Bosiljevo, Prilišće, Vukova Gorica a koja također podpada pod novoformirani Žumberački odred. Kod čete zadržao sam se dva dana tumačeći njihove zadatke u hrvatskim krajevima. U četi imade pretežan broj Hrvata sposobnih drugova koji će moći ispuniti ono što mi od njih očekujemo. Po povratku iz Perjasice odmah smo počeli sa pripremama za prelaz naše udarne čete u Žumberak koja također treba da podpadne pod novoformirani odred. Prema našem usmenom dogovoru i zaključku štabске jedinice odlučili smo da iz dosadanjih naših proleterskih četa stvorimo dvije udarne čete koje bi popunili sa partizanima iz I. K.P.O. i poslali ih preko Kupe. Tako smo i uradili.

Čete je preuzeo 15.VII. komandant Žumberačkog odreda drug Cort i krenuo sa njima preko Kupe. Kod njih sam se zadržao također čitavi dan objašnjavajući im njihove zadatke, a naročito o dužnostima kad stignu preko u hrvatske krajeve kao i o uzdržljivosti, držanju i t.d. Njih nije obradovala odluka Glavnog štaba da im se oduzima naziv proletera ali nakon objašnjenja koja sam im dao oni su priznali da još zaista nisu zaslužili taj naziv s time da će se potruditi da ga zasluže preko u hrvatskim krajevima. Čete su krenule u jačini od 140 ljudi, obadviije naoružane svaka sa po 5 puško-mitraljeza i 70 karabina. Na svom putu imadu izvršiti jednu akciju koju smo detaljno razradili sa komandirima.⁵

Drug komandant nalazio se na operacijama oko Primišlja⁶ i sudjelovao na jednom zboru u vezi sa kampanjom. Prema

⁴, ⁵ O formiranju Odreda i prvim akcijama vidi tom V, knj. 5, dok. br. 64 i 108.

⁶ Operacije oko Primišlja izvodile su jedinice 1. NOU brigade Hrvatske i 1. i 2. kordunaškog NOP odreda. U bojnoj relaciji Zapovjedništva 1. domobranskog zbora o tim borbama piše slijedeće: „12. VII 1942. Dva sata 10. ustaške bojne probila se do posade u Primišlju nakon ogorčene borbe. Posada u Primišlju spašena i povukla se u Slunj. Primišljanska posada, iako opkoljena i 2 dana bez hrane i sa 7 ranjenih, održala se do dolaska spasenja i izdržala sve napadače protivnika neobično hrabro“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 9 1—38, k. 53.) O tome vidi još tom V, knj. 5, dok. br. 87, 89 i 97.

njegovim riječima stanje se tamo popravlja ali još uvijek ne zadovoljava. Četnici iz Plaškog pisali su mu dva pisma na koja je on odgovorio u saglasnosti sa komandantom i komesarom Zone. U Perni su nam se pojavili nezadovoljnici u vodu Perna, koji stoje pod uticajem nekih bivših industrijalaca u selu Perna, koji se izjašnjavaju protiv narodno-oslobodilačke borbe i partizana.

Poduzeli smo korake da se stanje tamo popravi i prekomandovali smo sve one koji su bili štetni po narodno-oslobodilačku borbu. Tamo će sada otići drug komandant grupe i drug komandant II K.P.O. koji su upoznati vrlo dobro sa tačnijim prilikama i koji će pročistiti što je za čišćenje i na taj način stanje tamo dovesti u red.

Javite nam što je sa našim predlozima o postavljanju zamjenika komandanata, komesara grupa i odreda, ja sam u svom zadnjem izvještaju poslao predloge na koje Vi niste dali odgovora.

Komisiju pri štabu grupe koja radi sa narodno-oslobodilačkim odborima popuniti ćemo sa još kojim članom tako da bi ona mogla da bolje razvije svoj rad i obuhvati čitav teritorij i naše grupe. Do sada komisija nije uspjela da kontroliše kotarske NOO i da im pomogne u njihovom radu.

Kao najbolji pokazali su se odbori u kotaru Veljun na teritoriju II K.P.O. koji su do sada već mnogo doprinijeli za našu borbu. Pristupiti ćemo ponovnoj sabirnoj akciji žita za goranske partizane.

Narod u svim krajevima Korduna priprema se za žetvu i mi vršimo agitaciju preko NOO da se žetva obavi kolektivno i da žito bude što prije spremljeno u sigurna skloništa. Narod to prihvata jer se boji nailaska neprijateljskih snaga jer neprijatelj stalno proturuje glasine, da će doći po žetvu.

Operacije koje bi trebali izvesti po našem mišljenju treba da se izvedu na pruzi kod Dubrava prema Generalskom Stolu gdje bi mogli sa većim snagama da uništimo prugu i time da doprinesemo znatnu pomoć Goranima i Ličkoj grupi. Zatim operaciju na Siću.

Na teritoriju II. odreda nema za sada mogućnosti za neke operacije osim prelazi preko Kupe na čisto hrvatske krajeve. To ćemo i uraditi sa odašiljanjem naših snaga na teritorij Žumberačkog odreda.

Rad u našem štabu grupe mnogo se poboljšao i štab je kompletan.

U glavnom imademo mlađe oficire koji se lijepo razvijaju u našem kolektivnom radu. Štabovi odreda još nisu kompletni ali za koji dan mi ćemo ih popuniti i osigurati njihovo kolek-

tivno djelovanje. Požurite sa donošenjem odluke u vezi sa našim predlogom za zamjenika komandanta i komesara grupe te zamjenike komandanata i komesara [u] odredima. Te predloge poslali smo u zadnjem komesarskom izvještaju.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit. komesar:
F. Kovač

BR. 91

**UPUTSTVO ŠTABA 3. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA
HRVATSKE OD 18. JULA 1942. KOMANDANTIMA I POLI-
TIČKIM KOMESARIMA BATALJONA NA TERITORIJI ZONE
ZA AKCIJE POVODOM ŽETVE¹**

ŠTAB
III. OPERATIVNE ZONE
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Strogo povjerljivo

Broj: 85/1942.
Dana 18. jula 1942.

**KOMANDANTIMA I POLITIČKIM KOMESARIMA
BATALJONA NA TERITORIJU III. OPERATIVNE ZONE**

1.) Budući da je žetva već otpočela i ustaške vlasti određuje vršenje žita, potrebno je da se na čitavom teritoriju III. Operativne Zone spriječi ovo vršenje.² To sprečavanje izvršice se na slijedeći način:

Svi partijski kotarski komiteti hitno će sastaviti popis vršaćih mašina po općinama i selima i taj popis predaće partijskim jedinicama koje se nalaze u njihovom kotaru. Partij-

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 12-13, k. 1481.

² Od kolike su važnosti ove akcije vidi se iz izvještaja borbene grupe „Zapadna Bosna“ od 12. avgusta 1942, u kome između ostalog piše:

„Neprijateljske snage koje su do sada bile ugrožene na planini Psunj i Papuk sada su postale aktivnije i preduzele su djelimično napade do plodne seoske ravnice. Sa malim trupama za akta sabotaže uništene su u mnogome zalihe žetve kao i vršalice, da bi dovele u opasnost ishranu mlade hrvatske države. Sa druge strane, upućuje se stanovništvo da njihove zalihe predaju partizanima.“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 13/1, k. 8.)

ski komiteti dogovoriće se sa narodno-oslobodilačkim odborima o danima kada će se onesposobljavati vršalice. Partizanske jedinice moraju biti pripremljene da uništavanje vršalica izvrše tačno u onome roku i one dane koje će odrediti partijski komiteti u sporazumu sa narodno-oslobodilačkim odborom. Uništavanje vršalica morati će se izvršiti u što kraćem roku (2—3 dana) tako da ta kampanja ne bi dugo trajala. Kad ona otpočne da bi za dva-tri dana bila i izvršena. Kod uništavanja vršalica treba paziti da se unište oni dijelovi vršaćih mašina koje je najteže nadomjestiti. U slučaju otpora sa strane vlasnika, mašine treba spaliti.

Partijski komiteti kao i sve partijske jedinice na terenu živo će poraditi na tome da seljaci shvate potrebu svih mjera, što u glavnom neće biti teško, pošto seljaci nisu voljni predati žito državi kako je to određeno najnovijim odredbama ustaških vlasti. Za taj rad treba prvenstveno upotrebiti i narodno-oslobodilačke odbore kao i skojevce—aktiviste.

Rok kada treba sa tim akcijama početi odredit će kotarski komiteti saglasno sa partizanskim jedinicama. Taj rok će se odrediti za čitavi kotar i to *neposredno* prije početka vršenja.

Za te akcije treba angažirati pored partizana i rezervne vodove od strane partizana, a sa terena skojevce, aktiviste, članove Partije its.

Da bi se ova akcija blagovremeno i organizovano potpuno izvršila, nalaže se komandantima i komesarima bataljona da se što prije povežu sa kotarskim komitetima na čijem se teritoriju nalaze jedinice dotičnog bataljona i da u saglasnosti sa spomenutim partijskim komitetima pristupe izvršenju gore spomenute akcije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
otsutan

Komandant:
Gašpar v.r.

Da je prepis vjeran svome originalu
tvrdi i ovjerava Šef štaba:

**IZVJEŠTAJ ANDRIJE BOŽANIĆA, ČLANA POKRAJINSKOG
KOMITETA KPH ZA DALMACIJU, OD 20. JULA 1942. ŠTA-
BU 4. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O
POSTAVLJENJU RUKOVODILACA U 1. i 2. BATALJONU
SREDNJO DALMATINSKOG NOP ODREDA¹**

20/VII.42

ŠTABU IV. OPERATIVNE ZONE

Po sporazumu i odlukama² koje su donesene na sastanku dana 18 VII., mi smo odmah po dolasku na sektor gdje se nalazi Štab Odreda i štabovi bataljona postupili po donesenim odlukama.

I. Sazvan je sastanak štaba Odreda, i odmah se pristupilo razrješenju dužnosti drugova po donesenoj odluci, kao i popuna novonaimenovanih drugova, samo sa tom izmjenom što smo postavili za pomoćnika intendantskog oficira druga Nikicu Piplovića mjesto druga Marina Sirotkovića, kojega smo stavili za zamjenika politkoma I. Udarnog bataljona, jer za to mjesto nismo mogli naći ni jedno odgovarajuće lice.

Što se tiče druga Piplovića, mišljenja smo da će odgovarati položaju na koji je postavljen.

Postavljanje druga Sirotkovića Marina na položaj zam. politkoma uslijedilo je radi toga što dosadašnji zam. politkoma je bio neaktivan i nepokretan u svojim dužnostima, tako da partijski rad u čitavom bataljonu je bio nikakav i poradi toga je izvršena ta izmjena i mislimo da nećete imati ništa protiv toga.

II. Dana 20/VII. pristupili smo izmjenama u štabu I. Udarnog bataljona, kao i sa popunom članova štaba, tako da je sastav osoblja slijedeći: komandant (privremeno) drug Duje Bašić, politkom drug Danilo Smiljanić, zam. politkoma drug Marin Sirotković, operativni oficir drug Baričić Vjekoslav, intendant drug Tomić Petar, informativni oficir drug Slavko Jelić i pisar drug Marinković Dragoje.

Poslije ovoga smo pristupili imenovanju komandnog kadra jedinica I. Udarnog bataljona i to: za komandira I. čete imenovan je drug Vaso Đapić, politkom drug Marijan Dolić, a za

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 8/2, k. 1494.

² Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 103.

zamjenike smo, uslijed nedostatka kadrova, imenovali drugove koji ujedno vrše dužnost vodnika i polit. delegata.

U II. četi imenovan je komandir drug Mijakovac Petar a za politkoma drug Radovniković Davor, njihovi su zamjenici kao i u Prvoj četi.

U III. četi imenovan je komandir drug Stupin Slavo a za politkoma drug Bilić Milan, njihovi su zamjenici kao i u drugim četama. Formiran je i ostali komandni kadar koji ćemo dostaviti pri povratku.

Formiranju samih bataljona morali smo pristupiti pojedinačno i to na slijedeći način: pošto mislimo najprije formirati I. bataljon upućene su snage II. bataljona da smijene drugove iz I. bat. koji se nalaze na položaju, tako da bi imali ovdje kompletan I. bat. i kada njega formiramo vojnički i politički uputićemo jedinice I. bat. da smijene II. bat. i odmah ćemo pristupiti formiranju II. bat. vojnički i politički. Formiranje I. bat. bit će gotovo sutra, a mislimo da ćemo uspjeti preksutra formirati i II. bat..

Smatramo potrebno da se upute svi drugovi iz II. bat. koji se nalaze gore da bi mogli pravilno izvršiti vojno i političko organiziranje bat., jer bez dolaska tih drugova nećemo moći izvršiti pravilno organiziranje bat. kako vojnički tako ni politički.

Brojno stanje I. bat. iznašaće 170 boraca sa štabom, a mislimo da će također i brojno stanje II. bat. biti isto toliko sa podjednakim naoružanjem, kako sa puškama tako i sa automatskim oružjem. Da bi mogli izvršiti popunu II. bat. potrebno je da nam dostavite brojno stanje ljudi i koliko je potrebno pušaka za punkt IV. Operativne Zone jer bez ovih podataka nećemo moći pravilno formirati bat.

Također je formirana diletantska grupa i to od 16 drugova i 5 drugarica, koja je već počela sa svojim radom.

Šta se tiče žetve po izvještaju intendanta Odreda ona će biti gotova za 10—12 dana, jer se mora raditi samo po noći, uslijed prebliskog odstojanja neprijateljskih straža, koje čim nekoga primijete otvore vatru.

Bilo bi potrebno da se upute na svoje dužnosti drugovi Piplović Nikica i Baričić Vjekoslav koji se nalaze gore na radovima kod žetve.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Čenčoč³

Stevo⁴

³ Ante Kronja

⁴ Andrija Božanić (Majki), član Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju

**IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA KOMANDANTA 1. OPERATIVNE
ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 21. JULA 1942. KO-
MANDANTU ZONE O REZULTATIMA IZVRŠENIH OPERA-
CIJA U ZAPADNOJ LICI¹**

Smiljan
21 jula 1942
u 12 časova

KOMANDANTU I. OPERATIVNE ZONE N.O.P.O.H.

Jučer 19 ov.mj. održali smo konferenciju sa štabovima bataljona. Podnijeti su izvještaji i stvoren u glavnim crtama plan za vođenje operacija predviđenih za 2 etapu. Iz izvještaja vidili smo da su nam gubitci u dosadašnjim borbama dosta veliki.² Tako imamo: poginulih 32, zarobljenih 6, ranjenih 20. Zbog slabe ishrane, napora i prokislosti razboljelo se je oko 25 partizana, pa su i oni nesposobni za akciju. Tako je ukupno izbačeno iz stroja preko 80 ljudi. Ojačali smo se sa dobrovoljcima iz Divosela i Počitelja od oko 50 ljudi i sa dobrovoljcima iz hrvatskih sela oko 50 ljudi. U borbama je ubijeno 50—60 ustaša, a zarobljeno 10 ustaša i 20 žandara i naoružanih seljaka.

Izgubili smo 32 puške i nešto druge opreme a zaplijenili: 1 t. mitraljez, 2 puškomitraljeza, 65 pušaka, poljsku kuhinju za bataljon, te razne druge opreme zaplijenjene i konfiscirane (kreveta, posteljine, vina, elektromotor, bicikla).

Ishrana se nešto popravlja, naročito u Smiljanu, gdje je proradio N.O.O. Obuća je kod svih bataljona a naročito kod II. bat. I. Odreda vrlo slaba. Ima dosta ljudi doslovce bosih. A.F.Ž. iz Smiljana dao je već oko 30 pari čarapa a sprema i još.

Sanitet nam je vrlo slab. Na cijelom novooslobođenom teritoriju nemamo ni jednog jedinog pravog stručnjaka. Ja sam vas pri polasku zamolio da se postarate da neko bude upućen, no to nije učinjeno. To treba hitno uraditi.

Neprijatelj danomice bombarduje topom teškog kalibra (150 m/m) Smiljan, ali do sada nije nanio nikakove štete. Na rijeci Otešici puškaraju se naše pretstraže sa Pazarištanima.

Udarni teatar dao je po zaselcima Smiljana nekoliko sasvim uspješnih priredaba. Poručite O.K.K.P.H. za Liku da po-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 12/3, k. 1467.

² O borbama vidi dok. br. 89 i tom V, knj. 5, dok. br. 93, 119 i 194.

litički rad ovdje zapinje i da bi bilo vrlo korisno da drug Jakov dođe odmah ovamo.

Još nemamo veze sa sjeverno-ličkim odredom. Javite nam odmah gdje su i šta rade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. komandanta:

Pet. Kleut

BR. 94

IZVJEŠTAJ 5. OPERATIVNE ZONE OD 21. JULA 1942. KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE O SADEJSTVU SA SLOVENAČKIM JEDINICAMA I O TALIJANSKOJ OFANZIVI NA TERITORIJU 2. ODREDA¹

28. VII 1942

KOMANDANT V. OPERATIVNE ZONE

21. VII. 1942 god.

KOMANDANTU G.Š.H.

Stigao sam noćas u štab Odreda oko dva sata po pola noći i da nijesam našao ovo vaše pisamce išao bih za vama. Kao što i znate zadržao sam se na terenu II. odreda skoro oko 15 dana, pa da nije došao ovdje I. P.U.² bataljon ne bi se još povratio. Na cijelom terenu II. odreda³ već ima 7—8 dana je otpočela neprijateljska ofenziva.⁴ U vezi sa time ja sam htio ići noćas za vama da vam rečem da nikako ne produžujete na put koji ste zamislili,⁵ sve dok ne stignu kuriri koji će donijeti vijesti o situaciji tamo. Mislim da je ofenziva počela i na slovenački teritorij, a posljednje pismo koje ste poslali za G.Š.S. možda još nije ni do danas stiglo. Moglo bi se desiti da pođete pod velikim rizikom, a da ne svršite ništa.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 12/7, k. 102 V.

² Prvi proleterski udarni bataljon stigao je 24. jula na teritoriju 2. odreda (Arhiv V. I. I., reg. br. 16/8, k. 103 A i tom V, knj. 6, dok. br. 8).

³ U sastavu Odreda, koji je formiran 30. maja 1942, bili su 3. i 5. bataljon Primorsko-goranskog NOP odreda (tom V, knj. 5, dok. br. 62 i Arhiv V. I. I., reg. br. 54/1, k. 102 A).

⁴ Vidi dok. br. 96.

⁵, ⁷ Vidi dok. br. 96, napomenu br. 4.

Ja sam se sastao sa drugovima iz G.Š.H. sa zamjenikom komandanta i sa još jednim članom štaba i uredili mnoge stvari.

1.) Da ćemo izvesti zajedničke akcije na Osilnicu, Banju Loku i Plešce, ova dva prva mjesta trebalo bi osloboditi kada tamo stignu proleter i Plešce će biti napadnuto ovih dana od jednog našeg i jednog slovenačkog bataljona. Rekli su mi drugovi Slovenci da su dobili naredbu od V.Š.J. da se na tom dijelu ostvari slobodan teritorij. U cilju pripreme i izvođenja tih akcija uputio sam na teren druga Savu,⁶ koji je pošao zajedno sa drugovima Slovencima. Ali momentalno te akcije su pod znakom pitanja, radi ofenzive.

2.) Rekao sam im da će u najkraće vrijeme na taj teren stići neko od vas i da bi tada trebalo da se održi sastanak između G.Š.H. i G.Š.S.⁷ što su isti vrlo rado primili i da bi sastanku prisustvovao jedan član C.K.K.P.J. zamjenik Tita Bevc, koji se tamo nalazi.

3.) Na tome sastanku riješili smo i sva druga pitanja, koja su bila lokalnog karaktera, kao pitanje Prezidanske čete, koja je prešla k nama i donijela 41 pušku i likvidirali smo to pitanje time da nam dadu još 16 pušaka.⁸

4.) Povodom akcije koja je bila zajednička u Banji Loki gdje je zaplijenjeno nešto oružja ostali smo pri staroj podjeli: nas je pripalo 7 pušaka i jedan p. mitraljez, a njih teški mitraljez i svega 4 puške, dok za jedan p. mitraljez oni govore da nije kod njih, ali nije ni kod nas, stvar je ostala da se ispita kuda je taj p. mitraljez,⁹ obavještenja po tome koja smo ranije dobili od našeg II. odreda su bila netačna.

5.) U jednim njihovim novinama jedanput su iznijeli da akcija u Osilnici nije uspjela. radi toga što su drugovi Hrvati propustili neprijateljska pojačanja. Međutim to je bilo netačno, i oni su sami priznali i tvrde da je to bilo napisano samo omaškom. I riješili smo da u buduće i u koliko bi se desile takove stvari, da popuste jedni ili drugi u borbi, da se o tome ne smije pisati, a u pogledu podjele oružja rješavaće dotični štabovi odreda, a u svim zajedničkim akcijama rukovodiće operacioni štabovi sastavljeni za dotičnu operaciju od naših i slovenačkih drugova.

6.) U pogledu političke saradnje riješili smo da se piše u svim novinama o borbi hrvatskih i slovenačkih partizana i da oni šilju po 20 najboljih primieraka od svih njihovih izdanja. Isto tako tražili su da im šiljemo redovno komunikej naših

⁶ Vukelić

⁸, ⁹ Detaljnije vidi tom V, knj. 5, dok. br. 76.

akcija koje bi oni štampali u svojoj štampi, a i oni bi nama šiljali, da mi odštampamo njihove partizanske akcije.

7.) Ja sam im predložio da se napiše jedan zajednički proglas i oni su to vrlo rado prihvatili, ali sam ja odustao od toga naglašavajući da će za to biti kompetentan komandant i komesar Hrvatske, sa kojima će oni imati ubrzo prilike da se sa stanu.

8.) Tražio sam od njih da nam dadu jednoga ljekara kirurga pošto ih imadu dosta, kako bismo mogli organizirati bolnicu za II. Odred. Oni su nam to obećali da će ga uputiti u najskorije vrijeme.

9.) U pogledu razmjene hrane tražili su od nas da im damo soli, a oni će nama neke druge produkte, i na tome smo se saglasili.

Rekli su mi da je komesar za Sloveniju¹⁰ član Vrhovnog štaba i da ga nervira naziv operativnog oficira, kojega su kako oni kažu prisvojili od nas, i navode da samo postoji komandant i zamjenik komandanta.

To bi bilo ukratko po svim pitanjima o kojima smo govorili, ali kad se sastanemo reći ću vam mnogo više.

Što se tiče neprijateljske ofenzive na teritoriju II. Odreda to vam mogu reći sljedeće: da sve trupe italijanske koje su povlačene iz Like i Karlovca upotrebljene su za ofenzivu na teritoriju II. Odreda i u Istri. Jačina operativne vojske je oko 10.000. Ofenziva je počela paljenjem mnogih sela i strijeljanjem civilnog pučanstva, kao na primjer u Podhumu je strijeljano od 200 do 250 ljudi. Mjere koje sam ja poduzeo da bi donekle razvodnili tu ofenzivu bile su sljedeće: da sam poslao jednu četu i pod teškim uslovima da se probiju na onu stranu granice i izvrše akcije na pruzi Rijeka — Trst. Akcije su mogli vrlo lako izvesti, ali nisu imali dobre ključeve. Dalje, slani su partizani u manjim grupama na sve strane, da pripucavaju i vrše omanje akcije, dok III. bataljon dobio je zadatak da izvodi akcije na pruzi između Delnica i Moravica, a II. bataljon I. odreda akcije na pruzi. Ovim se uspjelo ipak, da se ofanziva prenese na širi teren, ali sa istom vojskom koja se do tada koncentrisala samo u Kamenjaku i u Zlobinu, što je očito davalo utisak, da će krenuti samo prema centru naših snaga. Prema obavještenjima Italijani namjeravaju da nas unište glađu. Blokiral su sva mjesta, iz kuće ne smije niko pomoliti glavu, kako ćete to vidjeti iz letka kojega sam tu ostavio. Oni su prodrli u šumu dobrim šumskim cestama. Jedna grupa Italijana, koja je kretala od Crnog Iuga dočekana je od naše patrole i povukla se

¹⁰ Ivan Maček

nazad. Grupa koja je išla od Gerova isto je bila potjerana u bijeg, ali grupa koja je išla od Jelenja i od Kamenjaka prodrle su šumskim cestama u šumu, ali se samo drže cesta, popnu se na neki vrh i drže ga kraće vrijeme. Došli su do nekih praznih logora, ali najteža stvar je od svega ogromno civilno pučanstvo—žene i djeca, te jedinice vojne ne mogu se upotrebiti i dobiti slobodne ruke da operiraju, jer narod ne mogu ostaviti bez ikakve zaštite. Ali najgora stvar od svega je nedostatak borbenog iskustva kako kod partizana tako i kod rukovaoca. Pored toga ogromna stoka—preko 2 hiljade ovaca, veliki broj krava i slično su jedan veliki teret u takvoj situaciji. Po mojoj ocjeni ofenziva je bila pri završetku još dok sam ja bio tamo, jer već posljednji dan i pol sve je bilo mirno, a Italijani su držali neke vrhove. Ona je eventualno mogla da oživi ali bez obzira na sve ja vam za sada nikako ne preporučujem da idete tamo dok se ne dobiju tačna obavještenja od Štaba II. Odreda. Ja sam jučer došao od tuda i imaju se velike teškoće pri prelazu puteva baš usljed te blokade, a s druge strane čini mi se da je ofanziva i kod Slovenaca. Obavješten sam iz dosta vjerljivih izvora da se ofanziva priprema i na teritoriju I. Odreda.

S drugom Ilijom¹¹ nisam još razgovarao te vam po akcijama ne mogu ništa reći.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant:
Veljko Kovačević

¹¹ Engel

IZVJEŠTAJ ŠTABA SREDNJODALMATINSKOG NOP ODREDA OD 24. JULA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O ORGANIZACIJI PARTIZANSKIH PUNKTOVA¹

ŠTAB ODREDA
ZA
SREDNJU DALMACIJU
Broj 10/42.
Datum 24 jula 1942.

ŠTABU IV. OPERATIVNE ZONE

U vezi vašeg naređenja od 18 jula² t.g. izvještavamo vas sljedeće:

- 1) U Štabu Odreda izvršene su sljedeće izmjene: drug Matutinović Svemir razriješen je dužnosti zamjenika komandanta i upućen za komandira logora u Vještica goru, drug Piplović Nikica razriješen je dosadašnje dužnosti i, po sporazumu sa drugom zamjenikom politkom. IV. Operativne Zone,³ imenovan je za pomoćnika intendanta u ovom Štabu, a drug Širinić Vjekoslav imenovan je za informativnog povjerenika u I. četi I. Dalmatinskog Udarnog bataljona.
- 2) Za zamjenika Komandanta Štaba Odreda za Srednju Dalmaciju imenovan je drug Dude Branko, dosadašnji komandant I. Dalmatinskog Udarnog bataljona.
- 3) Novoimenovani obavještajni oficir drug Grubiša Ivan još do danas nije se prijavio ovom Štabu.
- 4) Drugarica Radojka Katić razriješena je dužnosti i danas je upućena u taj Štab.
- 5) Izvršena je reorganizacija I. Dalmatinskog Udarnog bataljona i uz ovaj izvještaj prilažemo spisak komandnog kadra tog bataljona.
- 6) Drug Romac Ivan razriješen je dosadašnje dužnosti zamjenika političkoga komesara I. Dalmatinskog Udarnog bataljona i raspoređen u Drugu četu istog bataljona.
- 7) Cetinski punkt je likvidiran i borci koji su se u njemu nalazili raspoređeni su u I. Dalmatinski Udarni bataljon.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 26/10, k. 1603 A.

² Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 103.

³ Vidi dok. br. 92.

8) Dinarski punkt je reorganiziran sa 15 drugova, za komandira punkta imenovan je drug Tode Čolović dosadašnji komandir III. čete I. Dalmatinskog Udarnog bataljona, a za obavještajnog povjerenika drug Dušan Popović.

9) Vrdovski i Kamešnički punkt bit će organiziran kada se povuče četa druga Bračulja koji se nalazi na položaju u Peuljama. Gore navedena četa bit će smanjena kada se reorganizira II. bataljon.

10) Punkt na Vještica gori organiziraće drug Matutinović Svemir.

11) Žetva u Glavašu i Uništima privedena je kraju, a za žetvu u Modrašu upućen je I. Dalmatinski Udarni bataljon, sa 112 boraca, ukoliko mu bude potrebno nadodajte mu i naoružane drugove koji se tu nalaze.

12) Upućena je naredba Komandantima bataljona da svakih 8 dana dostavljaju redovito izvještaj o vojnom i političkom radu svojih bataljona.

13) Na 15. točku vašeg izvještaja dati će iscrpne podatke intendantski oficir pri štabu drug Kotaraš.

14) Ovaj štab će u buduće slati redovito izvještaje, a to dosada nije činio uslijed toga što je bio pocijepan na više strana, te nije bio u stanju da na vrijeme pokupi izvještaje od svojih jedinica.

15) Kurire smo već uputili i smatramo da su se već prijavili na dužnost.

16) Kandidate za nižu oficirsku školu uputili smo jutros i to: Lagator Marka, Opačića Stevu i Bjelobrka Petra.

17) Druga Reića,⁴ Komandanta II. bataljona opomenuli smo radi njegovog nepravilnog postupka u direktnom obraćanju na druga Milića.

18) U ovaj štab uopšte nisu stigli nikakovi paketići sa traženim praškom, te vam iste ne možemo ni uputiti.

19) Upućeni su dva druga na novoosnovani punkt u Vrbnik (pošto je preko Žagrovića put težak i teško se probija tako da su se upućeni kuriri za Sjevernu Dalmaciju povratili) sa zadatkom da uspostave vezu sa Sjevernodalmatinskim odredom, i da osnuju jednu desetinu. koja će likvidirati špijune u tom kraju i da politički djeluje u okolnim selima.

20) Oficiri sa kursa upućeni prijavili su se i to: Žižić Josip, Stupar Bogdan, Studin Frane i Jelovac Dujo. Ostala dvojica nijesu došla.

⁴ Srećko Reić Petica

Sub Po. 261-10
C-1879

2014

17/10 Staba Oreda izvršene su sledeće izmene: drug Matulinić Đemir ras-
krsen je dužnosti zamjenika Komandanta i upućen za komandira logora
u Vještica gora, drug Piplović Nikica rasršen je dužnosti i
po spjevama sa drugom zamjenika politika, 17. Operativna Doga, imenovan
je za pomoćnika intendantu u ovom Štabu, a drug Birilid Vjekoslav imen-
ovan je za informativnog povjerenika u I. Štab I. Dalmatinskog Udar-
nog bataljona.

21/2a Zamjenika Komandanta, Staba Oreda sa brojem Dalmacija imenovan
je drug Đude Franke, desetakšnji Komandant I. Dalmatinskog Udar-
nog bataljona.

31/Novoimenovani RIZIŠKI obavještajni oficir drug Grubiša Ivan još do
dana nije sa prijavio ovog Štabu.

41/Drugica Redojica Katil rasršena je dužnosti i sama je upućena u
taj Štab.

51/Izvršena je reorganizacija I. Dalmatinskog Udar-
nog bataljona i uz o-
vaj izvještaj prilažemo spisak komandnog kadra tog bataljona.

61/Drug Komac Ivan rasršen je desetakšnji dužnosti zamjenika politič-
kog Komandara I. Dalmatinskog Udar-
nog bataljona i raspoređen u drugu
Štab istog bataljona.

71/Otinjski punkt je likvidiran i borci koji su se u njemu nalazili
raspoređeni su u I. Dalmatinski Udar-
ni bataljon.

81/Dinarski punkt je reorganiziran sa 15 drugova, sa Komandira punkta i-
menovan je drug Tode Čelevid donedaknji Komandir III. Štabe I. Dalmatinsk-
og Udar-
nog bataljona, a za obavještajnog povjerenika drug Đukan Pa-
pitić.

91/Vrdovalci i Kamešnički punkt bismo bit de organiziran kada se površe
Štab drugu Braškovi koji se nalazi na položaju u Peuljima. Gora navede-
na Štab bit de smanjena kada se reorganizira II. bataljon.

101/Punkt na Vještica Gori organizirao drug Matulinić Đemir.

111/Štab u Glavici i Glavitsa privedena je kraju, a sa Štabu u Medrebu
upućen je I. Dalmatinski Udar-
ni bataljon, sa 112 boraca, ukoliko su bode
potrebne nadoknajte mu i naredima drugove koji se tu nalaze.

121/Upućena je naredba Komandanta bataljona sa svaki 8 dana dostavljati
u Štabe izvještaj o vojnom i političkom radu svojih bataljona.

131/Na 11 tačku važeć izvještaja dati de isporučiti podatke intendantski
oficir pri Štabu drug Kotarac.

141/Ovaj Štab de u buduću slati redovite izvještaje, a to desada nije M
Štabe nalijež tege ste je bio podijelan na više strana, te nije bio u
stanju da na vrijeme pošlji izvještaje od svojih jedinica.

151/Karice smo već uputili i smatramo da su se već prijavili na du-
žnost.

161/Kandidati za milicijarsku Štabu uputili smo jutros i teologator
Marko, Opafica Đura i Bjelobrna Petra.

171/Druga Brilide, Komandanta II. bataljona opomenuli smo radi njegovog
neprikladnog postupka u direktnom odno-
sinu sa drugom Milida.

181/U ovaj Štab upućiti nisu stigali nikakvi paketići sa traženim pred-
metima, te nam iste desademo ni uputili.

191/Štab ist dva drugova na novu osnovani punkt u Vrbovc (pakte je ore
za "ograda" put izlaza i teške su prošle tako da su se upućeni Mar-
tić sa Štabu Dalmatinski povratili sa pakletima de upućenima vrata sa
Štabu Dalmatinski maršom, i da samu jednu desetini, koji je likvi-
diran upućen u tom kraju i je politički Štabu u Štabu politika.

201/Vrijeme de Štaba upućen prijavili su se i tehnički komandant
Štabu, Đukan Franke i Jelavac Đura. Štaba dvojica oficira štabe.

211/Vidno popisan 21.11.42 na 23 jula štabe de van izvještaja dati
se sa drugu pakletima sa brojem 211 u Medrebu i Štabu komandant Štabu
taj red uputili dvojice Štabe I. Dalmatinskog, sa 112 boraca i drugova
de ta vi podatke ukoliko im bude potrebne izvještaji bode komandant
nik drugova.

Journal of Management Education 30(1)

21) U vašem dopisu br. 318/42 od 23 jula tražite da vas izvijestimo kolike su snage potrebne za košenje žita u Modrašu i Čubricama, mi smo za taj rad uputili dvije čete I. D.U. bataljona, sa 112 boraca i napomenom da im vi pridodate, ukoliko im bude potrebno, izvjestan broj nenaoružanih drugova.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkom:
A. Roje

(M.P.)

Komandant:
Marijan

BR. 96

**PISMO KOMANDANTA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA
HRVATSKE OD 24. JULA 1942. NAČELNIKU ŠTABA O
OFANZIVI NA TERITORIJI 2. ODREDA 5. OPERATIVNE
ZONE¹**

25. VII.-1942²
24. VII.

Druže Ilija³

Nalazimo se u štabu II. Odreda V Zone. Sutra produžujemo put u Sloveniju.⁴

Ovdje je situacija nakon neprijateljske ofanzive dosta teška. Partizani nemaju nikakvog iskustva u borbi i hvata ih panični strah čim čuju da su se Talijani negdje pojavili. Narod je strahovito prepatio,⁵ traži pomoć od partizana, odan je borbi, mrzi okupatora, ali mu ovi partizani ne mogu dati nikakove podrške. Upravo je bolno gledati ove partizane, kako sve sami radnici i svjesni ljudi, a opet tako neborbeni i zastra-

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 45/14, k. 103 A.

² Datum prijema

³ Engel

⁴ Odnosi se na putovanje komandanta GŠH, delegata Centralnog komiteta KPJ Vladimira Popovića i komandanta 5. operativne zone NOP odreda Hrvatske u Sloveniju na sastanak sa drugom Kardeljem i drugovima iz Slovenije radi dogovora za izvođenje zajedničkih akcija sa slovenačkim partizanima. Do sastanka nije došlo uslijed neprijateljske ofanzive (tom II, knj. 5, dok. br. 44, 83 i 92 i tom V, knj. 5, dok. br. 101).

⁵ Ofanziva je otpočela 13. jula. O tome u izvještajima talijanskog 5. armijskog korpusa piše:

„18. 7. 42. Zona Crni Vrh (Sušak UM-BH) — Naša jedinica našla je skladište namirnica i municije i zaplijenila znatne količine municije.

šeni. Došli smo do uvjerenja da će pojava jedne jedinice iskusne u borbi ovdje značiti pravi preporod i dati poleta kako partizanima tako i narodu. Ne smijemo gubiti vremena i zato moramo mijenjati plan za kretanje proleterskog bataljona. Nadam se da si još na teritoriji V. Zone i zato im daj slijedeće naređenje. Neka bataljon odmah krene put štaba II. Odreda preko štaba Zone. Pred proleterima neka idu kuriri koji će mu na putu osigurati hranu. Tu stvar udesi još sa Veljkom.⁶ Uredi s Veljkom da proleter i ponesu sobom na konjima ili mazgama izvjesnu količinu hrane, naročito brašna, jer je ovdje oskudica

eksploziva i namirnica. Razoren savršeno organizovan logor sa 400 ležaja.

20. 7. 42. Između Gerova i Lividraga (Sušak UQ-BL) zarobljeno i strijeljano 12 partizana.

22. 7. 42 — Zona Vode (Cerknica VH-BN)
Za vrijeme čišćenja ubijena 4 ustanika i zaplijenjen 1 puškomitraljez, 5 pušaka i oko 1000 municije za ručno oružje. Strijeljan jedan pomagač partizana i uhapšeno 45 sumnjivih osoba. Zapaljeno naselje Vode.
- Zona Obli Vrh (Cerknica US-BQ)
Pronađen logor partizana prazan. Ubijena 4 ustanika i zaplijenjeno 5 pušaka, 5 pištolja, 3 telefonske centrale, 30 sanduka municije i razni materijal.
 - Zona Bergarji (Cerknica VM-BQ)
Naša jedinica obasuta bez rezultata vatrom iz kuća pomenu-tog mjesta. Zapaljeno naselje i strijeljano 12 osoba.
 - Javilo se ukupno 27 dezertera djelimično naoružanih.
22. 7. 42 — Pronađen logor 103 napušten od ustanika. Nađene 4 puške, municija, razni materijal.
- Uništeni komunistički centri Mali Lug (Sušak VH-BQ), Smrečje (VH-BQ), Podstene (VH-BQ), Prhci (VH-BQ), Starinci (VK-BQ), Požarnica (VH-BQ), 300 osoba internirano. Strijeljano 5 lica koja su priznala da su pripadali ustaničkim bandama. Još jedan ubijen zato što je pokušao da bježi. Sakupljena razna stoka. Javilo se 10 dezertera i jedna žena koji su predali dvije puške, municiju i ručne bombe. U toku dana u akcijama nismo imali gubitaka.
24. 7. 42 — Smrečje (VH-DQ) Uništeno 59 kuća koje su sadržale skladišta municije.
25. 7. 42 — Milanov V. Zaselak (Cerknica UO-BU)
Naše jedinice uništile u toj zoni jedan logor ustanika i ubile 13 komunista, zarobile 15 osoba, zaplijenile 13 pušaka, 7 kornja, veliku količinu masti i ulja. Uništen razni materijal. Na našoj strani 1 ranjen. Javilo se 13 dezertera sa 1 puškomitraljezom i 3 puške.
28. 7. 42 — Ravnice (Cerknica BS-US) Naše jedinice, u blizini mjesta, iznenadile logor ustanika sa 50 porodica i 70 grla stoke. Ubijen 21 ustanik. Zarobljene porodice i zaplijenjena stoka. Strijeljano 7 od 72 uhvaćena.“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 1/3a-1, k. 57 i tom V, knj. 6, dok. br. 15 i 18 i knj. 7, dok. br. 24.)

⁶ Kovačević

u hrani veoma velika, a naročito sad kad je dosta hrane propalo tokom neprijateljske ofanzive. Piši o ovoj promjeni i drugu komesaru Vladi. Na Prokike neka pođe Udarna Brigada sa snagama I Odreda V Zone,⁷ a na daljnje operacije neka pođe Brigada u zajednici s ličkim jedinicama koje se nalaze oko Škara. *Proleter i neka dođu brzo — što prije.*⁸

S.F. — S.N.

Zdravo
Vladić

Javi nam o rezultatima akcije kod Gomirja⁹ i o operacijama na drugim mjestima. Pošalji pismo na štab II. Odreda.

BR. 97

IZVJEŠTAJ PARTIZANSKE OFICIRSKE ŠKOLE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 28. JULA 1942. KOMANDANTU 1. OPERATIVNE ZONE O BROJU SLUŠALACA I NASTAVNIKA, SMJEŠTAJU ŠKOLE I NASTAVI U ŠKOLI¹

PARTIZANSKA OFICIRSKA ŠKOLA

Broj 3
28.VII.1942
D. L a p a c

Izveštaj o stanju u školi²

KOMANDANTU I O. ZONE NARODNO-OSLOBODILAČKIH I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Prema naređenju komandanta dostavlja se izveštaj o stanju u školi u sledećem:

⁷ Vidi tom V, knj. 6, dok. br. 86.

⁸ Proleterski bataljon stigao je na područje 2. odreda 5. operativne zone NOP odreda Hrvatske 24. jula 1942 (Arhiv V. I. I., reg. br. 39—1/3, k. 102 A).

⁹ Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 116 i 117 i knj. 6, dok. br. 18 i 76.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 12/1, k. 123.

² O radu Škole od njenog osnivanja vidi detaljnije izveštaj delegata Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije od 12. septembra 1942 (tom II, knj. 6, dok. br. 36).

I.

Brojno stanje

Nastavnika	7
Slušalaca kursa i to iz	
Dalmatinska grupa	3
Primorsko-goranska grupa	20
Kordunska grupa	6
Iz Banije	4
Iz Ličke grupe	17
Krajina (Bosna)	11
Svega:	68 ³

II.

Pomoćno osoblje

Kancelarija i intendant (vodi lično komandant uz pripomoć nastavnika)

Kuharica	3
Svega	3
Ukupno brojno stanje škole	71

III.

Smeštajne prilike

Škola je smeštena u gradski magazin u Donjem Lapcu gde se nalaze učionica, prostorije za spavanje kao i kancelarija. Prostora za ovaj smeštaj ima dovoljno.

Kuhinja i školski ručni magazin kao i trpezarija smeštene su u neposrednoj blizini škole i opštinske zgrade.

Sve prostorije su dovoljno velike, zračne i svetle.

Učiona je dovoljno zračna i svetla jer u njoj ima mesta za sve slušaoce.

Tabla za učionicu postoji.

Nužnici poljski izrađeni su pozadi magazina.

IV.

Ishrana

Ishrana je vrlo dobra i svi se artikli iskorišćavaju, koji se prime, rentabilno.

³ Odnosi se na broj slušalaca nižeg tečaja (Arhiv V. I. I., reg. br. 2/5, k. 102 V).

Za doručak izdaje se mleko 2 litre, ručak i večera kombinira se krumpir i pasulj. Meso se izdaje slušaocu 300 grama za dnevni obrok. Kruh se izdaje po 600 grama na slušaoca.

V.

Higijenske prilike

Zdravstveno stanje vrlo dobro. Jedino ima svega dva slušaoca koji imaju šugu, ali preduzele su se mere da se izleče.

VI.

Nastava

Nastava se izvodi po odobrenom rasporedu rada i do sada nema nikakvog zakašnjenja. Nastava je počela 25. o.mj.

Slušaoci pokazuju dovoljno interesovanja za nastavu. Konačni rezultat pokazati će svoje.

Disciplina je u službi i van službe vrlo dobra.

VII.

Obezbeđenje

Za dnevno obezbeđenje škole i imovine određuje se straža kod same škole.

Noćna obezbeđenja vrši se sa istom stražom i sa patrolom.

U školi postoji dežurni stariji i mlađi, kao i dežurni oficir.

VIII.

Oružje

Svi slušaoci naoružani su karabinima jugoslovenske vojske.

IX.

Zaključak

Ako je moguće smatram da bi bilo dobro da trupni lekar pregleda sve slušaoce u zdravstvenom pogledu i to čim pre.

Prednji izveštaj dostavlja se na uviđaj i nadležnost.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
u.z.
Dasović⁴

Komandant
Dane Latas

⁴ Martin

IZVJEŠTAJ ŠTABA 5. OPERATIVNE ZONE OD 30. JULA 1942. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O TALIJANSKOJ OFANZIVI NA TERITORIJU 2. ODREDA¹

ŠTAB
V OPERATIVNE ZONE HRVATSKE
Broj 656 / 42
dne 30.VII. 1942

30. VII. 1942

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE.

Obavještavamo vas da se I. Proleterski Bataljon uspješno i bez incidenta prebacio preko željezničke pruge i Lujzinske ceste i krenuo prema Lividragi, gdje mu je Štab II. Odreda odredio kantonovanje.²

Upravo sada smo primili izvještaj druga zamjenika komandanta V. Operativne zone o situaciji na terenu II. Odreda poslije našeg odlaska u kome nas izvještava o sljedećem:

„29. o.mj. Talijani su napali logor na Snežniku, u kome su se nalazili štabovi oba bataljona. Četa se nije nalazila u logoru, jer je bila upućena na zasjedu. Napad je počeo u jutro oko pola 8 sati i uglavnom je bilo sve spremljeno. Tamo smo se nalazili ja, komandant Odreda i komesar Odreda. Samo mjesto logora tukli su fašisti minobacačima sa vrha Snežnika, koga su zaposjeli. Napad su izvršili sa donje strane. Upotrebili su i avion, koji nas je pri povlačenju mitraljirao i bacio je nekoliko bombi.

28. o.mj. došao je na naš teritorij jedan bataljon Slovenaca, koji se trebao prebaciti u Štajersku, ali pošto je bio otisnut i nije mogao uhvatiti vezu sa svojim jedinicama, probio se kroz neprijateljske linije i stigao je k nama. Kako izjavljuje komandant toga bataljona Nijemci i Talijani vrše već nekoliko dana jaku ofenzivu na slovenski teritorij i to sa 6 divizija.³ Počeli su uzduž cijele granice Njemačke, pa su sa obadva kraja hvatali obruč, dok su prethodno blokirali sve ceste i puteve sa vrlo jakim snagama i sva podesnija mjesta,

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 16/8, k. 103 A.

² Vidi dok. br. 96, napomenu br. 4.

³ U ofanzivi na oslobođenu teritoriju Slovenije učestvovala su 3 talijanske divizije i to: „Mačerata“, „Kačatori dele Alpi“ i „Granatijeri di Sardenja“. Detaljnije vidi tom VI, knj. 3, dok. br. 97.

visove i tome slično. Tu su se utvrdili i čekaju dalje, dok sa ostalim snagama čiste teren. Još se može očekivati da će neke njihove jedinice doći na naš teritorij, koje su navodno otključane ili blokirane. Ova se ofenziva vrši navodno po njemačkim planovima.

Slovenski bataljon treba također iskoristiti za akcije.

Talijani se kreću po cestama u jakim kolonama sa bornim kolima, blindiranim automobilima i kamionima, postavljajući prethodno zasjede na zgodnim mjestima oko puta, a tamo dalje kod Gerova i Prezida zaposjeli su ceste i na njima se utvrđuju. Talijani imaju sada u svim ovim mjestima jake posade.

Veza sa Slovenijom onim putem kojim je do sada bila ne funkcioniše, a pored toga i njihove jedinice nisu više tamo na onim mjestima gdje su bile, pošto su napadnute i zato se sada uopće do njih ne može doći.“

Nadamo se da će sa dolaskom Proleterskog bataljona kao i formiranjem Udarnog bataljona našeg II. Odreda, te prisustvom slovenskog bataljona i ostalim našim jedinicama, situacija sa uspješnim akcijama brzo popraviti iako pitanje prehrane predstavlja ogroman problem, koji će biti riješen jedino otimanjem hrane neprijatelju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit. komesar:
Mijo Vuletić

**PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
3. AVGUSTA 1942. KOMANDANTU 1. OPERATIVNE ZONE
POVODOM AKCIJE 1. NOU BRIGADE KOD PROKIKI¹**

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Op. br. 61/42
3. VIII. 1942

KOMANDANTU I. OPERATIVNE ZONE

Primili smo vaš posljednji operativni izvještaj² i izvještaj o pripremanju operacija za vašu Udarnu Brigadu na ličkom teritoriju.

Prema naređenju stigla je Brigada u Drežnicu i sudjelovala u operacijama kod Prokika.³ Brigada nije izvršila svoj zadatak pri čemu su se ispoljili mnogi nedostaci Brigade kako u komandnom sastavu, tako i u samoj njenoj organizaciji. Komandanti bataljona naprosto nisu izvršavali dobivena naređenja, dok je slaba unutrašnja organizacija i čvrstina Brigade omogućila slabim elementima, da prilično uzdrmaju njenu borbenu sposobnost. Razloga tomu ima više.

Pri samom formiranju Brigade učinjene su greške. I. i II. bataljon (lički bataljoni) su po svojoj borbenosti dobri, ali su bili veoma slabo snabdjeveni u odjeći i obući za poteškoće koje ih čekaju u pokretnoj jedinici. Kordunaški bataljon je slabo odabran. Nema sumnje, da je na Kordunu bilo boljih bataljona kako po borbenom iskustvu partizana, tako i po komandnom sastavu. Banovski bataljon se pokazao još najslabiji, jer je sastavljen iz različitih jedinica, krenuo na put potpuno neoformljen i neučvršćen. Komandni sastav mu je slab, a partizani su u velikoj većini slabo iskusni, a ima i takovih, koji su primili pušku i odmah krenuli u Udarnu Brigadu.

Prve operacije Brigade bile su slabo organizovane. Jedinice su izvrnute dosta velikim naporima i gubicima bez ikakvog uspjeha, što nije moglo nikako da doprinese borbenom moralu i učvršćenju Brigade.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 34—1/6, k. 102 V.

² Vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 18—1/3, k. 1467.

³ Vidi dok. br. 96.

Ishrana Brigade je tokom daljnih napornih operacija bila slabo organizovana i nije im pružena nikakova pomoć iz drugih krajeva bogatijih hranom, što sigurno nije bilo teško organizovati.

Štab Brigade u svom krnjem sastavu nije u stanju da savlada zadatke, koji pred njim stoje. Bez popunjenja sa zamjenikom komandanta, zamjenikom komesara i još jednim oficirskom za rad u štabu, neće taj štab moći da krene s mjesta. Do sada su se komandant i komesar bavili uglavnom nabavkom hrane i operacijama, dok je sav ostali posao zaostajao.

U takvom stanju nismo mogli uputiti Brigadu na namjeravane operacije, već smo joj odredili odmor od 7—8 dana na teritoriju V. Operativne Zone, da bi se bar donekle sredilo stanje u Brigadi i omogućio ljudstvu krajnje potrebni odmor. Kako se Brigada nalazi u našoj blizini to ćemo im pružiti pomoć u sređivanju, naročito u organizacionom i političkom pogledu.

Da bi Brigada stvarno postala udarnom jedinicom i sposobna da izvrši zadatke, koji se od nje očekuju, treba da poduzmete cio niz mjera: treba što prije popuniti štab Brigade. Dušana Pekića vam ne možemo dati, jer je on komesar u jednoj četi Proleterskog Bataljona, a osim toga je još premalo iskusan, da bi mogao da primi na sebe tako tešku funkciju. Nastojat ćemo da vam ipak pomognemo popuniti štab Brigade, ali vi bez obzira na to morate nastojati da na svom terenu nađete za to podesne drugove.

Popunjenja za Brigadu treba odabirati mnogo serioznije. Budući da pismena naređenja u tom pogledu obično donasaju slabe rezultate trebate u takvim slučajevima uputiti oficire vašega štaba na teren, koji će sa tamošnjim štabovima odabirati ljudstvo za popunjenje Brigade. Tu popunu će trebati izvršiti što prije vodeći pri tom računa, da partizani koji dolaze u Brigadu budu što bolje snabdjeveni u odjeći, obući i vešu.

Za komandante bataljona, koji se nisu pokazali dorasli da komanduju takvim pokretnim bataljonima, treba naći zamjenu, trebat će mijenjati ili popuniti i ostali sastav u štabu pojedinih bataljona.

Brigada će se kao velika jedinica teško moći snabdijevati svim potrebnim materijalom na raznim mjestima gdje se bude nalazila tokom kretanja. Nameće se nužno potreba, da takova jedinica ima negdje u pozadini svoju bazu, u kojoj bi se prikupljao razni materijal potreban Brigadi, gdje bi se vršila popravka upropaštene odjeće i obuće i gdje bi konačno Brigada slala sav zaplijenjeni materijal, koji momentalno ne može da upotrebi, a koji joj je kao pokretnoj jedinici daleko potreb-

niji, nego jedinicama iz kojih su partizani u blizini svojih kuća. Znači da bi takove baze imale svoje radionice i skladišta. Osim toga bi se samo popunjavanje najzgodnije vršilo na taj način da se ljudstvo za popunu upućuje u bazu Brigade, gdje bi bilo pripravlano za zadatke koji ga čekaju, a ujedno i definitivno probrano i pročišćeno. Za rad u takovim bazama se mogu upotrebiti stari partizani, koji su onesposobljeni u borbi.

Dosadašnje iskustvo sa formiranjem pokretnih jedinica pokazalo je, da se te jedinice rađaju sa dosta muke i teškoća. Zbog toga će u buduće trebati voditi mnogo računa o tim slabostima, koje su se do sada javljale.

U prvom redu treba da nastojite, da se u Lici, Kordunu i Baniji već danas formiraju udarni bataljoni, kojima bi se posvetila naročita pažnja i za koje bi bio upotrebljen najbolji komandni sastav. Praksa pokazuje, da te bataljone nije zgodno formirati iz mnogo različitih jedinica, već je najbolje upotrebiti jedan dobar bataljon, koga treba pročititi i zatim popuniti odabranim ljudstvom iz drugih jedinica. Kad budete imali takove bataljone, onda će formiranje novih brigada biti mnogo lakše. Treba svakako nastojati da se zalijetavanjem ne profanira naziv udarnih jedinica.

Treba se čuvati prakse, da se udarne jedinice formiraju u zadnji čas pred kakovu operaciju, pa da se nesređene pošalju u borbu. Naročito kod formiranja većih udarnih jedinica treba komandnom kadru omogućiti najmanje desetak dana da upozna svoje jedinice i sredi.

Prve zadatke, koji se stavljaju pred udarne jedinice treba odabrati tako da se sa što većom vjerojatnošću završe uspješno, jer prvi neuspjesi ostavljaju duboke tragove u kasnijem sređivanju jedinica.

Nije dobro goniti udarne jedinice iz akcije u akciju. Treba im omogućiti dovoljan odmor, da bismo onda kad ih nekamo pošaljemo mogli biti sigurni da će izvršiti postavljene im zadatke. Svako vrijeme odmora treba iskorištavati za što intenzivniji politički rad i vojne vježbe.

II. Vaše naređenje dato Banijskom P.O. da razoruža Moslavačku četu zbog njene neaktivnosti je nepravilno. Vašim jedinicama, koje su upućene na teritorij II. Zone između Siska i Moslavačke gore treba dati konkretne upute, kako da tamošnje partizanske jedinice aktiviziraju i kako da na njih prenesu svoje borbeno iskustvo. Tamo gdje je partizanski pokret mlađi, a jedinice još slabe i neiskusne je potpuno razumljivo, da ćemo nailaziti na velike nedostatke, ali bi bilo potpuno nepravilno takove jedinice razoružavati i raspuštati. Pravilnim radom i uz pomoć iskusnijih drugova može se dići borbeni kva-

litet svake jedinice i pravac našega rada mora biti uvijek upravljen u tom smjeru.

III. Još uvijek nisu stigli u punom broju partizani vaše Zone za popunu Proleterskog Bataljona. Posvetite tom pitanju veću pažnju. Popularizacija proleterskih jedinica je naišla na upravo neshvatljivo nerazumijevanje kod mnogih odgovornih drugova.

IV. Prema izvještajima je djelatnost vaših bataljona⁴ u otočkom kotaru dosta slaba. Treba pojačati njihovu operativnu djelatnost, pa ako ne mogu da čiste mjesta, neka djeluju na cesti Senj — Gospić južno od Otočca ili neka pokušaju napade na manje želj. stanice južno od Vrhovina.

V. Javite nam zašto je oficirski kurs počeo tako kasno i zašto je u njemu tako malo đaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
službeno odsutan

(M.P.)

Komandant:
Ivo Vladić

⁴ Odnosi se na Udarni bataljon i bataljone „Adžija“ i „Krbava“ (vidi dok. br. 108).

BR. 100

**PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 1. PROLE-
TERSKOG NOU BATALJONA HRVATSKE OD 4. AVGUSTA
1942. GODINE¹**

Br. 26./42.

6. VIII. 1942

BROJNO STANJE

I. N.O.U. B.H

na dan 4/VIII 1942. god.

JED- NICA	partizana na licu		po splsku		mitraljeza naših	mitraljeza talij.	puškomitr. naših	puškomit. talij.	pušaka mauzer	pušaka talij.	minobacača	mine za bacač	pištolja	metaka mauzer	metaka talij.	bomba	eksploziv za razaranje	Napomena
I četa	45	48					3	3	37	2			7	2177	975	28		
II četa	42	56					4	2	32	4			4	1762	505	31		
III četa	40	51					4	2	30	2			6	1654	634	27		
IV četa	52	60	2	5					40	1	1	52	7	1609	4678	48		
Štab	10	12							2	3			8	70	48	3		
Svega	189	227	2	5	11	7	141	12	1	52	32	7272	6840	137				

Polit. komesar
Božo Spaček

Komandant
Banina

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 20/4, k. 102 V.

PISMO KOMANDANTA 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 7. AVGUSTA 1942. POLITIČKOM KOMESARU ZONE U KOME GA OBAVJEŠTAVA O PREDSTOJEĆIM AKCIJAMA ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU¹

Komandant Zone
na terenu²
7.VIII.

KOMESARU I. OPERATIVNE ZONE

Jučer, 6. o.mj., održao sam konferenciju sa komesarom³ i komandantom Ličke Grupe⁴ u prisustvu druga komesara P.O.H.⁵ i sekretara O.K. za Liku.⁶ Pretresli smo sva pitanja, po kojima smo mi diskutovali na posljednjoj našoj sjednici Štaba, a koja su i bila razlog mog dolaska. Pri razradi operativnog plana drugovi se nisu složili sa našom namjeravanom operacijom na Medak. Međutim stvorili smo drugu trasu, kojoj bi se trebalo pristupiti odmah, i to ovako: Brigada⁷ će biti formirana od bataljona „Stojan Matić“ i „Mićo Radaković“, „Ognjen Prica“ i Udarni bataljon. Bataljon „Krbava“ će uzeti položaje, koje danas drži bataljon „Ognjen Prica“, a prva tri bataljona Brigade⁸ trebaju se koncentrisati što prije i poći ovom trasom: Čanak — Studenci — Kosinj. Četvrti bataljon, tj. Udarni povukao bi se iz otočackog kotara tek kada bataljon „Adžija“ bude ojačao. Sektor zapadne i sjeverne Like oformit će, uključivši i Škare, Odred od dva bataljona, od kojih će jedan biti formiran od novomobilisanih Hrvata iz zapadne Like i tamo će se vratiti svi partizani, koji su iz Smiljanske općine, uključivši tu i partizane, koji se nalaze u Udarnoj Brigadi.⁹ Tako da bi taj Odred imao jedan bataljon u gospićkom i perušićkom kotaru, a drugi bi bio bataljon „Adžija“.¹⁰ Snage I.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 38—1/3, k. 1467.

² Komandant se tada nalazio u Donjem Lapcu.

³ Rade Žigić

⁴ Vlado Četković

⁵ Vlado Daković

⁶ Jakov Blažević

⁷ Odnosi se na 2. NOU brigadu Hrvatske.

⁸ ⁹ Misli se na 1. NOU brigadu Hrvatske.

¹⁰ Odnosi se na formiranje 4 ličkog NOP odreda. Odred je formiran tek polovinom septembra. Vidi tom V, knj. 7, dok. br. 34, napomenu 4.

Odreda bi istovremeno kada tri bataljona budu došla u Kosinj zauzeli Brušane. Do tada bi I. Odred vršio akcije na pruži. III. Odred treba da istjera četnike iz Crnog Vrha. Kijanove previje i u zajednici sa Sjevernodalmatinskim Odredom izvodi operacije u trouglu Knin — Strmica — Gračac.¹¹

Mišljenja sam ipak, da u koliko je Perica¹² sa Mićunom¹³ otišao u I. Odred, da on na tome sektoru izvrši izviđanja i pripreme, te izradi plan za operacije, uzevši čitav sektor I. Odreda, te da se on poslije toga vrati u Štab Zone.

Niži kurs slijedeći početi će 6. IX. a viši 16. IX. te uputiti odmah pozive svima zonama i našim jedinicama po istome ključu, da izaberu i pošalju pitomce. Ovoga su puta mnoge jedinice poslale nedovoljno opremljene pitomce i dapače trojica među njima su tuberkulozni, dakle, neupotrebljivi. Zato treba u pozivima upozoriti, da nepotpuno opremljeni pitomac biti će vraćen u svoju jedinicu, a treba biti svaki opremljen sa slijedećim: čebe, pribor za jelo, dva veša, pisaći pribor, karabin i municiju, te mora biti zdrav. Nejasnoća vlada kod ostalih zona i Bosanske Krajine o višem kursu. Treba napomenuti, da je viši kurs za osposobljavanje komandanata bataljona, a da su pitomci najmanje do sada komandiri četa. te da pitomci za viši kurs moraju biti snabdjeveni sa sekcijom Bihać.

Ja ću sa komandantom Ličke Grupe obići teritorii III. Odreda. a ukoliko nema nešto hitno u Štabu Zone, otišao bih i u I. Odred. Zato te molim, javi hitno, šta ima novoga kod nas. Šaljem ti banovačku poštu, koju sam zadržao kod sebe i kopiju pisma, kojega sam uputio Bosanskoj Krajini.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant:
Ivan Manola

¹¹ Vidi tom V, knj. 6, dok. br. 41 i 54.

¹² Kleut

¹³ Šakić

**IZVJEŠTAJ 1. PROLETERSKOG NOU BATALJONA HRVAT-
SKE OD 12 AVGUSTA 1942. GLAVNOM ŠTABU NOP OD-
REDA HRVATSKE O NAPADU NA TALIJANSKE KAMIONE
NA KOMUNIKACIJI MRZLA VODICA — JELENJE¹**

Br. 86/42

17. VIII. 1942²

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BR. 2

sa terena II Prim. Odreda
V Oper. zone.

(I Prolet. Nar.-Osl. Udar. bat. Hrvatske.)

Svoju drugu akciju na terenu II Odreda izvršio je Proleterski bataljon u zajednici sa snagama Udarnog bataljona dana 10-VIII-42. Karakter akcije bila je zaseda na cesti Mrzla Vodica — Jelenje³ (vidi sekciju Sušak). To je upravo glavna arterija saobraćaja između Sušaka i Slovenije. Za ovu akciju koja je izvedena 7 dana kasnije prve akcije prethodili su razni događaji koji su ometali njeno ranije izvršenje. U prvom redu što su Talijani i pored udarca kretali šumskim cestama, te smo u 2 maha radi toga odgađali akciju. Stavlja se odmah pitanje a zašto ih nismo napali na tim cestama. Razlog je bio slaba veza i kasno obaveštenje o kretanju istih, a sem toga i velike kiše koje su padale nekoliko dana omele su da se izvrši ta akcija.

Samo organizovanje izvršenja akcije bilo je dobro. Mi smo jedinicu premestili iz logora Risnjaka u logor Travnik odakle se za 3 sata moglo doći na mesto gde se trebala izvršiti akcija. Teren na kome se vršila akcija bio je nepogodan iz razloga što tu nije bilo veće šume i stabala čime bi se mogao preprečiti put tenkovima, a sem toga širina ceste (7—8 m) dozvoljavala je nesmetani prolaz tenkovima iz same kolone. Osim toga na cesti je bio nasip koji je neprijatelj mogao koristiti. Sama šuma oko ceste bila je šiprag koji su zrna kosila. Raspored naših snaga kao što se vidi iz skice bio je ovaj: Samu zasedu činile su snage Prol. bat. dok desno osiguranje prema Mrzloj Vodici

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 40-1/3, k. 102 A.

² Datum prijema

³ Vidi tom V, knj. 6, dok. br. 56.

držao je Udar ni bataljon pod komandom svoga kom., a levo osiguranje prema Jelenju I četa II bat. s operativnim oficijom Udar. bat. U samoj zasedi desno krilo držao je zamenik kom. Prol. bat. sa I četom istoga, centar III četa s pol. komesarom a levo krilo II četa s op. of. Prol. bat. Preko ceste bila je 1 četa Udar. bat. sa rezervom naših mitraljeza i bacačem i imala je da nam osigura povlačenje. Štab operacije koji se sastojao od koman. II Odreda i koman. Prolet. bat. nalazio se je pozadi streljačkog stroja. Okolnost koja je još ometala uspešan razvoj akcije bila je da su Talijani stavljali zasedu svaki dan na brdu (u skici označeno plavim) i osiguravali prolaz svojim kolo-nama. I dovoljna je bila mala neopreznost i da se zaseda ot-krije. Neprijatelj je ovaj put (kao što to obično nije radio) pošao sa mitraljezima i bacačima u jačini od 100 vojnika i počeo čistiti teren levo i desno od ceste od Mrzle Vodice. To je bilo već u pola 7 ujutro. Nepažnjom nekog partizana zaseda je bila otkrivena. I Talijani su osuli vatru na naše desno osi-guranje. To je izazvalo odluku kod koman. Udar. bat. te je povukao svoje snage, a ostavio naše mitraljeze. Upravo kad se mislilo da je zaseda propala naišla je neprijateljska kolona od 17 kamiona i 3 tenka od Jelenja. Prošao je prvi deo te kolone kroz našu zasedu, ne sumnjajući ništa. Pucnjava ih nije uzne-miravala jer to su obično činili pri prolazu. Tenkovi su bili raspoređeni napred, u sredini i pozadi. Vatru na kamione otvo-rio je zamenik koman. Prol. bat. Kamioni su prevozili mate-rijal a bilo ih je punih vojnika. Prvi plotun pokosio je neko-liko kamiona punih vojnika da ni jedan nije ostao. I borba se razvila i to žilava borba. Hitrina koman. Prol. bat. omela je neprijatelju da nam zađe sa boka gde je bilo slobodno radi odstupanja Udar. bat. Tamo je u toku borbe iz same zasede bacio neke snage i omeo neprijatelju da pođe napred. U isto vreme naši mitraljezi s druge strane ceste, kao i bacač, tukli su prostor okolo Meteorološke stanice tako da je polje bilo posejano leševima. U samoj zasedi borba je bila teška jer su tenkovi stalno šetali cestom i onemogućavali da proleter i ne-smetano kupe plen. Tu se u isto vreme pokazala hrabrost na-ših proleteraca koji su čim je tenk prolazio jurišali na cestu i iznosili plen. Bilo je slučajevia da su naši drugovi bili u ka-mionima a tenkovi prolazili pored njih. Na levom krilu bila je padina duga svojih 30 m i Talijani su zahvaljujući tenku namestili iza nasipa mitraljez i tukli ovo krilo da oni nisu mo-gli doći na cestu. Jedino su ih uspešno tukli bombama i naneli im oko 20 mrtvih. Borba je trajala od 1/2 7 do 9 sati kada je data odluka za povlačenje jer je od Jelenja bilo došlo još 8 tenkova. Povukli smo se prema Rogozni, jer nismo mogli da se preba-cimo prema Travniku gde je bio naš logor. U dubokoj šumi

smo predahnuli i preko noći se nesmetano prebacili u naš logor.⁴

Gubici neprijatelja ovom akcijom iznose oko 100 mrtvih i ranjenih, zapaljena 2 kamiona, prosuto vino i benzin iz nekoliko kamiona. Među uništenim kamionima nalaze se i uništena 2 luksuzna automobila puna oficira. Zaplenjen 1 mitraljez sa oko 2000 metaka, 5 pištolja, 131 puška sa oko 300 metaka, mnoštvo bombi te pored ostalog materijala i izvesna količina sanitetskog materijala. Plen bi bio kud i kamo veći da nije bilo tenkova kojima se nije mogao pregraditi put. Ovom akcijom su se istakli zamenik koman. bat. sa drugovima Cesarecom, Vasom Todorićem koji je izneo za vreme borbe naš teški mitraljez s municijom a koji je bio pao u neprijateljske ruke (spasen je vatrom iz našeg bacača i ostalih strelaca).

Naši su gubici 2 teže i 1 lakše ranjen. S obzirom na to da je ova zaseda bila otkrivena i s obzirom na nezgodan teren ova je akcija ipak uspela. Ubijen je veliki broj neprijateljskih vojnika a sem toga nanet im je udarac na najsigurnijoj cesti između Sušaka i Slovenije a na kojoj se bio osećao potpuno siguran. Ovom borbom naši su se proleter i privikli na tenkove i u budućim akcijama moći će se uspešnije da bore protiv njih. Neprijatelj kivan na ovaj poraz i neuspeh taj dan i noć zapalio je mesto Mrzlu Vodicu gde je izgorelo preko 40 kuća.

Teški mitraljez sa 1780 metaka smo vam poslali s razloga toga što nismo imali dovoljno ljudi za nošenje istoga.

12-VIII-1942.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Božo Spaček

Komandant bataljona:
Banina

⁴ U „Popisu incidenata“ talijanske 2. armije od 1. jula do 26. avgusta 1942. piše u rubrici 5. armijskog korpusa sljedeće: „10. 8. u 8 časova Lepenice (Sušak VH — AX) — Mrzla Vodica — ustanici su napali našu autokolonu sa drvim za intendanturu. Naše reagovanje je nakon žestoke borbe otjeralo napadače. Započeto je čišćenje prema Mrzloj Vodici i došlo je do sukoba sa pobunjeničkim snagama. Neprijatelju su nanijeti gubici od 10 mrtvih i zaplijenjen je jedan mitraljez. Naši gubici: mrtvi — 1 oficir i desetak vojnika. Broj ranjenih nije preciziran, kasnije je precizirano: 1 oficir i 14 vojnika poginulih, a 12 ranjeni.“ I dalje: „Našim gubicima treba dodati: zapaljen kamionet. Zapaljeno nekoliko kamiona. Neprijatelj je izgubio jedan puškomitraljez, jednu pušku i jedan pištolj.

Radi represalija zapaljeno je nekoliko kuća u Mrzloj Vodici i streljana su 4 simpatizera.“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 1/3a — 42, k. 57.)

BR. 103

PREGLED BROJNOG STANJA, SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA I POLITIČKE PRIPADNOSTI JEDINICA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 12. AVGUSTA 1942. GODINE¹

SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV I POLITIČKI SASTAV NA DAN 12. VIII.

Jedinica	komandni sastav	Brojno stanje	Socijalni sastav					
			Radnika	Seljaka	Zanatlija	Namještenika	Vojna i policijska lica	Intelektualaca
Štab grupe	komandni sastav	10	4				3	3
	partizani	26	1	21	4			
I. odred	komandni sastav	95	10	67		4	8	6
	partizani	535	12	497		6	16	4
II. odred	komandni sastav	98	13	65	5		8	7
	partizani	400	10	373	7		8	2
III. odred	komandni sastav	98	24	52		2	15	5
	partizani	460	31	406		8	14	1
bataljon „Adžija“	komandni sastav	19	4	6	1		5	3
	partizani	63	6	44	10		2	1
udarni bataljon	komandni sastav	47	5	25	7	3	6	1
	partizani	189	3	161	24	1		
baterija	komandni sastav	5	1				3	1
	partizani	51	1	43	5	1	1	
UKUPNO	komandni sastav	312	61	215	13	9	48	26
	partizani	1724	64	1545	50	16	41	8

ŠTAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
A. Broj: 452
12. VIII. 1942.

Politkom
R. Žigić

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 4/14, k. 1611.

ČKA PRIPADNOST JEDINICA LIČKE GRUPE
1942. GODINE

Nacionalni sastav		muslimana	Politička pripadnost				PRIMJEDBA
Srba	Hrvata		Članova K.P.	Vanpart. komunisti	Članovi ostalih pripad.	Bezpartijni	
8	2		6	3			
26							
87	8		38	25			
484	51		4	7			
94	4		19	12			
395	5			3			
96	2		17				
458	2		4				
16	3		9	3			
42	21		3	12			
45	2		14	18			
188	1		3	66			
5							
51							
351	21		103	61			
1644	80		14	88			

(M.P.)

Napomena: u ovaj nacional. socijal. sastav nije uračunat bataljon „Krbava“, Kosinjska četa, i još neki sitniji dijelovi iz II. odreda. Naknadno će se dostaviti potpuniji sastav.

K o m a n d a n t,
sl. odsutan

BR. 104

NAREDBA KOMANDANTA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 13. AVGUSTA 1942. O POSTAVLJENJU ZAMJENIKA KOMANDANTA GŠH I KOMESARA 5. OPERATIVNE ZONE¹

N A R E D B A B R 14.

Komandanta Narodno-oslobodilačkih Partizanskih Odreda
Hrvatske od 13. VIII. 1942.

1. Za zamjenika komandanta Partizanskih Odreda Hrvatske imenuje se drug Klaić Mirko.²

2. Komesar V. Operativne Zone drug Mijo Vuletić stavlja se na raspoloženje ovog Štaba.

3. Za polit. komesara V. Operativne Zone imenuje se dosadašnji zamjenik političkog komesara drug Joso Gržetić.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

V. Katić

(M P.)

Komandant:

Ivo Vladić

Na znanje:

1. Vrhovnom Štabu Narodno-oslobodilačke Partizanske i Dobrovoljačke Vojske Jugoslavije.

2. Štabu I. Operativne Zone

3. Štabu II. Operativne Zone

4. Štabu III. Operativne Zone

5. Štabu IV. Operativne Zone

6. Štabu I. Proleterskog Udarnog Bataljona

Na znanje i postupak:

1. Štabu V. Operativne Zone.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 9-1/3, k. 103.

² Ivan Gošnjak

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 13. AVGUSTA 1942. ŠTABU 2. OPERATIVNE ZONE ZA
FORMIRANJE MOSLAVAČKO-SISAČKOG BATALJONA¹**

Prepis

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
A. br. 279./42
Dne 13. VIII. 1942

ŠTABU II. OPERATIVNE ZONE

Budući da su perspektive razvitka partizanskog pokreta u zapadnom dijelu vaše Zone naročito povoljne, štab će se II. Operativne Zone preseliti na teritorij Pokupsko-žumberačkog Odreda.²

Dosadašnji komandant II. Zone drug Stipe³ skida se s te funkcije i stavlja se na raspoloženje štabu III. Operativne Zone.

Od jedinica koje se nalaze na teritoriju gdje je do sada djelovao vaš štab (Moslavačka gora do linije Sisak — Ivanić-Grad) formirat će se bataljon,⁴ koji treba da što prije poraste u odred. Za komandanta tog bataljona imenuje se drug Marijan Cvetković, dok će komesara tog bataljona postaviti komesar II. Zone drug Parmač.

Drug Štefek⁵ Španjolac ostaje u tom bataljonu kao zamjenik komandanta.

Zadatak je tog bataljona djelovanje na istočnom dijelu teritorije II. Operativne Zone i uspostava veze s Kalnikom i Ivanšćicom. Drug će komesar Parmač novoimenovanom komandantu bataljona drugu Marijanu Cvetkoviću dati sva potrebna uputstva za djelovanje.

Prema uputama koje je dobio naš oficir pri Štabu drug Rade Bulat, štab će tog novoformiranog bataljona osigurati vezu našeg štaba sa štabom III. Operativne Zone.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H-2/644.

² O dolasku Štaba na teritoriju Žumberka vidi dok. br. 149.

³ Pavle Vukomanović

⁴ Odnosi se na Moslavačko-sisački bataljon.

⁵ Rogina

Uputite skupa sa đacima iz III. Operativne Zone i vaše
đake za partizanski oficirski kurs. Oni treba što prije da krenu
i da se prijave štabu I. Operativne Zone.

Nakon izvršenja gore navedenih zadataka, komesar II.
Zone drug Parmač uputit će se u štab Grupe Kordunaških
P.O., gdje će se sastati s nekoliko drugova, koje upućujemo na
rad u II. Zonu. Čim tamo stigne drug će Parmač uputiti hitno
kurira u naš štab kako bi jedan član G.Š.H. mogao doći da se
s njim sastane i dade mu uputstva za daljni rad.

Drug Parmač ostaje i nadalje komesar II. Operativne
Zone. dok će komandant i ostali članovi štaba biti naknadno
imenovani Naredbom ovog Štaba.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

Komandant:

BR. 106

**IZVJEŠTAJ ŠTABA NOP ODREDA BANIJE OD 14. AVGUSTA
1942. KOMANDANTU 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA
HRVATSKE O NEPRIJATELJSKOJ OFANZIVI I NAPADU
NA NEPRIJATELJSKU POSADU U VRGINMOSTU¹**

ŠTAB
PARTIZANSKOG ODREDA
NAROD. OSLOBOD. POKRETA
BANIJE.

14. VIII. 1942.

KOMANDANTU I. OPERATIVNE ZONE.

Opća vojno-politička situacija na sektoru Banijskog Od-
reda.

Neprijatelj je 8. ov. mj.² probijao se od Gline u pravcu
Maja — Žirovac. Desna pobočnica kretala se Donje Selište —
Šibine — Prijeka — Gornji Klasnić. Lijeva pobočnica nepri-

⁶ Vidi dok. br. 139.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br.
11/2, k. 1614.

² Prema izvještaju komandujućeg generala i komandanta Srbije Ba-
dera od 11. avgusta 1942., akcija na Šamaricu počela je 6. avgusta. (Arhiv
V. I. I., mikrofilm Minhen 9, 1116 — 1117.)

jatelja kretala se Bijele Vode — Drenovac — Mali Gradac i dalje. Jačina neprijateljskih snaga koje su se kretale od Gline, bila je sastavljena od 8 bojni (2500—3000 ljudi), jedna satnija S.S. trupa,³ većina ustaša i nešto domobrana. Od teškog oružja neprijatelj je imao 8 tenkova, nekoliko brdskih topova i bacača čiji broj nije poznat, osim toga 17 kamiona koji su bili natovareni raznim materijalom a naročito materijalom za popravak mostova. Ujedno su nastupale i radničke čete koje su odmah vršile popravak na cesti Glina — Žirovac i popravljale porušene mostove. Istoga dana neprijatelj se kretao u jačini od 1500 vojnika raznih rodova vojske, od Petrinje preko Kraljevcana za Šamaricu. Istovremeno neprijatelj je nastupao od Sunje u pravcu Male Graduse i od Kostajnice u pravcu Mečenčani — Borojevići, ali jačina njegovih snaga nije nam bila poznata. Od Dvora neprijatelj je nastupao u više pravaca prema Žirovcu istog dana. Svojim lijevim krilom neprijatelj je zahvatio od Dobretina — Kotarane zatim prešao Čorkovaču i izbio u Donjoj Komori (Žirovac). Cestom od Dvora za Žirovac neprijatelj je kretao sa 20 kamiona i 4 tenka pored ostalih svojih snaga. Isto tako neprijatelj je i na ovoj cesti vršio popravljane mostova i ceste i tako se pod zaštitom tenkova i topovske i minobacačke vatre probijao napred. Jačina neprijatelja koji se kretac u ovom pravcu iznosila je od 1000—1500 vojnika, od kojih su većim dijelom bili Nijemci (kulturbundovci) i ustaše. Tako je neprijatelj još tokom istog dana brzim prodorom tenkova prodro iz Gline za Klasnić — Brestik i Trnovac a naveder stigao za Žirovac gdje se spojio sa snagama koje su kretale cestom Dvor — Žirovac istog dana. Dakle neprijatelj je već prvog dana uspio da ovlada cestom Glina — Žirovac — Dvor. Brz prodor je bilo nemoguće spriječiti, jer nismo imali ni kapi benzina a i bombi imali smo malo sa čime bi mogli sprečavati nadiranje tenkova. Ceste su naravno bile prekopane, ali je tenk zaobilazio jame, a gdje to nije bilo moguće odmah su išli kamioni sa materijalom, koji je bio vožen za popravak mostova i podizani su mostovi.⁴ Neprijatelj se odmah utvrđivao

³ Od njemačkih jedinica učestvovali su dijelovi 721. puka 714. divizije, 661. artiljerijski divizion 714. divizije, dijelovi 202. oklopnog i 659. pionirskog bataljona (Arhiv V. I. I., reg. br. 21/1—3 A, 24/1—9, k. 13).

⁴ O ofanzivi na oslobođenu teritoriju Banije u neprijateljskim dokumentima, između ostalog, piše:

„Banjaluka

09.15 sati

Drevno izvješće Kampfgruppe Westbosnien

Skupina Siever i Jug pri čišćenju područja zauzetog u toku 8 kolovoza, samo kod skupine Jug slabiji dodir s neprijateljem. Pri tome od topničke vatre 11 neprijatelja poginulo, 16 zarobljenih. Opko-

na svim zauzetim položajima a naročito na toj cesti, jer je vrlo vjerojatno da ona treba poslužiti kao saobraćajnica za prebacivanje trupa i materijala za ofanzivu na Grmeč, pošto je neprijatelju to znatno kraći put nego pruga i cesta preko Sunje i Kostajnice za Bosanski Novi.

Kako je već naglašeno neprijatelj je već u isti čas prodro sa jakim snagama iz svih svojih baza i u obliku klinova zabio se u naš oslobođeni teritorij i tako ga ispresijecao sa svojim kolonama a iza sebe je opet ostavio širi obruč koji je već ranije postojao.

Od kako god traje to stezanje neprijateljskog obruča i koncentracija neprijateljskih snaga oko našeg oslobođenog teritorija mi smo nastojali da mu zadajemo udarce počevši onamo od akcije na Kuljane pa sve preko akcije na Mrakovu bojnu, gdje smo slupali u Brnjeuškoj čitavu njegovu satniju,⁵ onda stalne borbe našeg II. bataljona sa kulturbundovcima i konačno borbe 3, 4 i 5. ov. mj. sa bojnama koje su provalile zajedno sa muslimanima — ustašama od Vrnograča.⁶

parska bojna 659 p. od početka pothvata na Šamaricu odstranila je 50 zapreka, a od toga popravila 27 mostića.

Namjera za 10 kolovoza:

Produženje čišćenja na Šamarici

Ponovo čišćenje između Une i Sane

Popravljanje postava". (Arhiv V. I. I., reg. br. 10/1—10, k. 13.)

A u dnevnom izvještaju komandanta za Jugoistok od 8. avgusta piše: „Zapadna Bosna: Njemačko-hrvatska borbena grupa 8.8. preduzela koncentrično čišćenje planine Šamarice. Strijeljeno 55 uhvaćenih lica. Odbijen neprij. napad na naselje uz demarkac. liniju 15 km sjev.-zap. Sanskog Mosta. Sjeverno od Save mjestimične paljevine i sukobi s malim ustaškim grupama. Naše mjere: Vršaće mašine će se grupisati i čuvati pod stražom". (Arhiv V. I. I., mikrofilm Minhen 9, 1116 — 1117.)

Bojnik Bestall, oficir za vezu kod "Kampfgruppe Westbosnien", 12. avgusta izvještava:

„Sjeverna i južna skupina produžile čišćenje Šamarice uz slab otpor neprijatelja. Sjeverna je skupina u prostoru 10 km sjeverozapadno od Kostajnice uhapsila 31 sumnjivog. Kod Zrina 1 sumnjiv strijeljan, 104 uhićeno. ...

Namjera

Produžiti čišćenje Šamarice". (Arhiv V. I. I., reg. br. 12/1—7, k. 13.)

Iz ovih podataka vidi se da su u sastavu „Kampfgruppe Westbosnien" bile: a) grupa Borowski, b) Zapadna zaprečna skupina, c) grupa Putlitz, d) 3. gorski zdrug i e) Banjalučki zdrug.

Grupa Borowski imala je za vrijeme čišćenja u Šamarici zapovjedništvo nad skupinom Jug do 14. avgusta 1942, kada ga je od nje preuzela 1. gorska divizija. Dijelovi štaba „Kampfgruppe Westbosnien" prešli su istog dana iz Kostajnice u Novsku. (Arhiv V. I. I., reg. br. 12/1—7 i 14/1—12, k. 13.)

⁵ Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 124 i knj. 6, dok. br. 56.

⁶ Vidi tom V, knj. 6, dok. br. 14.

Istina je da smo bili vrlo oprezni zbog toga neprijateljskog obruča, najvećeg koji je do sada bio oko Šamarice, ali baš u vezi sa prodiranjem neprijatelja od Vrnograča, kada je na svom nastupanju spalio Kobiljak, Bojnu i jedan dio Žirovca itd. mi smo pomjerili naše bataljone, tako da možemo neprijatelju zadati jedan odlučniji udarac, a što je bilo samo moguće ako grupišemo naše bataljone, jer se inače pokazalo da sa jednim bataljonom ne možemo zaustaviti ni slomiti neprijatelja. Može se samo trošiti municija koje mi malo i onako imamo, a taj manjak u municiji silio nas je da budemo vrlo oprezni, i da udarimo tamo gdje bi mogli doći do ratnog plijena a prvenstveno do municije.

Dakle u momentu napada na nas mi smo zbog ponovnog prodora neprijatelja od Vrnograča i Bužima svoje bataljone postavili od Žirovca preko Bojne — Brubna — Klasnića — Hajtića — Balinca i Kamenskog mosta. Međutim neprijatelj nije naišao tih dana, a kad je ofanziva počela naši su se bataljoni našli iza ceste Glina — Žirovac — Bos. Novi. Odlučili smo poslije toga da sa jednim dijelom naših snaga postavimo jednu širu zasjedu neprijatelju koji se bude kretao od Topuskog prema Kladuši (jer smo o tome bili obaviješteni) a sa drugim dijelom naših snaga da udarimo neprijatelja koji bi nadirao od Gline preko Hajtića za Obljaj, ili neprijateljske kolone koje budu nadirale od Topuskog u pravcu Obljaja.

Kako smo dobili vijest o još jačoj koncentraciji neprijatelja u Glini odlučili smo prebaciti jedan dio naših snaga preko Kamenskog mosta i oдавde da produžimo u pravcu hrvatskih sela na zapadnom dijelu Gline (općine Stankovac) i da napadnemo neprijatelja negdje iza leđa a među kojim objektima bilo je u planu da se napadne općina i žandarmerijska stanica Gore. Ujedno se imalo u vidu napadati Topusko sa snagama kordunaških odreda kako je to bilo rečeno u sugestiji Štaba Zone. Istog dana kad su se naše snage prebacile preko Kamenskog mosta predstavnici našeg Štaba došli su u dodir sa Kordunašima i tako su ispitane mogućnosti vršenja akcija sa zajedničkim snagama među kojima je bilo spomenuto i Topusko. Došlo se do zaključka da je zrelije za napasti Vrginmost i u tu svrhu formiran je Operativni Štab za Kordun i Baniju⁷ i prišlo se izvođenju ove akcije.

Sadanja vojna situacija na Baniji izgleda ovako: Neprijatelj sa svojim snagama u jačini jedne do dvije bojne krstari od Gline preko Selišta za Balinac — Hajtić — Buzeta — Brubno i preko Bijelih Voda za Mali Gradac i Brestik i tako štiti saobraćaj na cesti Glina — Žirovac. Isto tako neprijatelj kr-

⁷, ⁸ Vidi tom V, knj. 6, dok. br. 29.

stari sa svojim lakim snagama od Dvora prema Žirovcu; na čitavom sektoru Dvorskog sreza ima svojih uporišta koja opet imaju za cilj osiguranje saobraćaja cestom Dvor — Žirovac. Na sektoru Petrinskog i Kostajničkog sreza neprijatelj ima dosta jake snage čija jačina nije poznata i za sada drži položaje u Jošavici, Borojevićima i u Lovči te jake snage ima na pruzi Kostajnica — Sunja. S te strane za sada nemamo tačnih obavještenja. Prilikom prebacivanja naših snaga preko Kamenskog mosta ostavili smo na sektoru Banije jednu četu Udarnog bataljona, 1 četu IV. bataljona i jedan vod II. bataljona koji je imao ostati na Dvorskom sektoru i povezati se sa ovim dvjema četama koje su imale za zadatak da krstare i izviđaju čitavim sektorom IV. i I. bataljona i da prikupljaju tačne podatke o neprijatelju, te da održavaju vezu i kontakt stalno sa našim snagama na ovoj strani, i da ujedno lupe na jednu manju neprijateljsku kolonu u koliko im se za to prilika pruži. Na terenu su isto tako ostavljeni informativni i obavještajni oficiri svih štabova koji nas o svemu svakog dana tačno obavještavaju.

Akcije

4. III. o.g. neprijatelj je prodro iz Topuskog preko Žarkovca za Kamenski most sa 3 satnije sa bacačima i teškim naoružanjem. Naš IV. bataljon stupio je s njim u borbu i čitava 2 sata vodila se borba i neprijatelj je imao dosta gubitaka, ali pošto je neprijatelj imao bacače naši su se morali povući i neprijatelj se kasnije probio za Kamenski most.

10 i 11. ov. mj. vršene su pripreme za izvođenje akcije na Vrginmost.⁸

12 na 13. ov. mj. izvršen je napad na neprijateljski garnizon u Vrginmostu. Akcija nije potpuno uspjela. Radi boljeg pregleda preko te akcije šaljem u prilogu zapovijest.⁹

U napadu su učestvovali od snaga Banijskog Partizanskog Odreda I, III. V. i Udarni bataljon. Pošto je 1. četa Udarnog bataljona zadržana na sektoru Banije u njegov je sastav ušla 3 četa III. bataljona I.K.O. Dakle, jačina naših snaga ukupno je iznosila 640 boraca sa 25 puškomitraljeza. Snage neprijatelja iznosile su od 250—300 od kojih su većinom žandari i ustaše i 80 domobrana koji su u svim posadama pomiješani sa žandarima i ustašama. Neprijatelj je imao od težeg oružja 2 bacača manjeg kalibra i 4 teška mitraljeza. broj puškomitraljeza nije poznat. Neprijatelj je bio raspoređen po zgradama kako je to u zapovijesti navedeno. Napad je počeo u pol jedan u noći. Nastupanje naših snaga izvršeno je tačno po planu. Naše su jedinice stigle prije časa napada do samih objekata u odsto-

⁸ O borbama za Vrginmost vidi tom V, knj. 6, dok. br. 39, 47 i 58.

janju svega 10—25 metara. Na prvi naš pucanj neprijatelj je sa svih svojih tačaka osuo paklenu vatru. Po svim znacima neprijatelj je bio preko seljaka obaviješten o napadu, a u prilog toga svjedoči to, da je jedan seljak bacio dvije rakete sa Crevarske Strane kad su naše kolone nastupale, osim toga neprijatelj je izvan zgrada u streljačkom stroju očekivao nastupanje naših jedinica i očekivao čas napada. Naš III. bataljon koji je imao za zadatak da zauzme žandarmerijsku stanicu bio je iznenađen prepadom neprijatelja, jer je neprijatelj pustio naše jedinice na odstojanje od 5—10 metara svom streljačkom stroju i dozvolio našim jedinicama da prijeđu žicu koja je bila postavljena kao zapreka prilazima i kad je počeo napad neprijatelj je osuo paklensku vatru sa ovako bliskog odstojanja iz 5 komada automatskog oružja i jedan vod III. bataljona koji je dobio prvu vatru sa boka gotovo je čitav stradao. Odmah su pala 4 mrtva i 10 ranjenih. Ovaj se bataljon morao, povlačeći ranjene i mrtve, sa položaja pod vrlo teškim okolnostima nazad preko žice povlačiti do prvih zaklona. Čim se bataljon povukao odmah je došao izvještaj u Operativni Štab o tome. Istovremeno neprijatelj je bacao bombe kroz puškarne i otvore na krovu koje je zato napravio tako da su naši borci koji su već bili stigli samome zidu bili prisiljeni da se povuku. Pored toga neprijatelj je tukao još iz nekih zgrada koje je zauzeo tokom ove noći (jer je očekivao napad) što je bilo donekle i predviđeno ali opet ne sigurno što je doprinijelo još većem iznenađenju naših boraca.

Snage I, V. i Udarnog bataljona odmah su još u prvom naletu došle do samih zgrada i počeli su jurišati bacajući bombe kroz prozore u same zgrade. Ali pošto je neprijatelj bio raspoređen tako da je posada jedna drugu mogla štititi i naši su se borci nalazili u glavnom u nakrsnoj vatri neprijatelja. A što je najvažnije neprijatelj se u glavnom zaštitio bombama koje je bacao napolje iz zgrada i tako štitio prilaze zgradama i onemogućavao paljenje i rušenje zgrada našim borcima. I pored toga I. i Udarne bataljon uspjeli su da iz nekih zidanih zgrada protjeraju manje neprijateljske posade koje su se kasnije grupisale u jače zgrade i odavde davale otpor. Pošto nije bilo više bombi za jurišanje a osjetio se i manjak u municiji nakon dva i pol sata borbe naše jedinice I. i Udarnog bataljona povukle su se.

V. bataljon isto tako jurišao je na željezničku stanicu i još jednu manju zidanu zgradu gdje je bilo 10 domobrana. Kako je bila stanica na sprat neprijatelj je odozgo bacao bombe a u prizemlje se nije moglo probiti jer su sva vrata bila utvrđena i iznutra ciglom zazidana, tako da se zgrada nije mogla bez težeg oružja osvojiti. Zgrada gdje su bili domobrani zauzeta

je bez jače borbe i domobrani su se predali. Zarobljeno je 9 domobrana, 600 metaka i 9 karabina.

Povlačenje je naređeno u 4 sata u jutro. Gubitci u ljudstvu sa naše strane 13 mrtvih i 49 ranjenih. U glavnom većina boraca ranjena je od bombi. Gubitci neprijatelja nisu poznati. Izgubljena su 2 karabina i oko 5.000 metaka. Akcija se izvodila točno po predviđenom planu. Akcijom je rukovodio Operativni Štab za Kordun i Baniju u kome je učestvovao i oficir G.Š.H. drug Bulat Rade.

Glavni razlog neuspjeha leži u tome što je neprijatelj bio obaviješten i spreman za obranu, zatim slaba informativna obavještenja, zidane zgrade sa puškarnicama za koje nismo imali sredstava da ih razbijemo. Inače nastupanje i odstupanje naših snaga, zatim veza sa Operativnim Štabom za vrijeme borbe, organizacija sanitetske službe tu nije bilo nedostataka.

Borbenost i disciplina:

U vezi sa ofanzivom i borbama koje su vodili naši partizani sa neprijateljem u zadnje vrijeme i pokretima koje smo imali, partizani su pokazali veliku disciplinu i moralnu čvrstoću, da izdrže i najteže napore i teškoće.

Prilikom zadnje akcije na Vrginmost borbenost partizana bila je tako velika da ih do sada nikada nismo imali prilike vidjeti tako borbene naročito u ovakvoj situaciji kakva je to sad bila prilikom napada na Vrginmost. Partizani svih bataljona jurišali su upravo slijepo odakle je baš i proistekao toliki broj mrtvih i ranjenih. I da nije bilo izdaje, tj. da se za akciju nije saznalo preko nekih ovdašnjih špijuna i da nije neprijatelj spremno dočekao partizane na svim linijama uspjeh bi bio potpun.

Što se tiče rada štabova, štabovi su tako izjednačeni i ustaljeni da se od njih očekuju dobri rezultati. Nove izmjene u komandnom osoblju štabova bataljona izgleda da su dobre i da će novi komandanti u potpunosti odgovoriti svojim zadacima i dati sve od sebe.

Unutar samih štabova postoji potpuna saglasnost i harmonija i kolektivna saradnja u svakom pogledu. Štabovi su mladi i odlikuju se radom i velikom voljom. Dakle može se reći da svi štabovi za sada odgovaraju u potpunosti svojim zadacima.

Novi komandant I. bataljona drug Vujić¹⁰ sirov je čovjek, vrlo hrabar, pomalo individualan borac, ali zato će komesar uticati na njega i ima sve perspektive da postane dobar i spreman komandant. Komandant III. bataljona Kajić¹¹ je dobar vojnik, nešto malo nervozan ali se dobro snalazi. Drug Jerko-

¹⁰ Đuro

¹¹ Nikola

vić¹² komandant V. bataljona naročito se je istakao u posljednjoj akciji. Drug Bronzić¹³ i Grmuša¹⁴ isto tako dobro se snalaze i razvijaju.

Operativni plan. Kada se uzme sadašnje stanje na Baniji ne možemo pristupiti jednoj od onih akcija koje smo u našem Operativnom planu zadnji puta naveli. Naročito ne možemo da vršimo akcije na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd pošto je sada taj sektor u Petrinjskom srezu potpuno odsječen ispod naše kontrole. Kao jedino mogući sektor djelovanja za izvođenje akcija većeg stila ostaje nam sektor zapadno od rijeke Gline, sa konkretnim akcijama na neprijateljska uporišta u Čemernici i Bučici.¹⁵ Pored toga u zajednici sa kordunaškim odredima predviđene su akcije na posadu na željezničkoj stanici Topusko i postavljanju jedne šire zasjede na putu Topusko — Kladuša. Inače naš operativni plan u mnogome zavisi od daljnje vojničke situacije na Baniji i prema toj situaciji on će se i prilagođavati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar:
R. Mitić

Komandant
Bjelajac Stanko

¹² Mate

¹³ Živko

¹⁴ Rade

¹⁵ Vidi dok. br. 119.

**PISMO ČLANA CENTRALNOG KOMITETA KPH VLADI-
MIRA BAKARIĆA OD 16. AVGUSTA 1942. IVI LOLI RIBARU
O STANJU U 2. OPERATIVNOJ ZONI NOP ODREDA
HRVATSKE¹**

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

16. VIII, 1942

Dragi druže,

Jučer sam primio Tvoje pismo datirano sa 3. VIII. o. g.² Drug se Vlado³ ne nalazi ovdje. Pošao je s našim drugom komandantom⁴ prema Staromu,⁵ koji je odložio svoj dolazak.⁶ S njim inače imamo mogućnost za vrlo dobru vezu, jer se i nalazi na terenu (doduše graničnom) naše IV. Operativne Zone.⁷ Po mojem će se računu drugovi vratiti negdje za 20 dana.

Ne znamo šta je sa profesorom,⁸ a postoji mogućnost da je nastradao zajedno s Fricom.⁹ Oni su se početkom juna uputili preko Kozare u pravcu Slavonije, ali je u to vrijeme već Sava bila blokirana, a vod koji ih je pratio je imao 16 mrtvih i raspršio se. Ove smo vijesti dobili pred kratko vrijeme, pa ih još nismo stigli provjeriti. Vlado je preuzeo na sebe dužnost da pronađe čovjeka, kojega bismo poslali u Zagreb.

Znamo da je stanje u našoj II. Zoni nesređeno i nezdravo. Upravo prije primitka Tvojeg pisma poduzeli smo niz mjera, o kojima Ti najnužnije dokumente u prilogu šaljem.¹⁰ Prema izvještaju po nama postavljenog komesara II. Zone, on je

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H—11/450—451.

² Odnosi se na pismo Ive Lole Ribara pisano Vladimiru Popoviću o problemima u 2. operativnoj zoni NOP odreda Hrvatske (vidi mikrofilm u Arhivu V. I. I., H—11/445—446).

³ Popović

⁴ Komandant Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske bio je Ivo Ru-kavina. On je s Vladimirom Popovićem stigao 21. avgusta u Vrhovni štab, a 28. avgusta prisustvovali su zajedničkom sastanku sa Operativnim štabom za Bosansku krajinu i Štabom 4. operativne zone (tom II, knj. 5, dok. br. 131 i „Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945“, Beograd 1957, str. 292).

⁵ Vrhovni komandant NOV i PO Jugoslavije

⁶ Odnosi se na dolazak Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije s proleterskim brigadama u Hrvatsku (tom V, knj. 5, dok. br. 101).

⁷ Na teritoriji Bosanske krajine

⁸ Ivo Marinković Slavko

⁹ Grga Jankeš

¹⁰ Redakcija ne raspolaže tim dokumentima.

ustpostavio veze s partizanima istočnog i sjeveroistočnog dijela M.G.,¹¹ te onda zapadnog dijela M.G. U taj je kraj došao i jedan bataljon Banovaca,¹² kojega smo mi stavili pod komandu štaba II. Zone. O partizanima s Kalnika on ovako izvještava: „U četi je bilo 56 partizana naoružanih s dva p. mitraljeza. Do 26. IV. vođene su sitne akcije, a 26. IV. došli su u sukob s reakcijom koja je brojala oko 2500.¹³ Rezultat borbe je 110 mrtvih i veliki broj ranjenih na neprijateljskoj strani. Vlastiti gubici jedan mrtav i nekolicina lakše ranjenih. Četi je uspjelo probiti obruč i začu u zaleđe neprijateljskim snagama. Nakon borbe donijet je zaključak da se četa razdjeli u manje grupe i da krene u raznim pravcima. Posljedica podjele čete je pad komandira (oficir iz Zagreba, došao kamionom) i desetkovanje manjih grupa. Stanje 20. VI. te čete je ovo: grupa od 5 partizana kod Ludbrega, 7 partizana s jednim p. mitraljezom nalazilo se na podnožju Kalničkog vrha u okolini pravoslavnog pučanstva, 4 partizana nalazila su se u blizini Križevaca. Sve tri grupe nisu međusobno povezane. Ostali partizani povratili su se kućama.“ Da bi povezali te grupe, poslali su prema njima grupe partizana sa zadatkom da ih pronađu i povežu.

Uopće nam nije bilo poznato, da je Marko B.¹⁴ imenovan komesarom II. Zone i čudili smo se, kad smo vidjeli njegov potpis na jednom izvještaju. Druga smo Parmača imenovali prije nego što smo taj izvještaj dobili, a onda smo znali samo za Stipu.

Iz posljednjih se izvještaja vidi da je u krajevima između Save i Kupe stanje vrlo povoljno za djelovanje partizana. Kako ćeš iz priloženog prepisa naše Naredbe br. 12¹⁵ razabrati nastojali smo da našoj II. Zoni u tom kraju pružimo što veću pomoć. Poznato nam je da su drugovi Kordunaši povezani s partizanima II. Zone, ali nam se od onda ne javljaju. Poznato nam je da su u okolini Jaske pobili jednu ustašku patrolu, zapalili neki grofovski dvorac i ubili Nijemca vlasnika. Jedna je njihova četa napala na Hrv. Leskovac kraj Zagreba i zaplijenila općinsku blagajnu. Iza toga je taj dio Odreda krenuo prema Okić-gradu na Plešivici. Jedna je četa tog Odreda u zajednici s IV. bataljonom I.K.P.O. očistila Pisarovinu i upala u Pokupsko, gdje je zapalila žand. stanicu i jedno veliko skladište drva (oko 4000 hv — državne imovine), i podijelila ta-

¹¹ Moslavačka gora

¹² Odnosi se na 6. banijski bataljon (tom V, knj. 5, dok. br. 91 i knj. 6, dok. br. 53).

¹³ O ofanzivi na Kalnik vidi opširnije u tomu V, knj. 5, dok. br. 68 i 112.

¹⁴ Belinić

¹⁵ Vidi tom V, knj. 5, dok. br. 64.

mošnjim seljacima žito i blago jednog državnog dobra. Prema zadnjim vijestima izgleda da su naši Žumberčani krenuli na teritoriju V. Slovenske Grupe. Sigurno znamo da se ondje nalazi oko Novog Mesta jedna naša desetina, koja još nije bila uključena u Odred II. Zone, nego je imala zadatak da samostalno operira u hrv. selima prije formiranja Odreda. Tu su desetinu, iako umornu, Slovenci odmah angažirali u borbi protiv Bele garde.

Molim Te da narediš da nam se s terena II. Zone šalju redovni izvještaji, preko Kordunaške Grupe ili naše V. Zone, da bismo bili informirani o svemu što se tamo zbiva. To zato da drugovi ne bi shvatili, da nam uslijed Tvoje intervencije nisu dužni podnositi izvještaje.

Kod nas nema ništa naročito novoga. O borbama si u Dalmaciji i kod Livna sigurno obaviješten preko „Slobodne Jugoslavije“. Zadnjih je dana bila velika ofanziva na Baniju, koju je neprijatelj — kako izgleda — prošao skoro bez borbe, jer su se Banovci povukli na Kordun.¹⁶ O tome još nemamo nikakvih izvještaja. Tamošnji drugovi kažu da se te neprijateljske snage kreću prema Grmeču.

Ovih su dana naši partizani (I. Udarne Brigada i Goranski Udarne bataljon) oslobodili Modruš, Jezerane i Križpolje¹⁷ (na cesti Karlovac — Gospić).

Tvoje ću pismo odmah poslati Starome. Štefek¹⁸ se još nije javio.

Brzoga¹⁹ smo pozvali da dođe ovamo, jer inače nismo u stanju nikako dobiti pregled o radu u Slavoniji i uspostaviti s njim redovne veze.

1. IX. će početi kod nas petnaestodnevni kurs za više partijske funkcionere. Pozvali smo 15 ljudi na kurs i nadamo se da ćemo ga moći permanentno držati.

Na teren smo II. Zone mislili poslati i naš Proleterski Bataljon.²⁰ On bi trebao ovdje ostati još 8 — 10 dana radi odmora, pa se onda uputiti onamo preko Korduna. Javi što prije da li da to učinimo.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

31. VIII.

Vlado²¹

¹⁶ Vidi dok. br. 106.

¹⁷ Vidi tom V, knj. 6, dok. br. 86.

¹⁸ Rogina

¹⁹ Pavle Gregorić

²⁰ Bataljon je prebačen početkom oktobra (vidi dok. br. 150 i tom V, knj. 8, dok. br. 10).

²¹ Bakarić

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG OFICIRA ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 18. AVGUSTA 1942. ŠTABU GRUPE O STANJU NA TERITORIJI OTOČAČKOG KOTARA¹

OPERATIVNI ŠTAB LIČKE GRUPE²
18 avgusta 1942 god.

ŠTABU LIČKE GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA.

Na dan 12. o.mj. formirali smo jednu četvu sastavljenu od Udarnog bataljona i voda Dalmatinaca.³ Brojno stanje iznosilo je 80 boraca. Sa četom sam krenuo ja, politkom⁴ bataljona „Adžije“ i obavještajni oficir Udarnog bataljona. Noću između 12/13 o.mj. ujedno smo pratili žito za mlin i jednog ranjenika.

U zoru na dan 13. o.mj. sa borbenim rasporedom ušli smo i zaposjeli selo Crnu Vlast. Čim smo ušli u selo, naši partizani uz muziku i pjesmu počeli su igrati ispred crkve. Narod se je budio, počeo da bježi misleći da su četnici, ali kad su čuli naše partizanske pjesme, narod se je brzo počeo skupljati, hvatati se u kolo i veseliti se.

Za vrlo kratko vrijeme saznalo je za naš dolazak cijelo selo, narod je stalno dolazio, tražio od mene objašnjenja o spoljnoj i unutrašnjoj situaciji. Narod je ogorčen na četnike, potpuno uviđa njihovu prljavu rabotu. Osuđuje izdajstvo te bande. Kada su četnici prolazili jednog dana kroz selo pitali su jednu ženu: „Kako si snašo“, ona je odgovorila „Bome slabo kad vas vidim“.

Na dan 14. o.mj. održali smo zbor cijelog sela, na kome je bilo prisutno 200 ljudi. Govorio sam ja i drug Vajo Hinić. Govorili smo o izdajničkoj raboti četnika, njihovoj saradnji sa ustašama i Talijanima, o našoj hrabroj partizanskoj vojsci, našim pobjedama u toku ove godine, o našoj Komunističkoj

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 45/12. k. 1611.

² Zbog pojačane aktivnosti četnika u otočaćkom kotaru, Štab Grupe NOP odreda za Liku, prema naređenju Štaba 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske, uputio je 1. jula 1942. zamjenika političkog komesara Grupe Srđana Brujića i operativnog oficira Grupe Miloša Uzelca da preuzmu rukovodstvo nad Udarnim bataljonom i batalionima „Adžija“ i „Krbava“ (posljednji iz sastava 2. NOP odreda za Liku) u akcijama protiv četnika i Talijana. Detaljnije o tome vidi tom V, knj. 5. dok. br. 66, 83, 88 i 96, knj. 6, dok. br. 9 i 54 i Arhiv V. I. I., reg. br. 36/2, 38-1/2, k. 1467 i reg. br. 37/12, k. 1611.

³ Vidi tom V, knj. 6, dok. br. 9 i knj. 7, dok. br. 23.

⁴ Vajo Hinić

Partiji i njenim zaslugama u dizanju i vođenju današnje borbe. Narod je pažljivo slušao, odobravao naš govor: klicao Komunističkoj Partiji i našoj vojsci.

Kada sam pozvao ljude u partizane isti su zahtijevali da se oni svi pozovu i da se od njih naoruža jedna četa, da im komanda dađe komandno osoblje i da pristaju kud god naredimo. Ali samo da obezbijedimo njihovo selo.

Na dan 15. o.mj. održali smo zbor omladine na kome je bilo prisutno oko 100 omladinaca i omladinki. Govorili smo ja i drug Vajo.

Odbor koji je uhapšen drži se vrlo dobro, naročito predsjednik Pejo Čudić, njegov sin Dane i Maniša Bogdanović, dok se drugi vrlo slabo drže. Za hapšenje ovog odbora znali su Petar Čudić, žandar, komandir sela i Mićo Narančić, koji su također tobož uhapšeni. Ja sam uhvatio jedan list koji je pisao četnički kapetan Savić komandiru sela bivšem žandaru Petru Čudiću.

Neki sumnjivi tipovi koji su održavali sastanke i sjednice sa četnicima, za iste se prikupljaju podaci i svi će biti pohapšeni.

U ime Štaba Grupe izdao sam proglas narodu sela Crne Vlasti, zabranio sam svima službenicima tog sela da ne smiju ići u službu Paveličeve ustaške države.

Noću između 14 i 15 o.mj. Italijani su gađali selo sa topovima. Od partizana nije niko nastradao, a od civilnog stanovništva ima dva omladinca mrtva i jedna žena. Ranjena je jedna djevojka, a jedna baba od straha umrla.

Neki od četničkih vođa iz Vrhovina tražili su na sve moguće načine sa mnom sastanak, ali sam ja sve te poruke odbio držeći se direktiva da se sa banditskim vođama ne razgovara.

Na mjesto pohapšenog narodno-oslobodilačkog odbora selo je izabralo novi N.O.O. koji će po mom mišljenju udovoljiti svima zahtjevima, a i odan je našoj nar. osl. borbi. —

Zbog malih snaga koje su ostale u otočaćkom srezu, mi smo se povukli iz Crne Vlasti. Da ne bi napustili selo i ostavili ga praznog, ja sam učinio ovako: četu bataljona „Krbave“ koja se nalazila u Potoku⁵ prebacio sam u Crnu Vlast, a jednu desetinu iz bataljona „Mićo Radaković“⁶ koja se nalazila u selu Turjanskom prebacio sam u Gornji Babin Potok. Jedna desetina iz istog bataljona ostala je i dalje u selu Turjanskom s tim da štiti pravac Ramljani—Čanak, a držeći u rukama Crnu Vlast, ujedno se drži i Turjanski. Vod Dalmatinaca koji je došao sa mnom iz Škara smjestio sam u Donji Babin Potok. Prema gore iznijetom obezbijedena su sva sela. Ovaj vod Dal-

⁵ Babin Potok

⁶ Tada u sastavu 1. odreda Ličke grupe, a od 20. avgusta 1942. u sastavu 2. NOU brigade Hrvatske (vidi tom V, knj. 6, dok. br. 40).

matinaca ostavio sam iz razloga što je bila momentalno takva potreba, a i zbog toga da se isti ne bi vraćali, pošto sa donje strane pruge od istih se nema nikakve koristi.

Noću između 15 i 16 o.mj. krenuli smo sa četom za Škare. Kada smo prošli prugu poslao sam jednu desetinu da zapali vaktarnicu između Dugog Dola i Vrhovina. Desetina je zapalila navedenu vaktarnicu, prethodno je iznijela telefon i nešto alata. Italijani su gađali iz mitraljeza i topova, ali kod nas nije bilo gubitaka. Paljenje ove vaktarnice bila je velika potreba, jer se je sa iste uvijek izvještavalo kad naši prolaze kroz Dugi Dol.

Desetina iz bataljona „Adžije“, za koju sam javio da su je četnici opkolili, sva se je povratila. Od boraca niko nije nastradao. Četnici su zarobili 4 omladinke i jednog omladinca.

Na dan 14 o.mj. dva omladinca Hrvata iz Vrhovina bacili su među četnike jednu bombu zato što su ih četnici tjerali da sa kolima prevoze mrtve ustaše poginule na pruži u Kapeli. Dva četnika su teže ranjena a dva lakše i jedan karabinijer je poginuo. Isti omladinci zatvoreni su i ne znamo šta će biti sa njima.

Dolaskom druga Marka⁷ za sekretara i druga Vaje za politkoma, politički rad u ovom kotaru krenuo je na bolje. Također i među partizanima. U nedjelju su održati politički zborovi skoro u svim selima. Doista još uvijek na zborove dolazi mali broj naroda, ali ipak je bolje i sa malim brojem nego nikako. Politička situacija se polako popravlja.

„Gacki Partizan“ izdaje se redovno nedjeljno dva puta.

Prema četnicima i njihovim familijama postupamo tačno prema primljenim direktivama.

Imamo vezu sa našim simpatizerima koji se nalaze u četničkim redovima u Starom Selu, a koji su primili oružje tek po našem odobrenju.

Udarni bataljon u posljednjih 10 dana povećao se je na 170 boraca. Svega ih 8 nije naoružano. Vojnički i politički časovi održavaju se redovno. Moral kod bataljona je dobar. Željno očekuju da odu u sastav novoformirane Brigade,⁸ a voljeli bi da su određeni za Proletersku Brigadu. Od sumnjivih elemenata imaju dvojicu. Na obadva se motri. . . . Ja sam već dao upute. Bataljon je stalno na položajima jer je takva potreba uslijed malih snaga na ovom sektoru. Komandni kadar kod bataljona je dobar.

Bataljon „Adžija“ se je u posljednje vrijeme povećao na 90 boraca bez Dalmatinaca. U ovaj broj uračunati su i omla-

⁷ Čanković, sekretar Kotarskog komiteta KPH za Otočac

⁸ Odnosi se na 2. NOU brigadu Hrvatske, koja je formirana 20. avgusta 1942 (vidi tom V, knj. 6, dok. br. 41).

dinci, kojih ima 21. Sa bataljonom se radi i politički i vojnički, ali je rad otežan, jer se bataljon nalazi uvijek u pokretu i nikad se sav skupa ne može sastaviti. Komandni kadar se popravlja i u posljednje vrijeme malo je napredovao. Ipak im je još dosta dugo potrebna naša pomoć.

Omladinska četa radi sistematski vojnički i politički. Ja ne dozvoljavam da se omladinci upotrebljavaju za nekakav rad. Ima izgleda da će se brojno stanje omladinaca povećati. Sa akcijama omladinaca ja ću lično rukovoditi, jer njihove prve akcije moraju biti lake, moraju uspjeti i ne smije biti žrtava. Sumnjivih elemenata u bataljonu zasad nema.

Večeras šaljem jedan vod u Dabar koji će postaviti zasedu četnicima, jer smo saznali njihove pokrete.

Bolnica dobro funkcioniše, jer sam regulisao tako da čim neko bude teže ranjen, odmah ga šaljem gore, tako da u bolnici ostaju svi lakše ranjeni, oni koji u slučaju čega mogu da idu.

Formirali smo i jednu desetinu od Leščana i Kosinjana, koju smo poslali više Lešća sa ciljem da služi kao neki stožer, oko koga će se postepeno okupljati, i koja će se desetina povećati na četvu, sa zadatkom da kontroliše taj sektor i vrši akcije u granicama svoje moći. Sa ovom desetinom komandovaće drug Borić, jer je on tamo poznat, a momentalno je ostao bez položaja. Po mom mišljenju ova desetina na tom sektoru će biti od velike koristi.

Primio sam naređenje od Štaba Zone da pripremim sve planove o akcijama koje će izvesti I. Udarne Brigade kad stigne ovamo.⁹ Zona naređuje da će se te akcije izvoditi sa zajedničkim snagama Udarne Brigade i naših snaga koje se ovdje nalaze. Meni sad nije jasno da li će Udarne bataljone otići u sastav novoformirane Brigade, ili će ostati ovdje za cijelo vrijeme izvođenja zajedničkih akcija. Ja ću postupati po svima naređenjima i Zone i Grupe, ali mi je ipak povodom ovoga potrebno objašnjenje.

Iz naređenja koje je od Grupe poslano bataljonu „Adžija“, saznao sam da će se u Grupi na dan 25. o.m.j. održati vojna konferencija. Meni nije ništa javljeno da li da ja dođem na tu konferenciju. Ja smatram da bi trebao da prisustvujem, ali kada nisam pozvat, ja ne smijem da ovaj sektor napustim. Zbog dolaska Brigade nezgodno je da se sa ovoga sektora udaljimo i ja i komandant¹⁰ bataljona „Adžija“, jer u tom slučaju ne bi imao ko da se nađe uz Brigadu ko bi joj objasnio situ-

⁹ Brigada je stigla u Škare 19. avgusta. O akciji vidi dok. br. 113 i Arhiv V. I. I., reg. br. 11/2, k. 800.

¹⁰ Dmitar Zaklan

aciju. Sad kako vi naredite. Ako me pozovete ja ću doći, a ako ne dobijem poziv neću doći.

Stanje u neprijateljskim garnizonima je isto, čas se brojno stanje smanji, čas se poveća.

Predlažem slijedeće:

1) Da se na svim našim položajima koji su u blizini četnika kao napr. Crna Vlast, Babin Potok, pošalje jedan od odgovornih drugova, koji dobro poznaju liniju narodno-oslobodilačke borbe. Ovo je vrlo važno, jer banda pokušava na sve moguće načine da pregovara, podmiti i prevari, kako bi unijela neku zabunu i cijepanje u redovima. Ovo je drugovi važno, pa nemojte ovo potcjenjivati.

2) Pošto se četnici u manjim grupama prebacuju iz Vrhovina preko šume i prodiru na naš oslobođeni teritorij, vrše agitaciju, održavaju četničke sjednice i siju letke. Da bi se ovo spriječilo bilo bi od velike koristi obrazovati potjerna odjeljenja jačine 10—15 partizana, sastavljena od domaćih i najodanijih boraca, a pod komandom spremnih starješina, koji dobro poznaju teren. Zadatak bi im bio da progone, dočekuju i postavljaju zasjede banditima.

3) Potrebno je da se sastavi jedan plan, po kome bi se izvela jedna veća akcija na pruzi od velikog tunela do Studenaca. Rušenjem ove pruge neprijatelju bi bio zadat težak udarac, jer ovih dana neprijateljski transporti prolaze u velikom broju. Navedeni dio pruge je slabije obezbijeđen od drugih.

Prilog jedan italijanski letak i jedan četnički.¹¹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. politkoma:
otsutan.

Operativni oficir:
Mile J. Uzelac

¹¹ Redakcija ne raspolaže prilogom.

**UPUTSTVO POLITIČKOG KOMESARA 1. OPERATIVNE
ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 18. AVGUSTA 1942.
POLITIČKIM KOMESARIMA PODREĐENIH JEDINICA O
NJIHOVOM RADU¹**

Broj 52/42
18/VIII 42—

**POLIT. KOMESARIMA L.G.P.O., KORDUNAŠKE GRUPE
P.O., B.P.O., I. I II. UDARNE BRIGADE.—**

Dragi drugovi!

Iz vaših dopisa i političkih izvještaja vidi se da ste uložili mnogo truda i napora da na svome sektoru izgradite i osposobite što jače i svjesnije partizanske jedinice, da obuhvatite sve svoje sektore plamenom narodno-oslobodilačke borbe, da ostvarite što bolju vezu fronta i pozadine, da stvorite i iskusite s našom vojskom što jače jedinstvo Srba, Hrvata i muslimana, jedinstvo naših naroda u borbi protiv okupatora i izdajnika.

Ma kako vi ozbiljno prilazili tim problemima ipak iz svih vaših izvještaja vidi se da ih ne postavljate dovoljno konkretno pred sebe i pred ostale drugove i često dozvoljavate da se samo prepričava ili obavještava o najvažnijim problemima kod vas tako da se i vaši izvještaji često svode na informacije i prepričavanja onog šta se dogodilo. To drugovi nije dovoljno.

Konkretno: Pred nama stoje po vašim sektorima tereni zapadne Like (Lička grupa); oko Slunja i Karlovca, između Plaškog i Ogulina (Kordunaška grupa); zapadno od rijeke Gline i oko Petrinje do Siska, kao i Kostajnički kotar (Banijski P.O.), nastanjeni hrvatskim življem, i muslimani cazinskog kotara, koji se dodiruju svih naših grupa i odreda, gdje treba uložiti maksimum napora da se demaskira izdajnička ustaška politika i da se ti tereni uklope u oslobođene teritorije. O akcijama koje ste poduzimali u tom pogledu kao i svemu što ste učinili, kako ste prišli k aktivizaciji hrvatskog naroda po tim sektorima, kakve ste uspjehe polučili u mobilizaciji, na kakve ste sve teškoće u svom radu naišli, kakva ste iskustva do sada stekli, šta bi trebalo sve još poduzeti da se aktivizacija Hrvata u narodno-oslobodilačkoj borbi pospješi ili ubrza, kakve imate još predloge, ili kakve vam treba pomoći itd. malo govorite.

Isto tako u svojim izvještajima kad govorite o zborovima i kampanjama koje izvodite po izvjesnim pitanjima izvještaj se svodi samo na informacije, dok kako se tumači linija naše

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 60/2, k. 1468.

borbe, šta se sve govori i kako narod reagira i komentariše ono o čemu mi govorimo — ne govorite ništa. Po kampanji tumačenja ugovora SSSR — Velika Britanija niste ni jedan spomenuli kako narod komentariše taj sporazum, kako ga on shvaća, šta misli o njemu i po mogućstvu da ilustrujete to sa nekoliko primjera. To je drugovi vrlo važno, jer baš na temelju ovakvog postavljanja problema moći ćemo otkriti gdje šta fali tj. moći ćemo da čujemo šta narod misli o političkim događajima, kako reagira na njih i šta mi trebamo da poduzmemo. Iz ovako postavljenih izvještaja možemo i zaključiti i dobiti jasan pregled vašeg rada a isto tako i raspoloženja naroda i naše vojske i mi vam možemo pružiti pomoć. Slična stvar je i sa operacijama. Akcije koje se izvode, naročito jačeg karaktera, komesari neka izvrše kritiku i prikaz nje, jer se vrlo često dešava da naše operacije ne uspijevaju zbog slabih priprema. Analizirajući takve akcije steći ćemo odmah i iskustvo i uviditi odmah gdje je uzrok neuspjeha. Danas svaku akciju koju pripremamo mi moramo je izvršiti sa uspjehom. Mi posjedujemo već prilično iskustvo a i sam borbeni duh naših partizana je na visini i imamo zato dobrih preduslova. Mi smo danas već vojska u koju je naš narod uložio sve svoje nade i svaki naš uspjeh stvara još čvršće jedinstvo vojske i naroda. stvara bolje perspektive za razvitak naše borbe. Mi smo danas čvrsta organizacija i mi moramo uspjeti svagdje. Ne treba se bojati ništa da će veće operacije biti kompromitovane ako se partizani ranije upoznaju s njome. Svaku zapovijest za izvršenje jedne akcije trebaju komesari objasniti partizanima, da svaka grupa, svaki partizan zna svoj zadatak, kao i objasniti značaj svake takve operacije. Svaki partizan treba da osjeti i da zna da je od svakog pojedinca ovisno kakav će rezultat biti akcije. Rukovodeći kadar treba biti naročito svjestan toga.

U tumačenju linije narodno-oslobodilačke borbe od strane pojedinih komesara na terenu često ima i takih grešaka koje su nedozvoljene. To se naročito dešava kod pojedinih komesara odreda, bataljona i četa na zborovima. Da komesari ovlađuju linijom naše borbe, da je konzekventno sprovode, da kontrolišu sve što se govori na zborovima, mitinzima i sastancima, da čuvaju, razvijaju i produbljuju jedinstvo naših naroda u borbi za slobodu, da raskrinkavaju sve planove okupatorske izdajničke politike to je naš prvi i svakidašnji zadatak. Isto tako ne prepuštati se pasivno razvoju događaja, pa što bude, i olako shvatanje problema i kad nastupa jedan kritični momenat gubiti svaku odlučnost i energiju umjesto da se konkretno razmotri situacija i da se odlučno pristupi ka rješavanju zadataka. Isto tako o takvom stanju morate nas hitno obavještavati da bi vam mogli pomoći.

Na temelju događaja koji su se u posljednje vrijeme odigrali upozoriću vas na najvažnije momente koji se odnose na našu borbu.

Okupator je pokušao na sve načine, kao što će i dalje pokušavati, da narodno-oslobodilačkoj borbi dade klasni i bratoubilački karakter, da skrene narodno-oslobodilačku borbu sa terena borbe protiv okupatora i izdajnika na teren međusobnog klasnog razračunavanja. Okupljajući oko sebe sve reakcionarne elemente i one koji se nazivaju „prijatelji Engleske“, koji su godinama u našoj zemlji sprovodili protunarodnu politiku, upotrebio ih je kao oružje građanskog rata. Dražine vojske kao jedne vojne formacije nema više. Svi njegovi oficiri i žandari, lugari i finansi nalaze se kod Nedića i kod okupatora boreći se aktivno s njima skupa protiv Narodno-oslobodilačke partizanske i dobrovoljačke vojske. Četnici otvoreno paktiraju sa ustašama i danas već javno govore i jedni i drugi (četnici dosta stidljivo) o svojoj međusobnoj saradnji. Bajo Stanišić u Crnoj Gori i četničke grupe po Bosni i Hercegovini, iako su pod okriljem okupatora i najobičniji okupatorski agenti, plaćenici, ne smeta im ništa da se ističu kao „prijatelji Engleske“ i da koristeći teško ekonomsko stanje u tim krajevima putem aprovizacije privuku mase seljaka na svoju stranu ili da ih pasiviziraju, a gdje to ne pomaže da u zajednici sa okupatorom izvrše jedan od najvećih zločina u Crnoj Gori, poklavši pred nekoliko nedjelja nekoliko hiljada crnogorskih rodoljuba.

Isto i kod nas u Lici i na tromedi Like, Bosne i Dalmacije četnici pod okriljem okupatora vode borbu samo protiv narodno-oslobodilačkog pokreta i partizana. Oni postaju sve agresivniji, prave upade na oslobođenu teritoriju, vrše teror nad srpskim stanovništvom, prisilno ga mobiliziraju u četnike, odvođe stanovništvo sa sobom. S takvim postupkom oni bi htjeli da onemoguće proširenje narodno-oslobodilačke borbe i stvaraju bazu za bratoubilačko klanje. Oni se pojavljuju svud i vjerovatno da će i nadalje se pojavljivati, jer je to politika okupatora, a mogu se pojaviti i tamo gdje se mnogi naši drugovi i ne nadaju, jer ih i Pavelićeva N.D.H. forsira. U posljednje vrijeme izišlo je nekoliko okružnica od strane hrvatskih vlasti gdje se upozoravaju ustaše o taktičkom postupanju prema srpskom stanovništvu u onim krajevima gdje još partizani nisu bili.

Iz svega ovoga proizlazi da je danas „ne samo u krajevima južno od Sarajeva i u Srbiji, već uopće govoreći, četnici su danas glavno unutarnje uporište okupatora.“

Ovakva situacija nameće nam da borbu protiv izdajničke rabote četnika bolje organizujemo, pojačamo i da poduzmemo

oštre mjere protiv njih. Naročitu pažnju treba posvetiti obavještajnoj službi i organizovati je što bolje. Akcije uperene protiv uništavanja četničkih žarišta sistematski pripremiti i organizovati. Ovakve akcije ne smiju biti bez uspjeha. Treba unapred ocijeniti da li će akcija uspjeti i ako nema izgleda na uspjeh radije je ne izvoditi. Treba oštro kritikovati i odbacivati svako samovoljno tumačenje ili izvrtanje linije narodno-oslobodilačke borbe i voditi jaku kontrolu nad svim onim što se pred narodom govori i ne dozvoliti da pred narodom govori se svašta i svakako. Okupator i izdajnici iskorištavaju svaku našu grešku, svaki naš propust u svrhu pasiviziranja ili privlačenja naroda k sebi, u svrhu razbijanja jedinstvene narodno-oslobodilačke borbe. Sektašenje naših drugova, krivo tumačenje naše borbe, u mnogim krajevima je izazvalo (Hercegovina) revolt kod stanovništva, što je okupator iskoristio protiv narodno-oslobodilačke borbe. Diktatorsko držanje prema narodu, naređivanje odboru i narodu umjesto strpljivog i upornog ubjeđivanja, dizanja i razvijanja narodne svijesti o potrebi jedinstvene borbe naših naroda protiv fašističkih okupatora — prouzrokovalo je mnoge naše neuspjehe.

U borbi protiv okupatorsko-izdajničke rabote moramo još čvršće povezati front i pozadinu. Treba osamostaliti narodno-oslobodilačke odbore da preuzimaju na sebe potpuno, naravno uz znanje i pomoć vojske, sve mjere protiv izdajnika, jer će se tim putem ne samo osamostaliti nego i biti stvarna vlast, tj. klica nove vlasti. U tu svrhu komesari trebaju dati inicijativu za sastanak odbora i da im se to razjasni. Tamo gdje odbori nisu u stanju da izvrše konfiskaciju imovine izdajnika treba vojska da interveniše.

Poslije izjava i demantija „Slobodne Jugoslavije“ o radu Draže Mihailovića u našoj zemlji, koga jugoslovenska vlada u Londonu još uvijek drži kao svoga ministra, kao i poslije izjava crnogorskih rodoljuba o radu Baje Stanišića i Draže Mihailovića mnogi će se drugovi zapitati kakav stav treba zauzeti prema vladi u Londonu. Naš stav prema njoj ostaje: „Kritika te vlade za njenu odgovornost izazivanja bratoubilačkih sukoba preko njenog ministra Draže, a konkretna borba protiv nje, preko borbe protiv Draže i sličnih elemenata, koji izdaju i koče našu borbu, ovdje na terenu u zemlji“. Kritikovati vladu zbog izazivanja bratoubilačkog rata, jer je baš preko Draže uspjelo okupatoru polučiti izvjesne uspjehe i jer je vladin ministar sa svojim četnicima omogućio okupatoru da izvjesne svoje snage pošalje na istočni front.

Poslije sklapanja ugovora o savezu između SSSR-a — Vel. Britanija, kao i novog sastanka predstavnika Vel. Britanije u Moskvi koji je objavljen 17/VIII preko londonske radio-stanice

po pitanju otvaranja drugog fronta u Evropi, izdajnička saradnja četnika i ustaša izmijeniti će političku situaciju u Hrvatskoj mnogo za našu korist. Svi ovi događaji izazvaće jaku diferencijaciju u redovima pristalica Jug. vlade, HSS-a itd. kao što će i potpuno jasno izbaciti na površinu izdajničku Pavelićevu politiku pred hrvatskim narodom. Isto tako biće u mnogo čemu onemogućeni manevri Jugoslovenske vlade kao i reakcionarnih i plaćeničkih elemenata u našoj zemlji jer će samim otvaranjem drugog fronta — koji će se zaista otvoriti — narod jasno uvidjeti da je nemoguće biti „prijatelj Engleske“, a biti na strani okupatora i izdajnika. Posljednja Pavelićeva izjava da se četnici nalaze na njegovoj strani kao i u borbi zajedno sa ustašama protiv partizanske narodno-oslobodilačke vojske i jasno razgraničavanje četnika od partizana izdajnici su izbili iz svojih vlastitih ruku jedan važan argument za nas pred hrvatskim narodom. A to je da je Pavelić već u hrpi svojih letaka priznao pred hrvatskim narodom saradnju sa zloglasnim četnicima što znači da Pavelić u svojim zločinima prema hrvatskom narodu ide i dalje i da danas otvoreno sarađuje i utire put velikosrpskim četničkim klikama koje su dobro poznate hrvatskom narodu preko 20 godina, kao i ostalim narodima Jugoslavije. S tim argumentom treba izići pred hrvatski narod, sistematski ga objašnjavati i ukazivati na njegove posljedice po hrvatski narod.

Sve ove činjenice gore navedene, k tome još i samo unutrašnje stanje u Hrvatskoj, gdje se vrši nemilosrdna pljačka i ubijanje, izazvaće sjajne perspektive razvitka narodno-oslobodilačke borbe u Hrvatskoj.

Ovakve perspektive, drugovi, stavljaju pred nas kao i pred naše partizanske jedinice teže i veće zadatke. Mi moramo osposobiti naše bataljone i čete da se snalaze u svakoj situaciji, da savladaju sve poteškoće, a rukovodeći kadar vojnički i politički da smjelo i odlučno vodi našu vojsku iz pobjede u pobjedu. Treba naročitu pažnju posvetiti našim udarnim jedinicama, našim većim vojnim formacijama, jer je i sam neprijatelj vojnički danas svoju taktiku bolje prilagodio našoj borbi — zahvaljujući baš četničkim izdajicama — što zahtjeva od nas da upotrebljavamo u operacijama veće snage, jedinstvene i saživljene. Isto tako treba pojačati naš agitaciono-propagandni rad i naći mogućnosti da što bolje politički obrazujemo naš komesarski kadar koji će omogućiti pravilnu političku izobrazbu partizana.

Drugarski pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Đuro Kladarin

BR. 110

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA
OD 20. AVGUSTA 1942. KOMANDANTU 1. OPERATIVNE
ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O ISHRANI, ODJEĆI I
OBUĆI PODREĐENIH JEDINICA¹

ŠTAB GRUPE
KORDUNAŠKIH N.O.P. ODREDA
Broj: 501/42
20 augusta 1942

KOMANDANTU I OPERATIVNE ZONE NAR. OSLOB.
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Prema naredbi toga Štaba broj 6 od 12. augusta 1942 dostavljaju se sljedeći podatci i to:

I.

1.) *Kvalitet i način ishrane:*

Kvalitet hrane je dosta dobar samo je jednoličan kao što je na čitavom ovom terenu kao i kod samog naroda. Žganjci, pasulj i krompir. Začina i mirođija također nema. Žganjci se začinjaju mlijekom ili prežganom juhom. Ređe se priređuje zelena hrana (povrće). Jedino dok traje voćna sezona partizani jedu voće u dovoljnoj količini. Hljev se peče od pšeničnog i kukuruznog brašna (50% svakog) u pekarama ili primitivno pod pekvama u velikim hljebovima koji se onda režu na komade i dijele partizanima. Poduzete su mjere da se po svim bataljonima izrade pekare, koje bi pekale male kruhove od 1 kg koji bi se svakodnevno davali partizanima u vidu jednodnevnog sljedovanja.

Jelo se kuha tri puta dnevno u velikim kazanima za svaku četvu, a dijeli se u vojničke porcije u dovoljnoj količini (sadržaj oko 1 litre).

2.) *Raspoložive rezerve hrane:*

I. Odred:	pšenice	298 q,	pasulja	17 q,	kukur.	66 q,	sol	16 q,
II. " "	"	38 q	"	15 q	"	60 q	"	— , prosa 144 kg
Svega:	pšenice	336 q,	pasulja	42 q,	kukur.	126 q,	sol	16 q, prosa 144 kg

Hrana je uskladištena u podzemna skloništa (zemunice) koja su iznutra obložena daskama i tako izolirana od vlage,

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 28 23, k. 1612.

zatim zamaskirana. U iste bi moglo stati još 10 puta više žita. Prikupljanje pšenice vrši se i nadalje, ali se znatnija količina neće moći skupiti zbog slabog ovogodišnjeg priroda iste, pa sve dok ne sazori kukuruz neće se moći doći do većih rezervi hrane.

Obzirom na sadanje brojno stanje u I. Odredu ova količina žita bila bi dovoljna za ishranu do berbe kukuruza. Sabirna akcija oko prikupljanja hrane u II. Odredu nije potpuno provedena, pa smo tražili da taj Odred posveti sakupljanju hrane više pažnje. Na teritoriji II. Odreda opljačkano je nekoliko sela oko Kordunskog Leskovca i sva hrana IV. bataljona toga Odreda. Poduzeli smo mjere za sakupljanje hrane, kako bi se stvorila neka količina namirnica za IV. bataljon.

3.) *Mogućnost za pribiranje novih količina hrane:*

Kukuruz je dobro urodio, a vremenske prilike neće više moći toliko uticati na njegov prirod, jedino ako bi se okišalo u vremenu berbe. Ali pošto su mnoga područja ove Grupe ostala nezasijana kukuruzom, krompirom, graham i t.d. zbog ustaške provale (okolina Cetingrada, Maljevca), dok su druga zasijana zbog istog razloga prekasno (Perna i okolina i veliki dio kotara Vrginmost) — zbog čega će kukuruza biti proizvedeno manje nego obično. Konačno treba uzeti u obzir da je dio žetve pšenice pao u ruke neprijatelja u okolini Maljevca, a naročito nekih 10 sela iz okoline Kordunskog Leskovca, te kako je inače žetva pšenice ove godine ispala slabo ispod svakog očekivanja, neminovno je da će se u pitanju ishrane kako vojske tako i naroda pojaviti neki manjak u uporedbi sa prošlom godinom. Krompir, pasulj i kupus na polju razvijaju se povoljno, te ima mogućnosti kada se poberu sa njiva da se dobije hrane u dovoljnoj količini za ishranu većeg broja ljudi.

II.

1.) *Stanje obuće i odjeće:*

Dve trećine partizana ima vojničko odijelo, a jedna trećina civilno, no jedno i drugo je posve dotrajalo kod većine partizana. Samo udarni bataljoni imaju dobra vojnička odijela.

Obuća je još slabija, a više od 80 partizana u ovoj Grupi idu potpuno bosi i nemaju baš ništa za obuti, dok većina partizana ima i za sadanje vrijeme (suho i toplo) vrlo lošu obuću. Ako se uzme u obzir da se približuju mokri i hladni dani to će pitanje obuće biti najteže naše pitanje, pošto u jeseni i zimi od kvalitete obuće zavisi i zdravlje partizana.

2.) *Mogućnost poboljšanja i proizvodnje:*

Poboljšanje i proizvodnja vlastitim sredstvima u pogledu odjeće u ovoj Grupi ne postoji. U ovome kraju ima vrlo malo ovaca, pa prema tome nema vune, a konoplja i lan vrlo se malo proizvodi, pogotovo ove godine kada je sjemenje uništeno, pa neće biti dovoljno ni za najnužnije potrebe u rublju. Jedino bi postojala mogućnost izmjene kukuruza za vunu iz Like, Dalmacije i Bosne, onda bi se taj problem djelimično riješio, time što bi se plele vunene maje (kao što nose majari).

Obuču nije moguće također poboljšati vlastitim sredstvima a još manje iznova proizvoditi pošto nema radionice za prerađivanje sirovih koža. Komisija za rad sa N.O.O. pri Štabu ove Grupe osniva jedna takvu radionicu za prerađivanje koža. te je naređeno sakupljanje koža po selima, no sada se još ne može reći kada bi ova radionica mogla otpočeti rad. Postoji mogućnost nabavke obuće za novac preko veze sa Hrvatima, ali to u manjoj količini.

III.

Organizacija sanitetske službe:

1) *Personal:*

a) U bolnici I. Odreda nalazi se sljedeće sanitetsko osoblje: jedna ljekarka — doktor cjelokupne medicine, jedan sanitar sa dugogodišnjom praksom (španjolak), jedna zubotehničarka (dentistica), tri bolničarke i jedan bolničar, sve četvoro bez kvalifikacija; b) u ambulanti I. bataljona: jedna bolničarka bez kvalifikacija; c) po jedinicama Odreda: 4 bataljonska bolničara bez kvalifikacija, za svaki bataljon po jedan, i 10 četnih bolničara (za svaku četvu po jedan) također bez kvalifikacija.

Personal bolnice II. K.P.O. sastoji se od jednog ljekara, dva bolničara, dvije bolničarke i jednog pomoćnika bolničara koji je ujedno i na liječenju. Bolničari i bolničarke sposobni su za svaku bolničku službu, jer su pod rukovodstvom liječnika. Ambulanta I. bataljona ima tri bolničara; ambulanta IV. bataljona ima jednog bolničara i jednu bolničarku. Svi bez kvalifikacija, ali sa dužom praksom. Po jedinicama II. Odreda postoje također bataljonski i četni bolničari. Među ovima malo ima dobrih i iskusnih bolničara.

2.) *Sanitet. ustanove, opremljenost i kapacitet:*

b) Bolnica I. Odreda smještena je u dvije drvene kuće, ima podzemno sklonište za bolesnike u slučaju potrebe i vlastitu kuhinju. 40 kreveta sa plahtama i čebadima, te madracima ili

federima. Na teritoriji I. Odreda izgrađena je jedna rezervna bolnica sa kapacitetom od 30 bolesnika. U blizini bolnice izgrađeno je sklonište podzemno za ranjenike sa kapacitetom od 20 bolesnika. Osim toga u izgradnji su još tri rezervne bolnice sa kapacitetom od 40 bolesnika u svakoj bolnici. Pored ovih bolnica grade se i podzemna skloništa za ranjenike i hranu.

Ambulanta I. bataljona smještena je u osnovnoj školi u G. Skradu, ima 10 kreveta opremljenih kao i Odredska bolnica. Ishrana ranjenika kao i kod Odredske bolnice dobra, jer narod rado daje za ranjenike, jedino pitanje začina — masti i ulja, zbog pomanjkanja svinja i nemogućnosti kupovanja ulja ne može se riješiti na zadovoljstvo ishrana ranjenika.

Bolnica II. Odreda smještena je u dvije drvene zgrade na Ljupči. Ista može primiti 40 ranjenika. Uz ovu bolnicu izgrađuju se sada prostorije za kuhinju i skloništa za ranjenike i hranu. Zbog siromašnije okoline ova se bolnica teže snabdijeva sa hranom. Isto tako oskudijevaju u kuhinjskom posuđu. Rezervne hrane imaju vrlo malo.

Ambulanta IV. bataljona II. K.P.O. smještena je u jednoj kući na Ljupči. Ambulanta može primiti do 20 ranjenika.

3.) Sanitetski materijal, lijekovi i mogućnosti nabavki:

c) Bolnice raspolažu sa izvjesnom količinom lijekova, ali je oskudica u zavojnom materijalu i lijekovima koji su potrebni za previjanje rana kao vazelin, borvazelin, te ostale masti za rane, zatim alkohol i t.d., a to su lijekovi koji se traže svakodnevno u većim količinama. Bolnice šalju lijekove u koliko sa njima raspolažu ambulantama i bataljonima. Nabavke se vrše: preko lica koja povremeno odlaze sa oslobođenog teritorija u Karlovac, b) preko veza u samom Karlovcu, koje se opet uz znatne poteškoće ovamo prenosi i c) plijen u akcijama.

4) Prijedlozi i potrebna pomoć:

Potrebno je organizirati sanitetske kurseve za bolničko osoblje. Zatim odrediti, odnosno pronaći, specijalno lice za nabavku, odnosno izradu, lijekova, po mogućnosti apotekara. Za svaku eventualnost bilo bi nužno bolnicu osigurati sa izvjesnom količinom konzerviranog mesa i povrća te sa što većom količinom šećera.

Napominjemo da su za rezervne bolnice II. K.P.O. uzete i to: kuća Miše Marinkovića u Koranskom Selu. Za tu bolnicu se grade skloništa u obližnjem ceriku. Ova bi bolnica mogla primiti 20 bolesnika, a ako se proširi na sjenik u istom dvorištu mogla bi primiti i 50 bolesnika. Zatim u Toboliću uzeta je za rezervnu bolnicu kuća Mane Sekulića koja se nalazi na kraju

sela, a veže sa planinom Hum. Na ovoj kući vrše se sada unutrašnje popravke podova i křećenje. Zemunice za smještaj hrane i bolesnika grade se u Humu. Ova će bolnica primiti 30 ranjenika. Za treću rezervnu bolnicu biće premještena jedna drvena kuća u Kestenovu goru. Bolnica će moći primiti 40 ranjenika.

Za sve ove bolnice potrebno je nabaviti kuhinjsko posuđe, u čemu također oskudijevamo.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Sl. odsutan

(M.P.)

Komandant:
St. Opačić

BR. 111

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA SREDNJO-DALMATINSKOG NOP ODREDA OD 20. AVGUSTA 1942. GODINE¹

STAB ODREDA ZA SREDNJU DALMACIJU

Na dan 20.VIII. 1942. god.

Jedinica	Partizana u odredima	Mobilisano	Mitraljeza naših	Mitraljeza talijanskih	Puško-mitraljeza naših	Puško-mitraljeza talijanskih	Puška Mauzer	Puška talijanskih	Zapl. vojnih pušaka	Civilnih pušaka	Pistola	Metaka Mauzer	Metaka talijanskih	Bomba	Eksploziv za razaranje	Napomena
I Dalm. Udarni bataljon	189				3	7	134	29			11	6.759	3.184	100		
II Bataljon	170				4	2	152	3			7	6.682	648	30		
Logor Uništa	106				4		93					3.380		21		
Svega	465				11	9	379	32			18	16.821	3.832	151		

Polit. komesar:

Komandant:

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I. reg. br. 57–10, k. 1603 A.

BR. 112

NAREDBA ŠTABA 2. NOU BRIGADE HRVATSKE OD 22. AVGUSTA 1942. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA NAPAD NA UDBINU¹

Š T A B
II. UDARNE BRIGADE
I. OPERATIVNE ZONE
N.O.P.O. HRVATSKE
22 augusta 1942 g.
Broj: 2—4 V.

KOMANDANTU BATALJONA „OGNJEN PRICA“, „STOJAN MATIĆ“, „MIĆO RADAKOVIĆ“, TE KOMANDANTU II. BATALJONA I. ODREDA, I. BATALJONA III. ODREDA I KOMANDIRU BATERIJE I VODNIKU TENKOVSKOG VODA.

NAREDBA BROJ 2.—

Komandanta II. Udarne Brigade za noć između 22 i 23 VIII. ovg. i za dan 23 VIII. ovg.

Raspored bataljona oko opsjednute Udbine i podjela sektora bataljona — ostaje ista.² Svi bataljoni u noći između 22 i 23 ovm. vršiti će pritisak i napad na opkoljenu Udbinu u saradnji sa baterijom topova i vodom tenkova. Prethodno bit će potrebno da se udbinski garnizon uznemiri, tako da ne bude imao priliku da se odmara, a to će izvršiti svaki bataljon na svom sektoru na taj način što će manji dijelovi, patrole, pripucati na neprijateljske položaje i jedan brdski top sa položaja Bulić Gaj poslati će jednu do dvije granate u centar Udbine. To uznemiravanje treba da bude noćas u pola jedanaest, na svim sektorima. To uznemiravanje može se propratiti sa uzvicima juriš, ura itd. i to samo ti dijelovi koji vrše uznemiravanje dok ostali dijelovi bataljona treba da se odmaraju — spavaju. To bi zapravo uznemiravanje morale vršiti mrtve straže koje će osiguravati odmor ostalom dijelu bataljona.

U glavnom napadu učestvovati će i rezervni bataljon, tj. II. bataljon I. Odreda sa svoje dvije čete, dok treća četa isto tako sudjelovati će u akciji u sastavu bataljona „Mićo Radaković“. I. bataljon III. Odreda poslati će jednu četu u Komić radi osiguranja prema Lovincu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 2—1/1, k. 801.

² Vidi zapovijest Brigade od 21. avgusta 1942. u tomu V, knj. 6, dok. br. 49.

Ideja i plan napada:

Prepad na neprijateljske položaje izvršiti će bataljoni u noći između 22 i 23 ovm. u pola tri sata poslije ponoći. Cilj prepada jeste probiti neprijateljska utvrđenja i ući u sam grad, zauzeti kuće i likvidirati posadu.

Zadatak pojedinih bataljona:

Bataljon „Stojan Matić“: u naređeno vrijeme treba da na cijelom svom sektoru izvrši prepad na neprijatelja, sa prodorima na Gradinu i popov stan. zauzeće istih i utvrđivanje na istim položajima a ostalim dijelovima proširivanje u lijevo i desno prodora i tučenje neprijatelja uzduž rovova. Po mogućnosti likvidirati i katoličku crkvu i ako ne ide pokušati je zapaliti zapaljivim bombama ili benzinskim flašama.

II. bataljon I-voga Odreda: podići neprijatelju na sektoru bataljona „Stojan Matić“ tj. Gradine i popovog stana, i čekati rezultat prepada odnosno prodora bataljona „Stojan Matić“. U momentu izlaska „Stojana Matić“ na Gradinu ili popov stan, II. bataljon I. Odreda u istom tom momentu ulazi kroz brešu na mjestu prodora i u energičnom nastupu sa jednom četom nalijeće i čisti teren prema kući Brace Čorka i Majerle. likvidirajući usput sva eventualna neprijateljska uporišta sa krajnjim ciljem posijedanja kuće Majerle (magacin municije i oružja) i kuće Brace Čorka (isto skladište municije, radio-stanica i oficirski stanovi). Sa drugom svojom četom prodire prema srezu čisteći usput teren i taj srednji blok kuća sa krajnjim ciljem: zauzeće sreza, posijedanje istog i odmah udešavanje za odbranu.

Bataljon „Ognjen Prica“: izvršiti će prepad na neprijateljske položaje na svom sektoru i ako budu postojali uslovi i mogućnosti napraviti prodor prema istim ciljevima i sa istim zadatkom — kako mu je naređeno Naredbom broj 1 od 21 ovm. za napad u noći između 21 i 22 ovm.

Ako ne budu uslovi za prodor ne treba ga ni vršiti, ali samo u tome slučaju mora se prividno vršiti juriš na cijelom sektoru sa glasnim uzvicima „juriš“, „ura“, ali borci da ostaju pozadi zaklona. Cilj toga jeste da se neprijateljska vatra ne može sa toga sektora koncentrisati na one sektore gdje će biti uslovi za prodor. gdje će se zaista i vršiti.

I. batalion III. L. Odreda: Taj bataljon ima isti zadatak i cili kao i Naredbom broj 1 od 21 ovm., samo što ako ne bude uslova za prodor i juriš ne treba ga ni vršiti, ali se samo onda mora improvizirati juriš tj. postupati kako je rečeno bataljonu „Ognjen Prica“.

Bataljon „Mićo Radaković“: Taj bataljon pojačan sa jednom četom II. bataljona I. Odreda ima isti zadatak kao i Naredbom od 21 ovm., ali samo napominje se da ne mora prela-

ziti na juriš ako ne bude za to uslova. Jedno se mora načiniti, a to je da se neprijatelju ne smije dozvoliti da vatrom sa toga sektora tuče naše jedinice na susjednim sektorima.

Baterija: Raspored baterije jeste sljedeći:

Haubica na starom položaju.

Jedan brdski top kod Karaule.

Drugi brdski top u Bulića Gaju.

Treći brdski top pozadi Drugog bataljona I. Odreda, koji bi onda po zauzeću Gradine ili popova stana izišao na te položaje.

Zadatak: Haubica početkom napada sa već uzetim elementima za vrijeme dana izbaciti ostatak granata u centar Udbine (svega dvije granate). Brdski top iz Bulića Gaja u pola jedanaest, kada se bude improvizirao juriš na neprijatelja radi uznemiravanja, jedan do dva metka ispaliti će u centar Udbine. Za vrijeme same borbe odnosno pravoga prepada tući će centar Udbine. Za tu vatru dobivati će neposredno usmena naređenja ili preko telefona od komandanta ili zamjenika komandanta Brigade. Top kod Karaule tući će Udbinu prema potrebama koje budu na tom sektoru i otvarati će vatru po naređenju komandanta bataljona „Ognjen Prica“. Treći top koji bi imao izaći na Gradinu stajati će pod komandom komandanta II. bataljona I. Odreda i otvarati će vatru i tući ciljeve koje mu bude davao i naređivao komandant toga bataljona.

Tenkovski vod: ima zadatak da potpomaže napad bataljona „Mićo Radaković“, a čim bataljon „Stojan Matić“ ili II. bataljon I. Odreda uđu u samu Udbinu, dužnost mu je da se i on probije k njima, potpomogne njihovu borbu.

Veza:

Veza će se održavati kao i prošle noći, tj. paljenjem vatara, signalnim pištoljima, i kuririma preko istih relejnih stanica. Prodor u rovove označavaće jedinica koja je prodrila sa dvije rakete u zrak u pravcu Udbine.

Ishrana:

Ishrana partizana organizovana je kao i prošle noći.

Početak akcije u pola tri sata poslije ponoći.

Znaci raspoznavanja „Ular—Užice“.

Vidni znaci: Partizanka na pušci i dva kruga, a odgovor tri kruga. Komandni punkt, odnosno štab Brigade nalaziće se kod haubice.

Sanitetska služba biti će isto organizovana kako je navedeno u Naredbi broj 1 od 21 ovm.

Ova Naredba ima se pročitati pred strojem, i potvrditi prijem iste.³

³ Ovaj ponovljeni napad završio je neuspjehom. Vidi tom V, knj. 7, dok. br. 48.

Štabovi bataljona će mi odmah prikupiti podatke o mrtvim i ranjenim drugovima iz bitke u noći između 21 i 22 ovm. i u toku dana 22 ovm., a posebno listu gubitaka u toku noćasnje bitke i sutrašnjeg dana.

Taj prvi izvještaj poslati čim prije.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

V.d. politkoma:

P.⁴ Babić

(M.P.)

Komandant:

Mićun Šakić

⁵ Prijem nar[edjenja] potvr.[diti] i potvrdu poslati u štab II. b. I. O.⁶ koji će se nalaziti u Podudbini u zaleđu b. S.M.⁷ (na potvrdi naglasiti za K.B.⁸).

BR. 113

**IZVJEŠTAJ KOMANDANTA 1. DALMATINSKOG UDARNOG
BATALJONA OD 23. AVGUSTA 1942. ŠTABU 4. OPERA-
TIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O RADU PARTI-
ZANSKOG PUNKTA NA VJEŠTIĆA GORI¹**

Datum 23. VIII. 1942.

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

I z v j e š t a j

Prema naredbi toga Štaba od 19 avgusta t.g. uputio sam se na određene punktove i položaje u cilju kontrole, te ustanovio sljedeće:

1) Na punktu u Vještica gori nalazi se 55 drugova, koji su raspoređeni na sljedeći način: 6 drugova za stalnu kurirsku službu, 11 drugova u zgradi bivšeg Štaba, za stražu i potrole, 6 drugova na novom žitnom magazinu, 13 drugova za stražu i

⁴ Petar

⁵ Ovaj dio teksta dopisan je mastilom.

⁶ Bataljona 1. odreda

⁷ Bataljon „Stojan Matić“

⁸ Komandanta bataljona

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 31/1-9 I, k. 1603.

patrole na samom punktu, ostali drugovi se upotrebljavaju za lakše radove jer su isti sa strane doktora pošteđeni za izvjesno vrijeme da budu upućeni u pokretne jedinice.

Straža se vrši redovito a patrola se upućuju svakodnevno.

Kurirska služba na ovom punktu funkcionije ispravno, uspostavljena je knjiga za primanje i ekspedovanje pisama i paketa, tako da može u svako vrijeme kontrolisati rad, i da se u buduću neće dešavati da pisma i paketi budu izgubljeni, pošto se pisma primaju i upućuju zavodeći u knjigu, a paketi na revers.

Zalihe žita su sljedeće: u novom magazinu se nalazi 2.950 kg raži, 1.000 ječma i 947 kg kukuruzova brašna, koje je stiglo iz Palanke, a koje se odmah troši, pošto je na putu pokislo te postoji mogućnost kvarenja.

U zgradi bivšeg Štaba u jednoj sobi nalazi se što nije mjereno poprečno oko 5.500 kg raži, tačna količina će se ustanoviti ovih dana kad se bude premjestilo u novi magazin, o čemu će komanda punkta podnijeti tačan izvještaj.

Žito se troši za kruh i kašu i to po određenoj količini — 60 dkg po svakom borcu, trebovanje za to izdaje ekonom drug Tode Krstanović, kojega je tu postavio drug Dušan Kotaraš.

Sa magazinom rukuje drug Jure Grga. Magaziner i ekonom stoje pod kontrolom komande punkta.

Do pred 15 dana uopšte nijesu nigdje zavađani izdatci iz magazina, tako da je nemoguće ustanoviti kolika je količina utrošena do sada, kao i kolika je količina bila skupljena žita sa žetve.

Stoke ima 1 vol i 193 komada ovaca, rad oko nje vrši drug Savo Dmitrović, koji po izjavi komandira svoju dužnost vrši savjesno.

Za stoku je odgovorna komanda punkta, jer se jedino po njenom odobrenju stoka kolje.

Pošto sada mlijeka imade malo da jedva pokriva potrebe bolnice to se više mlijeko ne siri, zaliha sira u magazinu jeste 80.—kg.

Stoka se svakodnevno kolje za potrebe na Vještića gori, Uništima, Koljanima i Vrdovu.

U Sajkoviću u bolnici prema izjavi druga Relicije² nalazi se 1.500 kg zobi, 200 kg pasulja i 80 kg brašna. To nije prevezeno u Vještića goru, kako izjavljuje drug Relicija, pošto su seljaci na nagovor komandanta druga Cvije odbili da dadu konje. Tamo je upućen drug Franić da to sačuva i organizuje prenos.

² Ivan Milišić

Sastao sam se sa drugom Relicijom i dao mu upute za nabavku soli. Drug Relicija ići će u selo Cetinu, gdje će nabavku organizirati preko seljaka, a odatle na Dinarski punkt gdje će preko veze u Kninu nastojati da izvrši nabavku. Druga Tudora uputiće u Solin i Split, a druga Marasa u Sinj da bi isti organizirali nabavku. Drugu Reliciji obećao je Joša Marjanović 1.000.— kg, a seljaci u Otišiću veću količinu. Do sada je kupio kod Škrbića u Koljanima 200 kg po cijeni 25 dinara. Drug Relicija čeka u Vještića gori dok mu taj Štab dostavi traženi novac i punomoći za njega i drugove Marasa i Tudora.

Na položaju na Pometeniku nalazi se 16 drugova sa komandirskom drugom Perkovićem, koji svakodnevno isturuje patrolu i nalazi se na položaju, da bi na vrijeme mogli osmotriti eventualno kretanje neprijatelja.

U Koljanima u Manastiru Dragoviću, nalazi se 25 drugova i to 5 pekara, a 20 za politički i vojni rad.

Njihov dosadašnji rad je bio potpuno neispravan, pravili razne propuste i greške prilikom zasjeda.

a) imali su prilike da uhvate otišićkog glavarara, pošto je isti došao kod njih u blizinu manastira, i poslije kratkog razgovora pustili su ga da otiđe.

b) pustili su splitskog komesara Ivana Čosića poznatog okupatorskog liferanta i protivnika N.O. Borbe.

c) zaplijenjuju seljacima stvari koje ne bi morali zaplijeniti, kao opanke, i sa takvim postupkom izazivaju negodovanje kod seljaka.

Na punktu u Vrdovu se nalazi 9 drugova. Od toga su dvojica određeni za stalnu vezu sa Sinjom, a ostali za kurirsku službu.

Na Vrdovu kod Dubovi vrata nalazi se jedna desetina sa puškomitraljezom, koja ima za dužnost patroliranje i sprečavanje eventualnog nadiranja neprijatelja na tom sektoru.

Na Vrdovu sam našao i druga Bračulja,³ koji me je izvijestio da je osnovao N.O. odbore u Donjem i Gornjem Biteliću, i da održavajući političke zborove priprema osnivanje čete u Biteliću, do sada u tom pravcu nije ništa konkretno postigao. Drug Bračulj mi je skrenuo pažnju da mu je potreban kao pomoć u radu jedan politički izgrađen drug.

Punkt na Vagnju nema nego 10 drugova, i vodnik traži pojačanje.

Z A K L J U Č A K

1) Rad komande na punktu u Vještića gori u koliko sam mogao primijetiti jeste ispravan.

³ Ivan

2) Pošto je to centralni punkt, i tu se nalaze magazini bilo bi potrebno da se tom punktu dodijeli jedna kancelarijska sila, kao i kancelarijskog materijala (papira i koverata), pošto toga nedostaje.

3) Mišljenja sam da se odredi jedno odgovorno lice, koje će rukovoditi sa magazinom žita, i koji će podnositi redovan izvještaj o stanju rezerve, potrošnje i nabavke.

4) U Dragoviću sam izvršio izmjenu dosadašnjeg vodnika, i nekolicine drugova koji su mještani i njihov dalji boravak tu bio je štetan. Ujedno sam dao upute za dalji rad novome vodniku.

5) Prema naredbi br. 7⁴ Štaba Odreda za Srednju Dalmaciju, komanda punkta na Vještica gori mora da kontrolira rad svih naših punktova.

Mišljenja sam da ta kontrola ne može biti vršena redovito i ispravno, uslijed prenatrpanosti posla na samom punktu, te da se punktovi u VrdoVu i Vagnju, kao i vod u Dragoviću stave pod kontrolu druga Bračulja.

6) Potrebno bi bilo da se drugu Bračulju dodijeli jedan politički izgrađen drug, i da mu se stavi u zadatak da politički djeluje i u Koljanima, tako da bi onemogućili štetan rad Vase Katića, koji po selu širi četničku propagandu uz podršku Komandanta bataljona „Starac Vujadin“ druga Cvije,⁵ obećavajući seljacima puške koje će im poslati Cvijo, ali samo za pravoslavce, pošto da u toj četi neće biti mjesta katolicima. Ujedno drug Bračulj trebao bi da riješi pitanje N.O. odbora u Koljanima koje do danas nije riješeno.

7) Smatram da bi bilo neophodno potrebno da se povuče naredba Štaba Odreda o naoružanju seljaka u Koljanima, pošto ta stvar nije još politički zrela.

8) Pošto su seljaci sela Ježević i Vinalić osnovali neku Crnu Gardu, i logoruju u Crvenim gredama, tako da sada prijeti pogibelj našim kuririma koji idu iz Vještica gore u Uništa i obratno, potrebno je da se izda naređenje našim snagama u Vještica gori i Uništima da tu stvar detaljnije ispituju i da ih zajednički likvidiraju. Ja sam u vezi tog dao potrebne direktive Komandiru drugu Matutinoviću⁶ i uputio dopis Komandiru na Uništa da uputi jedan puškomitraljez u Vještica goru pošto tu nema ni jedan a na Uništima imaju četiri.

9) Pošto je bivši intendant Drezga bez ičijeg prethodnog odobrenja dao dvije puške Iliji Miljkoviću u Koljanima da se

⁴ Redakcija ne raspolaže dokumentom.

⁵ Orešić, poginuo u avgustu 1943. na Ozrenu.

⁶ Svemir

donese odluka i izvršiti punkt na Vještića gori da li će se te puške oduzeti.

10) Da se punktu na Vrdovu uputi jedna knjiga u koju će zavoditi datum i vrijeme kada je pismo primljeno i upućeno kao i ime kurira, da bi se u svako vrijeme mogla kontrolisati kurirska služba.

11) Mišljenja sam da se punkt na Vagnju pojača sa još 6 drugova pošto za vršenje straže, patrola i kurirske službe nije dovoljan broj koji je sada na tom punktu, ujedno da se i tom punktu uputi jedna knjiga za zavođenje pisama.

12) Na svim položajima i punktovima žale se drugovi na nedostatak literature a osobito radio-izvještaja, te bi i o tome trebalo povesti računa. Da se u buduće šalje literatura i za Zasiok pošto je traže neki naši simpatizeri.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant I.D.U.Bat.
Branko Dude

BR. 114

IZVJEŠTAJ ŠTABA 5. OPERATIVNE ZONE OD 25. AVGUSTA 1942. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O STANJU ODJEĆE I OBUĆE U JEDINICAMA¹

Š T A B
V. OPERATIVNE ZONE HRVATSKE

Broj 679/42
dne 25. VIII. 1942.

6 IX. 1942²

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

Izvještaj o stanju odjeće i obuće.

Stanje odjeće i obuće partizana ove zone vrlo je slabo, a to će se naročito osjetiti u nastupajućoj jeseni i zimi.

a) Rublja manjka za presvlačenje, jer niti polovica drugova nema 2 para rublja, a ukoliko ga ima je već prilično istro-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 38 26, k. 103 V.

² Datum prijema.

šeno i uskoro neće biti za upotrebu. Uslijed toga su i higijenski uslovi loši, pa se mnogo pati od ušiju. Mnogima je osim toga propao rezervni veš u II. Odredu uslijed neprijateljske ofenzive.

b) Odjeća je zasada još zadovoljavajuća, koja iako trošna dovoljno grije u ljetu. Šinjela imade vrlo malo, a isto tako i pelerina, pa će se to jako osjetiti u zimi, jer manjka toplog zimskog rublja. Ako se smanji neprijateljska blokada ima izgleda, da se nešto dobavi iz pozadine. U I. Odredu imade oko 70% uniformisanih, a u II. Odredu taj je broj nešto veći.

c) Stanje obuće je naročito slabo. Niti 30% drugova nema posve cijele cipele. Više od 10% partizana, a naročito u I. Odredu nema cipela, već je obučeno u razne vrsti papuča. Ostalima su cipele već prilično trošne i kod jačih kiša prijete, da se raspadnu. Rezerva kože više nema pa je popravljanje nemoguće. Koža za donove iz remenja se potrošila i s te strane prijeti ozbiljna opasnost, da se ne nađe nadoknada.

d) Velika nestašica se osjeća i u ćebadi. Kod neprijateljske ofenzive na II. Odred je propalo također i dosta ćebadi, za koju nema izgleda nadoknade iz pozadine, jer je sva većinom već sakupljena.

e) Čarapa također nema u dovoljnoj količini, pa ne postoji mogućnost češćeg mijenjanja, koje bi bilo potrebno kod čestih pješaćenja. Naročito se osjeća pomanjkanje vunениh čarapa za zimu. Da bi se donekle nadoknadio taj manjak bit će potrebno, da se snabdijemo po mogućnosti platnenim ili flanelastim krpama, koje bi zamijenile čarape i sačuvale noge od rana, koje često nastaju uslijed manjka dobrih čarapa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit. komesar:
Joso Gržetić

IZVJEŠTAJ ŠTABA 5. OPERATIVNE ZONE OD 25. AVGUSTA 1942. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O ORGANIZACIJI SANITETSKE SLUŽBE U ZONI¹

ŠTAB
V OPERATIVNE ZONE HRVATSKE
Broj 678/42
dne 25. VIII. 1942.

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE.

Izveštaj o organizaciji sanitetske službe

Sanitetska služba u ovoj zoni ne zadovoljava potrebe. Broj od 3 liječnika na teritoriji zone je premalen za potrebe sadašnje borbe, koja postaje sve oštrija i donosi sve više ranjenika. Iako se u svakoj četi nalazi po 1 bolničar, a negdje i 2, obučeni u bivš. jugosl. vojsci, manjka ipak stručnije osoblje, jer je sposobnost bolničara preslaba. Poneki od bolničara znade ukazati prvu pomoć ranjenima dobro, ali su zato drugi slabiji. Ranjenici se moraju prenositi u našu bolnicu, što je često vezano s poteškoćama.

Najjednostavnijih lijekova imade svaka četa ponešto, a isto tako i zavojnog materijala, ali se općenito osjeća velika nestašica sanitetskog i zavojnog materijala, kao i sredstava za dezinfekciju. Sanitetski se materijal nabavlja koliko je moguće. Najveća je teškoća u tome, što je i apotekama ograničena dobava zavojnog materijala, pa je i nama nemoguće nabavljanje u većim količinama.

I. Odred

a) Stručno osoblje se sastoji od 2 ljekara, dobra stručnjaka, od kojih je 1 spec. hirur. Dr Kraus² je upravnik bolnice u šumi, a novi liječnik ima nadzor nad dvjema ambulantomama u Drežnici i nad ranjenima i bolesnicima u privatnim kućama. Jedan drug apotekar radi u ambulantomama, te je vrlo upotrebljiv kao bolničar, jer znade davati injekcije i previjati rane, koji je posao vršio u bivš. jugosl. vojsci, gdje je samostalno zamjenjivao ljekara. U ambulantomama radi i 1 bolničarka.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 5-1/33-II, k. 103 V.

² Herbert

Svaka četa ima po jednog bolničara i nosila za prenos ranjenika. Točan broj bolničara i njihove kvalifikacije još ne možemo javiti, jer se izvršava njihov popis.

b) Od sanitetskih ustanova imademo 1 novu bolnicu, koja prima 20 ranjenika. U njezinoj blizini se upravo gradi druga, koja će također moći primiti 20 ranjenika. Naravno da se taj broj na silu povećava, kad nastupi veća potreba. Dvije privatne kuće su osposobljene za primanje 40 ranjenika težih, dok se lakše ranjeni smještaju po privatnim kućama, koje nisu preuđesavane.

I. i II. Udarne bataljone imadu malu pokretnu ambulantu za prvu pomoć, III. bataljon će uskoro urediti malu ambulantu u koju će moći smjestiti do 10 ranjenika. II. bataljon „Matija Gubec“ smještava svoje bolesnike u 1 civilni logor, dok se ranjeni i teži bolesnici otpremaju u bolnicu.

c) Najjednostavnijih lijekova ima svaka četa ponešto. Bolnica i ambulante su također donekle snabdjevene lijekovima, ali manjka uvelike zavojni materijal i dezinfekciona sredstva. Osim toga najviše manjka Aspirin, Streptazol tablete i mast, Burov, Codein, Jod, Sumporna mast protiv šuge, termometri i makazice.

d) Poteškoće se osjećaju uslijed nedovoljnog broja liječnika i stručnih bolničara. Možda bi se među drugovima našlo više bolničara, ali se mnogi nerado javljaju za bolničare, jer kod potrebe moraju da vrše i druge partizanske dužnosti u četi. Zato ćemo nastojati da ih otkrijemo, i da im garantujemo isključivo bolničarsku dužnost ako se pokažu savjesni u tom poslu.

e) Imademo još i 1 druga zubotehničara, koji imade uređenu zubarsku ambulantu u Drež.³ i umije da vrši sve zubarske radnje. U II. bat. „Matija Gubec“ imademo i 1 brijača, koji je vrlo vješt u vađenju zubiju i s anestezijom, a znade davati i druge injekcije po potrebi.

II. Odred

a) Stručno osoblje se sastoji od 1 liječnika, koji vrlo požrtvovano radi. Teže ranjenike i bolesnike moraju slati u bolnicu u Drežnicu, radi nestašice vlastite bolnice i ambulante. Broj bolničara nije poznat posve, jer se bataljoni radi neprijateljske ofenzive nalaze u neke vrsti preformiranju.

b) Ambulanta ili čak manja bolnica je bila u projektu, i bila bi vjerojatno već proradila, da nije nastupila neprijatelj-

³ Drežnica

ska ofenziva, koja je poremetila izvršenje planova o tome. Nastojat će se ali, da se najskorije ti planovi izvrše.

c) Sanitetskog materijala i lijekova, iako imade u malim količinama, jako nedostaje, jer su rezerve određene za ambulantu propale prigodom zadnje neprijateljske ofenzive. Nove nabavke vrše se uz velike poteškoće.

d) Najveće poteškoće su nastale povodom neprijateljske ofenzive, koja nas je zatekla upravo pred uređivanjem ambulante, za koju smo počeli sabirati sanitetski materijal po četama i bataljonima II. odreda. Uslijed neprijateljske ofenzive dosta je materijala propalo, a blokada sela nam je mnogo otežala veze i dobavke. Ostale poteškoće su iste kao i u I. Odredu.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit. komesar:
Joso Gržetić

BR. 116

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA
OD 25. AVGUSTA 1942. KOMANDANTU I. OPERATIVNE
ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O AKCIJAMA OD 18. DO
24. AVGUSTA¹**

ŠTAB GRUPE
KORDUNAŠKIH N.O.P. ODREDA

Broj 508/42. g.
25 avgusta 1942. g.

Operativni izvještaj.

**KOMANDANTU I OPERATIVNE ZONE NAR. OSLOBOD.
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE.**

I. Neprijatelj na području ove Grupe, djelomično još uvijek u defanzivi, dok na pojedinim sektorima ove Grupe vrši upade i to: iz garnizona Skakavac prema Klipinom Brdu i garnizona Kladuša prema teritoriju 3 bataljona I odreda. iz garnizona Cetingrad, Batnoga, Ponor, Gornja i Donja Glina, te Blagaja prema teritoriju II bataljona II odreda. Neprijatelj ove

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 56—1/18, k. 1612.

upade vrši s tim da bi opljačkao hranu i da bi privukao naše snage, a u vezi ofanzive koju je odpočeo na Baniju.²

Neprijateljska avijacija ovih dana bila je aktivna i vršila je bombardovanje pojedinih mjesta na teritoriju I odreda kao na pr. oko Vojnića, Prisjeke, Radonje, Burić Sela i oko Bučice.

Snage 4 bataljona II odreda još uvijek nisu u stanju da se sve prebace na svoj teritorij već svakodnevno ubacuju na svoj teritorij omanje snage kao patrola u veličini vodova, koje kontrolišu teren i prate kretanje neprijatelja, dok ostale snage tog bataljona nalaze se u glavnome na teritoriju 3 bataljona II odreda.

U ovdašnjem Operativnom izvještaju od 18 ov. mj. broj 494³ javili smo da je u operacijama na Modrušu učestvovala i 1 četa 3 bataljona II K.P.O. a nismo javili šta je ista imala kao zadatak prilikom izvođenja ove akcije, koje sada činimo.

12 i 13 ov.mj. vršene su operacije na Modruš. Ideja ove operacije bila je razoružanje Modruša.⁴ Plan za operaciju izradio je Štab V Operativne Zone. U operaciji su učestvovala snage V Operativne Zone i 1 četa 3 bataljona II K.P.O., koja je imala zadatak da postavi zasjedu na cesti Modruš—Josipdol i da spreči eventualno nadiranje neprijatelja iz Ogulina preko Josipdola u Modruš, a isto tako da prekopa i za saobraćaj onesposobi cestu Modruš—Josipdol. Četa je izvršila svoj zadatak t.j. prekopala je cestu i ostala u zasjedi do završetka operacije. Nadiranje neprijatelja iz Josipdola nije bilo. Poslije juriša primorsko-goranskih snaga na neprijateljsko uporište u Modrušu neprijatelj se raspršio i počeo bježati prema Josipdolu. Prva četa uhvatila je 18 neprijateljskih vojnika sa oružjem a našla još 3 puške. Zarobljenici sa oružjem predani su rukovodiocu operacije na Modruš. Od zarobljenog plijena dobila je 1 četa 17 karabina sa 1050 metaka. Na strani ove čete nije bilo gubitaka.

Noću između 14—15 ov. mj. jedinice 4 bataljona I K.P.O. na cesti između Pokupskog i Pisarovine, srušile su 54 bandere i jedan most na rijeci Kravarščica.

² Vidi dok. 106 i 139.

³ Vidi tom V, knj. 6, dok. br. 47.

⁴ U izvještaju Oružničkog krilnog zapovjedništva Ogulin od 2. septembra 1942. Zapovjedništvu 1. domobranskog zbora piše o akciji sljedeće: „12 kolovoza 1942. u 030 sati, oko 2000 partizana napalo je sa svih strana oružničku postaju Modruš (17 km. južno od Ogulina, kotara Ogulin). Borbe su trajale do 13 kolovoza 1942. do 9 sati kada je posada sa-
vладana i razoružana.

Naši gubitci: 18 oružnika i domobrana mrtvih, 4 domobrana ranjeni. 18 oružnika i domobrana nestalo, za koje se može smatrati da su zarobljeni.“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 11 1—24, k. 53.)

Noću između 17 i 18 ov. mj. napao je I bataljon II K.P.O. neprijateljsku posadu koja je čuvala pumpu na Mrežnici. Neprijateljska posada koja je bila tamo brojala je 50 domobrana. a mislilo se, prema izvještajima sa kojima smo raspolagali, da ih ima 20. Naše snage koje su učestvovala u napadu bile su jake 100. U borbi koja je trajala 3 sata partizani su zauzimali rov po rov, a neprijatelj je napuštajući rove uspio da se izvuče i pobjegne prema Generalskom Stolu. Pampa je potpuno uništena. Kod ove operacije zarobljeno je 6 domobrana, a zaplijenjeno 5 karabina, 1 p. mitraljez „Brno“ sa 450 metaka, te par litara petroleja i ostalih sitnica. Od zarobljenih domobrana jedan je ostao u partizanima a ostali su pušteni kući.

19 ov. mj. izvršio je 2 bataljon II K.P.O. napad na Glin-sko Vrelo. Neprijatelj je primijetio dolazak partizana, osjećajući se slabiji povukao se je iz sela.

Istog dana patrola 1 bataljona I K.P.O. koja se nalazila na terenu u selu Trebinji uhapsila je općinskog blagajnika općine Vukmanić, Zrnić Dušana, i jednog stražara iste općine, Zgelu Josipa, koji su sprovedeni u Štab I odreda radi preslušanja, i nakon preslušanja upućeni su Komisiji pri Štabu Grupe. Navedeni blagajnik i stražar ubirali su općinski namet u selu Trebinja. Kod blagajnika nađeno je 4.941 dinar, koji je novac sakupio od naroda iz sela Trebinje. Blagajnik Zrnić bio je protivnik narodno-oslob. borbe, te kao Srbin službenik Pavelićev i u današnjoj situaciji usuđivao se polaziti u sela, prikupljati porez, te širiti propagandu fašizma. zbog čega je nakon provedene istrage likvidiran. Stražar Zgela Josip po izvedenoj istragi ustanovilo se da je bio pošten i da nije protivan narodno-oslobodilačkoj borbi, te je poslije objašnjavanja pušten svojoj kući.

20 ov. mj. patrola 1 bataljona I K.P.O. koji se nalazi na terenu u Trebinji, ubila je detektiva Gašljevića Marka, koji je imao namjeru da prođe kroz selo Trebinju i vjerovatno nešto izvidi, a moguće i nekoga uhapsi ili ubije.

Kod ubijenog detektiva zaplijenjen je jedan bicikl, jedan prsten, 145 kuna i raznih pribilježaka kao na pr. kako su došli partizani i odveli toga i toga. taj i taj nalazi se u šumi iz okolnih mjesta itd.

21 ov. mj. u 3 sata poslije pola noći jedinice 1 bataljona I K.P.O. postavile su zasjedu na Slunjskim Brdima na udaljenosti 7 km. od Karlovca t.j. između Karlovca i Cerovca neprijatelju koji je trebao ići u Karlovac radi sljedovanja.

Ovo je redovna pojava!⁵

⁵ Ova rečenica je dopisana mastilom.

Akcija nije uspjela iz razloga što je ova zasjeda bila otkrivena po jednom civilu, koji je izvijestio neprijateljsku stražu koja se nalazila u neposrednoj blizini same zasjede na odstojanju jedan km t.j. kod kuće Miloša Vukića i ova straža javila je osiguranju koje je trebalo ići u Karlovac po sljedovanje, nakon čega se osiguranje vratilo.

Noću 21 na 22 ov. mj. jedinice 1 bataljona I K.P.O. s jednom manjom grupom pokupile su telefonski kabl od Tušilovića do Gršakova mlina, koji je pohranjen u Štab I K.P.O.

21 ov. mj. izveo je 4 bataljon zajedno sa 2 četom 3 bataljona II K.P.O. napad na Jelov Klanac kod Rakovice. Plan je bio slijedeći: 1 četa trebala je napasti stražu koja se nalazila u prvoj kući prema Močilama, 2 četa imala je zadatak da pretrese selo, a druga četa 3 bataljona imala je zadatak da osigura položaj od Rakovice i Sabljakova sela.

Straža je bila napadnuta, ali kako je bila budna uspjela je da se razbježi. Nakon toga počeo je pretres sela, u kome nije nađeno ništa.

Dana 22 ov. mj. u 18 sati i 30 minuta razrušila je 3 četa 1 bataljona prugu između Gornjih i Donjih Dubrava. Na razrušenu prugu naišao je teretni voz iz Ogulina. Kako je voz išao svom brzinom kad je naišao na porušenu prugu vagoni su skakali iz tračnica tako da su čak i bandere lomili.

Zaplijenjeno je: 1 karabin i 2 bombe od ustaše koji je htio pobjeći i u bijegu ubijen, u vlaku je bio još jedan ustaša koji je uspio pobjeći. zatim zarobljeno je 120 pari kompletnih talijanskih odijela, 120 pari cipela, 80 fašističkih košulja, 55 pari štucila, 34 bale raznog platna, 6 bala muškog štofa i 10 klavir-harmonika. Od ostalog materijala koji se nije mogao dopremiti uništeno je oko hiljadu hektolitara vina, vagon šivaćih mašina, 4—5 vagona dasaka, pola vagona harmonika, zatim raznog pokućstva i buradi. Šteta koja je ovom prilikom nanesena neprijatelju cijeni se na oko 200.000.000 kuna. Vlak je imao 35 vagona koji su dijelom spaljeni, a dijelom podpuno uništeni. Željezničari koji su uhvaćeni pušteni su svojim kućama.

Partizanima je uspjelo uništiti voz iako je dolazio u pomoć blindirani voz iz Ogulina i Generalskog Stola.

Ova akcija sa obzirom na materijal koji je bio u vlaku nije uspjela iz razloga što su bile naše male snage, a nije se predviđalo da će naići voz sa ovolikom vrijednošću koji bi se svakako bio više iskoristio da je bilo više snaga i da je akcija bila bolje pripremljena.

U svim akcijama koje su do sada vršene na vozove ni jedna nije u cijelosti uspjela uvijek iz nepredviđenih razloga, s tim što su naše snage uvijek bile male i nije se posvećivalo

računa za akcije na vozove, što će se u buduće o istim akcijama povesti više računa i nastojati da se voz kao i materijal koji bude u vozu u cijelosti iskoristi.

Noću 22 na 23 ov. mj. jedinice 1 bataljona I K.P.O. prekinule su t.j. srezale 35 bandera i pokidale žicu telefonsku od 7 km pa do trgovine Kanceljaka na Turnju, udaljenom od Karlovca 3 km, bandere su srezane na više mjesta, čaše polupane i žica pokupljena.

Noću između 23 i 24 ov. mj. partizani 3 čete 1 bataljona II K.P.O. s drugovima Spudićem i Malavićem izvršili su akciju kod industrijalca Ivana Puškarića iz Zvečaja. Tom prilikom zaplijenjeno je 10 kg dinamita, nešto korde i kapsla, te jedan radioaparar.

3. Organizaciono stanje: Na teritoriju ove Grupe formiran je minersko-rušeci vod, kao i signalistički vod koji će djelovati na teritoriju I odreda dok na teritoriju II odreda isti još nije formiran, pa je dato u zadatak istima da to učine.

Prilikom formiranja Operativnog Štaba u koji su ušli udarni bataljoni I i II K.P.O., Udarini omladinski bataljon, zapazilo se kako na komandnom kadru, tako i na samim partizanima veliko zadovoljstvo i oduševljenje formiranja predstojeće Brigade.⁶

U akciji koju je izvodio 1 bataljon II K.P.O. na pruži naročito su se istakli partizani Simo Zatezalo (Cojle), Dušan Šumonja, Todor Jaković Zec i Simo Zatezalo, Škerić vodnik 1 voda 3 čete i komandir 3 čete u radu oko uništenja voza i izvlačenja materijala iz istoga.

Disciplina i borbenost u jedinicama ove Grupe prosječno je zadovoljavajuća.

4. Štabovi 1 i 3 bataljona te Štab 4 bataljona I K.P.O. rade dobro, a pošto su takoreći u svim bataljonima izmijenjeni kako komandanti bataljona tako i komandiri četa i komesari to će se njihov daljnji rad moći naknadno ocijeniti...

5. U našem planu za daljnje akcije koje bi se imale izvesti na teritoriju ove Grupe jesu: pruga između Ogulina i Karlovca, te kolodvor Topusko,⁷ koje bi se imalo izvesti posljednje u zajednici sa snagama odreda Banije.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Kovač

(M.P.)

Komandant:

Sl. otsutan

⁶ Odnosi se na formiranje 1. kordunaške (4. NOU brigade Hrvatske).

⁷ Napad na željezničku stanicu Topusko nisu izvršile jedinice u sastavu Grupe kordunaških NOP odreda, već jedinice 8. divizije NOVJ 23. novembra 1942. Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 79, 85, 90 i 95.

BR. 117

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE JEDINICA 5. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 14. JANUARA DO 26. AVGUSTA 1942. GODINE¹

BROJNO STANJE I NAO

Dana	partizana	mobilitisanih	mitraljeza naših	mitraljeza talijanskih	p. mitraljeza naših	p. mitraljeza talijanskih	putaka Mauzer
14. I. 42	398	37			14	2	237
10. III. 42	558	1500			12	2	384
20. IV. 42	1734	950	1	1	26	7	1087
5. VII. 42	2183	810		1	24	12	1135
26. VIII. 42	2021		2	1	21	15	6811

¹ Original, bez potpisa i pečata (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 19/1, k. 1496.

RUŽANJE V. OP. ZONE

pušaka italijanskih	raznih pušaka	civilnih pušaka	pistoija	metaka Mauser	metaka italijanskih	bombe	exploziv	
10	10	10	55	32.783	831	63	225	
24	11	8	75	38.068	1.430	67	157	
100	33	23	167	108.245	6.780	306	213	+ 4 Šoš. p. mitr.
127	76	31	179	118.575	24.041	301	270	+ 3 Šoš. p. mitr.
131	125	32	178	73.644	8.572	226	116	

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 5. OPERATIVNE ZONE OD 26. AVGU-
STA 1942. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O
EVAKUACIJI STANOVNIŠTVA, ZBOG NESTAŠICE HRANE,
IZ GORSKOG KOTARA U LIKU¹**

Š T A B
V. OPERATIVNE ZONE
HRVATSKE.
26. VIII. 1942.

29. VIII. 1942

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

Najzad sam stigao i u II. Odred, te vam mogu reći toliko da stanje počinje da se popravlja i sređuje poslije neprijateljske ofenzive.² Prije neki dan izvedena je jedna akcija i ubijeno je oko 25 fašista,³ ali oružje nije zaplijenjeno, no bit će još uvijek posla oko sređivanja prilika. Naročitu poteškoću stvara masa žena i djece, staraca i drugih nesposobnih civila. Njih evakuisati odavde to bi bilo osnovno da se što prije srede prilike, jer sada gladuju svi, a evakuacijom civila nesposobnih ni za kakav posao ovdje poboljšat će se prilike i u pogledu ishrane.

Vijest o evakuaciji jednoga dijela civila u oslobođeni teritorij primljena je sa ogromnim oduševljenjem, kako od civila tako i od partizana. Danas upućujemo prvu grupu oko 110—115 ljudi i to među njima oko četrdesetoro djece i to čak 18 djece ispod dvije godine, dok drugi sastav su žene i starci. Kako je ova grupa najiznemoglija i najizgladnjelija, to sam naredio I. Odredu da bude smještena u Drežnici. Slijedeća grupa slična je ovoj i ona će biti smještena u brinjskom kotaru, a ostalih 500 bit će upućeno za Liku. Grupe će stizati tamo svaki drugi dan od 100 do 150 ljudi, pa vas molim da preduzmete mjere preko Štaba I. Zone kako bi bili spremni da prime narod. Za sam transport civila do Drežnice postoje velike teškoće, a jedna od najvećih je prehrana za vrijeme putovanja, pa smo zato na putu organizirali dva punkta, dva prenočišta, gdje će dobiti nešto hrane, ali će biti potrebno da ih bar u Drežnici dočeka toplo jelo i organizira posebna kuhinja, bar za prvi dan dok se ne razmjesti. U tu svrhu pisao

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 1—19, k. 103 B.

², ³ Vidi dok. br. 96 i tom V, knj. 6, dok. br. 15 i knj. 7, dok. br. 24.

sam štabu I. Odreda, a molim vas da i vi sa svoje strane poduzmete sve.

Izvršen je proračun svih civila koje bi trebalo evakuirati, a ta brojka je za sada 900, znači 200 više nego smo predvidjeli. Pitamo se kud će ovih 200 i sa tim se obraćam na vas, da vi riješite taj problem, pa ili da ih uputim sa onih 500 za Liku ili da ispitamo mogućnost prijema tih 200 na Kordunu. Molim vas odgovorite što najbrže možete po tome, da bismo blagovremeno znali, jer ćemo ih morati uputiti, pa se smjestili makar gdje. a i sami vidite da je Drežnica zasićena.

Jučer sam bio u užinama i održao sastanak s tamošnjim seljacima, koji su izašli, pa i pod najvećom opasnošću u šumu. Na tom sastanku prijavilo se oko 50 omladinaca za partizane. Kako je to najsvjesniji dio omladine u Gorskom Kotaru, to ćemo ih uputiti da prođu jedan mali vojnički kurs u Drežnici i da se tamo i naoružaju. Seljaci kao i omladinci iz toga mjesta nemaju prave slike o našem pokretu, pa iako grlom i dušom potpomažu partizane, te sam mišljenja da svaki novomobilisani iz tih krajeva prođe kroz tu školu, da se nauči nečemu, kako vojnički tako i politički i da vide kako izgleda u oslobođenom teritoriju, jer oni ne mogu to ni da shvate da imamo oslobođeni teritorij.

Došao sam do uvjerenja da postoje veliki uslovi za mobilizaciju u Gorskom Kotaru, ali to su naši pojedini komesari do sada u više slučajeva i kočili pred bojaznošću ishrane ili radi neimanja oružja, što je bilo vrlo nepravilno, a osobito za Fužine i Lič, gdje je omladina vrlo svjesna i borbena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Komandant:
Veljko Kovačević

IZVJEŠTAJ ŠTABA NOP ODREDA BANIJE OD 27. AVGUSTA 1942. KOMANDANTU 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKU POSADU U BUČICI¹

ŠTAB
PARTIZANSKOG ODREDA
NAROD. OSLOBOD. POKRETA
BANIJE.

27. VIII. 1942.

KOMANDANTU I. OPERATIVNE ZONE.

Opća vojna situacija na sektoru Banijskog Partizanskog Odreda.

Vojna situacija na našem sektoru uglavnom je nepromijenjena. Neprijatelj je zaposjeo velikim snagama skoro sva sela. Njegove patrole krstare po šumama, naročito na sektoru Petrinjskog i Kostajničkog kotara. U Glinu je stiglo oko 1000 vojnika sa pukovnikom Jurom Francetićem a u Žirovac su opet došle neke njemačke jedinice. Neprijatelj gradi cestu Žirovac — Crkvine — Vrnograč. Za sada još nije zaposjednut sektor našeg IV. bataljona u cijelosti, slobodna su sela Obljaj, Hajtić, i ostala prema rijeci Glini. Kamenski Most je slobodan, osim kada jake jedinice (nekoliko satnija) prate kakav transport za Kladušu. Jača patrola upala je jučer u selo Buzetu, ali se povukla. Ukupan broj neprijateljskih snaga cijenimo na preko 10.000 ljudi.

Na teritoriju Banije imamo jednu samostalnu četu i jedan bataljon sa zadatkom da udara na manje jedinice neprijatelja ili njegove komore i da se pod svaku cijenu održi na Baniji. Do sada nismo primili izvještaje o kakvom sukobu sa neprijateljem.

Akcije.

U noći 22 na 23. VIII. o. g. preduzeli smo napad na ustaško uporište Bučicu. U operaciji su učestvovala sve snage našega odreda, plus tome III. i IV. bataljon I. Kordunaškog Partizanskog Odreda. Napad je počeo u 2.20h. Raspored i zadatak ovih snaga vidi se iz Zapovijesti Operativnog Štaba koju pri-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V, I. I., reg. br. 14/2, k. 1614.

lažemo. Samo neprijateljsko uporište Bučica bilo je uvijek utvrđeno. Neprijatelj je opasao čitavo selo sa rovovima koji su opet bili ograđeni na glavnim tačkama bodljikavom žicom i žicom sa signalnim zvoncima. Vanjski pojas rovova bio je povezan sa rovovima koji su opasivali opet pojedine utvrđene zgrade, koje su bile glavno uporište u obrani. Za ovaki raspored rovova i za bodljikavu žicu i za žicu sa signalnim zvoncima nismo imali obavještenja, što je i pored toga, što smo bili pripravnici na sva iznenađenja, imalo svoga uticaja na sam početak napada i dalji razvoj operacija. Tako I. bataljon kod samog nastupanja na polazni položaj za napad nailazi na žicu sa signalnim zvončetom, čime alarmira stražu i neprijatelja, iznenada dobiva jaku vatru, prije nego je izbio na polazni položaj, tako da se pod vatrom morao privlačiti polaznom položaju i već pri tom prvom sukobu sa neprijateljem imao je jednog mrtvog i tri ranjena. Ovim slučajem bio je i ometen sam plan početka napada, jer I. bataljon nije zauzeo određeni položaj i iznenadio neprijatelja svojom vatrom, kako je bilo u planu predviđeno, nego je otkrio privlačenje i ostalih naših snaga njihovim polaznim položajima, jer je i na njih neprijatelj istovremeno sa svih svojih položaja otvorio paklenu vatru. Odmah iza toga otpočela je borba svih naših snaga koje učestvuju u napadu sa neprijateljem i nastupa se pod vatrom.

I. bataljon nije pri samome napadu izvršio pravilan raspored svojih snaga i zauzeo određene položaje po planu, već je skoncentrisao u glavnom sve snage spram neprijateljskih položaja, koje je imao da napada. Udarci bataljon sa svojim desnim krilom navodno da drugih prihvatnih položaja nije imao, a sa čime je omeo i pravilno nastupanje Udarci bataljona. Kada se razdanjivalo I. bataljon osjetio se na ovome položaju ugrožen vatrom koju je dobivao iz neprijateljskih rovova u razdaljini od 10—15 koraka i smatrajući da se neće moći preko dana nastaviti borba sa neprijateljem niti polučiti uspjeh kada već dosada nije neprijateljski otpor savladan, donosi odluku za povlačenje i povlači se u 5.30^h bez naređenja, zajedno sa četom III. bataljona sa kojom je rukovodio sam komandant, dublje u pozadinu.

Udarci bataljon uspjeva istjerati neprijatelja iz prvih njegovih rovova, upada u selo i zauzima 6 kuća i dolazi do same crkve, gdje se neprijatelj bio ponovno utvrdio i odakle je davao žestok otpor. Crkvi se nije moglo prići jer je bila opasana sa svih strana sa rovovima, a opet ispred kojih se nalazila jedna gusta živica, tako da se sa jurišem nije moglo prognati neprijatelja iz rovova. Na ovim zauzetim položajima zadržava se Udarci bataljon sve do pola deset sati, kada se morao povući zbog toga, što je dobio iznenada bočnu vatru sa strane

neprijatelja, koji se u nepoznatoj jačini sa 2 puškomitraljeza, poslije povlačenja I. bataljona, izvukao u ovom pravcu iz sela i došao Udarnom bataljonu sa desnog boka.

Udarni bataljon se zadržao do pola deset zato na položaju, jer su sve jedinice koje su učestvovala u napadu dobile naređenje od Operativnog štaba da se sa svojih položaja ne povlače, nego da se pripreme za ponovni juriš iduće večeri. Naravno da se I. bataljon povukao prije dobivenog naređenja iako je ono bilo izdato u 4 sata u jutro, jer veza sa I. bataljonom bila je slaba i izvještaj o povlačenju I. bataljona dobio je Operativni štab istom u 9.45 časova.

IV. Kordunaški bataljon isto tako povukao se poslije borbe sa neprijateljem u vremenu od 2 sata dalje u pozadinu, smatrajući da su se i ostale jedinice povukle sa položaja, jer nije bilo znakova koji bi govorili da se otpor neprijatelja bar na jednoj strani slomio i što je neprijatelj jednako tukao sa svih svojih položaja ne povlačeći se u zidane objekte. Istina, zadatak ovoga bataljona bio je vrlo težak i privlačenje pod vatrom bilo je dosta teško, jer zaklona gotovo nikakovih nije bilo, a neprijatelj je čitavi ovaj prostor kud je imao da nastupa ovaj bataljon držao pod žestokom vatrom, tako da se snage ovog bataljona nisu uspjele probiti ni do prvih neprijateljskih rovova.

II. bataljon Banijskog P.O. došao je u blizinu prvih neprijateljskih rovova u rastojanju od 50—80 koraka i tu se zadržao sve dok nije dobio naređenje da se povlači sa položaja. Bataljon se povukao u 11 sati prije podne. Njegovo nastupanje dalje u selo bilo je onemogućeno iz razloga što je neprijatelj zbog odstupanja I. bataljona B.P.O. i IV. bataljona I.K.P.O. davao jak otpor iz rovova desnom i lijevom krilu ovog bataljona.

Akcijom je rukovodio Operativni štab Korduna i Banije.* Glavni razlozi koji su doprinijeli neuspjehu ove akcije je nepravilno nastupanje I. bataljona i njegovo povlačenje bez naređenja, a drugi jedan od glavnih razloga mogao bi se navesti, s obzirom na već drugu neuspjelu akciju i taj, što partizani Banijskog odreda nisu navikli na akcije ovakvog stila, to jest na dugo i uporno osvajanje utvrđenih zidanih zgrada kao što je to slučaj sa Vrginmostom i Bućicom. Na Baniji su do sada likvidirana sva manja uporišta neprijatelja, a još se nije prešlo na uništavanje jačih uporišta u utvrđenim većim mjestima sa zidanim zgradama i većim posadama. Tako nismo do sada imali ni prilike da osposobimo naše partizane za takove zadatke

* Odnosi se na Operativni štab koji je rukovodio napadom na neprijateljsku posadu u Vrginmostu. Vidi tom V, knj. 6, dok. br. 29.

kao što su bili ova dva posljednja. Svi gubitci u ljudstvu: 5 mrtvih i 25 ranjenih. U oružju 2 karabina.

Organizaciono stanje našega Odreda za sada je još nepromijenjeno. Disciplina i borbenost partizana i bez obzira na ove dvije neuspjele akcije potpuno zadovoljava. Osjeća se kod svih partizana raspoloženje da opet jurišaju na Bučicu. Govore da će je slomiti pa makar pod cijenu i najvećih žrtava. Sada su pripravnici da jurišaju na neprijateljska uporišta, gdje bi se morala voditi borba jedan, pa i više dana.

Što se tiče rada štabova može se reći da u cijelosti zadovoljava. Komandant I. bataljona drug Đuro Vujić voli borbu, odlučan je i hrabar ali mu nedostaje vojničkog znanja, zato smo ovaj štab pojačali s tim što smo za operativnog oficira u ovaj štab postavili druga Miću Trninića, bivšeg komandanta Udarnog bataljona Udarne brigade i koji će pomoći drugu Vujiću da se vojnički uzdigne, jer je ovaj kao vojnik vrlo sposoban.

Operativni plan.

Kako još uvijek mi sa čitavim Odredom ne možemo održati se na Baniji, zbog dosadašnje vojne situacije odlučeno je, da se još za sada tamo zadrži naš jedan bataljon i jedna samostalna četa II. bataljona koji se već duže vremena nalaze preko i da tamo vrše operacije prema jačini svojih snaga. Prvenstveno dato im je u dužnost, da učine prepad na koju neprijateljsku komoru ili jednu manju jedinicu koja se samostalno kreće po terenu u cilju pljačke. Ostale naše snage za sada smo podijelili ovako: III. V. i Udarni bataljon u noći između 26 na 27 ov. mj. prebačeni su preko Kupe za Kljuku odakle će uspostaviti vezu sa ostalim našim jedinicama u Kljuki i krenuti dalje prema Sisku i Moslavini. Zadatak ovih jedinica sastoji se u tome, da se po hrvatskim selima kreću i danju, da održavaju što tješnji kontakt sa hrvatskim narodom, da održavaju zborove u hrvatskim selima, da lupaju neprijateljska uporišta na pruži Zagreb — Beograd. Da se stave u vezu sa Moslavačkim bataljonom i da zajednički vrše operacije gdje ustreba veći broj snaga za to.³ Ujedno ove naše snage imaju održavati stalnu i redovnu vezu sa štabom Odreda Banije i sa našim snagama koje će operisati na zapadnom dijelu Gline. Sa preostalim našim snagama koje se sada nalaze uglav-

³ Na putu za Moslavinu i Slavoniju od ovih jedinica formirana je 7. NO brigada Hrvatske, koja je kasnije učestvovala u akcijama s jedinicama Moslavačkog i 1. slavonskog bataljona. O formiranju i akcijama Brigade vidi tom V, knj. 7, dok. br. 19. 37, 59 i 64 i Arhiv V. I. I., reg. br. 29-1/4, k. 1467 i reg. br. 15/2, k. 1614.

nom raspoređene po selima oko Bovića i Bučice vršićemo akcije prvenstveno na cesti Glina — Petrinja i na cesti Bučica — Stankovac — Petrinja i u selima na ovoj strani Gline. U tom pogledu već se vrše pripreme. Svakako da ćemo jedan dio ovih akcija dok smo sa ovim dijelom naših snaga ovdje, vršiti i u zajednici sa nekim od kordunaških jedinica.

Sa krajiškim odredima nemamo veze.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar:
Ranko Mitić

Komandant:
Stanko Bjelajac

P.S. Sa snagama preko Kupe od Štaba Banije otišli su zamjenik komandanta i komesara Odreda.

BR. 120

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA ŠTABA 1. OPERATIVNE ZONE OD 28. AVGUSTA 1942. POLITIČKOM KOMESARU GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE O STANJU NA KORDUNU I BANIJU¹

ŠTAB I OPERATIVNE ZONE
NAR. OSL. PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

Br. 59 Pol. Dana 28/VIII 1942

POLIT. KOMESARU P.O.H.

Moj izvještaj nije stigao u određeno vrijeme usljed toga što sam bio na putu za Kordun i Baniju. O ofanzivi na Baniji nismo bili obaviješteni od strane Štaba B.P.O. nikako, tako da uopšte nismo znali kakvo je zapravo stanje na Baniji.² Dolazilo je usmenih informacija prema kojima smo mi davali B.P.O. izvjesne upute, ali sve te informacije nisu bile prikaz stvarnog stanja na Baniji, pa ni same naše upute nisu bile onakog karaktera kao što si ih Ti iznio u pismu drugu politkomesaru Kordunaške Grupe. Zato sam odlučio da je najbolje

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 21-1 16, k. 103 B.

², ³ Vidi tom V, knj. 6. dok. br. 58.

da netko od našeg Štaba krene odmah na Baniju, a ujedno i da svrši posao na Kordunu.

Na put sam krenuo 19. o. mj. i baš pred polazak bio sam obaviješten od strane sekretara C.K. K.P.H. da će Glavni štab poslati druga Vecu na Baniju kao opunomoćenika vašeg Štaba da pomogne drugovima na Baniji i da vidi kakvo je stvarno stanje dolje.³ Štab Banije sam našao u Perni gdje je i drug Veco stigao jedan dan ranije. Oni su bili već održali jedan sastanak i na tome sastanku su zaključili da će njihov Odred sa svojim najboljim snagama krenuti preko Kupe na liniju Sisak—Zagreb, a zatim dalje za Brezovicu i Moslavačku Goru.

Kako je neprijatelj koncentrisao ogromne snage za ofanzivu na Baniji⁴ drugovi su se odmah sa Odredom prebacili na sektor Kordunaške Grupe. Njihova najveća greška je što su bili potpuno pod uticajem ofanzive i što je neprijatelj uspio da ih oko 20 dana drži potpuno u šahu i stalno u neizvjesnosti šta će biti. Ma kako su oni i sami znali da će ova ofanziva biti širega obima, Štab B.P.O. nije izradio svoj plan za razbijanje ofanzive ili bar odugovlačenja niti je tražio kakove upute od nas šta bi učinio i ono što je najgore prebacili su se sa Odredom na Kordunaški sektor i tek nakon operacije na Vrginmost⁵ izvijestili su nas da se nalaze na Kordunu. A i ta informacija došla je u naš Štab kad sam ja već došao na Baniju tj. k njima. Sa dolaskom na Kordun opet im nije bilo jasno šta treba učiniti smatrajući da će ofanziva brzo proći na Baniji i da će se moći odmah vratiti. Za prelaz preko Kupe po njihovim izvještajima oni su bili spremni, tj. namjeravali su baš u samom dolasku druga Vece, tako da je sa dolaskom druga Vece plan bio odmah izgrađen i pristupilo se pripremi za izvođenje. Napuštajući Baniju isto tako nisu znali kakve bi snage ostavili i kako bi one djelovale na Baniji. Po izvještaju druga Vece oni su odmah u početku prebacili čitav Odred, a naknadno su povratili nekoliko četa sa zadatkom da održavaju kontakt sa neprijateljem, da vrše prepade na njega i da ih obavještavaju o stanju na Baniji. Kako te čete su bile svaka zasebno bez jedinstvene komande one su se brzo izgubile na terenu i nakon nekoliko dana jedan dio je došao na Kordun, a jedna četa prebacila se u Bosnu. dok na terenu je ostalo oko jedna četa, koja naravno nije ništa polučila. Ja sam im odmah dao na znanje da se te čete imaju smjestiti na svoj teren tj. na Baniju, da se formira jedan bataljon koji će krstariti terenom i vršiti napade na neprijateljski saobraćaj.

Na sastanku koji je održan po mome dolasku, plan koga su oni u zajednici sa drugom Vecom već izradili još smo kon-

⁴, ⁵ Vidi dok. br. 106.

kretizovali neke detalje i ja sam upozorio drugove na njihovo nesnalaženje kao i neobavješćavanje našeg Štaba, niti traženja kakve pomoći i ako nisu u stanju da sami riješe odmah položaj u kome se nalaze. Plan je izrađen ovako: Glavnina snaga ima da pređe preko Kupe i da dođe u dodir sa bataljonom koji već operiše u okolini Siska, u putu da u zajednici sa Kordunašima izvrši akciju na Bučicu.⁶ Jedan bataljon ostaje na Baniji na oslobođenom teritoriju, a jedan će operisati zapadno od rijeke Gline u zajednici sa Kordunaškim 4. bataljonom. Na samom savjetovanju kao i u izvještajima koje je podnio polit. komesar B.P.O. vidilo se je da drugovi precjenjuju sposobnosti i izdržljivost svojih partizana i smatrali su da će lako prebroditi krizu koja je nastupila na Baniji. Međutim poslije neuspjeha na Vrginmostu, pa na Bučici (koja isto nije uspjela), duh partizana nije bio na visini. Na Bučici se to naročito osjetilo. Jak pritisak neprijatelja na Baniji, odlazak, neuspjesi i mnoge žrtve rastrojile su malo Odred. Ja sam im odmah ukazao na tu činjenicu kao i na samo stanje na Baniji, gdje će poslije ofanzive biti velikih poteškoća, jer neprijatelj traži i forsira četničke grupice, i savjetovao im da se svi posvete Odredu, da budu stalno u njemu da se te teškoće što lakše prebrode. Poslije akcije na Bučicu snage koje su predviđene za prelazak preko Kupe odlučeno je da pređe oko 350 partizana tj. tri bataljona, dok jedan bataljon koji se pokazao na Bučici slab ostaće na sektoru zapadno od Gline, jer nije sposoban da krene preko.

Bataljonu koji operiše na sektoru Siska nije posvećena dovoljna pažnja.⁷ Naređenje operativnog oficira G.Š.H. druga Selje, koje je usmeno izdato Štabu B.P.O. da taj bataljon ne pripada više pod njihovu komandu, nego pod Štab II. Operativne Zone, oni su shvatili bukvalno i više se nisu ni interesovali za njega. Antagonizam između Banovaca i Siščana izbio je i sad opet u jednoj vrlo nezdravoj formi i poslije izjave druga Selje oni su ga potpuno napustili. Sa tim bataljonom su imali vrlo slabe veze i izvještaji koje je bataljon slao, koji su bili nepotpuni i netačni, naročito o nemogućnosti primanja više partizana na taj sektor oni su shvatili kao gotovu činjenicu i nisu računali sa prelaskom preko Save. Na savjetovanju su se tužili na druga Selju da je on izjavio da nemaju posla više s tim bataljonom, da mogu s njime održavati samo prijateljske veze i da je drug Seljo nasjeo pričanjima drugova sa sektora Siska. O svemu ovome možeš se informisati i kod

⁶ Vidi dok. br. 119.

⁷ Odnosi se na 6. bataljon NOP odreda Banije. Vidi tom V. knj. 5, dok. br. 91.

druga Selje, ali činjenica je u svemu ovome sljedeća: Atmosfera između Banovaca i Siščana je nezdrava. Bataljon nije tražio nikakve pomoći niti uputa od Štaba B.P.O. niti je ovaj poklonio pažnju koja je potrebna tome bataljonu. Isto tako bataljon nije u zadnje vrijeme vršio nikakvih akcija što obavještava i Pokupsko-žumberački Odred, a tvrdjenje da njihov sektor ne može primiti više partizana od jednog bataljona je netačno. Na sve ovo upozorio sam Štab B.P.O. na savjetovanju kome su prisustvovali i drugovi iz O.K. da je takvo stanje nedopustivo i da su oni odgovorni za sve ovo što se čini. Isto tako ukazao sam im da su shvatili proširenje narodno-oslobodilačke borbe na sektor preko Kupe i Save ozbiljno i da su u tom pravcu uložili više truda ne bi im se ni dogodila ovaka situacija kao sad za vrijeme ofanzive.

Ofanziva na Baniji još uvijek traje. Neprijatelj pljačka, zaposjeo je sav teritorij, vrši pretese šuma, a u nekom selu i ubija. Tako u selu Bojni ubijeno je 20 ljudi. Otkriveno je nekoliko četničkih grupica na sektoru Hajtić. Obljaj i oko Zakopec, Vanići⁸ oko Dvora. Njihova obavještajna služba im je ušla u trag i bataljon koji je ostao na terenu sa njihovim obavještajnim oficirom preduzeće mjere protiv njih. Raspoloženje naroda je pod uticajem ofanzive. Omladina se je najbolje pokazala. Oko Kostajnice i Petrinje ljudi se dosta odazivaju vojnim pozivima za Pavelićevu vojsku. Tako je u posljednje vrijeme mobilisano oko 600 Srba sa toga sektora. Avioni stalno bombarduju i bacaju letke sa proglasima nekakvog srpskog vladike i Pavelića koji su ujedno i zajedno slikani na letku. Takvi letci bacani su po čitavom našem sektoru. U Štabu Banije ostao sam dva dana. Za ta dva dana primijetio sam da razvitak njihovih komandanata je vrlo dobar, naročito komandanata bataljona, kao i druga Čane Bjelaica. Komesari su slabiji, što je primijetio i sam drug Veco. Isto tako kao član njihovog O.K. mislim da mi je dužnost da te obavijestim o mojim opažanjima o njihovom radu i uopšte o njima. Oni su prisustvovali sastanku kad sam ja došao k njima u Štab i u razgovoru s njima kao i poslije sastanka vidio sam da je stanje kod njih vrlo loše. Vrlo slaba aktivnost, nezdravi odnosi, pričanja i prepričavanja svakakvih gluposti, izgovaranje jedan na drugog za nerad i mišljenja sam da bi tome trebalo stati na kraj. S ovim, drugovi, ne mislim da sam pozvan ja da dam to mišljenje o njima niti da ih kritikujem. nego vas obavještavam samo o onome što sam direktno vidio i što smatram da je apsolutno tačno. kao i da vas obavijestim o takvom stanju. Ova atmosfera ima uticaja i na rad samog Štaba. U ko-

⁸ Pogrešno. Treba da piše Vojnići.

liko drugovi smatrate za potrebno detaljnije još informacije o njima mogao bih naknadno poslati.

Iz Štaba Banije krenuo sam za Štab Kordunaške Grupe. Odnos između Štaba Zone i Štaba Grupe, koji nisu bili na dobrom putu, nespornosti koji su izbili između nas i njih, na sjednici s njima ja sam pretresao to i stvar smo riješili. Diskusija je malo duže trajala, jer drugovi mnoga svoja tvrdjenja teško su priznavali i mislim da su malo i suviše samosvjesni i precjenjuju se. Grešku koju je Štab Zone učinio po pitanju povlačenja onih dviju četa ja sam otvoreno iznio i dao zapravo njima. Kordunaška Grupa je formirala Brigadu od svoja tri udarna bataljona i ona je već krenula preko Kupe. Prva operacija biti će joj Jaska ili Zdenčina.⁹ Sa odlaskom ovih njihovih snaga, njihov Odred je prilično okrnjen, jer snage koje su ostale slabije su i razvučene su po položajima tako da njihov operativan plan je mnogo sužen. Pravac njihovih operacija sada usmjerili smo prema pruzi Plaški—Ogulin—Karlovac u zajednici sa snagama V. Zone i Pokupsko-žumberačkog Odreda. Upozorio sam drugove da sa snagama kojima raspolažu nastoje izvoditi operacije koje mogu ali da nikako ne dozvole da se svedu na čuvanje slobodnog teritorija, jer tendenca i onako vlada kod njih da su slabi i da ne mogu izvoditi operacije.

Poslije operacije na Kamenicu¹⁰ raspoloženje naroda kao i partizana postalo je življe, ali se i ovdje osjeća psihoza ofanzive. Narod je pred opasnošću ofanzive — stalno se proturuju glasine što neprijatelji narodno-oslobodilačke borbe naročito koriste. Sela Perna i okolica prilično demoralizirana i kapitulantski raspoložena. Špijunaža neprijatelja na tom sektoru je dosta jaka i neprijatelj uvijek sazna za sve naše namjere. Ima ljudi koji otvoreno negoduju protiv naše borbe. Upozorio sam drugove na to što i oni sami uviđaju i preduzeće se radikalne mjere. Na sektoru II. Odreda njihove Grupe, sa izbjeglicama koje su popaljene oko Ljeskovca i Močila još uvijek nije načisto i tome je malo pažnje posvećeno. Izbjeglice idu čak do Bosne i razvlače se svuda. Savjetovao sam im da jedan član komisije ode na teren i da to pokupi i organizuje. Četnici oko Plaškog nisu se pojačali ništa više, nego su došli u sukob sa hrvatskim selima oko Saborskog i Dabra. Ubili su nekoliko seljaka Hrvata, zatim neke putnike su opljačkali, našto su drugovi odgovorili jednim letkom.

⁹ Odnosi se na 1. kordunašku (4. NOU brigadu Hrvatske). Vidi tom V, knj. 6, dok. br. 45.

¹⁰ Napad na Kamenicu izvršile su 7.8. avgusta jedinice 1. i 2. bataljona i 1. omladinska četa 2. kordunaškog NOP odreda. Detaljnije vidi tom V, knj. 6, dok. br. 22 i 40.

Komesarski kurs koji je organizovan za delegate i komesare četa dao je dosad dobre rezultate. Prvi kurs je završen i otpočeo je drugi. Kako Banovci ne mogu organizovati svoj kurs za sad za komesare to je odlučeno da oni pošalju nekoliko svojih drugova na Kordun u kurs.

Poslije savjetovanja u Kordunaškoj Grupi krenuo sam u Štab Zone gdje sam došao 27 o. mj.

Izvještaj o stanju u Lici, o našim brigadama, kao i o radu našeg Štaba poslat ću kroz nekoliko dana. Operacija koja je vođena na Udbinu nije uspjela iako su vođene ogorčene borbe. Mi smo imali do sada ogromne gubitke: oko 90 mrtvih i 170 ranjenih.¹¹ Drug komandant se nalazi oko Udbine i nisam još obaviješten šta je dalje učinjeno. Kakva je trasa I. Udarne Brigade za sad tj. šta im je Komandant dao u posljednje vrijeme u zadatak nije mi poznato, jer se drugovi nalaze na terenu. Mislim da je Dabar i pruga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Polit. komesar:

Đ. Kladarin

P.S. Operacija I Brigade na Zalužnicu nije uspjela.¹² Izgleda mi da su akciju potcjenjivali i nisu se dovoljno pripremili. Ovaj čas sam obaviješten da je Brigada zarobila jedan vlak i zaplijenila 1200 tal. bluza, ulja 40 l. 20 sanduka duvana, štofa, platna, sanitetskog materijala nekoliko sanduka i drugih sitnih stvari¹³ (2 radio aparata itd.).

¹¹ O napadu na neprijateljski garnizon Udbina vidi tom V, knj. 6. dok. br. 49 i 57 i knj. 7, dok. br. 32.

¹² Vidi dok. br. 123.

¹³ O napadu na voz na pruži Lička Jesenica — Javornik vidi tom V, knj. 6, dok. br. 65.

BR. 121

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 29. AVGUSTA 1942. ŠTABU I. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O ORGANIZACIJI ISHRANE U JEDINICAMA¹

ŠTAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU

Pov. br. 583

29. VIII 1942

Izvještaj po Naredbi
br. 6 t. B i C.²

ŠTABU I. OPERATIVNE ZONE

Ishrana je danas u priličnoj mjeri organizovana na taj način da se potrebne namirnice traže preko Narodno-oslobodilačkih Odbora, a zatim se priređuju u većini slučajeva u zajedničkim kuhinjama ili po četama ili po vodovima. Gotovo u svima jedinicama ishrana se sastoji iz kruha, mesa, pasulja i mlijeka, krompira. Potrošnja je uglavnom izjednačena u svima jedinicama i to prema slijedećoj tabeli:

1) kruha	1/2 kg na dan
2) mesa	1/2 kg „
3) pasulja	10 dkg za jedan obrok
4) krumpir	1/2 kg na dan
5) mlijeko	1/2 l za obrok
6) masti	2 dkg na dan
7) soli	2 dkg „

Razumije se da se uvijek ne može raspolagati sa ovom količinom, a naročito sa soli i masti.

Sada u ljetnim danima za doručak se jede mlijeko sa paletom ili kruhom, za ručak kuvano meso sa juhom, a za večeru opet meso ili pasulj.

U zimskim mjesecima za doručak se jede supa sa hljbomom t.zv. popara. U tom vremenu količina kruha se također mora povećati na 75 dkg.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 14/19, k. 1811.

² Naredba se nalazi u Arhivu V. I. I., reg. br. 56/2, k. 1488.

Prema dosadašnjim izvještajima iz Odreda raspolažemo sa oko 30.000 kg ječma, 3.442 kg kukuruza, 700 kg talijanskog brašna. Ovo je uskladišteno u magazinima Odreda i Bataljona „Adžije“. Magazini se nalaze u šumi, a napravljeni su od dasaka. Prema procjeni od oka jedinice ove Grupe raspolagale bi po podignutoj ljetini sa njiva obrađenih preko N.O.O. i sa njiva odbjeglih četnika u slijedećoj količini:

1) ječam		7 vagona tj. 70.000 kg
2) pšenica		1 vagon tj. 10.000 kg
3) kukuruza		3 vagona tj. 30.000 kg
4) krompira		2 vagona tj. 20.000 kg

Ljetina je u svima krajevima srednja. Prema procjeni pojedinih kotarskih N.O.O. ljetina je podbacila prema prošlogodišnjoj za 30—40%.

Izgledi za sakupljanje hrane su za sada dobri. U tom pravcu već su poduzete mjere da se već sada vrši kampanja za sakupljanje hrane. Mi smo pokušali izkalkulirati kolike količine hrane su potrebne za partizane u Lici. Uzeli smo u obzir 5.000 partizana, a zatim smo način ishrane i potrošnju podijelili na dva dijela i to: maj, juni, juli i august, te drugi dio septembar, oktobar, novembar i decembar do maja. Prema tome bi trebali raspolagati sa slijedećim količinama hrane:

1) mast (4 mjeseca po 1 dkg a 8 mj. po 2 dkg dnevno)		30.000 kg
2) brašno (računajući kroz svih 12 mj. ½ kg dnevno)		930.750 kg
3) mesa		681.250 kg
4) krumpir		912.500 kg
5) pasulj		92.000 kg
6) soli		30.000 kg

Napominjemo da na teritoriju Like nemaju veće količine pasulja što će u velikoj mjeri otežati ishranu. U ovoj tabeli nisu uzeti u obzir slijedeći artikli: kupus i tučeni ječam.

Sa masti nećemo moći udovoljiti ni najnužnijim potrebama sa teritorija Like. Poznato nam je da je samo gračački kotar do sada, u predratno vrijeme uvezio iz Bosne 10.000 komada prasadi. Tako je od prilike i sa ostalim kotarevima u Liki. Suho svinjsko meso nadomjestićemo sa sušenjem goveđeg i ovčijeg mesa.

Obratili smo se Operativnom Štabu za Bosnu glede nabavke svinja za pučanstvo. Također smo se obratili IV. Operativnoj zoni glede nabavke soli.

Naša skladišta raspolažu sa 700 kutija konzerve (goveđe) i sa 900 kg dvopeka. Ova roba zaplijenjena je prilikom zauzi-

manja Lapca i čuva se za krajnju nuždu. Napominjemo da od ove količine koja je tada zaplijenjena nije još ništa trošeno.

U pogledu odjeće i obuće u našim jedinicima se stoji dosta loše. U tom smo upućeni u glavnom na neprijatelja. Partizani većinom nose oputare i suknene coklje podašivene sa goveđom kožom. Ove godine su izgledi za snabdijevanje sa cokljama mnogo slabiji nego prošle godine zbog toga što je veliki dio stoke ubijen od neprijatelja, a zatim što i pozadina [ima] daleko veće potrebe nego li prošle godine. Osjeća se tek sada veliki nedostatak rublja i zimskih ogrtača. Preduzeli smo mjere da se sakupe što veće količine vune od čega ćemo pletiti coklje, kapuljače, čarape i maje.

Nadamo se da ćemo vlastitim sredstvima poboljšati rublje, konoplja i lan prilično rodna.

Naknadno napominjemo da smo stavili sebi u zadatak da osiguramo naše magazine sa 5.000 kg pekmeza od šljiva, što bi često moglo služiti za doručak i za suhu hranu, a također ćemo nastojati u naše magazine spremiti stanovitu količinu rakije.

6 septembra ov.g. održaćemo konferenciju sa svima kotarskim i općinskim N.O.O. za Liku kada ćemo imati jasniju sliku o ekonomskom stanju.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkom: Zamj.
Srđan Brujić

(M.P.)

Komandant:
otsutan

**IZVJEŠTAJ GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 29. AV-
GUSTA 1942. ŠTABU 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA
HRVATSKE O ORGANIZACIJI SANITETSKE SLUŽBE¹**

ŠTAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU

Pov. Br. 582
29. VIII-1942 God.

Izvještaj o organizaciji
sanitetske službe po
Naredbi br. 6.—²

ŠTABU I. OPERATIVNE ZONE

Pregled razvika sanitetske službe Ličke partizanske Grupe:

U početku ustanka raspolagala je Lička Grupa sa jednom sestrom pomoćnicom, jednom primaljom — instrumentarkom, te sa nekoliko bolničara u bataljonima. Rad tog sanitetskog osoblja u početku je potpuno nepovezan. Sanitetskog materijala nema gotovo nikakvog. Ranjenici leže raštrkani po selima.

U novembru 1941 god. dobiva Lička Grupa jednu ljekarku.³ S tim u vezi počinju se teži ranjenici koncentrisati u jednom selu kod Korenice, gdje su se tada vodile glavne akcije. U januaru 1942 g. uređuje se u školskoj zgradi toga sela prva partizanska bolnica u Lici sa 20 kreveta. Sanitetski materijal kupuje se u većoj količini iz apoteke u Korenici od apotekara koji je bio naklonjen našoj borbi. Istodobno pridolaze još 3 partizanke — sestre pomoćnice, koje samostalno osnivaju u pojedinim selima u blizini akcija male ambulante, smještene po privatnim kućama od 10—15 kreveta.

Po oslobođenju Lapca (februar 1942) osniva drugarica instrumentarka uz pomoć omladinki, koje su se dobrovoljno javile u sanitetsku službu, drugu partizansku bolnicu u Lici sa 40 kreveta. Nakon toga započinje povezivanje sanitetskog oso-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 1—19/I, k. 1611.

² Naredba se nalazi u Arhivu V. I. I., reg. br. 56/2, k. 1468.

³, ⁴ Dr Slava Očko-Četković

blja i ustanova: ljekarka počinje da obilazi bolnice i ambulate, da se upoznaje sa sanitetskim osobljem i da mu pomaže u radu.

Za vrijeme prve proljetne ofanzive neprijatelja jasno su se uočili svi nedostaci ovakve sanitetske službe. U prvom redu jako se je osjetio manjak bolničara po četama i bataljonima, jer pomenuto sanitetsko osoblje vezano uz bolnice i ambulate ne može da bude uvijek pri ruci za prvu pomoć kod akcija. Zatim je uočena opasnost koncentracije teških ranjenika na jednom mjestu, kao i nepravilna raspodjela školovanog sanitetskog osoblja i sanitetskog materijala. Zato u maju 1942 g. izrađuje Štab Grupe instrukcije o organizaciji sanitetske službe, čiju kopiju prilažemo.

Svaki odred dobiva jednu školovanu osobu odgovornu za sanitet u čitavom odredu. Uređuju se odredske bolnice i bataljonske ambulate. Ubrzanim tempom održavaju se sanitetski tečajevi za bataljonske i četne bolničare, tako da se za mjesec dana stvara prilično dobar kadar bolničara u četama i bataljonima. Kontrolu i odgovornost nad radom čitavog saniteta Grupe preuzima ljekarka — šef saniteta Ličke Grupe.

U posljednje vrijeme dobila je Lička Grupa još dva ljekara, jednog apotekara i 1 rendgen-aparat.

Prema uputama Glavnog Štaba Hrvatske započelo se graditi veće bolnice po šumama, koje će u najskorije vrijeme biti dovršene.

Sadašnje stanje sanitetske službe u Ličkoj Grupi je slijedeće:

I. PERSONAL:

1) *tri ljekara sveukupne medicine:*

Dr Slava⁴ (dvije godine internističke prakse u bolnici) partizanka od novembra 1941, šef saniteta Ličke Grupe.

Dr Guglielmo Biasioli, Talijan, zarobljenik, pred mjesec dana stavljen od I. Operativne Zone na raspoloženje Ličkoj Grupi, četiri godine prakse u vojsci, radi u bolnici II. Odreda.

Dr Boris Ljohnicki, zarobljenik, prije 20 dana stavljen od Štaba Sjev. Dalm. Odreda na raspoloženje Ličkoj Grupi, 11 godina opće prakse, radi u bolnici III. Odreda.

2) *Pet školovanih sestara pomoćnica:*

Janja Krajnović, osam godina prakse, partizanka od januara 1942, šef saniteta I. Odreda.

Desanka Marunić, dvije i po godine prakse, partizanka od januara 1942. šef saniteta II. Odreda.

Mica Žigić, bez prakse, partizanka od januara 1942, šef saniteta Bataljona „Adžija“.

Anka Mandić, oko 10 godina prakse, mobilizirana od I. Odreda, radi u bolnici I. Odreda.

Slavka Blažević-Jovanić, bez prakse, partizanka od prvih dana ustanka, šef saniteta III. Odreda.

3) Jedna školovana primalja i instrumentarka:

Boja Tišma, 11 godina prakse u svojstvu instrumentarke u manjoj provinciskoj bolnici, partizanka od prvih dana ustanka, radi u bolnici II. Odreda.

4) Jedan apotekar:

Bauer Kornel (Kolja) apsolvirani farmaceut, 5 godina prakse, partizan od augusta 1942, radi u apoteci Ličke Grupe, pred dva dana stavljen od G.Š.H. na raspoloženje Ličkoj Grupi.

5) Bolničari i bolničarke:

U bolnicama i ambulantama rade bolničarke, a u bataljonima i četama bolničari.

a) *Sedam bolničarki*: koje su završile sanitetski tečaj, položile ispit i obavezale se da će kao partizanke vršiti bolničarski posao u bilo kojoj bolnici i ambulanti i da će se pokoravati svima potrebama i naređenjima vojske. Osim ovih bolničarki u svakoj bolnici radi još 3—4 i više bolničarki, koje polaze sanitetski tečaj i spremaju se za ispit.

b) Svi bataljoni Ličkih Partizanskih Odreda imaju po jednoga bataljonskog bolničara, a u četama po jednog četnog bolničara, koji su završili sanitetski tečaj i položili ispit sa uspjehom. Oni rade pod kontrolom šefova saniteta Odreda i Grupe.

Šefovi saniteta Odreda dobili su naređenje da stalno održavaju sanitetske tečajeve za popunjenje bolničarskog kadra u bataljonima, čim se za to ukaže potreba (pri formiranju novih četa i bataljona, ili u slučaju smrti koga bolničara itd.).

Rad i stručno znanje ovih bolničara uglavnom zadovoljava, no često je opaženo da komandno osoblje pojedinih četa i bataljona prigodom akcija ne polaže dovoljno pažnje organizaciji sanitetske službe: ne određuju mjesta za četne sanitetske punktove, bataljonska previjališta itd. Rezultat toga nemara jest da bolničari gube osjećaj odgovornosti za ranjene drugove i da je često prva pomoć ranjenicima slaba ili nikakva.

II. USTANOVE:

a) **I. Odred:** Bolnica I. Odreda smještena je u školskoj zgradi u Šalamuniću, 50 kreveta. Izložena je mnogo napadaju iz zraka i radi toga nepogodna za smještaj težih ranjenika. Bolničko osoblje: dvije sestre pomoćnice, jedan ekonom, jedan polit. delegat, dve bolničarke sa položenim ispitom. 2 kuharice, tri pralje i tri bolničarke na kursu.

2 *bataljonske ambulante:* smještene u privatnim kućama u selima oko Mogorića, svaka sa 15—20 kreveta. Osoblje: bataljonski bolničari i po dvije pomoćnice.

Iako je Štab Grupe naredio I. Odredu da gradi veću bolnicu u šumi, I Odred nije pristupio gradnji bolnice, jer nije našao za nju pogodan teren, i niti raspolaže s potrebnim materijalom.

Komandno osoblje I. Odreda ne polaže dovoljno pažnje sanitetu, ne brine se dovoljno za snabdijevanje bolnice hranom, ne poduzima ništa za gradnju ambulanti, premda je više puta zato opominjano.

b) **II. Odred:** Prije zadnje neprijateljske ofanzive na teritoriju II. Odreda nalazila se *bolnica II. Odreda* u školskoj zgradi u Krbavici (30 kreveta). Za vrijeme ofanzive preseljena je u jednu privatnu kuću na Kamenskom, a kako tamo nije bilo dovoljno prostora (svega 15 kreveta), morala se otvoriti još jedna ambulanta u školskoj zgradi u Frkašiću (20 kreveta), kao njen sastavni dio. Odmah po ofanzivi započeo je II. Odred gradnju veće bolnice na Bijelim Potocima. Ta će bolnica biti dovršena po prilici za 20 dana. Raspolažeće sa 80—90 bolesničkih kreveta, ambulantom, apotekom, nusprostorijama, električnim svijetlom, toplom i hladnom tekućom vodom i sterilizatorom. Tu će se smjestiti i rendgen-aparat i apoteka Ličke Grupe. Iako gradnja nije još potpuno dovršena, smješteno je u tu bolnicu već 40 ranjenika, i to onih koji su se ranije nalazili u privatnoj kući na Kamenskom, teži bolesnici iz bolnice I. Odreda (radi opasnosti od napadaja iz zraka) i novopridošli.

Osoblje: šef bolnice, instrumentarka Boja Tišma, jedan polit. delegat i ekonom, dve bolničarke sa položenim ispitom, četiri bolničarke na kursu, dvije kuharice i tri pralje.

Ambulanta u Frkašiću: postepeno se pretvara u stanicu za pripremu ranjenika za transport na B. Potoke i kao takova je mnogo potrebna jer je put na B. Potoke za ranjenike vrlo težak. S vremenom namjeravamo da je jednim dijelom pretvorimo u malu ambulantu za civile, sa 6 kreveta. Osoblje: jedan doktor (G. Biasioli, talijanski zarobljenik), jedna sestra pomoćnica (šef saniteta II. Odreda), tri bolničarke na kursu, dvije kuharice.

Ambulanta Bataljona „Krbava“: Na Radunovcu raspolaže sa 20 kreveta, osoblje: Bolničar, tri pomoćnice, jedna kuharica.

U planu imamo stanicu za prvu pomoć u Korenici.

c) **III. Odred: Bolnica III.** *Odreda* smještena je u školskoj zgradi u Dobroselu, ima 30 kreveta. Osoblje: Dr Ljohnicki, jedna sestra pomoćnica (šef saniteta *Odreda*), četiri bolničarke na kursu, pol. delegat, dve kuharice.

Gradi se bolnica sa oko 80 kreveta u šumi u blizini istog sela koja će biti dovršena po prilici za 20 dana.

2) *Bataljonske ambulante*: Pod Birovačom i u Mazinu, smještene u priv. kućama, sa 15—20 kreveta. Osoblje: bataljon-ski bolničar, po dvije pomoćnice.

Stanica za prvu pomoć u Lapcu sa jednom bolničarkom sa položenim ispitom. U istoj ambulanti vrši Dr Ljohnicki preglede za civilno stanovništvo jednog određenog dana u tjednu.

d) **Bataljon „Adžija“**: *jedna pokretna ambulanta* — sa 10—15 kreveta, osoblje: jedna sestra pomoćnica, dvije bolničarke na tečaju. Radi nesigurnosti položaja ambulanta mora biti pokretna i u njoj se zadržavaju samo lakši ranjenici i bolesnici, dok se teže ranjeni transportiraju u bolnicu II. *Odreda*.

e) **Apoteka Ličke Grupe** do sada je bila smještena u magazinu Grupe na Kamenskom, no sada se premješta u bolnicu II. *Odreda* na B. Potoke. Osoblje: apotekar Bauer i jedna pomoćnica — bolničarka s položenim ispitom. Apoteka će tek sada moći da bolje proradi, jer do sada nije bilo potrebnog osoblja i prostorija za nju.

III. STANJE SANITETSKOG MATERIJALA I NABAVKA:

Sve do proljeća ove godine imali smo mogućnosti da nabavljamo sanitetski materijal u manjoj količini iz Gospića, Gračaca, Dalmacije i Otočca, a u većoj količini iz apoteke u Korenici i preko jedne ljekarke u L.P.⁵ Selu iz Bihaća. Osim toga dobili smo tri puta veću količinu materijala iz Zagreba. Osim ovoga zaplijenjeno je dosta sanitetskog materijala prilikom oslobođenja Srba i Korenice. Sav taj sanitetski materijal sabirao se u apoteci iz koje se dijelio bolnicama, ambulantama i bat. bolničarima. To dijeljenje materijala do sada još nije funkcioniralo kako bi trebalo, jer u apoteci nismo imali jedno zato postavljeno i odgovorno lice. Osim toga u apoteci se nalazi dosta sirovina za pravljenje lijekova, što također do danas još nije bilo pravo iskorišteno, jer nismo imali farmaceuta. Sada je uprava i rad apoteke povjeren apotekaru Baueru, pa će se materijal, koji se nalazi u apoteci moći u potpunosti iskoristiti.

⁵ Ličko Petrovo Selo

Što se tiče količine sanitetskog materijala kojom sada raspolazemo, ta nije nikako zadovoljavajuća. Naročito nam nedostaje zavojnog materijala, kojeg nemamo gotovo nikakove rezerve, zatim od lijekova sulfamidskih preparata i seruma koji su neophodno potrebni za liječenje rana uopće nemamo, a mnogo nam fale i sredstva za narkozu za vršenje operativnih zahvata. Što se tiče instrumenata, tih za sada imamo u dovoljnoj količini.

Namjeravamo urediti radionicu za tkanje zavoja od lana i konoplje, čim svrše poljski radovi, kao i proizvodnju alkohola od šljivovice.

Mogućnosti nabavke sanitetskog materijala sada uopće nemamo.

IV. NEDOSTACI I TEŠKOĆE U SANITETSKOJ SLUŽBI:

U našoj sanitetskoj službi najjače se osjeća pomanjkanje jednog kirurga, jer nijedan od ljekara kojima raspolaže naša Grupa nema takoreći nikakove kirurške prakse. To se osjeća svakim danom sve više, budući da se uporedo sa razvijanjem slijedećih akcija javlja sve veći broj teških ranjenika, kojima je neophodno potrebna kirurška pomoć, a osim toga izgradnjom većih i dobro opremljenih bolnica stvorili smo mogućnost izvođenja i većih operativnih zahvata. Jedan dobar kirurg mogao bi kod nas vršiti sve operativne zahvate koji su potrebni u ratu, jer imamo dobro stručno osoblje za asistenciju, dobre prostorije za rad i sterilizator, no to naravno uz pretpostavku, da nam se pruži pomoć za daljnju nabavku potrebnog sanitetskog materijala. Nemogućnost nabavke sanitetskog materijala nam je druga velika poteškoća u radu. Navela sam već koji nam sanitetski materijal naročito nedostaje, no i od ostalog materijala imamo zalihu koja će izdržati svega mjesec dana, jer se svakim danom troši sve više materijala iako se mnogo štedi.

Treća poteškoća u radu je pomanjkanje dobrih prevoznih sredstava za ranjenike. Usljed vrlo loših puteva i velike udaljenosti bolnica od mjesta gdje se vrše akcije, naši ranjenici mnogo stradavaju. Pokušali smo da riješimo taj problem pravljjenjem nosila na samarima, jer je prevoz na konjima mnogo lakši za ranjenike. No taj naš pokušaj za sada još nije uspio.

V. *Naši predlozi za pomoć* koju bi nam mogli pružiti su slijedeći:

Ukoliko je nemoguće da se Ličkoj Grupi stavi na raspoloženje jedan kirurg, predlažemo da se izvrši zamjena dr Biasio-
lia, talijanskog zarobljenika sa dr Ugarkovićem iz Gospića ili dr Muhvićem iz Otočca, koji su obojica dobri kirurzi, donekle naklonjeni našoj borbi, a čuli smo da su od Talijana uhapšeni

ili ukoliko su pušteni iz zatvora da se traži načina da ih se privoli da dođu u naše redove. Ako je ovo nemoguće, predlažemo da nam se dodijeli na izvjesno vrijeme jedan kirurg iz koje druge partizanske Grupe, da uz njega steknemo barem najpotrebnije kirurško znanje.

Što se tiče nabavke sanitetskog materijala smatramo da je potrebno da se povede kontrola nad sanitetskim materijalom kojim raspolažu sve grupe i odredi I. Operativne Zone i da se isti pravilno raspodijeli, te da se u tom smislu šalju dopisi i drugim operativnim zonama. Isto tako je potrebno da se nađe načina kojim bi se mogao dopremiti sanitetski materijal iz Zagreba i okolice, jer smo informirani da ga tamo ima mnogo sakupljenog i pripremljenog za partizanske odrede.

Osim ovoga mnogo bi nam pomogli nabavkom stručnih knjiga i to kirurških, naročito ortopedskih, i propagandnih: „Zdravlje u Sovjetskom Savezu“, „Narodno Zdravlje“ itd. (izdanja škole Narodnog zdravlja), kako bi mogli pristupiti vršenju zdravstvene propagande u narodu, što do danas još nismo imali prilike učiniti.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkom: Zamj.
Srđan Brujić

(M.P.)

Komandant:
otsutan

BR. 123

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. NOU BRIGADE HRVATSKE OD 30. AVGUSTA 1942. KOMANDANTU 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O STANJU U BRIGADI¹

Š T A B
I. UДАРNE BRIGADE I. ZONE
HRVATSKE
30. avgusta 1942. god.

KOMANDANTU I. OPERATIVNE ZONE HRVATSKE.—

Ima već 10 dana od kako je brigada došla ovamo u Škare i okolinu.² Kao i uvijek tako i ovoga puta glavni teret je ishrana brigade koja je još za sada zadovoljavajuća. Najveća teškoća

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 14—2, k. 800.

² Brigada je stigla 19. avgusta. Vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 11 2, k. 800.

je u tome što nema kruha, jer u ovome kraju nema mlina da bi se žito moglo da melje. Jedan mlin koji je dobar ima u Brlogu, ali je u rukama Talijana i četnika i ne možemo ga upotrebljavati. Žito se mora mljeti daleko preko pruge čak u Plitvičkom Ljeskovcu i mora se uvijek dobro osiguravati. Stanovništvo je dobrim dijelom četnički raspoloženo. Ne postoje ni N.O. odbori ni u jednom od ovih sela koji bi nam mogli nešto pomoći. Organizacija je nikakva. Drugovi koji su se prije ovdje nalazili pravili su razne pogreške kao nepravilne rekvizicije, tajno strijeljanje nekih ljudi koji su bili za nešto krivi, budnost prema neprijateljskom rovarenju nije bila dobra itd. Sve je to otuđivalo narod od partizana tako da je dobar dio otišao u četnike.

Mi smo to uvidjeli i svim silama radimo na tome da se to popravi. Narodu se objašnjava naša borba na svakom koraku i u svakom selu gdje god ima partizana. Održavaju se i manji sastanci, a najveća pažnja poklanja se omladini koja još nije zatrovana četničkom propagandom. Cilj je pridobiti narod uz nas. Održat je i sastanak sa kotarskim komitetom na kome su bili svi štabovi bataljona i sve stvari su dobro proučene. Ukazato je na sve dosadašnje pogreške i određen je malo jasniji stav prema četnicima i njihovoj imovini i porodicama. Treba ovom kraju posvetiti naročitu pažnju da bi se odklonili od četnika i Talijana i prišli našoj borbi.

VOJNIČKE OPERACIJE:

Za vrijeme bavljenja brigade u ovom kraju izvedene su svega dvije operacije i to napad na četnike u selu Zalužnici³ koji nije uspio usljed dolaska jače pomoći Talijana sa tenkovima. Teren je dosta ravan i nema se protivtenkovskog oružja pa su se naša osiguranja morala povući, a sa njima naravno i bataljoni koji su napadali. U toj operaciji imali smo dva mrtva i 2 ranjena, dok je na strani neprijatelja bilo oko 10 mrtvih za koje se sigurno znade. Od oružja zadobijeno je 6 karabina i oko 500 metaka. Jedan drug koji je bio nestao po noći se vratio u svoju jedinicu.

³ O napadu na četnike u izvještaju Brigade od 23. avgusta piše sljedeće: „Dana 23. ovog mjeseca u dva sata snage brigade napale su u zajednici sa ličkim udarnim bataljonom na četničko selo Zalužnicu. Operacija nije uspjela iz razloga što je špijunaža blagovremeno javila neprijatelju za pokret brigade tako da je privlačenje brigade samome mjestu bilo primijećeno i neprijatelj je čekao u rovovima potpuno spreman na otpor. Samo obavještenje o neprijateljskim bunkerima, snagama, naoružanju i zasjedama oko samog mjesta bilo je potpuno netačno, tako da su naše snage svugdje iznenađene, s tim što ih je neprijatelj dočekao gdje nije bilo predviđeno. Neprijatelj je bio pojačan sa Talijanima i sa tri bacača mina od kojih su dva bila teška. Pored toga, znajući za na-

Druga operacija bila je napad na voz na pruzi L. Jesenica — Javornik.⁴ U toj operaciji uništeno je 36 vagona i 2 lokomotive i zaplijenjena veća količina trafike i ostale robe. Pored toga zapaljeno je u vagonima oko 1 vagon metala za čišćenje i ostalih nama nepotrebnih stvari.

O obadvjema ovim operacijama podnijet je operativni izvještaj sa spiskom zaplijenjenog materijala koje je sigurno vaš štab već primio.

BUDUĆE VOJNIČKE OPERACIJE:

Izvršene su sve pripreme za napad na ustaško mjesto Dabar.⁵ Na izviđanju terena bili su svi komandanti i komandiri. Neprijatelj je dosta dobro utvrđen. Za uspješan napad bio bi hitno potreban top sa 20 granata koje bi upotrebili za razbijanje neprijatelja u zgradama. Svakako ne bi se trebalo mnogo trošiti, već bi nam top i granate trebale za buduće operacije. Ovo nam mjesto vrlo dobro može poslužiti kao baza za naše jedinice. U njemu može biti i partizanska bolnica. Na taj način proširila bi se oslobođena teritorija od Jezerana, Letinca i Stajnice preko Glibodola pa sve do pruge iza Dabra. Za akcije na pruzi Dabar može poslužiti kao odlična baza jer je vrlo blizu, a ima i hrane. Dakle molimo vas da naredite da nam se najhitnije pošalje top sa 20 granata. Sa tim granatama vršićemo i napad na želj. stanicu Javornik i razoružanje utvrđenih vaktarnica na pruzi što treba uskoro da uslijedi zajedno sa generalnim rušenjem pruge.

Kao buduća akcija trebalo bi da bude generalno rušenje pruge u Kapeli i razoružanje utvrđenih vaktarnica. Ovdje bi trebalo da učestvuju i kordunaške snage kojima bi trebalo staviti u zadatak da u isto vrijeme poruše prugu između stanice Vojnovac i Ogulina, zatim između Vojnovca i Plaškog. Snage brigade mogle bi rušiti između stanice Blata i Jesenica, zatim

pad, neprijatelj je skoncentrisao jedan dio snaga i četnike iz Vrhovina na pruzi kod velikog tunela i u padinama Goduše tako da su naše snage opasali s leđa koje su bile stegle obruč oko samog mjesta Zalužnice. Neprijateljska artiljerija i bacači mina iz Vrhovina tačno su obaviješteni o našim položajima i obasipali su nas žestokom vatrom. U 5.40 časova neprijatelju je stigla već i pomoć od Talijana od Otočca i Vrhovina, pored ostalog i 9 tenkova.

Kako se vidi naše snage pod teškim okolnostima morale su se blagovremeno povući i zahvaljujući tome što su se povukle još za vrijeme mraka i pod zaštitom sopstvenog oružja uspjeli smo se povući bez teških žrtava sa vrlo malo utrošene municije.“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 12/2. k. 800.)

⁴ Opširnije o akciji vidi tom, V, knj. 6, dok. br. 65.

⁵ O rezultatima napada na neprijateljske jedinice u Dabru vidi tom V, knj. 7, dok. br. 13 i 100.

Jesenica, Javornik, Rudopolje.⁶ Ujedno sa time uslijedilo bi razoružanje stanice Javornik i još nekih vaktarnica. Nešto ličkih snaga bilo bi potrebno kao pripomoć za rušenje oko Rudopolja. Pruga mora da se razruši temeljito tako da se saobraćaj kroz Kapelu zbilja onemogućí i zato bi rušenje trajalo duže vremena. Prekidanje pruge i rušenje na navedenom sektoru za Kordunaše potrebno je radi sprečavanja nailaska blindiranih vozova. Ako bi Kordunaši mogli dati više snaga mogla bi doći u obzir i želj. stanica Jesenica za razoružanje, naravno u tom slučaju ako nam se dodijeli top.

Bavljenje brigade u Škarama i okolini gdje mora čuvati ta sela od četnika nije preporučljivo. Za neke operacije koje treba izvoditi malo dalje nikada ne može ići cijela brigada već uvijek 2 bataljona moraju ostati da čuvaju teren da ne bi došli četnici. Neprijateljska špijunaža u ovom kraju je vrlo dobra i čim se izvrši ma kakav pokret odmah već to znade i neprijatelj. Čim se neka jedinica makne iz nekog sela tu odmah eto četnika. Konkretno: ovdje treba dovesti ličke snage da vrše zadatak čuvanja sela od četnika, tako da brigada može vršiti operacije kao pokretna jedinica u koju svrhu je i formirana. Inače brigada radeći na ovaj način gubi svoj značaj. Dana 28 ovoga mjeseca Talijani uz pomoć četnika napali su na selo Podum. Napad je bio praćen jakom artiljerijskom vatrom i gađali su šrapnelima. Dva druga su nam poginula i to zamjenik komandanta I. bataljona i jedan kurir. Naše snage su se morale povući, a zatim su opet zaposjele selo Podum koje i danas držimo. Dakle brigada treba da se oslobodi čuvanja teritorije, već to moraju da rade partizanske jedinice koje imaju taj teren pod svojom komandom. Molimo po svemu ovome potrebna uputstva.

U štab su se javili zamjenik komandanta brigade i komesara. Komesar brigade još je uvijek bolestan, ali nam je pisao da se nada da će skoro ozdraviti i doći k nama. Nastojaćemo da se od sada sav posao odvija brže i tačnije i da vam na vrijeme šaljemo izvještaje. Sada nam još pronađite jednog dobrog pisara i stvar će biti u redu. Za obavještajnog oficira štaba brigade predlažemo druga Milana Đumića dosadanjeg obavještajca našeg I. bataljona. On se već nalazi u štabu brigade i svojim radom pokazao se kao dobar. Molim da se isti imenuje vašom naredbom.

Za popunu brigade liudstvom potrebno je da Banija što prije pošalje oko 100 partizana od kojih pola bez oružia, ali treba svi da imaju vojničko odijelo. Od Banije za popunu nismo do sada primili svega nekoliko partizana. Isto tako neka

⁶ Vidi tom V. knj. 7. dok. br. 10, 26 i 27.

nam se od Kordunaške grupe pošalje još oko 50 partizana od kojih polovina bez oružja. Najbolja je popuna izvršena našeg I. bataljona „M.O.“⁷, jer III odred stalno šalje nove partizane, tako da taj bataljon danas ima oko 300 boraca. I. lički odred nije nam poslao ništa valjanih partizana za popunu II. bataljona „P. V.“,⁸ dok smo od Kordunaške grupe primili do sada oko 50 partizana za popunu III. bataljona. Odred Banije našem traženju za popunu ništa ne poklanja pažnje niti nam bar što odgovara po tome. U Banijskom bataljonu sada ima svega oko 175 boraca te molimo da im se naredi da nam hitno pošalju traženi broj partizana.

Top nam još jedanput molimo hitno pošaljite za napad na Dabar i na ostala mjesta. Ukoliko nam ga ne pošaljete mi ćemo svedjedno izvršiti napad, ali ćemo imati većih gubitaka.

Obavijestite nas o novostima, jer baš ništa ne znamo niti imamo radio da čujemo sami. Interesuje nas akcija proleterskih brigada, kao i svih ostalih naših odreda, pa nam to u najkraćim crtama javite.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
Otsutan

Komandant
Stevo Opsenica

⁹ P.S. Sanitetska služba je organizovana tako, da svaki bataljon ima svoga bataljonskog bolničara, koji pak sa svojim radom zadovoljavaju, kao i četni bolničari kojih imamo dva po četama.

Sanitetskog materijala nešto smo dobili od Part. bolnice u Drežnici, a veću količinu u akciji na voz, ali nam nedostaje jedna stručna osoba koja nam je neophodno potrebna i koja bi dobiveni materijal pravilno iskoristila. — Zato nam je preko potreban jedan ljekar. Još je uvijek veliki nedostatak u zavojima, sterilnoj gazi i jodu.

Još jedared napominjem, da nas artiljerija sa dvije strane tuče svakog dana i noći i ljudstvo se zamara sjedeći na položajima.

S.F. — S.N.

Komandant
Stevo Opsenica

⁷ „Marko Orešković“

⁸ „Pekiša Vuksan“

⁹ Tekst u originalu dopisan olovkom.

**PROGLAS OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA BANIJU OD
AVGUSTA 1942. POVODOM NEPRIJATELJSKE OFANZIVE
NA OSLOBOĐENU TERITORIJU¹**

NARODU BANIJЕ!

Opet su fašistički razbojnici zaposjeli slobodni teritorij Banije.² Sva ta razbojnička banda na čelu sa Nijemcima, ustašama i četnicima kao strvinari su se bacili da uguše narodnu borbu, da opljačkaju žetvu i ostala dobra koja je narod teškom mukom stvorio. Nakon zvjerskog napada na Kozaru gdje su se izjalovili planovi neprijatelja i gdje je hiljade tih zvijeri ostavilo svoje kosti, sručili su se na Baniju da otmu borbom sačuvanu narodnu muku, i krenu opet dalje na nova razbojstva, pljačku i silovanja nedužnog naroda. Nakon mjestimičnih borbi, od početka neprijateljske koncentracije pa do dana općeg napada, naši herojski partizani morali su se povući pred nadmoćnom silom i prebaciti se u pozadinu neprijatelja gdje mu iz dana u dan zadaju teške udarce.

Lukavo postupaju te zvijeri ovaj puta. Da bi ugušili narodnu borbu služe se pored nasilja i raznim lažima i obećanjima. Ulaguju se narodu hrvatskom pravoslavnom crkvom koju je „osnovao“ poglavnik. Vode sobom kao pse na lancu izrode srpskog naroda izdajnike četnike koji su se prodali krvnicima svog vlastitog naroda. Napregli su sve svoje snage da suzdrže svoje zvjerske nagone i da se naprave prijateljima naroda. Govore da su za njihova zlodjela krivi partizani i hoće tako da odvoje narod od njegove herojske oslobodilačke vojske. Misle ti pokvarenjaci, da je narod zaboravio kad su ga pred godinu dana klali odreda iako tada nije bilo ni jednog partizana. Ali ma kako lagali ma kako se pretvarali oni ne mogu, a da ne pokažu svoje pravo lice. Nemilosrdna pljačka koju vrše, odvođenje ljudi iz Starog Sela. Letovanaca, Borojevića, Goričke i drugih sela, zvjerstva ustaša u Goričkoj, ubijanje u Kobiljaku i drugdje, silovanje žena i djevojaka u Starom Selu i ostalim. jasno govore kakve su njihove namjere.

Narode Banije!

Ovaj napad samo je jedan od niza napada koje fašistički razbojnici vrše baš sada na mnogim frontovima. Oni su napre-

¹ Original (pisan latinicom, umnožen na geštetneru) u Arhivu V. I. I., reg. br. 44/17, k. 103 B.

² Vidi dok. br. 106 i tom V, knj. 5, dok. br. 112 i 124 i knj. 6, dok. br. 14 i 58.

gli sve snage da ostvare svoje paklene planove. Neprijatelj se žuri. Žuri se jer snage antifašističke fronte rastu iz dana u dan, žuri se jer će Druga Fronta biti otvorena još ove godine.³ Sovjetski narodi sa svojom nepobjedivom Crvenom Armijom besprimjernim herojstvom vode borbu ne samo za slobodu svoje socijalističke domovine nego i za slobodu svih slavenskih naroda, svih naroda Jugoslavije kao i svih potlačenih naroda Evrope i čitavog svijeta. U toj borbi uništava Crvena Armija zadnje snage fašističkih razbojnika. Ohrabreni borbom Crvene Armije dižu se porobljeni narodi Evrope u borbu protiv fašizma. „Nova Evropa“ koja je trebala da bude siguran i bogat plijen fašističkom okupatoru, pretvara se iz dana u dan u sigurnu i nemilosrdnu grobnicu fašističkim strvinarima. Sporazumom između SSSR-a i Velike Britanije te ugovorom i sporazumom sa Amerikom zadat je još jedan novi udarac i poraz fašizmu.⁴ Tim sporazumom se Engleska obavezala otvoriti još ove godine Drugi Front koji će ubrzati pobjedu nad fašizmom. Ovaj pakt i predstojeće otvaranje Drugog Fronta dokaz su borbenog jedinstva najvećih demokratskih snaga u svijetu SSSR, Engleske i Amerike. Istovremeno taj sporazum jasno govori svima da se ne može biti „prijatelj Engleske“, a služiti Hitleru i Musoliniju.

Svi pokušaji okupatora da uguše opravdanu borbu naroda Jugoslavije propali su. Propao je pokušaj okupatora da pomoću domaćih izdajica Pavelića, Nedića, Pećanca, Draže Mihailovića i ostalih raspiri bratoubilačku borbu naroda Jugoslavije i tako si olakša nesmetanu pljačku i gospodstvo nad porobljenim narodom. Hrvatski narod je prozreo podlu igru okupatora i nije se dao mobilizirati u borbu protiv bratskog srpskog naroda. Srpski narod je uvidio da su besprimjerna zvjerstva ustaša djelo okupatora i krvnika Pavelića. Isto tako je propao pokušaj okupatora da pomoću izroda srpskog naroda — četnika mobilizira srpski narod u borbu protiv hrvatskog naroda. Velikosrpska klika naišla je na odlučan otpor srpskog naroda, koji je već do sada nezapamćenim žrtvama u narodno-oslobodilačkoj borbi pokazao da je jedini pravi put do slobode borba sa bratskim hrvatskim i ostalim narodima Jugoslavije protiv tuđina i svih domaćih izdajica. Kada nije uspjelo ni jedno ni drugo, povezao je okupator izrode srpskog i hrvatskog naroda četnike i ustaše⁵ i organizirao ih protiv narodno-oslobodilačke borbe, protiv naših herojskih partizana i konačno protiv svih

³ Drugi front bio je otvoren 6. juna 1944. godine.

⁴ Vidi napomenu 2, dok. br. 90.

⁵ Riječ je o sporazumu ustaša i četnika (vidi tom V, knj. 5, dok. br. 24).

naših naroda. Ali ni taj trik nije okupatoru uspio. Jer protiv jedinstva narodnih izroda skovalo se je i jača se iz dana u dan borbeno jedinstvo srpskog, hrvatskog i ostalih naroda Jugoslavije u borbi protiv okupatora i domaćih slugu.

Srpski narode Banije!

Već više od godinu dana ti se herojski boriš protiv tvojih najvećih krvnika ustaša i krvnika Pavelića. Tebi je jasno da te je narodno-oslobodilačka borba spasila od potpunog istrebljenja. Ti si poslušao glas svojih najboljih sinova koji su te ispred slavne Komunističke Partije pozvali u borbu za spas golog života. U toj borbi ti si dao velike žrtve. Ti si podnio nečuvena zvjerstva. Ali si zato zadao neprijatelju teške udarce. Herojska partizanska vojska u kojoj se nalaze stotine tvojih sinova slomila je krvnička legla kao što su Čuntić, Majur, Budičina, Maja i uništila stotine tvojih krvnika. Oslobodivši veliki dio Banije uspjelo ti je obraditi polja i spasiti se od gladi. Svojom borbom ti si pomagao hrvatskom narodu Banije da uvidi da je narodno-oslobodilačka borba jedini put kojim se dolazi do slobode. Hrvatski seljaci osim par krvničkih sela nisu se dali zavesti od ustaša u bratoubilačku borbu protiv svoje seljačke braće Srba. Nema hrvatskog sela na Baniji kroz koje nije prošla partizanska vojska. Sve više Hrvata stupa u partizanske redove. Kuje se borbeno jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda na Baniji.

I sada kad je dan tvoje pobjede bliže nego ikada neprijatelj se nada da ćeš klonuti. Ostavivši ostale dijelove, sakupio je jaku vojsku da te zaplaši i baci na koljena, dok istovremeno u Bosni gubi za redom Ključ, Glamoč, Livno, Bugojno i ostale, a i na većini ostalih sektora nalazi se u defanzivi.

Podmuklim trikovima hoće da te odvoji od tvoje partizanske vojske koja te je spasila od uništenja. Htio bi da te namami u Pavelićevu vojsku koja te već godinu dana pljačka i ubija, hoće da se boriš protiv svoje braće diljem naše zemlje, da se boriš protiv Crvene Armije, koja se bori za slobodu svih porobljenih naroda. Hoće da povjeruješ četnicima, najgorim svojim izrodima koje pamtiš. Kao da ti ne vidiš da su ti nitkovi zaboravili hiljade tvojih poklanih očeva, majki, braće, sestara i nevine djece, koji vape za osvetom. Kao da ti možeš zaboraviti pokolje Srba u Hađeru, glinskoj crkvi, Grabovcu, Petrinji, Kostajnici i drugdje, kao da možeš zaboraviti poklanu i ponajlenu Komogovinu, Pastušu, Jabukovac, Šušnjar, Gradac, Šegestin i ostale. Odvodeći te na prisilni rad i u Njemačku hoće da iscrpe tvoje posljednje snage i da te odvoje od najmilijih, koji ostaju na milost i nemilost fašističkim zlotvorima.

Uzalud su sva njegova nastojanja, jer ti znaš, da je svaka pa i najmanja usluga neprijatelju udarac samome tebi.

Zato ne malaksaj srpski narode. Napregni sve svoje snage. Sagledaj sve varke i prevejanost neprijatelja i prezri njegovo lažno prijateljstvo. Dan pobjede je blizu. Zajedno sa bratskim hrvatskim narodom još oštrije, još smjelije stupaj u borbenim redovima narodno-oslobodilačke borbe, jer je to jedini put tvoga oslobođenja.

Hrvatski narode Banije!

Istodobno dok tvoji izrodi ustaše i krvnik Pavelić već godinu dana kolju nedužnu tvoju braću Srbe, ti isti razbojnici tebi zadaju iz dana u dan sve teže udarce i traže od tebe sve veće žrtve. Mnogi od tvojih zavedenih sinova dali su svoje živote u borbi protiv slavne partizanske vojske u kojoj se bore za tvoju slobodu najbolji hrvatski sinovi. Mnogo tvojih sinova poginulo je u borbi protiv bratske slavenske Crvene Armije, a i nove koji tamo odlaze čeka ista sudbina. Tvoju žetvu, tvoj trud i muku Pavelić za račun svojih gospodara nemilice pljačka.

A što će hrvatski narod za sve to dobiti? Kakva ga budućnost čeka?

Tuđinske sluge ustaše za račun svojih gospodara u stanju su da učine sve da uguše opravdanu narodno-oslobodilačku borbu. Oni su dozvolili i sami pomažu stvaranje četničkih bandi, od kojih je hrvatski narod toliko prepatio i koje pod vodstvom velikosrpske klike Nedića, Pećanca, Ljotića, Draže Mihailovića i ostalih već odavno bruse noževe za pokolj nedužnog hrvatskog naroda. U borbi protiv narodno-oslobodilačkog pokreta ustaše i četnici su jedinstveni, jer pobjeda narodne stvari znači uništenje i jednih i drugih, ali kao što je ustašama cilj istrebljenje srpskog naroda, tako je četnicima cilj istrebljenje hrvatskog naroda. Iz straha pred silnim poletom narodno-oslobodilačke borbe i po nalogu okupatora ujedinili su se ti razbojnici, ali i dalje svaki za sebe gaji svoje paklene planove. Oni su sluge okupatora i služe njegovim planovima. Okupator ih drži u svojoj ruci i upotrebljava kako mu kada odgovara. I kao što je dosada pomoću ustaša klao Srbe, on je spreman sutra pomoću četnika klati Hrvate. To je pakleni plan tuđina za uništenje naših bratskih slavenskih naroda.

Zar ti hrvatski narode nije providna ta igra okupatora? Zar ti sporazum ustaša i četnika ne govori jasno kakva te sudbina čeka?

Ti se nisi dao povesti u bratoubilačko klanje nedužne tvoje braće Srba. Mnogi od tvojih sinova već su stupili u redove

Narodno-Oslobodilačke Partizanske Vojske. Nastavi smjelo i odlučno tim putem.

Ne dozvoli odlazak tvojih sinova u razbojničku Pavelićevu vojsku.

Nedaj ni zrna žita, nedaj svoju muku fašističkim razbojnicima.

Stupaj u redove Narodno-Oslobodilačke Partizanske Vojske.

Put tvoje slobode je put bratstva i borbenog jedinstva sa bratskim srpskim narodom.

Živjelo borbeno jedinstvo Srba, Hrvata i Muslimana!

Živjela narodno-oslobodilačka borba!

Živjela herojska Narodno-Oslobodilačka Partizanska Vojska!

Živio savez moćnih naroda S.S.S.R., Engleske i Amerike!

Živjela nepobjediva Crvena Armija!

Živio naš veliki drug Staljin!

Dolje okupatori i njihove sluge ustaše i četnici!

Mjeseca augusta 1942. g.

Okružni Komitet
Komunističke Partije Hrvatske
Banije

BR. 125

PISMO IVE LOLE RIBARA OD 1. SEPTEMBRA 1942. CENTRALNOM KOMITETU KPH I GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O AKCIJAMA I REORGANIZACIJI ŠTABA 2. OPERATIVNE ZONE¹

1. IX. 42.

HRV. ČAČI I GLAVNOM ŠTABU.—

Dragi drugovi!

Primio sam pismo druga Vlade (politkoma Gl. Štaba) od 16. VIII.² kao i prepise naredaba u vezi sa II Zonom koje mi je poslao. Žurim da vam odgovorim o najbitnijem, jer se nadam da ćemo se uskoro usmeno videti i pogovoriti.

Stanje u II operativnoj Zoni bilo je gotovo potpuno nesređeno, kao što sam vam zadnji put već pisao.³ Štab na čelu

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H 11/453—454.

² Vidi dok. br. 107.

³ Vidi mikrofilm u Arhivu V. I. I., H 11/445—446.

sa Stipom i Parmačom — koga je postavio vaš delegat drug Seljo⁴ — ograničio je svoju aktivnost potpuno na usku istočnu periferiju Zone (Mosl. G.) i sve što je pored toga učinio bilo je to da je poslao dve grupe od po tri partizana, jednu na Kalnik a drugu na Ivanšćicu, i to ne upućujući ih *ni na koga*. Za to vreme pokret je rastao u trouglu Žumberak — Kupa — Sava, gde je izrastao domaći bataljon od 150 ljudi;⁵ njega je uskoro pojačao Kordunaški bataljon koga ste vi poslali na čelu s drugovima Čortom i Balašom, tako da su se snage Žumberačko-pokupskog odreda popele na preko 300 boraca. To je bilo dovoljno za prve zamašnije akcije: napade na Kalje, Leskovac, Zdenčinu, komunikacije i Transporte neprijatelja i čišćenje terena prema slov. granici. Ove akcije ustvari označavaju i prenošenje Ustanka na Zagrebačku zonu. Iza njih, uz pomoć daljih kordunaških pojačanja koja ste uputili, došlo je do uspešnih napada na Pisarovinu i — zadnjih dana — na Jastrebarsko, tako da je čitava ova oblast danas obuhvaćena požarom partizanskih borbi. — To vam je, u najkraćim crtama, istorijat razvoja borbi u ovim krajevima, a detalje ćete videti iz izveštaja koji će vam ovih dana poslati Štab II Zone.

... morao sam doneti odluke koje su se nametale. Te odluke su sadržane u mojoj Zapovijedi br. 1⁶ koju vam dostavljam u prilogu (potpisana je mojim užičkim i partizanskim pseudonimom Pavlović a ne partiskim). Iz nje ćete videti da sam za komandanta Zone postavio druga Stevu Verdića,⁷ koga dobro znaju drugovi Vlado doktor⁸ i vaš komandant.⁹ Drug Stevo je bio član našeg (Čaćinog)¹⁰ vojnog aparata, a neke funkcije iz istog koje su baš u skladu sa *specijalnim* položajem u II Zoni, t.j. rad u Domobranstvu, nastaviće da vrši i dalje. Sa drugom Stevom II Zona dobiće bez sumnje sposobnog komandanta. Za politkoma postavio sam druga Marka B.: prirodno, i bez vaše napomene raspitao sam o njegovoj prošlosti.

... Za zamenika komandanta Zone i komandanta Žumberačkog odreda postavili smo druga Miška Breberinu, koji je kao kom. bataliona došao s drugom Čortom iz Korduna i pokazao se inicijativnim i sposobnim u dosadanim borbama na ovom terenu. Drug Čort je poginuo na putu od Kupe do Žumberka:

⁴ Franjo Ogulinac

⁵ Odnosi se na bataljon „Josip Kraš“ (tom V, knj. 5, dok. br. 95 i knj. 6, dok. br. 21).

⁶ Zapovijest je napisana 25. avgusta 1942 (tom II, knj. 5, dok. br. 143).

⁷ Ivan Krajačić Brko

⁸ Popović

⁹ Ivo Rukavina

¹⁰ Centralnog komiteta KPJ

istraga je pokazala da je to, nažalost, bilo njegovom krivicom...¹¹

Po mome shvatanju, drugovi, jedan od uzroka dosadanjeg slabog razvitka pokreta u II Zoni bilo je i naše neshvatanje specijalnosti uslova i zadataka u toj zoni. Ona je, naime, dosta različita od ostalih vaših zona: 1) čisto je hrvatska, 2) u nju spadaju gradovi Zagreb, Varaždin itd. i glavne komunikacije okupatora, 3) prilikom postavljanja zadataka u njoj ne može se sve svesti samo na čisto partizanske odrede, već treba formirati i diverzione i polupartizanske grupe, 4) rad među oficirima i vojnicima Domobranstva u ovoj Zoni je bitan deo naše aktivnosti i u datom trenutku može imati odlučujuću važnost. O svim ovim momentima vodili smo računa, kako prilikom postavljanja Štaba Zone (u kome moraju biti ljudi koji su već ušli u razne specijalne probleme ovog terena), tako i u radu. Aktivnost prvih diverzionih grupa u Prigorju i Zagorju) izbacivanje vozova kod Pušća-Bistre, likvidacija šefa tajne policije za Zagorje Keinratha itd.), kao i uvlačenje članova mačkovske zaštite u ove diverzione grupe, pokazuje već prve rezultate i put za narastanje domaćeg part. pokreta u Zagorju. — A svim tim najrazličitijim oblicima naše oružane aktivnosti treba da rukovodi Štab II Zone.

Pored toga ima niz osetljivih političkih problema: naročito ove prve veće akcije važne su i zbog toga što se njima vojnički i politički naši partizani predstavljaju ovdašnjem hrvatskom stanovništvu. U tom pogledu morate Kordunašima kojima je stran ovaj teren davati stroga uputstva. Ovde je važna svaka sitnica i treba više no drugde paziti na politički efekat naših akcija. — Među ostalim: nije zgodno kad „Sl. Jug.“¹² jučer javlja da su Kordunaši osvojili Pisarovinu. Pre svega, tu su bili i Kordunaši i domaći Žumberčani koji su pored prvih 150 ljudi za zadnjih mesec dana mobilisali još 3—4 nove hrvatske čete. A drugo, nije li važno baš pokazati da se radi prije svega o Ustanku domaćeg življa i domaćim partizanima, kojima su u pomoć došla njihova braća s Korduna? Na takve stvari treba obratiti pažnju.

Odlično je što ste poslali 700 Kordunaša na ovaj teren.¹³ Oni su već stigli i učestvuju u akcijama. Ako možete, šaljite još snaga: na prvom mestu, ovde mi možemo zadati najteže udarce neprijateljskim komunikacijama, a zatim naša ofanziva ovde kvari planove neprijatelja u vezi s ofanzivom na Grmeč i Kordun.

¹¹ Poginuo je 19. jula 1942 (tom V. knj. 5, dok. br. 108).

¹² Radio-stanica „Slobodna Jugoslavija“

¹³ Odnosi se na jedinice 1. kordunaške (4. NOU brigade Hrvatske). Vidi tom V, knj. 6, dok. br. 45 i 56.

S obzirom na vojnu i političku važnost akcija u trouglu Kupe — Save — Gorjanci a i na moj nameravani sastanak s drugom Bevcom¹⁴ i Sl. Čačom,¹⁵ ovih dana gledaću na svaki način da odem na teren i na licu mesta pomognem drugovima. Sa mnom će ići i drug komandant Stevo, dok je drug Marko već tamo.

Inače, ovde se politički položaj razvija i postaje sve nape-
tiji. Sa dolaskom generala Loehra, Befehlshabera za Süd-Ost,¹⁶
Nemci ustvari preuzimaju potpuno faktičku vlast u Hrvatskoj.
Ovo izaziva nov talas negodovanja, koji počinje da zahvaća i
izvesne ustaške redove. Akcije partizana sve su popularnije. U
takvom je položaju od neprocenjive važnosti da vi imate ovde
jedno dobro Poverenstvo.

Drug Brzi i Slavko (profesor) napokon su se javili. Slavko
je kod njih, u III Zoni. Poručio sam im da hitno dođu da se
vide sa mnom. Tako bismo ipak imali ovde Poverenstvo:
Slavko—Konsp.¹⁷—Marko i Štab II Zone. No, to još nije gotovo,
a da i jeste ne bi značilo da ne treba slati pojačanja u kadro-
vima. Naprotiv.

Molim Vas, drugovi da drugovima Stipi i Parmaču i vi sa
svoje strane potvrdite razrešenje od dužnosti i date nove funk-
cije...

Štabu II Zone skrenuo sam pažnju na potrebu što uže veze
s vama. Ta veza treba da ide preko Štaba Kordunaške Grupe.
a preko II Zone imaćete i najbolju vezu i za ljude i poštu sa
Poverenstvom u Z. — Ovih dana svakako ćete dobiti izveštaj
Štaba Zone, a i ja ću vam se javiti još pošto dođem na teren.

Ima mnogo problema, organizacionih i političkih, o kojima
bih želeo da govorim s vama. Nadam se da ćemo imati tu pri-
liku kad se, posle obilaska Žumberka¹⁸ i druga Bevca, budem
— ako se ništa iznenadno ne promeni — vraćao u VŠ. Svakako
ću tad naići do vas. Ako me nešto u međuvremenu spreči, pi-
saću vam opširno.

Što se tiče stvari u II Zoni, možete shvatiti da je moja
uloga završena i uspostaviti direktnu vezu s njenim Štabom.

Drugarski vas pozdravlja

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Fisher¹⁹

¹⁴ Edvard Kardelj

¹⁵ Centralni komitet KP Slovenije

¹⁶ Komandant za Jugoistok

¹⁷ Konspirator (Dragutin Saili)

¹⁸ Vidi dok. br. 130.

¹⁹ Ivo Lola Ribar

**IZVJEŠTAJ NOP ODREDA BANIJE OD 1. SEPTEMBRA 1942.
ŠTABU 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE
O ISHRANI U ODREDU I ORGANIZACIJI SANITETSKE
SLUŽBE¹**

ŠTAB N.O.P.O. BANIJE
Dne 1. IX. 1942

ŠTABU I OPERATIVNE ZONE.

Dostavlja se Naslovu izvještaj o

- 1) Kvaliteti i način ishrane odreda
- 2) Stanje obuće i odjeće u odredu
- 3) Organizacija sanitetske službe.

1) Kvaliteta ishrane odreda: Hrana se sastoji od kruha, mlijeka, variva i mesa. Za doručak imadu partizani mlijeko ili supu, za ručak varivo od graha, graška ili krumpira sa goveđim mesom ili rjeđe sa svinjskim ili ovčijim. Za večeru isto što i za ručak i to svježe kuhano. Svakog jela imade dovoljno. Pored spomenutog dobivaju partizani raznog voća. dok rijetko kada dobiju i tjesteninu.

Kruh je do ovogodišnje žetve bio od kukuruznog brašna, dok je poslije žetve od ovogodišnjeg pšeničnog brašna. Kruh se peče po bataljonskim i seoskim pekarama. Svaka četa imade svoju kuhinju, svog komesara za ishranu, dok se za ishranu čitavog bataljona brine ekonom bataljona, a za ishranu odreda kao i za druge potrebe, intendantura Banije. Za sve živuće namirnice, osim za kruh, brinu se ekonomati tako, da se obrate na pojedine seoske nar. osl. odbore, pa preko njih dobavljaju sve potrebno za ishranu, dok o samoj raspodjeli za direktno kuhanje vode računa sami komesari za ishranu u pojedinim četama. Kruh se peče iz spremljenih žitnih zaliha.

Rezervna hrana se sastoji od kukuruze, nešto pšenice i nešto sušenog mesa sa malim količinama šećera i ulja. Imademo neke male zalihe masti, koju smo spremili tijekom zime. Naše zalihe brašna za kruh, naime žita, su tolike, da bi odred mogao da se snabdijeva sa kruhom do dva mjeseca dana ne računajući nikakav priliv novih rezervi. Masti bi nam dostajalo isto za

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 10 7. k. 1614.

dva mjeseca, dok soli imademo dosta za šest mjeseci. Šećer i ulje imademo za bolesnike i to u neznatnoj količini.

Sva ta zaliha hrane je spremljena u zemunice po sektorima svih bataljona i to na više mjesta.

Mogućnost za pribiranje novih količina hrane je slaba. budući su neki krajevi posve od neprijatelja opljačkani. Mi smo prigodom ovogodišnje žetve prikupili nešto pšenice, dok drugu hranu nijesmo spremali. Sve živežne namirnice do sada nam je davalo selo i to grah, grašak, krumpir i voće. dok smo kruh trošili iz zaliha.

2) Stanje obuće u odredu je slabo. Imade oko 40% partizana, koji su ili bosi, ili vrlo slabo obuveni. Isto tako stoji stvar i sa odijelom. Dosta boraca ide u civilnom i to često vrlo trošnom odijelu. Mi imademo svoju odredsku postolarsku i krojačku radionicu. koja u redovitim prilikama, mislimo kad je istoj rad zbog neprijateljske neaktivnosti osiguran, radi i popravlja obuću našem odredu. Imademo i svoju kožarsku radionicu, koja sama učinja kožu od zaklanog blaga i istu kožu upotrebljavamo za obuću. Kako naša kožara nema dovoljno sredstava za propisno učinjanje i dovoljno potrebnih u tu svrhu sastojaka, to nije ta koža najbolje kvalitete, pored toga što i svojom malom kvantitativnošću ne može da zadovolji sve naše potrebe. Međutim, kad bi sve naše radionice imale dosta vremena i mira da mogu razviti puni kapacitet svoje aktivnosti. naš odred bi za svoje potrebe imao dosta i obuće i odjeće.

3) Naš odred imade jednog liječnika, jednog studenta medicine, sedam bolničarki i oko dvadeset bolničara. Liječnik se nalazi već dulje vremena u Grmeču. student medicine je upravnik naše banijske bolnice u Grmeču, 4 bolničarke su također u bolnici u Grmeču, 3 bolničarke su u našoj ambulanti, koja je privremenog karaktera. u Petrovoj Gori. na terenu III. bataljona K.P.O., dok su ostali bolničari podijeljeni po jedinicama, kao četni i bataljonski bolničari.

Bolnica u Grmeču imade oko 40 težih ranjenika, dok ambulanta u Petrov. Gori imade 32 bolesnika. Nekoliko težih ranjenika leži u centralnoj bolnici u Petrovoj Gori, bolnici Grupe K.P.O. U svim ovim bolnicama i ambulanti se bolesnici nalaze u drvenim barakama. U projektu je izgradnja jednog paviljona na Grmeču, koji bi odgovarao higijenskim uslovima.

Svaka naša četa imade svog bolničara, koji putuje sa četom i to stalno tako, da odmah poslije i za vrijeme akcija, prije ranjenika na licu mjesta. dok svaki bataljon ima svog bataljonskog bolničara, koji vrši svoju dužnost na takozvanim bataljonskim previjalištima. Svaki bolničar u četi ili bataljonu imade sa sobom samo najnužniji materijal za prvu pomoć i to

vrlo oskudan. Isti bolničari su jedva dorasli i tom poslu pružanja prve pomoći i previjanja.

Što se tiče sanitetskog materijala i lijekova, mi stojimo vrlo slabo. Nemamo ni najnužnije, jer ne možemo da nabavimo, a kod ratnog plijena nikada nam u ruke ne padne sanitetski materijal. Javljaју se teškoće radi zavojnog materijala i lijekova tako, da se radi zamatanja ranjenih moramo obratiti na odbore, da nam pomognu raznim platnom i rubljem. Radi čestog provaljivanja neprijatelja na naš oslobođeni teritorij imamo mnogo muke sa našim ranjenim drugovima, pa smo teže ranjenike uputili u Bosnu, dok smo one drugove, koji su lakše ranjeni i bolesni, smjestili sada u ambulantu III. bataljona K.P.O. Vrlo je otežano snabdijevanje naših bolnica sa hranom i drugim materijalom zbog daljine i ugroženih u posljednje vrijeme puteva, kao prelazi preko Une za bolnicu u Grmeču. Kako se momentano nalazi neprijatelj na Baniji, to smo evakuirali sve naše bolesnike i smjestili ih na teritorij Grupe K.P.O., to jest one, koji su, dok smo bili na Baniji, bili u kućnoj njezi ili u ambulantama.

Kako je neprijatelj sada zauzeo naš teritorij, to prijeti opasnost, da će mnoge naše zemunice otkriti i opljačkati svu zalihu kukuruza i pšenice, kao i druge živežne namirnice. Po nekim znacima, neke zemunice je već pomoću domaćih izdajica... pronašao i opljačkao.

S.F. — S.N.

(M.P.)

BR. 127

PROGLAS POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU OD SEPTEMBRA 1942. GODINE¹

HRVATSKOM I SRPSKOM NARODU DALMACIJE!

Hrvatski i srpski narode!

Prošlo je već godina dana što naša Dalmacija krvari iz dana u dan rastrgana pod jarmom naših vjekovnih neprijatelja talijanskih osvajača i njihovih slugu ustaša. Na poziv naše hrabre Komunističke Partije Hrvatske hrvatski i srpski narod

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 51/17, k. 103 B.

u Dalmaciji započeo je po selima i gradovima herojsku borbu protiv tuđinskih osvajača. Najbolji sinovi i hrvatskog i srpskog naroda stupali su i stupaju u Narodno-oslobodilačku Partizansku i Dobrovoljačku Vojsku, da se s oružjem u ruci u zajednici sa svojom braćom iz svih zemalja Jugoslavije bore pod komandom Vrhovnog Štaba Narodno-oslobodilačke Partizanske i Dobrovoljačke Vojske protiv tuđinskih osvajača i njihovih slugu ustaša i četnika. Iako se u toj borbi ujedinjuje cio narod, iako se u Narodno-oslobodilačkim Odborima i našoj partizanskoj Vojsci bore i rade i Hrvati i Srbi, pristaše i funkcioneri Hrvatske Seljačke Stranke, Samostalne Demokratske Stranke, te jugoslovenski nacionalisti, ipak vodstva tih stranaka nisu pošla putevima svog naroda. Dok je gotovo sav hrvatski narod u Dalmaciji okupljen u Jedinstvenom Narodno-oslobodilačkom frontu, a napose u Splitu, Šibeniku, Braču, Hvaru, u Sjevernoj Dalmaciji, Makarskoj, te u drugim krajevima Dalmacije, dok se on masovno bori protiv porobljivača naše domovine i ustaša rušeći ceste, mostove, komunikacije, uništavajući neprijateljsku imovinu, ubijajući i izgoneći ustaše, dotle vodstvo Hrvatske Seljačke Stranke ne samo da izdajnički šuti i gleda kako neprijatelji razbijaju i prodaju našu hrvatsku Dalmaciju, nego čak surađuje sa okupatorima kao što je to otvoreno učinio Paško Kaliterna. Vodstvo Hrvatske Seljačke Stranke nije pošlo putevima hrvatskog naroda, putevima većine svojih pristaša i funkcionera u Dalmaciji. Jedan dio tog vodstva izdao je prešavši otvoreno ustašama ili ušavši u ustaški sabor, ili surađuje sa talijanskim okupatorima, a drugi dio sputava narodnu borbu time, što ne poziva narod na borbu, što ne poduzima ništa protiv okupatora i krvave ustaške vladavine, nego naprotiv sprečava svoje funkcionere i pristaše da ulaze u Jedinstveni Narodno-oslobodilački Front. Ugledni članovi tog vodstva Krnjević, Košutić, Šubašić, Jukić sjede sa ostalim kukavicama i izbjeglicama u samozvanoj izbjegličkoj jugoslovenskoj vladi u Londonu. Član te vlade, te podle grupe izdajica, je i Draža Mihailović koji pomoću Jevđevića, Birčanina, Novaković Longa, Urukala i pokvarenih jugoslovenskih oficira u Splitu osniva četničke bande te ih šalje u Knin, Zagoru, Sjevernu Dalmaciju. Te četničke bande Draže Mihailovića surađuju sa tuđinskim okupatorom i imaju cilj da odvrate srpski narod od borbe protiv okupatora i da ga natjeraju u borbu protiv naših partizana. Ta samozvana izbjeglička velikosrpska vlada, u kojoj surađuju članovi vodstva HSS, ima cilj, da opet zajaši na grbaču naroda Jugoslavije, a napose hrvatskog naroda. Ta podla grupa izdajica i kukavica u kojoj sjede gospoda iz vodstva HSS, ne može u zemlji da se osloni ni na koga drugoga nego na Nijemce, Talijane, ustaše i četnike i zato s njima sklapa sporazume. Ta

izbjeglička samozvana velikosrpska vlada, ti lažljivci i prevarednici, među kojima sjede gospoda iz HSS raskrinkana je već pred narodom radi svog kukavičluka i svoje saradnje sa okupatorom i ustašama preko svog ministra Draže Mihailovića, ali ona nastoji da zavara međunarodnu javnost sa svojom tobožnjom borbom protiv okupatora.

Hrvatski i srpski narode Dalmacije!

Izdajnici hrvatskog naroda ustaše te izbjeglička samozvana jugoslovenska vlada u Londonu pomoću svojih četnika pokušavaju sada da izvrše mobilizaciju samo zato, da bi se mogli boriti protiv naše Narodno-oslobodilačke Partizanske i Dobrovoljačke Vojske. Zar ti izdajnici naroda, ti tuđinski slugi, imaju pravo da pozivaju bilo kojeg sina hrvatskog ili srpskog naroda u svoju banditsku vojsku? Pozivati naš narod na oružje ima pravo samo naša Narodno-oslobodilačka Partizanska i Dobrovoljačka Vojska, koja je dala nebrojene žrtve za slobodu domovine, koja se jedina bori protiv neprijatelja, protiv tuđinskih osvajača našega naroda, koja jedina učestvuje u borbi protiv Njemačke i Italije zajednički sa našim saveznicima. Naša Narodno-oslobodilačka Vojska jedina je moćna sila, jedina vojska sastavljena od naših naroda, na koju se mogu osloniti svi naši saveznici Sovjetski Savez, Velika Britanija i Sjedinjene Države Amerike. Samo naša se vojska borila i bori za bratstvo, za slogu svih naroda Jugoslavije i jedina ima pravo da okupi u svoje redove sve borce za slobodu bez obzira na nacionalnu i vjersku pripadnost. Dužnost je svakog rodoljuba da stupi jedino u našu slavam ovjenčanu Narodno-oslobodilačku Vojsku.

Hrvatski i srpski narode u Dalmaciji!

Sada, u vrijeme kada naša Narodno-oslobodilačka Partizanska i Dobrovoljačka Vojska počinje sa oslobođenjem sela i gradova u Dalmaciji, treba i ti da se u čitavoj pozadini oslobođenoj i neoslobođenoj što čvršće okupiš u Jedinistvenom Narodno-oslobodilačkom Frontu oko svojih Narodno-oslobodilačkih Odbora. Sav narod u pozadini treba usmjeriti za naš Narodno-oslobodilački Front, jer sam narod mora da napregne sve snage za svoje oslobođenje. I vi funkcioneri HSS nemojte polaziti putevima izdajice Paška Kaliterne, nego pođite putevima hrvatskog naroda, putevima onih funkcionera u Splitu, na Braču, u Sjevernoj Dalmaciji, Makarskoj i drugdje koji su postali pravi borci Jedinistvenog Narodno-oslobodilačkog Fronta. U borbi za slobodu naroda povedite se za njima i vi, funkci-

oneri SDS i jugoslavenski nacionalisti. I vi drugovi komunisti budite i nadalje prvoborci za narodnu slobodu, borci naše partizanske vojske, uvijek spremni da dajete živote za slobodu svog naroda i naše napaćene Dalmacije.

Hrvatski narode u Dalmaciji i Ti si naročito ugrožen u svome nacionalnom opstanku. Dok te na jednu stranu nastoje uništiti i odnaroditi talijanski osvajači, na drugu te stranu krvavi ustaše u sporazumu sa četnicima i gospoda iz vodstva HSS, što sjede u samozvanoj izbjegličkoj vladi, uručuju velikosrpskim četnicima popa Đujića i Draže Mihailovića. Ta velikosrpska izdajnička vlada i ti velikosrpski četnici spremaju se da uspostave velikosrpsku vladavinu, koja bi uništila hrvatski narod. Zato ti hrvatski narode listom ustaj u borbu za svoju slobodu, stupaj u našu partizansku vojsku, stvaraj oružano bratstvo sa srpskim i drugim narodima Jugoslavije, jer samo tako možeš spasiti svoj nacionalni opstanak.

Srpski narode u Dalmaciji! Danas se s našim partizanima bore braća Srbijanci i Crnogorci, a ustaški saveznici četnici govore ti da smo mi ustaše. Odbaci te lažove i besramnike, koji su se ujedinili sa krvnicima srpskog naroda ustašama! Odbaci predstavnike izbjegličke vlade u Londonu Dražu Mihailovića, Birčanina i druge, koji te vode u bratoubilačko klanje! Odbaci tu samozvanu izbjegličku vladu, koja te je napustila, kad su te klali krvoloci ustaše.

Hrvatski i srpski narode u Dalmaciji! Pobjedonosna Crvena Armija polazi u ofanzivu i uništava posljednje divizije Hitlera i njegovih pomagača. Ona je dovela Hitlerovu ratnu mašinu na rub propasti. Saveznici spremaju drugi front u Evropi i nije daleko čas kada će fašistički zločinci biti poraženi i primorani da odgovaraju za nezapamćene zločine. Narodi Jugoslavije moraju napregnuti sve sile, da ubrzaju čas svog oslobođenja i ometu fašističku zvjer, da u svojim smrtnim trazajima ne napravi još strašnije zločine. Hrvatski i srpski narod mora u zajednici sa ostalim narodima Jugoslavije da se čvrsto ujedini u svetom ratu za čišćenje naše napaćene zemlje od zavojevača i njihovih slugu ustaških krvnika i velikosrpskih četničkih bandita. Naša neravna i žestoka borba urodit će plodom i već se nazire zora slobode i srećnijeg života slobodnih i ravnopravnih naroda Jugoslavije.

Svi u Narodno-oslobodilačku Partizansku i Dobrovoljačku Vojsku!

Živjelo oružano bratstvo Hrvata i Srba i svih naroda Jugoslavije!

Živjela naša hrabra Narodno-oslobodilačka Partizanska i Dobrovoljačka Vojska, jedini borac za slobodu svih naroda Jugoslavije!

**Živjela nepobjediva Crvena Armija!
Živjeli naši saveznici Sovjetski Savez, Engleska i Amerika!
Živio jedinstveni Narodno-oslobodilački Front u Dalmaciji!
Živjela Komunistička Partija, predvodnik naroda u borbi
za slobodu!**

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Početkom septembra 1942 g.

**POKRAJINSKI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE
ZA DALMACIJU**

BR. 128

**IZVJEŠTAJ AGITACIONO-PROPAGANDNOG ODJELJENJA
CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 6. SEPTEMBRA 1942.
CENTRALNOM KOMITETU O RADU ŠTAMPARIJE, ORGA-
NIZACIJI PROPAGANDNOG RADA I IZDAVAČKOJ DJE-
LATNOSTI¹**

**AGITPROP CENTRALNOG KOMITETA
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE
Br. 31/42**

Dne 6. IX. 1942.

Drugarskom

CENTRALNOM KOMITETU K.P. HRVATSKE

IZVJEŠTAJ BR. 1

Dragi drugovi,

šaljemo vam izvještaj Agitpropa C.K. za drugu polovicu mjeseca kolovoza.

1. Organizacija.

Proveli smo reorganizaciju čitavog rada Agitpropa C.K. Uredili smo administraciju Agitpropa, sredili arhiv kako materijala kojega mi izdajemo, tako i materijala propagande koga

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H 11/459—462.

prima ovaj Agitprop, te neprijateljske propagande. Organizirali smo biblioteku. Reorganizirana je radio-služba, koja na-
žalost radi nedovoljnog materijala radi samo od vremena do
vremena. Otpočeli smo s radom na štampariji. Njen kapacitet
je dnevno, tj. u 24 sata, najmanje 5.000 stranica. Taj bi ka-
pacitet štamparije omogućio štampanje gotovo svih naših izdanja,
ako u najskorije vrijeme dobijemo dovoljnu količinu slova i
slagarskog osoblja. Pri današnjem stanju materijala s kojim
raspolažemo moći ćemo štampati samo tjednik.

Napravili smo inventar svih rezerva materijala Agitpropa.
Prema proračunu, uzimajući u obzir prosječnu dosadašnju iz-
davačku aktivnost, pa i veću, mi imademo materijala (u glav-
nom papira) za unaprijed 4 mjeseca. Materijal je velikim di-
jelom spremljen u zemunicama. Ipak bi kod eventualnog
povlačenja transport strojeva i materijala bio vrlo težak, te
stoga predlažemo da se za naše potrebe odrede stalno dva do
tri konja ili mule s dobrim samarima, koji bi bili uvijek nama
na raspoloženju, a koji bi u međuvremenu vršili eventualno
poslove u najbližoj blizini naše tehnike. Molimo vas da se u
tom pogledu obratite na Glavni Štab da izda potrebna na-
ređenja.

Osoblje Agitpropa C.K. broji 20 drugova od kojih je 9
članova Partije, 2 kandidata dok su ostali nepartijci. Organi-
zirane su dvije partijske ćelije i to: ćelija Agitpropa C.K. i
tehnike Agitpropa C.K. Kandidatska grupa još nije organi-
zirana.

Sam rad čitavog Agitpropa razdijeljen je na slijedeći
način:

1. Redaktori: Ivo, ² Stari. ³ Otmar, ⁴ Leo ⁵	5. Daktilografi, umnožava- nje: Vera, ⁷ Nada, ⁸ Katica, Milan
2. Nastavnici u kursu: Čiko, Ivo, Stari, Otmar	6. Radio-služba: Leo, Lolika, ⁹ Milan, Vera
3. Tehnika: Otmar	7. Ilustracije: Hubert ¹⁰
4. Korespondencija, arhiv, ekspedicija: Katica ⁶	

² Vejvoda

³ Josip Đerđa

⁴ Kreačić

⁵ Mates

⁶ Bukvić

⁷ Jurić

⁸ Drakulić

⁹ Poljiček

¹⁰ Kruljac

8. Tipografi:	11. Kuhinja:
Bogdan, ¹¹ Varićak ¹²	Danica, Evica
9. Biblioteka:	12. Ekonomija:
Lolika	Dmitar. ¹⁵
10. Radio-stanica:	
Milan, Ratko, ¹³ Čedo. ¹⁴	
Sveto	

Redaktorski rad je organiziran na slijedeći način: svaki tjedan najmanje jedanput redaktorska sjednica sa slijedećim obaveznim rasporedom: 1. Kritika prošlog broja tjednika ili ostalih listova, 2. Sadržaj budućeg broja, 3. Diskusije o napisanom materijalu i 4. Eventualije. — U štampu ne smije ići ništa što nije kolektivno prekontrolirano i dogovoreno, dakako u vezi s vama, dok ne odlučite drugačije.

Osim radnih sastanaka imati će čelija Agitpropa C.K. prosvjetne sastanke posvećene aktuelnim političkim problemima i referatima na teme predavanja koje spremamo za kurs.

U tehnici u glavnom stoji pred nama zadaća još više i bolje iskoristiti velike mogućnosti strojeva i materijala s kojim raspolazemo i dignuti produktivnost rada, njegov kvalitet kao i ozbiljnost i odgovornost drugova prema radu koga vrše bilo na pisaćoj mašini, stroju ili štampariji.

Održan je masovni sastanak svega osoblja, te jedno kulturno veče za kursiste višeg partijskog kursa. članove P.K. SKOJ-a, drugova iz Agitpropa sa drugovima kazališne trupe glumaca.

Održavanje glumačko-recitatorskih kurseva, kao i vršenje neke vrsti umjetničko-političke kontrole nad kazališnim diletantskim trupama, koje rade na terenu, a koje smo mislili centralizirati preko drugova glumaca pod našom kontrolom, neće biti za sada moguće ostvariti kako smo zamislili. Nastojat ćemo međutim povezati se sa svima tim trupama kako bismo kontrolirali i taj sektor propagandnog rada.

2. Izdavačka djelatnost Agitpropa C.K. za kolovoz

Ime publikacije:	Broj primjeraka	Broj stranica
1. Cirkular Agitpropa o organizaciji dopisničke službe . . .	200	1

¹¹ Jerković

¹² Milan

¹³ Ratković

¹⁴ Perić

¹⁵ Radojčić

Ime publikacije:	Broj primjeraka	Broj stranica
2. Rad N.O.O.	300	8
3. Okružnica br. 4	200	8
4. Borba kineske omladine	340	32
5. „Pionir“ br. 2	530	20
6. Tko su sve saveznici okupatora	400	8
7. Pod skutom okupatora	400	8
8. Što su N.O.O.	400	8
9. „U Kozari“	400	8
10. Staljin: Planinski orao	400	8
11. Radio-bilten broj 1	30	8
12. „Vjesnik“ broj 16	900	32
13. Radio-bilten broj 2	35	8
14. Omladinski Borac br. 4—5	600	32
15. Radio-bilten broj 3	40	10

Sveukupno primj. . . 5.175

3. Propagandni materijal primljen u toku mjeseca kolovoza.

Lika:

Partizanska štampa:

„Gacki partizan“ br. 11 (Bataljon „Adžija“)

„Velebit“ br. 35, 36, 37 (I. Partizanski Odred)

„Partizanski Vjesnik“ br. 87, 88 (Štab Grupe Odreda za Liku)

Narodno-oslobodilačka štampa:

„Narodna Borba“ br. 1 (Organ Narodno-oslobodilačke fronte)

Partijska štampa:

„Japački Radio-Vjesnik“ (K.K. Donji Lapac)

Kordun:

Partizanska štampa:

Radio-vijesti br. 1 (Štab Grupe Odreda)

Hrvat. Primorje i Gorski Kotar:

Partizanska štampa:

„Partizanske Novine“ br. 39, 40, 41, 42 (Štab V. O.Z.)

Dalmacija:

Partizanska štampa:

„Partizanski Borac“ br. 6, 7 (Odred za Sred. Dalmaciju)

Narodno-oslobodilačka štampa:

„Naš Izvještaj“ broj 3 (Narodno-oslob. fronta u Dalmaciji)

Partijska štampa:

Staljin: O osnovama lenjinizma. (P.K. K.P.H. za Dalmaciju)

Nemamo do sada nikakvog pregleda o količini izdavanog materijala na terenu te prema tome niti o zasićenosti pojedinih krajeva propagandnim materijalom. Isto tako nemamo nikakvih vijesti o tome kako je pojedini materijal bilo naš bilo njihov priman na terenu. U tome je pogledu ovaj Agitprop potpuno odrezan od kontrole odozdola.

4. Kontrola štampe.

Radi kontrole naše štampe i pomoći istoj sa savjetima otvorili smo u našim listovima rubrike posvećene našoj propagandi. S jedne strane to će izazvati zdravo natjecanje među pojedinim pokrajinama, uočavati ćemo sve nedostatke naše štampe danas više-manje zajedničke svim našim listovima dok će se pojedine dobre ideje prenositi kao iskustva u druge listove. Što se pak tiče političkih pogrešaka o kojima iz raznih razloga neće biti moguće javno tretirati slati ćemo pisma upućena preko vas od strane Agitpropa ili preko Glavnog Štaba od strane Propagandnog odsjeka. Kako taj posao kontrole štampe iziskuje također mnogo vremena, razdijelili smo pojedinu štampu (partijsku, partizansku, narodno-oslobodilačku) pojedinim drugovima da je stalno prate i kontroliraju.

5. Kako se približava 1/4 stoljeća Velike Oktobarske Socijalističke Revolucije, mi ćemo povodom toga izraditi program propagandne aktivnosti ovoga Agitpropa i predložiti ga vama. Međutim očekujemo od vas sugestije i savjete u tom pogledu kako bismo sve pravovremeno pripremili za te dane.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sa drugarskim komunističkim pozdravom
za Agitprop. C.K. K.P.H

Ivo

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA OPERATIVNOG ŠTABU NOP ODREDA BANIJE OD 7. SEPTEMBRA 1942. ŠTABU ODREDA O DEJSTVIMA JEDINICA U POKUPLJU I MO-SLAVINI¹

OPERATIVNI ŠTAB P.O.

BANIJE²

7. IX. 1942 god.

Drugarskom

ŠTABU PARTIZANSKOG ODREDA BANIJE.

Politički izvještaj.

U zajednici sa drugom Ninom³ poslao sam Vam dva izvještaja sa terena između Kupe i Save. Da bi Vam prikazao pravo političko stanje na onom terenu kojeg smo prelazili, ovaj će izvještaj biti detaljan i upotpunjavati će ona ranija dva izvještaja.⁴

Politička situacija na sektoru između Kupe i Save (Pokuplja).

Prebacili smo se preko Kupe organizovano i brzo. Stigli smo na sektor gdje isključivo živi hrvatsko stanovništvo. Hrvatski narod u tim krajevima prerastao je partiju. Partijskih jedinica po selima nema, a niti Skoja, A.F.Ž., niti narodno-oslobodilačkih odbora. Seljaci sami dolaze k nama te nam se nude za razna obavještenja, prokazuju ustaše i govore o njihovim zlodjelima. U sva sela gdje smo dolazili narod nas je vrlo lijepo dočekao i dao nam je sve što je imao. Narod je javno manifestovao svoje simpatije prema partizanima i narodno-oslobodilačkoj borbi. A isto tako je ogorčeno psovao ustašku — fašističku vlast, govoreći da joj je blizo kraj. Mi smo očekivali da kada se prebacimo na ovaj teren da ćemo naići na partiju i partijske veze, međutim od toga svega ništa. Vezu smo morali sami uspostaviti i tražiti, i tako isto preko neprovjerenih ljudi tražiti podatke o neprijateljskim uporištima i njegovim snagama i o njegovom kretanju. U tom pogledu rad nam je bio otežan zbog neprijateljske dobro organizovane špijunaže a i zbog uplašenosti naroda od neprijateljske reakcije. Na tom sektoru potrebne su ekipe partijskih radnika koje bi

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 66, k. 1614

² i ⁴ Vidi tom V, knj. 7, dok. br. 19.

³ Maraković

zatalasale hrvatske mase i aktivirale ih u narodno-oslobodilačkoj borbi. Na sektoru između Kupe i Save proglašeno je opasno stanje i u vezi s tim izdat je jedan veliki proglas narodu u kojemu se prijeti na sve moguće načine. Mi smo Vam poslali taj proglas sa posljednjim izvještajem. U ovim krajevima narod je vrlo siromašan, ne može podmiriti ni svoje potrebe, formalno gladuju. Sela su razbacana po brdima, kućice pokrivene slamom, a narod go i bos. Za nas je na ovom sektoru bilo neodrživo, prvo zbog hrane, drugo zbog nemanja partijskih veza, pojačanih neprijateljskih posada, plaćenom neprijateljskom špijunažom dobro organizovanom i neprijateljskom motorizacijom koja se nalazila u neposrednoj blizini. Ulazeći u pojedina sela ulazili smo po danu sa pjesmom i zastavama. Narod nije bježao nego samo pojedinci i ti su se vratili poslije kratkog vremena natrag. U razgovoru sa narodom ustanovili smo da se ustaška vlast trudi na sve moguće načine da pridobije narod za sebe — obećanjima i prijetnjom. Obećavaju im da ako stupe u ustaške redove da će imati prilike snabdjeti svoje porodice i familije žitom i hranom. Obećavaju im punu slobodu pljačke srpskih sela, a za prevoz upljačkanih dobara da će im oni izaći u susret. Govore im da će ih naseliti u plodne i bogate krajeve gdje je ranije živjelo srpsko stanovništvo. Svakom ko prokaže partizana i mjesto gdje se oni nalaze plaćaju 500 Kn nagrade. Prijete im da će cijelo selo otjerati u logore i spaliti ako se u blizini istog izvrši napad na državnu vlast. Ako se izvrši diverzija na pruži, iz sela koje je najbliže tom mjestu biće strijeljano 10 taoca. A da i ne govorimo o ustaškoj propagandi koja im je ocrtala nas partizane kao ljude bez osjećaja, koji kolju, pljačkaju, pale, kopaju oči, zakrvavljenih očiju i koji nose brade do pojasa. Narod kada nas je vidio ugodno se razočarao. Prosto nije vjerovao da smo mi partizani — narodna vojska. U razgovoru sa narodom vrlo lijep su utisak ostavili partizani, jer su se primjerno vladali. Padalo je dosta pitanja od strane naroda, na primjer kako dugo smo već partizani, da vrlo dobro izgledamo, da se brijemo više nego oni u selu, tko nam pere veš, da smo tako čisti i t.d. Čude se koliko nas ima, nikad nisu zamišljali da bi nas moglo toliko biti. Mi nismo mogli održavati skupove i mitinge već smo im po manjim grupicama objašnjavali i тумачili ciljeve naše borbe, o jedinstvu Srba i Hrvata, o fašizmu i o svemu uopšte što je potrebno govoriti u takvoj prilici. Uvidjeli su laž ustaške štampe koja je svojevremeno pisala da su uništeni partizani. Vele da od sada više ništa neće vjerovati šta će pisati u novinama, jer su se uvjerali da partizana ima ko u gori lista. Mi smo im napomenuli da smo mi koje oni vide jedan mali dio narodno-oslobodilačke vojske koja se bo-

ri u Jugoslaviji. Obveznici bježe od vojske, sakrivaju se po šumama, ali ne stupaju u partizanske odrede pošto im nije jasan cilj naše borbe, a i Nijemaca se jako boje. Na tom sektoru potrebno je aktivno politički raditi među narodom, a ne zakonspirisati se po šumama. Narod je željan znanja, a i prilično je revolucionaran, zbog toga što je pasivan kraj i jer su gladni. Tuže se da su goli i bosi i sa očajanjem pomišljaju na dolazak zime. Partija ide na repu događaja. U Kljuki smo se sastali ja i drug Nina sa bataljonom koji je sastavljen iz jedne Kordunaške i jedne Banijske čete.⁵ Prilikom razgovora sa komandnim osobljem i partizanima zaključili smo da je Kordunaška četa mnogo borbenija i aktivnija od Banijske, i komandno je osoblje bolje. Neaktivnost i demoralizacija Banijske čete uslijedila je uslijed gladovanja i dugih marševa, što se može pripisati nesposobnosti komandnog osoblja. A tako isto nemaju organizovanu obavještajnu službu, već nasjedaju alarmantnim glasovima o pokretu neprijatelja pa onda sidakaju. Za ishranu se oslanjaju na pastire i vojne bjegunce koji redovno ne ispunjavaju tražene usluge. Izgleda da su primijenili staru taktiku od lani iz Brezovice. Zbog svih tih nedostataka potrebna je reorganizacija i jedna čvrsta ruka koja će sve dovesti u sklad i na pravi put, a prvenstveno je aktivizirati. Mišljenja smo da komandir Klarić nikako ne odgovara svome položaju, suviše je mlitav i neaktivan. U četi nema discipline, ni drugarstva, te slabi odnosi prema starješinama. Mi smo to sve izložili Miki Špiljku, pol. komesaru tog bataljona, jer četa iz Kljuke i naša iz Brezovice sačinjavaju I. (prvi) bataljon. U ostalom o tome smo Vam pisali. Na savjetovanju pri donošenju odluke o prelazu preko Save imali smo u vidu prvo nemogućnost održavanja na ovom terenu zbog gladi 450 ljudi, nemanja veza i neprijateljske koncentracije. Iako smo imali slabe vodiče uputili smo se preko glavne pruge i ceste Sisak — Zagreb do Save. Na svom putu do Save nismo se svratili ni u jedno selo već na samoj obali Save u selo Martinsku Ves. U samo selo došli smo rano ujutru u svaću tako da nas je vrlo mali broj seljaka primijetio prilikom ulaska u samo selo. Selo je veliko i bogato, kuće zidane i velike, svega je 12 km daleko od Siska. U tom selu izvršila se akcija u pošti i općini, gde je spaljena arhiva i dobiven je jedan karabin. Narod nas je lijepo primio, od kuće niko nije bježao, davali su nam hranu u svakoj kući. Vidjeli smo na njihovim licima a i u razgovoru sa njima da gaje simpatije prema partizanima i da mrze ustašku vlast. Kako je bio sajmeni dan u Sisku, te mnogo seljaka prolazilo u kolima preko skele za Sisak i stoga i iz obližnjih sela imali smo prilike

⁵ Vidi tom V, knj. 5, dok. 91 i knj. 6, dok. br. 15.

razgovarati sa mnogo njih. Bilo je tu i starih poznanstava, ljudi su pitali za ovoga i onoga partizana da li je živ i gdje je. Bili su prosto oduševljeni videći tako veliku pravu narodnu vojsku. Do sada nisu imali prilike vidjeti tako veliki broj naruženih partizana. Mi smo im govorili o ciljevima naše borbe, o bojkotu tržišta, jedinstvu Srba i Hrvata i u nevezanim razgovorima o mnogo čemu. Ovdje je u glavnom većina HSS, imaju povjerenje u Mačeka i vole Rusiju. Narod mrzi ustaše i ustašku vlast ali je u isto vrijeme potpuno pasivan, očekuje da drugi sruši tu krvničku vlast i da oni budu pasivni posmatrači. I ovdje se vidi da partija nije apsolutno radila, jer u selu nema niti partije a niti simpatizera niti veze, iako ima za to mogućnosti. Razgovarali smo sa više seljaka i uvidjeli smo po njihovim izlaganjima i simpatijama za narodnu vojsku da postoji široko polje rada. I ovdje partija ide na repu događaja. Kada smo ulazili u selo nismo imali apsolutno nikakve podatke o ustašama i protunarodnim elementima da bi ih mogli likvidirati. Već kada smo se povukli u šumu dolazili su nam seljaci i govorili ko je krvnik, ustaša i davali podatke gdje su palili, pljačkali i klali. Ovakvih ima oko desetak u tom selu ali nisu svi kod kuće već negdje u akciji. Opaža se velika razlika između ovih sela i onih tamo pokraj Kupe koja su jako siromašna, kuće pokrivene sa slamom, razbacane po bregovima. Narod je tamo revolucionarniji. Dok ovdje kuće lijepe, velike, zidane, selo veliko i bogato, narod nije toliko pogođen ratom. ne osjeća posljedice rata, zato je pasivan i mirno čeka rušenje sadašnje vlasti. Povukli smo se u šumu pred neprijateljskim tenkovima, kamionima i avionom. Stavili smo se u vezu sa Brezovicom odakle su nam došli Franja Smolčić i Knebl. Tu smo održali savjetovanje o daljnjem našem radu. Dobili smo podatke da je neprijatelj otišao sa motorizacijom za Sisak a i utekao nam je partizan sa puškom Zagrebčanin Štokan Josip koji je znao za naše namjere da idemo u Brezovicu. Ta odluka je donijeta i zbog toga što u okolici Siska ima nekoliko akcija koje će izvršiti jedna četa, a ne naših šest. Uzimajući sve to u obzir donijeli smo odluku da idemo za Moslavinu. Iako nismo imali karte i pravog vodiča koji pozna je put krenuli smo za Moslavinu. Franja Smolčić, iako nije poznavao put, savršeno nas je vodio, išli smo po danu pokraj ustaških sela i prelazili cestu i prugu pokraj većeg mjesta Ludine gdje ima oko 40 ustaša i 10—15 žandara. Kada smo već prošli cestu i prugu i došli u selo bliže šume saznali smo da su nas jedno vrijeme ustaše posmatrale, kada su doznali da su partizani utekli su iz Ludine ostavljajući teški mitraljez ukopan. Dolazeći ovamo lutali smo tri dana po selima i šumi tražeći veze da se spojimo sa moslavačkim partizanima. Na

ovom putu ulazili smo u hrvatska sela bez ikakvih podataka. Narod je bio zastrašen a neki su i bježali. Očito su imali krivu sliku o nama, ustaše su im napunili uši raznim bljuvotima o nama. Međutim kad smo već bili u selu i kada se narod uvjerio da ne činimo nikome nikakova zla postepeno se je vraćao kući, partizanima davao obilnu hranu i razgovarao sa njima. Nestalo je onog straha i neizvjesnosti. Lica su se ozarila radošću, dolazilo je do smijeha i šale, naročito kada su partizani pjevali hrvatske borbene pjesme. Mnogi su govorili: Hvala bogu da je prošao i taj prvi susret sa partizanima, jer smo do sada stalno bili u strahu i svaku noć očekivali da nas pokoljete. Sada vidimo da ustaške vlasti sve lažu što god nam govore o partizanima. Vi ste ljudi isto kao i mi. Ulazili smo na svom putu i u takva hrvatska sela gdje još nijesu vidjeli partizana. A ušli smo i u ustaško selo Gornju Jelensku sa svim našim snagama. Ni jedna puška nije opalila iako je Moslavački odred na daleko obilazio ovo selo. U selu smo govorili mnogo. Primili su nas lijepo i nahranili odlično. Mnogi kukaju što su se upisali u ustaše ali tvrde da nisu oprljali svoje ruke nevinom krvlju. Imponuje im naša snaga i naoružanje. Kako nismo raspolagali nikakvim podacima o ljudima iz tog sela nismo nikoga mogli pozvati na red i kazniti. Tako isto bili smo u srpskom selu Mikleuška, u kom selu ima 40 kuća Talijana, rasporedili smo na hranu naš Udarni bataljon. Oni su bili najbolje počašćeni mnogim jelima. Samo ne znam da li iz straha ili simpatije. Drugi dan smo bili u srpskom selu Selištu, selo isto tako miješano sa Nijemcima — kulturbundovcima, oni nisu znali kako bi nam bolje ugodili. Mnogi kažu, a i ja isto tako, da u normalna vremena ni na najveće praznike nismo se ovako hranili. Ovdje politički rad isto je vrlo slab. Partijskih jedinica u okolnim selima nema a isto su tako vrlo slabe veze i obavještajna služba za koju se može kazati da uopšte nije organizovana, iako su u okolini većinom srpska sela. Ova sela nisu dirana, odazivaju se u vojsku, ne bojkotuju tržište, zapečaćeni mlinovi koje smo mi otpečatili i rekvirirali pšenicu koja je skupljena kao ušur za državu. Narod je ovdje pošten i sve vrlo rado daje partizanima. Samo je narod na vrlo niskom stupnju svijesti. Mnogo ih još danas slavi rođendan kralja Petra i očekuje njegov povratak u slobodnu domovinu. Ovdje je potrebno mnogo političkog rada. Izgleda da ga do sada nije bilo, već se moslavačke jedinice ograničavale više na vojne akcije, nego na politički rad. Narodno-oslobodilačkih odbora isto tako nema, ili ako u kom selu postoji onda je jako zakonspirisan i vrlo površno radi. Sastali smo se sa Moslavačkim bataljonom u kom je Mija Babetko komandant a polit. komesar Ivan Turčino-

vić, intelektualac iz Zagreba. Oba su vrlo dobri kao komandno osoblje i odgovaraju položaju na kojem su. Slažu se odlično, a i partizani ih vole. Nacionalni sastav njihovog bataljona nije zadovoljavajući jer je u njemu procenat Srba mnogo veći nego Hrvata. Izgleda da su premalo pažnje obraćali uvlačenju Hrvata u narodno-oslobodilačku borbu. Opaža se da Banijska četa mnogo otskače u borbenosti i disciplini od Moslavačke čete. Obavještajni oficir u tom bataljonu je Đuro Ogulinac koji ne odgovara svom zadatku. Stalno je u štabu i u šumi. To bi trebalo podnijeti našem G. Š. H. Mnogo se na njega tuže komandant i komesar. Juče sam se sastao sa našom Proleterskom četom koja je došla ovamo zajedno sa slavonskim snagama za vršenje jedne vrlo važne akcije.⁶ Razgovarao sam sa drugom Demonjom⁷ i Buićem⁸ kao i sa svim ostalim partizanima. Svuda ih se gura gdje je tvrđi orah. Mnogo žude za Banijom svi partizani iz Proleterske čete. Pisali su dva dopisa kao protesta u kojima su naveli sve razloge njihovog zapostavljanja i sve što ih tišti. Sigurno je da dopise nijeste primili. Oni su ih slali preko (treće) III. zone, jedan im je bio odbijen, a drugog su primili i poslali Vama i Glavnom Štabu. Ovdje oni vrše akcije i mitinge kao i ostale partizanske jedinice. Govore da u Slavoniji postoje dva odreda, da imaju mogućnost formirati Proleterski bataljon koji bi operisao na sektoru Slavonije, a oni da se vrate na Baniju da tamo operišu sa Banijskim Odredom. Sjajni su borci i uživaju ovdje veliki ugled. Disciplinovani su i svjesni.

Prilažem Vam ona dva dopisa koji vjerovatno nisu stigli do Vas,⁹ a koje su Vama poslali. Od 26. V. do 31. VIII. zaplijenili su u akcijama sljedeći ratni plijen: 1 teški mit., 13. p. m., 207 karabina, 10.600 met., 18 pištolja, 300 piš. metaka, 60 bombi i 12 manlihera. Od svega toga dobili su u četu 2 p. m. i to jedan kod Prijedora od Bosanaca, a drugi u Slavoniji. Mnogo je bilo prepirke oko toga p. m. koga su dobili u Slavoniji, jer im ga nisu htjeli dati. U tom istom razdoblju gubici su 10 mrtvih, 2 streljana i 14 ranjeno. Poginuli su Dušan Maček, Dragan Jerman (Talijan), Ivan Živčić (mali domobran vodnik), Dragan Radulović (Baburječan), Slavko Macakanja, Milan Đurić, a 6 ov. mj. u akciji na Gojilo petrolejske izvore poginuli su Buić Ivan, Trninić Dragan (padobranac). Dračić Jovo i Raišić Ljubomir. A streljani su Dejanović Stanko

⁶ Odnosi se na napad na Gojilo. Vidi tom V, knj. 7, dok. br. 15. Detaljno o akcijama Proleterske čete u Slavoniji vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 29-1/2, k. 102 B i 30/2, k. 102 B. Četa se prebacila iz Banije u Slavoniju 26. maja 1942 (tom V, knj. 6, dok. br. 59).

⁷ Nikola, komandir Proleterske čete

⁸ Ivica Buić, zamjenik političkog komesara čete

⁹ Redakcija ne raspolaže tim dokumentima.

i Tominac Ivan zbog raznih grešaka i prestupa. Ranjeni su Svrabić Milovan, Joka Milan, Vasiljević Jovo, Panjković Miloš, Dragaš Lazo, Smolčić Tomo, Kordić Ljuban, Crnobrnja Miloš, Komljenović Stojan, Griva Dušan, Ribarić Stevo, Meleš Ivan (Traktor), Ignjatović Dušan i Puvac Svetozar. Od ovih ranjenika neki su već i ozdravili, a neki će i ostati i nesposobni za dalju borbu. Brojno stanje njihove čete ostalo je isto iako su oni u više navrata tražili da se formira bataljon ili poveća brojno stanje čete na 120. Samo su popunjavali izbačene iz stroja. Silni su naši banijski proleter, a naročito Demonja, on uživa veliki ugled i autoritet kod partizana i starijeh. Svi partizani zamolili su me da Vam javim da se vi zauzmete za njih kako bi se vratili na Baniju da tamo vrše akcije, jer su ovdje već preko 4 mj.

A sada o putu u vezi sa našim partizanima i političkom radu među njima. Kako sam već naprijed spomenuo prebacivanje preko Kupe bilo je dobro organizovano i disciplinovano od strane partizana. Prebacivanje je bilo brzo, prebacili smo se preko Kupe dva sata brže nego Kordunaši kada su prelazili Kupu. Partizani su se primjerno vladali ulazeći u hrvatska sela, nisu dirali vinograde ni voće. Naravno mi smo im cijelim putem davali upute i savjete o njihovom vladanju. i govorili im da mi reprezentujemo narodnu vojsku, koja po prvi puta danju prolazi kroz hrvatska sela u tako velikoj količini. Ali dolazeći u kraj koji je pasivan, gdje civilno stanovništvo gladije, tu glad su osjetili i partizani pošto nismo mogli riješiti problem ishrane nikako za 450 ljudi. Uslijed gladovanja pojavljivalo se pojedinačno tu i tamo popuštanje discipline, po neki su se zalijetali u vinograde i trgali grožđe i voće. Uzimajući u obzir da do sada partizani nisu bili gladni i da ih je glad natjerala da čine ovakove istupe, a tako isto i veliki fizički naponi maršovanja, nismo primjenjivali preostre kazne. Bilo je ukora pred ostalim partizanima ili po kazni da nose krmače. Dešavalo nam se da smo po neki dan jeli jedanput, a neki dan ni jedanput. Jednom smo bili primorani da obremo ral ustaške kukuruze kako bi partizani koliko-toliko utažili glad. Za tu kukuruzu platili smo 2.800 kn kada smo saznali da od istog ustaše koji je negdje u akciji, žena ima troje male djece. A drugom prilikom opet smo obrali dvije rali ustaškog vinograda za kojega nismo platili ništa, jer je krvnik dobro stojeći gazda. Od jednog bogatog ustaše poklali smo 10 komada svinja, to smo ispekli i bez kruha smazali. Ustaši smo po svinjaru poslali bon za te svinje. Istom ustaši su ranije partizani iz Brezovice isto poklali nekoliko komada svinja. Ostalo mu je još 50—60 komada. Opazili smo da kod partizana opada borbenost i disciplina kada su gladni. To je isto razlog

one ćete u Kljuki da je neaktivna i nedisciplinovana, a vjerujem da bi se to i nama desilo da smo ostali na onom sektoru. Pala bi borbenost i disciplina kod partizana, a moguće da bi se dešavali i drugi incidenti. Mi smo partizanima stalno govorili o samozataji i samoprijegoru, podizali im svijest, u opšte komandni kadar vršio je svoju dužnost ispravno. Prilikom prelaska ceste i pruge Sisak—Zagreb naišli smo na neprijateljsku zasjedu koja je otvorila na nas vatru iz puš. mit. i karabina. Zasjeda je bila u času raspršena i natjerana u bijeg kada su naši partizani na čelu otvorili vatru i svi na indijanski način zavikali „hura, opkoli, raskarikaj“. Tom prilikom imali smo jednog poginulog partizana iz Bestrme, Luku Crljenicu. U Martinskoj Vesi napali su nas 5 tenkova, 2 kamiona ustaša, i avion. Mi smo bili svi u selu na drugoj obali Save, a tenkovi su došli preko puta nas na suprotnu obalu. Međutim dok se huka tenkova i motora čula partizani su bili sigurni da tenkovi dolaze onom obalom na kojoj smo mi bili. Nastala je panika među partizanima, jer su se osjećali nemoćni pred tenkovima znajući da nemamo protu-tenkovsko oružje i sredstva. Povlačili su se u neredu prema šumi koja je bila km i pol od sela. Komandant drug Nina, Bronzić i još nekoliko partizana ostali su na obali da izvide odakle dolazi neprijatelj i koliko ga ima. Kada su vidjeli da je neprijatelj preko Save otvorio je komandir Španović vatru iz karabina te 1 ubio i 1 ranio. Neprijatelj je pucao iz teških mitraljeza i puško-mit. strahovito. Gubitaka nismo imali niti ranjenih. Da je bilo više snaga na samoj obali moglo im se nanijeti velikih gubitaka, a da oni nama ne bi nanijeli nikakve štete, jer su bili odlični zakloni iza zidanih kuća. Partizani do sada nisu dolazili u sukob sa tenkovima pa ih je zbog toga zahvatila panika. Tako isto bilo je male zbrke prilikom prelaza pruge po danu kod Ludine, neko je pronio paničarsku vijest da ide vojska u vozu, a bili smo na brisanom prostoru. Konstatovali smo da se partizani osjećaju jako nesigurni na nepoznatom terenu. A naročito taj puta kada smo prolazili po hrvatskim selima po danu u borbenoj formaciji, i kada znadu da u okolnim selima ima ustaša. Očekivali su svaki čas da se otvori vatra na njih iz sela ili iz šume kuda smo prolazili. Kada smo se već dohvatili brda i šume partizanima se ozarila lica, bilo je šale i smijeha. Partizani govore da smo prošli pola Nezavisne Države Hrvatske po danu, a da im to liči isto kao lani kada su Nijemci zauzimali Jugoslaviju bez otpora. Partizani se ovdje u Moslavini osjećaju isto kao i na Baniji. Teren je pogodan za borbe, hrana je odlična, bijel hljebac visok dva pedlja. U partizane je opet ušao onaj stari borbeni duh i disciplina. Zdravstveno stanje kod partizana je odlično. Jednoga

partizana smo Vam poslali preko veze još sa onog sektora iz Cerja, isti je imao naboj na nozi. Druga Stanića¹⁰ smo poslali sa drugom Pihlerom¹¹ da uhvati vezu sa Brezovicom još dok smo bili u Cerju. Drug Pihler je došao k nama u sastav, a drug Stanić išao je zajedno sa Marjanom, negdje smo se razmimoišli. 7. ov. mj. nesretnim slučajem ranio se sam u ruku Svrabić Dušan iz Ud. bat. Kako sam gore spomenuo ne poznavajući prilike ušli smo u krvničko selo. G. Jelensku, i tamo smo u nevezanim razgovorima sa seljacima razgovarali o našoj borbi. Međutim kada se vršila akcija na petrolejske izvore u Gobjilu naš V. bat. imao je zadatak da održi miting u G. Jelenskoj, a Mitar¹² da bude govornik. Kada su ustaše saznale da smo bili u Jelenskoj zabranili su seljacima pod prijetnjom smrtno kazne ako nas dočekaju kod kuće. Desilo se tako da su svi utekli iz sela te se miting nije mogao održati. Ustaše se služe svačim.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Duro Čizmek

BR. 130

OBAVJEŠTENJE IVE LOLE RIBARA OD 9. SEPTEMBRA 1942. CENTRALNOM KOMITETU KPH I GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O DOLASKU NA OSLOBOĐENU TERITORIJU ŽUMBERKA¹

9. IX. u Štabu II oper. Zone

HRV. ČAČI I GLAVNOM ŠTABU

— Drugovima Katiću i Vladi Špancu

Dragi drugovi!

Prije tri dana stigao sam, sa Komandantom II operativne zone drugom Stevom Verdićem, na oslobođeni žumberački

¹⁰ Milun

¹¹ Ivan

¹² Mitić

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H—11/464.

teritorij. Ovdje ćemo na licu mjesta izvršiti sve potrebno i postaviti stvari. Video sam se i sa drugovima iz Štaba I kordunaške Brigade i dogovorio i sa njima.

Na dan mog odlaska iz Z. tamo je sretno stigao drug Slavko.² —

Neću da vam pišem opširnije jer za dva-tri dana polazim na put do vas, zajedno sa drugovima Stevom i Markom. Dakle, do viđenja!

Javite Štabu Kordunaške grupe da nam obezbedi što brže prebacivanje do vas, kako ne bismo gubili vremena.

Drugarski pozdrav

Fisher

BR. 131

PROGLAS OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA KARLOVAC OD 10. SEPTEMBRA 1942. HRVATSKOM NARODU U KAR- LOVCU I OKOLINI¹

HRVATSKI NARODE KARLOVCA I OKOLINE!

Velika borba koju vode protiv fašističkih zavojevača svi slobodoljubivi narodi svijeta, na čelu sa moćnim Sovjetskim Savezom, zašla je danas u odlučnu fazu. Snažna Crvena Armija zadaje fašističkim Hitlerovim bandama sve teže gubitke, a ogromne i neiscrpne snage Saveznika spremaju se da uskoro otvore Drugi Front u Evropi.

Uzaludni su svi vojnički pothvati Hitlera koje poduzima na Istočnom Bojištu. Oni ne mogu i neće spriječiti njegovu propast i zaustaviti pobjednički hod Crvene Armije i Savezničkih vojski. Ogromni su gubitci koje trpi Hitler u posljednjim borbama na Istočnom Bojištu, preko milion i dvije stotine hiljada mrtvih, ranjenih i iz stroja izbačenih fašističkih vojnika te gubitci ogromne količine ratnog materijala, to su rezultati posljednje Hitlerove ofanzive. to je cijena koju je morao platiti za svoje napredovanje. Hitlerove se snage uništavaju. Saveznički avioni u naletima od hiljadu bombardera

² Drug Marinković je otišao iz Drežnice 3. septembra za Zagreb (Arhiv V. I. I., reg. br. 18—1/14, k. 103 A).

¹ Original (pisan latinicom, umnožen na geštetneru) u Arhivu V. I. I., reg. br. 50—1/17, k. 103 B.

napadaju njemačke gradove i od njih stvaraju ruševine i pustoš. U narodima fašističke Njemačke i Italije raste svakim danom sve veće nezadovoljstvo. Kod fašističkih armija nastupa postepeno demoralizacija i očaj. Dani propasti fašističkih osvajača približuju se. Oslobođilačka borba Crvene Armije daje nove snage i potstreka svim porobljenim narodima Evrope, naročito Slavenskim narodima da nastave započetu herojsku borbu protiv Hitlera i fašističke „Nove Evrope“, ropstva, gladi, ubijanja i uništavanja.

HRVATSKI NARODE KARLOVCA I OKOLINE!

Propast Hitlera povlači za sobom i propast njegovih slugu Pavelića i ustaša. Dani konačnog obračuna s izrodom Pavelićem i njegovim ustašama su tu. Ne može ga spasiti ni sporazum sa četničkim bandama. Ne može ga spasiti ni njegova lažna propaganda o uništenju partizana. Još se nisu ni osušila slova Pavelićevih obavijesti o predaji partizana Petrove Gore, a već su njihove puške i mitraljezi pucali u neposrednoj blizini Karlovca. Tako isto su na Pavelićevom papiru uništeni partizani Kozare i partizanska vojska na mnogim drugim mjestima. U svim krajevima porobljene naše domovine Hrvatske vodi se danas narodno-oslobođilačka borba. Junački hrvatski partizani pod vodstvom svoje herojske Komunističke Partije Hrvatske zajedno sa srpskim partizanima oslobađavaju ispod okupatorske i ustaške vlasti hrvatske krajeve i mjesta. Oslobođeno je Livno, Podlapača, Kamenica, Modruš, razoružane posade u Kalju, Pisarovini, Jaski blizu Zagreba i drugdje. Nema više kraja ni mjesta u našoj porobljenoj domovini kuda mogu slobodno prolaziti fašističke horde i ustaško-četničke bande. Plamen partizanske borbe plamti u svim našim krajevima. Partizanske puške pucaju po svim našim brdima i dolinama, partizanska pjesma ori se po svim našim selima i zaseocima. Hrvatski narod obračunava sa svojim izrodima.

HRVATSKI NARODE KARLOVCA I OKOLINE!

Ali prije svoje propasti fašistički osvajači sa svojim slugama — narodnim izrodima ustašama — hoće da u svojim samrtnim trzajima nanesu još štete našoj porobljenoj domovini i narodu. Poslije sramnog sporazuma, pod okriljem okupatora, između ustaša i četnika nastaju sve veći i žešći progoni hrvatskog naroda. Fašistički okupator počeo je paljenjem i ubistvima na hrvatskoj zemlji. Dvije stotine postradalih ljudi u hrvatskom selu Podhumu, stotine popaljenih sela i u-

bijenih ljudi u Hrvatskom Primorju, Gorskom Kotoru i Dalmaciji krvava su zlodjela fašističkih okupatorskih zvijeri. Fašistički okupator, koji nije uspio da upregne u svoja krvava kola hrvatski narod, počinje da traži oslonac i uporište u onim trulim i pokvarenim izrodima srpskog naroda, koji su kroz 20 godina ugnjetavali hrvatski narod. Uz pomoć četničkih bandi Pećanca i Draže Mihailovića, koji im danas služe kao glavno uporište, nastoji okupator da spasi svoju poljuljanu vlast. Četničke bande danas u Hrvatskoj zajedno s Talijanima ubijaju hrvatske sinove i pale hrvatska sela. Ovih dana popalili su hrvatska sela Trošmariju, Zdihovo, Osojnik, opustošili ih i opljačkali a narod rastjerali. Uz njihovu pomoć krvnik Pavelić hoće da uguši narodno-oslobodilačku borbu hrvatskog naroda. On hoće opet da preda na milost i nemilost hrvatski narod velikosrpskim pljačkaškim i četničkim zlikovcima. Fašistički okupator i udružene četničko-ustaške bande vode danas borbu protiv hrvatskog naroda. Nikada nije jasnije nego danas, da Pavelić vodi Hrvatsku i hrvatski narod u potpunu propast.

Pored ovih besramnih izdaja i sramote, koju nanosi hrvatskom narodu, krvnik Pavelić i dalje mobilizira za pro-palu stvar Hitlera i Musolinija. Šalje hrvatske sinove na Istočno Bojište i u Afriku, da se bore protiv bratskog Slavonskog naroda i njegovih Saveznika, da se bore protiv one vojske koja se bori i za slobodu Hrvatske. On šalje hrvatske sinove, da se bore protiv svoje braće hrvatskih i srpskih partizana, šalje ih da se bore za vjekovne neprijatelje hrvatskog naroda.

Pavelićeve ustaše uz pomoć njemačkih kulturbundovaca spremaju se na nečuvenu pljačku imovine po hrvatskim selima. Njegova je vlada zabranila vršiti i mljeti žito bez nadzora državne vlasti. Sve plodove koje je svojim žuljevitim rukama stekao hrvatski seljak, nastoji ustaška banda predati u ruke gladnom okupatoru.

HRVATI, RADNICI, SELJACI I GRAĐANI KARLOVCA I OKOLINE!

Danas je u Hrvatskoj svakome jasno, da Hrvatska nije nikakva slobodna država, nego kolonija koju nemilosrdno pljačkaju i isisavaju fašistički osvajači i grabežljivci. Danas svi znaju da partizani nisu nikakvi četnici. Svakoga dana na stranu partizanske narodno-oslobodilačke vojske prelaze hrvatski domobrani, časnici i dočasnici. Iz zarobljeništva partizani puštaju i sve one ustaše, koji nisu uprljani krvlju naroda. Tako je učinjeno i sa ustašama zarobljenim u Pisarovini. Partizani ne donose smrt nego slobodu hrvatskom narodu.

HRVATSKI NARODE KARLOVCA I OKOLINE!

Danas kad se pod vodstvom Komunističke Partije Hrvatske diljem cijele naše domovine vode partizanske borbe, kada se hrvatski narod diže na ustanak, stupajte i vi u narodno-oslobodilačku borbu, Stupajte svi bez obzira na raniju političku pripadnost, svi vi koji volite svoj porobljeni i potlačeni narod. Ne nasjedajte onim preživjelim HSS-ovskim vođama koji svojim držanjem služe okupatoru i ustaško-četničkim bandama. Svi poštteni HSS-ovci moraju se danas naći u redovima narodno-oslobodilačke borbe. Ne nasjedajte politici jugoslavenske vlade u Londonu koja vas hoće da upregne u službu okupatorima preko svog ministra Draže Mihailovića i njegovih četničkih bandi i koja opet sprema velikosrpski jaram hrvatskom narodu.

Stupajte svi u borbu! Popaljena sela, ubijeni hrvatski sinovi Gorskog Kotora, Hrvatskog Primorja i Dalmacije zovu nas na osvetu. Ne dajmo naše sinove, da ih krvavi Pavelić šalje na Istočno Bojište i u Afriku. Ne dajmo naše sinove da ih Pavelić šalje u borbu s hrvatskim i srpskim partizanima. Jačajmo bratstvo i jedinstvo sa napaćenim srpskim narodom.

Hrvatski seljaci! Ne dajte da ustaške bande pljačkaju vašu imovinu i odvoze žito okupatoru. Organizujte borbu protiv ove pljačke. Sakrijte hranu i s puškom u ruci s junačkim partizanima tjerajte okupatore i ustaše iz vaših sela. Spasite sve do posljednjeg zrna žita za sebe i svoju oslobodilačku vojsku.

HRVATI, RADNICI, SELJACI I GRAĐANI KARLOVCA I OKOLINE!

Došao je čas da se i u hrvatskim krajevima Karlovca i okoline rasplamsa požar narodnog ustanka. Došao je čas da pristupite čišćenju vaših krajeva od okupatora i njegovih ustaških bandi. Zato svi na oružje, svi u borbu. Pojačajte naše partizanske Odrede sa stotinama i hiljadama novih hrvatskih boraca. Zajedno s ostalim hrvatskim partizanima Gorskog Kotara, Primorja, Istre, Zagorja, Moslavine, Slavonije i Dalmacije, borite se za bolju sutrašnjicu svog naroda, za slobodu svoje napaćene i okrnjene domovine. Uništavajte okupatore i njegove sluge — ustaške i četničke bande. Svi u borbu za jednu zaista nezavisnu, sretnu i slobodnu Hrvatsku.

Živjela narodno-oslobodilačka borba hrvatskog naroda!

Živjeli oslobođeni hrvatski krajevi!

Živjela naša junačka partizanska Narodno-oslobodilačka vojska!

Živjela Komunistička partija Hrvatske!
Živjeli naši moćni saveznici Sovjetski Savez, Engleska i
Amerika!
Kujmo i učvršćujmo borbeno jedinstvo hrvatskog i srp-
skog naroda!
Smrt okupatorima i njihovim ustaškim i četničkim ban-
dama!
Spasimo i posljednje zrno žita za sebe i svoju oslobodilačku
vojsku!

10 rujna 1942. g.

Okružni Komitet
Komunističke Partije Hrvatske
Karlovac

BR. 132

ZAPOVIJEST ŠTABA 1. DALMATINSKE NOU BRIGADE OD
11. SEPTEMBRA 1942. ZA NAPAD NA DUVNO¹

ŠTAB 1. DALM. UDAR. BRIGADE

103/42

11. IX. 1942

u 23 s. i 30 min.

Položaj

ZAPOVIJEST

Sekcija Livno 1 : 100.000 (izdanje vojnogeografskog instituta)

Kao što je poznato jedinicama neprijatelj je jučer zauzeo Duvno,² gdje se zadržao. On je vjerovatno organizovao odbranu na podesnim tačkama u okolini grada, a vjerovatno će isturiti izvjesne dijelove i dalje od tih tačaka.

Naša udarna grupa — sastavljena od 1. proleterske, 1. dalmatinske, 1. hercegovačke brigade i 3. odreda IV operativne zone — dobila je zadatak da sutra 12. ov. mjeseca napadne neprijatelja u Duvnu i uništi. Naša 1. dalmatinska brigada napada kosama sjeverno od drumu Prisoje — Duvno.

Desno od nas do sela Kovača napada bataljon „V. Zirojević“ iz 3. odreda a dalje od Kovača neće biti nikoga, a lijevo od nas napada 1. proleterska brigada.

¹ Original (pisan olovkom, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 16—1 I, k. 1102.

² Napad nije uspio (vidi tom V, knj. 7, dok. br. 46).

N a r e đ u j e m o :

- 1.— 3. bataljon napada pravcem: Prevala — Stipanići — Podgaj — Rudine — grad Duvno sa zadatkom da neprijatelja na svom pravcu uništi. Desno krilo biće pored drumca, a u lijevo širiti se po potrebi održavajući tijesnu vezu sa Duvanjskim bataljonom.
- 2.— Duvanjski bataljon napada pravcem: Vučipolje — sjeverne padine Uništa — M.K. kota 1129 — Gradina — grad Duvno, sa zadatkom da uništi neprijatelja na svom pravcu. Desno i lijevo širiti se prema terenskim prilikama održavajući tijesnu vezu desno sa 3 bataljonom a lijevo sa 1 bataljonom 1. dalmatinske brigade.
- 3.— 1 bataljon napada pravcem: Ostruljak — Buhovo — Gradac — Zelenjak — Gradina — grad Duvno sa zadatkom da neprijatelja na svome pravcu uništi. Desno i lijevo širiti se prema terenskim prilikama održavajući tijesnu vezu desno sa Duvanjskim bataljonom, a lijevo sa nekim proleterskim bataljonom.
- 4.— 2. bataljon nalaziće se u opštoj rezervi pod komandom štaba udarne grupe u Vučipolju, a naš 4. bataljon nalaziće se pri specijalnom zadatku na Vagnju.
- 5.— Kada izbiye 3. bataljon u Stipaniće, Duvanjski bataljon na Uništa i 1. bataljon na Buhovo — tu sačekati susjedne bataljone koji budu zaostali da se poravnaju, uhvatiti sa njima vezu pa poći u napad dalje po zadatku. Ranije u toku napada sa ove linije i docnije u toku napada izvještavati o svemu ovaj štab brigade, međusobno i susjedne.
- 6.— Svi bataljoni poći će sa polaznih položaja, t.j. 3. bataljon sa Prevale u 8 sati, Duvanjski bataljon iz Vučipolja u 8 sati i 30 minuta, a 1 bataljon sa Ostruljka u 8 sati i 30 minuta, 2 bataljon da stigne u Vučipolje do 9 sati i 30 minuta.
- 7.— Sve pokrete izvoditi prikriveno i oprezno sa manjim grupicama razbacanim po zemljištu, te da se što manje trpi od neprijateljske vatre avionske, artiljerijske i pešadijske.
Borci da se dobro maskiraju grančicama.
- 8.— Bez velike nužde ne otvarati vatru na avione. Uopšte municiju štedjeti.
9. Kuvanu hranu pojesti prije odlaska, a meso ponijeti i kruh za ručak i večeru. Za sljedeći dan hrana će doći iz Vučipolja.

- 10.— Štab brigade biće na osmatračnicama na pravcu kretanja Duvanjskog bataljona, gdje nam slati sve izvještaje.
- 11.— Vjerujemo da će naši bataljoni izvršiti primjerno dobivene zadatke, ali starješine i iskusni drugovi da dobro čuvaju mlade borce i podučavaju. Naročito u gradu voditi računa da se snage ne natrpavaju i sigurno će biti dosta po jedan vod iz svake čete da uđe u grad kroz ograde i sa slijepih strana kuća. Na kuće jako branjene ne jurišati, već ih obilaziti ostavljajući jače straže oko njih, a sa ostalim prodirati dalje i pozivati na predaju garantujući im život.
- 12.— Nenaoružane drugove ostaviti 2 km pozadi streljačkog stroja u sigurne zaklone pa ih na tom odstojanju pomjerati napred.
- 13.— Brigadno previjalište biće u Vučipolju, gdje najhitnije upućivati sve ranjenike.
- 14.— Borbeni znaci raspoznavanja biće: Veljko — Stanko, a vidni mahanjem kapom oko glave — dizanje i spuštanje kape.
S drugarskim pozdravom:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zastupa političkog komesara
Vlado Šćekić

Komandant,
Nik. Tomić

**UPUTSTVO OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA KARLOVAC
OD 12. SEPTEMBRA 1942. ZAMJENIKU POLITIČKOG KOMESARA 4. NO BRIGADE HRVATSKE O DJELOVANJU
PARTIZANA U HRVATSKIM SELIMA¹**

OKRUŽNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE
KARLOVAC
12.IX.1942.

ZAMJENIKU KOMESARA KORDUNAŠKE BRIGADE

Dragi druže!

Primili smo Vaše zadnje pismo od 28. VIII. o.g. te Vas uglavnom upozorujemo na ove stvari.

Naš dosadanji rad imao je za cilj pored ostalog da dignemo masovno hrvatski narod u borbu. Činjenice nam govore da se danas hrvatski narod nalazi u onom stanju u kome se srpski narod nalazio pred godinu dana tj. pred općim ustankom. Neosporno je da će hrvatski narod da odigra veliku ulogu u današnjoj borbi i da zapravo nema drugog izlaza nego boriti se ili doživjeti propast zajedno sa fašizmom. Pozicije fašista svakim danom su slabije. Uzmimo samo primjer da njemačka ljetnja ofanziva koja je trebala da se poduzme na čitavom ist. frontu lokalizirala se samo na južni sektor. Zatim stojimo pred otvaranjem novog fronta u Evropi koji će da ubrza slom fašizma. Sve to stavlja pred nas zadatak još veće aktivnosti, a to osobito u hrvatskim krajevima u kojima ima sjajnih uslova za nagli razvitak narodno-oslobodilačke borbe.

Vaša Brigada koja se kreće po hrvatskim krajevima, koja je neprestano u dodiru s narodom može da izvrši velike zadatke ako pored ostalog bude i politički pravilno djelovala.² Vi se krećete kroz mnoga mjesta gdje narod prvi put ima prilike da vidi partizane i ujedno da vidi da je propaganda koju Pavelić širi o nama lažna. Praktično vi utirete put za daljnji razvitak pokreta u tom kraju i od vašeg nastupa i postupka prema narodu mnogo će toga zavisiti za dalje. Upozoreni ste na to da neprijatelj na razne načine pokušava da prikaže i da skrene našu borbu kao klasnu. Naš odgovor je čvrsto i ustrajno držati se linije narodno-oslobodilačke i velika budnost prema

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikro-film u Arhivu V. I. I., H 1335 — 336.

² Vidi tom V, knj. 7, dok. br. 3.

svakom skretanju. Ne dozvoliti ni najmanje skretanje, a osobito biti budan prema *sektašenju*, jer iskustvo nam je pokazalo da je baš sektašenje donijelo najviše štete dosada našoj borbi. Na zborovima, pri prolazu kroz sela, kod raznih slučajeva koji kod vas na terenu iskrsavaju i koje treba samostalno rješavati uvijek budite dalekovidni i mislite kakvo će djelovanje izazvati taj vaš postupak, kako će narod na njega gledati, je li on u skladu s linijom naše borbe itd. Sve te stvari rješavajte zajednički (odgovorni drugovi) i spretno. Naši partijci moraju budno paziti na svakog partizana i oni su odgovorni za sve što se događa. Kod nekih partizana još uvijek postoje pljačkaške tendencije i prema tome se mora biti oprezan. Politkomesari neka na svakom času govore o tome i svaka takva pojava treba da se strogo i momentalno kazni. Kod prolaza kroz sela neka se pjevaju naše partizanske pjesme. Pazite da se koji partizan ne bi grubo ponio prema stanovništvu, da ne bi koju ružnu riječ rekao, da ne bi štetu kakovu učinio. Ne dirajte u voće i u druge stvari kad prolazite selima. Svagdje i na svakom mjestu morate ostavljati utisak prave narodne vojske. Neprijateljska propaganda ne smije imati niti truna materijala protiv nas. Ako prolazite gdje kroz sela pa se služi služba u crkvi ne bi bilo loše kad bi neki naši otišli u crkvu, ali samo treba da budu ozbiljni i da znaju da su oči mnogih uprte u njih. Eto i to bi bio jedan od načina za pobijanje neprijateljske propagande što se tiče širenja vijesti o našem odnosu prema crkvi itd. U raznim krajevima razni su običaji i nastojte da se ne povrijeđuju narodni običaji. Na zborovima koje održavate neka vaši govori budu isprepleteni sa konkretnim činjenicama kojih danas imate velik broj. Čuvajte se tu sektašenja, jedan primjer toga bilo bi na pr. kad bi pričali o međama kojih više neće biti, kao što je to uskoro učinio jedan drug. Kad im tumačite o četnicima, jasno da ćete im navesti primjere što rade i što su učinili četnici hrvatskom narodu, kako okupator danas u četnicima nalazi svoje glavno uporište možete i primjerima dokazati itd. Uopće nastojte da budete kod vaših govora što konkretniji, jer narod to onda najbolje razumije.

Mi danas sviju pozivamo u borbu protiv okupatora, a za narodno oslobođenje. Kako praktično pristupiti tom pitanju što se tiče H.S.S-a i kakav stav zauzeti prema njima? Znadete da se kritikuje vodstvo H.S.S. zbog zatezanja i tako reći kočenja borbe, ali da se svi poštteni HSS-ovci pozivaju na saradnju i u zajedničku borbu, da ne slušaju reakcionarno vodstvo i da uvide da je životna potreba hrvatskog naroda da se bori za svoj opstanak. Sve HSS-ovce treba pozivati u borbu pa i njihove funkcionere: zastupnike, poslanike itd. i s njima voditi pregovore u tom smislu i dobro kupiti sve podatke da

možemo kad god to ustreba istupiti pred narod, prikazati kako stvari stoje, raskrinkati ako je potrebno izdajničku rabotu istih. Uzmimo slučaj jugoslovenske vlade u Londonu koju smo kritikovali zašto ima u svojim redovima ministra kao što je Draža Mihailović, koji je otvoreno služio okupatoru (i služi), a sada ju oštro napadamo kao izdajničku, kao onu koja koči razvitak narodno-oslobodilačke borbe i pomaže izdajice, jer su uhvaćeni nepobitni argumenti, koji nam daju pravo da to tvrdimo.

Vi znadete da smo si stavili u zadatak da u našim redovima većina partizana budu Hrvati. Prema novoj direktivi treba svaka brigada da *mobilizira* ljudstvo i da pored naoružanih boraca imade rezervu, koja može biti čak oko 1 bataljon nenaoružanih boraca koji idu zajedno s brigadom. Ako u borbi zadobije se oružja, ili padne koji drug ili bude ranjen na njihova mjesta odmah stupaju oni iz rezerve. Dakle zajedno s brigadom kreću se i nenaoružani borci kao rezerva. Prolazeći kroz hrvatske krajeve neka vam to bude na umu i nastojte što više Hrvata mobilizirati bez obzira što sad nemaju oružja. Jasno da je mobilizacija na potpuno *dobrovoljnoj* bazi. Ovu direktivu (V.Š. i C.K.) provodajte odmah u život.

Što se tiče part. organizacije u Brigadi to prema direktivama koje su stigle izgleda ovako: Partijski funkcioner, odgovoran za sav partijski rad u brigadi. za čuvanje linije i uopće za part. organizaciju jest zamjenik komesara. Ne postoji nikakav brigadni biro i vaš biro koji ste izabrali ne vrijedi i otpada. Postoje samo bataljonski biro. Zasada još brigada (part. organizacija) ostaje vezana i pod kontrolom O.K., a poslije će biti direktno pod C.K.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Drugarski pozdrav
za O.K.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. NOP ODREDA 4. OPERATIVNE ZONE
NOP ODREDA HRVATSKE OD 12. SEPTEMBRA 1942. ŠTA-
BU ZONE O TALIJANSKOJ OFANZIVI NA BUKOVICU¹**

ŠTAB III. ODREDA²

IV. OPER. ZONE

dana 12.IX.42.

ŠTABU IV. OPER. ZONE

Dragi drugovi!

Dobili smo naređenje od Štaba Udarne Grupe,³ i od vas od 11. IX. 42. godine, i postupiti po tim naređenjima.

Naređenje od Udarne Grupe nam je stiglo jutros u 5^{20h}, mi smo po tom naređenju postupili i uputili I. Bataljon „Vojin Zirojević“ na Kovače sa zadatkom koji je u naređenju glasio: III. Bataljon sa dvije čete će držati položaje na visovima više Aržana na koti 823 i 846 a upućivat će svoje patrolu u pravcu Trilja i preko Studenaca sa zadatkom da vrši demonstrativni napad na neprijatelja. Prema podacima koje smo dobili od naših jedinica Talijani su napravili ispad u pravcu Jabuke i vrše popravak puta. Ustaše sa Francetićeovom legijom napravili su ispad u pravcu Ljube, tukli kose oko Ričica sa bacačima i mitraljezima i pred večer se povukli nazad. Sa ovim ustašama i francetićeovcima bila je i talijanska vojska.⁴ Naša patrola koja se kretala u pravcu Postranja bila je primijećena od neprijateljskih jedinica i pred nadmoćnijom vatrom povukla se je u pravcu Studenaca.

Pismo koje smo dobili od vas, uputili smo ga Hercegovačkoj Brigadi.

Danas smo dobili pismo iz Biokova koje je stiglo u 6 sati.

Prema njihovom izvještaju neprijatelj se je povukao sa svih sektora Biokova, i otišao sa jednim dijelom snaga u pravcu Omiš—Split a sa drugim dijelom svojih snaga nalaze se u ranijim bazama Baška Voda, Makarska i uzduž primorja.

Svi naši magazini koji su bili na Biokovu pronađeni su i magazini sanitetske spreme za koje smo računali da su po-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 16/2, k. 1494.

² O formiranju Odreda vidi tom V, knj. 7, dok. br. 8, 16 i 23.

³ Vidi dok. br. 132.

⁴ Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 123.

hranjeni na sigurnom mjestu, opljačkani i popaljeni od okupatora i ustaša.

Na sektoru Biokova prigodom zadnjeg napada neprijateljske rulje nije ostala ni jedna kuća (staja) zaštićena, već je sve popaljeno, a tako isto borci koji su ostali nemaju šatorskih krila pak im je uslijed toga onemogućena zaštita od nepogoda vremena. Pored toga nužno je napomenuti da su već počele biokovske bure koje zahtijevaju dobru odjeću i ishranu a drugovi koji se gore nalaze nemaju kaputa ni šinjela pak smatramo da im je opstanak dosta otežan.

Pitanje ishrane ljudstva također je teško jer je neprijateljska rulja svojim razbojničkim pothvatom sve poharala u Biokovu i obližnjim selima.

Drugovi koji su u zadnjim borbama sa okupatorima na području Biokova bili ranjeni ostali su u jednom selu bez liječničke njege sem jednog bolničara, od kojih je jedan ranjenik umro dok se kod ovih drugih stanje pogoršava.

S obzirom na istaknuto opao je moral kod bolesnika, gdje ih se je prepustilo bez ikakove doktorske pomoći, a stoga je popustio moral i kod drugih boraca uslijed poteškoća koje su nastale.

Naše jedinice koje su se bile razbile u manje grupice, još se do danas nijesu prikupile povrh svih nastojanja drugova kojima je povjeren taj zadatak.

Stanje sakupljenih boraca do danas je 75, dok se druge grupice sakupljaju i pristižu svakog dana.

Drugovi koji su imenovani za štab IV. bataljona nijesu još stigli na određeno mjesto, pak je uslijed toga pitanje njihovog rada na tom sektoru dosta otežano.

Moral u tom kraju je znatno opao, uslijed jake reakcije četničko-ustaških i okupatorskih bandi.

Od stanovništva se ne može dobiti nikakovih obavještenja a i životnih namirnica za ishranu se također ne može pribaviti, a to dosta utiče na borce pak je i kod istih moral prilično opao.

Na osnovu njihovih izvještaja mi smo poduzeli slijedeće:

1). Danas upućujemo medicinara druga Zdravka Batistić koji je uzeo sanitetskog materijala od odredskog zavojišta i postavili mu zadatak da od šume napravi kolibe za smještaj ranjenih drugova. Lakši ranjenici da ostanu na tom terenu, a teži u koliko bude mogućnosti da ih se prebaci na oslobođeni teritorij.

2). Da od prikupljenih boraca obrazuju leteće jedinice, koje će vršiti prepade, praviti zasjede i spuštati se što bliže selima Makarske i Primorja i u pravcu Turija — Zagvozd i

Kozica — Vrgorac. Da se razvija na cijelom tom sektoru što veća vojnička djelatnost i vrše što češći prepadi neprijatelja.

3). U bataljonu razviti partijski i politički rad i ukazati značaj sektora na kojima se nalaze i zadatke koji se pred njih postavljaju.

4). Održavati političke zborove u narodu po selima i održavati stalnu vezu sa narodom i koristiti zvjerstva koja su počinili u okolini Vrgorca⁵ i mobilisati nove snage.

5). Što se tiče ishrane, vršiti prepade i oduzimati hranu od neprijatelja, a imati u vidu sve puteve kojima se provodi hrana i stoka za okupatore, tj. držati cestu Zadvarje—Dubci kojom se neprijatelj najviše koristi. I na osnovu aktivnijeg političkog rada da se poboljša ishrana boraca preko N.O.O.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

(M.P.)

Komandant

Bošković

Mate Ujević

11^{30h}

BR. 135

ZAPOVIJEST ŠTABA 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 14. SEPTEMBRA 1942. GOD. 1. I 2. NOU BRIGADI HRVATSKE I 2. BATALJONU 4. LIČKOG NOP ODREDA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA NA KOMUNIKACIJAMA U ZAPADNOJ LICI¹

ZAPOVIJEST

Štaba I. Operativne Zone N.O.P.O. Hrvatske za akcije u zapadnoj Lici od 14. septembra 1942.²

I.

I. i II. Udarne Brigada I. Operativne Zone i 2. bataljon IV. L.P.O. imaju izvršiti slijedeće zadatke:

⁵ Odnosi se na zvjerstva koja su vršili ustaše, četnici i Talijani u vrijeme ofanzive na Biokovo od sredine avgusta do 2. septembra 1942. godine. Tada je, prema podacima u knjizi „Dalmacija 1942“ od Drage Gizdića, ubijeno 228 ljudi i zapaljeno oko 700 kuća u selima Zavojane, Dragljane, Kozica, Župa i dr. O ofanzivi vidi tom V, knj. 7, dok. br. 2, 90, 91, 92 i 93.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 37—1/4, k. 1467.

² Vidi tom V, knj. 7, dok. br. 38.

a. Napasti i razoružati neprijateljske posade na želj. pruzi Studenci — Sinac.

b. Uništiti prugu i objekte na njoj od Studenaca do Sinca i vodovod u Sincu.

c. Razoružati neprijateljske posade u selima Sinac—Lešće i Janjče.

II.

O neprijatelju na ovom sektoru imamo slijedeće podatke:

Želj. st. Sinac: 100 talijanskih vojnika naoružanih sa 12 p. mitraljeza, 6 mitraljeza, 1 bacač mina i puškama.

Želj. st. Lešće: 200 talijanskih vojnika naoružanih sa 3 bacača mina, oko 16 automatskih oruđa i puškama.

Želj. st. Ramljane: jačina i naoružanje nepoznati.

Želj. st. Studenci: oko 150 talijanskih vojnika. Naoružanje nepoznato.

Na malom tunelu kod Ramljana: 12 talijanskih vojnika sa 1 p. mitraljezom i puškama.

Vodovod u Sincu: 24 talijanska vojnika naoružana 1 mitraljezom, 1 p. mitraljezom i puškama.

Selo Sinac: oko 30 žandara i oko 80 naoružanih civila. Svi su naoružani sa 2 p. mitraljeza i puškama.

Selo Lešće: oko 90 žandara, domobrana i naoružanih seljaka. Imaju 2 p. mitraljeza i puške.

III

Zadaci jedinica:

I. Udarne Brigada ima: a. — napasti i razoružati neprijatelja u selima Sinac i Lešće, želj. st. Sinac, vodovod u Sincu i stražare na pruzi Ramljane — Sinac. b. — organizovati i osigurati rušenje želj. pruge i objekata na pruzi od Ramljana do Velikog tunela kod Vrhovina. c. — srušiti most u Čovićima.³

II. Udarne Brigada ima: a. — napasti i razoružati posadu u selu Janjče, na želj. st. Ramljane, želj. st. Lešće i na stražarama između njih. b. — organizovati i osigurati rušenje želj. pruge i objekata na njoj od želj. st. Janjče do želj. st. Ramljane. c. — porušiti cestu od želj. st. Janjče do želj. st. Lešće i to što temeljitije.⁴

2. bataljon IV L.P.O. (Kosinjani): a. — demonstrativnim napadom na želj. st. Studenci i Janjče privezati posade istih za stanicu i onemogućiti im svaki pokret. b. — organizovati i osigurati rušenje želj. pruge od Studenaca do Janjča. c. — na podesnim mjestima onesposobiti put pored pruge Studenci—Janjče.⁵

³, ⁴, ⁵ Vidi tom V, knj. 7, dok. br. 43, 51 i 60.

IV.

Akcija će otpočeti 14. septembra u 0 sati.

Komandanti će se postarati da do tog vremena izrade detaljne planove za akciju i da na vrijeme stignu na polazne položaje za napad.

I. i II. Brigada uhvatiće u toku noći vezu kod malog tunela kod Ramljana.

Brigade operišu samostalno.

2. bataljon IV. Odreda uhvatiće vezu u toku akcije sa II. Brigadom na raskrsnici puteva 500 m sjeverno od želj. st. Janjče.

Blagovremeno se postarati za sredstvo za rušenje (eksploziv, alat. ljudstvo).

Zarobljenike i materijal upućivati pravcem Ramljane—Čanak.

Po završenoj akciji povući će se I. Brigada jednim bataljonom u Kuterevo, sa dva bataljona u Lešće i jednim bataljonom u zaselak Paripovići. II. Brigada povući će se na prostorijsku liniju Krš—Poljan—Mlakva—Kruščica. 2. bataljon vratiće se u svoju bazu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:

Zamj. komandanta:

Dostavljeno:

Komandantu I. i II. Ud. Brigade

Komandantu IV. L.P.O. i Ličke Grupe P.O.

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE
OD 15. SEPTEMBRA 1942. ŠTABU 1. OPERATIVNE ZONE
ZA PRIPREMU OPERACIJA NA SEKTORU BIHAĆ — SLUNJ
— VELIKA Kladuša — CAZIN¹**

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 81/42
Dne 15. IX. 1942

ŠTABU I. OPERATIVNE ZONE.

Razradite i najhitnije nam pošaljite detaljan plan za operaciju na teritoriju omeđenom linijom: Bihać—Slunj—Kladuša V.—Cazin.² Prepostavite da će u toj operaciji učestvovati četiri naše i tri krajiške brigade, s ciljem da taj teren potpuno očiste od neprijateljskih snaga.

Ideja je te operacije slijedeća:

1. Jedna bi krajiška brigada uz pripomoć jedne ličke brigade blokirala Bihać.

2. Druga bi krajiška brigada napala Bos. Krupu s namjerom da ju oslobodi.

3. Treća bi krajiška brigada brzim prodorom napredovala k Cazinu.

4. Istovremeno bi dio ličke brigade, koja bi učestvovala u blokadi Bihaća, blokirao Ličko Petrovo Selo i eventualno Vaganac.

5. Jedna bi potpuna lička brigada brzim prodorom između Bihaća i L. Petrova Sela napredovala u pravcu Tržca i Ljeskovca.

6. Jedna bi kordunaška brigada napala Slunj s ciljem da ga oslobodi, a ne bude li to moguće da ga drži blokiranog.

7. Jedna bi banovska brigada prodorom između Vrnograča i Kladuše V., ne dirajući te garnizone, napredovala u pravcu Pećigrada.

8. Nakon povezivanja s krajiškom i ličkom brigadom i zajedničkog čišćenja sektora Cazin — Ljeskovac — Pećigrad — Bužim, Banovci bi pristupili čišćenju sektora Pećigrad — Bužim — Vrnograč — Kladuša.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 4—1/3. k. 102.

² Odnosi se na operacije koje su izvršene u prvoj polovini novembra 1942. Detaljno o tome vidi tom V, knj. 9, dok. br. 5, 6, 16, 18, 25, 45, 46, 49, 53, 58, 59 i 78 i tom IV, knj. 7, dok. br. 170.

9. Lička bi se brigada spajanjem sa Krajišnicima ili Banovcima na sektoru Cazin — Tržac — Pećigrad odvojila za likvidaciju L. Petrovog Sela, Vaganca i Drežnika.

U slučaju da kordunaška brigada ne bi samostalno oslobodila Slunj, držala bi ga blokiranog sve dok se izvjesan dio snaga drugih brigada ne bi oslobodio za pripomoć u likvidaciji slunjskog garnizona.

Čim bi se oslobodile izvjesne snage, pristupilo bi se detaljnom čišćenju čitavog terena Bihać—Slunj—Kladuša—Cazin.

Izradi plana za ovu operaciju pristupite s najvećom serioznošću. Prikupite detaljne podatke o snagama neprijatelja i njegovom rasporedu. Plan nam za tu operaciju sa skicom najhitnije pošaljite.

Predloženu ideju za tu operaciju možete uzeti kao osnovu za izradu vašeg plana operacije, ali vam ona ne vezuje ruke. Već prema konkretnoj situaciji i prilikama na terenu vi ćete vaš plan razraditi. Najglavnije je da nam pošaljete što potpunije informativne podatke za tu operaciju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
V. Bakarić

Komandant:
Ivo Vladić

BR. 137

**IZVJEŠTAJ ŠTABA BATALJONA „ADŽIJA“ NOP ODREDA
ZA LIKU OD 17. SEPTEMBRA 1942. ŠTABU 1. OPERATIVNE
ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O AKCIJAMA BATA-
LJONA NA PROSTORIJI ŠKARE — GLAVACE — DABAR¹**

ŠTAB PARTIZANSKOG BATALJONA

„ADŽIJA“
17. septembra 1942 god.
Položaj.

ŠTABU 1. OPERATIVNE ZONE HRVATSKE

Poslije napada na neprijatelja na brdu „Paskašev Vrščić“ u Škarama,² bataljon se povukao u Tuk, gdje je dobio zadatak

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 6/33, k. 1611 A.

² Odnosi se na borbu koju je 10. septembra vodio Bataljon u sa-
dejtstvu s Trećim bataljonom 1. NOU brigade Hrvatske (tom V, knj. 7,
dok. br. 43 i 50).

od Operativnog Štaba Brigade³ da se prebaci u Glavace, gdje je trebao da štiti položaj Glavace—Dabar.

Dana 15. IX. o.g. oko 7 sati u jutro neprijatelj je nadro sa jakom motorizacijom i sa jačim snagama pješadije sa vodičima četnicima, koji su htjeli da nas zaobiđu prilikom borbe sa Talijanima. Mi smo neprijatelja dočekali, pustili smo ga na odstojanje oko 150 metara više Sv. Petke u Glavacima, gdje smo otvorili vatru iz dva puškomitraljeza i pušaka, zatim smo vidili šest-sedam neprijateljskih vojnika da je ostalo na cesti mrtvih i jedan motocikl ostao je na cesti, dok se ostala kolona razbježala lijevo i desno. Daljnji gubici mrtvih i ranjenih nisu nam poznati. Pošto su četnici⁴ i Talijani bili već zaobišli sa lijevog boka od Škara, to smo bili prisiljeni da se povučemo. Povlačenje je bilo izvedeno u redu. Zatim smo vidjeli da neprijatelj produžuje svoje kretanje prema Dabru, postavili smo zasjedu na Vinovoj Dolini kod prekopa, dotle su Talijani već bili u Dabru, kamo su došli preko Petrinić Polja, jer se Brigada još ranije povukla. Zgrade su bile spaljene od tvrdog materijala u Dabru, što je bio znak i ovom bataljonu za povlačenje. Za ovo vrijeme neprijatelj nije naišao na ovu zasjedu koju smo postavili, i mi smo bili prisiljeni da prikupimo naše snage sa ovog sektora i da krenemo preko šume prema Glibodolu. Istoga dana smo bili na osmatranju i kontaktu sa neprijateljem, te smo naveče stigli u Glibodol, gdje smo našli civilno stanovništvo skriveno u šumi zajedno sa našim stvarima i nekim dijelovima Brigade.

Pošto je Operativni Štab Brigade donio odluku da se krene sa ovog sektora za Liku,⁵ mi smo ovdje ostavljeni sa jako malim snagama i u vrlo nezgodnom položaju.

Dana 16. IX. o.g. neprijatelj je produžio svoje kretanje iz Dabra prema Glibodolu i iz Dabra preko Vrbovica za Lipice. Mi smo se nalazili više Glibodola u šumi. Odmah smo otpremili civilno stanovništvo, spremu bataljona i intendanturu Brigade za Živicu kroz šumu sa pratnjom omladinaca dok je Štab sa prvom četom išao na osmatranje daljnjeg neprijateljskog kretanja. I pošto je neprijatelj bio brojno jak, mogao je brojiti oko 2500 vojnika, bilo je oko 400—500 grla sa raznom spremom, potpuno vojnički se obezbijedili bočno i sa svih

³ Prva NOU brigada Hrvatske

⁴ Odnosi se na antikomunističku dobrovoljačku miliciju koja je bila pod komandom talijanskih jedinica. Detaljnije o njenoj organizaciji vidi tom V, knj. 6, dok. br. 80.

⁵ Na sektor zapadne Like krenula je 2. NOU brigada i 1, 2. i 4. bataljon 1. NOU brigade (tom V, knj. 7, dok. br. 43 i 48).

strana, to mu nismo mogli zadati nikakve udarce sa ovom jedinicom. A s obzirom što je neprijatelj krenuo iz Glibodola prema Jezeranima, prošao je nekažnjen. U Glibodolu zapalili su jednu hrvatsku kuću, hvatali su kokoši i otišli svojim pravcem. Mi smo se odmah spustili u selo gdje smo jeli, zatim smo odmah krenuli prema Dabru (Bobić Brdo), gdje smo prethodno ispitali stanje u Dabru i vojnički zaposjeli Bobić Brdo. Istu večer štab u saglasnosti sa sekretarom K.K. izaslali smo patrolu u četiri pravca da stupimo u kontakt sa neprijateljem, tj. u pravcu Dabar—Glavace, Dabar—Škare, Dabar—Petrinić Polje—Živica i mjesto Dabar. Rezultati ovih patrola su slijedeći:

Neprijatelj se nalazi u Škarama, samo četnici. Talijani su se svi povukli iz ovih sela. Četnika ima od 400—500. Iz cijelog kotara su koncentrisani u Škarama, gdje su zapovjedali stanovništvu iz Škara da se jave sa lopatama i krampovima kod crkve danas, gdje će im kopati rovove i praviti utvrde, vjerovatno oko crkve i obližnjih zgrada. Njihovo naoružanje nije nam poznato kao i daljnja njihova namjera. Mi smo si stavili u zadatak da prikupimo daljnje podatke, u koliko budemo mogli i njihovu namjeru.

Ovaj bataljon nalazi se u pokretu i na okupu, pošto brojčano smo slabi, moramo sa vještim manevrisanjem izbjegavati stalan boravak ma u kom to bilo mjestu. Sada imamo pod kontrolom Dabar, Petrinić Polje, Brezovac i Živicu.

Neprijatelj je pljačkao u manjem obimu, tj. hvatao kokoške, vozio sijeno, brao i lomio šljive itd. I još je zapalio popov stan u Zapolju. . . . U Škarama, Doljanima i Glavacima, nismo upoznati šta je sve neprijatelj tamo radio i kakove je tragove ostavio.

Narod iz Dabra djelimično je izbjegao u šumu, dok iz Glibodola može se reći da su skoro svi izbjegli.

Pri povratku u Brdo Bobića i Glibodol narod nas je lijepo primio. Partizani svega ovoga puta držali su se dobro i bilo je kod njih uvijek dobro raspoloženje kao i borbenost. Nije se moglo osjetiti da je koji bio sklon ili neprijateljski raspoložen.

Mišljenje je ovog štaba da bi se trebale prebaciti na ovaj sektor jače snage da bi mogli obračunati sa ovom bandom koja se još nije tako utvrdila, a nalaze se grupisano. U koliko to mi ne napravimo prije, oni će poduzeti sa napadom na nas i progonjenjem sa ovog sektora, jer su oni sada za nas opasniji pošto su koncentrisani i brojno su jači, naoružani su bolje nego mi, imaju više municije, i to što su domaći i poznaju sve puteve i stazice itd.

Mi ćemo produžiti energično sa prikupljanjem podataka o neprijatelju, u koliko budemo u stanju da im metnemo negdje zasjedu i o svemu ćemo vas izvijestiti naknadno.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politički komesar:

Vajo Hinić

(M.P.)

Komandant:

D.⁶ Zaklan

Poslano: Štabu Grupe N.O.P.O. za Liku,
Štabu I. Operativne Zone i Komandantu
IV. Ličkog Partizanskog Odreda

BR. 138

**ZAPOVIJEST OPERATIVNOG ŠTABA 7. BANIJSKE NO
BRIGADE, 1. SLAVONSKOG BATALJONA 1. SLAVONSKOG
NOP ODREDA I 1. BATALJONA MOSLAVAČKOG NOP OD-
REDA OD 17. SEPTEMBRA 1942. ZA NAPAD NA NEPRIJA-
TELJSKO UPORIŠTE PITOMAČU, ŽELJEZNIČKU STANICU
KLOŠTAR I RUDNIK UGLJA KOD PITOMAČE¹**

OPERATIVNI ŠTAB SLAV. MOSL.
BAN. PARTIZANSKIH ODREDA

17. septembra 1942 god.

ZAPOVIJEST

Sekcija Bjelovar 1 : 100.000

Kombinovane snage S.M.B. Nar. oslob. partizanskih Odreda Hrvatske² izvršit će noćni napad na slijedeća neprijateljska uporišta: Napad će biti 17 na 18-IX-42.

- 1.) Neprijateljsko uporište Pitomaču,
- 2.) Željezničku stanicu Kloštar,
- 3.) Rudnik uglja kod Pitomače.

⁶ Dmitar

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br 3/8, k. 1602.

² O formiranju Operativnog štaba i rezultatu napada vidi tom V, knj. 7, dok. br. 64.

A) napad na stanicu Kloštar izvršit će Treći i Peti Banijski bataljon,³ s tim da izvrši rušenje pruge Kloštar — Bjelovar i rušenje pruge Kloštar — Koprivnica kao i rušenje t.t. veza na cesti i pruži. Po izvršenom zauzeće ove snage zasjede i branimi, prilaz neprijatelju od Bjelovara i Koprivnice.

B) Udarni Banijski bataljon⁴ i Proleterska četa Bosanske Krajine izvršiće napad na neprijateljsko uporište Pitomaču.

Prvi vod Proleterske čete izvršiće napad i likvidirati željezničku stanicu Pitomača.

Drugi vod Proleterske čete napada i likvidira Općinu i Šumariju i zauzima apoteku.

Prva četa Udarnog Banijskog bataljona napada ustaški tabor i likvidira ga. Istovremeno jedna desetina iz te čete napada Poštu i zauzima je. U njoj zaplijenjuje sav potrebni materijal, a ostalo uništava.⁵

Druga četa Banijskog Udarnog bataljona napada žandarmerijsku stanicu i likvidira je. Ova istovremeno isturjuje na svom desnom krilu jednu desetinu na put prema Gredi.

Proleterski drugi vod postaviće jedan puškomitraljez sa četiri borca na križanje kod crkve i braniti prilaz od Kloštra i Kladara.

Po likvidaciji tabora prva četa Udarnog Banijskog bataljona ispalice jednu zelenu raketu u pravcu željezničke stanice.

Druga četa Udarnog Banijskog bataljona učiniće to isto sa crvenom raketom po zauzeću ovog objekta.

Poslije ispaljenih raketa (tj. po izvršenju zadatka) jedinice će se međusobno povezati.

C) Osiguranje prema Virovitici daće Prvi slavonski bataljon.

Prva četa Prvog slavonskog bataljona zaposjest će ivicu šume prema Starom Gradcu na cesti Virovitica — Pitomača.

Druga četa Prvog slavonskog bataljona postaviće zasjedu na pruži Virovitica — Pitomača ispod Sv. Jelene, na istoj visini sa onom zasjedom na cesti s tim da poruši prugu i pokida t.

^{3, 4} Jedinice su u sastavu 7. NO brigade Hrvatske. Vidi dok. br. 119 i tom V, knj. 7, dok. br. 37 i 64.

⁵ O tom napadu u izvještaju Zapovjedništva 1. pješačke divizije od 5. oktobra 1942. piše: „17./18. IX o.g. u 1.00 sat napadnut je od strane partizana Kloštar i Pitomača i to jednovremeno. U Pitomači zapaljena je željeznička postaja, občina, mlin, skladište žitarica, pošta i 2 šumarije, novac odnijet, a službeni spisi spaljeni. Pitomaču su branili 13 oružnika (od kojih je 7 nestalo) i 28 ustaša. Na poprištu borbe nađen je 1 partizanski leš.

U Kloštru zapaljena je željeznička postaja, jedno skladište i još 2 državne zgrade, a prekinut brzoglas i pruga. Tako isto zapaljen je 1 prazan vlak.“ (Arhiv V. I. I., reg. br. 82/1—18. k. 53 i tom V, knj. 8, dok. br. 143.)

tel. veze. Ove dvije zasjede će se međusobno povezati saveznicima i biti u stalnoj vezi. Neprijatelj se očekuje iz pravca Špišić-Bukovica — Virovitica.

D) Druga četa Moslavačkog bataljona⁶ izvršiće napad na rudnik uglja kraj Pitomače. Rudarska okna uništiti kao i sva postrojenja, a zaplijenjeni eksploziv pažljivo čuvati i sobom ponijeti. Sa radnicima održati miting.

E) U rezervu Operativnog Štaba ići će Treća četa Slavonskog bataljona sa dva puškomitraljeza.

Sve jedinice kod izvršavanja zadatka na pogodnim mjestima ispisaće naše borbene parole i podijeliti svuda naš materijal.

Znak za povlačenje biće trubni znak ustajanja.

Operativni Štab nalaziće se na putu Pitomača — Otrovaneć kod prvih kuća u Otrovancu.

Sanitetsko previjalište biće kod Operativnog Štaba.

Zborno mjesto za sve jedinice biće Mala Črešnjevica.

Znaci raspoznavanja za večeras biće „Puška — Nož“.

Znaci za sutra preko dana ostaju koji su dani u pismenoj zapovijesti.

Početak napada u 0.30 časova (pola jedan noću).

Zasjede (osiguranja) povući će se u 5 časova.

Komora će se nalaziti u šumi iznad Male Črešnjevica.

Diverzantna grupa se dodaje komandantima Trećeg i Petog bataljona.

Raspored bolničkih snaga izvršiće drug doktor Grujica.

Evakuaciju materijala nadziraće komandant drug Pihler, kome će se dati potreban broj ljudstva.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar,
Đuro Cizmek⁷

Komandant,
Tolja⁸

⁶ Odnosi se na 1. moslavački bataljon (tom V, knj. 7, dok. br. 28).

⁷ Politički komesar 7. NO brigade

⁸ Bogdan Crnobrnja, zamjenik komandanta 3. operativne zone NOP odreda Hrvatske

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA NOP ODREDA BANJE OD 17. SEPTEMBRA 1942. POLITIČKOM KOMESARU ŠTABA 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O POLITIČKOM STANJU NA TERENU ZA VRIJEME NEPRIJATELJSKE OFANZIVE POČETKOM AVGUSTA 1942. GODINE¹

ŠTAB
PARTIZANSKOG ODREDA
NAROD. OSLOBOD. POKRETA
BANJE.
17. IX. 1942.
Komesarijat.

KOMESARU 1. OPERATIVNE ZONE

Politička situacija na Banji ogleda se u znaku jenjavanja neprijateljske ofanzive i pojačane aktivnosti naših snaga.² Neprijatelj vrši odliv svojih snaga sa našeg oslobođenog teritorija. Ravno mjesec dana neprijatelj je držao velike snage na Banji i kontrolisao skoro svako selo. 8. prošloga mjeseca počela je opća neprijateljska ofanziva na Banju, a 8. ov. mj. glavnine neprijateljskih snaga počele su se povlačiti sa našega teritorija prema Slavoniji i Bosni.³ Ova ofanziva razlikuje se od svih dosadašnjih ofanziva, koje su vršene na naš sektor i po jačini neprijateljskih snaga, kao i po dugom zadržavanju neprijateljske vojske. Ova ofanziva ostavila je dubok trag među narodom Banje, jer narod je naučio u prvim ofanzivama, da neprijatelj naleti i prokrstari našim teritorijem i za nekoliko dana da se povuče. Narod za cijelo vrijeme ove ofanzive u glavnom se je nalazio u šumama i šumarcima oko svojih sela i kuća, ali je bio prisiljen stalnim krstarenjem neprijateljske vojske kroz sela i šume da se povuče kućama. Neprijatelj je ovoga puta nastupao različito na pojedinim sektorima Banje spram naroda. U Glinskom i Dvorskom srezu bio je mnogo pomirljiviji prema narodu, dok u Kostajničkom i Petrinjskom srezu išao je sa otvorenim kartama, naime tamo je hvatao sve muškarce koje je mogao i odvodio u konc. logore. Tako su radili tu i tamo po nekim selima kotara Glina i Dvor. Ali ovoga puta sve pohapšene ljude nisu zadržavali nego su ih puštali i to većinu,

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 8/6, k. 1614.

², ³ O ofanzivi vidi dok. br. 106.

a neke su zadržavali kod sebe i slali u radne bojne i na ropski rad u Njemačku. U nekim selima su vršili otvoreno strijeljanje ljudi, kao u Žirovcu. Neprijatelj je ovoga puta nastojao svim silama, da odvoji nas partizane od naroda. U tu svrhu počeo je da stvara nekakve odbore, koji imaju za zadatak čisto špijunsku ulogu, da otkrivaju pokrete partizana i sva druga obavještenja o partizanima. Taj manevar neprijatelja nije uspio, jer u mnogim selima, kada su neprijateljski oficiri zakazivali sastanke narod u opće nije dolazio, a u drugim mjestima dolazio je poneki stari čovjek. Tako neprijatelj uopće nije mogao ni da oformi svoje odbore. Jedino im je uspjelo u Donjem Žirovcu, da osnuju takav odbor, koji je imao slobodno kretanje u Bos. Novi i Glinu. Mi smo uhvatili jednog toga odbornika iz Žirovca, kada se vraćao iz Gline i držali ga 2 dana i ubijedili ga da je na pogrešnom putu i pustili ga kući. U glavnom taj odbor više ne funkcioniše kao cjelina. Neprijatelj je nastojao da ti ljudi iz odbora ostanu zakonspirisani. Ali ipak je neprijatelju uspjelo da među narodom pronađe ponekog tipa, naročito među ženama, koje su mu otkrivale naše zemunice. Tako za vrijeme ove ofanzive pronađeno je više naših zemunica. Na sektoru III. bataljona pronađene su sve naše zemunice, a na sektoru V. bataljona pronađeno je isto nekoliko zemunica. Na sektoru I. i IV. bataljona pronađeno je 12 zemunica, među kojima je i naša zemunica mehaničarske radione, koju je odala kuharica te radionice, koja je zajedno sa neprijateljskom vojskom otišla u Glinu.

Za vrijeme ove ofanzive iskršli su elementi neprijateljski raspoloženi prema Narodno-oslobodilačkoj borbi, koji su se trudili da nam nanesu što više štete. Ta nekolicina bandita otišla je u Glinu, iz Majskih Poljana dvojica i iz Selišta jedan. Kada su čuli za uspješnu akciju na dvije satnije u Majskom Trtniku odmah su se pokajali i prema obavještenjima traže propusnice da idu za Beograd. Ima još nekolicina tipova četnički raspoložениh, čiji rad i kretanje budno pratimo.

Pri našem povratku na Baniju narod nas je u većini rado dočekaо, ali u isto vrijeme i plašio nas se je, jer neprijatelj je širio glasine, čim mi napadnemo njih da će oni poklati sav narod. Posljednje naše uspješne akcije razbile su te glasine neprijateljske, jer neprijatelj nije bio u stanju da izvrši ono što je govorio, a izgleda da ovoga puta nije to ni htio. Naše posljednje uspješne akcije vrlo su lijepo djelovale na narod. „Tu su naši, ima ih još, nije istina što su nam ovi pričali da su naši partizani uništeni“, tako govori sada narod. Poslije tih uspješnih akcija narod ponovo diže glavu i masovno se javlja u partizane, naročito sa sektora III. i V. bataljona. Mi ćemo ih mobilisati što god budemo mogli više. Ustaške vlasti na-

redile su mobilizaciju 12 godišta Srba u sljedećim selima Dvorskog kotara: Draškovac, Oraovica, Volinja, Buinja, Šegestin i Lotine. To su srpska sela, koja su stalno izložena neprijateljskom udaru i kontroli. Mi smo hitno uputili 2 čete na taj sektor, da mobilišu sve te ljude za partizane. O rezultatima još ne znamo, što ćemo naknadno javiti. Ovoga puta Dvorski kotar pokazao se najbolji od svih ostalih jer činjenica je da nijedna zemunica na Dvorskom kotaru nije pronađena, a i naši partizani za cijelo vrijeme ove ofanzive u glavnom su se zadržavali na Dvorskom kotaru, a nisu bili toliko prokazivani neprijatelju sa strane stanovništva.

Naše uspješne akcije djelovale su demorališući na neprijatelja. Strah ga obuzima. Već danas koncentrišu čitave bojne na gomilu jer se sa jednom — dvije satnije nesigurno osjećaju. Oficiri, koji su izmakli u ovoj borbi pričaju u Glini, da takvih strahovitih juriša nisu izdržali niti imali ni na Kozari. Sami zarobljeni domobrani dive se junaštvu partizana, koje su pokazali u ovim borbama.

U hrvatskim masama naše akcije su također povoljno djelovale. S onu stranu Gline u hrvatskim selima nalazi se naša četa „Matije Gubca“ sa drugom Despotom, koja ima zadatak da mobiliše hrvatske mase u narodno-oslobodilačku borbu. Ta četa stalno prolazi kroz hrvatska sela i hrvatski seljaci se već sada privikavaju što više na partizane, te se u većini sela narod više ne uznemiruje i ne bježi kao dosada. Više ta sela nisu uznemiravana od ustaških bandita koji su do nedavno svakodnevno šetali i gospodarili u onim selima. U vezi s tim nastao je jedan novi momenat u odnosu ustaške vlasti prema hrvatskom narodu tih sela, a taj je bespomoćno groženje ovom narodu da će sve pobiti i popaliti. Narod prilazi našim partizanima i pita: „Kaj bumo, ovi zlotvori nam se groziju.“ Naši drugovi hrabre narod i prikazuju kako je to slabost ustaška i ako bi oni i zapalili neko selo naša borba ide dalje svojim tokom i mi ćemo opet te zlotvore sigurno pobijediti. Prijete im da će ih sve odvesti i strpati u konc. logor. Dakle uslovi za mobilizaciju Hrvata iz tih sela su povoljni. Hrvatski seljaci već u nama gledaju snagu i traže zaštitu od nas. Muškarci iz ovih sela sve ređe idu u Glinu. Iz Velike Soline u opšte ne idu više, pošto su dvojica njihovih ljudi uhapšena u Glini. Izgleda, da će uskoro uopće svi prestati ići u Glinu. Za vrijeme prvih pljačkanja naših sela hrvatski seljaci iz tih sela imali su kod sebe dosta blaga koje sada to blago sami seljaci vraćaju partizanima jer vele: „Tak bumo barem smireni“. Samo oduzimanje te pljačke djeluje dobro i radi toga što se na taj način oni, koji su se u tome smislu ogriježili smiruju, jer vide da se nikom ništa radi toga ne događa. Tamo su također strijeljana

i četiri bandita, što je dobro odjeknulo među narodom, a povodom toga Despot je izdao obavještenje narodu. Svakodnevno iz svih ovih hrvatskih sela stižu poštteni Hrvati i hoće se tješnje i trajnije povezati s nama. Obavještajnoj službi naročito je posvećena pažnja na tome sektoru, jer uslijed slabe obavještajne službe i informativne nisu zasjede naše uspjevale na tome sektoru. Omladina kao i svuda pokazuje se najbolja. Drugu Despotu treba pomoći i mi ćemo mu uskoro pomoći pri organizovanju svih naših vanpartijskih organizacija u tim selima, tako da narodno-oslobodilačka borba dobije masovnu podršku.

Stanje u odredu:

Prema savjetovanju druga komandanta I. Operativne Zone mi smo već počeli sa organiziranjem komande područja, kao i sa Brigadom. Drugovi su svi upoznati sa svojim zadacima i već se prelazi na rad. U zadnjem dopisu javio sam o sabotazi koja se desila u I. i IV. bataljonu — naime o zapušavanju pušaka. Mi smo na osnovu istrage utvrdili krivicu nad trojicom partizana i vojni preki sud pri Štabu Banije osudio ih je na smrt strijeljanjem, što je izvršeno. Prilažemo saopćenje koje je Štab izdao partizanima povodom toga slučaja. Poslije ovih uspješnih akcija kao i prije borbenost partizana je na visini. Ovo strijeljanje tražili su kako partija u odred, tako i partizani kao i komandno osoblje. Poslije ovih akcija odred malo se obukao i obuo. Tako da s te strane stanje se popravlja. Ovo posljednje vrijeme odred se nalazio stalno u pokretu. Politički iz tog razloga nije se mnogo radilo. Svi partizani radosno su primili naše razlaganje i novu organizaciju naše vojske⁴. I sami uviđaju da ćemo na taj način mnogo efikasnije tući neprijatelja. Mi smo si stavili u zadatak da što prije našu Brigadu pretvorimo u potpunu brigadu i to udarnu. Vjerujem da će nam to i uspjeti, jer partizani kako vojnički tako i politički zadovoljavaju.

Ocjena akcija:

Naše snage izvršile su uspješno napad na dvije satnije domobrana u Majskom Trniku. U ovoj akciji partizani su pokazali da su spremni za juriš na neprijatelja, iako je on dobro utvrđen. Ova akcija je u potpunosti uspjela i to je jedna od najjačih i najboljih akcija koje smo mi u opće izvršili na Baniji⁵. Tom akcijom dignut je moral partizana kao i naroda. Općenito pokazalo se u posljednjim akcijama koje je naš Od-

⁴ Misli se na formiranje brigada.

⁵ Napad je izvršila 8. NO brigada 14. septembra 1942. O rezultatima napada vidi u tomu V, knj. 7, dok. br. 79.

red vršio, da su naši partizani kao i komandno osoblje spremni da izvrše sve zadatke koji se konkretno postave pred njih, ali kada trebaju pojedini bataljoni da na terenu samoinicijativno preduzmu korake tu još mnogo toga nedostaje. To se pokazalo sa ovom akcijom na Kućištu između Malog Gradca i Momčilovića Kose. I. bataljon je jurišao na neprijateljske robove i uspio da istjera neprijatelja dok IV. bataljon nije imao samoinicijative da prijeđe na juriš, a da se to desilo akcija bi sto posto uspjela. Žrtve koje dademo u borbi kad se akcija uspješno završi uopće nemaju nikakvog odraza na partizane, ali ako se neuspješno završi a imamo žrtava dosta nepovoljno djeluje na partizane.

Mi smo izdali jedno saopćenje povodom naših posljednjih akcija, da bi narod bio obaviješten o njima. Primjerak prilažemo.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar
Ranko Mitić

BR. 140

NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 22. SEPTEMBRA 1942. O POSTAVLJENJU KOMAN- DANTA I POLITIČKOG KOMESARA U 2. OPERATIVNOJ ZONI¹

N A R E D B A B R 15.

Komandanta Narodno-oslobodilačkih Partizanskih Odreda
Hrvatske od 22. IX. 42.

U saglasnosti sa drugom Ivom Pavlovićem, delegatom Vrhovnog Štaba Narodno-oslobodilačke Partizanske i Dobrovoljačke Vojske Jugoslavije imenuje se Štab II. Operativne Zone.²

I. Za komandanta II. Operativne Zone imenuje se drug Ogulinac Franjo (Seljo).

⁶ Redakcija ne raspolaže prilogom.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg br. 10-13. k. 103.

² Ranija zapovijest br. 1 koju je izdao Ivo Lola Ribar izmijenjena je (vidi dok. br. 125 i tom II. knj. 5, dok. br. 143).

. Za politkomesara II. Operativne Zone imenuje se drug Holjevac Veco.

III. Za zamjenika politkomesara II. Operativne Zone imenuje se drug (Stubičanec) Marko Belinić.

IV. Radi potrebe primanja nove dužnosti dosadašnji vršilac dužnosti komandanta II. Operativne Zone drug Verdić Stevo stavlja se na raspoloženje Glavnom Štabu Hrvatske.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Politkomesar:

V. Bakarić

Komandant:

Ivo Vladić

Na znanje:

Vrhovnom Štabu Narodno-oslobodilačke Partizanske i Dobrovoljačke Vojske Jugoslavije.

Štabu I. Operativne Zone

Štabu III. Operativne Zone

Štabu IV. Operativne Zone

Štabu V Operativne Zone

Štabu I. Proleterskog Udarnog bataljona Hrvatske

Na znanje i postupak:

Štabu II. Operativne Zone

BR. 141

ZAPOVIJEST ŠTABA 5. NO BRIGADE HRVATSKE IZ DRUGE POLOVINE SEPTEMBRA 1942. GOD. 1. I 3. BATALJONU ZA NAPAD NA BLINDIRANI VOZ NA PRUZI KARLOVAC — OGULIN¹

Z A P O V I J E S T

Komandanta IV Partizanske Brigade² I Operativne Zone
Sekcija Ogulin—Karlovac 1:100000

Neprijatelj je zaposjeo željezničku prugu Karlovac—Ogulin sa sljedećim posadama: Generalski Stol oko 350 Talijana, žandara, ustaša i domobrana, stanica Donje Dubrave 57 domobra-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 2/1, k. 830.

² Peta NO brigada Hrvatske

na i oko 80 Talijana, vaktarna broj 326 52 ustaša, vaktarna broj 327 26 domobrana i žandara, Globornički most 45 domobrana i 55 Talijana, vaktarna broj 328 25 domobrana i žandara, stanica Gornje Dubrave 45 žandara i domobrana, 60 Talijana, Tounj-Zdenac 95 žandara i domobrana i oko 70 Talijana, Košare oko 50 Talijana sa dva bacača mina. Nadalje neprijatelj raspolaže sa posadama od Košara prema Ogulinu i od Generalskog Stola prema Karlovcu.

Zadatak naše Brigade jest da u zajednici sa dva udarna goranska bataljona napadne željezničku stanicu Donje Dubrave, blokira okolne posade, postavi osiguranja koja će sa minama dočekati i uništiti eventualno dolazeće blindirane vozove i transporte.³

Jedan goranski bataljon vršiće napad na stanicu Donje Dubrave, blokirati vaktarne i most a drugi goranski bataljon postaviće osiguranje prema Generalskom Stolu.⁴

Da bi naša Brigada izvršila svoj zadatak

n a r e đ u j e m o :

Da III bataljon (osim jednog voda) i jedna četa I bataljona zaposjednu Krpelj uzduž pruge između Tounja i Košara s tim da na kamenolom prema Tounju postave jedan vod i osiguraju si desno krilo prema Košarama.

Da dvije čete I bataljona zauzmu položaj sa istočne strane pruge Tounj—Košare te zaposjednu cestu Tounj—Košare s tim da se osiguraju od Tounja i da postave jedan vod jugo-istočno od Košara koji će imati zadatak da u početku borbe na prugi fingiranim napadom uznemire neprijatelja u Košarama i na taj način dekoncentrišu njegovu vatru. Ovim dvjema četama stavlja se na raspolaganje mitraljeski vod. Njihova je dužnost prekopati cestu Tounj—Košare.

Zadatak svih ovih snaga jest pomoću montirane bombe uništenje blindiranog voza i transporta koji bi mogao poći iz Ogulina prema Donjim Dubravama. Bomba se mora staviti na usjeku te nešto ispred nje razrušiti prugu a isto tako i pozadi voza koji bi nadošao. Telefonske veze Tounj—Košare prekinuti čim započne borba u Donjim Dubravama. Nakon rušenja voza početi sa uništavanjem pruge na liniji Tounj—Košare.

Da jedna četa II bataljona kontrolira sektor između Mrežnice i Korane u Cerovcu, prema Bariloviću, Leskovcu i patrolom prema mostu u pravcu Generalskog Stola.

³ Vidi tom V. knj. 7, dok. br. 82.

⁴ Vidi zapovijest komandanta 1. odreda 5. operativne zone NOP odreda Hrvatske u Arhivu V. I. I., reg. br. 58—2 3, k. 102 B.

Da jedan vod iz II bataljona postavi osiguranje sjevero-istočno od Tounja na cesti Tounj—Dubrave.

Da jedna četa II bataljona postavi osiguranje prema stanici Gornje Dubrave na Višnjić Brdo, sjeverno i sjevero-istočno od stanice.

Da ostatak II bataljona, ostatak mitraljeske čete i vod za vezu stave se na raspolaganje operativnom štabu.

Da III četa II područnog bataljona dade vodiče za naš II bataljon, goranske udarne bataljone i operativni štab.

Da jedan vod III bataljona postavi osiguranje sjevero-istočno od Ogulina na kotu 414 (Kobiljak) sa zadatkom da spreči prodor neprijatelju iz Ogulina putem za Gojak.

Da područna diverzantska desetina razruši prugu između Karlovca i Duge Rese kod Tulić mlina sa zadatkom da uništi voz koji bi se kretao tom prugom.

Operacija započinje u noći između 23 i 24 ov. mj. tačno u dva sata.

Znak za početak je napad na stanicu u Donjim Dubravama.

Ranjenička prihvatnica za I i III bataljon je Kamenica a za II bataljon selo Gornji Zatezali. Evakuacija svih ranjenika u bolnicu u Zbjeg.

I i III bataljon bezuvjetno moraju ostati na položaju 24. ov. mj. do 12 sati u podne a po mogućnosti i čitav taj dan. Povlačenje II bataljona biće po pismenom naređenju operativnog štaba.

Zborno mjesto nakon operacija Poloj kod bivšeg Štaba II. K. P. O.

Znaci raspoznavanja Barut — Bihać.

Ugovoreni znak dva udarca dlanom a odgovor jedan zvižduk.

Operativni štab Mali Mašnik.

Moj zamjenik komandant II bataljona.

Na izvršenje!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
M. Šumonja

Komandant:
Oreščanin Bogdan

BR. 142

**PREGLED NACIONALNOG I SOCIJALNOG SASTAVA 1.
DALMATINSKE NOU BRIGADE OD 24. SEPTEMBRA 1942.
GODINE¹**

NACIONALNI — SOCIJALNI I POLITIČKI SASTAV
Dana

Jedinica	Broj ljudi	Nacionalni				s o c i		
		Srba	Hrvata	Muslimana	Crnogoraca	Seljaka	Radnika	Zanatlija
Štab Brigade	11	1	6	—	4	1	2	3
Komandni vod pri Štabu Brigade	50	6	43	1	—	20	16	9
I. Bataljon „Anto Jonić“	241	85	156	—	—	130	46	49
II. Bataljon „Bude Borjan“	260	110	150	—	—	136	67	41
III. Bataljon „Jozo Jurčević“	229	6	221	1	1	168	52	8
IV. Bataljon „Tadija Anušić“	261	17	242	1	1	133	68	46
Minerski vod	24	2	22	—	—	10	3	9
Bacački vod	18	—	18	—	—	8	5	2
Muzika	20	—	20	—	—	3	12	5
Svega	1114	227	878	3	6	609	271	172

Polit. komesar
Kronja Ante

(M.P.)

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 9—2/1/III, k. 1102.

I. DALMATINSKE N.O.P. UDARNE BRIGADE

24/IX. 1942

j a l n i			Politički				Primjedba
Intelektu- alaca	Bivši oficiri	Bivši podoficiri	Članovi K.P.	Kandidati K.P.	SKOJ	Ostali	
4	1	—	8	1	—	2	Pri štabu Brigade je uveden po- lit-odjel, pisarica, intendant i doktor, referent brig. saniteta, i otac Komandti.
5	—	—	10	8	32	—	U komandni vod su uvedene: kurirska desetica, izvid. deset., komor. deset., intendant, osoblje, brigadni sanitet i zastavnici.
12	1	3	23	27	67	124	
9	1	6	28	21	88	123	
—	1	—	45	21	96	67	
13	1	—	37	6	69	149	
2	—	—	2	3	9	10	
2	—	1	1	2	5	10	
—	—	—	5	2	11	2	
47	5	10	159	91	377	487	U zbroju ovoga nije uvedeno još za drugove koji su stigli preko- juće.

za Komandanta:

M. Bilić

**NAREDBA KOMANDANTA 1. OPERATIVNE ZONE NOP
ODREDA HRVATSKE OD 28. SEPTEMBRA 1942. O ORGA-
NIZACIJI RADA U BRIGADAMA¹**

NAREDBA BROJ 8

Komandanta I. Operativne Zone N. O. Partizanskih Odreda
Hrvatske za 28. septembar 1942. g.

I.

Dnevne zapo- vijesti i dežur. Komandant brigade, u dane kad je brigada na okupu i odmoru, regulisaće dnevnom zapovijesću rad bataljona idućeg dana i odrediti dežurnog u brigadi. koji će kontrolisati izvršavali se zapovijest. Dežurni će ujedno kontrolisati logorske straže i o svemu što u bataljonima zapazi izvještavati komandanta. Putem zapovijesti davati i znakove raspoznavanja za nastupajuću noć.
Komandant bataljona određivaće svakodnevno dežurnog u bataljonu. Na ovo dežurstvo ređati oficire iz Štaba bataljona, te komandire i komesare četa.

II.

**Odsustvo i bolovanje.
Objave.**

Partizanima brigada može se dati odsustvo samo u najhitnijim i neophodno potrebnim slučajevima. Kada se brigada nalazi na odmoru može se prema situaciji dati kraće odsustvo onim partizanima kojima kuća nije daleko od mjesta gdje brigada logoruje.

Bolovanje davati jedino prema uputama najbližeg vojnog ljekara. Drugove na bolovanje upućivati komandama područja, koje će za tu svrhu organizovati centre. Jedino one drugove kojima je potrebno duže bolovanje upućivati svojim kućama.

Pri puštanju partizana na odsustvo i bolovanje ili pri upućivanju na put službenim poslom.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 15-1/4, k. 1468.

ima se uvijek izdati lična objava u kojoj naznačiti: ime partizana, iz kog je bataljona, odakle je rodom, kuda se šalje, putuje li hitno ako je kurir (da bi imao pravo na prevoz kolima), kad se ima vratiti u jedinicu, štambilj, datum i potpis stariješine.

Svaki komandir mora uvijek imati pregled koji su mu partizani i kojim poslom odsutni iz čete

III.

Ooružje ne nositi na odsustvo i bolovanje.

Zabranjuje se svako udaljavanje partizana sa ooružjem iz brigada, osim po službenom poslu. Praksu puštanja partizana na odsustvo i bolovanje sa ooružjem prekinuti.

IV.

Rezervna nenaoružana četa.

Svaka će brigada u svome sastavu imati jednu rezervnu nenaoružanu četu sa komandirima i komesarima, koji mogu biti dobri vodnici i delegati. Četa će biti jaka 80 partizana.

Komanda područja Kordun staviće odmah na raspolaganje takove čete I., IV. i V. Brigadi. Komandanti ovih brigada poslaće po jednog druga u Komandu područja Kordun, koji će primiti te rezervne čete.

Komanda područja Banija staviće odmah na raspolaganje takve čete VII. i VIII. Brigadi, a komandant ovih brigada poslaće po jednoga druga u Komandu područja Banija, koji će primiti te rezervne čete.

Komanda područja Lika staviće odmah na raspolaganje takve čete II. i IX. brigadi, a komandanti ovih brigada poslaće po jednog druga u Komandu područja Lika da prime te čete.

V.

Odnosi komande područja i brigada.

Brigade nalazeći se na područjima obraćaju se za sve svoje potrebe komandama područja, koje su dužne zadovoljiti ove potrebe. Inače brigade nisu vlastne naređivati komandama područja, i obratno, komande područja ne naređuju brigadama.

VI.

Postupak s ratnim plijenom.

Ratni plijen u oružju i ostalom materijalu, koji nije neposredno potreban brigadama, brigade predaju najbližoj komandi područja sa popisom plijena. Istovremeno jedan takav spisak šalje štabu zone. Komande područja preduzimaju svu daljnju brigu o smještaju i osiguranju ratnoga plijena.

VII.

Podnošenje izvještaja.

Naredba ovog Štaba broj 7 od 27. o. mj.², tač. V., stav drugi dopunjuje se u toliko što će komandanti slati svoje izvještaje o toku većih operacija i prije nego se iste završe. Po završetku svake operacije poslati opširan izvještaj i to po jedan *primjerak Štabu Zone a jedan Glavnom Štabu P. O. H.* U nedjeljni pregled akcija unijeti i akcije o kojima je već posebice javljeno, gdje opis operacije može biti kraći. Kopiju nedjeljnog političkog izvještaja slati također neposredno *Glavnom Štabu P. O. H.* Brigade će slati sedmično operativni, obavještajni i politički izvještaj, tako da svake subote do 12 sati budu u Štabu Zone.

Odmah po primitku ove naredbe sve brigade i komande područja poslaće u Štab Zone popis komandnog kadra svih svojih jedinica sa sljedećim rubrikama: ime i prezime, nacionalnost, starost, zanimanje u građanstvu, socijalno porijeklo (roditelja zanimanje i imovno stanje), članstvo K. P., od kada je partizan.

VIII.

Centri za bolovanje.

Komande područja organizovaće na svojim teritorijama centre za bolovanje, koji moraju imati polit. komesara. Ove centre smjestiti u sela gdje je moguća dobra ishrana i odmor partizana na bolovanju. O radu partizana na bolovanju izdaće se posebne upute. Za komesara centra za bolovanje uzeti starije drugove bolesne ili ranjene, koji nisu više sposobni za prve borbene redove.

² Redakcija ne raspolaže tim dokumentom.

IX.

Četni spiskovi partizana. Da bi se imao tačan pregled partizana i podaci o službovanju u N. O. Partizanskoj vojsci izradiće se i voditi četni spiskovi u vidu knjige sa slijedećim rubrikama:

Red. br.	Ime i prezime	Odakle je (selo, srez)	Od kada je partizan	Dužnost	Rod. god.	Zanimanje	Primedba
1	Petar Petrović	Trnovac Korenica	3. XI 1941.	Polit. delegat	1918.	Ratar	
2	Đuro Đurović	Zagreb	15. III 1942.	Partiz. mitralj.	1916.	Radnik	Poginuo 15. IX 42. kod Vrhovina. Sahranjen u Homoljeu
3	Josip Sedlar	Smiljan Gospić	20. III 1942.	Bolničar	1920.	Radnik lončar	Ranjen 20. V 42. U bolnici do

4 i t. d.

Spiskovi se drže u štabu bataljona i vodi ih politički komesar bataljona po podacima koje dobiva od komandira čete.

Ova je knjiga ujedno osnov za sastavljanje liste gubitaka. U knjigu ne unositi partizane koji su u dosadašnjim borbama poginuli, već spisak takvih izraditi i priložiti uz knjigu.

X.

IV. L.P. odred pod Štab Zone IV. Lički Partizanski Odred biti će od sada pod neposrednom komandom Štaba Zone, te će u pogledu podnošenja izvještaja i svega ostalog postupiti po dosad izdatim naredbama, koje će u prepisu dobiti.

XI.

Izvještaj o urađenom po tački IV., VII, i IX. ove naredbe poslati ovom štabu uz prvi sedmični izvještaj.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Komesar:
Đuro Kladarin v. r. (M. P.)
Đuro Kladarin

Komandant:
Srećko M. Manola v. r.
Srećko M. Manola

Na znanje: Komandantu P. O. H.
Na znanje i postupak: I. Udarnoj, II, IV, V, VII, VIII. i IX.
Part. Brigadi, K-tu IV. L. P. Odreda, K-dantima područja
Like, Korduna i Banije, Vodniku tenkov. voda.

Da je prepis vjeran originalu, potvrđuje:

Zamj. Komandanta:
Pet. Kleut

BR. 144

**IZVJEŠTAJ DRUGA VJEĆESLAVA HOLJEVCA OD 28. SEP-
TEMBRA 1942. SEKRETARU OKRUŽNOG KOMITETA KPH
ZA KARLOVAC O STANJU U HRVATSKIM SELIMA U KO-
TARU KARLOVAC¹**

28. IX. 1942.

Dragi Mića,

Danas je sedmi dan što smo mi krenuli sa Korduna i što prolazimo kroz čisto hrvatske krajeve u kojima nailazimo na onakav prijem kakvom se nismo nadali.² Nalazeći se na Kordunu, mi smo znali i primali izvještaje, da je situacija za nas u tim krajevima vrlo povoljna ali da je takova i bolja nego u mnogim krajevima oslobođenog teritorija, to nismo znali. Kroz sva mjesta i sela kroz koja smo prolazili narod nas svuda vrlo radosno dočekaao. Razumije se u svim tim krajevima treba još mnogo raditi i dobro zasukati rukave, da bi taj narod postao zaista potpuno uz nas i da bi on potpuno potpomagao našu borbu. U Vukovoj Gorici, gdje se sada nalazimo, narod je neobično raspoložen za nas. Hranili su nas odlično i za razliku od naroda u Bosiljevu ovdje je narod vrlo borben i ne boji se Talijana kao oni u Bosiljevu, Lešću i ostalim mjestima. Što je najvažnije u svim tim mjestima postoji mogućnost za mobilizaciju hrvatskih seljaka i omladine u partizansku vojsku. U Vukovoj Gorici postoji i Odbor, koji vrši svoju dužnost dosta dobro. U svim ostalim mjestima i selima nemamo još nikakvih odbora. Mi smo u Bosiljevu poku-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H 11/677.

² Vidi dok. br. 147.

šali stvoriti neki odbor, on je čak i formiran ali je ilegalan. Nužno je na taj sektor koji potpada pod II. Zonu poslati što više polit. radnika da izvrše sve zadatke, koji se pred nas postavljaju u vezi sa ovom situacijom. Ovaj kraj ovdje tj. kotar Karlovac je za sada jedini hrvatski kraj kojega O. K. Karlovac može potpuno obuhvatiti pošto je glavni dio oslobođen i zato mu posvetite punu pažnju. Mi putujemo dobro, neprijatelj pred nama bježi, tako je pobjegao neki dan iz Severina na Kupi poslije pada Bosiljeva. Mi svagdje održavamo zborove i sastanke gdje god prolazimo. Negdje nam uspijevaju bolje, negdje slabije. Mislim da bi trebali da izdate letak narodu ovih krajeva u vezi sa pljačkom i paležom koji su vršili Talijani i četnici u Osojniku i Ponikvama,³ isto tako u vezi sa padom Bosiljeva⁴ jer ovdje gdje prolazimo nikakovih letaka nije bilo.

Molim Te pošalji nam „Našu Borbu“ i ostala „kordunska izdanja“, ako je što izašlo, jer znadeš da nas Kordun još uvijek mnogo zanima.

Kako si Ti i ostali drugovi u O. K. Pozdravi sve i gledaj da nam se javite što prije da znademo što je novoga kod vas. Piši nam kako aktivnost Rakinića⁵ i ostalih i da li ste im uspjeli stati za vrat. Za danas više ništa.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Veco⁶

³ Vidi tom V, knj. 7, dok. br. 63.

⁴ O akcijama vidi opširnije tom V, knj. 7, dok. br. 67.

⁵ Milić, četnički organizator na Kordunu

⁶ Holjevac; bio je u to vrijeme komesar 2. operativne zone NOP odreda Hrvatske (vidi tom V, knj. 7, dok. br. 67).

ZAPOVIJEST KOMANDANTA OPERATIVNOG ŠTABA KRŠKOG I ŽUMBERAČKO-POKUPSKOG NOP ODREDA OD 28. SEPTEMBRA 1942. ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA U NOVOM SELU, GORNJOJ VASI I KALJU¹

OPERATIVNI ŠTAB
KRŠKOG I ŽUMB. POKUP. ODREDA
28. IX. 1942.

Z A P O V I J E S T

komandanta Operativnog Štaba Krškog i Žumb. Pokup.
Odreda od 28. IX. 1942.

Neprijateljske snage nalaze se u Kalju, Gornjoj Vasi i Novome Selu.

Jačina neprijatelja u Novome Selu: 50 do 60 domobrana, žandara i ustaša. Naoružani s 3 do 4 puškomitraljeza i ostalo karabinima. Nastanjeni u školi, a vjerojatno i u selu. U selu imade 5 naoružanih civila, koji daju noću stražu. Oko škole imadu bunkere. Noću daju zasjede na brijegu iznad sela.

Naš cilj je, razoružati posadu, zapaliti školsku zgradu i eventualno koju zgradu nekog bandita, ako je pogodna za nastanjenje vojske.

Jačina neprijatelja u Gornjoj Vasi i Kalju: 120 do 150 domobrana, žandara i ustaša, naoružanih s jednim teškim mitraljezom, broj puškomitraljeza nepoznat, a ostalo karabini. Nalaze se u zgradi Radovanovića (prizemnica), u kući Amerikanca (jednokatnica) i u kući žandarskog penzionera (jednokatnica). U Kalju stanuju pod 3 šatora, a vjerojatno i u jednoj kući u Sv. Mihalju. Imadu bunkere nadkrivene.

Naš cilj je razoružati posadu, zapaliti Radovanovićevu kuću, a za ostale zgrade dobiti će se naređenje na licu mjesta. U slučaju da se neprijatelj ne bi predao, zapaliti zgrade smjesta.²

U vezi s time *naređujem:*

1.) 1. četa, 3. četa i Omladinska četa bat. „Jože Kraša“ imadu zadatak da razoružaju posadu u Gornjoj Vasi i Kalju (Sv. Mihalj). 1. četa i dva voda 3. čete izvršiti će napad na

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 9/1, k. 1604.

² O rezultatu akcije vidi tom V, knj. 8, dok. br. 10, i tom VI, knj. 4, dok. br. 42.

samu Gornju Vas. Omladinska četa i jedan vod 3. čete izvršiti će napad na Kalje (Sv. Mihalj). Preostali vod 3. čete postaviti će zasjedu prema Kostanjevcu.

2.) 2. četa bat. „Jože Kraša“ i 2. četa Krškog Odreda napasti će neprijateljsku posadu u Novome Selu. 3. četa Krškog Odreda dati će zasjedu prema Stojdragi i ujedno patrolu prema njemačkoj granici.

3.) Komandant bataljona „Jože Kraša“ dati će jedan puškomitraljez četi koja ide u zasjedu prema Stojdragi.

4.) Štab bataljona „Jože Kraša“ rukovodit će operacijom kod Novog Sela. Operativni štab nalaziti će se pozadi četa, a čete dostaviti će štabu potrebne kurire.

5.) Znak za povlačenje kod Novog Sela dati će operativni štab bataljona bacanjem jedne bijele i jedne crvene rakete.

6.) Operativni štab koji će rukovoditi operacijom na Kalje i Gornju Vas, nalaziti će se oko Petričkog Sela, a čete će mu dostaviti potrebne kurire.

7.) Znak za povlačenje kod Kalja i Petričkog S. dati će Operativni štab bacanjem jedne bijele i jedne crvene rakete

8.) Znak napada biti će u obje operacije u 5.30 sati u jutro 29. IX., a izvršiti će ga jedinice bez davanja vidljivog znaka.

9.) Ranjenička prihvatnica biti će na ovome mjestu (Pogana Jama), u logoru.

10.) Zborno mjesto biti će na ovome mjestu (Pogana Jama), u logoru.

11.) Znaci raspoznavanja: kotač — Korenica, ugovoreni znaci: 2 kratka fićuka, a odgovor je jedan dugački.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Boris Balaš

Komandant:
Breberina Miško

**PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
30. SEPTEMBRA 1942. ŠTABOVIMA OPERATIVNIH ZONA
O ZNAČAJU NARODNOOSLOBODILAČKIH ODBORA I FOR-
MIRANJU KOMANDI PODRUČJA¹**

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

K br 52/42
Dne 30. IX. 1942

ŠTABOVIMA SVIH OPERATIVNIH ZONA HRVATSKE

I. U toku borbe naše partizanske jedinice razvile su se od malih lokalnih jedinica tako, da danas prelaze u formacije redovne narodno-oslobodilačke vojske. One su do danas očistile od okupatora veliki dio naše domovine i čuvale narod tog kraja od okupatorskog fašističkog terora. Te uspjehe naših partizanskih jedinica u sklopu Narodno-oslobodilačke Partizanske i Dobrovoljačke Vojske Jugoslavije mora danas svatko priznati, te je tako naša vojska u današnjoj borbi čitavog svijeta protiv fašizma dobila karakter snage međunarodnog značaja. Oslobođeni tereni čine najbolju bazu ove naše vojske. Da bismo mogli povećati udarnu snagu naše vojske i proširiti njenu djelatnost potrebno je pristupiti čvršćem organiziranju naše pozadine, proširiti i učvrstiti vezu vojske i naroda i uništiti u narodu svaki utjecaj okupatora i njegovih domaćih slugu. Isto tako treba onemogućiti sve intrige, poteze i planove izdajničke izbjegličke vlade i njenih agenata u zemlji, saradnja se kojih s talijanskim okupatorom sve oštrije ispoljava.

Tokom borbe protiv okupatora i njegovih slugu u zemlji pokazalo se, da su ranije vlasti bile žarište pete kolone i kapitulantstva, što je neminovno moralo dovesti do toga, da se te stare vlasti raspuštaju i da odbori Jedinštenog narodno-oslobodilačkog fronta preuzimaju u svoje ruke svu civilnu vlast. Tako su sasvim prirodnim putem u toku borbe N.O.O. postali nosiocima civilne vlasti, nosiocima učvršćavanja veza između vojske i naroda, nosiocima narodnog jedinstva i borbe protiv okupatora i njegovih slugu. Petokolonaštvo je i kapitulantstvo starih vlasti učinilo, da je narod njihovo smjenjivanje i kažnja-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 25-16, k. 103 A.

vanje smatrao velikim olakšanjem i novu vlast shvatio kao svoju vlast, koju želi zbog uspješnije borbe i zadržati.

Mi smo do sada uvijek naglašavali, da N.O.O. tvore privremenu vlast, dok će narod nakon pobjede sam odlučiti kakvu će vlast formirati. Naši dosadašnji uspjesi (koje nam nitko ne može poreći i koji su postigli međunarodni značaj), te sadašnje intrige i izdaje izbjegličke vlade vode daljni razvoj Narodno-oslobodilačkih Odbora u tom pravcu, da nema više vraćanja k starim oblicima vlasti, nego će se buduća vlast stvoriti iz ove forme, koju je stvorio naš narodni ustanak. Prema tome nema više smisla govoriti kako su N.O.O. privremena vlast, jer se njihov karakter izmijenio. Njih treba promatrati kao klicu nove vlasti, tj. prelazni oblik, iz kojega će narod dati svojoj vlasti konačni oblik nakon potpunog oslobođenja. Možemo dakle govoriti samo o tome, da će se N.O.O. dalje razvijati i da prema tome formiranje vlasti nakon potpunog oslobođenja neće ni u kojem slučaju biti prepušteno ma kakvim slučajnostima.

Promatrajući ovako pitanje N.O.O. nameće nam se potreba, da tu našu narodnu civilnu vlast što više učvrstimo i da osiguramo da postigne što veći autoritet u narodu. U tu je svrhu potrebno k formiranju N.O.O. pristupiti s mnogo više pažnje, nego što je to do sada činjeno. To vrijedi ne samo za naše vojne vlasti, nego će one biti dužne, da osiguraju da i sam narod pristupa formiranju svojih odbora s mnogo više pažnje i ozbiljnosti.

U cilju što boljeg iskorištavanja narodnog jedinstva u borbi protiv okupatora ukazala se potreba i reorganizacije pozadinskih vojnih vlasti, te potreba reorganizacije saradnje vojnih i civilnih vlasti. U tu je svrhu Vrhovni Štab N.O.P. i D.V.J. izdao potrebna naređenja, upute i objašnjenja, koja se dostavljaju svim štabovima zona, a čime se sva ta pitanja reguliraju.²

II. Kako je razvitak partizanskog pokreta u Hrvatskoj neravnomjeran, te prema tome različiti krajevi i područja imaju različite uslove za ostvarivanje ovih naređenja, to će štabovi zona sva priložena naređenja i naredbe sprovoditi u saglasnosti i po direktivama ovoga Štaba. Štab će svake zone dobiti još posebne upute, kako će pristupiti tom poslu na svom području.

U pitanju će se formiranja komandi područja svi štabovi obratiti s prijedlogom ovom Štabu i neće donositi nikakvih konačnih odluka bez našeg odobrenja. Jednako će tako stavljati svoje prijedloge i u pogledu provođenja izbora N.O.O.

² Vidi naredbu o obrazovanju pozadinskih vojnih vlasti u tomu II, knj. 6, dok. br. 8.

III. Komesari zona će se postarati. da se promjena u karakteru N.O.O.-a objasni svima partizanima i narodu njihovog područja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:

V. Bakarić

(M.P.)

Zamj. komandanta:

Gošnjak³

BR. 147

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 2. OPERATIVNE ZONE OD 3. OKTOBRA 1942. POLITIČKOM KOMESARU GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE O POLITIČKOM STANJU U ŽUMBERKU I POKUPLJU¹

ŠTAB

Br. 407 9.X.1942

II. OPERATIVNE ZONE
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

K. br. 2./42

3.X.1942.

POLIT. KOMESARU HRVATSKE

Nakon odlaska iz Bosiljeva² stigli smo 28. IX. o.g. u Vukovu Goricu. Prijem na koji smo naišli kod naroda u Vukovoj Gorici bio je više nego dobar. Narod u Vukovoj Gorici i Prilišću je potpuno za nas i našu borbu i trudio se na svakom koraku da nam to i pokaže. U samoj Vukovoj Gorici postoji N.O.O., koji se pobrinuo za ishranu partizana. Iskoristili smo boravak u Vukovoj Gorici i održali navečer priredbu u seljačkom domu, koja je vrlo dobro uspijela. Na priredbi govorili su komesar ove Zone, njegov zamjenik drug Marko, zatim druga-rica Nada i komesar Bataljona. kao i jedan HSS-ovac iz Vukove Gorice, koji je i nastupio kao član HSS-a. Govori su bili dobro primljeni jednako kao i priredba, koju je davao Proleterski

³ Ivan

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 16-2, k. 102 B.

² Odnosi se na Štab 2. operativne zone NOP odreda Hrvatske i 1. proleterski bataljon Hrvatske. Vidi mikrofilm u Arhivu V. I. I., H 2 658-659.

Bataljon. Naročito dubok dojam na prisutne ostavila je pjesma, koju je otpjevao hor Proleterskog Bataljona o Matiji Gubcu. Tu pjesmu morali su dva puta ponavljati. Istu večer dogovorili smo se da se napadne posada u Netreću kroz koji smo mi trebali proći na našem putu. Za sam napad poslužio nam je kamion, koji smo uhvatili na Lujzijani, a koji je vlasništvo Vlade Ilića, industrijalca iz Karlovca. Jedna četa očistila je Netreću, dok smo mi ostali u jutro krenuli za njima.

29. IX. o.g. stigli smo u Netreću, koji je bio već u našim rukama i zapalili zgradu, u kojoj je stanovao neprijatelj. Tu nam se predalo 6 ustaša iz pripreme boje, koje smo pustili jer nisu davali otpor. Istog dana stižemo u Ribnik, također općinsko mjesto, gdje se upravo vršila mobilizacija 22 i 23-ećeg godišta mladića za domobranstvo. Putem od Netreća do Ribnika pratila nas je avijacija, koja je bombardovala Netreću nakon našeg odlaska. U Ribnik smo se dovezli kamionom. Tu smo najprije spalili mobilizacijske spiskove i općinsku arhivu, dok su mladići koji su tog dana dolazili u općinu zbog odlaska u vojsku razbježali se svojim kućama. Podaci za putovanje dalje vrlo su oskudni i trudimo se da pronađemo vodiče za prelaz preko Kupe. Našli smo jednog mladića, koji odmah ostaje s nama u partizanima. Istu noć krećemo dalje. Prethodno smo zapalili kamion kojim smo se dotle služili.

30. IX. o.g. prešli smo Kupu i prugu. Prelaz preko Kupe prošao je u redu i bolje nego što smo mislili. Kupa je bila već nabujala, tako da se gaziti više ne bi mogla i da nije bilo skele ne znamo da li bi mogli proći. Istu noć stižemo u jedno selo kraj Vivodine, dosta umorni i iscrpljeni i zato donášamo zaključak da ostanemo u tom selu na odmoru. Neprijatelj se nalazi u Vivodini par km od nas i mi odlučujemo da ga idemo istjerati. Na večer kad smo krenuli neprijatelj je već napustio Vivodinu i pobjegao. Zgradu u kojoj je stanovao zapalili smo. Narod je u Vivodini i okolnim selima primio nas kao jednu tuđu vojsku, kao okupatora. Narod ovdje nije upoznat sa ciljem naše borbe i služi ustašama.

1. X. o.g. nalazimo se još u Vivodini i u jutro oko 10 sati napao nas je neprijatelj iz Krašića.³ Mi smo prihvatili borbu sa jednom i po četom, dok smo glavninu prebacili u pozadinu jer nismo znali sa kolikim snagama raspolaže neprijatelj. Nakon tri sata borbe neprijatelj je bio rastjeran i u paničnom bijegu povukao se u Krašić. Da smo bili malo odlučniji mogli smo uhvatiti top, sa kojim nas je neprijatelj tukao. Isti dan krećemo u brda i stižemo u Žumberak. Tu je već narod malo bolji od onoga u Vivodini i bolje nas prima.

³ Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 10 i 102.

2. X. o.g. javili su nam se partizani Ž.-P.⁴ Odreda, koji se nalaze negdje u brdima. Mi šaljemo patrolu zbog veze, koju smo izgleda uspostavili. Po podne se vraća patrola i sa njom dolazi drugarica Milka,⁵ komesar čete. Ona nam je ispričala zadnje događaje u Žumberku iz čega proizlazi da stanje tu nije najbolje. Nakon savjetovanja odlučili smo pozvati štab Odreda za sutra u jutro na konferenciju.

Nakon uspostavljanja veze sa partizanima iz Žumberka i dolaska u sam Žumberak naš put je završen i to uspješno. Putem smo izvršili par akcija i održali nekoliko zborova i sastanaka, koji su dobro uspjeli.

Nakon konferencije, koju smo održali sa štabom Ž.-P. Odreda postalo nam je jasnije stanje u Žumberku kako vojničko tako i političko. Kao što sam u zadnjem izvještaju napomenuo da nam se čini da su drugovi prerano napustili sektor Žumberka to naše mišljenje bilo je tačno jer oni su zaista otišli sa Žumberka u Sloveniju bez da su dali neprijatelju otpor i zadali mu negdje udarac.⁶ Nakon tog njihovog povlačenja politička situacija u Žumberku se pogoršala i narod uopće neće da prima partizane u onim krajevima gdje su oni prije bili. U toku ofenzive neprijatelj je popalio sela Osunju, Cerovicu, Proseku, Đuriće i Planinu i poklao muško stanovništvo. Izgleda nam da naši drugovi ovdje nisu pripremili narod na dolazak ustaša već ih uljuljkali i obećavali im obranu sela i t.d. Razumije se da sad narod razočaran neće da gleda partizane i da će biti jako mnogo posla dok se ta situacija popravi. Kroz to vrijeme štab Odreda nalazio se sa bataljonom „Jože Kraša“ u šumama na teritoriju Slovenije. Drugovi iz štaba Odreda izgovaraju se da je situacija bila takova da su morali otići i priznaju da je postojala tendenca da se ide čak i na Kordun. U Sloveniji oni padaju iz prve krajnosti u drugu i donasjaju odluke da se povlače u Žumberak s time da odmah pristupe čišćenju neprijateljskih uporišta, koja su vrlo jaka i dobro utvrđena i odlučuju napasti tri neprijateljska uporišta u jedanput, od kojih ni jedan napad nije uspio. Nakon tih neuspjelih napada je moral kod partizana popustio, tako da i to treba sada liječiti.⁷ Neprijatelj se danas još nalazi u svojim uporištima u Žumberku i do našeg dolaska dosta slobodno se kretao po selima i zalazio čak i u šume. Ovo stanje mi mislimo popraviti uspješnim akcijama i operacijama i sistematskim političkim radom, kojega do sada ovdje nije bilo. Drugovi koji

⁴ Žumberačko-pokupskog (vidi dok. br. 145).

⁵ Kufrin

⁶ Vidi tom V, knj. 7, dok. br. 71 i 95.

⁷ Vidi tom V, knj. 7, dok. br. 71 i knj. 8, dok. br. 18.

su se ovdje nalazili nisu bili u stanju izvršiti te sve zadatke, koji su za njih preteški i preveliki. Političkih radnika nisu imali, tako da organizacije N.O. Fronte ne postoje. Ima nešto odbora, dok organizacije A.F.Ž. i S.M.G. nema. U vezi s tim i mogućnosti za mobilizaciju su vrlo slabe, skoro nikakove. I mi ćemo tražiti te mogućnosti na ostalim sektorima gdje one postoje. Prema izvještaju komesara Odreda, kojeg sam sada primio, vidi se da stanje na sektoru bataljona „Kljuka“ je mnogo bolje nego u Žumberku. Tamo narod je bolje upoznat sa našom borbom, javlja se u partizane i tom sektoru treba posvetiti više pažnje. U tom smislu mi smo dali direktive štabu Odreda, koji je do sada sve gledao samo sa stanovišta Žumberka i nije uspio da rukovodi sa čitavim Odredom. Jednako tako moramo posvetiti veću pažnju i onom sektoru kroz koji smo prošli na svom putovanju u Žumberak a to su općine Bosiljevo, Netretić i Ribnik u kojima postoje uslovi za mobilizaciju u partizane. Za sada u Žumberku ne postoji mogućnost mobilizacije ljudstva a oružja ima i bataljon „Jože Kraša“ i Proleterski Bataljon. Sam Proleterski Bataljon imade 20 pušaka više, a bataljon „Jože Kraša“ ima oko 40 više. Zato je nužno da nam se pošalje što prije jedno 80 omladinaca sa Korduna, koje ćemo naoružati sa tim puškama. U međuvremenu mi ćemo mobilisati ljudstvo sa ostalih sektora, gdje postoje mogućnosti za mobilizaciju.

Druga Mrkića⁸ još nismo poslali u Zagorje, to ćemo učiniti kroz par dana, dok se malo sredimo i dok formiramo četu, koja će ga pratiti u Zagorje. Naš štab nalazi se uz Proleterski Bataljon, jer slobodnog teritorija nemamo.

Drugaricu Milku poslat ćemo kroz par dana, dok se malo upoznamo sa stanjem u samom bataljonu kod čega nam je ona potrebna.

Kao što smo vam zadnji puta javili pali su u ruke ustaša drugovi Franjo Slovenac i drug Štefek.⁹ Oni su pali u Sošicama i ustaše su ih nakon mučenja ubili. Drugovi su se za vrijeme mučenja hrabro držali. Za druga Čuljata¹⁰ ne zna se da li je pao u ruke neprijatelja ili je uspio pobjeći. Prema izvještaju druga Balaša¹¹ i druga Markona¹² izgleda da je drug Čuljat uspio da se negdje sakrije i da pobjegne u Kljuku. Krivnja za pad drugova leži na čitavoj grupi i samim drugovima, koji nisu htjeli ići sa ostalima jer su bili toliko umorni i stalno zaostajali na putu.

⁸ Izidor Štok (vidi tom V, knj. 8, dok. br. 33 i 70).

⁹ Rogina

¹⁰ Josip

¹¹ Boris

¹² Slavko

Po pitanju druga Čorta¹³ vidi se da je zlonamjerno ubačeno da je drug bio pijan za vrijeme dok je trajala borba sa ustašama. Drug Balas koji se nalazio uz njega tvrdi da drug Čort nije bio pijan, da su bili zajedno na ručku u selu Petrovini, gdje se nije nitko napio. Čort je rukovodio i sa samom borbom, ali pao je svojom krivnjom jer je previše izložio se, tako da ga je neprijatelj pogodio prvim metkom u grudi, dok se za drugi metak ne zna da li je od neprijatelja ili se drug Čort sam ubio.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
V. Holjevac

P.S. U zadnjim našim izvještajima tražili smo da nam se pošalje Brigada¹⁴ i predložili da ide preko teritorija našeg II. bataljona t.j. preko Kljuke. Nakon izvještaja kojeg smo primili od štaba Odreda vidimo da je taj bataljon dosta neaktivan unatoč što ima tamo dosta mogućnosti za akcije u kojima bi došli do oružja, a mogli odmah naoružati ljude, koji se nalaze s njima u šumama, a koji su ljudi iz onih krajeva. Na sektoru tog bataljona imade nekoliko čisto domobranskih posada sa slabim moralom, koje bi Brigada sa tim bataljonom mogla razoružati i krenuti dalje za Žumberak.

¹³ Slavko Klobučar

¹⁴ Odnosi se na 4. hrvatsku NOU brigadu. O njenom dolasku u Žumberak vidi tom V, knj. 10, dok. br. 71 i 99.

UPUTSTVO KOMANDANTA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 10. OKTOBRA 1942. KOMANDANTU 3. OPERATIVNE ZONE O FORMIRANJU BRIGADA I O ZADACIMA PARTIZANSKIH JEDINICA U VRIJEME NEPRIJATELJSKIH OFANZIVA¹

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE
A br. 376/42
Dne 10.X.1942

KOMANDANTU III. OP. ZONE

Primili smo vaše izvještaje. Čestitamo vam na lijepim uspjesima, koje ste polučili u zadnje vrijeme.

Pojačanom djelatnošću partizana u Slavoniji i u II. Op. Zoni zahvaćena je čitava naša zemlja plamenom narodno-oslobodilačkoga rata. Partizanske jedinice poprimaju sve više izgled vojske i mi stojimo neposredno pred organizovanjem regularne narodno-oslobodilačke vojske, naročito u onim krajevima, gdje je borba već uzela većeg maha. Prvi korak na tom putu je bilo stvaranje udarnih potpuno pokretnih bataljona, a zatim i brigada. Mi u Hrvatskoj već imamo 11 brigada, a postoji mogućnost za formiranje daljnjih pokretnih jedinica. U takvim jedinicama stižu partizani brzo borbeno iskustvo, u njima je olakšan politički rad i kontrola, u njima se najbrže škola komandni kadar. Brigade omogućuju veće vojničke uspjehe i brži razvitak partizanske vojske. U slučajevima jakih ofenziva najbolje možemo očuvati partizane okupljene u takvim jedinicama, jer se u njima naimanje odražava kolebljivost naroda, a i partizana, koja obično nastupa nakon jačih neprijateljskih udaraca. Slažemo se s vašom namjerom, da i vi formirate Brigadu.² Zadnje operacije, u kojima ste kretali čitav odred, će vam to olakšati. Mi smo vam već javili, da drug Drapšin³ dolazi u obzir za komandanta Brigade.⁴ Toj jedinici treba osigurati najbolji komandni kadar, samo se ne smije ići

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 48—3, k. 1481.

² Odnosi se na 1. slavonsku NOU brigadu, koja je formirana 11. oktobra 1942 (tom V, knj. 8, dok. 27, napomena 11 i dok. br. 56).

³ Pe'ar

⁴ Komandant Brigade bio je Bogdan Crnobrnja (tom V, knj. 8, dok. br. 56).

u krajnost, da se u Brigadu okupi sve najbolje ljudstvo, i da time znatno oslabe ostale jedinice. Treba imati na umu, da mi težimo tomu, da gotovo sve partizane svrstamo u brigade, u kojima će se i slabiji partizani brže osposobljavati vojnički i politički. Ostavite li pojedine jedinice vezane samo za obranu sela, a uz to iz njih izvučete ono što je u njima najbolje, onda postoji opasnost, da se te jedinice u najmanju ruku rasprše pri malo jačem naletu neprijatelja, a predstavljale bi one i zgodno tlo za četnička rovačenja.

Štab brigade se sastoji iz komandanta, njegovog zamjenika, komesara, njegovog zamjenika, šefa štaba, operativnog i obavještajnog oficira. Brigada treba po mogućnosti da stalno operira kao cjelina.

Mobilizaciji ljudstva treba posvetiti naročitu pažnju. Praksa formiranja takozvanih rezervnih vodova i četa po selima, na čelu sa seoskim komandirima, se pokazala kao veoma pogrešna. S takovim jedinicama se ne provodi nikakav politički rad i one su u nekim krajevima poslužile kao baza za organizaciju četnika. Ljudstvo treba mobilizirati u nenaoružane čete, kojima će se na čelo staviti dobri kadrovi iz udarnih jedinica. Svakoj pokretnoj jedinici treba pridijeliti takove nenaoružane jedinice, koje će se kretati sa svojom pokretnom jedinicom u sve akcije i tako se usput naoružavati. Svaki bataljon u brigadi može da ima po jednu nenaoružanu četvu. Čim se takova četa naoruža, pridjeljuje se bataljonu nova nenaoružana četa. Nenaoružano ljudstvo može mnogo pomoći pri akcijama, naročito pri diverzijama, zatim prenošenju i izvlačenju materijala itd. Tako se najbolje popunjavaju pokretne jedinice. Mobilizirati se mogu i borbene žene, ali ne treba stvarati posebnih ženskih jedinica već miješane muške i ženske. Polikomesari treba dakako da budno paze na pravilan odnos drugova i drugarica, ali taj problem u pokretnim jedinicama nije tako težak.

Pravilna je bila vaša odluka, da pređete na veću aktivnost, pokretanjem čitavih odreda. Naša borba već svuda je prerasla početne faze i sa malim jedinicama se ne može mnogo učiniti, jer je neprijatelj postao mnogo iskusniji. Nastojte organizirati upade u gradove, jer se tako dolazi do najveće količine oružja i drugog materijala. Nenadani napadi na gradove mogu ponekad lakše uspjeti nego napadi na manje, utvrđene garnizone u blizini oslobođenog teritorija. Tu je neprijatelj uvijek bolje utvrđen i više na oprezu. Smjelim prodorima u obliku klina u središte grada se izaziva panika kod branilaca i onemogućuje organizacija obrane. Dakako da je zauzimanje većih mjesta i od ogromnog političkog značaja, pa makar i ne budete mogli zadržati ih oslobođene. Dalje, morate u opera-

cijama posvetiti naročitu pažnju pruži Zagreb—Beograd. Male, odabrane i specijalizirane jedinice mogu na tom polju mnogo da učine. — Organizirajte specijalne operacije, gdje biste mogli doći do topova ili bacača, jer je to preduvjet za daljnje veće operacije sa brojnijim snagama.

Povucite sve pouke iz dosadašnjih ofenziva neprijatelja na razne oslobođene teritorije. Čim doznate, da se sprema ofenziva, stupite u što jaču aktivnost na pravcima, koji su za protivnika najosjetljiviji (udarci na pruge ili prepadi, makar i fingirani, na važnije centre). Tako pokušajte razbiti njegove namjere. Ako napad ipak počne, čuvajte se frontalne borbe i opkoljavanja. Mada mi nastojimo očuvati oslobođeni teritorij, nama je najvažnije očuvati živu snagu partizana. Čim neprijatelj počne jakim snagama da nadire, ostavite u kontaktu s njim samo sasma male jedinice, a glavninu uputite drugim pravcem u ofenzivu. Kod drugačijeg postupka bivaju jedinice nakon kraćeg ili duljeg otpora raspršene i demoralizirane, ili opet opkoljene i izvrgnute teškim gubitcima kao u Kozari.⁵ Vaša namjera, da pravite bunkere za ljudstvo, nije baš naročita pouka iz Kozare. Vi morate manevrovati sa snagama tako, da nikad ne budete prisiljeni sakrivati se u bunkere. Skloništa treba izgrađivati samo za hranu i materijal. Narod neka se sklanja u šume, ali neka se ne koncentriše. Kad neprijatelj pređe oslobođeni teritorij i kad misli da je raspršio i prognao partizane, pa postane neoprezan, onda je najprikladniji moment, da se ponovno dođe s glavninom snaga i da mu se zada jake udarce. Takav postupak u prvi mah pokoleba narod, ali se vjera u partizane brzo vraća kad ih ponovno vide organizovane i jake, kako zadaju protivniku teške udarce. Dakako da za takav manevar treba osigurati, da narod dobro spremi hranu i ostalo po šumama. U zadnje vrijeme protivnik nastoji, da pljačkanjem i paljenjem potpuno uništi naše teritorijalne baze. Hoće narod i partizane glađu da prisile na kapitulaciju. Budući da mi još nigdje ne možemo da sa sigurnošću branimo oslobođeni teritorij, trebamo se pobrinuti, da protivnik ne uspije u svojim namjerama. Gore izloženo, dakako ne opravdava naše štabove, da napuštaju teren, čim čuju da neprijatelj nastupa, a da s njime i ne stupe u kontakt. Takav postupak veoma loše utiče na narod.

Vaš postupak s banovskim⁶ i bosanskim⁷ proleterskim jedinicama nije bio pravilan. Žalosno je, da je banovska četa

⁵ Odnosi se na ofanzivu u Kozari (tom IV, knj. 6, dok. br. 6).

⁶ Banijska proleterska četa prebacila se u Slavoniju 26. maja 1942 (tom V, knj. 6, dok. br. 58 i 59).

⁷ Odnosi se na Proleterski bataljon i grupu boraca 4. krajiškog NOP odreda, koji su bili prisiljeni da se pod pritiskom četnika i ustaša

ostala četom i nakon što je četiri mjeseca bila kod vas u operacijama. Mogla je već davno prerasti u udarni bataljon. Sada smo međutim naredili, da se ta četa priključi banovskoj Brigadi druga Nine Marakovića.⁸ S Bosancima činite istu grešku. Mjesto da njihov bataljon popunite s vašim ljudstvom, vi ga reorganizujete u četu. Držanje malih udarnih jedinica, koje se ne razvijaju i ne rastu, djeluje nepovoljno na ljudstvo, pa makar ono bilo najbolje, jer vide kako im najbolji drugovi nestaju jedan iza drugoga, a oni stalno ostaju na istom.

Postupite odmah po naređenjima, koja smo poslali po drugu Stipi, u pogledu organizacije Kalničkog bataljona.⁹

Nepravilna je odluka, da cijepate Brigadu Nine Marakovića i da jedan njegov bataljon šaljete prema Kalniku. Udarne pokretne jedinice su naša osnovna snaga, pa ih ne smijemo komadati i time razbijati.

Kursiste za oficirsku školu šaljite redovno svakih mjesec dana, bez obzira na početak kursa. Put je dalek i često prekinut, pa se ne možete vezati na rokove.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
odsutan

Komandant:
Ivo Vladić

prebace u Slavoniju. Opširnije o tome vidi tom IV, knj. 5, dok. br. 118, knj. 6, dok. br. 26, 111 i 147.

⁸ Odnosi se na 7. NO brigadu. O njenom boravku u Slavoniji vidi tom V, knj. 8, dok. br. 58.

⁹ O formiranju Kalničkog bataljona vidi naredbu Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske u tomu V, knj. 7, dok. br. 57.

BR. 149

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. DALMATINSKE NOU BRIGADE OD
10. OKTOBRA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOP
ODREDA HRVATSKE O NAPADU ČETNIKA NA 4. BATA-
LJON BRIGADE KOD PEULJA¹**

ŠTAB II DALMATISKE
NAR. OSL. PART. UDAR. BRIGADE
Br. 23/42

Dne 10.X.1942. god. 11,15 časova

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

Jučer smo vas obavijestili preko Glamoča o neprijateljskom ispadu prema Peuljama, kao i o svemu ostalom što smo do ovoga momenta znali.² Sada međutim imamo potpune podatke pa vam šaljemo detaljan izvještaj.

Juče u 5.45 časova četnici u zajednici sa Talijanima izvršili su napad na dijelove našeg IV-og bataljona, koji se nalazio na položajima u selu Peulje. Neprijatelj je uspio da se u toku noći neopaženo privuče našim položajima, kao i samom štabu bataljona, a zahvaljujući neopreznosti naših straža u potpunosti je uspio da iznenadi sve naše dijelove. Jednovremeno je izvršio napad na štab bataljona i na prednie položaje svih vodova, a naročito lijevokrilnog voda. U takvoj situaciji drugovi partizani, kao i rukovodeći nijesu se znali snaći već je svaki gledao da spasi svoju glavu. Sam komandant bataljona iz štaba potrčao je odmah prema položaju i uspio je, ali ne organizovano i planski, da izvuče jedan dio svojih snaga. Zamjenik politkomesara bataljona sa još jednim drugom iz štaba pošao je u pravcu Galića i došao kod nas u Tičevo ne znajući uopšte što se je desilo sa komandantom i ostalim drugovima iz bataljona, koji su bili na položaju. Protiv ovih drugova, koji se u ovoj situaciji nijesu znali snaći, niti uopšte pomogli svojim drugovima na položaju, povešćemo istragu.

Najviše je stradao vod lijevokrilni, koga su banditi uspjeli skoro da opkole. Iz ovoga voda spasilo se svega 10 drugova.

Čim smo čuli da se vodi borba u Peuljama odmah smo uputili jednu četu II-og bataljona sa zadatkom da preko Marina Brda napadne neprijatelja bočno i time olakša situaciju IV-om bataljonu. Ova četa je zaista pravilno, vojnički i savjesno izvršila svoj zadatak. Uspjela je da neopaženo dođe i otvori iznenada vatru na neprijatelja, tj. u njegov lijevi bok. Neprijatelj je bio primoran na povlačenje u pravcu Grahova. Sa so-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 9/1, k. 846.

² Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 28.

bom je potjerao stoku iz sela Peulja, ali je našoj četi uspjelo da mu oduzme ovu stoku. Zatim je ova četa posjela položaje IV-og bataljona, pošto nije mogla više goniti neprijatelja, a IV-i bataljon počeo je da se prikuplja.

IV-i bataljon je bio skoro potpuno razbijen. Njegov lijevokrilni vod imao je mnogo gubitaka. Ovdje se desila jedna nemila i nedostojna partizanima pojava, a to je da su se neki drugovi, misleći da su potpuno opkoljeni, predali. Neke od ovih drugova su na licu mjesta ubili, mučeći ih predhodno, što se docnije vidjelo na njihovim leševima, a jednu drugaricu čak i silovali, pa je zatim ubili. Nađeno je 8 mrtvih drugova i jedna drugarica i to: Kutlača Obrad, Ukić Ante, Lasan Ante, Toman Jerdin, Dunatov Vilmo, Dunatov Jakica, Govorčin Andeo, Aras Krešo i Lapčić Todor. Za neke druge još nemamo nikakvih podataka. Može se desiti da su se i oni predali i da su ih odveli u Grahovo, a može biti i da se nalaze negdje u šumi ne znajući situaciju i da još lutaju. U koliko naknadno o njima nešto saznademo, obavijestićemo vas. Među njima nalazi se i sam komandir čete. Nestali su slijedeći drugovi: Nezić Bruno komandir čete, Martinović Božo, Brčić Berislav, Šutlović Albert, Jelić Šime, Martinović Augustin i Ravkin Miljenka.

I neprijatelj je imao gubitaka, ali nije se moglo utvrditi koliko, pošto su uspjeli da ih evakušu.

U pojatu u kojoj su se nalazili talijanski zarobljenici odmah u početku pogodio je metak iz bacača i zapalio je. Nije se moglo tačno utvrditi da li je koji od njih stradao, odnosno izgorio u kući, ali najvjerovatnije je da su ih četnici i Talijani povelili sa sobom. U istoj pojati nalazila se i bataljonska zastava, koja je, po izjavi drugova iz IV-og bataljona, a to je i vjerovatno, izgorjela. Seljaci su izjavili da su vidjeli naša dva druga i jednu drugaricu kako ih banditi vode za Grahovo. Oni drugovi, koji su doveli Talijane, nijesu spavali kod štaba bataljona, već u nekoj drugoj kući, pa i o njima se ne zna ništa.³

U toku dana neprijatelj nije pokušao ni sa kakvim drugim napadom, ni na jednom sektoru naših položaja. Jedino je primijećena veća živost i veći pokreti na njihovim položajima u okolini Grahova. U toku prethodnog dana tj. 8-og ov.mj. došli su iz Knina u Grahovo 15 kamiona sa Talijanima.

Može se očekivati da će neprijatelj ponovo pokušati da prodre bilo u pravcu Livna, bilo u pravcu Drvara.

Preko Komande područja u Drvaru Vrhovni štab tražio je od nas da ga obavijestimo o rasporedu naših snaga u okolini

³ U napadu na 4. bataljon učestvovali su četnici iz puka "Gavrilo Princip". U izvještaju komandanta bataljona, Milana Cvjetičanina, piše da je ukupno poginulo 22 partizana i pušteno 7 talijanskih zarobljenika (vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 1876 i mikrofilm H-V-215).

Grahova. Mi smo to jučer i učinili i ukratko ih obavijestili o neprijateljskom ispadu u pravcu Peulja.⁴

U toku noći između 9—10-og čula se artiljerijska vatra iz Grahova koja je prilično dugo trajala, a sa jednom manjom grupom pokušali su da se probiju kroz naše položaje prema Tičevu. Ova njihova grupa u kojoj su bili sami četnici primijećena je na vrijeme, dočekana vatrom i natjerana da se vrati natrag u Grahovo.

Dva bicikla, koja su se nalazila u Peuljama i to jedan druga Milića, drugi kurira, uspjeli su da ih otjeraju za Grahovo.

U ovom napadu učestvovali su banditi iz sela Peulja a naročito iz Donjih Peulja, pucajući iz svojih kuća. Bili su uspjeli da se u toku noći privuku u selo i da odatle ometaju odstupanje naših drugova, koji su bili na položaju lijevo od sela (u odnosu na pravac Peulje—Grahovo).

Mi smo mišljenja, da protiv ovih bandita i njihovih imanja povedemo izvjestan postupak, tj. da im konfiskujemo izvjestan dio stoke i ostalih namirnica. Štab je mišljenja, da se onim banditima za koje se sigurno bude saznalo, da su učestvovali u ovoj borbi oduzme sve što imaju, a njihove porodice pošalju u Grahovo. Izvijestite nas što prije da li možemo ovako prema njima postupiti. Mi smatramo da bi ova mjera bila na svom mjestu, jer su i sami neki banditi pokušali da svoju stoku i familiju povedu u Grahovo, što im nije uspjelo.

Sada se na položajima iznad Peulja nalazi III-a četa II-og bataljona, a IV-ti bataljon smo povukli u Tičevo da bi ga malo preuredili i da bi se malo odmorili.

Sa pravca Grahovo — Drvar, tj. od naših bataljona iz Peći i Resanovaca dobijamo stalno izvještaje. Na tom pravcu do sada nije bilo ništa novo. Oni su također primijetili grupisanje četnika i Talijana u Grahovo pa su obratili veću pažnju u namjeri da ih dočekaju i potuku ukoliko budu krenuli tim pravcem.

O potrebama naše brigade pisali smo vam opširno, pa je sada nepotrebno da to isto ponavljamo.

Postaraćemo se da što prije osposobimo naše jedinice, kako se više ne bi ponovio slučaj iz Peulja. Iz svega vidite i sami da ima mnogo krivice i do rukovodećih drugova, koji su dopustili takvu neopreznost i nebudnost kod svoje jedinice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Marko Jurlin

(M.P.)

Komandant:
Ljubo Vučković

⁴ Prema naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ Brigada je sa 2. proleterskom brigadom sačinjavala udarnu grupu za zaštitu pravca Bosansko Grahovo — Drvar i Grahovo — Peulje — Livanjsko polje. Vidi tom II, knj. 6, dok. br. 77.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. PROLETERSKOG NOU BATALJONA
HRVATSKE OD 12. OKTOBRA 1942. O BORBAMA S USTAŠ-
KIM JEDINICAMA U VRIJEME OFANZIVE NA OSLOBO-
ĐENU TERITORIJU ŽUMBERKA¹**

ŠTAB
I.P.N.O.U.B.
HRVATSKE
Sošice 12-X-1942.

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ

Poslije Dalmacije i borbe na Golubiću² Proleterski bataljon nije imao tako žestokih borbi, niti je podnio toliko napora kao što je to podnio prilikom svog boravka u Žumberku u vremenu 1—10 oktobra. Dolazak našeg bataljona na ovaj sektor imao je ogromni značaj za ovaj kraj, jer uopšte do sada nije bilo u ovom kraju borbi velikog razmjera. Ustaše, misleći da smo mi jedna mala jedinica, napali su nas, kao što ste obaviješteni, 1-X-42, sa 1 satnijom misleći da će nas likvidirati. Kad im to nije uspjelo spremio je pukovnik Metzger (kao što smo doznali iz podataka kod zarobljenih ustaša) veliku ofanzivu da likvidira partizane. Stvarno to je bio jedan veliki pohod ustaških bandita na jedan mali kraj Žumberka. Ta ofanziva počela je 7-X- a završila se 9-X-42 sa potpunim porazom ustaških bandita.³

Ustaški garnizoni su poslije prve ofanzive na Žumberak bili pojačani tako da je svaki garnizon imao po 1 bojnu. Ti ustaški garnizoni bili su načičkani u Krašiću, Kostanjevcu, Reliću, Oštrcu, Željeznom, Kaljama i skroz cestom do Samobora. (Pošto je ogroman sektor na kome je vođena borba, nije se mogla dostaviti skica terena, nego treba pogledati sekciju Samobor.) Naš zadatak bio je da ugrožavamo tu cestu, da tim dolazimo u kontakt sa neprijateljem, čime bismo došli do informacija o njegovom stanju i na taj način preduzeli neke mjere napada. U svrhu toga i naš bataljon bio je razmješten tako da je naša III četa bila u Galinu, I u Ognjanovcu a II u Kokotima. Svim četama bilo je pridodato po 1—2 odjeljenja teških mitraljeza. Svima je bilo u zadatku nadiranje prema Kostanjevcu. Prilikom vršenja tih zadataka počela je i ofanziva pukovnika Metzgera. Napad je otpočeo 7 oktobra u 11 sati

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 21/4, k. 1471.

² Odnosi se na akciju Kombinovanog odreda (tom V, knj. 4, dok. br. 70).

³ Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 61.

do podne, i to na našu III četu koja je zauzela položaje oko Radinovića i Belošića. Prema prvim podacima nije se vjerovalo da je tu velika jačina neprijatelja, te je bilo prepušteno III četi da likvidira sa njima. Borba je trajala do 4 sata poslije podne kad se ta četa morala povući pred brojčanom nadmoćnosti neprijatelja, i njegovom podilaženju sa bokova. Povlačila se s borbom u pravcu Dančulovića. Jačina neprijatelja koja je napadala taj dan ne može se tačno ustanoviti, samo je tačno (što smo doznali od zarobljenih ustaša) da su u ovoj ofanzivi učestvovala 3 bojne i to „Pripremna karlovačka“, 15 i 16 bojna. Ustaše su napredovale taj dan do 7 sati uveče i front je ostao na liniji Dančulovići—Dragište, Ognjanovac, Kokote. Naravno da su i bombarderi stalno bombardovali naše položaje i time omogućavali lakše napredovanje ustašama. Taj dan uveče dolazi 5 bombardera i tuku i mitraljiraju naše položaje. Naši drugovi ne mogu da gledaju to ravnodušno i otvaraju bez komande vatru na avione. I zaista time i uspijevaju. **Veliki tromotorac bombardier pada u plamenu.**⁴ To ohrabruje naše borce i ulijeva im nade za sutrašnju veliku borbu. Noć je prošla u pucnjava.

Ujutro u 7 sati počinje nadiranje ustaša koje traje čitav dan do 7 sati uveče. Glavna njihova namjera izgleda da je bila da nas svojim lijevim krilom opkole što se osjećalo za čitavo vrijeme borbe. Tu noć su prebacili 2 satnije sa slovenske granice i udaraju na bok našoj III četi koja mora odstupiti. Uporedo sa njenim odstupanjem povlače se i ostale snage uz borbu. To povlačenje uz borbu traje od 7 sati ujutro do 2 sata poslije podne, kad smo zauzeli položaj Plavce, Kordiče, Radinović (Sv. Ilija). Bombardieri su bombardovali i taj dan, samo sa velike visine. Zauzimanjem toga položaja donijeta je odluka „ni koraka nazad“. Po cijenu života moralo se dati ustaškim bandama jak udarac. Drugovima je naređeno „Nož na pušku, i ni koraka nazad“. Topovi, bacači i mitraljezi bili su oružje kojim su ustaše nemilosrdno tukli naše položaje. Ali to nije moglo zbuniti naše borce. Naša III četa dočekuje ustaše kod Radinovića i sa bombama razbijaju njihove napade. Ustaše počinju da uzmiču a naši da nadiru za njima. Za vrijeme toga nadiranja stiže i bataljon Slovenaca (do 100 bocara)⁵ koji također udara na ustaško lijevo krilo i skupa sa III četom počinju razgoniti ustaše. Prilikom toga razbijanja ustaškog krila bio je tamo komandant i politički komesar zone koji su također ulili našim borcima nadu na uspjeh. Za nepuna 3 sata stjerali su ih čak do Vivodine, dok su se ustaške snage u Visoču još držale. Tada počinje da juriša i naše lijevo krilo na Visoče.

⁴ Vidi tom V. knj. 8. dok. br. 122.

⁵ Odnosi se na 1. bataljon Istočnodolenjskog NOP odreda (tom VI, knj. 4, dok. br. 61).

Kiša bombi padala je sa jedne i druge strane i naši se povlače sa gubitkom od 5 ranjenih. Bili su na ustima teškog mitraljeza. Borba traje u pucanju sa jedne i druge strane do 7 sati uveče kada opet počinje juriš na Visoče. Ali ustaše nas nisu smjele dočekati nego su pobjegle. Pobjegli su i nisu se zadržali do Kostanjevca, čak su napustili i Oštrc. Taj dan bio je dan velike borbe, borbe kakva se rijetko ponavlja, borbe koju mogu da izdrže borci sa visokom svijesti. Borci su vodili borbu čitav dan a da im i nije padalo na pamet da jedu. Taj dan nam nespretno gine drug komandant zone.⁶ Njegova smrt izaziva žaljenje na svim licima proletera ali ujedno i sijevanje u očima za što bržom odmazdom. Tu noć se prebacuju 2 satnije iz Kalja u Sošice po planu da nam udare sa leđa i tako potpuno opkole. I zaista ujutro u 10 sati oni nas napadaju i zauzimaju položaje Kordiče do kote 627. Oni su uspjeli da zauzmu taj položaj čisto radi naše nespretnosti, jer nismo mogli vjerovati da bi nas sad napale te 2 satnije kad smo dan prije rastjerivali ustaške bojne. Odmah ih naši napadaju na lijevom njihovom krilu i to I vod II čete dok je III četa bila zauzela položaj na Oštrcu i nije se mogla odmah prebaciti. Tada naša I četa, koja je bila smještena u Magovcu napada na kotu 627. To je bio juriš kakav odavno nismo vidjeli. Po svaku cijenu morala se da zauzme ta kota, i time bi bio napad uperen na Kordiče. Taj juriš traje od 1 i po sat poslije podne do 2 i po sata. Ustaše su bile utvrđene i mitraljezima i bacačima nisu dozvolili da im se lako priđe. Gusta kiša, magla i vjetar bio je još jedan činilac koji je odlučio pobjedu. Naša bočna vatra natjerala ih je u bijeg i taj smo položaj osvojili bez ijednog gubitka. Tada u streljačkom stroju polazimo na Kordiče ali ustaše nas ne smjedoše dočekati nego pobjegoše, i to u pravcu Plavci, Kokote i na Oštrc. Kad su došli blizu Oštrca ustaše, koji su bili došli na Oštrc, otvaraju vatru na njih čiji nam gubici nisu poznati. I to je bio jedan dobar manevar jer su ustaše mislile da mi dolazimo pošto smo ujutro držali taj položaj. Čim su ustaše ujutro pošli iz Sošica naš II vod II čete i Slovenci, koji su se nalazili u Jezernicama, ulaze u Sošice. Tako da je bilo malo više opreznosti mogli smo ih potpuno uništiti. Ali ipak su pri tom bijegu ostavili 6 mrtvih, i u 3 sata poslije podne 9-X-1942 završava se ustaška ofanziva u Žumberku sa potpunim njihovim porazom. Broj ustaških gubitaka u ova 3 dana borbe ne može se tačno utvrditi pošto svaki dan se pronalaze mrtvi a i hvatamo žive koji su zalutali u šumi. Do sada se moglo utvrditi da ih je bilo do 50 mrtvih, 30 ranjenih a 9 zarobljenih. Naši gubici iznose 3 mrtva, 2 teže i 6 lakše ranjenih. Zarobljeno je

⁶ Franjo Ogulinac Seljo. O njegovoj pogibiji vidi tom V, knj. 8, dok. br. 33 i 54.

preko 20 pušaka, 30 bombi (ručnih defanzivnih) preko 2000 metaka, 70 mina za bacač, kapsli, kola kruha i kola konzervi, štit i postolje teškog mitraljeza. Mi bismo ih gonili i dalje da su naše snage bile brojčanije, ali nismo mogli jer je sektor bio ogroman i to bi bilo besmisleno. Tako smo se zadovoljili da smo ih stjerali u Kostanjevac.

Ova borba za Žumberak bila je velika borba, borba u kojoj se pokazalo niz hrabrosti i odlučnosti. Ima niz slučajeva u kojima su naši borci sa bombama jurišali na njihove utvrde i mitraljeze i tjerali neprijatelja u bijeg. Ovom borbom ustaški razbojnici vidjeli su da se partizani ne predaju lako, a ujedno im je pokazato kako se bori narodni vojnik. Naš hrabri kurir Pijevac Dušan upada u ustašku zasjedu, prilikom vršenja svoje dužnosti. Ali on ne oklijeva. Ne mogavši pobjeći, pali bombu i leže na nju. Ova herojska smrt našeg hrabrog druga Pijevca pokazuje još više ustaškim psima sa kakvim borcima oni imaju posla a ujedno da partizana ne mogu živa uhvatiti. Tom događaju ne mogu ni da vjeruju. Ima još hrabrosti i primjera herojstva koji se ne mogu ovdje nabrojiti, ali koji će ostati u trajnoj uspomeni svakom borcu u našem bataljonu. Neobičnu hrabrost pokazali su borci-omladinci mobilisani na Kordunu. Ustaški psi se sada utvrđuju na Oštrcu. Prema podacima koji nam stižu dolaze im nove snage u Kostanjevac i Kalje te će sigurno opet preduzeti neke mjere protiv nas.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Božo Spaček

Komandant:

BR. 151

UPUTSTVO ZAMJENIKA KOMANDANTA 3. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 12. OKTOBRA 1942. BORCIMA I RUKOVODIOCIMA PODREĐENIH JEDINICA O NAČINU BORBE PROTIV NEPRIJATELJA¹

DRUGOVIMA PARTIZANIMA I PARTIZANSKIM
STARJEŠINAMA III. OPERATIVNE ZONE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA.

U posljednje vrijeme ustaše su na mnogim mjestima zajedno sa kulturbundašima i drugim plaćenicima okupatora izlazili iz svojih uporišta, pljačkali okolna sela, ubijali i klali ne-

¹ Kopija originala (pisana latinicom, umnožena na šapirografu), u Arhivu V. I. I., reg. br. 51-1/3, k. 1481.

dužno stanovništvo i napadali na naše partizanske jedinice. U svemu ovom važno je da zapazimo, između ostalog, da ustaški banditi i njihovi gospodari nisu za ta svoja zlodjela primili onakav udarac kako su to zaslužili.

Da bi pravilno postavili na rješavanje ovo pitanje, treba u tim ispadima bandita, pored tih zločina, da zapazimo da on hoće da sprječava pravilan razvoj naše narodno-oslobodilačke borbe uznemiravajući i napadajući nas na svakome mjestu, hoće da on drži inicijativu u svojim rukama i da nama nameće borbu pod uslovima koje on želi i na mjestu gdje on želi.

Ovo bandi uspijeva na prvome mjestu iz dva razloga:

- 1.) slaba informativna služba,
- 2.) naš rukovodeći kadar (i vojnički i politički), kao i borci, nisu u potpunosti savladali partizanski način ratovanja.

Pri štabovima bataljona i odreda postoje drugovi odgovorni za informativnu službu. Između ostalog njihova je dužnost da informativnu službu organizuju tako, da u svakom momentu mogu znati snage i rodove vojske neprijatelja, raspored i naoružanje, a što je najvažnije i namjere neprijatelja.

- 1.) Jedino kada se raspolaze sa ovakvim informacijama štabovi naših partizanskih jedinica mogu blagovremeno skoncentrisati svoje snage, izvršiti njihov raspored i doskočiti neprijatelju nametnuvši mu borbu tamo gdje se on ne nada i gdje je on ne bi želio.

Kako je nemoguće nanijeti neprijatelju udarac i pravilno rukovoditi borbom kada se nema pojma o snagama i namjerama neprijatelja nego se ove doznaju tek tada kada on već negdje udari. Zbog toga drugovi informativni oficiri polagaće najstrože račun svojim štabovima za svoj rad.

Informativni oficiri postoje pri štabu operativnih jedinica (bataljona i odreda) te prema tome treba da snabdiju na prvome mjestu svoje štabove potrebnim informacijama da bi oni mogli rukovoditi borbom na svojim sektorima, a ne da se i najmanje obavještenje šalje štabu Zone, pa da se na osnovu toga traže uputstva za rad. Tačno je da štab III. Operativne Zone rukovodi narodno-oslobodilačkom borbom u Slavoniji i Srijemu, ali to ni najmanje ne isključuje samostalnost, samoinicijativu i odgovornost nižih štabova za borbu na svome sektoru.

- 2.) U borbama koje vodimo, mi moramo imati inicijativu i moramo se držati osnovnih načela, koja nam je dao naš vrhovni komandant drug Tito a to su: 1. udarati neprijatelja tamo gdje je on najslabiji i 2. osigurati uspjeh u akciji.

Na teritoriji III. Operativne Zone postoje guste saobraćajne veze kako željezničke tako i kolske i t.t. Po njima neprijatelj nesmetano se kreće. — Zbog toga rušenje svih komuni-

kacionih sredstava i postavljanje zasjeda (busija) na cestama i željezničkim prugama jeste jedna od prvih zadaća naših partizanskih jedinica. Jedino kada je neprijatelj u pokretu cestom i željezničkom prugom mi ga možemo nesmetano sačekati u zasjedi, razbiti i uništiti ga. U takvim borbama neprijatelj trpi velike gubitke u ljudstvu i materijalu dok su naši gubitci sasvim beznačajni. U takvim borbama neprijatelja treba upustiti da uđe u zasjedu, koja pak treba da je postavljena vrlo blizu prolaza. (Štab Zone izradiće detaljne instrukcije o borbama na zasjedama.)

Izvođenjem akcija na cesti i uopšte na komunikacionim sredstvima neprijatelju će saobraćaj postati sasvim otežan, skoro nemoguć. Veze sa garnizonima biće ugrožene, a materijal koji je namijenjen neprijateljskoj vojsci lako može dospjeti u naše ruke. Uslijed takvog stanja neprijatelj će težiti ka jačim garnizonima kojih će biti vrlo malo uslijed toga, što on nema mnogo snaga na raspoloženju. U tom slučaju on bi one bezbrojne garnizone sa malim posadama, koje nas vječito uznemiravaju povukao, ukoliko ih mi ne bi likvidirali. Ovakva borba i djelovanje najsigurniji je način u našim uslovima da stvorimo veću slobodnu teritoriju, koja je rezultat partizanskog načina ratovanja. Iz ovoga se jasno vidi da je pogrešno mišljenje onih drugova koji teže da stvore slobodnu teritoriju putem čišćenja pojedinih garnizona, a da ranije ne unište komunikacione veze.

U vezi sa ovim postavlja se i jedno od najosjetljivijih pitanja tj. pitanje odbrane sela. Da li mi treba da branimo sela? tj. da li mi možemo braniti sela i kako da ih branimo to su pitanja koja se svakodnevno postavljaju. Sasvim je pogrešno mišljenje drugova koji misle da će odbraniti selo pripucavanjem na neprijatelja sa ciljem da ga se odbije. Također je pogrešno mišljenje da selo možemo odbraniti ukopavanjem oko sela i borbom do posljednjega. I jedan i drugi način donio bi nama velike žrtve, ostali bi bez municije a neprijatelj bi ipak zapalio selo. Postoji samo jedan način, da se sačuva selo od paljevine, odnosno postoji mogućnost kojom će se najbolje štititi sela. Kad neprijatelj nadire prema selu, onda nega treba smišljeno uništavati već na samom putu za selo. Niemu se moraju nanijeti velike žrtve pri samom pohodu tako da već samo put za paljenje staje mnogo žrtava. S druge strane ako se uslovi zgodni za to, neprijatelja treba pustiti u selo, tamo započeti boj s njim, razbiti i uništiti. Kuće bi nam pri tome bile mjesto gdje bismo smjestili naše busije. Možda će u takvoj borbi biti zapaljen i prilično veliki broj kuća u jednom selu, ali veliki gubitci koje neprijatelj trpi u takvim borbama neće mu dozvoljavati da ponavlja svoje pokušaje. Naša je dužnost da bra-

nimo selo a sama odbrana sela mora biti zasnovana na liniji opšte borbe protiv fašističkih okupatora i njihovih slugu.

Mnogi drugovi, kada na njih napada daleko jači neprijatelj, zbune se, izgube glavu i zahvati ih panika. Srčaniji komandiri i komandanti primaju borbu i sa takvim neprijateljem, ali većina od njih vodi frontalne borbe i to obično u njezinom najprostijem obliku: povlače se pred neprijateljem koji ih obasipa vatrom svoga oružja. Međutim u takvim slučajevima komandir odnosno komandant treba budno da prati svaki pokret neprijatelja i u zgodnom momentu da promijeni svoju taktiku na taj način što će se povući u stranu pa zaobilaznim maršem zaći neprijatelju s leđa ili negdje na bok te ga napasti. Isto tako uvijek postoji po neka šupljina između pojedinih nastupajućih kolona neprijatelja pa i između njih praviti slične manevre. Također je uspješan način borbe protiv velikih jedinica kada komandir odnosno komandant razdijeli svoju jedinicu na više grupa koje napadaju neprijatelja sa raznih strana i na raznim mjestima. Svaki partizan a još više partizanski starješina treba da je smion u kombinacijama i treba da uvijek vodi računa da partizan ni jednog momenta ne smije ostati nepokretan. U našim borbama mi treba da koristimo jedno od najmoćnijih oružja kojeg mi posjedujemo, sa kojim smo srasli i kojeg treba svestrano da iskoristimo, a to su brda, šume, potoci, putevi, vododerine, jarci i tome slično. Ako sve ove faktore upotrijebimo u borbi a tome dodamo pokretnost i hrabrost naših partizana, koja proizlazi iz političke svijesti, mi ćemo uvijek izvojevati pobjedu u borbi.

U ovome referatu nabačeni su neki problemi, a nekoji i djelimično rečeni, koji će također biti obrađeni u sljedećem referatu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

12 X 1942

Zamjenik Komandanta
III. Operativne Zone
N.O.P.O. Hrvatske
Petar Drapšin v.r.

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 2. DALMATINSKE NOU BRIGADE OD 14. OKTOBRA 1942. GODINE¹

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE

II. Dalm. N.O.U. Brigade

14. X. 1942

Jedinica	Partizana u odredima	Mobilisanih	Mitraljeza naših	Mitraljeza Talij.	P. mitraljeza naših	P. mitraljez Talijan.	Puška mauzer	Puška Talijan.	Raznih pušaka	Civilnih pušaka	PISTOLJA	Metaka mauzer	Metaka Talijan.	BOMBA	Ekploziva za razaranje	Bacača mina	MINA	TOPOVA	Topovskih granata	Primjedba.—
Štab brigade	18						7	3			5	208	72	4						
Sanitet pri brigadi	7						1				1	20		3						
Intendantura	35						7	2			2	169	51	1						
I. Bataljon	212		1	5	2	157	33				9	6349	1863	49						
II. Bataljon	203		1	5	3	157	11	1			7	6646	857	49						
III. Bataljon	207			4	2	165	9	8			6	6290	1266	33						
IV. Bataljon	154					2	41	18	7		4	2289	972	27						
Svega	836		2	14	9	535	76	16			34	21.971	5.081	166						

Polit. komesar
Marko Jurlin

Komandant,
Ljubo Vučković

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 26—1, k. 846.

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 2. DALMATINSKE
NOU BRIGADE OD 15. OKTOBRA 1942. ŠTABU 4. OPERA-
TIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O POLITIČKOM
RADU U BRIGADI¹**

ŠTAB II. DALMATIN.
NAR. OSL. PART. UDAR. BRIGADE

Br. 26 42

Dne 15-X 1942. g.

ŠTABU IV-E OPERATIVNE ZONE

Politički izvještaj br. 1

Političko stanje Bri- Iz dana u dan bataljoni politički
gade po bataljonima. napreduju. Jedni brže, drugi sporije.
Osobito se to stanje popravilo u I-om
bataljonu, u kojemu mahom iščezava lokalpatriotizam. Pitanje
lokalpatriotizma u III-em i IV-om bataljonu ne postoji, a u
II-om bataljonu on je minimalan i iščezavajući. U glavnom
može se reći, da je kako političko, tako i moralno stanje Bri-
gade donekle zadovoljavajuće. Po ovome pitanju može se i mora
se još dosta toga uraditi. U pogledu discipline mora se mnogo
toga još uraditi. Po ovom pitanju najbolje stoji 1-i bataljon,
dok ostali bataljoni po tom pitanju prilično hramaju. Kod bo-
raca IV-og bataljona primjećuje se da ne znaju još mrziti ne-
prijatelja. To se primijetilo prilikom hapšenja bandita i kon-
fiskacije u Donjim Peuljama. Svi su manje-više nekako labavo
se držali i davali su utisak kao da je to neka sitnica i da čuvaju
goveda, a ne bandite, svoje dojučerašnje krvnike. Po ovom pi-
tanju poradićemo sve šta se bude moglo kod gore pomenutog
bataljona. U I-om bataljonu prilikom upada u selo Polaču (na-
kon toga što nijesu uspjeli u akciji na cesti) primijetilo se ta-
kođer da borcima nije bila jasna linija narodno-oslobodilačke
borbe, kao i to da je pitanje hrane kod njih tada bilo skoro na
prvom mjestu. Umjesto da traže puške, oni su po kućama uzi-
mali hranu i robu i oblačili na sebe do čega su god došli. To
je dosta negativno utjecalo na seljake, koji su manje-više o
Narodno-oslobodilačkoj vojsci imali lijepo mišljenje. Kada se
je partizanima objasnio njihov negativni utjecaj, onda su neki
od njih govorili da je to samo jedan djelić od onoga, što su nji-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 27/1, k. 846.

hovim obiteljima četnici radili u Plavnu. Ipak, nakon prilično dugog ubjeđivanja, partizane toga bataljona uspjelo se je ubijediti u neispravnost njihovih postupaka, kao i u to, kako se trebaju partizani odnositi prema svome narodu, čija su oni vojska...

Politički rad po bataljonima.

Od osnutka naše Brigade svakim danom se sve intenzivnije politički radi po četama i bataljonima. Svako slobodno vrijeme iskorištava se za sastanke. Sastanci su podijeljeni uglavnom u tri grupe. Po četama se održavaju sastanci, kritike i samokritike. U koliko nije moguće okupiti bataljon ili njegove veće dijelove, onda se po četama održavaju politički sastanci. Odredili smo priličan broj tema, naravno, aktuelnih, o kojima će se na sastancima govoriti, a i o njima održavati referate. Težište političkog rada bačeno je na bataljone, tj. na bataljon kao cjelinu. Politkomesari bataljona dobili su zadatak da moraju sve politkomesare četa pripremiti da budu sposobni samostalno održavati sastanke, pa i referate po unapred im određenim pitanjima. Politkomesar Brigade i njegov zamjenik održali su više sastanaka sa komandnim osobljem sviju bataljona, na kojima su izložili važnost i ulogu politkomesara, komandira i komandanata u našoj partizanskoj vojsci, kao i sve ono što oni trebaju obuhvatiti u svome radu. Ovakove konferencije održavaćemo što češće. Pojedini drugovi iz štaba Brigade odlaze kad i kad na bataljonske sastanke. U buduću ćemo nastojati što češće održavati kontakt neposredno sa partizanima.

Sav propagandni materijal, kojega dobivamo od Vas raspoređujemo tačno po svim jedinicama, i kontrolišemo da li se on čita i savjesno proučava. Na početku partizani nisu pokazivali dovoljno volje i pažnje da prate čitanje ili kakvi referat, ali se iz dana u dan sve više privikavaju na to, i dolaze do uvjerenja, da je to neophodno potrebno, jer sve više shvaćaju da smo mi ne samo oružana, nego i politička vojska. Osjeća se sve više potreba za propagandnim materijalom. Politkomesari bataljona neprekidno traže materijal, a pošto ga mi nemamo u dovoljnoj količini, to smo dali da naša tehnika umnoži nekoliko manjih, a neophodno potrebnih stvari, i to „12 uslova“, „O osnovama lenjinizma“, „Lenjin — planinski orao“, „Komunistička Partija u Nar. Osl. Borbi“, „Kominterna“ itd.

Kulturno - prosvjetni rad po bataljonima.

Udareni su temelji kulturno-prosvjetnom radu po bataljonima. Malne po svim četama formirani su kulturno-prosvjetni odbori, koji imaju za zadatak da organiziraju razne grane kulturno-prosvjetnog života po našim jedinicama, pje-

sme, recitacije horske i pojedinačne, diletanti, šport i ostalo. Po pitanju pjesme napreduje se prilično, a nakon što se koordinira rad odbora po četama, tj. odbora po bataljonima i stvori čvrsto i sposobno bataljonsko rukovodstvo, rad će ići mnogo brže i u onom pravcu u kojem treba da ide. U svakom bataljonu formiraćemo čvrsto rukovodstvo, koje će po svim četama voditi računa da se taj rad pravilno bude razvijao. Predstavnici bataljonskih kulturno-prosvjetnih odbora biće u uskoj vezi sa politkomesarima bataljona, odnosno sa politkomesarom Brigade. Nadamo se, da će skoro vrijeme pokazati vidnih rezultata u ovom pitanju, koje je i te kako važno za moralno i političko jačanje naših jedinica. Kada smo već na ovom pitanju, onda nije na odmet da kažemo nekoliko riječi i o našoj budućoj glazbi. Mi smo uputili k Vama nekoliko dobrih muzičara, da se stave s Vama u kontakt, da pripreme sve u vezi sa formiranjem muzike, tj. tehničke njene strane. Molim Vas, da od ljudi novomobilisanih sa sektora Šibenika i okolice, a koji ne dolaze k nama, nego se upućuju u druge brigade, zaustavljate muzičare i upućujete k nama, kako bi mogli popuniti broj. Osim toga saznali smo da u I-oj Dalmat. Brigadi ima muzičara, a koji nijesu ušli u sastav muzike I-e Brigade, te Vas molimo, da ih uputiti u sastav naše muzike. Mi smo također pisali na O. K. za Sjevernu Dalmaciju da nastoji mobilisati što veći broj muzičara i uputiti k nama. Pomognite nam bar ono što možete, da naša muzika čim prije proradi.

*Hrana, odjeća, obuća
i ostale potrebe.*

Još uvijek je za naše jedinice hrana jedan od najvažnijih problema. Još uvijek partizani hranu nekako postavljaju u prvi plan. Do sada su naše jedinice dobivale redovno sljedovanje, ali ono stvarno nije dovoljno. jer naše jedinice vrlo rijetko su u mogućnosti da bi mogle iz pozadine, tj. terena na kojem se nalaze, dobivati bilo kakvu hranu, a osobito onoga što bi za njih bilo vrlo potrebno, a to je mlijeko, voće i povrće. Taj problem, problem mlijeka, voća i povrća uvijek su lakše rješavale one jedinice, koje su bile na svome terenu, i koje operišu na svom terenu. Baš usljed nedostatka gore navedenih i za ljudski organizam potrebnih stvari, kod naših ljudi stalno se pojavljuje želja za hranom, tako da kad ne mogu imati potrebite za ljudski organizam stvari, onda nastoje taj problem riješiti sa količinom, tj. kvalitet nadomjestiti kvantitetom. Pošto sada raspolazemo sa manjim rezervama krušne hrane, a priličnom rezervom stočne hrane, to ćemo morati sada kada dani postaju hladniji partizanima pojačati obroke mesa, variva i kruha, i to ovako (bar privremeno) 50 dkg mesa. 50 dkg brašna i 25 dkg pasulja, odnosno 50 dkg krompira u koliko ga

ima. Ono što je najgore u ishrani, to je svakodnevna jednoličnost ishrane, koja ne utječe baš najbolje na organizam ljudi.

Što se tiče odjeće i obuće može se slobodno reći da je vrlo loše, tim više, što se zima približuje. Po tom pitanju kakovo je stanje kod nas govori najbolje ovaj slučaj: Neki dan rano ujutro u Štab Brigade došlo je deset drugova sa položaja, izjavivši da nisu mogli izdržati na položajima, niti čekati smjenu. Oni su u staroj košulji i još starijoj jaketi do poslije pola noći bili na kiši i buri, bez kaputa, bez šatorskog krila. Kada ih je čovjek pogledao izgubio je svaku volju o nekom kažnjavanju, premda bi se njihov postupak i te kako u normalnim prilikama i pod drugim okolnostima uzeo strogo u pretres. Ja mislim, da ovaj primjer dovoljno ilustrira stanje po pitanju odjeće i obuće u našoj Brigadi.

Vi ste nama u tom pravcu već prilično pomogli ali to je sve malenkost u odnosu prema brojnom stanju naše Brigade. Molimo vas, da nam i u buduće šaljete u odjeći i obući pomoć sve dotle, dok mi ne budemo u mogućnosti u akcijama dolaziti do gore pomenutih stvari.

Hapšenje i rekvizicija u selu Donjim Peuljama.

Još prije nego što smo dobili od vas direktivu po pitanju postupka prema banditima pomagačima Donjih Peulja, mi smo pristupili djelomičnoj konfiskaciji imovine banditskih porodica. Namjeravali smo pojačati postupak protiv njih. Međuvremeno došla je vaša direktiva, koja nam je jasno pokazala pravac kojim trebamo poći u postupku prema banditima. Dana 13-og ov. mj. uputila se je jedna četa IV-og bataljona, a s njom i politkomesar Brigade: ... odvojili smo sve muškarce zrele dobi, probrali od njih 18 i uhapsili...

U istrazi, koja je povedena nad 18-oricom bandita ustanovili smo, da su 6-orica od njih učestvovali sa četničkim banditima Markom Čučuzom i Nedjeljkom Galićem, nekakvim komandirima, na sastanku u selu Donje Peulje uoči napada na dijelove IV-og bataljona.² U istrazi je također ustanovljeno i to da su i ostali seljaci, njih oko desetak, učestvovali na tom sastanku ili pomagali bandite iz Grahova. Ove potonje smo poslali uhapsiti. Na sastanku između seljaka i bandita koji su došli iz Grahova govorilo se je o tome kakvu bi pomoć mogli seljaci dati banditima Čučuzu i ostalima. 6-oricu bandita smo streljali o čemu ćemo vam dostaviti pismenu presudu Vojnog suda štaba Brigade. Istraga nad ostalim banditima se nastavlja.

¹⁹ Vidi dok. br. 149.

Hapšenje četnika u Plavnu i na Gologlavu.

Nakon ispitivanja zarobljenih četnika ustanovili smo, da to nisu okorjeli zlikovci, već mahom mobilizirani seljaci i zavedeni. Osim toga sela odakle su oni regrutovani (Plavno, Žagrović) nisu tako čvrsto povezana uz bandite.³ Čvrsto smo uvjereni da je naš postupak prema ovima bio politički sasvim ispravan. Uhapšenim seljacima objasnili smo smisao i značaj narodno-oslobodilačke borbe, ulogu fašističkih razbojnika i njihovih slugu ustaša i četnika. Oni su sa razumijevanjem primili naše riječi, obećavajući čvrsto da neće njihova puška nikad zapucati i da će narodu objasniti što su partizani. Streljali smo vođu ove grupe iz Plavna Rodić Danila, a isto ćemo učiniti i sa podoficirom avijatičarom iz Kruševca (Srbija) nastanjenim u Trogiru Jovanović Miodragom, koji je bio kao četnik pozvan od Đujića i vršio neku službu na sektoru oko Tiškovca.

Stanje IV-og bataljon nakon napada u Peuljama.

IV-i bataljon nakon žalosnog slučaja u Peuljama nije ništa izgubio od svoje borbenosti i samopouzdanja, već naprotiv on je još čvršći u tom pogledu. Mi smo s tim bataljonom održali sastanak i u tom pravcu mu govorili, kao i upozorili ih na taj žalosni slučaj u takvom duhu, da se on više nikad ne ponovi. Isto smo učinili pismenim putem sa ostalim bataljonima.

Komandni kadrovi po bataljonima.

Bilo bi preširoko kada bi se zadržao na pojedinom članu iz štabova bataljona, već ukratko mogu reći sljedeće: Komandni kadar svih bataljona nije baš najbolji, ali su ljudi, koji se dadu i mogu razvijati. Uložićemo sve sile s naše strane da se poboljša i izgradi kvalitet bataljonskih kadrova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Politkom:
Marko Jurlin

³ Četnici su zarobljeni u akcijama 1. i 3. bataljona kod sela Gornji Tiškovac i Plavno (vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 12/1, k. 846).

IZVJEŠTAJ PARTIZANSKE OFICIRSKE ŠKOLE GLAVNOG
ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 20. OKTOBRA 1942.
ŠTABU I. OPERATIVNE ZONE O BROJNOM STANJU ŠKO-
LE, SMJEŠTAJU I ISHRANI SLUŠALACA¹

PARTIZANSKA OFICIRSKA
ŠKOLA

Br. 69 D 20.X. 1942

Donji Lapac

Izveštaj o stanju u
školi.

ŠTABU I OPERATIVNE ZONE

Prema naređenju Komandantovom dostavlja se izveštaj
o stanju u školi u sledećem:

I

Brojno stanje

Nastavnika	9
Slušalaca nižeg kursa i to iz:	
I. Operativne Zone	30
II. Operativne Zone	3
III. Operativne Zone	17
Svega	59

II.

Pomoćno osoblje

Kancelarija i intendant	1
Kuharica	4
Svega	5
Ukupno brojno stanje škole	64

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 361, k. 123.

III.

Smeštajne prilike

Škola je smeštena u zgradi ovdašnje osnovne škole, gde se nalaze učione i prostorije za spavanje, kancelarija i stan za nastavnike. Prostora ima dovoljno za smeštaj 70 slušalaca.

Kuhinja i školski ručni magazin kao i trpezarija smestiće se u istoj zgradi.

Sve prostorije su dovoljno velike, zračne i svetle.

Učione postoje za viši i niži kurs te su dovoljno zračne i svetle i u njima ima mesta za sve slušaoce.

Tabla za učionicu postoji.

Nužnici čisti i uređeni.

IV.

Ishrana

Ishrana je dobra i svi se artikli koji se prime iskorišćuju rentabilno.

Za doručak izdaje se mleko 1/4 litre, za jedan deo pitomaca, dok se za drugi deo kuha supa. Ručak i večera kombinira se pasulj i krumpir.

Meso se izdaje slušaocu 300 grama za dnevni obrok.

Kruh se izdaje po 600 grama na slušaoca.

V.

Higijenske prilike

Zdravstveno stanje vrlo dobro.

VI.

Nastava

Nastava se izvodi po odobrenom rasporedu rada, ali sa zakašnjenjem od jednog dana. Nastava je početa 17. X. 1942.

Slušaoci pokazuju dovoljno interesovanja za nastavu. Konačni rezultat pokazati će svoje.

Disciplina je u službi i van službe vrlo dobra.

VII.

Obezbeđenje

Za dnevno obezbeđenje škole i imovine određuje se straža kod same škole.

Noćno obezbeđenje vrši se sa istom stražom i patrolom. U školi postoji dežurni stariji i mlađi kao i dežurni oficir.

VIII.

Nedostaci

Svi slušaoci nisu doneli artikle koji su bili predviđeni naređenjem, a naročito masti, koja će uskoro nestati, usprkos velike štednje.

Slušaoci ne mogu iskoristiti sve slobodno vreme za učenje, jer škola nema mogućnosti za osvetljenje, koje je potrebno zbog ranog mraka.

IX.

Oružje

Svi slušaoci naoružani su karabinima jugoslovenske vojske.

Škola raspolaže sa jednim neispravnim p. mitraljezom „Brno“ (bez tela zatvarača), jednim teškim mitraljezom „Schwarzlose“, koji je na opravci u radionici Ličkog Komandnog Područja.

X.

Zaključak

Svi slušaoci došli su sa relativno vrlo dobrom opremom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

Cedo Borčić

(M.P.)

Komandant:

Danilo M. Latas

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. DALMATINSKE NOU BRIGADE OD 20. OKTOBRA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE O AKCIJI NA VAGANJ I CRNI VRH¹

ŠTAB II. DALMATINSKE
NAR. OSL. PART. UDAR. BRIGADE

Br. sl.

Dne 20.X 1942. G.

ŠTABU IV-e OPERATIVNE ZONE

Prema izvještaju, koje je poslao I-i i III-i bataljon izvršena je akcija na Vaganj i Crni Vrh noću između 16 i 17 ov.mj. III-i bataljon imao je za zadatak da likvidira samo selo Vaganj,² a dvije čete I-og bataljona položaj Crni Vrh. III-em bataljonu pošlo je za rukom da skoro bez otpora ovlada selom, dok je I-i bataljon na juriš zauzimao položaj Crni Vrh. Dvije čete I-og bataljona držale su se hrabro, jer su tri puta jurišale i osvojile položaj. Da su se slučajno počeli povlačiti bilo bi u odstupanju mnogo više žrtava. U borbi se naročito istakao svojom hrabrošću i umješnošću štab bataljona (komandant i komesar) koji su zajedno sa svojim borcima jurišali na položaj. Imali smo sljedeće gubitke: jedan mrtav i 6 ranjenih od koji je jedan na putu za bolnicu umro, među ranjenicima nalazi se i sam komandant bataljona, koji je ranjen u ruku. Teže je ranjen u obje noge politkomesar II-e čete drug Pupavac Gojko. Na položajima našli su 8 bandita mrtvih. III-i bataljon zarobio je 3 četnika. I-i bataljon uspio je da zarobi neprijateljsku zastavu, teški mitraljez tipa „Sent Etienne“ koga su banditi pokvarili time, što su mu odnijeli zatvarač, jedan puškomitraljez jugoslovenski, tipa „Šoša“, 4 puške, 5 šatorskih krila i 3 para novih talijanskih cipela. III-i bataljon zaplijenio je dvije puške za 117 metaka i 7 bombi talijanskih. Rekvirirali su nešto stoke (ovaca, koza i govedi) od četnika sela Vagnja i 11 konja.

Jučer ujutro četnici, u jačini oko 50, pokušali su da se probiju prema Pećima, ali su odbijeni od strane naših bataljona. Četnici su govorili da će u roku ova dva-tri dana ponovo napasti, pa ili neće biti njih ili nas. Jutros tuku artiljerijom iz Grahova naše položaje.

Jučer su stigli bataljoni II-e Proleterske Brigade i to dva u Tičevo i jedan u Resanovce. Prema naređenju Vrhovnog

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 13/1, k. 846.

² Vidi tom II, knj. 6, dok. br. 102.

štaba mi i dalje ostajemo na istim položajima, no s tim što ćemo naš II-i bataljon čitav prebaciti na položaje [kod] Peulja. Položaje Marino Brdo i pravac prema Tičevu drže proleterci. Izgleda da ćemo na ovim položajima ostati sve dok se ne ispolji neprijateljska namjera iz Grahova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Marko Jurlin

(M.P.)

Komandant:
Ljubo Vučković

BR. 156

IZVJEŠTAJ IVANA HARIŠA OD 21. OKTOBRA 1942. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O IZVRŠENIM DIVERZIJAMA U SEPTEMBRU 1942. NA PRUZI ZAGREB — SISAK¹

21. X. 1942

GLAVNOM ŠTABU N.O.P. ODREDA
ZA HRVATSKU

**IZVJEŠTAJ O DIVERZANTSKIM RADOVIMA IZ
MOSLAVINE I POSAVINE**

1942²

— Akcija 7/IX-42

Na pruzi Zagreb—Sisak digli smo njemački vlak kod Lekenika i to sa cisternama u 22 časa i 15 minuta. Uništeno je lokomotiva i deset cisterna. Promet je zaustavljen 18 sati.

— Akcija 15/IX 42

Na pruzi Zagreb—Sisak, tri kilometra od samoga Siska, dignuli smo njemački oklopni voz „Mrtvačku Glavu“ u 23 sata. Bila je uništena lokomotiva i pet vagona. Promet je bio zaustavljen 17 sati.

— Akcija 21/IX 42

Digli smo njemački vlak sa cisternama na pruzi Zagreb—Dugo Selo, tri stotine metara od same stanice Sesvete. Uništena je lokomotiva i 2 vagona. Promet je bio zaustavljen 19 sati.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 31-2, k. 102 B.

² Redakcija je izostavila dio teksta, koji je ranije objavljen u tomu V, knj. 7, dok. br. 31.

Ove vlakove dižemo sa Pavelićevim avionskim bombama koje baca na nas, sa našim kaptovima i baterijama a ne sa željezničarskim ključevima. Rezultat ovih akcija smo postigli to da se više po noći ne voze i to: od 21 sat do 3 sata i 30 minuta u jutro. Pruge su slobodne za prelaz. Jedino je to što seljaci moraju prisilno da drže straže na pruzi i to sa ustašama i Nijemcima, te seljaci lože vatru po prugama i griju se uz njih.

Mi ćemo nastojati da vršimo što veći broj akcija oko samog Zagreba i oko Slavonskog Broda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Drug.
Ilija Gromovnik³

BR. 157

ZAPOVIJEST OPERATIVNOG ŠTABA 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 22. OKTOBRA 1942. GOD. 2. I 4. NO BRIGADI HRVATSKE ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE TUŠILOVIĆ¹

Šteti municiju

ZAPOVIJEST

Operativnog Štaba Narodno-oslobodilačkih Partizanskih Odreda za Kordun² od 22 X. 1942. za napad na neprijatelja u Tušiloviću — Brezova Glava i na brdu Macuti (kota 248).

Sekcija Karlovac 1.100.000 italijanske izrade.

I.

Neprijatelj se nalazi i to:

a.) Brezova Glava i Mlakovac oko 400 naoružanih ustaša, žandara i domobrana.

³ Ivan Hariš

¹ Kopija originala (pisana latinicom, umnožena na šapirografu) u Arhivu V. I. I., reg. br. 3-1/6, k. 1467 — A.

² Odnosi se na privremeno formirani Operativni štab 1. operativne zone, koji je neposredno rukovodio ovom akcijom brigada na Kordunu. U sastavu Štaba bili su komandant i operativni oficir Zone.

b.) Crkva u Tušiloviću oko 10 sa puškomitraljezom domobrana.

c.) Brdo Macuti (kota 248) oko 60 naoružanih domobrana sa nekoliko lakih bacača pored pješadijskog naoružanja.

Naoružanje: Na gore navedenom sektoru neprijatelj je naoružan pored pješadijskog naoružanja sa dva brdska topa, malim bacačima (3). Topovi se nalaze na Čaničinom kućištu kod Zadruga.

U ovom napadu učestvovaće II Udarne Brigada i IV Partizanska Brigada Hrvatske.

II.

Cilj akcije:

a.) Razoružanje posada u navedenim mjestima i njihovo zarobljavanje.

b.) Naoružanje naših jedinica.

c.) Oslobođenje srpskog naroda u navedenim mjestima ispod neprijateljskog terora i uključenje u Narodno-oslobodilačku borbu.

d.) Oslobođenje okolnih sela od neprijateljskog terora.

III.

ZADATAK BRIGADA:

II Udarne Brigada napašće neprijatelja na Brezovoj Glavi, Mlakovcu — Galovu i crkvu u Tušiloviću.³

IV Partizanska Brigada napašće neprijatelja na brdu Macuti (kota 248), dati osiguranje na pravcu Karlovac od Vukmanića i Skakavca i od sela Barilovića.⁴

ZADATAK BATALJONA

I Bataljon ima zadatak da napadne neprijatelja na sektoru desno od crkve u Tušiloviću i lijevo od karaule na Opačića Glavici.

IV Bataljon ima zadatak da napadne neprijatelja na sektoru od uključivo karaula na Opačića Glavici lijevo do desne obale vode Radonje. Ovaj bataljon treba da izvrši u prvom redu prodor na karaulu na Opačića Glavici, Rapinoj Glavici,

^{3, 4} O rezultatima napada vidi tom V, knj. 8, dok. br. 74, 76, 82, 156 i 158.

Mandića Glavici i u neprijateljski štab koji se nalazi u kući Mile Blaževića. Te prodore vršiti sa specijalno formiranim bombaškim odjeljenjima.

III Bataljon imade zadatak da napadne neprijatelja na sektoru od lijeve obale rijeke Radonje južno od Tušilovića pa do izlaska puta koji vodi od popaljenih kuća na njihove položaje a to je južno od bunkera na Galovu. Taj bataljon izvršiće sa svojim bombaškim odjeljenjima prodor na najveći bunker pod Grijakovim grobljem.

II Bataljon imade zadatak da napada neprijatelja na sektoru lijevo od III Bataljona. tj. od izlaska puta do popaljenih kuća na neprijateljske položaje pa desno od rijeke Radonje. Glavni pravac napada toga bataljona biti će bunker na Galovu koji treba napasti energično sa bombaškim odjeljenjem a glavnu pažnju obratiti na lijevo krilo bataljona koji treba da onemogućí svako bjegstvo iz opsjednutog Tušilovića. Taj bataljon dati će jednu svoju četu u rezervu Brigade koja će se nalaziti na koti 269, tj. neka dođe do kuća Gornji Cvijanovići (Brezova Glava).

Napomena:

II, III i IV bataljon, koji imaju zadatke prodora na određene bunkere moraju formirati bombaška odjeljenja, snabdjeti ih sa dovoljnim brojem bombi. kliješta za sječenje žica, koju sjekiru, benzinske flaše za paljenje bunkera (bunker su od materijala koji se daje paliti).

Ta bombaška odjeljenja treba da imaju zadatak likvidacije tih bunkera potpomognuta od četa. U pripremi za osvajanje bunkera treba naročito obratiti pažnju da se sva automatska oružja postave na takova mjesta odakle će moći da efikasno tuku bunkere i da omogućé podilazak istima. To znači svakom automatskom oružju dati tačan zadatak i cilj koji treba da tuče. Mali bacač iz I bataljona treba dodijeliti IV bataljonu koji će na Opačića Glavici vršiti pripremu za obadva mala bacača i svim automatskim oružjem. Na svim sektorima osim ovih na kojima će se vršiti sa bombaškim odjeljenjima prodor ne treba preduzimati nikakove energičnije napade nego treba samo nastojati, da se neprijateljska vatra sa tih sektora veže na se i da se tako onemogućí koncentracija neprijateljske vatre na one sektore gdje će se vršiti glavni prodori. To opet ne znači da ne treba iskoristiti eventualnu neprijateljsku slabost i na tim sektorima i protjerati ga sa njegovih položaja. I bat. neka naročitu pažnju obrati na svoje desno krilo koje treba da zauzme mjesto Tušilović sa crkvom i da tu se razvije tako, da neprijatelj

ne bi imao kuda bježati. Njegovo desno krilo treba da se veže sa lijevim krilom „Ognjena Price“ na rijeci Radonja. Osim toga taj bataljon treba po mogućnosti da svoju jednu četvu ostavi u rezervi i da o tome izvijesti operativni štab. Poslije izvršenih prodora, iste treba proširivati u lijevo i desno i posjesti neprijateljsku liniju svu i dalje držati obruč oko opsjednutog Tušilovića i niukom slučaju ne napuštati položaje i rasipati se. Svi bataljoni treba da poslije izvršenog zadatka i dalje drže položaje opsade na liniji neprijateljskog položaja, samo IV bataljon imati će u dužnosti da pročišćava teren unutar obruča i da likvidira kuće u kojima se nalazi njihov štab i to samo sa jednom četom ili četom i pol, a ostale snage neka i dalje drže obruč oko na svom sektoru.

IV.

III Bataljon IV partizanske Brigade napasće neprijatelja na Macutovom Brdu (kota 248), ovako:

1 četa istog bataljona napadaće sa sjevero-istočne strane od kote 238 naprama neprijatelju na Macutovom Brdu.

2 četa istog bataljona napasće neprijatelja sa južne strane sa grebenom bila preko Krstovače.

3 četa istog bataljona sa grupnim zaposijedanjem zauzeće položaj prema putu koji vodi za Karlovac i Cerovac (cesta) s tim da ova četa neće vršiti napad na neprijatelja nego će budno pratiti da neprijatelj ne bi pobjegao u tome pravcu.

Napomena: Ove dvije čete koje su određene za napad na neprijatelja na Macutovom Brdu neće kompletne vršiti napad na neprijatelja nego će formirati bombaške desetine pojačane sa još po jednim vodom i te desetine sa vodovima vršiće napad dok će ostatak četa služiti kao obruč da neprijatelj ne pobjegne.

I. Bataljon ove brigade postaviće zasjedu tj. osigurati da neprijatelj ne bi stigao iz Karlovca ispod Cerovca na koti 121 (Samograd) ukoliko bi taj bataljon trpio neprijateljsku vatru sa brda Macuti ili ako se na terenu pokaže zgodnije selo Relje onda istu zasjedu postaviti u tom selu. Ista zasjeda izvršiće rušenje ceste (prekopavanje) kod Gršakova mlina. Ovo prekopavanje ceste mora biti solidno prekopano još u toku noći kako bi se priječio dolazak neprijateljskih tenkova u toku sutrašnjeg dana. Ova zasjeda također će porušiti mostić na cesti između Pavla Macute i Pikana Vukića.

II. Bataljon daće jednu četvu za osiguranje od Barilovića s tim da dva voda budu na mostu preko rijeke Korane tj. kota 125 u selu Kosijeri prema desnoj obali Korane do s. Lukaća. Ova zasjeda imaće zadatak da ne dozvoli prelaz neprijatelja iz

sela Barilovića. Jedan vod te čete zaposjeće kotu 206 kod s. Lukaća i kontrolisati rijeku Koranu.

Za ostale dvije čete toga bataljona obezbijediti sve prilaze od Vukmanića i Skakavca s tim, da se kontrolišu putevi koji vode ka Cvijanovićima i Svinjarici, Tušilović i put između Tušilovića i Macuti (cesta). Na Jurjevcu postaviti jedno teže automatsko oružje sa jednom desetinom koji će moći potpuno brisati sav teren ispred sebe u pravcu Vukmanića i istočno od istoga sela.

Napomena: Sva osiguranja — zasjede moraju budno pratiti sve pokrete neprijateljskog nailaska, neprijatelja sprječavati i ni u kom slučaju mu ne dozvoliti da prodre i da ugrozi izvođenje glavne akcije na Brezovoj Glavi. Ukoliko neprijatelj bude nadirao sa jačim snagama najhitnije izvještavati kako bi se mogla poslati pomoć.

Veza: Veza će se održavati sa kuririma, i sa telefonom ukoliko se uspije uspostaviti. Svi komandanti bataljona dužni su da što prije uhvate vezu sa susjednim jedinicama a vezu sa operativnim štabom imati uvijek. Prilikom zauzimanja neprijateljskih položaja označiti sa paljenjem bunkera ili slame i sa bacanjem po jedne bijele, zelene i crvene raketle. Prilikom osvajanja Opačića Glavice, bunkera na Galovu i bunkera ispod Grijakovićeve groblja označiti paljenjem petarde. Za osvajanje topova i neprijateljskog štaba označiti bacanjem raketla, bijelom, crvenom i zelenom i sa petardom.

Sanitet: Sanitetska služba biće organizovana ovako:

Dva glavna zavojišta nalaziće se i to: jedan kod Tomaševića kuća koji će služiti za snage koje djeluju na desnoj strani puta za Karlovac i jedno kod Malbaša u Dugom Dolu za snage koje djeluju na lijevoj strani za Karlovac. Na istim zavojištima nalaziće se po jedan naš ljekar. Pored gore naznačenih zavojišta postojaće kod svakog bataljona bataljonska previjališta koja će regulisati komandanti bataljona a na mjestima gdje oni nađu za shodno. Komandanti bataljona pobriniće se za prevozna sredstva sa kojima će otpremati ranjenike u zavojišta, u koliko se ne bude moglo prevoziti kolima organizirati prenos sa nosilima.

Ishrana: Ishrana za taj dan odnosno za vrijeme akcije neće se moći obavljati i neka komandanti bataljona organiziraju po jedan obrok suhe hrane za svoje bataljone. Intendanti bataljona neka ulože sve napore kako bi ishrana njihovih jedinica što bolje zadovoljila.

Mjesto operativnog štaba biće između Cvijanovića i Svinjarice na koti 269. Ukoliko padne Opačića Glavica operativni štab premjestiće se na istu.

Znaci raspoznavanja: Znaci raspoznavanja biće „revolver — Lenjin“, a ugovoreni znaci jedan glas kukavice, a odgovor dva kratka zvižduka.

Napomena: Stavlja se do znanja svima komandantima bataljona da pri izvršenju gornjih akcija mogu imati inicijative i izmijeniti izvjesne točke ukoliko bi ovo terenske prilike iziskivale ili momentalna situacija. Pri ovome strogo voditi računa da ni jedan neprijateljski vojnik ne izmakne.

Prema stanovništvu postupati korektno jer je isto naklonjeno Narodno-oslobodilačkoj borbi ali u koliko se koji zatekne pod oružjem istoga uhapsiti.

Zgrade iz kojih bi davao neprijatelj otpor treba likvidirati pa makar sa paljenjem.

Svi komandanti bataljona treba da vode strogo računa da im što manji broj bandita pobjegne.

Svaki bataljon dobiće vodiče od komandanta odreda Područja Kordun.

Komandanti bataljona vodiče strogo računa da im se borci ne opiju prije polaska u akciju kao i za vrijeme same akcije, da se u samoj akciji ne desi pljačka.

Sve zaplijenjeno oružje, municiju i ostali materijal svaki komandant bataljona prikupiće na jedno mjesto i predati operativnom štabu nakon završene akcije.

Komandanti bataljona razradiće plan za akciju kao i samu zapovijest u djelokrugu svoga bataljona a ukoliko nekome od komandanata ne bude jasna zapovijest i zadatak neka se blagovremeno obrati operativnom štabu koji će mu dati objašnjenje.

U ovoj akciji učestvovaće na našoj strani jedan top i tenk. Za vrijeme noći top neće gađati a tenk će biti u akciji. Potrebno je objasniti svima borcima da je to naš tenk i da ga se ništa ne plaše. Naš tenk će dobiti detaljna uputstva da napada neprijateljska utvrđenja, bunkere i rovove, da sprečava neprijateljsku artiljeriju u gađanju, da prođe pored štaba neprijateljskog i da ruši neprijateljske prepreke. Detaljno će mu biti objašnjeno da ne gađa neprijatelja koji se nalazi van bunkera, ovo zato da ne bi zabunom gađao i naše borce. Svi naši borci ukoliko budu mogli neka se sporazume sa tenkistom kako ne bi došlo do zabune. Kao najzgodnije sporazumijevanje sa tenkistom neka bude znak, tri udara kundakom ili kamenom u tenk.

Ovu zapovijest pročitati pred svima borcima.

Skreće se pažnja cjelokupnom starješinskom osoblju koje učestvuje u ovoj operaciji da ulože sve svoje sile da uspjeh akcije bude što bolji. Neka se svi nalaze na svojim mjestima, neka

jedinice drže pod svojom kontrolom i neka se čuvaju da se između naših jedinica ne desi zabuna. Ni u kom slučaju ne smije da se desi ono što se desilo prilikom posljednje akcije tj. da starješine izgube kontrolu nad svojim jedinicama i da se poslije završene akcije svede sve na premetanje i pretresanje zaplijenjenih stvari, već odmah nakon završene borbe sve starješine prikupiće svoje ljudstvo i čekati daljnje naređenje.

Dan i vrijeme akcije: Akcija će otpočeti u noći između 23—24 ovog mj. u pola noći, tj. u 0 časova. Skreće se pažnja svima komandantima bat. da do toga vremena iskoriste vrijeme za podilaženje ka položajima koje treba napadati. Zadocnjenja ne smije biti.

Napad na neprijatelja treba da bude energičan, sa pjesmom naših partizanskih i revolucionarnih pjesama. Pošto je neprijateljska posada većinom sastavljena od domobrana to iste pozivati na predaju i obećavati im život i puštanje svojim kućama. Uzvikivati borbene parole tj. da okrenu oružje protiv krvnika Hitlera, Musolinija i Pavelića i četničkih bandita.

Nastupaj energično, štedi municiju, gađaj u metu, drži vezu, podpomaži druga pored tebe, iznesi iz borbe ranjenog druga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Za Operativni Štab:

Dostavljeno:

Svima jedinicama koje učestvuju u operaciji.

Prilaže se skica neprijateljskog rasporeda koji napadaju naše snage.

BR. 158

**UPUTSTVO ŠTABA 3. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA
HRVATSKE OD 24. OKTOBRA 1942. ŠTABU 1. SLAVONSKE
NOU BRIGADE ZA POLITIČKI RAD U HRVATSKIM SE-
LIMA¹**

Primljeno 4.XII.42

Broj 13/1942

Uzeto na znanje i postupak

ŠTAB

III. OPERATIVNE ZONE
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Broj: 676

Dana 24.X.1942. 12,07 sati

Š T A B U

**I. SLAVONSKE NARODNO-OSLOBODILAČKE
UDARNE BRIGADE,**

Na položaju

1.) Vaše pismo od 23. X. 1942. 12 časova primili smo i odgovorićemo na njega onim redosljedom kako ste vi u pismu postavili sa još nekim našim nadopunama.

2.) Mi neumorno vodimo borbu protivu pete kolone ali vjerujemo da mnogi od Vas nisu imali prilike lično da se uvjere o njezinom razornom radu. Ona djeluje ne samo politički nego i vojnički. Vidite, nekoliko petokolonaških bandi potpuno vam je onemogućilo da izvedete akcije na cestama. Zbog toga jedan od važnih zadataka biće i borba protiv pete kolone kako političkim tako i vojničkim sredstvima. Vi treba da doznate koji su to tipovi izdali da ste postavili zasjede na cestama i da ih izvedete pred vojni sud. U slučaju da se radi o nekim oporbanim razbijačima borbe, njih treba osuditi na smrt i javno ih streljati u njihovim rodnim mjestima. Takva strijeljanja treba narodu objasniti i pokazati im veliku štetnost petokolonaša po našu narodno-oslobodilačku borbu. U slučaju, da se radi o ljudima koji su izvršili tu izdaju iz straha od represalija okupatora i ustaša, takve nemojte strijeljati, ali ih osudite javno kao izdajnike sa napomenom da će u ponovnom slučaju platiti glavom. U borbi protiv pete kolone treba biti uvijek

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 5-1 4, k. 148).

konkretno. Slučaj sa zasjedama neka bude jedan primjer više, koji ćete upotrijebiti u borbi protiv petokolonaša.

Iz izvještaja vidimo da niste imali nekih naročitih vojničkih uspjeha ali zato postigli ste velike političke uspjehe. Vaši mitinzi po hrvatskim selima ravni su najvećim vojničkim akcijama. Vi ste pravilno shvatili da je jedan od glavnih naših političkih zadataka uvlačenje hrvatskog naroda u današnju narodno-oslobodilačku borbu. Vi ste pošli pravim putem. Naročito naglašujte jedinstvo srpskog i hrvatskog naroda u borbi protiv okupatora i njihovih plaćenika. Pozivajte poštenu hrvatski narod da brani Srbe od ustaškog zulumata, kao što će sinovi srpskog naroda braniti braću Hrvate od četničkog terora i nasilja. Na svim zborovima ističite veliku opasnost na prvom mjestu za srpski a zatim i za sve narode Jugoslavije od četničke izdaje.

Da bismo Vas potkrepili u vašem političkom radu i u vašim odnosima prema Hrvatima, iznosimo vam slučaj Moslavačkog bataljona. On je zauzeo Čazmu i pustio je veliki broj ustaša—seljaka koji nisu bili organizatori nasilja niti neki veliki zlikovci.² Kao posljedica ovoga na Bilo-gori pojavljuje se rascjep u ustaškim redovima i demoralizacija; oni koji nisu okupani krvlju, teže da se odcijepe od zlikovaca. U ovakvim slučajevima morate biti naročito oprezni. Ne smijete napraviti takve postupke, koji će natjerati hrvatski narod da nama okrene leđa a s druge strane ne smije se dozvoliti da nekim nepromišljenim postupcima izazovemo nepovjerenje srpskog naroda prema partizanima. Treba se čuvati i lijevog i desnog oportunizma. Ne puštati bandite radi nekog trulog saveza niti ubijati nedužne ljude radi osvetničkih tendencija kod srpskog naroda.

Slučaj da seljaci Podvrškog bježe u šumu od ustaša, treba svestrano politički iskoristiti. To je prvi korak. Sad na nama ostaje, da takve koji bježe od ustaša, pretvorimo u aktivne borce protiv ustaša. Zbog tog nemojte prolaziti kroz hrvatska sela kao vjor, nego tražite poštene i pouzdane ljude koji će biti vaša veza, odnosno naša, preko kojih ćemo mi moći dostavljati naše letke, obavještenja i tome slično. Ovo je na prvom mjestu dužnost političkog komesara i njegovog zamjenika.

Ne znamo da li ste zapazili činjenicu da se u štabu brigade nalaze tri Srbina. I to politički svestrano treba iskoristiti. U hrvatskim selima treba govoriti da vi niste oni Srbi koji žele osvetu nad hrvatskim narodom, nego da ste Srbi koji rukovode narodno-oslobodilačkom vojskom u čijim se redovima nalaze i Srbi i Hrvati i da se oni na djelu mogu uvjeriti šta žele par-

² Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 53 i 132.

tizani, pa bilo da su koje mu drago nacionalnosti. U srpskim selima i kod Srba treba govoriti da se u rukovodstvu Narodno-oslobodilačke partizanske vojske nalaze kako Srbi tako i Hrvati, ali samo oni koji žele bratsku saradnju i jedinstvo u borbi svih naroda Jugoslavije. To će najbolje demantovati četničku propagandu, koji govore da nekakvi tobožnji rukovodioci Hrvati—partizani žele da iskorijene srpski narod i tome slično.

Paralelno sa političkim radom postavlja se i pitanje obavještajne službe. Vi treba vrlo dobro da pratite kretanja neprijatelja, kakve političke mjere preduzima. Ovdje prvenstveno mislimo na izrode srpskoga naroda i izdajnike četnike. Priloženo pismo koje je jedan četnik uputio jednom našem drugu najbolje će vam govoriti kakve mjere treba da preduzimate. Mi ćemo Vam poslati još i detaljnija uputstva o radu obavještajne službe.

Budite veoma oprezni pri pokretima. Nemojte da zanemariete službu izviđanja. Drug Tito u jednom svome naređenju od mjeseca januara o.g. preporučio nam je da pri pokretu imamo izviđače čak i na 5 km ispred glavnine a isto tako bokove da osiguravamo i da šaljemo izviđačke patrole. Ovo najbolje ilustruje koliko se u našoj narodno-oslobodilačkoj partizanskoj vojsci cijeni bezbjednost i život naših drugova. Ako se budete držali preporuke druga Tita, ako budete organizovali dobro informativnu službu preko mještana i odgovornih drugova, ako budete držali u najstrožijoj tajnosti vašu marš-rutu, vrijeme pokreta i drugo, vi nećete biti iznenađeni. Nećete biti iznenađeni ni u pokretu ni na odmoru. Ovom prilikom upozorićemo vas na jedan slučaj koji se desio sa Tarasovim³ bataljonom. Poslije napornog putovanja od skoro 20 časova, legli su da se odmore u Gornjim Rogoljima, postavili su propisnu stražu i poslali patrolu.⁴ Patrola nije osjetila Nijemce koji su se kretali uz veliku buku (imali su i konje) u svojoj koloni, nego se desilo obrnuto, da su ti Nijemci koji su išli uz čitavu halabuku opazili našu patrolu od 3 druga. 2 ubili a 1 ranili. Možeš misliti kako su bili iznenađeni drugovi na odmoru u selu kad su ih Nijemci probudili zvrjanjem svojih mitraljeza. Naših je bilo skoro dva puta više. Morali su se povući. Da je patrola savjesno vršila svoju dužnost, naši su mogli Nijemcima blagovremeno postaviti zasjede i zarobiti ih ili uništiti. Ovo njihovo gorko iskustvo neka posluži i vama.

Vrlo je dobro što su ocijenili da vas ima 4.000⁵ i da vozite sa sobom artiljeriju. To je dobro. Obratite najveću pažnju da

³ Josip Vojaček

⁴ Odnosi se na 2. bataljon 1. slavonskog NOP odreda. Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 57.

vam razni „prijatelji“ ne bi pobrkali te račune i dali neprijatelju tačno brojno stanje i raspored. Zbog toga nemojte dozvoliti da vam razni sumnjivi civili prolaze kroz bataljone i održavaju veze sa partizanima. Preko političkih komesara četa sprovedite da partizani drže u najvećoj tajnosti broj i raspored jedinica. Ovo isto postavite kao pitanje borbe. Pravilnim radom po četama najbolje ćete otkloniti mogućnost da vas neko špijunira. Ispred vas, pa možda i na dva dana hoda, treba da ide vaša informativna služba. Javite nam kako funkcioniše informativna služba i služba veze.

Vaše odmore koristite za politički rad. Drugovi će se zaista odmoriti samo tada, ako svakom tom prilikom budu politički osvježeni i moralno podkrepljeni. Politički komesar Brigade neka strogo povede računa da se bar dva puta nedjeljno održavaju širi politički sastanci a svaki dan četni sastanci na kojima će se raspravljati svakodnevna sitna pitanja iz života jedinica.

Zasjede vam baš nikako ne uspiju, zbog toga slučaj sa kamionom iznesite na kritiku u sve čete. Kako je moguće da se puca po kamionu a da se ne puca u šoferu i gume. Jedino ako pravilno i kritički postavite svaki slučaj koji se dogodio, i uspjeli i neuspjeli, moći ćete pravilno razvijati drugove. Ako nikako ne bude išlo, jasno da će onda štab brigade pokazati kako se postavljaju busije. Samo nemojte da odete u drugu krajnost, da štab brigade drži busiju a da cijela brigada gleda kako će se to izvesti. Vi nikad ne smijete izgubiti rukovodeću ulogu. Šaljite nam još opširnije izvještaje.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
Gašpar

Zamjenik komandanta:
Petar Drapšin

⁵ Brigada je u to vrijeme imala 958 boraca. Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 47.

**PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA I
POLITIČKE PRIPADNOSTI LJUDSTVA 4. LIČKOG NOP
ODREDA OD 25. OKTOBRA 1942. GODINE¹**

SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV I POLITIČKA PRIPADNOST
4. LIČKOG ODREDA NA DAN 25. OKTOBRA 1942. GODINE

Jedinica		Socijalni sastav					Nacionalni sastav			Politička pripadnost			Primedba			
		Brojno stanje	radnika	seljaka	zanatlija	namještenika	vojna i polic. lica	intelektualaca	Srba	Hrvata	Muslimana	Članova K.P.		Vanpart. komunisti	Članova ostalih partija	Bezpartijni
Štab odreda		11		5		3	3		9	2		3	1	—	7	
Propagand. odsjek		3	1			1		1	2	1	—	2	—	—	1	
1 BATA-LJON „ADŽI-JA“	Štabsko osoblje	9	2	3	3	—	1		7	2	—	3	—	—	6	
	Komandni kadar	33	4	20	3	—	5	—	22	11	—	6	8	—	19	
	Partizani	127	9	107	9	1	—	1	107	20	—	3	7	—	117	
2 BATA-LJON „GUBEC“	Štabsko osoblje	7	—	3	—	2	1	1	4	3	—	3	1	—	3	
	Komandni kadar	41	1	31	7	1	1	—	30	11	—	4	3	—	34	
	Partizani	190	3	186	—	—	—	—	150	39	—	1	3	—	186	
UKUPNO		421	20	355	22	5	11	6	331	89	—	25	23	—	373	

Politički komesar,
Srđan Brujić

Komandant.
otsutan

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 7/23, k. 1611.

**IZVJEŠTAJ 1. NOU BRIGADE HRVATSKE OD 25. OKTOBRA
1942. ŠTABU 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVAT-
SKE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKI GARNIZON U
GLINI¹**

Š T A B
I UDAR. PARTIZAN. BRIGADE
HRVATSKE
Br. 158. Dne 25.X 1942

Predmet: Operativni izvještaj. —

ŠTABU I. OPERATIVNE ZONE HRVATSKE

Dana 22. X 1942 prema zapovijesti Operativnog Štaba Grupe Brigada² ova brigada izvršila je akciju na neprijatelja u mjestu Glini.

1). Ideja operacija:

Da se neprijatelj u mjestu Glini uništi, razoruža, zarobi plijen i na taj način postigne vojnički i politički uspjeh.³ —

2). Plan napada:

Naša brigada ojačana sa dva teška bacača mina dobila je zadatak da sa jednim bataljonom likvidira neprijateljsko uporište na Kozarici, zauzme željezničku stanicu te uspostavi vezu sa našim snagama koje se budu probile u grad. Sa dva bataljona probiti se do Majskih Poljana preko potoka Maje sa zadatakom da osvoji neprijateljsku bateriju kod klaonice i probiju se u centar grada u kome da likvidiraju uporišta zatim da zađu neprijatelju sa leđa duž rečice Maje i željezničke pruge. Sa jednim bataljonom da zauzme položaj između sela Jukinca u cilju osiguranja ceste Petrinja — Glina od nadiranja neprijatelja sa tog pravca.

3). Tok operacije:

Akcija je trebala otpočeti u 24 časa, ali usljed nabujalosti potoka Maje ista je počela u 1,45 časa, sa zakašnjenjem iz raz-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 31 2, k. 800.

² O formiranju Operativnog štaba Grupe brigada vidi tom V, knj. 8, dok. br. 55.

³ Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 66, 75, 78 i 87.

loga što su se jedinice zadržale prilikom prelaza. Neprijatelj na cijelom sektoru bio je većim dijelom u bunkerima dok se sa jednim dijelom nalazio u zgradama. Akcija je tekla po predviđenom planu, sa istom je rukovodio štab brigade.

4). Uspjeh operacije:

Akcija je djelomično uspjela. I. bataljon koji je imao zadatak da osvoji bateriju, zauzme most i da se sa jednim krajem probije u grad probio se je u izvjesni dio grada, približio se bateriji na deset metara. II. bataljon također probio se po predviđenom planu u mjesto, zauzeo jedan dio grada i crkvu i krenuo u pravcu Glavnog štaba. III. bataljon protjerao je neprijatelja sa Kozarice, blokirao željezničku stanicu i vaktarnu. — IV. bataljon zauzeo je položaj kao osiguranje na cesti Petrinja—Glina. —

U borbama koje su vođene u gradu, oko baterije na mostu i kod željezničke stanice neprijatelj je imao više mrtvih i ranjenih. Naši gubitci u ovim borbama iznose 9 mrtvih, 2 nestala i 19 ranjenih.

Zarobljeno je 6 neprijateljskih vojnika, 6 karabina, 750 metaka za iste, 14 vojničkih ranaca, 6 vojničkih čebadi i jedna brdska kuhinja, 2 lovačke puške i dva pištolja. —

U ovoj borbi utrošeno je 1637 metaka za jugoslovenske puške i 740 metaka za italijanske puške i 7 mina lakog bacača 41 mm, kao i 10 od teškog bacača 81 mm. — Izgubili smo 3 karabina. —

Sa ovom akcijom neprijatelju je zadat vojnički i politički udarac tim, što su se naše snage probile u samo mjesto, prokrstarile gradom, zapalile neke zgrade, likvidirale izvjesna neprijateljska uporišta i uništile veći broj neprijatelja.⁴ —

5). Uzrok nepotpunog uspjeha:

Akcija nije uspjela po predviđenom planu iz razloga što komandni kadar odnosno štabovi bataljona nisu posredno rukovodili sa svojim jedinicama i što su se nalazili dosta udaljeni od svojih jedinica tako da su se ove teško snalazile i donosile

⁴ U izvještaju Vrhovnog oružničkog zapovjedništva od 10. novembra 1942, između ostalog, piše: „23 listopada o.g. 2000 odmetnika napalo je mjesto Glinu i borba je trajala oko 6 sati. Odmetnicima je uspjelo ući u sjeverni dio kao i istočni dio mjesta, gdje su napadali oružničku postaju (1. oružničke pukovnije, prim. red.) i bitnicu. Zapalili su kotarski sud iz kojeg su odnijeli 25.000 kn, 2 vojničke puške i štamblje. U borbi ubijeno 5 domobrana, a ranjeno 11 domobrana i poručnik Pavao Vujasić. Na strani odmetnika ubijeno je 19 i 1 teško ranjen. Na mjestu borbe odmetnici su ostavili 6 pušaka i oko 300 naboja. Zarobljena su 2 domobrana i 1 oruž. vodnik“. Vidi Arhiv V. I. I., reg. br. 29/6—7, k. 71.

brze odluke koje su se mijenjale svakog časa u vezi sa novonastalom situacijom. Neprijatelj u prvom sudaru nanio je izvjesne gubitke našim jedinicama, za iznošenje tih gubitaka, odnosno mrtvih i ranjenih. upotrebljen je veći broj boraca prve borbene linije i sa time bio osjetno oslabljen glavni udar naših jedinica na neprijateljsko uporište. Neprijatelj vidjevši izvjesno slabljenje naših snaga i odsutnost našeg oružja a imajući rezerve svojih snaga sredio je svoj odbrambeni položaj na najugroženije tačke, bacio rezervne jedinice i na taj način dao organizovan otpor i dobivši vatrenu nadmoćnost tako da je naše jedinice više nisu mogle povratiti.

U toku cijele borbe neprijatelj je imao vatrenu nadmoćnost zato što je na glavnim udarnim tačkama jače brojno oružje imao, a naročito i automatsko, dopunjeno sa većim brojem minobacača.—

Pri oslabljenju naših jedinica nisu imale na raspoloženju rezerve koje bi u najodlučnijem momentu mogle dopuniti nedostatak snaga i ohrabriti dotle učestvujuće jedinice u borbi.

Veza između jedinica, a naročito onih koje su upale u mjesto, bila je vrlo slaba što je naročito dovelo do izvjesnih zbunjenosti jedinica, jer nisu znale kako se situacija razvija i baš zato nisu se na vrijeme donosile potrebne odluke.

Svi nedostaci vojnički i politički koji su djelovali da akcija nije potpuno uspjela zapaženi su i biće otklonjeni savjetovanjima i ukazivanjem svestrane pomoći jedinicama kod kojih su se ovi nedostaci pokazali.—

Poslije ove akcije moral kod boraca odnosno partizana i komandnog kadra je vrlo dobar i vlada veliko ogorčenje prema neprijatelju i želja da se akcija ponovi.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. Pol. komesara:

Uzelac Milan

u.z. Komandanta⁵

(M.P.)

⁵ Potpis nečitak

BR. 161

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. DALMATINSKE NOU BRIGADE OD
27. OKTOBRA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOP
ODREDA HRVATSKE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKE
JEDINICE KOD TRNOVE POLJANE¹**

ŠTAB II. DALMATINSKE
NAR. OSL. PART. UDAR. BRIGADE

Br. 27/42

Dne 27/X. 1942 G.

u 12^h

ŠTABU IV. OPERATIVNE ZONE

Brigada je stigla 25. o. mj. pred mrak na položaj kod sela Vrdova. Odmah smo saznali da je Vaganj prije nekoliko dana pao u neprijateljske ruke i da jedinice sa Vagnja drže položaj prema Dinari. Neprijatelj se je već bio spojio sa ustašama iz Kupresa preko Prologa. Jedinica koja se nalazila u Prologu povukla se također prema Dinari. Neprijatelj je već pripremao ofanzivu prema Rujanima i dalje za Sajković u namjeri da se spoji sa snagama iz Grahova.²

Mi smo u toku 26. o. mj. izviđali položaj od Vagnja preko Trnove Poljane pa sve do Bilog Briga. Uvjerili smo se da svuda okolo puta Talijani sa ustašama i četnicima drže položaj, a naročito na Vagnju, na kome je osmotreno pored velikog broja Talijana 8 tenkova i mnoštvo topova i bacača. Saglasili smo se da je nemoguće ponovo zauzeti Vaganj i da bi nas takav napad koštao mnogo žrtava i ne bi mogli uspjeti. Ovo tim prije što su naši borci još mladi i neiskusni da bi mogli sa njima izvršiti takav jedan zadatak.

Riješili smo da noću između 26. i 27. o. mj. napadnemo neprijatelja koji je držao položaj oko Trnove Poljane i na Čilašu južno od Vlake. Nismo dobro procijenili neprijateljske snage pa smo za ovu akciju angažovali mali broj snaga. U akciji su učestvovali, tj. u samom napadu, jedna četa III. bat. i jedna četa IV. bat. Pored ovoga imali smo osiguranje u pravcu Vagnja iznad Trnovih Poljana i ispod Kule na Pisku prema Sinju. Na-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br 16.1, k. 846.

² Odnosi se na neprijateljsku ofanzivu „operacija Dinara“. Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 106, 120, 130, 133, 139, 155 i 159 i knj. 9, dok. br. 148.

pad je izvršen tačno u 24 sata. Četa III. bataljona uspjela je da se neopaženo privuče preko Trnove Poljane i da neprijatelja iznenada napadne s leđa. Borba je bila žestoka tako da su borci ove čete bili primorani da jurišem zauzimaju fašističke bunkere. I zaista poslije kratke borbe uspjeli su da zauzmu Čilaš i da čitav neprijateljski bataljon natjeraju u bjegstvo. Neprijatelj je imao na ovim položajima 2 čete regularne vojske i jednu četu fašista. Fašisti su držali Čilaš. Naši borci poslije zauzimanja prvih bunkera naoružali su se neprijateljskim bombama i sa njima dovršili čišćenje položaja kao i povratili dva neprijateljska protivnapada. Poslije ovoga neprijatelj je počeo u paničnom bjegstvu odstupati prema Sinju. Ova četa imala je zaista sjajan uspjeh. Poubijala je preko 30 fašista a zarobila 2. Neprijatelj je odavde odveo četiri kamiona mrtvih i ranjenih vojnika za Knin. Zaplijenili su 2 teška mitraljeza, 2 puš. mit., 7 karabinijerskih pištolja, 200 bombi, oko 2.000 metaka za teš. mit., 4.000 metaka za puš. mit. i puške, 6 teških bombi od bacača, 30 pušaka. sanduk sanitetskog materijala, nešto čebadi, šatorskih krila, cipela i ostale spremne. Šteta je bila samo što je ova četa bila sama te nije mogla sav zaplijenjeni materijal izvući.

Četa iz IV. bat. koja je napadala preko Malinovca — Vlaka na drum pokazala se vrlo slabo tako da je poslije manje borbe odstupila. Bilo je u ovoj četi drugova koji su poslije prvog pripucavanja počeli bježati. Ovo se može pravdati jedino time što su se skoro potpuno novi i još neprekaljeni borci. Njima se može jedino zanvatiiti, odnosno neprijatelj im treba zahvaliti jer bi bili potpuno uništeni. Neprijatelj je ovdje imao 4 brdska topa i 4 teš. bacača, pa bi sve to palo u naše ruke da je ova četa izvršila svoj zadatak. Ostale čete bile su zauzete prepadom na položaje Vaganj, Prolog i neki prema Sinju.

Mi smo iz ove hrabre II. čete III. bat. imali također teške gubitke i to: 4 mrtva i 5 ranjenih drugova.

Mi ćemo i u buduću biti aktivni i gledati ćemo da neprijatelju nanesimo što više gubitaka, samo u koliko budemo mogli ostati na ovim položajima, obzirom na vrlo teške mogućnosti ishrane.

Preko punkta Vještica Gora javili smo da se vrati hitno III. i IV. bat. I. Brigade za Glamoč. Također ćemo uputiti sve borce iz te Brigade koji su se momentalno nalazili na ovom terenu.

Od I. bat. još nismo dobili nikakav izvještaj.

Neprijatelj je i u dolini Cetine vrlo aktivan i tuče neprekidno artiljerijom u pravcu Vrdova. Saznali smo da je Livanjskim Poljem neprijatelj sa kamionima stigao do Rujana. Ina-

če pod vrlo velikim osiguranjem stalno transportuje vojsku i razni materijal od Sinja prema Livnu.

Potrebna su nam uputstva za daljnji rad. Mi smo mišljenja da bi najbolje bilo obzirom na novostvorenu situaciju da skrenemo naš glavni pravac operisanja prema Dolini Cetine i to prema Kijevu i Vrlici. Tamo bi se povezali sa našim I. bat. i u zajednici sa njima preduzeli bi niz akcija u navedenom pravcu kao i u pravcu Knina i Šibenika. Inače neki duži boravak brigade na ovom terenu onemogućen je zbog toga što ne možemo dolaziti do hrane. Naravno i u koliko se budemo zadržali na ovom terenu mi nećemo dozvoliti da ljudstvo gladuje.

U svakom slučaju pošaljite nam hitno uputstva za daljnji rad, kako bi sve te naše akcije bile u skladu sa većim ofanzivnim planovima koje V. Š. priprema.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Marko Jurlin

(M.P.)

Komandant:
Ljubo Vučković

³ P. S. Iz oba zaplijenjena teška mitraljeza fašisti su izvukli zatvarače.

Molimo vas da nam (ako imate) pošaljete 2 zatvarača ili jedan teški mitraljez „Breda“.

Molimo Vas da nam pošaljete duhana, jer već ima 7—8 dana kako partizani naše brigade uopće ne puše.

Ako su gotove cipele druga Komandanta naše brigade pošaljite ih.

³ Tekst u originalu dopisan mastilom, latinicom.

**ZAPOVIJEST ŠTABA 7. NO BRIGADE HRVATSKE OD 28.
OKTOBRA 1942. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD
NA NEPRIJATELJSKE POSADE NA PRUZI SUNJA — KO-
STAJNICA¹**

ŠTAB VII PARTIZANSKE BRIGADE
HRVATSKE
28 oktobra 1942 god.

ZAPOVIJEST
ŠTABA VII PARTIZANSKE BRIGADE HRVATSKE
za dan 28-X-1942 god.

Sekcija Kostajnica 1 : 100.000

Naša Brigada napašće na neprijateljske posade na pruži Sunja — Kostajnica.²

Neprijatelj imade na toj pruži oko 100 domobrana sa 6 puškomitraljeza i 5 šmajsera. Te snage nalaze se raspoređene u stanici Majur, gdje imade 45 domobrana, 3 narednika, 2 oficira. 3 puškomitraljeza i 5 šmajsera. Nadalje se nalazi 13 domobrana sa jednim pm. na stražarnici između Stubljana i Graboštana. Na stražarnici kod Gor. Hrastovca imade 15 domobrana sa 1 pm. Na stanici Hrastovac također se nalazi 17 domobrana sa 1 pm.

U Kostajnici imadu oko 3 satnije neprijateljske vojske i oko 10 tenkova.

U Kukuruzarima se nalazi 800 do 1.000 domobrana.

Za izvršenje gornjeg zadatka

NAREĐUJEMO :

I. III bataljon napašće neprijateljsko uporište u Majuru.

II. II bataljon napašće i likvidirati uporišta na stražarnici između Stubljana i Graboštana, onda na stražarnici kod Gor. Hrastovca i na stanici Hrastovac.

III. I bataljon postaviće osiguranje na pruži i cesti prema Sunji kod D. Hrastovca. Na cesti i pruži prekinuti sve t. t. veze prema Sunji. To izvršiti pravovremeno prije napada. Također izvršiti diverziju prema.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 20/3, k. 102.

² Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 88. 92. 94 i 98.

IV. III bataljon daće jednu desetinu, koja će sa civilima izvršiti lomljenje t. t. veza na pruzi prema Kostajnici, a isto tako i same pruge.

Sve jedinice neka se pravovremeno pobrinu za vodiče, a nekoje jedinice će dobiti vodiče u Krčevu.

Operativni Štab biće u Krčevu kod škole.

Štab naše Brigade biće u Majuru u zadnjim kućama prema Stubljanima.

Previjalište biće u Krčevu.

Znaci raspoznavanja: Junak — Jasenovac.

Ugovoreni znaci: nekoliko kratkih zvižduka, a odgovor dva zvižduka.

Napad će biti 29 ov. mj. u 2 sata (ujutro).

Koncentracija naših snaga poslije borbe je u Lovči, kuda treba sve jedinice da se u redu povuku.

U napadu će učestvovati (kao osiguranje) V Brigada i III područni bataljon ojačan sa protukolskim mitraljezom. V Brigada će biti na osiguranju prema Kukuruzarima. III područni bataljon će biti na osiguranju prema Kostajnici iznad Panjana.

Naše jedinice koje napadaju neprijateljska uporišta moraju munjevito izvršiti svoj zadatak.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. Komesara,
Miloš Zica

Komandant,
Nina Maraković

Dostavljeno:
Operativnom Štabu,
Štabu V Brigade i
Štabovima I, II i III bataljona.

ZAPOVIJEST OPERATIVNOG ŠTABA 1. OPERATIVNE ZONE NOP ODREDA HRVATSKE OD 28. OKTOBRA 1942. ŠTABOVIMA 2. I 4. NO BRIGADE ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA U RAKOVICI, ČATRANJI I POLJANKU¹

„Postanimo majstori svoga oružja“
„Štedi municiju“

ZAPOVIJEST

Operativnog štaba narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda za Kordun² od 28. X. 1942 za napad na neprijatelja u Rakovici, Čatrnji, Poljanku, selu Jelovom Klanacu

Sekcija Karlovac i Gospić 1 : 100.000 jugoslavenske izrade

I.

Neprijatelj se nalazi i to: *Rakovica* svega skupa sa strazama i zasjedama 400, od toga broja oko 40 domobrana a ostalo sve ustaše i žandari. Njihovo naoružanje: jedan teški bacač mina, 4 t. mitraljeza, 8 p. mitraljeza, a ostalo puške.

Selo Jelovi Klanac: svega oko 80 ustaša smještenih u dvije zgrade, jedna na jednom kraju sela, a druga na drugom kraju sela. Jedna od zgrada je zidana, a druga je drvena. Vlasnici kuća su Pero Sabljak i Marko Pavlič, Perina kuća je zidana a Markova drvena. Isti su naoružani sa po jednim p. mitraljezom, a ostalo puške.

Čatrnja: ima oko 50 naoružanih seljaka, među kojima vjerovatno ima po neki i ustaša. Vrsta njihovog naoružanja nepoznata.

Poljanak i brdo Lisina: Tačan njihov broj je nepoznat, ali se zna da ih je tamo malo. Naoružanje njihovo je također nepoznato.

II.

U ovom napadu učestvovati će II. Udarne brigada i IV. partizanska brigada Hrvatske, sa pridodatim vodom tenkova i baterijom brdskih topova, kal. 75 mm i inženjerskom četom.

¹ Original (pisan latinicom, umnožen na šapirografu) u Arhivu V. I. I., reg. br. 17-1/6, k. 1467.

² Vidi dok. br. 157, napomena 2.

III.

Cilj akcije: Razoružati posade u navedenim mjestima, zarobiti, a potom zaslužno kazniti pošto su ovo okorjele ustaše.

b) Naoružati naše jedinice.

c) Osloboditi okolna srpska sela ispod nezapamćenog ustaškog terora i

d) Zaplijeniti i rekvirirati svu ustašku imovinu kao i velike količine žita koje su opljačkali od srpskog naroda.

IV.

Zadatak brigade:

II. Udarne brigada napasće neprijatelja u Rakovici, selu Jelovom Klanacu, Čatrnji, selu Poljanku i brdu Lisini.³

IV. partizanska brigada postaviti će zasjedu na pravcu prema Slunju i napasti neprijatelja na koti 448 (Bliznica), Oštarijske stanove⁴ i Luketić Selo.⁵

V

Zadatak bataljona:

I. bataljon II. Udarne brigade napasće samo mjesto Rakovicu sa zapadne strane i energično upasti u grad. Voditi strogo računa da jedinice manevrišu što je bolje moguće. Ne dozvoliti da stariješine izgube čete i jedinice iz svojih ruku, da se ljudstvo rasipa i zabavlja oko premetačine zaplijenjenih stvari.

Uz taj bataljon djeluje jedan naš tenk i baterija brdskih topova.

IV. bataljon II. Udarne brigade napada neprijatelja u selu Jelov Klanac. Napad na ovo selo izvršiti tako da neprijatelj ne pobjegne, pošto je samo selo podijeljeno na zaseoke, te sa vodovima vršiti napad na te zaseoke odnosno na dvije zgrade u kojima se nalazi neprijatelj. Po završenom zadatku bataljon skoncentrisati u zaseoku Brajdići.

Ovaj bataljon sa jednim dijelom svojih snaga izvršiti će napad na kotu 517 više Sv. Jelene.

III. bataljon II. Udarne brigade sa jednom četom napasće selo Poljanak i brdo Lisinu kota 741, 746, 789, 760. Kada ova četa očisti Poljanak i Lisinu spustiti će se u selo Smoljanac, spustiti se do same rijeke Korane i sprečavati neprijateljsko razvijanje iz Dreznika. Ova četa uhvatiti će vezu sa desnim krilom II. bataljona iste brigade koji će se nalaziti kod Čatrnje.

³ Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 13.

⁴ Oštarski Stanovi

⁵ Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 96.

Sa jednom četom toga bataljona postaviti zasjedu prema Saborskom. kod sela Kuselja, brdu Mali i Veliki Aćimovac (kota 870), Mlinište (kota 687) i put koji vodi od Kuselja prema Poljanku, ista ne dozvoljava neprijatelju prolaz navedenim pravcem.

Sa jednom četom zaposjeda brdo Maglić (kota 465) i kota 422 sa zadatkom da zaposjedne te kote, na njima ostave po jednu desetinu sa p. mitraljezom, a sa ostatkom čete da potpomogne napad „Ognjena Prica“ u slučaju potrebe.

II. bataljon II. Udarne brigade proći će ispod brda Lisine, pretesti selo Selište, napasti neprijatelja u Čatrnji. istoga razoružati i postaviti zasjedu sa desne strane ceste Čatrnja — Irinovac na koti 397, sa lijeve strane iste ceste zaposjesti kotu 394. Sa lijeve strane ceste Irinovac — Rakovica zaposjesti kotu 414 i 402 i lijevo krilo te jedinice treba da uhvati vezu sa bataljonom IV. brigade koji će se nalaziti na Velikom vršku (kota 414), a sa desnim krilom nasloniti se na rijeku Koranu.

Uz taj bataljon operiše jedan naš tenk. Ovaj tenk biti će pod komandom bataljona „Ognjen Prica“ samo dotle dok bataljon ne zaposjedne gore označene kote a potom ga propustiti cestom sa zadatkom da ide u samo mjesto Rakovicu.

Dva bataljona IV. partizanske brigade postavljaju zasjedu na liniji Sv. Petka — Brezovac—kota 381, Čuić Selo. Ovu zasjedu postaviti tako da jedan od bataljona bude Sv. Petka — Brezovac a drugi bataljon sa svoje dvije čete zaposjeda Čuić Brdo kota 384 i 383, dok bi sa jednom četom toga bataljona čistili neprijateljsko uporište na Latasovu brdu, a potom se ista četa vraća u sastav svoga bataljona.

Sa jednim bataljonom iste brigade čistiti Bliznicu, Oštarijske stanove i Luketić Selo. Taj bataljon spušta se sjeverno od mjesta Rakovice čisteći neprijateljska uporišta na koti 409, poslije čega jedna četa ostaje na koti 409 do ceste a dvije čete zaposjedaju Veliki Vršak (kota 414), pa prema cesti. zatim kotu 357 te kotu 379 i hvata vezu sa II. bataljonom II. Udarne brigade na koti 402.

VI.

Veza:

Veza će se održavati kuririma kojima pridodavati uvijek po jednog vodiča koji će znati gdje treba kurira odvesti. Vezu sa susjednim jedinicama održavati dovikivanjem npr.: „Ovdje Matićevci, II. Udarne brigada, udarni bataljon „Mićo Radaković“ i td. Sve starješine dužne su da nastoje svim silama da se

veza uvijek ima, a ako je nema da se što prije uspostavi. Pri-likom zauzimanja neprijateljskih položaja i kota koje su na-redene označavati paljenjem slame, kukuruzovine i bacanjem po jedne bijele rakete u vis.

VII.

Sanitet:

Sanitetska služba bit će organizovana ovako: Bataljoni koji vrše napad na mjesto Rakovicu otpremati će svoje ranjenike u previjalište koje će se nalaziti u jednoj od kuća na početku sela Jelov Klanac. IV. partizanska brigada otpremati će svoje ranjenike preko sela Mudrića za selo Jarak. Bataljon koji na-pada selo Jelov Klanac slaće također svoje ranjenike gdje i bataljoni koji napadaju Rakovicu. II. i III. bataljon II. Udarne brigade slati će svoje ranjenike za selo Plitvice, odakle ih dalje evakuisati za Korenicu. Pored gore navedenog svaki bataljon organizirati će pozadi svoga streljačkog stroja svoje bataljon-sko previjalište.

VIII.

Ishrana:

Pošto će se akcija izvesti po noći to ne treba te noći vršiti nikakvu ishranu a komandanti bataljona nastojati će da im sve ljudstvo večera prije polaska u borbu. U koliko se borba produži sljedećeg dana svaki bataljon, odnosno jedinica, orga-nizirat će ishranu na prostoru na kome djeluje.

IX.

Dan i čas akcije:

Akcija će otpočeti na dan 29/30 ov. m. tačno u 12 časova (ponoć).

X.

Znaci raspoznavanja i ugovoreni znaci:

Znaci raspoznavanja za tu noć: **top** — **Timošenko**, a ugo-voreni doziv — **Marko** a odziv: dva zvižduka—.

XI.

Mjesto operativnog štaba:

Operativni štab nalaziti će se pod Pištenikom u Pavlića stanu, gdje nam izvještaje slati.

XII.

Komandir baterije pripremit će topove za dejstvo, izabrati za iste položaje. Isti će biti u sastavu IV. bataljona a ne u sastavu I. bataljona kako je to napred rečeno. Pored ova dva topa djelovati će i jedan poljski top. Ovaj posljednji top djelovati će po nahođenju operativnog štaba. Komandir baterije drug Luka staraće se da se ne utroši mnogo granata.

XIII.

Napomena:

Bataljoni IV. brigade koji se nalaze na osiguranju prema Slunju ne smiju dozvoliti da neprijatelj prodre iz Slunja. Bataljon koji je u napadu ima energično protjerati neprijatelja i spustiti se na svoje zaključne položaje.

Jedinice II. brigade koje se nalaze na osiguranju imaju budno paziti na neprijatelja koji bi pokušavao prodrijeti i ni-pošto ga propustiti, a gledati na svaki način istoga potući i oružje uhvatiti.

Jedinice II. Udarne brigade i IV. partizanske brigade prema situaciji izvršiti nastupanje prema Drežniku.

Zgrade iz kojih bi neprijatelj davao otpor zapaliti ako se drukčije ne bi moglo osvojiti. Druge zgrade uopšte se ne smiju paliti da ne bi izgorio u istima materijal, a i zbog toga jer ćemo te kuće razmontirati pa dodijeliti pogorjalcima. Voditi računa da su kuće pune žita i da isto ne smije ni u kom slučaju izgoriti.

Sve starješine voditi će strogo računa da se štedi municija. U tom pogledu skrenuti pažnju i borcima. Objasniti im da kada se cilj ne vidi ne može se ni pogoditi.

Sve starješine i partizani nastojati će da im što manji broj bandita pobjegne.

Starješine će voditi računa da im se ljudstvo prije borbe, kao i u samoj borbi, ne opije.

Sve zaplijenjeno oružje i municiju svaki bataljon sačuvati će kod sebe a po završenoj borbi predati operativnom štabu.

Svaka brigada dobiće potreban broj vodiča od područnog bataljona Kordun. Za ovo se obratiti komandantu III-ćeg bataljona.

Jedinice koje vrše napad ne zadržavati se na pregledanju zaplijenjenih stvari, presvlačenju zarobljenika i skidanjem odjeće i obuće sa poginulih neprijateljskih vojnika nego će i

dalje napadati onoga neprijatelja koji još nije likvidiran, a po završenoj akciji treba jedinice da se prikupe i čekaju daljnje naređenja. Ne dozvoliti da se jedinice rasipaju kao što je to bilo prilikom posljednje akcije.

Napadaj energično, ne zadržavaj se bez potrebe. goni neprijatelja i ne daj mu odahnuti, iznesi ranjenog druga, izvrši svoj zadatak.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Dostavljeno svim bataljonima II. Udarne
i IV. partizanske brigade.

Za operativni štab:
Komandant I. Op. Zone
Srećko M. Manola

BR. 164

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. DALMATINSKE NOU BRIGADE OD
28. OKTOBRA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOP
ODREDA HRVATSKE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKE
JEDINICE NA KOMUNIKACIJI SINJ — LIVNO¹**

ŠTAB II. DALMATINSKE
NAR. OSL. PART. UDAR. BRIGADE

Br. 29/42

Dne 28/X 1942. G.
18^h

ŠTABU IV. OPERATIVNE ZONE

I dalje se nalazimo na položajima od Prologa — Vaganj — Čilaš a glavnina Brigade u selu Vrdovu. Manja obezbjeđenja šaljem o i u pravcu Cetine.

Noću između 27. i 28. o. mj. izvršili smo ponovni napad na neprijatelja koji se je nalazio na cesti Sinj — Livno i to oko Čilaša i Bilog Briga. Ovaj napad nije bio uspješan kao prvi, obzirom da je neprijatelj pojačao ovdje snage na 2 ba-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 18 1, k. 846.

taljona, nekoliko topova i bacača². Pored toga učesnici u ovoj akciji nisu bili na visini, kretali su se neoprezno i time otkrili svoje prisustvo, tako da je neprijatelj na većem udaljenju otvorio na naše borce jaku artiljerijsku, bacačku i mitraljesku vatru. I pored toga naneseni su mu prilično veliki gubici i natjeran je na povlačenje prema Bilom Brigu. Dvije čete III. bataljona koje su učestvovala u napadu držale su se zaista herojski i nimalo nisu izostajale iza bilo kojih jedinica proleterskih brigada. Uopšte ovaj bataljon pokazao se kao jedna jaka i borbena jedinica kojoj se može povjeriti i najteži zadatak. Jurišali su na neprijatelja sa bombama, ali je ovaj uspio da se blagovremeno izvuče. Jedinice II. bataljona nisu pokazale ovakvu borbenost, već su zastale pred prvom jačom mitraljeskom vatrom i tako zadatak nisu izvršili. To je doprinijelo da smo i ovoga puta imali dosta teške gubitke iz III. bataljona. Poginulo je 5 drugova i 6 lakše ranjeno. Neprijatelj je imao dosta mrtvih i ranjenih, ali se broj nije mogao utvrditi. Ova akcija je imala karakter jednog našeg zamašnjeg poduhvata, obzirom da se baš u ovo vrijeme vode borbe oko Grahova i da bi time pomrsili račune i onemogućili neprijatelju dalji prodor preko Rujana ka Sajkovićima i Peuljama. Rano zorom dovukao kamionima pojačanje na ovom sektoru iz Livna i Sinja. Jedna velika kolona automobila bila je došla na ovo mjesto, iskrčila vojsku i čitav dan tukla artiljerijom, bacačima i mitraljezima naše položaje. Napad nije preduziman, a od ove vatre nismo imali gubitaka.

Na današnjem sastanku Štaba Brigade konstatovano je slijedeće:

1.) Da su ove dvije akcije koje smo izveli na ovom terenu imale pozitivnog uticaja na ofanzivne operacije koje je postavio V. Š. drugim jedinicama.

2.) Da su se u ovim borbama prekalili borci II. a naročito III. bataljona i da su sada sposobni za izvršenje težih zadataka pa čak i za napade na gradove.

3.) Ishrana bataljona do sada je bila prilična, ali od sada tj. još od sutra primorani smo prosto na prosto da u mnogome smanjimo obroke, koji ne zadovoljavaju potrebe vojske. Pasulja imamo vrlo malo, brašna skoro nimalo i vrlo malo mesa. I ovo što imamo pojesti ćemo za dan-dva i ostati skoro bez ičega. Mi ne smijemo dozvoliti da vojska gladuje, ali ako budemo i dalje ostali na ovom terenu i to se mora desiti jer nemamo mogućnosti da dođemo do bilo čega. Rezerve koje smo imali potpuno smo utrošili. Zasjede na putu Sinj — Livno nemoguće je postaviti, obzirom da su vrlo velike neprijateljske

² Vidi dok. br. 161.

snage svuda duž puta i prema tome otpada mogućnost da otme-
mo neprijatelju hranu. U ovoj okolini — sa ove strane Cetine
— nema uopšte četničkih i ustaških naselja da bi se mogli od
njih snabdijevati. Imali smo u vidu i razmatrali akcije koje bi
izveli sa one strane rijeke Cetine, ali došli smo do zaključka
da je to vrlo riskantno i da bi neprijatelj sa jednim jedinim
tenkom mogao spriječiti odstupnicu. Cetina je gazna samo na
dva mjesta na našem sektoru a mostove drže prilično jake ita-
lijanske snage. Dakle, ovo je za sada potpuno otpaio.

4.) Mi smo mišljenja, ako nije neophodna potreba da ovdje
ostanemo, da nas prebacite na neki drugi sektor, gdje ćemo
moći iskoristiti svoje oružje i njime stvoriti sebi hranu. U
prošlom izvještaju mi smo vam napomenuli sektor prema Vr-
lici — Kninu — Šibeniku pa i sada ovo postavljamo kao naj-
podesnije. Uostalom vi ćete nam najbolje odrediti pravac u
vezi sa opštim planovima. Ako bi bila potreba da i dalje osta-
jemo ovdje, onda je nužno da nađete mogućnost našeg snab-
dijevanja i da ovo riješite na što bolji i praktičniji način.

Molimo vas da nam po ovome najhitnije odgovorite inače
biti ćemo prinuđeni da na svoju ruku mijenjamo teren i sami
stvaramo mogućnost ishrane naših drugova. Na punktu u Vje-
šića Gori ima samo žita i to kako su nas oni obavijestili vrlo
malo, a drugih zaliha uopšte nemaju. Nadamo se da ćemo što
prije i što povoljniji odgovor u ovom smislu dobiti od vas.

Od I. bataljona dobili smo večeras izvještaj u kome nas
obavještava da oni tamo nisu mogli preduzeti nikakovu za-
sjeđu obzirom na vrlo nezgodan teren i da su se pomjerali
vjerovatno bliže prema Kninu da bi akciju mogli izvesti.

Obavijestite nas o situaciji na svim pravcima prema oslo-
bođenoj teritoriji.

Na položajima koje mi držimo nalazi se i jedan dio Li-
vanjske čete, kao i drugovi sa punkta iz Rujana. Javite nam
da li je potrebno da oni i dalje ostaju ovdje ili da negdje dru-
go idu. Oni to sami postavljaju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom:
Marko Jurlin

(M.P.)

Komandant:
Ljubo Vučković

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA I POLITIČKE PRIPADNOSTI BORACA I RUKOVODILACA MOSLAVAČKOG NOP ODREDA OD 29. OKTOBRA 1942. GODINE¹

12. XI. 1942.²

SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV I POLITIČKA PRIPADNOST MOSLAVAČKOG ODREDA N.O.P.O. HRVATSKE
29. Listopada 1942.

Jedinica		Radnika	Seljaka	Zanatlija	Intelekt.	Namješt.	Akt. ofic.	Akt. podof.	Žandara	Hrvata	Srba	Slovenaca	Bugara	Židova	Čl. K.P.	Kandidata	Skojevaca	čl. raz. str.	Simpatizeri
ŠTAB OD- REDA	Komand. sastav	1			3					4					4				
	Partizani	6	14	2	3	2				15	12				9	2	4		
I BATA- LJON	Komand. sastav	3	3			1			1	8	8	1	1		15		3		
	Partizani	8	12	1	1	1		1		26	106	1			3	21	12		113
II BATA- LJON	Komand. sastav	1	9	7	2	1		1		9	12			1	13	2	6		
	Partizani	18	95	17	2			1		31	99	1			9	8	26		107
Svega		37	242	27	11	5		3	1	93	237	3	1	1	53	33	51		220

Pol. komesar:
Franjo Knebl

Komandant:
Marijan Cvetković

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 41/4, k. 102 V.

² Vjerovatno datum prijema u Štabu 2. operative zone NOV i PO Hrvatske.

**NAREĐENJE OPERATIVNOG ŠTABA 1. OPERATIVNE ZONE
NOP ODREDA HRVATSKE OD 1. NOVEMBRA 1942. ŠTABU
4. NO BRIGADE HRVATSKE ZA POKRET U PRAVCU PLIT-
VIČKA JEZERA — PRIJEBOJ U VEZI NAPADA NA NEPRI-
JATELJSKI GARNIZON U BIHAĆU¹**

OPERATIVNI ŠTAB
1. XI. 1942 g. u 1 h.

ŠTABU IV. PARTIZANSKE BRIGADE HRVATSKE

Odmah po primitku ovoga naređenja postupite ovako:

1. Komandant brigade i njegov zamjenik neka se krenu u Bjeljevinu. U Bjeljevinu moraju stići u 6 h., odakle ćemo svi skupa produžiti put za Plitv. Jezera. Za ovaj put potrebno je da donesete suhu hranu. Sa sobom povedite i dva pratioca na konjima.

2. Brigada neka se pripremi za pokret.³ Brigada čim bude gotova neka krene sa pravca Bjeljevine — Plitvička Jezera. U toku današnjeg dana ista mora stići na Prijeboj. Ne zaboravite da prvoga jedanaestoga (1. XI.) brigada mora biti na Prijeboju.⁴ Prema izloženom brigada treba da krene najkasnije u 6 h.

3. Neka brigada sa sobom povede svu zaplijenjenu stoku i koliko je više moguće živežnih namirnica. Imati u vidu da kola preko Kapele ne mogu ići. Vodiče blagovremeno pripremite, odnosno dobićete ih u Bjeljevini. Obratite se drugu Ličini Svetislavu koji će vas ovdje dočekati.

4. Marš izvršite tako da ljudi što odmorniji stignu na određeno mjesto. Podesite ravnomjerno kretanje i davanje zastanaka na vrijeme i ako se krećete kroz dosta siguran prostor budite oprezni.

5. Izdaj u ime štaba Zone naređenje tenku i poljskom topu neka se odmah krenu na Veljun, gdje će stupiti u vezu sa

¹ Kopija originala (pisana latinicom, umnožena na šapirografu) u Arhivu V. I. I., reg. br. 26 6, k. 1467 A.

² Vidi dok. br. 157.

³ Brigada se nalazila na prostorijski Slunj — Rakovica gdje je 29. i 30. oktobra vršila napade na neprijateljske posade u Bliznici, Oštarskim stanovima i Luketić Selu. Vidi dok. br. 163 i tom V, knj. 8, dok. br. 96.

⁴ Pokret je izvršen u vezi priprema za bihaćku operaciju. Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 5 i 6.

komandom područja Kordun, koja se nalazi u Buriču i koja će dalje raspolagati sa tenkom i topom.

6. U koliko u putu susretnete benzin koji ide u ovom pravcu, neka sa vama dođe do Bjeljevine. A ako benzin ne stigne dok ste vi tu izdajte naređenje nekom od odgovornih da se isti čim stigne doveze u Bjeljevinu. Ovo isto važi i za telefone i telefonski materijal, ako stigne dok ste vi tamo neka sa vama dođe do Bjeljevine, a ako ne stigne naredite da se dopremi kad stigne. Najbolje je da ostavite nekoga od povjerljivih i sigurnih partizana koji će ovo sve dopremiti.

7. Mi šaljemo jedan list za G. Š. H. i jedan za I-vu brigadu koja se nalazi na Veljunu. Oba lista su hitna i povjerljiva, te je potrebno odmah ih poslati po sigurnom i povjerljivom kuriru da ih nosi. Taj kurir neka ide konjem do škole u Zbjegu, a tamo se nalazi motorcicl i neka se sa istim prebaci do G. Š. H.

Po donosiocu ovoga lista odgovori nam jesi li sve razumio i da li će biti sve na vrijeme izvršeno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za operativni štab
Komandant I. Oper. Zone:

P. S. Odmah izdajte naređenje da se 40 komada granata dopremi od topa i da sa vama krenu za Prijeboj. Ove granate neka budu sa čaurama. Granate prevozite do Bjeljevine sa kolima a poslije sa tovarnim konjima ili magarcima. Ako nemate konja ili magaraca vi ih mobilišite. Ove granate moraju stići na Prijeboj.

S.F. — S.N.

**ZAPOVIJEST KOMANDANTA 1. OPERATIVNE ZONE NOV
I PO HRVATSKE IZ PRVE POLOVINE NOVEMBRA 1942.
PRVOJ, 2. I 4. BRIGADI ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKI
GARNIZON U SLUNJU I CAZINU¹**

7. XI. 1942

Z A P O V I J E S T

Neprijatelj je pod pritiskom naših snaga u paničnom bijegu i dezorganizovan napustio Bihać, Ličko Petrovo Selo, Vaganac, Drežnik, Rakovicu, pretrpivši pri tome osjetnih gubitaka u ljudstvu i materijalu.

Zadatak naših brigada je uporno slijediti neprijatelja, goniti ga i likvidirati njegova uporišta i to kako sljede:

1. I. Udarne brigada će nastaviti svoj nastupni marš i pripremiti napade na Melnice i mjesto Slunj.²

2. II. Udarne brigada će nastupati iza I. brigade i kod Čuić Sela napustiti cestu Rakovica — Slunj te sa jednim bataljonom pročistiti selo Lađevac a sa tri bataljona nastupiti kroz selo Lumbardenik desnom obalom Slušnice i sa dva bataljona pripremiti napad na mjesto Slunj u zajednici sa I. brigadom. I. bataljon II. brigade treba da pređe između sela Lađevca i Lumbardenika te da osigura leđa bataljonima koji napadaju Slunj.

3. IV. brigada će sa svojih dosadašnjih položaja krenuti u što kraćem vremenu cijelokupna preko Vrste, Gornje i Donje Gate, ... Š.³ svojim lijevim krilom, a desnim krilom hvatati vezu sa našom VIII. brigadom koja nastupa u pravcu Cazina. Dosegavši visinu Mutnik — Gradina i uhvativši vezu sa našom VIII. brigadom izvještaj poslati u Izačić do relejne stanice koju će sama brigada obrazovati dostavivši 4 partizana i komandira relejne stanice koji će iz Izačića sprovoditi izvještaj do Rakovice, koristeći se pri tome prevoznim sredstvima.

Pokret II. Udarne brigade i IV. partizanske brigade treba izvršiti što prije i forsiranjem marša nastojati doseći što prije

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 21/3, k. 102.

² Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 16, 22, 39, 45, 46, 49 i 53.

³ U originalu nečitko.

polazne položaje. I. i II. brigada će hitno u zajednici pripremiti napad na Slunj, a vrijeme napada biti će naknadno određeno. IV. brigada prema nastaloj situaciji i nemogućnostima direktnog napada na Cazin neka u zajednici sa VIII. brigadom izvrši a u protivnom dobiti će daljnje naređenje.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Dostavljeno I, II. Udarnoj i
IV. partizanskoj brigadi, i
Glavnom Štabu Hrvatske.
5. XI. 1942 g.

Komandant I. Oper. Zone:
Srećko M. Manola

Mišljenja sam da naredite jednoj ili čak objema našim brigadama koje se nalaze na Baniji⁵ da zatvore prolaz na Kordunskoj cesti i da nastupaju iz pravca sjevera Vrnograč — Kladuša, jer prema svim izgledima neprijatelj će pokušati djelomično a možda i svim svojim snagama da se izvuče u pravcu Topusko—Glina—Petrinja.

Bihać je osvojen, dio Bihaćkog garnizona je pobjegao u pravcu Cazina ali je na putu ponovno bio smanjen vatrom našeg oružja.

S.F. — S.N.

⁴ Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 23, 70 i 78.

⁵ Odnosi se na 7. i 8. NO brigadu Hrvatske.

ZAPOVIJEST OPERATIVNOG ŠTABA 1. ODREDA 1. OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE OD 6. NOVEMBRA 1942. BATALJONIMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE U VELIKOJ KLADUŠI¹

OPERATIVNI ŠTAB
I ODREDA I OPERATIVNE ZONE
HRVATSKE
6 novembra 1942. g.

ZAPOVIJEST
(sekcija Karlovac 1 : 100.000)

Neprijatelj se nalazi u mjestu Velika Kladuša, te u Cetinogradu, Podzvizdu, Šmrekovcu i Vrnograču.

Jačina neprijatelja u Velikoj Kladuši 250 ustaša, domobrana, žandara i finanaca. U Cetinogradu oko 200 žandara i ustaša. U Podzvizdu 24 domobrana, u Šmrekovcu 11 do 15 majara. U Vrnograču 60 ustaša.²

Neprijateljske posade u Velikoj Kladuši nalaze se i to: u kući Trkuljinoj ustaše, u kući Miščevića ustaše, u kući Ilije Bućana žandari i domobrani, u ambulanti ustaše, u hotelu „Bosna“ ustaški štab i komanda mjesta, te u podrumu magazina, te u kući Miloša Vile financi.

Oko samih zgrada gdje je neprijatelj smješten nema rovova ni bunkera kao niti bodljikave žice. Po dobivenim podacima.

Neprijateljske straže nalaze se i to: kod mesnice, kod kuće Duraković Mehmeda, Čekine kuće, i Bresalkince, preko ograde Jove Miščevića, Derve Hobotina, više kuće Šeliha Hobotina, Đure Cindrića, vodeći niz klanac do kuće Hamićeve.

Na Gradu se nalazi jedan teški mitraljez, na Kuzmanovu Brdu 1 p. mitraljez u rovu i 1 teški mitraljez na balkonu hotela „Bosna“. Ostalo naoružanje neprijatelja nepoznato.

Naš odred dobio je zadatak da zauzme Kladušu, te postavi osiguranje prema Cetinogradu i Šmrekovcu.

Na osnovu gornjih podataka

NAREĐUJEM :

Da 1 bataljon ovog odreda postavi zasjedu prema Cetinogradu i Šmrekovcu u jačini od 60 karabina i 1 p. mitraljezom

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 3 13, k. 1467 A.

² O neprijateljskim jedinicama vidi tom V, knj. 9, dok. br. 137 i 140.

na Samardžinom brdu sa zadatkom da tuče neprijateljsku pomoć koja bi slučajno krenula iz Cetingrada. Od ovih 60 karabina dati će 10 karabina drugu Višnjiću Lazi, koji će postaviti osiguranje prema Šmrekovcu sa zadatkom da štiti Lanište, Gradinu i Tuk, ujedno da ih protjera iz Šmrekovca i uništi. Osiguranje prema Cetingradu ne smije se i ne može povući do naređenja a u slučaju jakog neprijateljskog pritiska izvijestiti će ovaj Štab i primiti odsudnu borbu radi zaštite 1 bataljona.

Sa 80 karabina i 4 p. mitraljeza zauzeti će Tuk, Brešića Brdo, Lanište i Gradinu. Ostatak svoje snage staviti će na raspolaganje operativnom Štabu kao rezervu. Po zauzeću Tuka i Laništa, Brešića Brda i Gradine jedna polovina snaga ostati će na svojim položajima, okrenuta prema Cetingradu, radi zaštite naših jedinica koje se budu spuštale u Veliku Kladušu. Druga polovica spušta se u grad pazeći na svoju vatru, i to kad im da znak komandant 1 bataljona sa 2 zelene rakete.

Da 2 bataljon ovoga odreda sa 90 karabina i 3 p. mitraljeza napadne i zauzme grad sa južne i istočne strane. Po zauzeću grada dati će se znak sa jednom zelenom, jednom crvenom i jednom i opet zelenom raketom, naglo bačene jedna iza druge u pravcu Cetingrada. Te znake dati će komandant 2 bataljona, ujedno će prekinuti telefonsku vezu prema Cazinu kao i 1 bataljon prema Cetingradu. Jedan vod sa 20 karabina dati će prema Drmeljevu koji će sa jakim pušćanom vatrom krenuti prema Čaršiji, sa zadatkom progoniti neprijatelja i kretati se prema crkvi. 10 karabina dati će prema Šabićima odakle će se spuštiti prema školi i parku. 20 karabina odrediti će prema Podzvizdu, koji će zauzeti položaj kod trnovačke džamije. 10 karabina odrediti da napucaju na Cetingrad i Batnogu sa crkvišta i paziti će da neprijatelj ne bi ušao u šumu i zaobišao naša osiguranja na Samardžinom Brdu. 10 karabina isturiti će kao stražu na Alatušu kao osiguranje 2 bataljona.

Operacija počinje u 11 sati noću ili kada 1 bataljon snažnom vatrom napadne Tuk, Lanište, Brešića Brdo i Gradinu.³

Znaci raspoznavanja: Doboš—Dubrave.

Ugovoreni znaci: tri kratka zvižduka, jedan dugi odgovor sa zviždukom.

Znak da je Kladuša osvojena 4 zelene rakete bačene u zrak.

Ranjenička prihvatnica Maljevac, poslije Petrova gora.

Evakuacija plijena Široka Rijeka (lugarev stan).

Zborno mjesto poslije operacije narediti će se.

³ Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 70.

Znak za povlačenje u slučaju neuspjeha: 2 crvene i 2 bijele rakete, a komandanti i komandiri obavijestiti će svoje snage za povlačenje.

Satove spraviti.

Operativni Štab nalazi se na Drmeljevu.

Komandanti bataljona odrediti će po 2 kurira u Operativni Štab koji dobro poznaju teren.

Odmah po zauzeću položaja poslati izvještaj Operativnom Štabu. Vodiče dobiti će komandanti bataljona na mjestu koncentracije od komandira 1 čete 1 bataljona.

Paljevine izbjegavati, sem onih kuća odakle se bude davao otpor i ne bude se kuća mogla zauzeti. Moj zamjenik operativni oficir ovog odreda.

Napominje se da su 4 ov. mj. pala neprijateljska uporišta Modruš, Ličko Petrovo Selo, Drežnik, Vaganac i Rakovica.

Osim toga naše junačke brigade zauzele su i osvojile Bihać.

Drugovi, ova je akcija (operacija) vrlo važna kako u vojničkom tako i u političkom pogledu, i zato komandanti bataljona, komandiri četa sa politkomesarima i drugovima borcima moraju uložiti sve da ovaj zadatak izvrše na potpuno zadovoljstvo.

Pozivam sve drugove, starješine i drugove partizane na besprijekorno požrtvovanje i borbenost.

Nastupaj energično, drži vezu, ne zaostaj drugu iza leđa, prihvati i spasi ranjenog druga.

Na izvršenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. politkomesara:

M. Dejanović

(M.P.)

Komandant:

Mih. Blažević

BR. 169

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA JEDINICA
4. LIČKOG NOP ODREDA OD 7. NOVEMBRA 1942. GODINE¹

PRE

Brojnog stanja i naoružanja 4 Ličkog

Bataljon	Partizana	Teških mi- traljeza			Puškomi- traljeza		Pušaka				
		Talijanskih	Jugoslovenskih	Njemačkih	Jugoslovenskih	Talijanskih	Jugoslovenskih	Talijanskih	Austriskih	Francuskih	Ostalih
Štab odreda	5	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—
Štab	9	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
1— Bataljon	153	2	—	—	4	1	115	15	1	2	—
Štab	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
2— Bataljon	183	1	—	—	4	4	124	46	6	1	—
Ukupno:	354	3	—	—	8	5	245	61	7	3	—

Rashod: u 1. bataljonu ima 18 — sa puškama 7 — i 11 bez pušaka

Politkomesar:
Otsutan

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 33/6, k. 1467 — A.

GLED

Partizanskog odreda na dan 7-XI-42 god.

Pištolja			Municije					Bombi		Lakih bacača bombi	Primedba
Jugoslovenskih	Talijanskih	Ostalih	Jugoslovenske	Austriske	Francuske	Talijanske za teški mitraljez	Talijanske za pušku	Jugoslovenskih	Talijanskih		
4	—	1	50	—	—	—	—	3	—	—	
—	2	—	78	—	—	—	—	2	—	—	
2	1	2	3948	43	76	440	1016	14	11	1	
2	1	—	30	—	—	—	—	3	—	—	
3	3	—	4085	218	79	200	2341	10	20	1	
11	7	3	8191	261	155	640	3357	32	31	2	

Po naređenju Komandanta
Načelnik Štaba
Marko M. Ljuština

BR. 170

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA MOSLA-
VAČKOG NOP ODREDA OD 10. NOVEMBRA 1942. GODINE¹

BROJNO

Moslavačkog odreda N.O.P.O.H.

Jedinica		Komandant	Komesar	Zamj. Komandanta	Zamj. Komesara	Oper. ofic.	Inf. ofic.	Obav. of.
Št. odreda		1	1		1	1	1	
I. b a t.	Št. bat.	1	1	1	1	1	1	1
	1. č.		1					
	2. č.		1					
	3. č.		1					
II. b a t.	Št. bat.	1	1	1	1	1	1	
	1. č.		1					
	2. č.		1					
	3. č.		1					
Bol. četa			1					
Rad. četa			1					
Ukupno		3	11	2	3	3	3	1

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 33—4, k. 102 V.

STANJE

6. XII 1942²

Dne 10. studeni 1942. god.

Šef štaba	Šef saniteta	Intend.	Nadzor radova	Komandir	Partizani	Član štaba	Ekonom	Ukupno	Opaska
1	1	1	1	1	22	2		34	
					6	1	1	15	
				1	49			51	
				1	47			49	
				1	32			34	
					8	1		15	
				1	37			39	
				1	41			43	
				1	41			43	
				1	23			25	
				1	24			26	
1	1	1	1	9	330	4	1	374	

² Vjerovatno datum prijema u Štabu 2. operativne zone NOP odreda Hrvatske.

Jedinica		Puškomitraljeza	P u š k e					Kratko oružje
			Mauzer	Manliher	Franc.	Talij.	Civil.	
Št. odreda			14	7		1	1	10
I. b a t.	Št. bat.		7					8
	1. č.	2	47	1				5
	2. č.	1	21	23	1		1	2
	3. č.	1	23	7			1	2
II. b a t.	Št. bat.		7				1	6
	1. č.	2	20	11	2		1	2
	2. č.	1	28	2				
	3. č.	1	20	9	6		5	
Bol. četa			8	7	1		2	2
Rad. četa			9	5	2		10	1
Ukupno		8	204	72	12	1	22	38

Komesar:
Franjo Knebl

ŽANJE

Municija za kr. or.	m u n i c i j a					Bombe		Opaska
	Mauzer	Manlih.	Franc.	Talij.	Civil.	ofanz.	Defanz.	
220	600	270		30	25	2	11	
139	347						5	
40	2788	30					14	
28	1200	660	10		8	2	4	
16	1020	197			16		3	
78	210				2		11	
15	1400	229	27		6	6	4	
	1259	70				3	10	
	1260	143	214		80	1	3	
13	280	195	30		17		2	
7	292	135	15		50		2	
556	10656	1929	296	30	204	14	69	

Komandant:
Marijan Cvetković

**UPUTSTVO OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA HRVATSKO
PRIMORJE OD 13. NOVEMBRA 1942. PARTIJSKOJ JEDINICI
5. ČETE 2. BATALJONA „VLADIMIR GORTAN“ ZA ORGA-
NIZACIJU NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA U RI-
JECI I ISTRI¹**

OKRUŽNI KOMITET KPH
ZA HRV. PRIMORJE,
13. XI. 1942.

**PARTIJSKOJ JEDINICI 5. ČETE² II. BAT. „VLADIMIRA
GORTANA“³**

Dragi drugovi,

Primili smo tri pisma od druga Abesinca⁴ kao i pisma dru-
ga komandira i komesara vaše čete. Iz vaših izvještaja upoznali
smo se sa situacijom u kojoj se naša organizacija i partizanski
pokret kod vas nalaze. Raspoloženje naroda prema izvješta-
jima je antifašističko, što je najbolji dokaz da postoje svi ob-
jektivni uslovi za rad po liniji mobilizacije narodnih masa
u front narodno-oslobodilačke borbe protiv fašizma. Kako smo
vam već u našem prošlom pismu javili, a to vi i sami znate,
inicijator, organizator i rukovodilac narodno-oslobodilačke
borbe u našoj zemlji jeste Komunistička partija. Snaga naše
partije od njene organiziranosti i sposobnosti njenih članova
prvenstveno zavisi u koliko će svi objektivni uslovi biti isko-
rišteni za pokretanje širokih narodnih masa u borbu. Stoga se
pred vas komuniste postavljaju slijedeće zadaće:

1.) Prikupiti sve partijske snage s kojima momentano
tamo raspolazete, čvrsto ih povezati, kako u vojsci — partizani-
ma tako i na terenu, u selima i mjestima, izraditi plan rada, po-
staviti pred svaku organizaciju konkretne zadatke i upornim
organiziranim boljševičkim radom bezodvlačno pristupiti nji-
hovom rješavanju.

2.) Da bismo bili u mogućnosti da široke mase pokrenemo
u borbu, da tu borbu organizirano vodimo, potrebno je da bu-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikro-
film u Arhivu V. I. I., H3/54—60.

² Odnosi se na četu Antuna Raspora, koja je formirana odlukom
Glavnog štaba Hrvatske i CK KPH u avgustu 1942. kao 5. četa ovog ba-
taljona. Ona je 29. septembra krenula iz Gorskog kotara u Istru (tom V,
knj. 9, dok. br. 55 i Arhiv V. I. I., reg. br. 1/7, k. 1321).

³ Bataljon je formiran početkom maja 1942. Detaljnije vidi tom V,
knj. 4, dok. br. 74.

⁴ Josip Matas

demo sa masama povezani, da te veze svakodnevno obnavljamo i pojačavamo, jer samo partija dobro povezana s masama može zaista postati rukovodilac i predvodnik današnje narodno-oslobodilačke borbe protiv zločinačkih fašističkih ugnjetača. Stoga je naša partija dala direktivu za stvaranje organizacija kao NOO-a (Narodno-oslobodilačkih odbora), u koje ulaze svi pošteni rodoljubi bez obzira na političko uvjerenje, a koji su voljni da se bore protiv fašizma, prvenstveno ljudi koji uživaju ugled u masama i sa njima su povezani. Odbori se stvaraju u svakom selu, u svakom mjestu, a zadaća im je da se staraju o materijalnom snabdijevanju partizana, no ne samo to, već da i politički djeluju, mobilišući narod u borbu protiv fašizma. Naše organizacije moraju svim silama nastojati da u što više mjesta i sela stvore takve odbore ili bar pojedince povjerenike, preko kojih će najsigurnije vršiti povezivanje naše partije sa narodom i pokretati ga u aktivnu borbu. Pored NOO-a Partija je dala direktivu za što širu mobilizaciju žena u antifašističku frontu. Stoga moramo pristupiti po mjestima i selima organizaciji AOŽ (Antifašističkih odbora žena), kojima je zadaća da svim silama rade na organiziranom uvlačenju žena u borbu protiv fašističkih ugnjetača. Žene treba mobilisati na konkretnim zadacima, kao pletenje čarapa, prikupljanje ostale robe i hrane za partizane, ali to još nije sve. AOŽ moraju djelovati i politički. svestrano i uporno ukazujući na to što fašizam donosi ženi. Kako je ponižava i obespravljuje, otvoreno govoreći da je niže, nepametno stvorenje, mašina za rađanje ljudi itd. osuđena da robuje i služi muškarcu.

Omladina je također uvijek bila nosilac slobodarskih ideja i aktivne borbe za slobodu, zato joj i danas moramo obratiti naročito veliku pažnju. Naša omladina ima svoju organizaciju SKOJ (Savez komunističke omladine Jugoslavije) u kojoj su učlanjeni svi oni omladinci koji se osjećaju mladim komunistima, a samim tim spremni su da se bore i bore se u prvim redovima protiv ugnjetača za slobodu svoga po fašizmu ugnjetenog naroda. Kako po svim linijama tako i po liniji SKOJ-a moramo pristupiti organiziranom radu među omladinom, povezati sve SKOJ-evce u aktive, a ovi dalje pristupaju organizovanom radu na mobilizaciji sve ostale bez obzira na to da li je komunistička ili ne, samo ako je voljna da se bori protiv fašizma. SKOJ daje inicijativu za organizaciju SMG (Saveza mlade generacije), stvaraju se odbori po mjestima i selima, a zadaća im je što šire zahvatiti sve one mlade ljude koji su voljni da aktivno pomažu borbu protiv okupatora.

Kako iz kratko izloženog shvatit ćete kako treba pristupiti organiziranom radu na mobilizaciji naroda u aktivnu borbu, iz materijala koji vam šaljemo kao i koji ste do sada dobili

daje vam se mogućnost a i zadatak da naš partijski aktiv sa organizacionim pitanjima dobro upoznate. Organizaciono pitanje shvatite za nas je jedno od najvažnijih a za vas tamo osobito važno s obzirom na to da je organizacija mlada i ukoliko više uspijete da ga riješite u toliko ćete omogućiti da Partija zaista postane rukovodilac narodno-oslobodilačke borbe, biti ćete u mogućnosti da uspješno rješavate sva pitanja i zadatke, koji se pred vas kao komuniste postavljaju. Dakle ukratko, organizirati, organizirati i opet organizirati. Ovo zadnje svakako morate ispravno shvatiti i nikako pasti u zabludu da sada treba pristupiti recimo organizaciji Partije, a onda NOO-a, a onda AFŽ-a, SKOJ-a itd. a poslije toga vojske i tek onda ići u akcije. To bi značilo učiniti zločin i prema Partiji i prema narodu. Naprotiv morate izraditi takav plan, da se po svima linijama radi istovremeno, jer je to najbolji put jačanja i Partije i narodno-oslobodilačke borbe. Dakle izradite plan rada svestrano i po svim linijama i pristupite ispunjenju istog.

3.) Po izrađenom planu treba zadužiti svakoga druga u ćeliji (ne smije biti nijednog komuniste koji nije zadužen sa nekim konkretnim zadatkom) po jednom poslu kao SKOJ-u, NOO, AFŽ, organizacija Agitpropa, t.j. rad u tehnici, štamparstvu i umnožavanju materijala, nabavljati papira, za održavanje veza, stvaranje novih itd. Ovo zadnje je zadaća svih komunista, sve planski i tako što ćete tj. jedinica izvršiti svestranu i bezobzirnu kontrolu da li dotični drug zaista radi, ispunjava postavljene mu zadatke, omogućujući samim tim kritiku i samokritiku. Zato je potrebno redovno održavati sastanke, jer moramo shvatiti, ćelija koja se ne sastaje ne može se nazvati ćelijom, ona prestaje da živi, a samim tim i njeni članovi prestaju biti komunisti. Na sastanku se izradi plan rada, zaduži se svaki član s tim što ima da radi do idućeg sastanka, a na idućem sastanku svaki drug podnosi izvještaj šta je po postavljenom zadatku uradio, koliko je uspio i ako nije, zašto nije. Samo tako radeći omogućit ćemo kontrolu kolektiva, razviti kritiku i samokritiku, kao i osjećaj odgovornosti pred Partijom, čisteći istovremeno naše redove od svih brbljivaca, oportunisti i sabotera aktivne borbe, omogućiti izbor najboljih snaga s kojima raspolažemo. Samo onim drugovima koji ne prezaju pred nikakvim poteškoćama kada je u pitanju ispunjenje zadaća koje pred njih Partija i narodno-oslobodilačka borba postavljaju, mjesto je u našoj stranci. Samo tako radeći prebrodit ćemo sve poteškoće ma kako one bile velike i uporno i nepokolebivo postići da stvar za koju se borimo nezaustavno kreće naprijed.

4.) Iz vaših izvještaja kao i podataka koje nam šalju drugovi iz Sušaka. Kastva i Rijeke vidi se da kod vas ima tu i

tamo naših snaga koje rade pocjepano i samim tim bez veze i plana, padaju u ruke neprijatelja, razbijaju se, nemoćne da daju za borbu ono što bi mogle i što su svakako željne dati. — Stoga se pred vas postavlja jedna od prvih zadaća, prikupiti sve pojedinačne drugove i organizacije, povezati ih i samim tim poći putem ostvarenja mogućnosti za jedan koordinirani i organizirani rad kojim bismo bili u mogućnosti rukovoditi iz jednog jedinstvenog centra. U Rijeci kako znamo pao je M. K. Međutim po izvještajima drugova iz Kastva oni su uspjeli da pronađu dva druga, a ima izgleda da se pronađe i treći, da se pristupi formiranju Mjesnog komiteta Rijeke. Drugovi iz Kotarskog komiteta Sušak javljaju nam. da se je jedna njihova partijska jedinica povezala sa radnicima iz fabrike torpeda i brodogradilišta na Rijeci, da su formirali dvije jedinice, kojima su navodno postavili konkretne zadaće, kao prikupljanje pomoći u novcu i stvarima za partizane. Istim drugovima iz Sušaka uspjelo je da preko drugova na Rijeci dođu u vezu sa jednom grupom drugova Zenelijana, pa treba vidjeti šta bi se tu moglo i moralo učiniti. Isto tako se prodrlo do jedne grupe koja uporno tvrdi, da ima vezu preko Trsta izravno sa CK KPH i neće da čuje o nekom radu i saradnji sa sušačkom organizacijom. Ovi zadnji s obzirom na njihov stav, izgleda da su neko šareno društvo, no stvar treba podrobno ispitati, vidjeti šta se tu može učiniti, naravno da pri tom treba biti obazriv. Jedan drug došao je na Sušak iz Pazina i vezao se s našom organizacijom, jer kako kaže nema druge veze. On je navodno bio u Dalmaciji i prebacio se u Pazin, gdje legalno živi na imanju svog oca i sada sarađuje s nama. Naši drugovi dali su mu materijal, kao i direktive za organizaciju tehnike, što je obećao da će uskoro i učiniti.

Veze sa Pulom, Labinom, Rijekom kao i drugim mjestima treba kupiti i poraditi na tome da iste skoncentrisane u jednom centru organizirano djeluju pod našim rukovodstvom i po planu. Također morate poraditi na učvršćenju veza sa drugovima Slovencima.

Organizaciji postojećih partijskih snaga kako u Rijeci tako i u drugim mjestima pristupite ovako:

Računajući sa slabošću organizacija kako na Rijeci tako i u drugim mjestima, čestih provala i oportunizma koji tamo caruje, centar iz koga bi se rukovalo. a koji bi svakako morao biti organiziran iz naših najboljih snaga, bilo bi dobro ostvariti kod vas u šumi, tako da preko dobrih, stalnih i čvrstih veza omogućimo rukovođenje svim organizacijama kako na Rijeci tako i u svim drugim mjestima iz toga centra, a dosadašnja praksa je pokazala da je to moguće. Treba neumorno

naglašavati našim drugovima koji rade na terenu među narodom, a žive legalno, da otvore oči, dati im konkretne upute kako se radi, da ne nasjedaju, a čim osjete opasnost omogućiti im da se prebace k vama, a ne da padaju kao muhe u ruke neprijatelja.

Uspostavite što više veza sa mjestima i selima tim da iz dotičnih mobilišete što više ljudi u partizane, jer to je najbolji i najbrži put stvaranja veza sa masama, a intenzivnim radom na izdizanju istih stvorit ćete kadar preko kojeg ćete, odašiljući ga u ta mjesta, omogućiti učvršćenje tih veza. Sa Rijekom i drugim većim mjestima osobito je važno stvoriti što više sigurnih punktova, koji će vam omogućiti neprekidnu vezu, a samim tim rukovođenje tamošnjim organizacijama, ali pri tome ne zaboravite da te veze, tj. partijski kanal moraju biti čisti, čvrsto i dobro organizirani i odvojeni strogo od drugih kanala sa masama, kojih treba stvarati što je moguće više.

Pitanje odlaska vaših delegata na sastanak sa KP Italije moglo je biti kasnije, jer jedna od najvažnijih zadaća za sada jeste povezivanje svih naših snaga u Istri i Gorici, uspostavljanje čvrstog kontakta sa drugovima Slovencima, a onda plan, ponavljamo plan rada sistematskog, upornog, boljševičkog i stvar će krenuti naprijed. Drugeve koji su poslati tamo od nas prikupite, zadužite svakoga konkretnim zadaćama, ne dozvolite da se rasture, vodeći svestranu i neprekidnu kontrolu nad radom svakoga pojedinca. bezobzirno udarajući po svakom panikeru, saboteru i oportunisti.

Iz izvještaja vaše čete vidi se da radi ovoga i onoga odustajete od akcija, odugovlačite sa istima tako da od odlaska tamo niste izvršili nijedne akcije iako ste za to imali sredstava i mogućnosti. Ne zaboravite da je neaktivnost smrt za partizanski pokret i da samo putem akcija uspješnih i dobro organiziranih vodi put u mobilizaciju novih snaga i jačanju naših redova. Nema tih poteškoća koje se ne mogu savladati, koje se ne mogu riješiti, samo treba sa što više boljševičke smjelosti pristupiti njihovom rješavanju. Svako obaziranje da će neprijatelj u slučaju akcija praviti represalije nad civilnim pučanstvom i radi toga od istih odustajati znači kočiti razvitak partizanskog pokreta, a i iskustvo iz naše borbe jasno govori da nema drugog puta od puta bezobzirnog udaranja po neprijatelju, bez obzira na žrtve, kojih u svakoj borbi mora biti. Drugeve koji se pokazuju kao neizlječivi oportunisti kako u vojsci tako i na terenu, treba nemilosrdno kritikovati, a ukoliko se ne popravljaju, stavljati na njihovo mjesto nove, bolje i smjelije. Kritika i samokritika pomoći će vam da pročistite svoje redove i na čelo borbe izbacite zaista najbolje drugeve.

U našem zadnjem pismu opširnije smo vam objasnili liniju naše partije u današnjoj fazi borbe. Sada vam opet ponavljamo da iz dobivenog materijala, koga dobro proučavajte, upoznajte se sa linijom i ne pravite pogreške, imajući na umu da je karakter današnje naše borbe narodno-oslobodilački i da svako skretanje lijevo ili desno samo nanosi štetu našoj stvari.

U vašim izvještajima treba da budete mnogo opširniji. Javljajte nam se što češće. kako živite, kako živi narod, akcije, o situaciji u Italiji, o svemu što zapažate, sve nam je to potrebno za našu štampu, a od toga koliko znamo o vama i prilikama u Istri biti ćemo u mogućnosti da pišemo u našim listovima.

Povežite se čvrsto sa drugovima iz Kotarskog komiteta Kastav kao i sa Sušakom preko Rijeke. Uopće moramo sa svim silama poraditi na stvaranju što čvršćih i od neprijatelja neprobojnih veza, kako bi omogućili stalni kontakt i pružili jedni drugima svestranu pomoć i podršku.

Druga koga tražite za sada nemamo, no čim se ukaže mogućnost istoga ćemo vam poslati.

Neumorno svugdje i uvijek naglašavajte ulogu SSSR-a kao prvoborca u borbi za slobodu svih po fašizmu porobljenih naroda.

Naše proleteriske udarne brigade vrše uspješnu ofanzivu u Bosni, Lici, Kordunu, kao i u cijeloj zemlji, zadavajući neprijatelju osjetljive udarce. Ovih dana pao je u naše ruke Bihać, zarobljeno je mnogo neprijateljskih vojnika i oružja kao i hrane te ostalog materijala. Oslobođeno je preko 30 sela, a nekoliko mjesta, kao Slunj, opkoljeni su od naših snaga i svakog dana očekujemo njihovo oslobođenje. U našoj zoni⁵ prije nekoliko dana osnovana je udarna brigada,⁶ a uskoro će se pristupiti formiranju druge.⁷ Broj bataljona i brigada u našoj zemlji neprekidno raste i naš narod nezaustavno gazi ka podizanju općeg narodnog ustanka. Ne zaboravite da su oči naše partije i cijelog našeg naroda uprte k vama — ka porobljenoj Istri i da su prema tome na vama velike zadaće i učinite sve da opravdate nade koje se u vas polažu i uspješno izvršite zadaće koje su vam povjerene.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Drugarski pozdrav

⁵ Peta operativna zona NOV i PO Hrvatske

⁶ Odnosi se na 6. brigadu NOV i PO Hrvatske. O formiranju brigade vidi tom V, knj. 8, dok. br. 18, napomenu br. 20.

⁷ Misli se na 14. brigadu NOV i PO Hrvatske, koja je formirana oko 26. novembra 1942. godine (tom V, knj. 9, dok. br. 105. napomena 4).

**ZAPOVIJEST ŠTABA 2. NOU BRIGADE OD 14. NOVEMBRA
1942. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRI-
JATELJSKO UPORIŠTE IZMEĐU RIJEKE KORANE I SLU-
ŠNICE¹**

Š T A B
II. UDARNE BRIGADE HRVATSKE
14 novembra 1942. godine.

17. XI. 1942

Z A P O V I J E S T

komandanta II. Udarne brigade Hrvatske od 14 novembra 1942
godine.

(Sekcija Karlovac 1 : 100.000)

Neprijatelj u Slunju broji oko 1.500—2.000 naoružanih ljudi i to: X. ustaška bojna, ostalo domobrani², žandari i naoružani civili. Naoružani su sa dva protukolska topa, 3—4 bacača mina, automatskim oruđem i puškama. Snage neprijatelja raspoređene su po zidanim kućama po centru grada i po rovovima oko cijeloga grada. Rovovi su raspoređeni po grupama, a ima ih betoniranih, izgrađenih još za bivše jugoslavenske vojske, pokrivenih i nepokrivenih. Štab X. bojne nalazi se u kući doktora Popovića između građanske škole i pravoslavne crkve.

Moral neprijatelja je opao uslijed naših uspjeha kod Bihaća i ostalih mjesta.

Zadatak naše brigade jest da napadne neprijatelja između rijeke Korane i Slušnice i da uništi sva neprijateljska uporišta na tom prostoru, da izbije na kotu 301 i 272, te podupre prodor I. Udarne i VIII. partizanske brigade.³

U cilju izvršenja zadatka

n a r e đ u j e m

I. bataljon „Stojan Matić“ napasti će neprijatelja na sektoru od desne obale rijeke Slušnice do puta Popovac—Slunj u cilju uništenja svih neprijateljskih uporišta u Lumbardeni-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 6/1, k. 801.

² Odnosi se na snage Slunjskog sata 3. pješačke pukovnije (tom V, knj. 9, dok. br. 126).

³ Vidi zapovijest Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u tomu V, knj. 9, dok. br. 40.

ku sa zadatkom izbijanja u visini kota 301, 258, te sa tog položaja podupiranje prodora naših brigada u samo mjesto i vezanje neprijateljskih snaga na tome sektoru. Napad izvršiti sa dvije čete, dok treću ostaviti u bataljonskoj rezervi.

IV. bataljon napasti će neprijatelja na sektoru od puta Popovac—Slunj pa udesno do lijeve obale rijeke Korane u cilju uništenja neprijateljskih uporišta u Popovcu kao i na čitavom tom prostoru i izbijanje na položaj u visini kota 258, 272, zauzimanje kapelice i groblja i odatle podupiranje ostalih brigada u samo mjesto.

II. i III. bataljon u rezervu brigade i to: III. bataljon pozadi kote 402, a II. bataljon u selo Popovac.

V. Bataljon ostaviti će dva teška mitraljeza na koti 402 u prihvatnici, ostalo oruđe rasporediti će ispred sela Lumbardenika sa zadatkom da štiti naše pješadijske bataljone kao i da ugrožava samo mjesto Slunj. Voditi računa da zauzme dominirajuće položaje nad neprijateljem, a samo oruđe biti će pod rukovodstvom štaba V. bataljona.

Brdski top zauzeće položaj negdje oko sela Lumbardenika, a tako isto i vod teških bacača odakle će tući neprijateljske rovove i bunkere i potpomagati prodiranje naših pješadijskih dijelova.

Štab brigade nalaziti će se u početku na koti 402 a poslije će preći u selo Lumbardenik.

Veza će se održavati kuririma, signalnim pištoljima i telefonom, ako se uspostavi linija. Komandant I. i IV. bataljona dužni su da svakih 45 minuta pošalju pismeni izvještaj štabu brigade o situaciji na njihovom sektoru. Da bi saradnja između pješadije i teških oruđa bila što efikasnija i brža bataljoni će sa raketlama pokazivati ona mjesta koja treba da tuku teška oruđa i to sa dvije raketle (bijeje) ispaljene iz dva pištolja, neposredno jedan za drugim. na mjesto gdje treba da tuče bacač ili top. Bataljoni će paljenjem vatara označivati mjesta do kojih su prodrli.

Vrijeme i početak napada: Napad će početi ako bude magla u 14 časova, a ako bude čisto vrijeme u 16 časova.

I. i IV. bataljon moraju biti na svojim polaznim položajima a to je pozadi kote 402 u 13.30 h bezuslovno.

Znak za početak napada dati će se sa ispaljena 3 metka iz haubica. Ranjenike otpremati na cestu Rakovica—Slunj, gdje će ih čekati kamioni i to kod kuća Katića.

Zarobljenike slati u štab brigade.

Znaci za raspoznavanje za 14 ov. m. jesu: **Srp—čekić** a za 15. ov. m. **Osman — Slavko.**

Ugovoreni znaci: dva udara dlanom o dlan. a odgovor jedan dugi zvižduk.

Operativni štab grupe brigada nalaziti će se između Velike i Male Melnice na sedlu kod kuća Tepavci.

Civilima zabraniti svaki ulazak u novooslobođena sela i spriječiti svaku pljačku.

Napomena: U ovoj operaciji sudjeluju 4 brigade i to: I. i II. Udarne i VIII. i IV. partizanska brigada, te baterija haubica, jedan brdski top, jedan poljski top, jedan protukolski top i 4 teška bacača mina.⁴

Na lijevom krilu naše brigade operirati će I. Udarne brigade, na desnom krilu naše brigade i to s onu stranu Korane i to prema Cetingradu operirati će IV. partizanska brigada.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d. politkoma:

P.⁵ Babić

Komandant:

Mićun⁶

Dostavljeno I, II, III, IV, i V. bataljonu ove brigade, te vodu teških bacača i komandiru brdskog topa drugu Leki na izvršenje kao i Operativnom štabu grupe brigada na znanje.

⁴ O borbama za Slunj vidi tom V, knj. 9, dok. br. 16, 22, 45, 46, 49, 53, 153 i 154.

⁵ Petar

⁶ Šakić

IZVJEŠTAJ 5. ČETE 2. BATALJONA 2. ODREDA 5. OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE OD 15. NOVEMBRA 1942. OKRUŽNOM KOMITETU KPH ZA HRVATSKO PRIMORJE O RADU ČETE¹

5. ČETA II. BATALJONA
VLADIMIRA GORTANA.
15/XI. 1942.

ZA O.K. K.P.H.

Dragi drugovi!

Primili smo vaš dopis od 23/X. 42 god. te 2 dopisa, prepis u uputama i pismo, kao i p.² materijal: historiju partije i ostali. Na dopis sa uputama nadam se da ste dobili odgovor. Plan o konferenciji sa talijanskom partijom³ kako smo vas izvijestili u prošlom pismu da nije uspio, ali radi se na tome da se dođe u vezu i da se riješi to pitanje, jer do danas u koliko nam je poznato da koči naš pokret u ovom teritoriju. Nastojat ćemo da se stavimo u vezu sa njima i da zajednički poradimo na tome, u koliko budu pristali. Izvještaj o tome i o zapadnoj Istri dat će vam drug sekretar Abesinac.

Što se tiče veza i organizacija u okolici našeg logorovanja, u zadnje vrijeme narod je počeo sve više da se interesuje i nastoji da nas potpomaže. U posljednjih dana razgraničili smo naše veze sa pojedinim ljudima iz okolnih sela, također stvoren je N. O. O. u Brgudu. Sa Rijekom nije još uspostavljena direktna veza, ali ovih dana nadam se da će se odazvat jedan delegat sa M. K. Rijeka na ugovoreni sastanak.

U selu Brest blizu Učke palo je u zatvor (šest) 6 lica, koliko smo saznali, zbog naših novina koje su pale u ruke jednog nepovjerljivog čovjeka koji je kod vina nešto izbrbljao. Ali sa tim selom još nismo imali direktne veze. Sada dalje krstare uvijek patrole i karabinijeri u tom selu. Veze sa Slovencima u koliko smo se nešto ispitali ali nismo još pronašli, niti postavili vezu. Ali u zadnjem sastanku naše p. jedinice zaključili smo da jedan od nas partijaca sa jednim drugom još u ovom čednu⁴ da ide i da pronađe njihove blizne partizane pre-

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I., H 3/61-64.

² Partijski

³ Misli se na rukovodioce talijanske komunističke partije u Istri.

⁴ Tjednu

ko kojih bi se uspostavilo vezu sa njihovim rukovodstvom. U pitanju mobilizacije, iako se dosta govori kada se zalazi na teren, ali se ne odazivaju. Drug koji se nalazi na terenu sa Cerovcem⁵ zaključili smo da ga povučemo u logor, u to jest Ljubičić, jer od njega nemamo nikakve koristi na terenu nego još dapače smeta drugu Cer.⁶ Od drugova koji se nalaze u četi govore o njegovom ponašanju ranije u Zagrebu koje nije bilo najbolje vidit ćemo nadalje kako bude se ponašao u četi.

Izvještaj o četi. U našoj četi održavamo sastanak p. jedinice redovito u koliko nam je moguće, ali ponajviše se nalazimo uvijek koji na terenu. Održali smo 19/X. i 9/XI i tu smo tretirali u pitanju čete kao terenske veze i jedinice na terenu, izvještaj druga Abesinca, i zadaci u daljem radu naše čete.

Šaljem vam izvještaj od druga Cerovca sa terena Buzet. U četi u koliko se nalazimo većina održavamo politička i teoretska predavanja kao i na 7 novembra večer smo održali govor u kojem smo tumačili 25-godišnjicu S. Revolucije. To jest u nekoliko riječi sam to ja napomenuo, onda opširnije drug Stanić, i drug Abesinac. Također 8/XI. na sastanku sa drugovima iz sela Semić, ja i drug Abesinac smo govorili o značaju Prol. Revolucije i čitali i tumačili o zadacima. N. O. O. To su drugovi zainteresirano slušali i prihvatili potrebu u tom radu.

Još jednom vam javljamo da novina nismo dobili od broja 43 i 44. Ljudi dosta pitaju, molimo da nam šaljete što veći broj kako i drugog materijala ako postoji mogućnost.

S.F. — S.N.

Za komandira
Abesinac

Drugarski pozdrav
p. komesar
Arso⁷

⁵ Ante (tada sekretar Oblasnog NOO-a za Istru)

⁶ Cerovcu

⁷ August Vivoda

**UPUTSTVO 3. OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE
OD 15. NOVEMBRA 1942. ŠTABOVIMA ODREDA O ORGA-
NIZACIJI POZADINSKIH VOJNIH VLASTI NA TERITORIJI
ZONE¹**

Š T A B

III. OPERATIVNE ZONE
NAROD. OSLOBOD. PARTIZAN. ODREDA
H R V A T S K E
Broj: . . . 42

Dana 15 novembra 1942

**SVIM ŠTABOVIMA ODREDA III. OPERATIVNE ZONE
N. O. P. O. HRVATSKE**

Na položaju

Naša Narodno-Oslobodilačka Partizanska i Dobrovoljačka Vojska nastavlja svoju nemilosrdnu i nepomirljivu borbu sa okupatorom i njegovim slugama. Cilj koga su naše partizanske jedinice sa svojim političkim ili vojnim rukovodstvom postavile pred sebe svakim danom je bliže svome ostvarenju. Naše jedinice čiste sela i gradove od fašista i njegovih plaćenika. Okupator se polako, ali sigurno povlači, jer mu naše snage daju sve teže i jače udarce. Za ustašku gamad i četničke izrode nemamo i nećemo imati milosti

Imajući ove momente u vidu a obzirom na konkretne uslove i situaciju unutarnja organizacija naših vojnih snaga pretrpeće ovih dana izvjesne promjene, prerasti u nešto više što će odgovoriti i političkim i vojnim i ekonomskim potrebama kako naroda tako i naše vojske.

Konačni naš cilj je oslobađanje našeg naroda od okova okupatora i njegovih slugu, stoga je potrebno pored svega do sada učinjenog ići i dalje jedan korak napred. Osigurati rad sa terenom, stvoriti potrebne ekonomske preduslove, produbiti i osigurati što jaču i plodonosniju političku djelatnost unutar širokih narodnih masa, a to je jedino moguće novim i višim organizacionim oblicima borbe. Potrebna je unutarnja organska stješnjenost koju treba izgraditi do maksimuma.

Radi toga mi ćemo ovih dana unutar naših vojnih snaga prići potrebnom pregrupisavanju, izvjesnoj vojnoj reorgani-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 20 4, k. 148).

zaciji.² Pristupiti će se formiranju vojnih područja, komanda mjesta, te obrazovanju seoskih straža, a dio naših snaga unutar sadašnjih odreda pretvoriti će se u pokretne jedinice koje će jedine sa komandama područja biti kadre odgovoriti političkom i vojnom zadatku koji se pred nas postavlja u sadašnjoj konkretnoj političkoj i vojnoj situaciji.

Da se ovo izvede potrebno je prije svega poduzeti neke pripremljene mjere, te će između ostalog štabovi odreda:

a). Podijeliti sektore svojih odreda na komande mjesta i seoske straže, a pri tome da se ne ispusti iz vida geografska blizina, a što znači da sela koja su zemljištem povezana budu i kontrolirana po jednoj vojnoj komandi. Na pr. sela Bijela, Markovac, Pakrani, Donji, Srednji i Gornji Borki te Zajle neka se stave pod jednu komandu mjesta, tim da će se u selima Markovcu, Bijeloj, Donjim Borkima i Pakranima uzpostaviti seoske straže koje će osiguravati teren od nasrtaja neprijatelja. Bučki kraj da se razdjeli na dvije komande mjesta, s tim da će pojačane seoske straže biti uzpostavljene u selima koja vise nad neprijateljskim uporištima. Onda sela Grahovljani, Dereza i td. pod jednu komandu i td. Ovo iznosimo samo radi primjera, vaši štabovi svakako će najbolje znati kako vaše područje treba razdjeliti. Ovo isto vrijedi i za štab II. Odreda, on će na pr. sela oko Sekulinaca staviti pod jednu komandu. Sela u Poljadiji³ možda pod dvije ili više komandi. Ali treba se uvijek rukovoditi tim, da sela koja su u blizini neprijateljskog uporišta imaju jače seoske straže. Poslije toga što ste sektor vaših odreda podijelili na komandna područja dostavite skicu podijeljenog područja ovom štabu.

b). Da bi komande područja, komande mjesta, seoske straže odgovorile zadacima koji se u ovom času pred njih postavljaju neka štabovi odreda izaberu potreban kadar i stave svoje prijedloge za drugove koji bi došli u obzir za komandante područja, njihove zamjenike, te pomoćnike, onda za komandante mjesta i njihove zamjenike i njihove pomoćnike i napokon za komandire straža, i njihove zamjenike. Pri tome svakako imati u vidu naše najbolje drugove čija prisutnost u ovom času nije tako odsudna u pokretnim jedinicama, a kojima je osim toga kretanje po terenu bilo iz kojih razloga otežano i nemoguće.

c). Sve te komande moraju biti snabdjevene potrebnim brojem drugova partizana (što će vaši štabovi odrediti), te sa odgovarajućim brojem oružja. I u tome pravcu će štabovi odreda dati svoje prijedloge. No, ali tada se treba rukovoditi tim,

² Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 77.

³ Dio Požeške kotline

da će čelični i mladi borci i efikasno oružje kao karabini i automatsko oružje morati ostati u operativnim jedinicama (radi čega mislim da nam je svima jasno), a što nikako ne znači da će poneki karabin pa i puškomitraljez biti i dodijeljen nekoj komandi, pogotovo gdje to strateški momenti diktiraju.

d). Do oformljenja naše zamisli, neka štabovi odreda današnjim svojim jedinicama poklone najveću pažnju kroz življi politički rad i kroz akcije, kako bi preostali dio (misli se na onaj dio koji ne ulazi u službu komande područja) naših snaga prerastao u čvrste pokretljive — udarne jedinice.

e). Štabovi odreda će najdalje do 17 ov. mj. dostaviti ovom štabu prijedlog za sve komandante, njihove zamjenike, pomoćnike, komandire straža i njihove zamjenike, radi imenovanja koje će se izvršiti tek poslije toga što će predloženi drugovi proći kroz 15-todnevni komandni kurs koji će se održati pri ovom štabu a počće 20 ov. mj. tačno u 8 sati u jutro.

Isto tako postaviti da štabovi odreda dostave i broj partizana koji će ući u pojedine komande i seoske straže kao i njihova imena.

Kurs će se održati za slijedeća lica: komandanta i zamjenika područja, pomoćnika područja, komandante i njihove zamjenike kao i njihove pomoćnike za komande mjesta, te za komandire seoskih straža.

f). Izradu plana rada kao i izbor gradiva koje je nužno obraditi na ovom kursu preuzeti će na sebe ovaj štab tim da će referati pojedinih članova naših štabova a po pojedinim problemima te vaši prijedlozi po izvjesnim pitanjima nama dobro doći. U tom smislu učinite sve kako bi naš novi komandni sastav koji ima da ispuni i nove zadatke izašao sa kursa sa što više znanja i iskustva.

Organizaciju ishrane, stanovanja kao i ostalog u vezi s provođenjem kursa preuzeo je na sebe ovaj štab.

Neka kursisti ponesu sa sobom što više pisaćeg i ostalog kancelarijskog materijala.

Radite brzo i uspješno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

Komandant:

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 1. NOU BRIGADE
HRVATSKE OD 16. NOVEMBRA 1942. GLAVNOM ŠTABU
NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA BRIGADE KOD
SLUNJA¹**

ŠTAB:
I. UDARNE PARTIZANSKE BRIGADE
HRVATSKE
Komesarijat.

18-XI-1942

Broj: 192/1942.—
Dne 16. novembra 1942.

Predmet: Politički izvještaj
za vrijeme od 28. X. do 16. XI. 1942.—

GLAVNOM ŠTABU N.O.P.O. HRVATSKE

Po izvršenoj akciji na Glinu naša brigada čekala je na novi zadatak, međutim novih akcija nije bilo i ostali dio vremena na Baniji proveli smo u odmoru. Naša jedinica nije polučila naročiti uspjeh na Baniji, naime pri akciji na Glinu ipak smo se upoznali sa mnogim nedostacima u našoj brigadi a koje nismo mogli ranije uočiti. Konačno to je konstatovano na konferenciji sa Operativnim Štabom Brigada na kojoj je prisustvovao i drug Komandant P. O. H.² — Za vrijeme odmora sve smo poduzeli da se vojnički i politički bolje pripremimo i to na osnovu vlastitih grešaka kao i savjeta koje smo dobili na pomenutoj konferenciji za iduće zadatke. U tom smislu došli smo i do lijepih rezultata. Želja za akcijom u kojoj bi se I. Brigada rehabilitovala ovladala je svakim partizanom u našoj jedinici.—

Po usmenom naređenju zamjenika komandanta P. O. H.³ naša je brigada krenula na Kordun, a odatle po naređenju krenula je za Plitvička Jezera.—

U toku ovog mjeseca održavali su komesari bataljona predavanja o temama u vezi sa Oktobarskom Revolucijom. Govorilo se i o predstojećim izborima narodno-oslobodilačkih odbora na oslobođenoj teritoriji. Pomenute teme Oktobarske Re-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 40—1.16, k. 103 A.

² Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 75 i 87.

³ Ivan Gošnjak

volucije naročito su zanimale partizane. Nismo imali mnogo vremena, ali prethodno svakoj akciji ili pokretu pored ostalog govorilo se o značaju Oktobarske Revolucije za sam ruski narod u ovih 25 godina njegove izgradnje i života. Zatim naročito je naglašeno šta znači za porobljene narode Evrope Sovjetski Savez. Kroz predavanja i razgovore podvlačio se značaj političke borbe koju vodi Sovjetski Savez protiv fašizma.

Sam 7 novembar naša jedinica proslavila je u borbi (prvi napad na Slunj).⁴

U vezi sa mjesecom novembrom cijela brigada bila je obaviještena o takmičenju koje je nastalo među svim partizanskim jedinicama ovih dana. Partizani su bili upoznati sa činjenicom da će najbolju čestitku uputiti sovjetskom narodu i Crvenoj Armiji ona jedinica koja ovih dana postigne najviše uspjeha, zatim koja najviše postigne u svom vlastitom uzdizanju kako vojnom tako i političkom. Takmičenje se primjećuje među našim bataljonima.

Poprečno borbenost u našoj brigadi je dobra. Drugarstvo, svijest i kolektivna saradnja kako u borbi, u pokretu, tako i na mjestu, jača se iz dana u dan. Narodno-oslobodilačka linija poznata je svima, dok međutim u pogledu njene realizacije ne postupaju dovoljno naši partizani, a i same organizacije u našoj vojsci ne daju dovoljno od sebe i u mnogim momentima gube iz vida njenu važnost.

Poslije pada Ličkog Petrovog Sela⁵ naše snage dobile su u zadatak da pročiste Vaganac, ali predveče istoga dana u pomenuto mjesto unišao je IV. bataljon II. Brigade.⁶ Štab Zone je dao naređenje da naša jedinica krene u potjeru za neprijateljem. I tako odmah s večeri iz Vaganca u pravcu Drežnika krenula je naša brigada u svom nastupnom maršu. Drežnik je neprijatelj napustio.⁷ Prema usmenom zadatku mi smo nastavili marš za Rakovicu, gdje smo mislili naći neprijatelja. Rakovica je bila prazna. U njoj nije bilo ništa osim mnogobrojno blago koje je stanovništvo prethodnih sela ostavilo u paničnom bijegu sa neprijateljem za Slunj. Tu smo učinili jedan odmor i počekali naređenje. Sutradan neprijatelj je u jachini od tri satnije pokušao iznenaditi našu brigadu i istjerati kako je to izjavio jedan neprijateljski zarobljeni ranjeni vojnik. Prvo je uspio, jer su bataljoni isturili slaba osiguranja i to daleko, na koje je neprijatelj žestoko pripucao pošto im se privukao u blizinu. Te patrole pobjegle su prema svojim

⁴ Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 16, 22 i 25 i tom IX, knj. 2, dok. br. 52.

⁵, ⁶, ⁷ Ličko Petrovo Selo oslobođeno je 2. novembra 1942, a 3. novembra Vaganac. Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 78, 126 i 175.

jedinicama što je izazvalo komešanje u cijeloj brigadi. Poslije maloga manevrisanja koji nam je bio potreban za grupisanje naših snaga za juriš pred sam sumrak naše snage učinile su jedan nalet pred kojim je neprijatelj pobjegao. U ovoj svojoj akciji neprijatelj je imao 13 mrtvih i nešto ranjenih. Uхватili smo nešto municije i oružja. Mi smo imali jednog mrtvog i tri ranjena druga.

Po tome je uslijedila priprema akcije za Slunj. Naša iskustva iz akcije na Glinu, zatim iskustva krajiških brigada u napadu na gradove nastojali smo iskoristiti do maksimuma. Na konferencijama i prije polaska na akciju specijalan predmet diskusije bio je napad na grad. Međutim, prva akcija na Slunj nije uspjela. Glavni nedostatak za napad na varoši je u nedostatku jedinstvenog plana Operativnog Štaba za takovo neprijateljsko uporište u kome klinovi odigravaju odlučujuću ulogu. Naš napad na Slunj bio je frontalni, mi smo zajedno sa II. Brigadom stezanjem obruča pokušali uništiti neprijatelja. Mislimo da treba pristupiti ovakvim akcijama sa boljim planovima i većom i temeljnijom pripremom. Sem toga neprijatelj je bio brojčano jači, a sektor I. Brigade nije bio lak. Veliki dio neprijateljskih vojnika, gotovo svi iz Vaganca, Drežnika i Rakovice, smjestili su se u sela: Lađevac—Furjan, odakle je II. Brigada bila sistematski ometana u svom prodiranju. Dakle ova akcija, prvi napad na Slunj, shvatila se i suviše olako. Najviše se imala u vidu panika neprijatelja, dok samo uporište Slunj, njegova utvrda, zatim ustaški koljači, sve to ispadalo je iz vida. Naša brigada u ovoj akciji imala je 32 ranjena i 4 mrtva.

Naša jedinica izvršila je svoj zadatak pri prvom napadu na Slunj, naši partizani pokazali su se naročito izdržljivim pri ovoj borbi 7. novembra; kiša, hladnoća i slaba organizacija ishrane za vrijeme cijele akcije nije uticalo na moral i borbenost u negativnom smislu, nego naprotiv osvojiti Slunj bio im je glavni cilj. To se naročito osjetilo kad je izdato naređenje našoj brigadi da se povuče sa položaja koji su bili u blizini grada. Međutim čitavih 12 sati mi smo čekali na ugovoreni znak, da zajedno sa II. Brigadom izvršimo juriš. II. brigada povukla se je sa svojih položaja ranije 12 sati, a da mi nismo o tome ništa znali. Štab brigade nalazio se u neposrednoj blizini borbene linije odnosno u položaju odakle je najveću mogućnost pomoći dao štabovima bataljona.—

Poslije ove akcije naša brigada izvršila je napad na Lađevac pojačana sa bataljonom „Mićo Radaković“. Plan za uništenje neprijatelja u Lađevcu i Furjanu po kome su imale naše obadvije brigade izvršiti taj zadatak bio je dobar. Jedino što

je „Mićo Radaković“ bataljon zakasnio da spriječi neprijatelju bijeg u šumu „Kremenita Glava“ može se reći da je greška u cijeloj akciji. Neprijatelj je bio uporan. U ovoj akciji imali smo 3 mrtva i 15 ranjenih.

Drugi napad na Slunj bio je organizovaniji.⁸ Međutim neprijatelj je ipak pobjegao u pravcu Karlovca. Naša brigada napadala je na istom sektoru gdje je i prvoga puta. I. i III. bataljon uspjeti su se privući pod zaštitom artiljerijske i mitraljeske vatre u najveću blizinu neprijatelja odakle su energično sa najjačim prodorom svaki u svom pravcu po određenom planu upali u varoš. Neprijatelj je tim naletom u najvećoj brzini napuštao Slunj. Po tome mi smo dobili zadatak da nastavimo progon za neprijateljem put Karlovca. U toku noći nismo došli u kontakt sa neprijateljem, već sutradan jedna naša četa uhvatila je 6 pušaka i puškomitraljez. Idući dan čistili smo teren od Veljuna do Blagajskog Pavlovca od neprijatelja koji se nalazi po šumama.

Pri ovoj akciji partizani iz naše brigade čim su upali u varoš podvrgavali su se komandi u cjelini. I čim smo dobili naređenje da krenemo bataljoni su bili spremni. Partizani su većinom slabo obučeni, obuču ima vrlo malen broj, te niko od njih nije uzimao ništa od vojničke spreme kao što su bili pripremljeni, da će Operativni Štab Grupe Brigada izvršiti pravilnu podjelu svega plijena u Slunju. Ukoliko ta podjela ne bi bila izvedena pravilno to će zadavati poteškoće u budućim priprema. Teško je postići krajnji cilj da se ne vrši pljačka baš zbog toga što je većina gola i bosa. U ovoj akciji imali smo 2 mrtva i 10 ranjenih.

I. bataljon: brojčano najveći. Njegova je popuna uglavnom do sada vršena uvijek sa partizanima iz kotara Lapačkog. U njemu vlada dosta velika familijarnost što ide na uštrb discipline. U njemu ima nekoliko domobrana i novih Banovaca, koji još nijesu svladali narodno-oslobodilačku liniju. Inače partizani su borbeni, svjesni i prilično disciplinovani. Štab bataljona je nepotpun. Komandant je ranjen na prvoj akciji na Slunj. U Štabu se osjeća kolektivna saradnja u priličnoj mjeri. Štab je kao rukovodstvo u bataljonu dovoljno popularisan. Saradnja komandanta i komesara je osjetna i vidna. Bataljon „Marko Orešković“ je zaista naš najbolji bataljon. Primjeri hrabrosti koje su pokazali partizani ovoga bataljona u posljednjim akcijama jesu vrlo lijepi. III. četa ovoga bataljona najbolje napreduje što je uzrok kolektivne saradnje i najboljih odnosa između komesara i komandira. Od štaba bataljona ukazuje se

⁸ Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 58.

ostalim četama da trebaju poći primjerom ove čete. Ovaj bataljon pokazao se najbolji pored III. bataljona u svim dosadanjim akcijama. Komandno osoblje u ovome bataljonu je puno elana i volje za rad. Potreban bi bio dobar komandant, naročito vojnički sposoban, za ovaj bataljon koji inače sadrži sjajan materijal za našu borbu.

II. bataljon je po broju partizana najmanji. Od starih partizana nema ih više od 50. — U toku vremena od kada je formirana brigada iz ovoga bataljona su odlazili partizani svojim kućama na bolovanje, sobom su i puške odnosili i isti se nisu vraćali u svoju jedinicu nego su po rasporedu odlazili u razne terenske jedinice ili u brigade kako su to sami želeli. Zbog toga bataljon „Pekiše Vuksan“ je znatno oslabljen te je nužno da se jednom naredbom povrate svi ovi partizani u svoju jedinicu koja će na taj način doći opet u svoju staru formu. Inače za sada imade u bataljonu priličan broj novajlija, obično iz krajeva koji politički nisu toliko svjesni, te taj dio partizana nije tako lako u kratko vrijeme bez dovoljnog broja starih partizana obraditi. Inače borbenost i disciplinu, te drugarstvo, štab ovoga bataljona želi svojim radom postići. Sam štab je kompletan. — Jedino što komesar nije toliko elastičan, brz i okretan, upravo on je dosta slab vojnik, a ostali drugovi članovi ovoga štaba u pogledu vojničkom dosta dobro stoje. Primjer izdržljivosti i borbenosti sami su pokazivali partizanima, naročito ovim novim, koji sa dosta nepovjerenja izvršuju naređenja svojih pretpostavljenih starješina. Intenzivan rad u ovome štabu se primjećuje. Kolektivna saradnja unutar štaba, zatim popularizacija njegova u našoj vojsci treba doći do izražaja, tome zadataku svjesno su prišli svi članovi ovoga štaba kao i ostali štabovi naših bataljona.

III. bataljon: pored bataljona „Marko Orešković“ je najbolji po borbenosti, a i po broju partizana najjači. U ovome bataljonu se primjećuje naročito napredovanje. Upravo ovo je najuporniji bataljon, najizdržljiviji i najdisciplinovaniji. U posljednjim akcijama oko Slunja pokazali su primjerno koliko su izdržljivi i koliko su borbeni. Po dva puta su prelazili Koranu pri prvome napadu na Slunj, koja inače je bila dosta nabujala, pored toga cijelu iduću noć ostali su partizani ovoga bataljona u borbenom stavu prema neprijatelju u samoj varoši. Sutradan pojavila se reakcija, svega 25 drugova partizana tražili su jedan mali odmor da bi se izliječili od prehlade. U ovome bataljonu naročito se pojačao politički rad, zamjenik komesara bataljona koji ima jaku volju i dobar odnos prema komandantu faktično doprinosi najbolje i najviše za napredak cijeloga bataljona. III. bataljon naročito se istakao u borbi sa ustašama kad je davao

osiguranje „Marko Orešković“ koji je razoružavao Lađevac. Na juriš zauzeli su svoje položaje po zapovijesti predviđene, sa kojih se nijesu dali krenuti neprijatelju pored svih nastojanja da ih sa svojih nekoliko naleta pokuša istjerati iz njihovih rovova. Toga dana kiša i hladnoća bile su velike, jedan partizan je umro na samom položaju, dok su ostali čitavi dan vodili borbu sa neprijateljem. U drugome napadu na Slunj ovaj bataljon dao je najodlučniji udarac neprijatelju. Njegov smion, odlučan juriš bez obzira na rovove i bunkere pokrenuo je i bataljon „Marka Oreškovića“, koji je paralelno s njim sa svojih pozicija pošao u sam grad. Ovi bataljoni su bili i disciplinovani u samoj varoši. Izbor komesara za ovaj bataljon nije pogođen. Komesar se ne slaže ni sa komandantom, kao ni ostalim članovima štaba. Svi članovi sem njega su mnogo izdržljivi i požrtvovani prema partizanima, koji ih zbog toga i vole i slušaju, dok međutim komesar bataljona je mekan i neotporan za život i rad u ovakvoj jedinici.

IV. bataljon ima dobar štab. Kod njih se naročito primjećuje kolektivna saradnja. Moglo bi se reći da štab kao cjelina ipak ne žrtvuje toliko, pa da veliki dio partizana koji su u ovome bataljonu od najskorijeg vremena postane u političkom i vojnom pogledu kao stari Banovci. Popuna ovoga bataljona izvršena je većinom sa Banije, koja je bila čitava tri mjeseca pod kontrolom neprijatelja. Neprijatelj je vodio popustljivu i pomirljivu politiku, narod u odsutnosti političkog i vojničkog rada naših jedinica u mnogome je popustio. Iz takove sredine komanda područja na Baniji na vješt način mobilisala je priličan broj partizana koji su došli u ovu jedinicu. Od prvoga dana pa sve do posljednje vrijeme pojavljivalo se dezerterstvo. Sva toplina i drugarstvo koje je stari dio partizana ovog bataljona pokazivao prema njima nije ipak moglo sprečiti to dezerterstvo. Premda smo imali prema njima obazrivosti u pogledu odjeće i obuće ipak se to nije dalo lako zaustaviti. Dakle sada ono što je ostalo u bataljonu to obećava da će u najkraće vrijeme pokazati lijepe rezultate.

U našoj brigadi 20% partizana ima dupli par veša. Ostali dio ima jedan ili nijedan. U pogledu veša stojimo dosta slabo. Zbog toga mi smo preduzeli sve mjere da dođemo bar do dva para veša. Iz Rakovice poslali smo na Kamensko dobar dio platna i smatramo da će nam to biti i poslano. Naime u našoj brigadi imade dosta svraba i ostalih kožnih bolesti, te ukoliko ne bi imao partizan dva para veša, pored slabih lijekova isključena je mogućnost da se izliječi.

Ostala odjeća i obuća je poprečno slaba. Nemamo ni jedan bataljon za koji bi se moglo reći da je kompletno obučen.

U našoj brigadi sanitetska služba je dosta neorganizovana, za to nam nedostaje stručnjak, što smo mi redovno u našim izvještajima usmenim i pismenim izvještavali. Od kolike važnosti je organizacija sanitetske strane, naročito sada pred zimu, kada je česta pojava raznih kožnih bolesti, a pored toga veliki nedostatak veša za preobuku, o tome ne treba mnogo ni govoriti. Stoga vas molimo da to pitanje u našoj brigadi riješite. Ljekara koji je trebao doći u našu brigadu prije nekoliko dana još nema.

Naša brigada u svome odnosu prema narodu bila je naročito aktivna. Primjer svjesnih boraca disciplinovane vojske želili su partizani svagdje postići.

Pri akcijama na Lađevac, Rakovicu, Drežnik, Vaganac narod je iz kotara Slunja dolazio iz raznih pravaca i pored svih prijetnji od strane naše brigade vršio pljačku u pomenutim mjestima. Mi smo to predviđali te smo na vrijeme pisali kotarskom odboru i komandi područja, da se to po svaku cijenu spriječi. Međutim vidjeli smo da partizani iz područja kao i sam kotarski odbor vrlo pogrešno postavljaju stvari, odnosno rekvizicije u tim hrvatskim selima....

Pri našoj brigadi formirana je četa za vezu. Naređenjem komandanta Hrvatske dobili smo materijala, naime telefona i kabla, što će nam u buduću poslužiti za dobru organizaciju veze među štabovima.

Naša rezervna četa više ne postoji, naime pri ovim akcijama veliki broj ljudi izbačen je iz stroja po našim bataljonima. Iz rezervne čete izvršili smo popunu, stoga molimo da se uputi u našu brigadu najmanje 200 boraca za rezervnu četvu i popunu bataljona „Pekiša Vuksan“. Za popunu „Pekiše Vuksan“ bataljona naglašavamo da je potrebno pokupiti sve one stare partizane iz ovoga bataljona koji su poslije svojih bolovanja otišli u razne jedinice.

Uži štab naše brigade je popunjen. Zamjenik komandanta i komesara primili su svoju dužnost.⁹ Smatramo da bi za operativnog oficira naše brigade bilo potrebno odrediti novoga druga, koji bi bio član K.P. i koji bi imao više inicijative za rad.

Dva domobranska oficira koji su dodijeljeni našoj brigadi raspodijelili smo za oficire pri štabu bataljona. Druga Moleka¹⁰ u IV. bataljon a druga Ančića u I. bataljon. Do sada oni su pokazali dosta volje za rad, naročito ih zadivljuje borbenost i moral naše vojske.

⁹ Zamjenik komesara bio je do tada Uzelac Milan, koji je 12. novembra predao dužnost Marku Čankoviću. Vidi tom IX. knj. 2, dok. br. 52.

¹⁰ Franjo

Mišljenja smo da bi plijen u Slunju trebalo pravilno podijeliti među brigadama koje su vršile napad na njega. To mišlimo zbog toga jer smo u tome smislu i pripremali partizane, savjetovali im da ne uzima nitko ništa bilo lično za pojedinca ili za svoju jedinicu. U pogledu pljačke mi smo postigli priličan rezultat naročito u ono vrijeme dok je naša brigada sama vršila akcije. Mi smo u tome pogledu postigli toliko da su bataljoni i najmanje stvari predavali štabu brigade sa povjerenjem da će to biti pravilno i drugarski podijeljeno. Međutim od kada naša brigada operira sa ostalim u tom pogledu ona je izišla potpuno iz kolosijeka. Smatramo da viši štabovi trebaju nešto preduzeti da bi se ta podjela plijena pravilno i prema stvarnim zaslugama brigada i dijelila. Naime među brigadama ne postoji pravi i drugarski odnos. Tome uzrok treba pronaći i trebalo bi se posvetiti više pažnje tome odnosu....

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR:
Krunić Uroš

(M.P.)

BR. 176

PREGLED SOCIJALNOG SASTAVA, NACIONALNE I POLITIČKE PRIPADNOSTI JEDINICA 1. NOU BRIGADE HRVATSKE OD 17. NOVEMBRA 1942. GODINE¹

ŠTAB
I. UDARNE PARTIZANSKE BRIGADE
HRVATSKE

PRE

o socijalnom sastavu i nacionalnom te političkoj pripadnosti

Vojna jedinica:		Socijalni sastav:						
		Radnici	Seljaci	Zanatlije	Namještenici	Vojna lica	Intelektualci	Ukupno
I. Bataljon „M. O“	Kom. sastav	9	39	3	3	6	4	64
	Partizani	28	180	—	7	11	1	227
II. Bataljon „P. V.“	Kom. sastav	2	29	8	1	8	4	52
	Partizani	5	121	8	—	2	4	140
III. Bataljon	Kom. sastav	—	47	7	3	—	1	58
	Partizani	—	259	8	—	1	—	268
IV. Bataljon	Kom. sastav	8	32	5	—	—	3	48
	Partizani	14	126	20	2	3	—	165
Štab Brigade	Kom. sastav	2	1	—	—	3	3	9
	Partizani	—	14	1	2	—	—	17
Ukupno	Kom. sastav	21	148	23	7	17	15	231
	Partizani	47	700	37	11	17	5	817

Dne: 17 novembra 1942.

Komesar:
Krunić Uroš

SMRT FAŠIZMU —

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 40-3/16, k. 103 B.

GLED

partizana I. Udarne Brigade na dan 17/XI-1942.

Nacionalni sastav:				Politička pripadnost				Napomena:
Srbi	Hrvati	Muslimani		Članovi K.P.	Vanpartijski komunisti	Pripadnici drugih partija	Bezpartijski	
61	3	—		28	36			
223	3	1		6	221			
49	3	—		21	31			
137	3	—		5	135			
58	—	—		43	15			
266	2	—		15	253			
40	8	—		34	14			
163	2	—		7	158			
8	1	—		6	3			
17	—	—		1	16			
216	15	—		132	99			
806	10	1		34	783			

Komandant:
Stevo Opsenica

SLOBODA NARODU!

(M.P.)

**UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD
24. NOVEMBRA 1942. POLITICKIM KOMESARIMA I OPE-
RATIVNE ZONE O RASPODJELI ZAPLIJENJENOG MATE-
RIJALA¹**

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

K br 68 / 42

24. XI. 1942

Riješeno 4/XII 42
Oreščanin Bogdan

**SVIMA POLITICKIM KOMESARIMA I POLITICKIM
RADNICIMA I. OPERATIVNE ZONE**

Operacije su oko Bihaća i Slunja pokazale niz slabosti u dosadašnjem radu političkih komesara. Nije se to očitovalo samo u nepravilnom odnosu prema civilnom stanovništvu prilikom ulaska u grad, nego i u nizu drugih važnih momenata.

U posljednjim se operacijama uključio u naš oslobođeni teritorij i niz sela i mjesta, nastavnih isključivo hrvatskim življem. Ta su mjesta i sela odmah došla u organski sklop slobodnog teritorija i nalaze se gotovo u njegovoj sredini. Nisu to više periferne sela, koja može neprijatelj svakog časa povratiti, nego se do njih može doći samo snažnim prodorom kroz kilometre i kilometre oslobođenog teritorija. Naša je dužnost da iz ovih mjesta stvorimo svoju čvrstu pozadinu i da i njih mobiliziramo u narodno-oslobodilačku borbu. I ona moraju biti čvrsto povezana s frontom i dati sve za front. Ova je naša namjera naišla na slabo razumijevanje mnogih partizana, a i kod naroda okolnih krajeva. Partizani su se mnogo više u svojim postupcima rukovodili „načelom“ što boljeg snabdijevanja svojih jedinica ili sebe samoga, nego potrebama narodno-oslobodilačke borbe u cjelini. Uslijed toga i njihov ugled kod naroda novooslobođenih krajeva mnogo je trpio i mnogo su se otežale veze između Narodno-Oslobodilačke Vojske i ove nove pozadine. To pokazuje, da komesari nisu uspjeli partizanima u krv usaditi liniju naše borbe, nego da je mnogi partizani priznaju na riječima, a da u praksi u mnogome od nje odstupaju. Ove se pojave ne dešavaju samo kod partizana, nego i kod mnogih

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 13/18, k. 103 B.

komesara, među kojima ima i komesara brigada. Uostalom, i nepravilno je ponašanje partizana uglavnom posljedica labavog odnosa komesara prema ovim pitanjima....

Iza oslobođenja Bihaća, Slunja itd, dobili smo niz dopisa komesara brigada, u kojima se apelira, da podijelimo „pravedno“ i „pravilno“ plijen, jer da je to vrlo važno po održanje morala kod partizana... Ovdje su komesari brigada dopustili, da ih ponese val raspoloženja kod naroda i partizana, a koji val ima osnovu u još neprevladanim ostacima nepoznavanja linije. Oni su u ovim svojim zahtjevima potpuno ispustili iz vida sve političke momente, važne za daljnji razvoj naše narodno-oslobodilačke borbe i dopustili, da njima prevladaju momenti mnogo manje bitni za naš daljnji razvoj. Ova je činjenica tim gora, što se upravo o tim problemima govorilo u svemu našem dosadašnjem političkom materijalu i što su se takve teme trebale razrađivati i razrađivale kroz niz mjeseci. Komesari su mnogo više pažnje posvetili pitanju raspodjele plijena, nego pitanju koliko se gdje i kako od plijena smije uzeti.

Osim ovog nepravilnog političkog shvaćanja, ovi zahtjevi pokazuju, da komesari nisu shvatili niti današnji stupanj razvoja naše Narodno-Oslobodilačke Vojske. Oni su potpuno ispustili iz vida, da smo mi pristupili formiranju vojske s jedinstvenom komandom, koja sve više i više mora djelovati i nastupati kao cjelina. Stoga se jedinice naše vojske više ne smiju boriti, a i ne bore se, svaka za svoj račun i po svom ćefu, nego su samo dio jedne cjeline. Snaga naše vojske ne ovisi više samo o snazi pojedinog borca i pojedine jedinice, nego u prvom redu ovisi o svrsishodnoj organizaciji svih jedinica i pojedinaca. S boljom njenom organiziranošću brže raste njena snaga, a neorganiziranost slabi udarnu snagu inače dobrih i snažnih pojedinačnih jedinica. Dužnost je komande, da uspostavi dobru organizaciju i da joj otkriva slabe tačke, kako bi ih najbolje učvrstila i popravila u interesu cjeline i njene udarne snage. Komanda će tako najbolje znati, gdje treba uložiti više truda, gdje treba dati više oružja, više municije, gdje treba više odjeće itd. Mi još nemamo tvornica, ni nekih velikih magazina, iz kojih bismo mogli snabdjeti svu našu vojsku. Još je uvijek neprijatelj na bojnopolju naš glavni liferant. No to ne znači, da je „najpravednija“, a najmanje „najpravilnija“ podjela plijena ona, u kojoj dobiva sav plijen — ili veći dio — baš ona jedinica, koja je materijal zaplijenila. Takva je jedinica dio cjeline i kao takva je djelovala. Njen plijen je plijen cjeline i cjelina ga treba organizirano raspodijeliti ondje, gdje to bude cjelini najviše potrebno, ili joj bude najviše odgovaralo za podizanje njene udarne snage. Različita „pravedna“ načela, koja

bi uvodila drugačiji postupak, dovodila bi samo do rastakanja cjeline, ili u najmanju ruku do neracionalnih podjela materijala s gledišta cjeline. Takva su gledanja odraz nastojanja, da se niže jedinice ne uklope organski u više i da se u svojem djelovanju što više izmaknu ispod komande viših. To objektivno vodi sprečavanju našeg nastojanja, da stvorimo jedinstvenu i snažnu vojnu organizaciju. Inicijatori ovakvih zahtjeva dovode do suprotstavljanja brigade brigadi, stvaranja nezdravih odnosa između partizana jedne brigade prema drugoj, a zapuštaju rad na podizanju svijesti i borbenog morala kod partizana, koji treba da sve bolje shvaćaju potrebu jedinstvene vojne organizacije. Ovakvo postavljanje „pravednih“ zahtjeva u krajnjoj liniji opravdava nastojanja partizana, da se sami snabdijevaju, bez obzira na ikakve političke ili kakve druge momente. Kad se brigada brine za svoje snabdijevanje, bez obzira na političke momente i bez obzira na ostale naše jedinice, a bazirajući to svoje navodno pravo na neposrednom učešću u borbi — zašto da onda to isto ne čine i partizani.

Glavnim je dakle uzrokom nepravilnog stava prema plijenu i nedovoljne političke svijesti partizana baš labavi odnos komesara, a naročito višeg komesarskog kadra prema tima pitanjima. Tome treba odlučno stati na kraj, te će komesari za sve propuste u tom pogledu snositi odgovornost.

Svi komesari brigada, odreda i samostalnih jedinica, te pripadnici politodjela i politički instruktori dužni su proraditi ovu okružnicu i osigurati, da njen sadržaj prorade sve jedinice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Politički komesar:

V. Bakarić

ZAPOVIJEST ŠTABA 1. KORPUSA NOV HRVATSKE OD 26. NOVEMBRA 1942. ŠTABOVIMA 6. I 7. DIVIZIJE ZA NAPAD NA DVOR¹

Broj 996/42

Primljeno, dne 28. XI 1942²

ZAPOVIJEST

Štaba Korpusa Narodno-Oslobodilačke vojske Hrvatske za
26. XI. 1942. g.

(sekcija Kostajnica—Petrinja 1:100.000)

Poslije uspješnih posljednjih operacija Narodno-Oslobodilačke vojske, snage Bosanskog i našeg korpusa dobile su zadatak čvršćeg spajanja oslobođenog teritorija i sprečavanje neprijateljskog saobraćaja na liniji Kostajnica — Prijedor.

Prema podacima naše obavještajne službe neprijateljski garnizon u Bosanskom Novom broji 1500—2000 vojnika sa 6 topova, garnizon u Dvoru³ sa vanjskim položajima oko 800 domobrana, 250 Nijemaca, 66 ustaša i 47 žandara sa naoružanjem: dvije haubice, 3 bacača mina, 9 t. mitraljeza, 35 p. mitraljeza i karabina. Neprijateljske snage sa zapadne strane Une na liniji Dvor — Kostajnica iznose ukupno uključivši i Zrin oko 850 vojnika. U Kostajnici i okolnim položajima nalazi se oko 1000—1200 neprijateljskih vojnika.

Snage I. Bosanskog Korpusa izvršiti će napad i razoružanje neprijateljskog uporišta u Bos. Novom i okolnim položajima s istočne strane rijeke Une, dati osiguranja prema Prijedoru, te osigurati i kontrolisati cestu i prugu s istočne strane rijeke Une u pravcu Kostajnice.⁴

Snage našeg korpusa napašće i razoružati neprijateljsko uporište Dvor sa njegovim vanjskim zaštitnim položajima, dati osiguranje prema Kostajnici sa zapadne strane Une, osiguranje prema Zrinu i zaštitu naših snaga kod Dvora prema posadama sjeverno od Dvora duž zapadne obale Une. Po zauzimanju

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 29 3, k. 102.

² Datum prijema u Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.

³ Neprijateljski garnizon u Dvoru branili su dijelovi 2. brdske domobranske brigade (knj. „Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945“, Beograd 1957, str. 347).

⁴ Vidi dok. br. 182 i tom IV, knj. 8, dok. br. 91, tom V, knj. 9, dok. br. 102.

Dvora naše snage moraju da nastave sa brzim i energičnim gonjenjem neprijatelja i čišćenjem Pounja, te prema situaciji izvesti upad u neprijateljski garnizon Kostajnica.⁵

U svrhu izvršenja toga zadatka:

N A R E Đ U J E M O :

I. Da VII. Divizija sa VIII. Brigadom likvidira neprijateljsko uporište Matijevice i Lebrenicu,⁶ a sa jednim bataljonom VII. Brigade Šakića brdo i sa druga dva bataljona izvrši upad u Dvor sa zapadne i sjeverne strane. Štab Divizije će pridodati VIII. Brigadi za izvršenje zadatka protukolni top. Po likvidaciji Matijevića i Lebrenice na tom položaju mora ostati jedan bataljon VIII. Brigade sa zadatkom sprečavanja bijega i nadiranja neprijatelja iz Bos. Novog u pravcu Dvora, dok se ostala dva bataljona moraju nalaziti u pozadini u blizini toga položaja i biti spremni za izvršenje novih zadataka.

Za uspješnije izvršenje zadatka pridodajemo Štabu VII. Divizije jednu haubicu, koju postaviti na položaju Hrtić i direktno je povezati sa Štabom VII. Brigade, koji će joj u toku borbe davati neposredne zadatke.

Štab VIII. Brigade će narediti da se odmah po zauzeću Matijevića i Lebrenice⁷ na tom položaju, negdje na visu, nalože dvije vatre i uzastopno više puta izbace po tri crvene rakete, kao znak Bosanskom Korpusu da je taj položaj zauzet.

II. Da VI. Divizija sa dva bataljona II. Brigade likvidira neprijateljska uporišta na Ceriku i položajima ispod groblja sa sjeverne strane Dvora, a ostala dva bataljona II. Brigade stavi kao rezervu Korpusa u selo Javoranj. Da I. Udarne Brigade sa dva bataljona postavi zasjedu između Crlješnice i Krišnice prema cesti i pruži, sa protukolskim mitraljezom. Isti imaju zadatak sprečavanja nadiranja neprijatelja iz pravca Kostajnice i u tu svrhu prekopavanjem ceste i drugim sredstvima osigurati se protiv tenkova. te kidanje telefonske linije kada započne napad na Dvor. Jedan bataljon I. Brigade postaviće zasjedu između Dvora i Zamlače u svrhu osiguranja naših snaga u Dvoru od Zamlače i sprečavanje bijega neprijatelja iz Dvora, te hvatanje istoga, i odmah u momentu napada na Dvor pokidaće telefonsku liniju Dvor — Zamlača. Jedan bataljon I. Brigade zauzeće položaj oko Šegestina i blokirati Zrin a poslije pada Dvora da pored blokade Zrina učestvuje zajedno sa bataljonom od Zamlače u gonjenju neprijatelja i čišćenju Pounja.

⁵ O rezultatu operacija vidi dok. br. 182 i tom V, knj. 10, dok. br. 4.

^{6, 7} Zapovijesti divizija i brigada nalaze se u tomu V, knj. 10. dok. br. 84, 98, 99 i 100.

Poslije likvidacije položaja na Ceriku i kod groblja na istima će ostati jedan bataljon II. Brigade, a drugi će ući u sastav rezerve Korpusa u Javornju, gdje će zajedno s njome očekivati daljnja naređenja štaba Korpusa.

III. Veza: naređujemo da se štabovi divizija povežu telefonski sa štabom Korpusa i štabovima svojih brigada, a štabovi brigada sa štabovima bataljona koji učestvuju u napadu. Pored telefona potrebno je da se osigura veza i sa kuririma, po potrebi konjanicima. Štab VII. Brigade treba direktno da se telefonski poveže sa haubicom na Hrtiću i da održava čvrstu vezu sa dva bataljona Druge brigade, koji napadaju Cerik i groblje.

Štab VII. Divizije preko štaba VIII. Brigade organizovaće telefonsku vezu štaba Bosanskog Korpusa sa štabom našeg korpusa. Uz tu telefonsku liniju postaviti relejne stanice za vezu sa štabom Korpusa Bosanskog.

Štab VI. Divizije organizovaće vezu putem konjanika sa jedinicama kod Crlješnice i Zrina.

Štab VIII. Brigade postaviće osmatrača za osmatranje Vješala na kojiima će, po zauzeću istih, drugovi iz Bosanskog Korpusa zapaliti jednu veliku vatru i češće uzastopce bacati po tri zelene rakete. O primijećenom znaku odmah izvijestiti Štab Korpusa.

IV. Komandir Korpusne baterije ima zadatak da sa haubicom zauzme položaj na Hrtiću i da po naređenju štaba VII. Brigade djeluje sa svojom haubicom. Po izvlačenju neprijateljskih topova iz Dvora na Hrtić organizovati bateriju, po potrebi zatražiti ljudstvo za popunu iste.

V. Štab II. Udarne Brigade po zauzeću Cerika i Starog Groblja staviće [na raspolaganje] štabu VII. Brigade bacače mina za ubrzanje likvidacije mjesta Dvora.

VI. Štab VI. Divizije nalaziti će se u početku operacija u Javornju (Šindaći), a štab VII. Divizije u Vanićima.⁸ O svakoj promjeni mjesta štaba odmah izvijestiti Štab Korpusa. Operativni štab Korpusa nalaziće se u selu Cvetkovići.

VII. Početak napada biće 26 ov.mj. tačno u 23 sata. Napad ima biti istovremen na svim položajima. U isto vrijeme će snage Bosanskog Korpusa izvesti napad na Bos. Novi.

VIII. Znaci raspoznavanja za 26 ov. biće: **Kozara — Kordun**. Ugovoreni znaci: jedan dugački zvižduk, a odgovor dva kratka.

IX. Sav zaplijenjeni materijal evakuisati u Bešlinac, a zarobljenike u Rujevac. Za evakuaciju materijala biće odgovo-

⁸ Pogrešno. Treba: Vojnićima.

ran komesar Banijskog Odreda drug Jandrić, koji će isti evakuisati u zajednici sa intendantom, koji će biti poslan od Štaba Bosanskog Korpusa. Štab VII. Divizije uputiće jednog intendanta, da se javi 26 ov.mj. u 8 sati u jutro u selo Čađavicu III⁹ do kuće Milana Mazalice. Isti će sudjelovati u evakuaciji Bos. Novog sa intendantom iz Bosanskog Korpusa.

X. Evakuacija ranjenika VI. Divizije vršiti će se u Žirovac, a VII. Divizije u Leskovac. Evakuaciju će organizovati komesar Banijskog Odreda drug Jandrić. Za pratnju ranjenika upotrebiti rezervnu omladinsku četu II. bataljona Banijskog odreda.

Po zauzeću Dvora VII. Brigada zadržaće se do daljnjeg naređenja u mjestu, osigurati evakuaciju plijena i zarobljenika i spriječiti pljačku svake vrste. U svrhu toga blokiraće mjesto i spriječiti priliv civila u njega.

Na izvršenje:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Sl. odsutan.

Komandant:
Gošnjak

Dostavljeno:
Glavnom Štabu Hrvatske
U izmjenu zapovijesti Štabu I. Bosanskog Korpusa
Štabu VI. Divizije
Štabu VII. Divizije.

⁹ Tako u originalu.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 5. OPERATIVNE ZONE OD 27. NOVEMBRA 1942. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O FORMIRANJU 14. NO BRIGADE HRVATSKE¹

ŠTAB V. OPERATIVNE ZONE
NARODNO-OSLOBODILAČKE PARTIZANSKE VOJSKE
HRVATSKE

Br. 833/42.

5. XII. 1942²

Dne 27.XI.1942

**GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKE
PARTIZANSKE VOJSKE HRVATSKE**

Dana 26. ov.mj. izvršili smo na našem teritoriju formiranje druge partizanske brigade. U sastav te brigade ušla su dva bataljona bivšeg našeg II. Odreda i jedan bataljon („Matija Gubec“) koji je potpadao ranije pod I. Odred.³

Brojno stanje novoformirane brigade za sada je: 583 partizana i 16 partizanki ili ukupno 599 boraca.

Naoružanje ove brigade je slijedeće: puškomitraljeza 11, pušaka 475, pištolja 61, puščane i mitraljeske municije 27.522.

Za komandanta Brigade postavljen je drug Dušan Matetić, dosadani načelnik štaba ove zone, a ranije operativni oficir pri štabu bivšeg I. Odreda.

Za političkog komesara postavljen je drug Vinko Švob, dosadašnji polit. komesar bivšeg II. Odreda.

Ostale članove štaba Brigade nismo još odredili, već ćemo to učiniti naknadno i skupa sa komandantom i polit. komesarom vama podnesti za njihovo konačno postavljenje.

Štabovi bataljona novoformirane brigade skoro su ostali isti, osim manjih izmjena, koje su se izvršile i oni su potpuni.

Nakon formiranja Brigade odmah se održao sastanak sa cijelim rukovodećim kadrovima, upoznalo ih se sa novim dužnostima i zadacima koji stoje pred njima. Tom prilikom u zajednici s njima razmotrila su se mnoga vojnička pitanja, kao vojnička organizacija Brigade, funkcioniranje štabova. uređenje saniteta i t.d.

Sam čin formiranja nosio je svečan i vojnički karakter. Obzirom na to što su partizani dolazeći sa terena II. Odreda bili prilično iznureni i izmoreni odredili smo za jedno vri-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 27/1, k. 102 V.

² Datum prijema

³ Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 105.

jeme njihov odmor i kako bi se tom prilikom izrabilo da rukovodeći drugovi mogu da izvrše sve potrebne mjere za normalizaciju života te brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:

Joso Gržetić

(M.P.)

Zamj. komandanta:

Savo Vukelić

BR. 180

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. DALMATINSKE NOU BRIGADE OD
28. NOVEMBRA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOV
I PO HRVATSKE O ORGANIZACIJI BATALJONA U BRI-
GADI¹**

ŠTAB
III DALM. NO UDARNE BRIGADE
Br. 3/42
28.XI.1942.

Predmet: Formiranje III Dalm.
NOU Brigade.

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

Položaj

Od dana 18. XI. o.g. kad smo stigli na ovaj sektor pristupili smo formiranju III Brigade iz Mosečkog i Mosorskog bataljona i Šibeničke čete.² Prethodno smo obavijestili komande jedinica, koje ulaze u sastav Brigade, da se hitno prebace na određeno mjesto. Za vrijeme prikupljanja jedinica i poslije toga, kroz četiri dana, vršila se vojno-politička reorganizacija u bataljonima, nakon detaljnih savjetovanja s Partijskim Povjerenstvom i komandnim osobljem jedinica.

Brigada je formirana od 3 bataljona. Štabovi su bataljona obrazovani ovako:

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 8/1, k. 845.

² Brigada je formirana 12. novembra 1942 (vidi tom V, knj. 9, dok. br. 35).

I bataljon:

Komandant: drug Dujo Bašić,
Zam. Komandanta: drug Jakov Čerina,
Politikom: drug Ante Bilobrk,
Zam. Politikoma: drug Ante Bežić.

II bataljon:

Komandant: drug Milić Ante,
Zam. Komandanta: drug Babin Josip,
Politikom: drug Ivas Šime,
Zam. Politikoma: drug Radmilović Božo

III bataljon

Komandant: drug Opačić Stevo.
Zam. Komandanta: drug Dumičić Dušan,
Politikom: drug Marković Stjepan,
Zam. Politikoma: drug Lelas Zvonko.

Poslije savjetovanja sa novoobrazovanim osobljem štabova bataljona, formirane su komande četa, nakon čega se je u III bat. održala konferencija komandnog kadra od desetara na više. Na konferenciji su se dala uputstva o potrebi učvršćenja jedinica u vojnom i političkom smislu i potrebi formiranja i zadacima brigade. Stavljeno je u zadatak komandnom osoblju da svestranim radom digne svoju jedinicu na viši vojno-politički nivo, da bismo postali u punom smislu prava vojska a naša Brigada čvrsta udarna pesnica protiv morskog okupatora i njegovih slugu. U cilju toga zaključeno je: 1) Kad je god moguće, za vrijeme van akcija, održavati i praktične vježbe (vojne), gdje će vojnici upoznati vještinu borbe i rukovanje oružjem i svim što je u vezi uspješnog vođenja borbe; 2) Paralelno vojnom obrazovanju dignuti političku svijest boraca objasnivši im ciljeve i načine naše borbe i zadatke, koje pred nas postavlja naš narod; 3) Političkim odgojem dati našoj vojsci karakter narodne vojske tim što moraju biti odnosi vojske i naroda drugarski i korektni.

Konferencija s komandnim osobljem u I i II bat. održaće se u najskorije vrijeme s istim zadatkom.

U svrhu što pravilnijeg uređenja oslobođenog teritorija a tim da bi se omogućili povoljni uslovi našoj brigadi održali smo tri sastanka sa Komandom Područja Muć—Lečevica. Raspravljalo se o svim pitanjima pravilne organizacije Područja u vojnom, političkom i ekonomskom pogledu. Određen je djelokrug Područja i Brigade uz drugarsku saradnju i pomoć. Postavljene su partizanske straže na potrebna mjesta i podvrgnute su jednoj komandi pri Području.

Radi izrazito razvijenog lokalnog patriotizma nije se moglo radikalnim razmjешtanjem odvojiti borce iz kruga drugova

istog zavičaja. Samim tim što ulaze u sastav Brigade odvaja ih se od uže zavičajnog kraja to im se je uglavnom dozvolilo da borave u jednim jedinicama borci iz istog kraja. Politički svjesnije i koji su određeni za starješine razmješta ih se po potrebi u razne jedinice.

Može se iznijeti da okosnicu I bat. čine snage mosečkih partizana, II bat. je formiran pretežno od šibenskog elementa, a III bat. je formiran od Mosorskog bataljona.

Usprkos malenog borbenog iskustva pretežan broj boraca obećava lijep razvitak u vojnom i političkom pogledu.

27 o. mj. u 9 sati postrojena je Brigada, gdje se je održala smotra, raporti i prigodni govori. Na smotri je učestvovalo partijsko rukovodstvo, politički radnici i narod iz najbliže okoline. Svečan čin smotre proveden je uz opću radost boraca i svih prisutnih. Pjesmom, veseljem završena je svečanost.

Dok se ne urede propisani formulari o brojnom stanju i naoružanju kao i o nacionalnom i socijalnom sastavu, daje se izvještaj o brojnom stanju i naoružanju ovim načinom:

Brigada broji 560 vojnika. Svi su naoružani puškama, većinom Mauzer, ostale su italijanske i St. Etienne. Dalje je brigada naoružana sa 9 puškomitraljeza i 1 mitraljez Breda na protivavionskom postolju.

Na Mosor je vraćeno 20 drugova radi kontrole tog sektora, mobilizacije, obavještajne službe i kao partizanska straža karaktera jednog odreda. Na sektor Šibenske čete vraćeno je 10 drugova s istim zadacima kao Mosorski odred.

Održavamo vezu sa jedinicama II Divizije i sa samom Divizijom. 24. o. mj. 2 čete Mosečkog bat. (sada I bat.) u sadejstvu akcija III Brigade II Divizije niz tok rijeke Cetine napale su selo Potravlje.³ Cilj akcije bio je omogućiti jedinicama II Divizije čišćenje ustaških i četničkih uporišta niz Cetinu djelovanjem u neprijateljsku pozadinu. U Potravlju su Pavelićevi milicioneri noću okupljeni u školi koju su pretvorili u tvrđavu. Osvojiti školu nismo mogli i zaplijenilo se samo 1 puška i pištolj. Pod uslovom da selo vrati odnosno da nam da puške zaplijenili smo 10 grla goveda. Još niko puške ne vraća. niti potražuje volove.

28 novembra sa I i III Bataljonom napali smo na ustaško selo Bisko.

Napad je započeo u 1.15 sati u jutro i trajao je sve do samog povlačenja u 6 sati.

Neprijatelj je imao nekoliko obzidanih bunkera i utvrđenih zgrada iz kojih se grčevito branio i sva nastojanja naših boraca da se ta neprijateljska uporišta likvidiraju ostala su bezuspje-

³ Odnosi se na 2. proletersku diviziju NOVJ (vidi tom II, knj. 6, dok. br. 184).

šna, tako da je bilo pod ovakvim uslovima potpuno nemoguće prisiliti ih na predaju.

Naši borci uspjeli su da zapale 7 zgrada iz kojih je neprijatelj pružao odpor tako da je u tim zgradama izgorjelo 5 milicionera koji i pored tog što su zgrade gorile nijesu se htjeli predati nego su radije u njima izgorjeli. Zgrade su zapaljene pomoću benzinskih flaša.

Roba koja je bila rekvirirana propala je greškom Štaba I. Bataljona, a drugi dio je propao greškom vođiča koje su nam dali terenski radnici tako da su kola sa robom vodili preko polja i doveli ih u blatnjav predio tako da su se zaglibila i tu su propala, tako da je na taj način propalo 150 kg duhana, 8 volova, 2 konja i 5 kola natovarenih hranom i to u glavnom sa pšenicom i kukuruzom.

Zaplijenjeno je pet pušaka i zarobljena su bila 4 seljaka od kojih 2 milicionera i 1 domobran koji se nalazio na odsustvu.

Zarobljenike smo saslušali i politički im prikazali ciljeve naše borbe te ih sa potrebnom podukom pustili svojim kućama.

Karakteristično je da su ti isti milicioneri koji su se tako grčevito branili imali mogućnosti da nam nanesu gubitaka jer naši borci nijesu primijetili jedan bunker koji je bio vješto prikriven i kretali se oko njega ne znajući za nj, međutim oni su ih pustili da se kreću, jedino kada su naši primijetili bunker i počeli da ga napadaju onda je počela grčevita odbrana, tako da su pred tim bunkerom pojedini milicioneri pucali u svoju vlastitu ženu, majku i sestru i ubili dvije ženske koje su ih pozivale da predadu oružje da im neće biti ništa.

Uglavnom iz ove borbe se vidjelo da su borci, iako nenaviknuti na ovakovi način borbe, dali sve od sebe i pokazali se potpuno dorasli za rješavanje ovakovih zadataka. Sam viši i niži komandni kadar u oba bataljona nije se pokazao nimalo samoinicijativan i dorastao snalaženju u ovakvim situacijama, osobito I. Bataljon. Zaplijenili smo samo 14 goveda.

Naši gubici su 3 mrtva i 4 lakše ranjena.

Gubici kod neprijatelja su prema podacima sa kojima raspolazemo sljedeći: 3 mrtva, 5 u kućama izgorjelih i 2 ženske koje su oni sami ubili.

Sa drugarskim borbenim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. Komandanta
Parmač Stanko

Komandant
Branko Dude

P. S. Politkom brigade drug Ujević⁴ stigao je u Mosor.

⁴ Mate

BR. 181

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. OPERATIVNE ZONE OD 29. NOVEMBRA 1942. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O AKCIJAMA 1. SLAVONSKE NOU BRIGADE I 1. I 2. SLAVONSKOG NOP ODREDA¹

Broj 1215/42
Primljeno, dne XII 1942

Š T A B
III. OPERATIVNE ZONE
NAROD. OSLOB. PARTIZAN. ODREDA
HRVATSKE

Broj: 769 / 1942.
Dana 29. novembra 1942.
Operativni izvještaj.

**GLAVNOM ŠTABU
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH
ODREDA HRVATSKE**

Akcije izvršene po I. slavonskoj N. O. P. Udarnoj brigadi

20. XI. 1942. Neprijateljske snage u jačini od oko 500 Nijemaca — kulturbundaša i legionara, napale su na selo Kruševo, dolazeći od Kamenske.² Neprijatelj je namjeravao da opljačka i popali selo Vučjak i okolinu te da odvede stanovništvo u koncentracione logore. Naše snage prihvatile su borbu sa neprijateljem u 11 časova, a završena je u 17 časova. Nakon 6-časovne borbe neprijatelj je bio potpuno razbijen i najuren. U borbi je zaplijenjeno 21 puška. 2 prsna mitraljeza i 1 puškomitraljez. Prema provjerenim podacima, neprijatelj je imao 102 mrtva a izbačeno je iz stroja 100. Na samom terenu mi smo našli 43 neprijateljska leša. Jedan Nijemac i 1 legionar, koji su zarobljeni likvidirani su.

22/23. XI. 1942. Izvršena je akcija na neprijateljsko uporište Veliku.³ Poslije 1-satne borbe likvidirano je u-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 12—3, k. 102 B.

² Bučko Kamensko

³ Vidi zapovijest za akciju u tomu V, knj. 9, dok. br. 83.

porište domobrana. Zarobljeno je 22 domobrana i 1 domobranski oficir. Ubijeno je 2 domobrana i 1 ustaša. Zaplijenjeno je 33 puške sa 5.500 metaka i mnogo druge vojne opreme. Dalje zarobljen je 1 minobacač 45 mm i 81 mina i 1 prsni mitraljez.

Akcije izvršene po 1. Udarnom Bataljonu Brigade koji operiše na sektoru Bilo-gore.

15. XI. 1942. Mobilizacioni logor izvršio je prekopavanje ceste Turčević Polje--Virovitica. Srušen je most dug 13 m, 5 km daleko od Virovitice.
16. XI. 1942. Zaseda prema Grubišnom Polju zarobila je 11 kola koja su vozila drva iz šume u Grubišno Polje. Zarobljeno je 18 osoba. Kola i konji su zaplijenjeni. Poslije održanog mitinga ljudi su pušteni kućama izuzev 5 koji su bili ustaše i doušnici, koji su strijeljani.
17. XI. 1942. Radni logor izvršio je prekopavanje ceste Mala Peratovica — Grubišno Polje i rušenje mostova.
18. XI. 1942. Zaustavljen je teretni voz kod stanice Vukosavljevica.⁴ Zaplijenjeno je 32 komada poludebelih svinja, 2 puške, 100 metaka, vojničkog odijela i 3 para cipela. Uništeno je 4 vagona drva, 2 vagona pšenice i 1 vagon brašna, 1 vagon uljane repice. Vagoni su popaljeni, a lokomotiva je uništena tako da se neće moći popraviti. Brašno i pšenica nije se mogla evakuisati. Uništeno je svega 23 vagona i 1 lokomotiva.
19. XI. 1942. Radni logor izvršio je sakupljanje živežnih namirnica iz onih sela, iz kojih su stanovnici potučeni ili otjerani u logor.

Izvršena je akcija na selo Vukosavljevica, zaplijenjeno je nešto odjeće i druge vojne spreme.

⁴, ⁵ Vidi tom V, knj. 10, dok. br. 10.

20. XI. 1942. Neprijatelj je u jačini od 1000 — 1500 bandita izvršio napad sa 3 strane na naše snage koje su se nalazile u Dapčevici — Lončarici, i na radni ženski logor u Turčević Polju. Neprijatelj je bio naoružan puškomitraljezima, teškim mitraljezima, lakim i teškim minobacačima i 1 topom. Naše snage su sačekale neprijatelja i razbile ga. Neprijatelj je imao 15 mrtvih i mnogo ranjenih. Naši gubici su 1 mrtav i 1 ranjen.

Akcije izvršene po I. odredu

20. XI. 1942. Izvršeno je oduzimanje vatrogasnih uniformi i pribora u selima gornji Daruvar i Lipovac. U ovim selima narod je pretežno češki. Partizane su lijepo primili i dobrovoljno predali vatrogasne uniforme. Održan je miting koji je veoma uspio.
21. XI. 1942. Izvršeno je skupljanje žita u selu Sređanima tj. ušur za vršenje žita, koje je žito pripadalo vlasniku vršaćeg stroja. Rekvizicija je izvršena po odobrenju i zahtjevu vlasnika vršaćeg stroja kao i onih koji su mu to žito dugovali.
21. XI. 1942. U selu Daruvarskom Brestovcu izvršeno je skupljanje vatrogasnih uniformi, koje su vlasnici dobrovoljno predali. Zaplijenjeno je 90 vatrogasnih uniformi. Prilikom povratka partizani su uhapsili 5 ljudi, koji su vršili pljačku po okolnim selima na ime partizana.
23. XI. 1942. Snage 2. bataljona izvršile su napad na željezničku stanicu Kukunjevac. Poslije kratke borbe stanica je zauzeta. Zarobljeno je 22 domobrana, koji su poslije održanog mitinga pušteni. Zaplijenjeno je 22 puške i 1.030 metaka.
27. XI. 1942. Snage 2. bataljona izvršile su napad u 11 sati prije podne na osobni vlak na pruzi Banova Jaruga — Daruvar. Tom prilikom zaplijenjeno je 120 pušaka, 1 puškomitraljez, 120 šatorskih krila, 240 pari cipela i mnogo druge ratne spremne. Voz je zapaljen, a lokomotiva uništena. Sa 150 putnika održan je miting, a zatim su isti pušteni na slobodu. Pri povlačenju naš

bataljon bio je napadnut od Nijemaca i ustaša sa 3 strane. Naš bataljon je dao junački otpor. Napad tenkova odbijen je ručnim bombama. Neprijatelj je imao 10 — 15 mrtvih i više ranjenih. Kod nas 1 drug lakše ranjen.

Akcije II. Odreda:

II. bataljon:

18/19. XI. 1942. Izvršena je akcija na mjesto Poganovci (sekcija Slav. Brod).⁵ U Poganovcima je bio radni bataljon Srba, koji je čuvan od 1 vođa domobrana. U kratkoj borbi dobijeno je 61 puška, 1 500 metaka, 150 čebadi, dosta šinjela, odijela, cipela i drugog materijala. Neprijatelj je imao 3 mrtva. Na našoj strani nije bilo ni mrtvih ni ranjenih. 21 domobran ostali su u partizanskim redovima.

Akcije gerilske grupe:

4. XI. 1942. 10 partizana zapalili su veliku tvornicu za preradu kudjelje kod Viškovaca, koja je radila za njemačku vojsku. Izgorjela je tvornica a zatim velika količina robe i neizrađene kudjelje.
- 9./10. XI. 1942. Izvršen je napad na željezničku postaju u Semejcima. Zapaljeni su svi magazini i uništena 2 teretna vlaka sa lokomotivama koji su se nalazili na stanici.
24. XI. 1942. Grupa od 13 partizana uhvatila je u selu Medincima 3 živa žandarma, koji su došli da hapse seljake. Žandarmi su razoružani i strijeljani. Zaplijenjeno je 3 puške, 200 metaka. 4 bombe i uniforme. Istu noć svučena su 2 domobrana, koji su bili na odsustvu. Domobranima je održan kratak govor i nato su pušteni. U istom selu izvršena je akcija na poštu, gdje je dobiveno 13.000 Kuna, 2 radio-aparata i 6 pari cipela.

27. XI. 1942. 2 partizana upali su noću u Podravsku Slatinu i izvršili akciju na šumsku upravu koja se nalazila u centru grada. Zaplijenjeno je 150.000 kuna, a partizani su se povukli iz grada.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
Marijan Stilinović

Komandant:
Petar Drapšin

BR. 182

PISMO ŠTABA 1. KORPUSA NOV HRVATSKE OD 30. NOVEMBRA 1942. ŠTABU BOSANSKOG KORPUSA NOVJ POVODOM ZAJEDNIČKIH OPERACIJA NA BOSANSKI NOVI I DVOR¹

ŠTAB 1. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
HRVATSKE
30 novembra 1942

I. BOSANSKOM KORPUSU N. O. VOJSKE

29 ov. mj. u 6 sati u jutro izdali smo naređenje našim snagama za povlačenje.² Razlog za povlačenje sastoji se u tome što je neprijateljskoj koloni, koja je nadirala od Kostajnice uspjelo probiti naše osiguranje. Borba naših jedinica koje su bile na osiguranju i neprijateljske kolone otpočela je 28 poslije podne i vođena je tokom noći do samoga jutra. Neprijateljska kolona bila je sastavljena isključivo od Nijemaca i ustaša. Oni su bili podržani sa pet srednjih tenkova, koji su imali topove. Naš antitenkovski mitraljez nije mogao da probije te tenkove. Puteve i mostove koji su bili porušeni neprijatelj je odmah popravljao. Ova kolona imala je sobom više topova. Snaga neprijateljske kolone mogla je biti od 1500—2000. Poslije spajanja ove neprijateljske kolone sa garnizonom Bosanski Novi —

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 37.1—2, k. 418.

² Vidi dok. br. 178 i 183.

Dvor daljnji naši napadi bili su više nego ludi. Osim toga poslije borbe od dva dana i tri noći naši borci bili su nesposobni za daljnje borbe. Moral je također poslije znatnih gubitaka koje smo imali bio nizak. Naši gubici su preko 250 izbačenih iz stroja. U ovim borbama mi smo zahvatili oko 80 pušaka, 1 t. mitraljez i 1. p. mitraljez. Zarobili smo 20 domobrana i tri Nijemca. Izgubili smo 2 p. mitraljeza i 5—6 pušaka.

Neprijateljski položaji u Dvoru i oko njega bili su dobro utvrđeni. Svud je bila žica, a važniji položaji bili su minirani. Da smo raspolagali sa više topova bez sumnje da bismo uspjeli. Naši napadi na Lebrenicu i Matijevice, izolirani od istovremenog napada na položaj koji se nalazi s druge strane Une, bili su vrlo teški. Ovdje je moglo uspjeti samo u tom slučaju da se je tačnim gađanjem iz artiljerije uništilo neprijateljsko utvrđenje i zatim istovremeno napadalo sa obje strane Une, pošto je to ustvari mostobran i predstavlja jedan položaj koji se uzajamno brani. Naši gubici na tom sektoru bili su osjetljivi. Mi smo shvatili važnost zauzimanja tog položaja i zato smo dali za izvršenje toga zadatka cijelu našu VIII. Brigadu, koja je jedna od naših boljih brigada. Vaša artiljerija naročito u prvom bombardovanju Lebrenice nanijela je nama također žrtava. U slučaju da smo i uspjeli zauzeti Lebrenicu bez istovremenog osvajanja neprijateljskih položaja na drugoj strani Une, mi se na tim položajima ne bi mogli održati. Izviješten sam od Komandanta VII. Divizije druga Jakšića da drug Kostu smatra da vaš neuspeh na Novi jeste radi toga što mi sa naše strane nismo dovoljno pomagali. Ja ovu primjedbu ne smatram ozbiljnom. Naprotiv mi smo trebali biti više pomognuti za osvajanje tog položaja od vas, tj. da ste istovremeno napadali na položaje koji su nasuprot Lebrenice. Po tom pitanju molim druga Kostu da mi pismeno odgovori. Ovo je prva operacija gdje su naši korpusi sarađivali. Bilo bi mi vrlo krivo kad bi došlo do nekog nesporazuma.

Vi usprkos toga što niste osvojili Novi postigli ste u toj operaciji znatnijih uspjeha. Mi se divimo izdržljivosti i borbenosti vaših jedinica, koje se nalaze od 18 ov. mj. neprekidno u borbi i koje su se uprkos toga borile sa toliko energije i izdržljivosti. To je ono što nama još nedostaje. Čestitamo na vašim uspjesima.

VII. Divizija ostati će za sada na teritoriju Banije i u koliko će vam biti potrebna naša saradnja obratite se direktno na Štab Divizije. Mi šaljemo u vaš Štab Komandanta VII. Divizije druga Jakšića da u zajednici s vama prodiskutira i izvrši analizu prošle operacije.

Primili smo od vas poslanih 200 šrapnela i nešto granata kao i 100 mina za teške bacače. Mi vam se na tome zahvaljujemo.

S drugarskim pozdravom,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant:

BR. 183

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. KORPUSA OD 30. NOVEMBRA 1942.
GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA
DVOR¹**

Broj 1082/42²

Primljeno, dne 3-XII 1942

ŠTAB I. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
HRVATSKE
30 novembra 1942

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

Naši napadi na Dvor i Novi nisu uspjeli.³ Krajišnici su napadali tri puta Novi, ali su sva tri puta bili iz centra grada izbačeni van. Mi trećega napada nismo ni pokušavali. Neprijatelj je 28 ov. mj. probio naše osiguranje prema Kostajnici. Neprijateljska kolona koja je dolazila iz Kostajnice bila je sastavljena od Nijemaca⁴ i ustaša. Snaga te kolone iznašala je 1500—2000. Bili su podržani od pet srednjih tenkova sa topovima. Borba sa tom kolonom otpočela je 28 poslije podne i vođena je tokom noći do samog jutra. Naša I. i II. Udarne Brigade uslijed nesnalaženja i nepokretnosti nisu uspjele da odbace neprijatelja. Kada je neprijatelju uspjelo da prodre u

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 24/1, k. 102 B.

² Datum prijema u Glavnom Štabu NOV i PO Hrvatske.

³ Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 102 i knj. 10, dok. br. 4 i 52.

⁴ Odnosi se na dijelove njemačke 714. divizije (tom V, knj. 10, dok. br. 64, napomena 3).

Dvor izdali smo naređenje za povlačenje. Borbe smo vodili dva dana i tri noći, a da nismo uspjeli zauzeti važnije neprijateljske položaje. U ovim borbama imali smo znatne gubitke, nemamo još tačnih podataka, ali smatramo da se naši gubici kreću preko 250 izbačenih iz stroja. Dobiveno je oko 80 pušaka. 1 t. mitraljez i 1 p. mitraljez, te izvjesnu količinu municije. Izgubili smo dva p. mitraljeza i 5—6 pušaka.

I u ovoj operaciji došlo je do izražaja nesnalaženje komandnog kadra i neznanje manevrisanja sa svojim jedinicama. Inicijativa nije pokazivana nikakva. To naročito važi za I. Udarnu Brigadu. Osim toga nije bilo prodornosti i odlučnosti, što naročito važi za II. Udarnu Brigadu. Kod banovskih brigada bilo je više prodornosti i više elana.

I. i II. Udarnu Brigadu upućujemo oko Slunja, gdje će se izvršiti reorganizacija I. Brigade. III. i IV. bataljon I. Udarne Brigade ostati će u Kladuši, gdje se imade formirati banovsko-kordunaška brigada,⁵ ili polu-brigada u koliko će ostati samo ova dva bataljona. VII. Divizija ostaje na teritoriju Banije. Mi dolazimo također u Slunj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
S.O.

Komandant
Gošnjak

⁵ Bataljoni su ušli u sastav novoformirane 15. NO brigade Hrvatske (tom V. knj. 10, dok. br. 16 i 27).

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA I POLITIČKE PRIPADNOSTI LJUDSTVA 1. LIČKOG NOP ODREDA OD 2. DECEMBRA 1942. GODINE¹

I. PARTIZANSKI ODRED

„VELEBIT“

SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV

Jedinica		Brojno stanje	Socijalni sastav					
			Radnika	Seljaka	Zanatlija	Namještenika	Vojna i policijska lica	Intelektualci
Štab Odreda	Komandni sastav	4	1	1	—	—	1	1
	Partizani	18	—	17	—	—	1	—
I bataljon	Komandni sastav	45	3	27	2	—	12	1
	Partizani	203	2	186	9	—	6	—
II bataljon	Komandni sastav	45	11	26	2	—	6	—
	Partizani	170	3	163	2	—	2	—
III bataljon	Komandni sastav	45	2	35	4	—	3	1
	Partizani	175	2	160	11	2	—	—
Udbinska četa	Komandni sastav	15	—	13	—	1	—	1
	Partizani	130	2	128	—	—	—	—
	Komandni sastav							
	Partizani							
	Komandni sastav							
	Partizani							
	Komandni sastav							
	Partizani							
Ukupno	Komandni sastav	154	17	102	8	1	22	4
	Partizani	696	9	654	22	2	9	—
Ukupno: svega:		850	26	756	30	3	31	4

Politkom:
St. Maoduš

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 43/4, k. 102 V.

2. XII. 42
Broj 1053/42
Priljubeno, dne 2. XII 1942

I POLITIČKA PRIPADNOST

Nacionalni sastav			Politička pripadnost				Primjedba
Srba	Hrvata	Muslimana	Članova K.P.	Vanpar. komunisti	Članovi ost. partija	Bezpartijni	
4	—	—	4	—	—	—	
18	—	—	—	6	—	12	
44	1	—	9	15	—	21	
203	—	—	1	22	—	180	
44	1	—	6	33	—	6	
170	—	—	—	44	—	126	
45	—	—	6	25	—	14	
170	5	—	—	35	—	140	
15	—	—	5	4	—	6	
130	—	—	—	4	—	126	
152	2	—	30	77	—	47	
691	5	—	1	111	—	584	
843	7	—	31	188	—	631	

Datum 28-XI-1942

Kommandant:

BR. 185

**PREGLED BROJNOG STANJA, SOCIJALNOG I NACIONAL-
NOG SASTAVA I POLITIČKE PRIPADNOSTI BORACA 7.
DIVIZIJE OD 3. DECEMBRA 1942. GODINE¹**

ŠTAB
VII. DIVIZIJE KOPUSA N.O.V.
HRVATSKE
3. XII. 1942
Br. 4/42

SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV

Jedinica		Socijalni sastav						
		Brojno stanje	radnika	seljaka	zanatlija	namještenika	vojna i policijska lica	intelektualci
Štab divizije	Komand. sastav	4		1			1	2
	Partizani	29		24	4	1		
Intendantura	Komand. sastav	3		1		2		
	Partizani	8	1	7				
Sanitet	Komand. sastav	2						2
	Partizani							
VII. Brigada „Vasilj Gaćeša“	Komand. sastav	53	1	26	2	9	3	10
	Partizani	809	6	632	68	5	2	2
VIII. Brigada	Komand. sastav	200	8	149	25	5	2	11
	Partizani	741	18	673	44	6		
Četa pratećeg oružja	Komand. sastav	11		9	1		1	
	Partizani	60	2	58				
Ukupno:		1920	36	1580	144	28	9	27

SMRT FAŠIZMU —

Polit. komesar:

D. Kladarin

¹ Original (tabela pisana mašinom, latinicom, a brojke rukom) nalazi se u Arhivu V. I. I., reg. br. 6 1—3 I, kut. 418.

ŠTAB I KORPUSA
N.O.V. HRVATSKE
Br. 11/42
6/XII 42²

I POLITIČKA PRIPADNOST

Nacionalni sastav						Politička pripadnost						Primjedba
Srba	Hrvata	Slovenaca	Muslimana	Židova	Mađara	članova K.P.	Kandidata K.P.	Vanpartijski komunisti	S.K.O.J.	Članovi partija	bezp partijni	
4						4						
29						1	1		4		23	
3						2					1	
5	3										8	
1				1		2						
40	11					50	3					VII. Brigada nije za rezervnu četu od 96 drugova stavila socijalni i nacionalni sastav
691	22	1			1	59	53		262		435	
196	2		2			80		58		20	42	
729	9		3			9		193		140	399	
11						2		6		3		
59	1							1		59		
1768	48	1	5	1	1	209	57	258	266	222	908	

SLOBODA NARODU!

Komandant:
P. Jakšić

² Registracija štaba korpusa, napisana mastilom.

UPUTSTVO ŠTABU 2. OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE OD 7. DECEMBRA 1942. ŠTABU MOSLAVAČKOG NOP ODREDA ZA IZVOĐENJE AKCIJA I PISANJE OPERATIVNIH I INFORMATIVNIH IZVJEŠTAJA¹

Op. 126/42
7-XII-1942.

ŠTABU MOSLAVAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Primljeni su izvještaji br. 9 od 23. XI 1942 god.

Osvrćući se na vaš dosadašnji rad i borbe na sektoru Moslavine, vidi se da ste u proteklom periodu imali dosta lijepih uspjeha: akcije na Gojilo,² na Drubišno Polje³ i. na koncu, na Čazmu⁴ najbolji su dokazi da se partizanska djelatnost i u vašem kraju povećava. Prve dvije akcije uz sudjelovanje vaših snaga, a u posljednjoj su vaše jedinice učestvovala same. Zauzimanje sreskog mjesta Čazme pokazuje da je neprijatelj na tom sektoru vrlo slab, a s druge strane da je vaš odred sposoban da sa vlastitim snagama izvodi veće akcije.

Važnost partizanske djelatnosti u krajevima gdje operišu vaše snage je vrlo velika. I razumljivo je da je na tom sektoru voditi partizanske akcije teže, nego u planinskim zabačenijim krajevima.

Ali pored teškoća u radu i uspjeha koje ste postigli, vaš odred, u posljednje vrijeme, ne pokazuje dovoljno aktivnosti, te se zato slabo razvija i jača. Glavni razlog za nerazvijanje vašeg odreda leži u pogrešnom postavljanju zadatka vašim jedinicama. Čete su vam raspoređene po selima i u slučaju napada neprijatelja zauzimaju položaje i stupaju u borbu. Nema kod vaših jedinica onog ofenzivnog duha, koji mora imati svaka partizanska jedinica, nema pokretljivosti, elastičnosti, stalnog neprekidnog pronalaženja akcija, borbe i nema težnje da se neprijatelju nanese što više gubitaka. Nije pravilno zadovoljavati se likvidacijom pojedinih neprijateljskih agenata, a ne pronalaziti način kako da se cjelokupna udarna snaga ne

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 35 I, k. 1471.

² Vidi tom V, knj. 7, dok. br. 15, 19, 58 i 83.

³ Napad su izvršili 28. septembra 1942. dijelovi 7. brigade Hrvatske, 3. bataljon 1. slavonskog NOP odreda i Moslavački bataljon. Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 143.

⁴ Vidi tom V, knj. 8, dok. br. 53 i 132.

upotrebi u borbi, da se tako neprijatelju nanese najveći gubici, zarobljava oružje, provode borci kroz vatru borbe, kale u borbama, a i povećavaju i učvršćuju naše jedinice.

Što znači treba da učinite?

Treba da budete ofanzivniji, da pronalazite akcije, da ste stalno u akcijama i u borbi. To znači treba da težite da vaš odred postavite na pokretnu bazu, treba da sve snage odreda upotrebite u borbi. Što ste pokretljiviji, što ugrožavate neprijatelja na više mjesta, time ćete mu lakše moći nanositi udarce i naoružavati se.

Ranije vaše borbe i uspjesi pokazuju da su ta pitanja va- ma jasna i da ćete lako iz momentalne ukočenosti i nedovoljne aktivnosti izvući vaše jedinice i dati im mogućnost ofenzivnog djelovanja i daljeg razvoja.

Sa Slavonijom morate biti tješnje povezani. Vaš rad možete koordinirati sa djelatnošću njihovih snaga. Od njih ćete primati i sugestije u pogledu akcija. To ne znači da treba da se prebacite na njihov sektor. Vi treba zasad da ostanete na sektoru između Zagreba, Kutine, Garešnice, Bjelovara, Križevaca i da na tom sektoru budete što življi i aktivniji. Ne smijete sve vaše snage vezati za uski sektor oko Garešnice, nego se na cijelom teritoriju vašeg operativnog sektora mora osjećati vaša djelatnost.

Akcije na prugu Zagreb—Novska morate imati stalno u planu. Ta pruga ne smije nesmetano raditi. Ukoliko nemate eksplozivnog materijala, obratite se na III. Zonu.

Sa Kalničkim Odredom treba da se, po mogućstvu, povežete. Radi uputa za povezivanje obratite se Štabu III. Zone

Izvještaje o vašem radu, operacijama, neprijateljskim snagama, dostavljajte nam češće. Ali ti izvještaji ne smiju biti kao ovi što ste ih sada poslali. Izvještaji moraju biti što pregledniji i što jasniji. Na taj način imati ćemo bolji uvid u situaciju kod vas i bit ćemo u mogućnosti da vaš rad kontroliramo i da vam pomognemo.

Što, uglavnom, svaki izvještaj treba da obuhvata?

Operativni izvještaj treba da sadrži:

1.) Opću vojničku situaciju na vašem sektoru. U općim crtama rad vaše jedinice, pokreti i manevri neprijatelja, rad, disciplina i moral vaših jedinica, stanje unutar Odreda, rad štabova, bataljona, veze itd.

2.) Izvedene akcije. Tu se držati naredbe broj 17, koju vam prilažemo. O svim većim akcijama poslati zapovijest za akciju, plan akcije, tok i kritički osvrt na akciju detaljnije.

3.) Stečena iskustva iz akcija i kritički osvrt na njih.

4.) Gdje se sad koja vaša jedinica nalazi i u kakvom stanju.

5.) Daljnje operativne namjere štaba Odreda sa obrazloženjem.

6.) Kakve akcije bi se mogle izvesti na vašem sektoru, a imale bi veliki vojno-politički značaj. Kakve snage bi bile potrebne i kakve jačine.

Izvještaj treba da se nadovezuje na raniji operativni izvještaj, tako da se tačno vidi što se radilo u proteklom periodu.

Informativnoj službi, izgleda, niste poklonili dovoljno pažnje.

Niste nam poslali informativni izvještaj posljednjom poštom. Ubuduće nam prilikom slanja izvještaja morate slati redovno i informativne izvještaje o neprijatelju, kao i obaviještajne izvještaje, tj. izvještaje o neprijatelju i njegovim agentima u našim vlastitim redovima i na teritoriju koji kontrolišu naše snage.

Informativni izvještaj treba da sadrži, osim podataka o brojčanoj snazi i naoružanju neprijatelja, podatke o smještaju neprijateljskih jedinica, njihovom moralu, o njihovim starješinama i što je naročito važno, o daljnjim namjerama neprijateljske komande. Posebice je važno kojoj jedinici pripada koja posada.

Prvim izvještajem kojega nam pošaljete, dostaviti ćete karakteristike vaših komandanata bataljona i komesara bataljona, kao i članova vašeg štaba, u kojima obuhvatiti: ime i prezime, položaj, ranije zanimanje, starost, nacionalnost, od kada je u partizanima, od kada je na položaju na kome se sada nalazi, politička pripadnost (član te i te organizacije i od kada) sposobnost za dužnost koju vrši, izgledi na razvitak vojnički i politički, karakter, mane i nedostaci, te ostale primjedbe. Paziti da te karakteristike ne budu iznašane šablonski, bez poznavanja ljudi.

Na kraju ćemo vas obavijestiti o promjenama i velikim uspjesima u ovim krajevima Hrvatske i Bosne, o čemu ste već vjerovatno čuli preko stanice „Slobodne Jugoslavije“. Početkom novembra počele su velike operacije naših krajiških snaga na Bihać i okolinu.⁵ Poslije žestokih borbi našim snagama uspjelo je da oslobode Bihać, Ličko Petrovo Selo i sela oko Bihaća. Daljnjim borbama naše brigade postizale su nove uspjehe, tako da su zauzeta mjesta Cazin, Kladuša, Vrnograč, Bužim, Vaganac, Drežnik-Grad i Rakovica. Nakon izvjesnog vremena zatim i mjesta Cetingrad, Lađevac, Furjan i Slunj.⁶ Bosanske snage oslobodile su Bosansku Krupu⁷ i doprle sve do Novoga. Kod Novoga⁸ su vođene žestoke borbe, u kojima su krajiške snage zarobile stotine neprijateljskih vojnika.

^{5, 6} Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 2 i 16 i tom IV, knj. 7, dok. br. 170.

^{7, 8} Vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 23 i 91.

Naša borba je u velikom razmahu. Formirane su veće vojničke jedinice — divizije i korpusi. Borbe se nastavljaju.

Talijani slabe svoje posade: neke, izgleda, potpuno napuštaju, a u nekim ostavljaju manje snage nego što su ih do sada imali.

Ovi momenti idu u prilog pojačavanju aktivnosti naše vojske i uspjelom razvoju daljih operacija.

Nemojte zato da i vaš Odred zaostane iza naših snaga. U općoj ofanzivi naše vojske i partizanskih odreda doprinesite i vi svojom aktivnošću svoj dio.

Organizirajte preko svih vaših jedinica da nabavite što veću količinu radio-telegrafskog materijala i materijala za radio-stanicu. Kada nabavite sve ove stvari pošaljite ih k nama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:

Komandant:

BR. 187

UPUTSTVO ŠTABA 3. OPERATIVNE ZONE OD 15. DECEMBRA 1942. ŠTABU 1. SLAVONSKOG NOP ODREDA O ORGANIZACIJI VEZE SA GLAVNIM ŠTABOM NOV I PO HRVATSKE I O FORMIRANJU DIVERZANTSKIH GRUPA U ODREDU¹

ŠTAB

III. OPERATIVNE ZONE
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Broj 818/42

Dana 15. XII. 1942. 14,10 sati.

Š T A B U

I. NARODNO-OSLOBODILAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Na položaju

1. Prilikom svog obilaska štaba vašeg odreda drug politički komesar zone postavio vam je mnogobrojne zadatke koje ste, neke od njih, morali već ispuniti. Podnesite nam izvještaj šta ste sve učinili od savjetovanja pa do danas.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 46—4, k. 1481.

2.) Jedno od najvažnijih pitanja, a kojem se najmanje posvetila pažnja do sada, jeste pitanje yeze naše zone sa susjednim zonama i sa Glavnim štabom. Ako brzo ne riješimo taj problem, mi nećemo moći pravovremeno dobijati političku pomoć od naših viših foruma, niti ćemo pravilno da se orijentiramo, a vi znate da rđava politička orijentacija neizbježno doводи do katastrofe. Na ovo vas potsjećamo radi toga da biste shvatili veliku odgovornost koja se postavlja pred vaš štab. Drug Ćiro Dropulić, koji je oficir za vezu štaba zone, bio je kod vas i dao vam uputstva, kako da se uspostavi siguran kanal za vezu, koji će ići preko Trokuta² i Save za Glavni štab. U vezi sa dolaskom bande u Trokut, samo se po sebi razumije da će i kanal morati da napravi mali zaokret da bi zaobišao neprijateljska uporišta. Prema dobivenim instrukcijama vi ćete sami odrediti put kojim će ići naša veza na tome sektoru. Ovaj zadatak da ostvari vaš II. bataljon. On mora svu svoju pažnju koncentrisati na to. Vaš I. bataljon dobiće u toku sutrašnjeg dana zadatak da uspostavi siguran kanal za vezu sa Moslavinom. Drug oficir za vezu i njima će dati konkretna uputstva na koji način trebaće to da se ostvari, a dao im je i imena drugova preko kojih će se raditi.³ Vi pišite štabu I. bataljona da taj dobiveni zadatak ostvari u najkraćem roku.

3.) Najoštrije osuđujemo postupak vašeg II. bataljona što je dozvolio da neprijateljska banda bez i jednog metka, bez i jedne žrtve zaposjedne izvjesne dijelove naše slobodne teritorije.⁴ Narod, kako srpski tako i hrvatski, koji živi u Trokutu ostavljen je samom sebi bez ikakvih uputstava, niko ga nije pozvao da izbjegne niti mu je rečeno šta treba da radi. Ostavljen je na milost i nemilost okupatorskim bandama i njegovim plaćenicima — ustašama i četnicima. Nije teško zaključiti da će taj narod tražiti sam sebi izlaza iz teške situacije a taj izlaz koji će on izabrati biće štetan po razvitak naše narodno-oslobodilačke borbe. Neće biti nikakvo čudo ako se pojave još i četničke bande u tim krajevima.

II. Bataljon trebao je prema svojim mogućnostima sačekivati neprijatelja i voditi borbu makar samo na nekoliko mjesta. S druge strane trebao je da preduzme evakuaciju stanovništva sa toga terena i time ih dovoditi do otvorenih sukoba sa neprijateljem.

Ova novonastala situacija daće i vanredni zadatak II. bataljonu, čije pravilno rješavanje može u mnogome popraviti

² Teritorija unutar komunikacija Pakrac — Banova Jaruga — Novska — Okučani — Pakrac.

³, ⁵ Vidi tom V, knj. 10, dok. br. 46.

⁴ Vidi tom V, knj. 10, dok. br. 67.

situaciju. Ne smije se dozvoliti neprijatelju da mirno harači i pljačka po tima selima. Treba ga napadati kako u selima tako i njegove patrole koje se kreću po tome terenu. Treba ga stalno uznemiravati, tako da, ako nema u projektu neke ozbiljnije namjere, napusti taj teren. Mi ne možemo izostaviti naš operativni plan da bi došli sa brigadom da intervenišemo tamo. Eventualna intervencija Brigade došla bi kasnije, kada i taj teren dođe na red, a dotle vi se morate boriti vlastitim snagama.

4.) Da bi ubrzali našu borbu i u krajevima koji su neoslobođeni, štab III. operativne zone donio je odluku da formira znatan broj diverzantskih i partizanskih grupa.⁵ Ove grupe kretale bi se po neoslobođenom teritoriju, ubijale bandite, vršile manje akcije i time zaoštravale odnos između fašističkih nasilnika i naroda što bi imalo za rezultat dizanje istog u borbu. Vaš odred odmah će formirati 2 diverzantske grupe od po 10 drugova, koji će biti 9 naoružanih puškom i 1 šmajserom. Odaberite najbolje i najpouzdanije borce i daćete im konkretne zadatke na terenu prema Moslavini, Kalniku i Požeškoj kotlini. Svaka grupa mora imati komandira i političkog delegata. Pored svojih vojničkih zadataka ove diverzantske i partizanske grupe omogućit će kretanje i rad naših političkih radnika po terenima koji još nisu oslobođeni. Iz samih zadataka koji se postavljaju pred ove grupe, vidite da u njih treba uvrstiti najsvjesnije drugove. Diverzantske i partizanske grupe koje vi formirate potpadaće pod komandu vašeg štaba. Štab I. Slavonske Narodno-oslobodilačke P. U. Brigade dobio je također zadatak da formira ovakve grupe, koje će biti pod njegovom komandom.

5.) Na sastanku štaba prodiskutujte zadaće koje smo pred vas postavili i potom pristupite njihovom rješavanju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:

Komandant:

**IZVJEŠTAJ EKONOMSKOG ODSJEKA GLAVNOG ŠTABA
NOV I PO HRVATSKE OD 22. DECEMBRA 1942. POLITIČ-
KOM KOMESARU GLAVNOG ŠTABA O KOLIČINI OTPRE-
MLJENE HRANE 5. OPERATIVNOJ ZONI I ZADACIMA
ODSJEKA¹**

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE
Ekonomski Odsjek.
E. br. 104/42
Dne 22. XII. 42

22. XII. 1942

DRUGU KOMESARU GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE.

Od dolaska druga More Magašića, kad nam je rečeno da svakih 5 dana podnosimo izvještaj o radu E. O., bili su na dnevnom redu našeg Odsjeka slijedeći problemi:

1.) Imali smo zadatak izraditi nacrt za organizaciju E. O. i opskrbe naše vojske, što je i dovršeno;

2.) Izradili smo prijedlog platforme privrednog oživljenja naše oslobođene teritorije. S tim prijedlogom je drug Zlatarić, zajedno sa drugom Andrijom,² bio kod I. O. A. V. J.³ Tom prilikom pokrenuta su i ostala pitanja. kao vraćanje stoke i žita iz cazinskog kotora, koje je stvari jedan dio civila iz tog kotara oduzeo stanovnicima Kordunskog Ljeskovca.

3.) Nastavili smo sa otpremom hrane za V. Zonu, tako da je sada preko Slunja otpremljeno

43.138 kg kukuruza (od toga klip 18.628 kg)
2.310 kg pšenice
8.003 kg graha
7.948 kg krumpira
9.000 kg soli
782 kg kupusa
591 kg masti

Ukupno: 71.772 kg hrane

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 37/25, k. 103 V.

² Hebrang

³ Izvršni odbor AVNOJ-a.

4.) Izvršili smo podjelu sjemena pšenice za stanovnike opć. Kord. Ljeskovca, jer se još moglo toplo vrijeme iskoristiti za sjetvu.

5.) Ispitali prilike za sajam, da se vidi da li se stoka ne prodaje odavle previše za Plaški. Cijene svinja na sajmu su skočile od cca 90 na 100, dok je govedo ostalo 22—24 kn. Sajam je bio bolji nego predašnji.

6.) Drug Moro Magašić otputovao je u Baniju da ispita koliko će po prilici hrane kampanja dati. U međuvremenu naredili smo Komandi područja Kordun i Lika, da spremne magazine, kako bi se veći dio banijske robe mogao tamo uskladištiti. Drug Puškarić, koji je upravo stigao, imade na Kordunu magazine za 17—18 vagona robe. Drug Puškarić ostaje ovdje još danas radi izvještaja i dogovora o radu.

7.) Pitanje izbjeglica iz Kord. Ljeskovca, kojih oko Rakovice imade preko 3000, zauzelo je veće razmjere, pa je upućen drug Čikera sa delegatom N.O.O.K. Ljeskovac sa našom punomoći I.O.A.V.J., s tim da se stvar vraćanja hrane i stoke iz kotora Cazin požuri i definitivno riješi.

Osim gornjeg E.O. u stalnom je kontaktu sa komandom mjesta Slunj i pomaže je u njenom radu na opskrbi Slunja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za ekonomski odsjek:
Branko Zlatarić

**IZVJEŠTAJ 13. PROLETERSKE BRIGADE „RADE KONČAR“
OD 22. DECEMBRA 1942. ŠTABU 1. KORPUSA NOV HRVAT-
SKE O ORGANIZACIJI BRIGADE¹**

STAB XIII. U.N.O.
PROLETERSKE BRIGADE
„RADE KONČAR“

Dana 22. XII. 1942.

Broj 11 1942

ŠTABU I KORPUSA NAR. OSL. VOJSKE HRVATSKE

Primili smo vaš dopis od 14. XII. 1942. Veseli nas da naša Brigada nosi ime najvećeg heroja u Hrvatskoj druga Rade Končara i obećavamo vam da ćemo povjerenje koje imate u nas i našu Brigadu opravdati.² Stanje u našoj Brigadi od formiranja pa do danas u mnogome se popravilo, ali još uvijek ne zadovoljava. Poduzeli smo sve potrebne vojničke i političke mjere da nedostatke što prije likvidiramo. Iz naredbe broj 9 vidi se što smo poduzeli u smislu vojničkog podizanja naših partizana i komandnog kadra. Na osnovu te naredbe štabovi bataljona izradili su dnevne rasporede rada u kojima su obuhvatili sve tačke date u naredbi. Pored teorijskog izlaganja veći dio vrši se praktički i pritom se ističu dobri i loši momenti iz akcija. Obuka se vrši od desetine pa nadalje. Naročitu pažnju obraćamo minerskom vodu koji je gotovo u svim dosadašnjim akcijama izvršavao najteže zadatke. Isti sada popunjavamo sa dobrovoljcima. Nedostaje nam eksploziva, pa ako imate pošaljite nam, jer ga nema ni slovenska Brigada „Ivana Cankara“. Što smo poduzeli u smislu političkog sređivanja stanja u Brigadi vidite iz izvještaja komesara.

Vaša obavijest da nam šaljete top i bacač mnogo nas je obradovala. Istina za top ima malo granata, a za bacač nemamo mina. nije sigurno da ćemo dobiti od Cankareve Brigade, jer je ista sinoć po naređenju Glavnog povjerenstva Slovenskih čet prešla preko Krke i tako ovaj sektor napustila. Smatramo da zadržavanje 4 Brigade od 15 dana nije dovoljno za likvida-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 11'1-3 I, k. 418.

² Naredbom Glavnog Štaba NOV i PO Hrvatske od 11. decembra 1942. Brigada je dobila naziv proleterska i ime „Rade Končar“. Vidi tom V, knj. 10, dok. br. 27.

ciju uporišta na cesti Samobor — Krašić, a pogotovo za uništenje Centrale na Ozlju.³

U koliko uspijemo likvidirati glavna uporišta na toj cesti, a nadamo se da hoćemo, naše snage su male da bi mogli održati, po likvidaciji uporišta, tu cestu. Ako se pred nas postavlja držanje te ceste i daljnje vršenje akcija u pravcu pruge Zagreb — Karlovac — Novo Selo i Samobor — Zagreb onda smatramo da su potrebne veće snage.

Popunjavanje naše Brigade sporo se vrši. Odziv za mobilizaciju naroda u Žumberku još uvijek je slab. Drugovi iz Okružnoga komiteta preko odbora u Radatovićima uspjeli su mobilizirati 62 omladinca koji se sada nalaze na vojno-političkom kursu koga je organizovao naš štab. S njima ćemo popuniti Brigadu, ali popunjavanje Brigade novim u borbi još neiskusnim i neprovjerenim borcima slabi borbeni kvalitet. Oni Zagrebčani koji su čekali u Kupčini, a bili su određeni za našu Brigadu uzeti su u neku od brigada koja je operisala u Lasinji i Kovačevcu.⁴ Molimo vas da skrenete pažnju brigadama da ovakove nepravilnosti u buduću ne vrše. Da li dolazi u obzir popunjavanje naše Brigade sa starim borcima?

Ona trojica domobrana o kojima ste nam pisali nisu stigli u Brigadu.

Dostavljamo vam zadnji operativni izvještaj komesarski, najnoviji izvještaj o brojnom stanju i naoružanju te socijalni i nacionalni sastav⁵ i popis poginulih i ranjenih od početka pa do danas. Izvještaj o stanju odjeće i obuće nismo mogli poslati, jer nisu prikupljeni podaci. Inače odjevno stanje se popravilo akcijama na Suhor i Krašić.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
sl. otsutan

Komandant:
Bulat Rade

³ O akcijama brigada vidi tom V, knj. 10, dok. br. 99 i knj. 11, dok. br. 52.

⁴ Vjerovatno se odnosi na 4. brigadu 8. divizije NOVJ. Vidi tom V, knj. 10, dok. br. 57.

⁵ Pregled brojnog stanja, nacionalnog i socijalnog sastava Brigade vidi u Arhivu V. I. I., reg. br. 14/1, 16/1, k. 719.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. DIVIZIJE OD 22. DECEMBRA 1942.
ŠTABU 1. KORPUSA NOV HRVATSKE O AKCIJAMA POD-
REĐENIH JEDINICA NA KOMUNIKACIJI LOVINAC — GRA-
ČAC — MALOVAN¹**

ŠTAB VI. DIVIZIJE N.O.V.

HRVATSKE

O Broj službeno

22. XII. 1942

ŠTABU I. KORPUSA

Na dan 20. o.mj. Divizija je imala slijedeći zadatak:

I. Brigada da posjedne željezničku prugu u širokoj zasjedi prema stanici Malovan — Gola Mila (kota 985), 908, južne padine Jelovog Vrh (kotu 999), 904 do pruge, sa isturenim obezbjeđenjima prema koti 1.162 i Mila Voda (1.187) zapadne padine Cerovca preko kote 846 sa obezbjeđenjem na koti 1.187 prema selu Turovcu. Zasjede postaviti tako da se neprijatelj može tući sa najjačom pješadijskom vatrom.

Ova brigada posjela je položaj tako da u slučaju neprijateljskog nadiranja prema Cerovcu može uništiti što veći broj neprijateljskih vojnika.

II. Brigada imala je za zadatak da sa dva bataljona zaposjedne kote 748, 674, selo Podkokirna, kotu 693, zaključno sa kotom 607. Glavne snage ovih bataljona držati na južnim padinama Kuka sa zadatkom da sa jakim vatrom drži put Gračac — Malovan. Ova dva bataljona staviće se pod komandu jednog člana Štaba.

Sa ostala dva bataljona i II. bataljonom III. Ličkog Odreda izvršiti akciju sjeverozapadno od Gračaca, razrušiti prugu i likvidirati manja ustaška uporišta. Ova tri bataljona bila bi pod komandom Štaba Brigade, koji bi rukovodio akcijama i stvorio plan za istu.

IX. Brigada sa jednim dijelom snaga likvidirati četničke bande u Dubokom Dolu, a sa ostalim snagama četnike u Vučipolju, Vučijem Vrh, željezničku stanicu Cerovac, pumpu i stražarnice. Sa jednim bataljonom postaviti zasjedu prema Gračacu. U slučaju neprijateljskog nailaska iz Gračaca, ovaj bi bataljon imao zadatak da u zajednici sa bataljonima II. Brigade neprijatelja uništi.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 26/1—2, k. 418.

Baterija topova nalazila bi se kod kote 790 i tukla bi ciljeve po naređenju Štaba Divizije.

Četa za vezu ima za zadatak da uspostavi vezu između štabova brigada i Štaba Divizije i relejnu i signalnu vezu između štabova brigada i štabova bataljona.

Zadatak Divizije je bio da navuče neprijateljske snage od Otrića i Gračaca i da ih uništi. Akcija IX. Brigade bila je samo izazivačka da bi se neprijatelj mogao navući na željene položaje.

I. Brigada zadatak nije izvršila u potpunosti iz razloga što neprijatelj nije došao, niti je pokušao intervenirati prilikom napada. Jedinice I. Brigade izišle su naprijed i napadale neprijatelja na stanici Malovanu i Otriću. U ovim borbama neprijatelj je imao 15 mrtvih Talijana i 5 četnika. Zarobljeno je 3 puške i 150 metaka.

Na našoj strani bila su 3 ranjena, 1 teže i 2 lakše koji su ostali u stroju. U ovim akcijama utrošeno je 386 metaka.

Zadatak II. Brigade sa dva bataljona koji su bili na zasjedi sjeveroistočno od Gračaca nije uspio iz razloga što neprijatelj uopće nije pokušavao pokret. Bataljoni koji su se nalazili sjeverozapadno od Gračaca nisu u potpunosti uspjeli u svom zadatku zato što pojedini bataljoni nisu na vrijeme izišli na položaj. Brigada je likvidirala ustaško uporište Guduru² i tom prilikom je zarobljeno: 27 pušaka, 4.000 pušanih metaka, i 1 bicikl, telefon, 18 čebadi, 4 bluže, 3 čakšire, 4 para cipela, 5 pari veša i 2 para uvijača. Uništeno je 5 neprijateljskih vojnika, 12 zarobljeno i veći broj ranjenih. Na našoj strani 2 ranjena, 1 lakše, 1 teže.

Utrošeno je 850 metaka. Sa ovim bataljonima rukovodio je Štab Brigade.

IX. Brigada sa jednim bataljonom uspjela je likvidirati Duboki Dol. Ostala dva bataljona koji su učestvovali u akciji nisu uspjeli u svom zadatku zbog jakih zasjeda koje su se nalazile na pruži. Bataljon koji je vršio napad na Vučipolje i Vučiji Vrh bio je iznenađen četničkim napadom s leđa na jednu njihovu čet, koja je bila ukrštena neprijateljskom vatrom iz neprijateljskog oruđa. Jedan bataljon ove brigade koji je imao zadatak da sa dvije čete prodre na južni dio pruže zapadno od stanice Cerovca nije izvršio zadatak zato, što vođići koji su služili kao putovođe pobjegli su. Od ovih jedan je prebjegao četnicima u Cerovac.

Zarobljeno je 12 četnika, 11 pušaka, 1.000 metaka, 4 pištolja, 4 bombe i ostalog materijala. Utrošeno je 2.500 metaka.

² Odnosi se na selo Mala i Velika Gudura.

Tačan broj neprijateljskih vojnika u mrtvim i ranjenim nije poznat, ali se pretpostavlja da ih može biti oko 40 mrtvih i veći broj ranjenih. Gubitci na našoj strani su 3 mrtva, 5 teže ranjenih i 11 lakše. Od oružja je izgubljeno 1 puškomitraljez i 1 puška.

U borbi su se naročito istakli drugovi Petar Radaković i Mane Vukmanović, obojica iz 3. čete IV. bataljona. Isti su pod najjačom neprijateljskom vatrom boreći se s neprijateljem prsa o prsa izvukli nekoliko ranjenih drugova i poginulog druga Savu Matica, vodnog delegata. Drug Sava Matić teško ranjen vikao je: Napred drugovi, ne dajte se da vas nadvladaju! Poslije ovih riječi je umro.

Četa za vezu djelomično je uspjela da uspostavi vezu između štabova bataljona i štabova brigada. Veza sa Štabom Brigade i Štabom Divizije bila je dobra.

Baterija topova nije došla do izražaja.

Izvršenje akcije i održavanje veze bilo je otežano iz razloga toga što je cio dan bila gusta magla, hladno i kišovito vrijeme, te se ni neprijatelj nije mogao uočavati ni zadatak izvršiti u potpunosti.

Svi nedostaci koji su primijećeni kod pojedinih jedinica pretresani su između Štaba Brigade i Štaba Divizije i poduzete su sve mjere da se isti što prije otklone.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom,
R. Žigić

Komandant.
Srećko M. Manola

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD
23. DECEMBRA 1942. VRHOVNOM STABU NOV I PO JUGO-
SLAVIJE O STANJU ISHRANE U GORSKOM KOTARU, LICU,
KORDUNU I BANIJI¹**

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE
Ekonomski Odsjek.
E. Br. 113/42
Dne 23. XII. 42

**VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKE
VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE**

Ekonomski odsjek

Na Vaš dopis broj 107 izvješćujete se da još nemamo potpune podatke o stanju hrane za čitavo naše područje, ali dosad smo ispitali već jedan veliki dio i raspolazemo sa slijedećim podacima:

1.) Primorsko-goransko područje nema uopće hrane. Tamo je okupator sve uništio i popalio i kao najhitnije šalje im se 10 vagona hrane, od čega je odpremljeno oko 7 vagona.

2.) Ličko područje imade u magazinima:

pšenice	36.292 kg
ječma	76.583 kg
kukuruz	300.048 kg
mj. žito	10.000 kg
masti	4.019 kg
proso	10.000 kg
pasulj	34.365 kg
Ukupno:	471.307 kg

Od toga će se bolnicama podijeliti 30.150 kg brašna, 12.060 kg krumpira, 4702 kg pasulja, 6030 kg pšeničnog brašna za njihovu 3-mjesečnu potrebu.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu IRPSRH, a mikrofilm u Arhivu V. I. I. , H-11/195-196.

3.) Kordunsko područje imade:

pšenice	21.915 kg
kukuruza	19.980 kg
prosa	14.050 kg
zobi	14.280 kg
krumpira	42.570 kg
graha	55.400 kg

Ukupno:	168.195 kg

U vezi sa izborom narodno-oslobodilačkih odbora, vrši se i u Kordunu kampanja nakupa hrane, ali neće dati više od par vagona hrane, jer je ovdje narod iscrpljen i žetva je podbacila za 50 %. Sa jednim dijelom te sakupljene robe morat ćemo podmiriti potrebe naroda u krajevima gdje vlada nestašica.

4.) Banijsko područje imade za sada u vojnim magazinima slijedeće količine glavne hrane:

kukuruz	14.700 kg
pšenica	6.100 kg
graha	5.200 kg
krumpira	7.100 kg
masti	720 kg

Ukupno:	33.820 kg

Banija je od svih naših hrvatskih oslobođenih krajeva najbogatiji kraj. Tu će se skupiti i skuplja se još hrana, ali pošto je Baniji stavljeno u dužnost da opskrbljuje Primorje, to se odatle neće podmiriti manjak koji se pojavljuje kod Like i Korduna.

Sve u svemu naše područje za sada imade 673.322 kg odnosno oko 67 vagona najglavnijih živežnih namirnica. Uzmemo li u obzir, da mi imademo brinuti se za prehranu oko 15.600 vojnika koji troše oko 234.000 kg žita mjesečno, znači, da bi ta hrana dostajala za jedva 3 mjeseca. Međutim, od tih 67 vagona stvarno imade žita svega 50 vagona, dakle bit će hrane svega za dva mjeseca. Računamo li samo do mladog krumpira i ječma, ipak moramo biti opskrbljeni do kraja juna mjeseca, tj. još 6 mjeseci. Nema sumnje, da ćemo nešto još sakupiti hrane, ali toliko koliko nam treba do nove žetve nikako, jer bi to značilo, prema sadanjem stanju vojske oko 94 vagona, što je na ovom području nemoguće.

Što je najgore, mi u gornjoj kalkulaciji nismo stavili u račun bolnice. Još nemamo podataka o svim bolnicama, ali samo ličke bolnice trebaju do kraja kampanje pšeničnog i ječmenog

brašna 4 vagona, dok mi imademo za sad na čitavom području 64.317 kg pšenice i 10.000 kg ječma, a nismo još napravili kalkulaciju za kordunaške, banijske i primorsko-goranske bolnice!

Ali već sada se iz svega gornjeg može zaključiti da mi nećemo na našem području imati dovoljno žita za naše bolnice, niti hrane za našu vojsku. Stoga razloga obraćamo se na drugarski naslov sa molbom da nam doznači kredit barem za nekoliko vagona pšenice za naše bolnice i jednomjesečnu potrebu naše vojske. Tu hranu nabavili bi u okolici Bihaća na slobodnom tržištu, sporazumevši se sa I. O. N. V. J.² Izraženo u sumi to bi iznosilo oko 3.000.000 kn.

Osim gornjeg molimo Vrhovni Štab, da nam stavi na raspoloženje određenu količinu karbita, jer naše terenske vojne jedinice, partijske i druge antifašističke organizacije nemaju nikakvog osvjetljenja. Ukoliko karbita nema. tad jednog stručnog radnika, koji je u Jajcu radio na tom poslu, da proizvodnju ovdje organizira, ako je moguće.

Ujedno, stavite nam na raspoloženje ili nam saopćite preko koga se može u Hercegovini nabaviti duhan. Eventualno kad nabavljate za sebe, predvidite i za naše potrebe 1.000 kg, pa ćemo mi ovdje urediti da se taj novac sakupi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Štaba:
Ilija Andžić v.r.

(M.P.)

Za Ekonomski Odsjek:
Branko Zlatarić v.r.

CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

Na znanje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba:

Za Ekonomski odsjek:
Branko Zlatarić

² Izvršni odbor AVNOJ-a.

BR. 192

**NAREĐENJE ŠTABA 1. KORPUSA NOV HRVATSKE OD 26.
DECEMBRA 1942. ŠTABU 7. DIVIZIJE O UPUĆIVANJU 16.
NO BRIGADE NA SEKTOR KRSTINJA — PRISJEKA —
KLOKOČ¹**

O. 10—42
26 decembra 1942

ŠTABU VII. DIVIZIJE

Smesta uputite novoformiranu Brigadu² na sektor Krstinja — Prisjeka — Klokoč.

Zadatak te Brigade biće da stupi u kontakt sa neprijateljem u slučaju prodora iz Karlovca ili iz Topuskog.

Snage Kordunaškog Odreda nalaziti će se prema Karlovcu na desnoj obali reke Kupe, tj. na liniji Lasinja — Skakavac — Karlovac.

Snage Banijskog odreda biće na sektoru Kamenski most.

Ova pomeranja naređena su zbog toga, što će dve Brigade³ VIII. Divizije vršiti akcije na Saborski, Ličku Jesenicu i prugu, i novoformirana Brigada ostaće na novom sektoru sve dok se ne vrate one dve Brigade VIII. Divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 35/1—1, k. 418.

² Odnosi se na 16. NO brigadu (banijsku) Hrvatske (vidi dok. br. 193.

³ Peta i 15. NO brigada (tom V, knj. 11, dok. br. 9, 12, 32 i 55).

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 26. DECEMBRA 1942.
ŠTABU 1. KORPUSA NOV HRVATSKE O FORMIRANJU 16.
BRIGADE I O AKCIJI 8. BRIGADE NA PUTNIČKI VLAK NA
PRUZI SISAK — SUNJA¹**

ŠTAB
VII DIVIZIJE N.O. VOJSKE
HRVATSKE
26. XII 1942.
s. Klasnić

29.12.42.

ŠTABU I. KORPUSA N.O. VOJSKE HRVATSKE

Slunj

1.) Danas smo formirali od 4 bataljona VII Brigade, 2 bataljona VIII Brigade i 2 bataljona XV Brigade treću brigadu naše divizije, po redu XVI. Za rukovodstvo Brigade predlažemo:²

Hohšteter Vojka za komandanta, Slijepčevića Uroša za polit. komesara, Milojevića Radu za zamjenika komandanta, Stanića Stevu za zamjenika polit. komesara. Ostale članove štaba izabraće štab Brigade iz svojih bataljona.

2.) U posljednjoj akciji na voz noću 20/21³ zarobili smo 100 domobrana u uniformi, ali bez oružja, 50 novomobilisanih, 3 Nijemca, 10 ustaša, 1 potpukovnik, 1 major, 1 vazduhoplovni satnik i mnogo civila. Zapaljeno je 42 vagona i 2 lokomotive. Izgorjela su dva vagona Nijemaca i ustaša, koji se nisu htjeli predati... Željezničare smo uputili u Komandu Područja, a medicinare i ostale studente i sve Dalmatince u Korpus. Popis zarobljenog plijena dostavićemo u redovnom izvještaju.⁴ Saobraćaj nije uspostavljen ni do danas na pruzi Sisak — Sunja.

3.) Potpukovnik Gredelj bio je ranjen za vrijeme akcije u nogu. Poslije ukazane ljekarske pomoći, mi smo ga zajedno sa majorom uputili u Komandu Područja, s tim da ga oni sprovedu dalje u Korpus. Pratili su ih dva partizana. Potpukovnik je usput jaukao od bolova i molio da mu sprovednici dozvole

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 15/1—3/I, k. 418.

² Vidi dok. br. 201.

³ Akciju su izvršile jedinice 8. brigade na pruzi Zagreb — Beograd između sela Brđana i Petrinaca (tom V, knj. 10, dok. br. 85).

⁴ O količini zaplijenjenog materijala vidi tom V, knj. 11, dok. br. 7.

da se odmori u s. Kozaperovici. Sprovodnici su mu izašli u susret i smjestili ga u kuću da se odmara. Stražar koji je bio na dužnosti poslije ponoći svukao je sve sa sebe i zaspao. Potpukovnik se digao, uzeo kapu partizanku, pripasao oružje i pobjegao. Usput je sreo informativnog oficira Komande Područja, opalio na njega dva metka i produžio u Glinu. Poslije saslušanja i utvrđivanja okolnosti pod kojima je pobjegao streljali smo sprovodnika Dušana Mitića, zbog nesavjesnog vršenja dužnosti. Po ovom pitanju preduzeta je i kampanja u našim jedinicama.

4.) Primili smo od vas obavještenje o namjerama njemačke komande⁵ i preduzeli smo potrebne mjere.

5.) Drug Uroš Slijepčević je mlad komesar i predlažemo da ga postavite za vršioca dužnosti polit. komesara Brigade. Dostada je bio komesar bataljona i pokazao se kao najbolji u diviziji.

6.) Za novoformiranu Brigadu potreban nam je doktor.

7.) Prema posljednjim podacima u Glini se nalazi ministar Puk. Pojavila su se 4 tenka i 2 oklopna automobila. Mišljenja smo da je to u vezi sa njegovim dolaskom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Đ. Kladarin

Komandant:
P.⁶ Jakšić

⁵ Odnosi se na snage njemačke 369. legionarske divizije, koja je u toku prve polovine decembra prebačena u Zagreb, a odatle postepeno na prostoriju: Sisak — Petrinja — Kostajnica — Hrvatska Dubica — Bosanska Krupa, odakle je vršila ispade u sela i pripreme za četvrtu ofanzivu (vidi dok. br. 203 i tom V, knj. 10, dok. br. 75).

⁶ Pavle

IZVJEŠTAJ MAKSE BAĆE OD 27. DECEMBRA 1942. ŠTABU 4. OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE O POLITIČ- KOM STANJU U SJEVERNOJ I SREDNJOJ DALMACIJI¹

Muč, 27 decembra 1942.

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

1) *Vojna situacija na sektoru Srednje Dalmacije*

a) Talijani su popustili u tempu izvlačenja iz Sinja. Dobliva se utisak da oni žele ustašama dati vremena da se bar donekle osiguraju i vojnički i politički učvrste. Iz Sinja ustaše pokazuju ofanzivne namjere u formi prepada. Prepad na Zelovo ozbiljno je ugrozio drugi bataljon² ove brigade, a time skoro i čitav ovaj oslobođeni teren. Sa strane Kaštela Talijani su pokazali izvjesnu inicijativu. Probili su se cestom na Kaštel Starom do sela Radošića, tu su uhvatili 11 ljudi koji nisu htjeli bježati, mučili ih, ubili i iskasapili. Još se uvijek nisu potpuno povratili nego po nekim znacima izgleda da na vrhu Kozjaka—Malačka [Biranj] prave utvrđenja. — Iz Kosovske doline ispade prave četnici. 24-XII ispali su do sela Otavice. Za sobom su harali. Narod tih sela, i srpski i hrvatski, bježao je pred njima.

b) Jedinice ove Brigade vrše manje akcije. Napali su na ustaški dio sela Dicmo, u Kardašici su uhvatili i ubili 3 ustaše, u Kosovskoj dolini poslije neuspjeha likvidacije Riđana, vode manje borbe sa četnicima.³ — U planu imaju likvidaciju Potravlja—Maljkova, napad na Talijane kod Radošića, pojačane napade na četnike u Kosovskoj dolini.

2) *Politička situacija*

Osnovni novi momenat je dolazak u Sinj i okolinu većeg broja ustaša. Relativno blagim postupkom hoće da pridobiju građanstvo koje ih se u početku bojalo, a hrvatska sela koja su dosada bila neprijateljski raspoložena prema nama još više dižu glavu i pripremaju otpor. Jasno da tako nije raspoložena većina naroda, ali je potrebno potjerati ustaše iz Sinja. —

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 21—1/2, k. 1494.

² Treći bataljon 3. dalmatinske NO brigade (vidi tom V, knj. 11. dok. br. 83).

³ Napad je izvršio 2. bataljon 3. dalmatinske NO brigade (vidi tom V, knj. 11 dok. br. 83).

S druge strane dižu glavu i HSS-ovci. Posvuda unaokolo oslobođenog teritorija osjeća se njihov uticaj, a saznali smo da i unutar našeg teritorija postoji dosta dobro razgranata njihova mreža, naročito u okolini Lečevice. Njihov stav je zasada pasivno držanje ili formalno prijateljsko držanje prema partizanima. Postoji verzija da potajno već obnavljaju Zaštitu.

Četnici u Kosovskoj dolini izgleda da nemaju nikakvog ozbiljnog uspjeha, jedino ulijevaju strah i to hrvatskim i srpskim selima.

Što se nas tiče može se reći da se osjeća napredak u povjerenju naroda u našu snagu i našu vlast.

3) Organizacija vojske

a) Sektor Knina

Tu su postavljeni temelji za novu partizansku jedinicu.⁴ Nije mi poznato koliko se boraca dosada sakupilo. Skupa sa tamošnjim part. rukovodstvom data im je puna pomoć. Mobilizaciono mjesto je Kijevo, hrana im je zasada osigurana, a part. rukovodstvo će se pobrinuti da se u prvim danima s njima vrši vojno-politička priprema. Za rukovodstvo kao komandir određen je drug Branko Sinobad, a komesar drug Slavko Jelić. Poslije savjetovanja sa drugovima vidili smo da bi postavljanje Popovića⁵ bilo vrlo riskantno. Među drugovima govorilo se da je na Dinarski punkt stigao Jošo Durbaba sa još nekim drugovima kao pojačanje ovoj novoj četi. Ako je istina, vrlo je dobro. Jošo bi onda mogao preuzeti rukovodstvo. Pomoć bi im svakako trebalo poslati. Za taj kraj i te zadatke mnogo bi mogao učiniti drug Čuruvija Tode, iz II dalm. Brigade — dok ne riješimo drukčije, komandu nad ovim Bataljonom predaću Štabu III Dalm. Brigade.

b) Sektor sjeverne Dalmacije

Budući da se Sjevero-dalmatinski Bataljon povukao pred neprijateljem na ovaj teren, nije bilo razloga da idem u Sjever. Dalmaciju. Pozvao sam jednog druga iz part. rukovodstva, došao je drug Stevo.⁶ i u zajednici s njim i sa Štabom III Brigade odlučili smo da pitanje organizacije vojske u Sjever. Dalmaciji riješimo na slijedeći način: ovdje na ovom terenu, od boraca dijelom iz Sjevero-dalm. Bataljona, koji nije baš najbolji, a drugim dijelom od boraca iz III Brigade formiraćemo 1 četvu i 2 voda. Jedan vod poslaćemo na prostor Šibenik—Drniš, drugi vod u Prominu, a četvu od 40 boraca u Sjevero-dalm. primorje.

⁴ Odnosi se na Kninski bataljon.

⁵ Dušan

⁶ Andrija Božanić

Komanda nad svim jedinicama treba da bude jedinstvena, a zadatak voda u Promini jeste probiti se čim prije i što jače do Bukovice. Njihov osnovni zadatak ostaje: tipično manje parti-zanske borbe, mobilizacija i politički rad. Naročitu pažnju daćemo Promini jer je ona najprirodniji i najkraći most i veza Sjever. i Srednje Dalmacije, a tamo je hrvatsko stanovništvo koje traži zaštitu od četničkih bandi iz Kosovske doline. — Za voj-nog rukovodioca odredićemo druga Šimu Ivasa, koji je kao ko-mesar bataljona u ovoj Brigadi pokazao vrlo lijep i zdrav na-predak. Jasno je da je to za prostor Sjever. Dalmacije malo, osim toga dešava se i nešto neprimodno, da mi iz nje sve samo izvla-čimo, a ništa joj ne dajemo. Svakako bi trebalo dobiti Mira Višića, dobro bi došao i Ljubo Truta, a možda bi se našao neko u bataljonima „Bude Borjan“ i „Branko Vladušić“.

c) Srednja Dalmacija

Od ostatka Primorskog Bataljona, novomobiliziranih u Ši-beniku i Sinju, III Brigada formiraće svoj IV Bataljon. Brojno stanje brigade time raste na 750 boraca.⁷ Osim toga u Mosoru postoji jedna četa od 50—60 boraca, a nad Trogirom 40 boraca. Uokolo oslobođenog teritorija u partizanskim stražama ima oko 100 naoružanih ljudi koji djelomično učestvuju i u akcijama. I ovdje je pitanje kadrova vrlo teško... U III Bataljon namjesto Opačića dolazi njegov zamjenik drug Dumičić. Najteže je sa II Bataljonom otkuda dižemo politkoma druga Šimu Ivasa, a koji je u stvari podržavao i komandanta i čitav Štab Bataljona. ... Pomanjkanje Politodjela u Brigadi vrlo se grubo osjeća, jer novomobilizirani su uglavnom nerazvijen elemenat, a često puta između 100 boraca nađu se tek 2 partijca. Uzevši sve to u obzir nisam naredio drugu Mati Ujeviću⁸ da ode u Južnu Dal-maciju jer bi Brigada bila grubo osakaćena. On se sa koman-dantom zaista dobro složio i zajednički rješavaju i izvršavaju skoro sav posao.

4) Pozadinska vojna vlast

U Komandi Područja drugovi Zekan i Purišić nemaju do-voljno jakosti... Njima je došao u pomoć drug Bagat.⁹ Ako je moguće njega bi trebalo tu i ostaviti... Komanda Mjesta Vrlika bez pomoći druga Jelovca skoro ne bi funkcionisala, zato će on tamo i ostati. Komanda Mjesta Lećevica jedva postoji. Formira-ćemo Komandu Mjesta u Gradcu. To dolazi na traženje drugova

⁷ Vidi dok. br. 180.

⁸ Politički komesar 3. dalmatinske NO brigade

⁹ Vlado

sa terena, a iz ovih potreba: oslobođena sela Petrovog polja trebaju neku vojnu komandu, sve ostale su predaleko; pred samim stanovništvom to će podizati autoritet vojske; može da posluži kao mobilizacioni centar za taj kraj; treba kao uporište političkim radnicima sa tog terena.

5) Mobilizacija

Mobilizacija ponešto uspijeva u Mosoru i nad Trogirom gdje borave naše manje jedinice. Na oslobođenom teritoriju mobilizacija ne pokazuje nikakvog ozbiljnijeg uspjeha. Veliki broj ljudi ukazuje da je sazrelo vrijeme kad bi mi mogli mobilisati ne više samo na bazi dobrovoljnosti. Dobro bi bilo ovo pitanje izbliže proučiti. Drugovi odavde postavljali su pitanje mobilizacije samo na zborovima, na apstraktan način. U okolini Vrlike drug Parmač, a i sam Štab Brigade, nespretno su postupili i nisu uspjeli sa mobilizacijom. — U Sjevernoj Dalmaciji mobilizacija još uvijek pomalo uspijeva. — I na jednu i na drugu stranu ukazali smo na potrebu što šire mobilizacije.

6) Suradnja Štaba Brigade i Sektorskog rukovodstva

Dosada je ta suradnja bila jako nedovoljna. Oni nisu održali nijednog zajedničkog sastanka što se odražavalo na čitavom radu. Održali smo prvi zajednički sastanak gdje se postavila baza po svim pitanjima vojske, pozadinske vlasti, N.O.O., mobilizacije i jedinstvenog plana agitacije.

7) Rad druga Vice Buljana i Pavla Krce

U Vrlici i okolini održali su nekoliko zborova, naročito u hrvatskim selima. Organizovali su jednu konferenciju sa 25 istaknutih predstavnika HSS iz čitavog kraja. U Ogorju na Muću održali su uspjele zborove. Na radu oko sakupljanja istaknutih HSS-ovaca za suradnju s nama dobili su još jednog dobrog čovjeka Martina Sučića iz Petrovog polja, zamjenika narodnog zastupnika HSS-a za Drniš, Goretu.¹⁰ Postoje izgledi da oni još nekoga prikupe. Rad im je otežan radi držanja HSS-a. Budući da je drug Vice pozvan gore, očito je da oni ovaj rad sami ne mogu nastaviti. Zato će s njima privremeno ostati drug Ivo Radić. On ima sklonosti za takav rad, mogao bi da formira jednu dobru ekipu koja bi po ovim krajevima imala ozbiljne uspjehe. Jasno je da se ona ne mora zadržati samo ovdje. U protivnom slučaju drug Krce se ovdje ne bi mogao održati i osjećao bi se kao izgubljen.

¹⁰ Mate Goreta, osuđen poslije rata kao saradnik okupatora.

8) *Agit-prop*

Uglavnom se radi vrlo malo. Nedostaje osoblja, a nemaju ni radija. Odozgo materijal im ne dolazi u dovoljnoj količini, a često puta u velikom zakašnjenju. Mogućnosti širenja materijala na oslobođenom i neoslobođenom teritoriju ogromne su i tome bi trebalo posvetiti više napora. Bio bi potreban jedan letak za čitavu Srednju Dalmaciju povodom novih događaja.

9) *Ishrana*

Ova Brigada pomogla se nešto u Vrlici. Međutim, treba znati da ona dnevno ishranjuje više od 1000 ljudi, a da je kraj potpuno pasivan. Zato treba misliti na ozbiljnu pomoć da ne bi došli u tešku situaciju.

10) *Zamjena*

Poslali smo jednog druga da preuzme iz Drvara 12 zarobljenih Talijana koje ćemo zamijeniti za onu dvanaesticu koje su nam Talijani posljednji put ponudili. Na ovoj zamjeni još ćemo jednom energično tražiti druga Borića¹¹ i Šegvića i sve ostalo iz Splita.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Milić

¹² P.S. Radi novonastale situacije tražili smo novi sastanak sa Smolićem.¹³ On nam ga obećao za 30-XII. Budući da je zato potreban Vice ostat će do tog dana.

¹¹ Ivo Lučić-Lavčević

¹² Dopisano mastilom.

¹³ Ivo, advokat iz Sinja, pristalica HSS-a (tom V, knj. 1, dok. br. 31, napomena 14).

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. NOU BRIGADE 8. DIVIZIJE NOVJ OD
28. DECEMBRA 1942. ŠTABU 1. KORPUSA NOV HRVATSKE
O PREBACIVANJU PREKO RIJEKE MREŽNICE U VEZI
ODLASKA BRIGADE U ZUMBERAK¹**

ŠTAB
IV UDARNE BRIGADE
VIII DIVIZIJE N.O.V.
28. XII 1942.

Operativni izvještaj

ŠTABU 1. KORPUSA N.O.V.H.

26. XII u 5 sati primljeno je naređenje od Štaba Korpusa da se Brigada još u toku toga dana prebaci preko Mrežnice. Odmah smo izdali naređenje za pokret, ali priprema za pokret i doručkovanje nisu mogli biti završeni prije 9.30 sati, u koje vrijeme je naređen pokret prema Perjasici. Ujedno su upućena kola za prevoz čamaca sa kerepa na Korani i iz Koranske Strane za Mrežnicu. Pontonirski vod otišao je odmah na Mrežnicu kod Rebić mlina gdje je pripremao materijal za skelu.

U 14 sati Brigada je stigla u zaseoke Perjasice. Točak i Gaćeško Selo, gdje je bio naručen ručak. Pošto jelo nije bilo gotovo do 15 sati otpočeo je 3 bataljon u 15 sati prebacivanje preko Mrežnice i odmah je postavio jednu četvu na osiguranje prema Generalskom Stolu i Dubravama.

Na Mrežnici smo našli samo 1 čamac, koji je mogao da prebaci po 10 partizana. Prevoz veslanjem svake desetine trajao je preko četvrt sata. Na ovaj način Brigada ne bi prešla rijeku prije 36 sati, a konji bi morali plivati za čamcem. Pontonirski vod postavio je zato preko rijeke užu od žice a od zatečenog i doveženog čamca napravio skelu, koja je mogla prevesti po 25 partizana ili 2 konja sa materijalom. Pomoću užeta prevoz pojedine partije trajao je 7 minuta. Prevoz je bio završen za 12 sati, tj. do 3 sata 27. XII. Par konja iz baterije palo je usput pa su materijal morali nositi partizani rezervne čete.

U 3 sata 27. o.mj. Brigada je krenula sa obale Mrežnice preko pruge kod sela Zatezalo i potom na sjever preko mosta

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 17 1-3 I, k. 418.

kod Toplice Lešće za Bosiljevo. U Bosiljevo smo stigli 27. o.mj. u 12 sati, te je Brigada raspoređena po zaseocima, a jedan bataljon ostavljen je u Lešću. Brigada je u Bosiljevu ostala do 28 o.mj. u 11 sati kada smo krenuli prema Vukovoj Gorici.²

Na cijelom putu do sada bila je marševska disciplina kod jedinica vrlo dobra. Pionirski (pontonirski) vod pokazao se je prilikom prelaza Mrežnice vrlo požrtvovan i vrijedan radi čega je pohvaljen i naredbom. Pokazalo se samo da je bez materijala vrlo teško raditi (čavli, užad itd.).

Prilažemo skicu puta.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Mile Martinović

(M.P.)

Komandant:
Pet. Kleut

BR. 196

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 2. OPERATIVNE
ZONE OD 29. DECEMBRA 1942. POLITIČKOM KOMESARU
GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE O AKCIJAMA I
POLITIČKOM RADU NA TERITORIJI POKUPLJA
I ŽUMBERKA¹**

ŠTAB II. OPERATIVNE ZONE
N.O.V. I PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

Broj 85/42
dne 29.XII. 1942.

POLITKOMESARU N.O.P.V. HRVATSKE

Komesarski izvještaj

Pokuplje:

Nakon ofanzive naše vojske u Lasinji, Skakavcu i drugim mjestima,² ustaše su se nastanili u selo Kupčina. Seljaci su veoma nezadovoljni sa dolaskom ustaša, koji pljačkaju okolna

² Vidi tom V, knj. 10, dok. br. 98 i 99.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 4—3 III, k. 1471.

² Vidi tom V, knj. 10, dok. br. 57.

sela Pisarovine i teroriziraju seljaštvo. Ustaše ne dobivaju sljedovanja nego nasilno se hrane otimačinom kod seljaka. Seljaci javno govore u prisutnosti ustaša protiv ove pljačke, i ustaše zbog tog negodovanja hapse seljaštvo i prijete progonom iz njihovih posjeda.

Terenska četa „Kljuka“, održala je zbor u Pokupskom, na zboru prisustvovalo je oko 200 ljudi.³ Naši partizani tumačili su narodu značaj naše borbe i uspjehe koje je postigla naša Narodna vojska u posljednje vrijeme. Isto tako, tumačili su narodu izdajničku ulogu i harangiranje protiv narodno-oslobodilačke borbe od strane vodstva bivšeg H.S.S.-a. Nakon toga, naši su partizani održali uspješne zborove u Augušanovcu, Skender-Brdi, Mikši, Šišljaviću i Koritinji. Ovi zborovi bili su dobro posjećeni, na kojima su partizani izlagali napred spomenuti značaj naše borbe i ulogu izdajničkih elemenata u redovima hrvatskog naroda. Oni su se u svojim izlaganjima osvrnuli na ustašku pljačku u Pokuplju i prikazali narodu zločine ovih izroda hrvatskog naroda.

Politički rad sa partizanima u ovoj četi normalno se odvija. Redovno se održavaju politički časovi, kada su vodovi na okupu. No, rijetki je slučaj da se cijela četa nađe na okupu, jer daje često patrole za osiguravanje veze i prebacivanje ljudi za G.Š. i od G.Š.-a u druge krajeve. Disciplina u četi je vrlo dobra, svaki zadatak koji se postavlja pred partizane oni izvršavaju. Vojnički također sa četom se redovito radi.

Iz Kalnika i Moslavine od našeg zadnjeg izvještaja nismo primili pošte. Jedino smo obaviješteni preko naših veza, da naš Kalnički odred vodi borbe u okolici Krapine sa Nijemcima i „Crnom legijom“. On je također uspio osloboditi 5 crvenoarmijskih oficira, koji su bili u ropstvu na Bizeljskom.⁴

Žumberak:

Uspješnom ofanzivom naše XIII. Udarne Proleterske Brigade „Rade Končara“ u Žumberku, političko raspoloženje kod naroda mnogo se izmijenilo.⁵ Narod sa velikim simpatijama prati razvoj naših operacija i divi se našim partizanima na njihovim uspjesima. Posljednji rezultati naših borba bili su proširenje oslobođenog teritorija u Žumberku. Gdje god susrećemo seljake u novooslobođenim selima, oni negoduju protiv ustaša, a izlaze u susret našoj vojsci. Kada su naše jedinice 24. o. mj. ušle u sela oko Oštrca i Kostanjevca, seljaci su do-

³, ⁶, ⁷ Vidi tom V, knj. 10, dok. br. 92.

⁴ Vidi tom V, knj. 10, dok. br. 69.

⁵ Vidi tom V, knj. 10, dok. br. 71.

čekali našu vojsku kolačima, mesom, vinom itd. Čuli su se glasovi: „Ipak je vrag odnio ustaše“ i dalje „Jedva smo čekali da vas vidimo da protjerate ovu bandu koja stalno puca i uznemirava nas u našem životu.“

Nakon uspješnih borbi u Krašiću, moral naših boraca mnogo je porastao, svi su željeli da se oštro postupi sa ustašama. 19. o. mj. imali su prilike da se sukobe sa kaznenom ekspedicijom ustaških krvnika kod Visoča⁶. Jedan naš mitraljezac priča: kad su mi došli na mušicu raspalio sam po njima, a oni se prevrtali jedan preko drugoga i u paničnom bijegu povlačili se prema Oštrcu. Naši borci neumorno su patrolirali i neprekidno napucavali na neprijatelja u Oštrcu, tako da je isti morao napustiti Oštrc. Seljaci nam dalje pričaju kako je jedan ustaški poručnik ubijao neposlušne ustaše u Oštrcu. Takav postupak tih krvnika izazvao je i metež među samim ustašama, koji su pucali često puta jedni na druge. Čim je opalila jedna naša puška oni su od straha pred našim borcima puštali rafale iz teških i puškomitraljeza. Seoski krovovi svi su prostrijeljani, a na mnogim kućama uopće nema crijepa. Ustaše su pucali po njihovim krovovima, što je kod seljaka izazvalo veliko negodovanje. Oni su čak pucali po raznim ženama, koje su prolazile seoskim putevima, a kad ih je ko upitao zašto pucaju, onda su to opravdavali time, da su se partizani obukli u ženska odijela i privlače se njihovim položajima. Dakle, od straha narasle su im velike oči, i u tom strahu često puta su u nekoj kravi ili volu vidjeli partizana i po njemu raspalili dugačke rafale iz teških mitraljeza. Jedan seljak priča, da su mu ubili vola, a drugi da su mu ubili pseto.

Naše jedinice nisu dale mira neprijatelju, već ga stalno gonile iz njegovih položaja.

Za vrijeme borbe u Visoču, bilo je pogrješaka kod komandnog kadra u II. bataljonu i u samom štabu brigade. Iako smo predvidjeli da bi neprijatelj istoga dana mogao izaći iz svojih utvrda, ipak štab brigade nije poduzeo potrebne mjere da se neprijatelj u cijelosti potuče.

Kada je neprijatelj 24. o. mj. napuštao Oštrc, to je još više podiglo moral naših boraca, koji su slijedili neprijatelja u stopu.

Na sam Božić održali smo zbor sa seljacima iz Oštrca i okolnih sela. Tu se našao također i župnik, pripreman da pomogne kod organizacije samoga zbora. On je seljacima u crkvi govorio o narodnim borbama, da će održati zbor pred crkvom i da ih narod sasluša. Tom zboru prisustvovalo je preko 300 ljudi. Naša izlaganja narod je sa oduševljenjem prihvatio, a mnoge žene su plakale. Sa istim popom dogovorili smo se, da

drugog dana otслужи misu u Sošicama. On se je našem pozivu odazvao i otслужи misu. Mi smo tom prilikom i u Sošicama održali zbor, kojem je prisustvovalo oko 200 ljudi.

25. o. mj. izvršile su naše jedinice napad na ustaše koji su pokušali da se utvrđuju na Begovom Brdu i Prekrižju.⁷ Gusti mrak koji se je spustio već u 5 sati poslije podne dao je prilike borcima naše XIII. Udarne Brigade, da se privuku u neposrednu blizinu neprijateljskih položaja. Borba je trebala otpočeti u 6 sati poslije podne, ali ona nije na vrijeme počela. Bilo je zakašnjenja, mjestimično i preko 2 sata. Naše kolone privlačile su se na položaje, a borci sa pjesmom na ustima sve u tišini radosno očekivali početak borbe. Svi su bili vrlo dobro raspoloženi i oduševljeni, kako će pripremiti ustašama veseli Božić. Borba je otpočela uz paklensku vatru. Neprijatelj tukao je sa 2 teška i 10 puškomitraljeza, te bacao masu bombi na naše borce. Vrlo teški položaj kojeg su držale naše jedinice u napadu na neprijatelja na Begovom Brdu nije smetao naše borce, da napadnu neprijatelja. Brdo je tako okomito, da izgleda kao neki toranj. Naši borci nastupali su u tom pravcu po takvom terenu po kojem sigurno ljudi nisu prolazili.

Kada je došao prvi ranjeni drug do ambulante, pjevao je pjesmu „Mi mladi proletari“. Krv mu je curila iz njegove rane, i sigurno je izgubio pola litra krvi, ali je još uvijek bio pun zanosa i želje za borbom protiv ustaških krvnika. Takvo raspoloženje uglavnom vladalo je kod svih boraca naše brigade.

Borba se vodila cijelu noć, ali neprijatelj nije bio likvidiran. No, on je bio razbijen i strah u kosti bio mu je natjeran za vrijeme ove borbe. Pod dojmom straha drugi dan on je napustio Begovo Brdo i Prekrižje.

Za vrijeme ovih borba politički komesari i delegati dobro su vršili svoj zadatak. Oni su stalno kršili, sa pozivom na predaju, moral neprijatelja. A s druge strane bodrili naše borce i dizali kod njih ofenzivni duh.

Drugog dana, to jest 26. XII, naše jedinice ušle su na Begovo Brdo i Prekrižje. Većina seljaštva dočekala je sa oduševljenjem naše borce. Ali, bilo je i takvih, koji su plakali od straha, da će ih tek sada ustaše popaliti i bombardirati iz zraka, kao što je to bio slučaj i u drugim mjestima Žumberka.

28. o. mj. skupilo se mnogo svijeta oko crkve čekajući na početak mise. Prije početka mise u crkvi, razgovarali smo sa popom, koji je nastojao da izrazi simpatije prema našoj vojsci. Pričao nam je da su ga ustaše pozivali da bježi zajedno sa njima, ali on to ipak nije htio učiniti. Vrlo je interesantno, za

razliku od ranije, da su popovi svuda bježali sa ustašama, a sada ostaju i dalje, makar ustaše bježe. Izgleda da su dobili takva uputstva od nadbiskupije. Kada je trebala misa otpočeti nastala je velika trka oko orguljaša. Nije bilo nikoga od civila, tko bi znao svirati na orgulje, i odgovarati popu prilikom vršenja vjerskog obreda. Na to se javio jedan naš borac, da znade svirati orgulje i narod koji je bio sakupljen sa velikim začuđenjem primio je ovu izjavu našeg borca, a s druge strane sa radošću i zadovoljstvom. Naš drug primio se odmah svoga posla i svirao orgulje i odgovarao popu prilikom njegovog vjerskog obreda. Ljudi su ovo vanredno povoljno komentirali o našoj vojsci. Žene su govorile da sad tek vide da je sve laž o tome što su im pričali ustaše za partizane. Pred crkvom je nakon mise također održan uspjeti zbor.

Od 19. o. mj. održano je više konferencija sa komandnim kadrom i komesarima iz brigade. U posljednje vrijeme osjećaju se prilično sređene prilike u samoj brigadi. Komesari, komandiri i komandanti drže se dobivenih uputstava i naređenja. Vojnički i politički rad sa brigadom sistematski se provodi. Jedino u štabu brigade dolazi do nesuglasica između komesara i nekih drugih drugova. Mi smo im ukazali na štetnost takvih nesuglasica, koje treba na svaki način da odstrane. Nastojali smo da im u tom pomognemo i prilike se vidno oporavljaju.

Velike poteškoće imademo sa bolnicom. U bolnici se sada nalazi 108 ranjenih i bolesnih drugova. Tako veliki broj ranjenih naša bolnica ne može uspješno da liječi, jer imademo svega 1 liječnika i jednu medicinarku. Pisali smo Glavnom Poveljstvu Slovenije, da nam upute 1 kirurga, jer oni imaju više takvih liječnika po svojim jedinicama, koji vrše zadatak običnog saniteta po bataljonima i brigadama. Do danas, oni nam ipak nisu poslali zamoljenog liječnika, a od drugud momentalno nemamo mogućnosti da dobijemo. Zbog toga odlučili smo, da jedan dio ranjenih drugova koji mogu hodati pošaljemo u Centralnu bolnicu na Kordun, s tim kad ozdrave da se odmah povrate u svoje jedinice.

Pošto prilike u našoj bolnici nisu bile u cijelosti sređene, to smo prema vašim uputama odlučili formirati upravu bolnice. Iz naše naredbe broj 11 vi ćete vidjeti da li smo u tom pogledu pravilno postupili. Ovih dana nabavili smo priličnu količinu sanitetskog materijala, na kojem sada ne oskudjevaмо i kad bismo imali još kojeg liječnika mogli bi uspješno liječiti naše ranjenike. Također smo, u zadnje vrijeme, proširili bolnicu izgradnjom dvaju novih paviljona, a sada se spremamo izgraditi i paviljon za operacije.

Komanda Područja prilično radi, ali se u njoj osjeća pomanjkanje sposobnih ljudi. Za sada nam je teško izvlačiti drugove iz brigade, kada je ona i onako mnogo okljaštrena. Cijeli 1 bataljon se nalazi u bolnici, a da još mi izvlačimo pojedine drugove to bi je u mnogome onesposobilo za daljnje izvršavanje njenih zadataka. Organizirali smo partizanske straže u općini Sošice i Radatovići. U drugim općinama još za sada partizanske straže nisu formirane. Naš teritorij mnogo se je sada proširio, pa je samim time i posao Komande Područja mnogo veći i kompliciraniji nego li je bio do sada.

Terenska četa,⁸ u koju su uvršteni i neki novomobilizirani borci iz Žumberka otpočela je sada normalnim radom. S njom se radi vojnički i politički, ali ona ipak još za sada u cijelosti ne zadovoljava. Politički komesar dosta je slab, a nije bolji ni komandir.

Narodno-oslobodilačke odbore počeli smo formirati u općini Sošice i Vivodina. Za općinu Sošice održali smo jednu konferenciju seoskih odbora i vršimo pripreme za uspostavu općinskog odbora. Našim posljednjim uspjesima seljaci ove općine mnogo su se u političkom pogledu izmijenili, i polako postoje mogućnosti da se formira općinski odbor. U općini Vivodina političke prilike također su se mnogo izmijenile našim zadnjim vojničkim uspjesima. Seljaci sve više se odnose sa simpatijama prema našoj vojsci, jer vide da ustaše bježe i njihove nade o povratku ustaša su se izjalovile. Neprijateljskih posada u Vivodini nema još od septembra mjeseca, kada je najurio Proleterski bataljon žandare iz toga mjesta.⁹ Seljaci iz Vivodine sami su nam poručili da žele da dodemo k njima održati skupštinu. Mi smo se tom njihovom pozivu i odazvali.

U Sv. Jani nismo do sada uspjeli formirati N. O. O. Jedino smo održali jednu skupštinu pred crkvom, gdje je narod izlaganja naših drugova sa simpatijama prihvatio. I u toj općini prilike su danas za naše političko djelovanje vrlo povoljne. Kad su naši drugovi drugi dan Božića došli u Sv. Janu, seljaci su ih vrlo lijepo primili. U općini Krašić, za sada nismo uspjeli održati politički zbor. Ali mi ćemo svakako nastaviti da to izvršimo u najskorije vrijeme. Naši su drugovi u zadnje vrijeme odlazili i u sela općine Kalje. Tamo su održali više manjih sastanaka sa seljacima, koji su tom prilikom strašno negodovali protiv ustaša i davali nam potrebna obaveštenja.

⁸ Četa nosi naziv „Kljuka“.

⁹ Vidi dok. br. 147.

U zadnje vrijeme doznali smo, da ustaše iz Kalja dezertiraju. Dvojica od dezertera došli su u našu Komandu Područja i javili se da žele ići u partizane. Od njih smo doznali da je moral u ustaškim redovima uslijed slabe ishrane mnogo pao.

Organizaciju A. F. Ž.-a također formiramo u Žumberku. Općina Radatovići cijela je organizirana, veliki dio općine Sošice, a sada se radi na formiranju organizacije u Vivodini, Krašiću i Kalju. Savez Mlade Generacije također je formiran u svim selima općine Radatovići, u većem dijelu općine Sošice, djelomično u Vivodini, a sada se radi i u općini Kalje.

Mobilizacija se za sada prilično uspješno provodi. Do sada mobilizirana su 84 omladinca, od kojeg broja 64 dali smo na raspoloženje brigadi.¹⁰ Ova 64 omladinca nalaze se još sada na vojno-političkom kursu, a dok to završe biti će po njihovoj vlastitoj želji upućeni u brigadu. S njima se vrlo intenzivno radi, kako vojnički tako i politički.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Komesar:
M. Belinić

¹⁰ Trinaestoj proleterskoj brigadi „Rade Končar“

BR. 197

**PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA JEDINICA
2. OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE OD 29. DE-
CEMBRA 1942. GODINE¹**

STAB II. OPERATIVNE ZONE
N.O.V. I PARTIZAN. ODREDA
HRVATSKE
Dne 29. XII 1942.
Broj: 479/42.

PREGLED BROJNOG
u II. Oper. Zoni N. O. V.

Jedinica	Partizana	Mit- raljeza		Puško- mitr ljezi		Pu š a k a				Pistolja				Muni					
		Breda	Fijat	Jugoslovenskih	Talijanskih	Francuskih	Njemačkih	Mauzer	Manlher	Talijanskih	Francuskih	Njemačkih i civil.	Vojno-državnih	Talijanskih	Raznih	za mit- raljeze		za puškomi-	
																Bred u	F i j a t	Jugoslovenske	Talijanske
XIII. Ud. Pr. Br. Hr.	500	6	1	22	10		1	353	13	26			28	17	7		3604	2674	3960
Moslavač. Odred	404			8				218	78	1	16	19		49					
Kalnički odred	307	Jug. 1		12				261				10	28	15					
Kom. Žumb. Područja	162			1	1			75	8	34	30	1	4	3				60	
Š t a b II. Op. Z.	26						1	19	3	2			4	2					
Ukupno	1.399	7	1	43	10	1	2	926	102	63	46	30	64	17	76		3604	2734	3960
Primjedba	Stanje u Moslavačkom Odredu jeste od 28. XI. o. g. a u																		

SMRT FAŠIZMU --

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br 39-4, k. 102 V.

2. I. 1943²

STANJA I NAORUŽANJA
i Partiz. Odreda Hrvatske.

cij e											Bombi				Eksploziva					
traj eze		za puške					za pišto- lje													
Francuske	Njemačke	Mauzer	Manliher	Talijanske	Francuske	Njemačke i civ.	Vojno-državne	Talijanske	Razne	Bacača	Municije za bacače	Ofanzivnih	Defanzivnih	Konja	Mula	Sedala	Samara	Eksploziva	Kapisla	Korde
		10370	310	978	220		259	111	54	2	91	58	73	15	1	4	10	40	60	m.
		12006	1924	30	293	186			627			52	76							
		15866	320									41	67							
		3263	219	1350	1232	35	52		10			30	30							
200	760	120	60				40		30			5	16	4	4					
200	42265	2893	2426 ³	1745	221	351	111	721	2	91	186	262	19	1	8	10		40	60	met.

Kalničkom Odredu od 20. XI. o. g.

Kalničkom Odredu od 20. XI. o. g.

— SLOBODA NARODU!

Polit. komesar i
v.d. komandanta
Marko Belinić

² Datum prijema u Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.

³ Ukupan zbir nije tačan. Treba: 2418.

BR. 198

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA I POLITIČKE PRIPADNOSTI BORACA I RUKOVODILACA 2. OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE OD 29. DECEMBRA 1942. GODINE¹

ŠTAB II. OPERATIVNE ZONE
N.O.V. I PARTIZAN. ODREDA
HRVATSKE
Dne 29. XII. 1942.
Broj 480/42.

**SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV
u II. Oper. Zoni N.O.V.**

Jedinica		Brojno stanje	Socijalni sastav					
			Radnika	Seljaka	Zanatlija	Namještenika	Vojno-politička lica	Intelektualaca
XIII. Udarina Prol. Brigada HRVATSKE	komandn. sastav	110	23	41	31	4	2	9
	partiz.	446	98	256	68	11	1	12
Moslavački Odred N.O. P.V. Hrvatske	komandn. sastav	40	12	10	14	4	—	—
	partiz.	433	148	233	39	5	5	3
Kalnički Partizan. Odred	komandn. sastav							
	partiz.	307	77	202	—	2	7	19
Komanda Žumberačkog Područja	komandn. sastav	11	5	6	—	—	—	—
	partiz.	84	28	54	—	2	—	—
Štab II. Operat. Zone	komandn. sastav	6	2	1	—	2	—	1
	partiz.	20	8	11	—	1	—	—
Svega	komandn. sastav							
	partiz.							
UKUPNO		1457	401	814	152	31	15	44

Primjedba: Stanje u XIII. Ud. Prolet. Brigadi jeste od 20. XII. o.g., a nisu uračunati drugovi koji su u bolnici, u Moslav. Odredu od 23. XI. o.g., a u Kalničkom Odredu od 15. XI. o.g. Kod Komande područja nisu uračunati drugovi koji se nalaze na kursu oml. pitomaca, a njihov broj je 64 (u glavnom su Hrvati iz općine Radatovići).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 15/2, k. 1471.

Broj 4/43
 Primljeno, dne.....194.....

I POLITIČKA PRIPADNOST
 i Partiz. Odreda Hrvatske.

Nacionalni sastav					Politička pripadnost				
Srba	Hrvata	Židova i ostalih	Musli- mana	Slovenaca	Članova K. P.	Simpatiz- era	Članova ostalih partija	Skojevaca	Kandidata
47	61	—	1	1	77	17	—	2	14
216	215	—	3	12	37	136	—	204	69
14	24	—	—	2	36	3	—	—	1
239	191	—	—	3	35	317	—	32	49
208	81	18	—	—	58	147	24	21	57
2	9	—	—	—	11	—	—	—	—
30	53	1	—	—	7	72	—	5	—
2	4	—	—	—	6	—	—	—	—
10	10	—	—	—	2	11	—	2	5
768	648	19	4	18	269	703	24	266	195

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar i
 v.d. komandanta:
M. Belinić

BR. 199

**IZVJEŠTAJ RUKOVODIOCA EKONOMSKOG ODSJEKA
GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 30. DECEMBRA 1942. O KOLIČINI OTPREMLJENE HRANE ŠTABU 5.
OPERATIVNE ZONE¹**

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE
Ekonomski odsjek
E. Br. 186/42
Dne 30. XII. 42

NAČELNIKU G.Š. N.O.V. i P.O.H.

Preko Slunja u razdoblju od 5.—29./XII pretovarena je i otpremljena je za V. zonu slijedeća roba:

kukuruz	53.570	kg (od toga 18.968 u klipu)
pšenica	2.349	"
grah	14.482	"
krumpir	11.845	"
proso	4.900	"
mast	1.016	"
kupus	782	"
pekmez	440	"
sol	9.000	"
Ukupno	103.484	kg razne hrane

Kampanja skupljanja hrane iz Banije za V zonu, kako smo obaviješteni, završena je. Prema tome više odatle neće hrana za Primorje stizati. Radi se sada samo o tome *koliko će im ta hrana trajati*. U tom smislu zatražio sam izvještaj koji ću predati.

Aproksimativno, pošto njihov broj varira od 1000 do 2000, već prema tome da li je tamo brigada ili ne, oni će tu hranu potrošiti za 1—2 mj., tj. do kraja januara ili februara 1943. g.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.) Šef Ekonomskog odsjeka:
B. Zlatarić

¹ Original (pisan na mašini. latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 17/26, k. 103.

**NAREĐENJE ŠTABA 1. KORPUSA NOV HRVATSKE OD 30.
DECEMBRA 1942. ŠTABU 8. DIVIZIJE O UPUĆIVANJU 15.
NO BRIGADE NA SEKTOR RAKOVICA — DREŽNIK¹**

sl.

30 decembra 1942

ŠTABU VIII. DIVIZIJE

Po primitku ovog naređenja vaša XV. Brigada treba da se prebaci na sektor Rakovica — Drežnik. Ovaj pokret treba izvršiti neovisno od toga da li je stigla XVI. Brigada VII. Divizije na sektor Prisjeka — Klokoč — Krstinja.² Po dolasku na sektor Rakovica — Drežnik vršite odmah pripreme za rečene operacije.³ Nastojte da koncentracija vaših snaga na sektoru Rakovica — Drežnik bude što kraća i da se sa napadom što prije otpočne. Ubacite među vaše vojnike koji treba to da prošire kod civilnog stanovništva u Rakovici i Drežniku, da se krećete u Liku.

Na prolazu na sektor Rakovica — Drežnik neka se drug komandant i komesar Divizije navrate u Štab Korpusa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 25 1—1, k. 418.

² Vidi dok. br. 192.

³ Odnosi se na napad na neprijateljski garnizon u Saborskom i Lič-koj Jesenici (tom V, knj. 11, dok. br. 12, 32 i 55).

**NAREDBA ŠTABA 1. KORPUSA NOV HRVATSKE OD 31.
DECEMBRA 1942. O FORMIRANJU 16. NO BRIGADE 7.
DIVIZIJE¹**

Broj 1.
Primljeno, dne.....194.....

NAREDBA broj 3.

Štaba I. Korpusa Narodno-oslobodilačke vojske Hrvatske
za dan 31. XII. 1942 godine.

I. Formira se XVI. Narodno-oslobodilačka Brigada Hrvatske, u čiji sastav ulazi IV. Bataljon VII. Narodno-oslobodilačke Brigade Hrvatske, II. Bataljon VIII. Narodno-oslobodilačke Brigade Hrvatske i II. Bataljon XV. Narodno-oslobodilačke Brigade Hrvatske.

Za komandanta XVI. Narodno-oslobodilačke Brigade Hrvatske postavlja se drug Vojko Hohšteter, dosadanji zamjenik komandanta VIII. Narodno-oslobodilačke Brigade Hrvatske.

Za politkomesara XVI. Narodno-oslobodilačke Brigade Hrvatske postavlja se drug Uroš Slijepčević dosadanji komesar I. Bataljona VIII. Narodno-oslobodilačke Brigade Hrvatske.

Za zamjenika komandanta XVI. Narodno-oslobodilačke Brigade Hrvatske postavlja se drug Rade Milojević, dosadanji operativni oficir XV. Narodno-oslobodilačke Brigade Hrvatske.

Za zamjenika politkomesara XVI. Narodno-oslobodilačke Brigade Hrvatske postavlja se drug Milan Stanić, dosadanji komesar Bataljona VII. Narodno-oslobodilačke Brigade Hrvatske.

II. Počev od 1. januara 1943 godine svaka će operativna jedinica uvesti ekspedicionu knjigu, u kojoj će se pod brojem upisivati sva pošta koju ta jedinica otprema, i na koverti pisma će se staviti onaj broj pod kojim je pismo zavedeno u ekspedicionu knjigu.

Na relejnoj stanici, na kojoj se preda pošta, drug koji je odgovoran za primanje pošte svojim potpisom u ekspedicionu knjigu potvrdit će preuzimanje pošte.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 2/3, k. 103.

Na ovaj će se način olakšati kontrola nad ekspedovanjem i preuzimanjem pošte.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:		Komandant:
V. Holjevac v. r.	(M. P.)	Ivan Gošnjak v. r.

Na znanje:

Glavnom Štabu Narodno-oslobodilačke vojske i Partizanskih odreda Hrvatske.

Na znanje i postupak:

Štabu VI Divizije

Štabu VII Divizije

Štabu VIII Divizije

Štabu Kordunaškog Odreda

Štabu Banijskog Odreda

Štabu Ličkog Odreda

Štabu XIII. Udarne Proleterske Brigade Hrvatske.

Da je otpravak vjeran originalu, potvrđuje:

V.d. Načelnika štaba:

Zamjenik:

(M.P.)

Ilija Pavlović

**NAREDBA O FORMIRANJU ZAJEDNIČKOG OPERATIVNOG
ŠTABA 4. NOU I 13. PROLETERSKE NOU BRIGADE OD 31.
DECEMBRA 1942. GODINE¹**

N A R E D B A B R. 1

Operativnog štaba IV. Udarne i XIII. Udarne Proleterske
Brigade za 31. XII. 1942²

I.

Formiranje Operativnog štaba IV. i XIII. brigade. Za predstojeće zajedničke akcije³ IV. Udarne i XIII. Udarne Proleterske Brigade „Rade Končar“ formira se Operativni štab, u koji ulaze kao:
Komandant: drug Kleut Petar, komandant IV. Udarne Brigade.
Politkomesar drug Belinić Marko, politkomesar II. Operativne Zone.
Zamjenik komandanta drug Tarabić Joco, načelnik štaba VIII. Divizije.
Zamjenik komesara drug Spaček Božo, komesar XIII. Udarne Pr. Brigade.

Operativni štab nalazit će se u toku 31. XII. u selu Četiša, a 1. siječnja ujutru preći će u selo Strmac, gdje slati izvještaje.

II.

Spajanje minerskih odjeljenja IV. i XIII. brigade. IV. Udarne Brigada uputit će svoju desetinu minera sa eksplozivom i nagaznim minama u sastav minerskog voda XIII. Ud. Pr. Brigade, koji se nalazi na Oštrcu. Ova desetina ostat će u sastavu voda iz XIII. Brigade za sve vrijeme dok ove dvije brigade budu izvodile zajedni-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 20 1-9, k. 418.

² Zbog posebnog značaja za širenje i jačanje narodnooslobodilačkog pokreta u Žumberku, GŠH naredio je Štabu 1. korpusa NOVH da pošalje 4. NOU brigadu 8. divizije kao pojačanje za ofanzivne akcije koje je na toj teritoriji izvodila 13. proleterska NOU brigada. Brigada je 30. decembra stigla u Žumberak i istog dana održan je u Sošicama sastanak Štaba 2. operativne zone i štabova brigada na kome je izabran Operativni štab. Četvrta NOU brigada ostala je u Žumberku do 15. februara 1943, kada se, po naređenju GŠH, vratila na Kordun, Vidi dok. br. 195, tom V, knj. 10, dok. br. 98 i 99, knj. 12, dok. br. 55 i knjigu: Rade Bulat, „Žumberak i Pokuplje u NO borbi“, Kultura 1951, str. 132.

³ Odnosi se na zajedničke akcije na Krašić i Kalje (tom V, knj. 11, dok. br. 1, 3, 4, 15 i 17).

čke akcije, pod komandom Štaba XIII. Udarne Proleterske Brigade.

III.

**Kuriri za
Operativni
štab.**

Za vezu Operativnog štaba sa brigadama uputit će u ovaj štab svaka brigada po četiri odabrana kurira. Ovi kuriri da se jave u Op. štab danas do 17 sati.

Sutra 1. siječnja do 12 sati stavit će IV. Udarne Brigada svoj telefonski vod na raspoloženje Operativnom štabu.

IV.

**Premještaj
IV. udarne
brigade.**

Da bi bila bliže mjestu predstojeće akcije preći će IV. Udarne Brigada još u toku današnjeg dana iz dosadašnjeg logora u sela općine Vivodina. Štab Brigade da bude u samoj Vivodini u popovom stanu, dok ostale jedinice razmjestiti po zaseocima prema usmenim uputama koje je dobio komesar Brigade.

IV. Brigada uputit će svoj 1. bataljon odmah po prijemu ove naredbe u Oštrc, odakle će zajedno sa jednim bataljonom iz XIII. Udarne Proleterske Brigade krenuti na položaje radi blokade Kalja, prema zapovijesti koju će naknadno dobiti.

V.

**Znakovi
raspoznavanja.**

Znakovi raspoznavanja za noć 31. XII/1. I. bit će: Opasač—Ozalj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:
M. Belinić

Komandant:
Pet. Kleut

Na znanje:

Glavnom Štabu N. O. V. i P. O. Hrvatske
Štabu I. Korpusa i VIII. Divizije.

Na znanje i postupak:

Štabovima IV. i XIII. Udarne Proleterske Brigade.

⁴ P. S. Cankarjeva Brigada⁵ nalazi se preko Krke. Pozvali smo je.—

S.F. — S.N.

Komandant:
Pet. Kleut

⁴ Sljedeći tekst dopisan je u originalu mastilom.

⁵ Slovenačka NOU brigada „Ivan Cankar“

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 31. DECEMBRA 1942.
ŠTABU 1. KORPUSA NOV HRVATSKE O DOLASKU 369.
LEGIONARSKJE DIVIZIJE NA PROSTORIJU SUNJA —
KOSTAJNICA I SISAK — SUNJA — DUBICA¹**

3. I. 43.

ŠTAB
VII. DIVIZIJE N.O. VOJSKE
HRVATSKE
31. XII. 1942

ŠTABU I. KORPUSA N. O. VOJSKE HRVATSKE

U ocjeni situacije na sektoru na kojem operiše ova Divizija ističe se nekoliko važnijih događaja.

I. Od 23. XII. do 28. XII. 1942. stigla su na ovaj sektor tri transporta okupatorskih vojnika.² To su dijelovi jedne lake motorizovane protiv-kolske divizije, sastavljene od biciklista i motociklista, pješadije koja se prebacuje kamionima i motorizovane protiv-kolske artiljerije (njemački protiv-kolski topovi kal. 47 mm). Prema podacima zarobljenika, ta divizija broji oko 15000 domobrana kadrovaca koji su 4-romjesečnu regrutsku obuku vršili u Njemačkoj, i oko 2500 Nijemaca, koji mahom sačinjavaju komandni kadar divizije. Po izjavama zarobljenog njemačkog podoficira i zarobljenih domobrana, divizija je spremna za istočni front. Sada dolazi ovamo da završi regrutsku obuku, koja treba da traje još tri mjeseca. (Ovo izgleda vjerovatno, jer se vidi da obuka još nije završena, pošto uopće ne znaju rukovati topovima.) Oprema vojnika je njemačka, potpuno nova. Naoružanje dobro, kako već odgovara rodovima vojske koji sačinjavaju diviziju. Bicikli, motocikli, kamioni i topovi novi. Moral domobrana ne može se nakon jednog borbenog dodira s njima potpuno ocijeniti. Ipak izgleda da ne postoji velika razlika između njih i domobrana kadrovaca iz garnizona u zemlji. Disciplina dobra. Odnos između komandnog kadra i domobrana nije dobar. Utvrđen je slučaj, da je podoficir na vježbi tukao vojnike.

Prva tri transporta koja su stigla razmješteni su u mjestima uz prugu Sunja — Kostajnica i prugu Sisak — Sunja — Dubica. Prvi transport u jačini 700—800 vojnika sva tri roda oružja

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V. I. I., reg. br. 27/1—15, k. 418.

², ³ Odnosi se na snage 369. legionarske divizije. Detaljno o njemu formiranju i dolasku u Hrvatsku vidi tom V, knj. 10, dok. br. 75.

smjestio se dijelom u Majuru (350 — 400), dijelom u Kostajnici (oko 400). Snage u Majuru napala je naša divizija 28/29.XII.³ Drugi transport u jačini 300—400, mahom komore i artiljerijski podvoz, smjestio se u selima Šašu i Slovincima. Treći transport u jačini oko 500, gotovo sve artiljerija, po dosadanim podacima sa oko 15 topova, smjestio se u selu Petrincima (između Sunje i Siska).

Po sadašnjem njihovom smještaju uz glavnu prugu Sisak — Dubica i prugu Sunja — Kostajnica, dakle upravo na onim mjestima gdje naša divizija vrši najjači pritisak na te neprijateljske komunikacije, može se zaključiti da su dijelovi te divizije smješteni tu da samim svojim prisustvom i možda manjim ofanzivnim ispadima prema slobodnoj teritoriji spriječe naš dalji pritisak na te pruge. To se čini vjerojatno i po činjenici, da neprijatelj nakon ponovnog razoružanja pruge Kostajnica — Sunja i napada na vlakove na glavnoj pruzi, nije uopće pojačao obranu tih pruga, što više pruga Sunja — Kostajnica poslije zadnjeg napada nije uopće posjednuta.⁴ Prave namjere koje neprijatelj ima s tom divizijom koja će navodno čitava stići ovamo, moći će se ocijeniti tek nakon dolaska slijedećih transporata.⁵

II. Posade u nekim gradovima su neznatno pojačane.

Kostajnica: Posada pojačana dolaskom navedenog transporta u jačini od 400 vojnika. Osim toga pridolo je još nekoliko tenkova, tako da ukupni broj tenkova iznosi oko 20. Po tome što je dosta velik dio tenkova neispravan i što se tamo stalno vrše popravci tih tenkova izgleda da je Kostajnica neka tenkovska baza u kojoj postoje radione za opravak.

Glina: Posada koja je bila oslabljena odlaskom jedne bojne na sektor Bučica pojačana je dolaskom triju malih ustaških satnija u ukupnoj jačini 250—300. Također sada u Glini imaju 4 tenka.

Petrinja: Opaža se odlazak jednog dijela Nijemaca iz Petrinje. Pridolaska novih snaga nema. Imaju također par tenkova.

Sisak: Utvrđeno je također da dijelovi njemačkih snaga iz Siska odlaze. Međutim i u Sisku i Petrinji zapaženi odlazak manjih njemačkih dijelova izgleda da je odlazak na odsustvo.

U Dvoru, Sunji i Kukuruzarima nema promjena.

Saobraćaj na glavnoj pruzi bio je prekinut 5 dana nakon napada na voz.⁶ Noću 24/XII je uspostavljen. Opaža se da je u zadnje vrijeme saobraćaj na toj pruzi znatno manji. Na pruzi Sunja — Kostajnica saobraćaja uopće nema, jer voz ne može

³, ⁸ O napadu na Majur vidi tom V, knj. 10, dok. br. 163 i knj. 11, dok. br. 7.

⁴, ⁶ Misli se na napad na putnički vlak noću 20 21. decembra. Vidi dok. br. 193.

dalje od Kostajnice radi oštećenog Vijadukta. Tek neredovno prođe lokomotiva sa jednim do dva vagona (osobna).

III. Moral u neprijateljskoj vojsci naglo opada, što se vidi po sve češćoj pojavi dezerterstva i pridolaskom u naše redove, te predavanja bez borbe, naročito Muslimana, što je u par navrata izvršio I. bat. P.O.B.⁷ Ishrana domobrana je vrlo slaba. Prosjačenje kruha prilikom krstarenja po selima pokraj njihovih posada uzima sve veći mah.

Neprijatelj je na čitavom sektoru pasivan — nepokretan. Jedino iz Kukuruzara izađu katkad manje grupe u prva susjedna sela, a 30/XII. prokrstarile su manje snage cestom Glina — Petrinja i u okolici Siska.

Na posljednju akciju divizije⁸ neprijatelj nije reagirao.

Osim dolaska transporta njemačko-domobranske divizije, nema nikakvih znakova neprijateljske koncentracije, niti bilo kakvih znakova koji bi odavali ofanzivne namjere neprijatelja. Ovi prvi transporti koji su stigli imaju također po svom smještaju potpuno defanzivni karakter.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar:
Đ. Kladarin

(M.P.)

Komandant:
P. Jakšić

P.S. Prema izvještajima koji su stigli u štab divizije 31. XII u 17 časova, u Sunju je stigao transport od 8 topova sa posadom i 140 konja i to 30/XII u večer. — To su vjerojatno daljnji transporti divizije spomenute u izvještaju.—

⁷ Partizanskog odreda Banije

R E G I S T A R

A

Abesinac Ante — 505, 506
 Aćimović (V. i M. k. 870) — 476
 Adžija Jovo Špiro — 135
 Afrika — 68, 70, 384, 385
 Agitaciono-propagandno odeljenje
 CK KPH (Agitprop) — 368—372, 498
 Ahmetović Lutvo — 187, 189
 Aktiv KPH za Istru — 185
 Alatuša (s.) — 488
 Amulić Ivan Bruno — 42, 45, 47, 48
 Andžić Ilija — vidi Engel Ilija
 Antifašistički front žena (AFŽ) — 46, 105, 115, 119, 125, 220, 254, 427, 497, 498
 Aras Krešo — 434
 Armada Drago — 101, 114
 Armija 2. talijanska — 34, 61, 62, 279
 Aržano — 292
 Auguštanovec (s.) — 570

B

Babić Jovan — 29
 Babić Ljubo Ognjenović, Ljubović — 9, 10, 20, 22
 Babić Pavle — 161
 Babić Petar — 313, 504
 Babin Josip — 529
 Babin Potok (s. G. i D.) — 189, 190, 296, 299
 Baće Makso Milić — 29—32, 44, 45, 73, 77, 78, 81, 168, 170, 178, 218, 260, 435, 563, 567
 Bačina — 148
 Bader Paul — 284
 Bagat Vlado — 565
 Bajić David — 241
 Bakarić Vladimir (Vlado Katić) — 71, 73, 92, 96, 97, 123, 140, 144, 155, 158, 171, 191, 282, 292, 294, 358, 381, 398, 409, 424, 522

Balaš Boris Boca — 359, 421, 427, 428
 Belen Šime Martin — 171
 Balinac (s.) — 287
 Balkan — 126
 Baltić Avdo — 114
 Banija — 34, 39, 55, 69, 83, 96, 97, 100, 105, 106, 158, 159, 161, 171, 184, 187, 195, 272, 285, 287, 288, 291, 294, 321, 325, 330, 332—337, 352, 354, 356, 357, 362, 364, 378—380, 404, 405, 407, 486, 510, 515, 537, 539, 551, 557, 558, 580
 Banina Ante — 167, 231, 274, 279
 Banova Jaruga — 534, 548
 Banski Kovačevac — 553
 Banja Loka — 256
 Banja Luka — 101, 176, 285
 Banjani (s.) — 161
 Barać Mićo — 82, 114
 Baričić Vjekoslav — 144, 252, 253
 Barilović (s.) — 410, 455, 457, 458
 Barišić Marijan — 185
 Bašić Duje — 30, 79, 252, 529
 Baška Voda — 392

Bataljoni

NOV i POJ:

— prvi dalmatinski udarni — 214, 240, 242, 243, 260, 263, 313
 — prvi Banijskog NOP odreda — 192, 288, 289, 290, 331—333, 405, 407, 408, 588
 — drugi Banijskog NOP odreda — 209, 228, 286, 288, 332, 333, 526
 — treći Banijskog NOP odreda — 288—290, 331, 333, 405
 — četvrti Banijskog NOP odreda — 209, 288, 330, 405, 407, 408
 — peti Banijskog NOP odreda — 288, 289, 291, 333, 381, 405
 — šesti Banijskog NOP odreda — 293, 336, 375

- udarni Banijskog NOP odreda — 288, 289, 331—333, 377, 402
- „Božidar Adžija“ — 162, 273, 275, 280, 295, 297, 298, 341, 347, 371, 398, 465
- „Branko Vladušić“ — 177, 205, 207, 208, 217, 219, 220, 565
- „Bude Borjan“ — 143, 164, 165, 169, 172, 177, 204, 207, 208, 216, 221, 227, 241, 565
- četvrti Dolenjskog NOP odreda — 186
- duvanjski — 387, 388
- „Gavrilo Princip“ — 143, 167, 275
- goranski udarni 130, 294
- udarni Grupe ličkih NOP odreda — 138, 143, 162, 167, 168, 171—173, 190, 273, 275, 280, 295, 297, 350
- prvi Istočnodolenjskog NOP odreda — 437
- „Josip Kraš“ — 359, 420, 421, 426, 427
- „Jozo Jurčević“ — 148
- kalnički — 432
- „Kljuka“ — 427
- kninski — 564
- prvi Komande NOPO Korduna i Banije — 57
- drugi Komande NOPO Korduna i Banije — 57
- četvrti Komande NOPO Korduna i Banije — 57
- prvi NOP odreda Korduna i Banije — 83
- treći Kordunaškog NOP odreda — 82, 363, 364
- prvi Prvog kordunaškog NOP odreda — 121, 195, 198, 225, 307, 308, 323—325
- drugi Prvog kordunaškog NOP odreda — 129, 130, 195
- treći Prvog kordunaškog NOP odreda — 195, 288, 322, 325, 330
- četvrti Prvog kordunaškog NOP odreda — 121, 156, 195, 307, 322, 325, 330, 332, 336
- prvi Drugog kordunaškog NOP odreda — 86, 93, 156, 196, 199, 323, 325, 338
- drugi Drugog kordunaškog NOP odreda — 87, 93, 129, 130, 136, 196, 322, 323, 338
- treći Drugog kordunaškog NOP odreda — 93, 128—130, 136, 196, 322, 324
- četvrti Drugog kordunaškog NOP odreda — 306—308, 322
- korenički — 60
- „Krbava“ — 273, 275, 281, 295, 296, 347
- treći Petog krajiškog NOP odreda — 144
- udarni Petog krajiškog NOP odreda — 210, 211
- prvi Prvog ličkog NOP odreda — 540
- drugi Prvog ličkog NOP odreda — 246, 254, 310—313, 540
- treći Prvog ličkog NOP odreda — 540
- prvi Trećeg ličkog NOP odreda — 310, 311
- prvi Četvrtog ličkog NOP odreda — 490
- drugi Četvrtog ličkog NOP odreda — 394—396, 490
- lapački — 60
- „Marka Oreškovića“ — 59, 60, 128, 129, 130, 138, 143, 164, 172, 173, 190, 353, 514, 515
- prvi „Marka Trbovića“ — 64
- „Matija Gubec“ — 527
- „Mićo Radaković“ — 245, 275, 296, 310—312, 476, 512, 513
- mosečki — 528
- moslavački — 377, 462, 544
- moslavačko-sisački — 283, 333
- prvi Moslavačkog NOP odreda — 401, 403, 482, 492, 494
- drugi Moslavačkog NOP odreda — 482, 492, 494
- mosorski — 528, 530
- „Ognjen Prica“ — 190, 275, 310—312, 457, 476
- „Pekiša Vuksan“ — 190, 353, 514, 516
- primorski — 565
- drugi Primorsko-goranskog NOP odreda — 63
- treći Primorsko-goranskog NOP odreda — 255
- peti Primorsko-goranskog NOP odreda — 255
- prvi proleterski Hrvatske — 138, 167, 172, 173, 190, 230, 231, 255, 265, 268, 269, 274, 277, 278, 282, 294, 409, 424, 425, 427, 436—438
- prvi Prvog slavonskog NOP odreda — 333, 401, 402, 548
- drugi Prvog slavonskog NOP odreda — 134, 463, 534, 548

- treći Prvog slavonskog NOP odreda — 544
- drugi Drugog slavonskog NOP odreda — 134, 535
- sjevernodalmatinski — 168, 169, 564
- prvi Sjevernodalmatinskog NOP odreda — 221
- drugi Sjevernodalmatinskog NOP odreda — 221
- prvi udarni Srednjodalmatinskog NOP odreda — 218, 236—240, 242, 252, 253, 259, 260, 309
- drugi Srednjodalmatinskog NOP odreda — 236, 240, 252, 253, 260, 309
- „Starac Vujadin“ — 29, 31, 32, 210, 212, 238, 243, 244, 316
- „Stojan Matić“ — 205, 245, 275, 310—313
- „Vladimir Gortan“ — 496, 505, 506
- „Vojin Zirojević“ — 210, 212, 213, 386, 392
- žumberački — 200
- prvi — vidi Drugi bataljon Žumberačko-pokupskog NOP odreda
- drugi Žumberačko-pokupskog NOP odreda — 375, 428
- prvi Prve dalmatinske NOU brigade — 387, 412
- drugi Prve dalmatinske NOU brigade — 387, 412
- treći Prve dalmatinske NOU brigade — 387, 412, 470
- četvrti Prve dalmatinske NOU brigade — 412, 470
- prvi Druge dalmatinske NOU brigade — 443, 444, 448, 452, 470, 471, 481
- drugi Druge dalmatinske NOU brigade — 433, 443, 444, 453, 480
- treći Druge dalmatinske NOU brigade — 443, 444, 448, 452, 469, 470, 480
- četvrti Druge dalmatinske NOU brigade — 433, 434, 443, 444, 447, 448, 469, 470, 511
- prvi Treće dalmatinske NOU brigade — 529, 530, 531
- drugi Treće dalmatinske NOU brigade — 529, 530, 563, 565
- treći Treće dalmatinske NOU brigade — 529, 530, 563
- četvrti Treće dalmatinske NOU brigade — 565
- prvi Prve hrvatske NOU brigade — 270, 352, 399, 467, 513, 516, 518
- drugi Prve hrvatske NOU brigade — 270, 399, 467, 514, 518
- treći Prve hrvatske NOU brigade — 353, 398, 467, 513, 514, 518, 539
- četvrti Prve hrvatske NOU brigade — 399, 467, 515, 516, 518, 539
- prvi Druge NOU hrvatske brigade — 455, 456, 475, 478, 485, 502, 504
- drugi Druge NOU hrvatske brigade — 456, 475, 476, 477, 503, 504
- treći Druge NOU hrvatske brigade — 456, 475, 477, 503, 504
- četvrti Druge NOU hrvatske brigade — 455—457, 475, 478, 503, 504
- peti Druge NOU hrvatske brigade — 503, 504
- prvi Četvrte NO hrvatske brigade — 457, 585
- drugi Četvrte NO hrvatske brigade — 457
- treći Četvrte NO hrvatske brigade — 457, 568
- prvi Pete NO hrvatske brigade — 409—411
- drugi Pete NO hrvatske brigade — 410, 411
- treći Pete NO hrvatske brigade — 409—411
- prvi udarni Prve slavonske NOU brigade — 533
- prvi Sedme NO brigade — 472, 473
- drugi Sedme NO brigade — 472, 473
- treći Sedme NO brigade — 402, 472, 473
- četvrti Sedme NO brigade — 402, 561, 582
- prvi Osme NO brigade — 582
- drugi Osme NO brigade — 582
- prvi Trinaeste NOU brigade „Rade Končar“ — 574
- drugi Trinaeste NOU brigade „Rade Končar“ — 571
- drugi Petnaeste NO brigade — 582
- prvi Prvog NOP odreda Prve operativne zone Hrvatske — 487, 488, 489

- drugi Prvog NOP odreda Prve operativne zone Hrvatske — 488
 - treći Trećeg NOP odreda Četvrte operativne zone Hrvatske — 392
 - četvrti Trećeg NOP odreda Četvrte operativne zone Hrvatske — 393
 - prvi Prvog NOP odreda Pete operativne zone Hrvatske — 320
 - drugi Prvog NOP odreda Pete operativne zone Hrvatske — 257, 320
 - treći Prvog NOP odreda Pete operativne zone Hrvatske — 320
 - udarni Drugog NOP odreda Pete operativne zone Hrvatske — 269, 277, 278, 294
- Ustaško-domobranski (bojne):*
- 10. ustaška — 248, 502
 - 15. ustaška — 437
 - 16. ustaška — 437
 - opkobarska 659. puka — 286
 - pripremna karlovačka — 437
- talijski:*
- 3-ći Prvog pješadijskog puka — 34
 - 54. crnih košulja — 34
- njemački:*
- 202. oklopni — 285
 - 659. pionirski — 285
- Batistić Zdravko — 393
- Batnoga (s.) — 321, 488
- Baučić Jakiša — 77
- Bauer Kornel Kolja — 345, 347
- Begovo Brdo (s.) — 572
- Belamarić Milka — 176
- Belinić Marko Stubičanec — 293, 409, 575, 577, 579, 584, 585
- Belošić (s.) — 437
- Bender (vijadukt) — 138—140, 143, 164, 165, 167
- Benkovac — 42, 224
- Beograd — 188, 291, 333, 405, 430, 561
- Bergarji (s.) — 264
- Berić J. Branko — 214, 216
- Bestall — 286
- Bešlinac — 525
- Bežić Ante — 529
- Biasipli dr Guglielmo — 344, 346, 348
- Bihać — 176, 190, 276, 347, 397, 398, 483, 485, 486, 489, 502, 520, 521, 546, 559
- Biela (s.) — 508
- Bijele Vode (s.) — 285, 287
- Bijeli potoci — 346, 347
- Bijelina (s.) — 203, 222, 225
- Bili Brig (zaselak) — 469, 479, 480
- Bilić Božo Marijan — 239, 240, 263
- Bilić Milan — 253, 413
- Bilo-gora — 462, 533
- Bilobrk Ante — 529
- Biograd na moru — 217, 224
- Biokovo — 77, 392—394
- Biovičino Selo — 221, 222
- Birčanin Ilija — 215, 365, 367
- Biskupija — 20, 143, 241
- Bitelić (s. G. i D.) — 29—31, 77
- Bizeljsko — 570
- Bjedov Špiro — 10
- Bjegović Petar — 214, 216
- Bjelajac Stanko Čane — 291, 334, 337
- Bjelan Petar — 242
- Bjelobrk Petar — 260
- Bjelovar — 132, 133, 402, 545
- Bjeljevina — 129, 483, 484
- Blagaj (s.) — 72, 226, 321
- Blagajski Pavlovac (s.) — 513
- Blata — 60, 61, 122, 128, 129, 351
- Blatuša — 106
- Blažević Jakov — 8, 255, 275
- Blažević-Jovanić Slavka — 345
- Blažević Mihajlo — 489
- Blažević Mile — 456
- Bliznica (k. 448) — 475, 476, 483
- Bobetko Mijo — 377
- Bobodol (s.) — 227
- Bogdanović Ivo — 24
- Bogdanović Maniša — 296
- Bogdanović Stojan — 145
- Bogunović Brane — 215
- Bojanci (s.) — 200
- Bojna (s.) — 287, 337
- Bolnica centralna na Kordunu — 573
- Borčić Čedo — 451
- Borić Ivan — *vidi* Lučić Ivan Lavčević
- Boričevac (s.) — 60
- Borki (s. D. Sr. i G.) — 508
- Borojevići (s.) — 285, 288, 354
- Bos. Grahovo — 8, 138, 143, 211, 212, 243, 244, 433—435, 447, 452, 453, 469, 480

Bos. krajina — 8, 175, 276, 292, 402
 Bos. Krupa — 397, 546, 562
 Bos. Novi — 286, 287, 405, 523—526, 536—538, 546
 Bosiljevo — 248, 418, 419, 424, 427, 569
 Bosna — 10, 12, 31, 41, 43, 45, 72, 73, 77, 80, 81, 104, 132, 134, 143, 158, 209, 241, 302, 307, 335, 338, 341, 356, 364, 404, 501, 546
 Bošković Nedo Krušev — 149, 154, 394
 Bović (s.) — 113, 334
 Božanić Andrija Stevo, Majki — 39, 40, 252, 253, 564
 Božinovci (zaselak) — 238
 Božinovići — vidi Božinovci
 Brač (o.) — 365, 366
 Bračulj Ivan — 32, 77, 79, 81, 315, 316
 Brajdići (zaselak) — 475
 Bratiškovci — 222, 224
 Brauhit fon Valter (Brauchitsch Walther) — 70
 Brčić Berislav — 434
 Brdovec (s.) — 186
 Brđani — 561
 Breberina Miško — 359, 421
 Brest — 505
 Brestik (s.) — 285, 287
 Brestovac (s. kod Daruvara) — 534
 Brezova Glava (s.) — 106, 454—456, 458
 Brezovac (s.) — 476
 Brezovac (s. kod Doljana) — 400
 Brezovica (s.) — 335, 375, 376, 379, 381
 Brغد (s.) — 505

Brigade

NOV Jugoslavije:

— prva dalmatinska NOU — 386, 387, 412, 413, 446, 470
 — druga dalmatinska NOU — 433, 443—445, 447, 448, 452, 453, 469, 470, 471, 479, 480, 511, 564
 — treća dalmatinska NOU — 528—531, 563—567
 — drvarska — 20, 22, 29, 31, 45
 — prva hercegovačka — 386, 392
 — „Ivan Cankar“ — 552, 585
 — druga krajiška NOU — 397
 — treća krajiška NOU — 397
 — prva NOU Šeste divizije NOV i PO Hrvatske — 234, 235, 248, 265, 270, 271, 275, 294, 298, 339, 349, 352, 394, 395, 396, 399, 415,

418, 457, 466, 467, 484, 485, 486, 502—504, 510, 512—514, 516—519, 524, 538, 539, 555
 — druga NOU Šeste divizije NOV i PO Hrvatske — 275, 296, 297, 310, 394—396, 399, 415, 418, 454—456, 474—476, 478, 479, 485, 486, 502, 512, 524, 525, 538, 539, 554, 555
 — četvrta NOU (Prva kordunaška) Osmе divizije NOV i PO Hrvatske — 325, 338, 360, 382, 389, 415, 418, 428, 454, 455, 474—479, 483, 485, 486, 553, 568, 569, 584, 585
 — peta NO Osmе divizije NOV i PO Hrvatske — 409—411, 415, 418, 473, 560
 — šesta NOV i PO Hrvatske — 501
 — sedma NO Sedme divizije NOV i PO Hrvatske — 333, 401—403, 415, 418, 432, 472, 473, 486, 524—526, 542, 543, 561, 582
 — osma NO Sedme divizije NOV i PO Hrvatske — 407, 415, 418, 485, 486, 502, 524, 525, 537, 542, 561, 582
 — deveta NOU Šeste divizije NOV i PO Hrvatske — 415, 418, 554, 555
 — trinaesta proleterska udarna „Rade Končar“ — 552, 553, 570—576, 578, 583—585
 — četrnaesta NO Hrvatske — 501, 527
 — petnaesta NO Hrvatske — 539, 560, 561, 582
 — šesnaesta NO (banijska) Sedme divizije NOV i PO Hrvatske — 560—562, 581, 582
 — prva proleterska NOU — 91, 386
 — druga proleterska NOU — 452
 — prva slavonska NOU — 429, 461, 464, 532, 533, 549

Ustaško-domobranske (zdrugovi):

— banjalučki — 286
 — 2. brdski domobranski — 523
 — 3. gorski — 286

Brinje — 60, 64, 97
 Brkić Dušan Duško — 134, 135
 Brlog — 61, 350
 Brnjeuška — 286
 Bronzić Živko — 291, 380
 Bronzović Joso — 176
 Brotnja — 9
 Brubno (s. G. i D.) — 287

Brujić Srđan — 85, 162, 295, 342, 349, 465
 Brušane (s.) — 245, 246, 276
 Bruvno — 7, 8
 Buble Andrija — 213
 Buč (s.) — 508
 Bučica (s.) — 291, 322, 330—334, 336, 587
 Bučko Kamensko (s.) — 532
 Bučan Ilija — 487
 Budački (s. G. i D.) — 96
 Budičina (s. G. i D.) — 356
 Budimlje (s.) — 130
 Bugojno — 356
 Buhovo (brdo) — 387
 Buić Ivica — 378
 Buinja (s.) — 406
 Bukarica (s.) — 219
 Bukorović Mijo — 241
 Pukovica — 176, 177, 202—205, 217 — 221, 224, 227, 392, 565
 Bukvić Josip — 101, 114
 Bukvić Katica — 369
 Bulat Dragica — 157
 Bulat Rade — 92, 169, 178, 206, 207, 217, 221, 225, 227, 283, 290, 553
 Bulović Mirko Zet — 135
 Buljan Vice — 30, 566, 567
 Buljević Ljubo — 77
 Burić Selo — 106, 322, 484
 Burići — vidi Burić Selo
 Buzet — 506
 Buzeta (s.) — 287, 230
 Bužančić Andrija — 240
 Bužim (s.) — 397, 546

C

Car Nikola — 102
 Carevac — 211
 Cazin (s.) — 105, 109, 397, 398, 485, 486, 488, 546, 551
 Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske (CK KPH) — 10, 32 — 34, 40, 43, 47, 62, 71—73, 96, 98, 100, 101, 104, 105, 108—111, 114—116, 118, 120, 123, 131, 132, 133, 177, 185, 263, 292, 335, 358, 368, 381, 391, 496, 499, 559
 Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije (CK KPJ) — 10, 39, 100, 116, 183, 189, 256, 359
 Centralni komitet Komunističke partije Slovenije (CK KPS) — 361
 Centralni komitet Saveza Komunističke omladine Jugoslavije (CK SKOJ) — 177
 Cerik — 524, 525

Cerje (s.) — 381
 Cerknica — 264
 Cerovac (s.) — 197, 323, 410, 457, 554, 555
 Cerovac (ž. st.) — 555
 Cerovica (s. kod Kalja) — 426
 Cetina (s.) — 215, 237—239, 315, 470, 471, 479, 481
 Cetina (r.) — 530
 Cetingrad — 306, 321, 487, 488, 504, 546
 Cindrić Đuro — 487
 Crevarska Strana (s.) — 106, 289
 Crkvenica — 186, 187
 Crkvina — 106, 330
 Crljenica Luka — 380
 Crlješnica — 524
 Crna Gora — 10, 12, 302
 Crna legija — 392, 570
 Crna lokva — 106
 Crna Vlast (s.) — 295, 296
 Crni Lug (s.) — 30
 Crni Lug (s. kod Delnica) — 257
 Crni Lug (s. kod Grkovaca) — 243
 Crni Potoci (zaselak) — 172
 Crni Potok (s. kod Pecke) — 106
 Crni vrh (k. 984) — 164
 Crni vrh (trig. 1012) — 276
 Crni vrh (trig. 1395) — 452
 Crni Vrh (s.) — 263
 Crno Vrelo (s.) — 197
 Crnobrnja Bogdan Tolja — 403, 429
 Crnobrnja Miloš — 379
 Crvena armija — 29, 66, 70, 112, 127, 161, 175, 355—357, 367, 368, 382, 383, 511
 Crvene grede (predeo) — 316
 Crveni potoci — 172
 Cvetičanin Milan — 434
 Cvetković (s.) — 525
 Cvetković Marijan — 283, 482, 495
 Cvijanović Brdo — vidi Cvijanovići
 Cvijanovići (zaselak) — 106, 456
 Cvitančić Ante — 154
 Cvjetnić — 9

C

Čačak — 72
 Čadavica (s.) — 526
 Čajavec Rudi — 175
 Čakovec — 124
 Čanak — 275, 396
 Čanković Marko — 297, 516
 Čatrnja (s. kod Drežnik-Grada) — 474—476
 Čatrnja (s.) — 106
 Čavić Marijan Grga. Dugi — 44, 104

Čavić Miloš — 161
 Čavlin Jakov — 224
 Čazma — 462, 544
 Čemernica — 161, 291
 Čerina Jakov — 529
 Černomelj — 200

Čete

NOV i POJ:

- banijska — 378
- prva proleterska Banijskog bataljona — 378, 402, 431
- prva udarnog Banijskog bataljona — 402
- druga udarnog Banijskog bataljona — 402
- prva Prvog bataljona NOP odreda Banije — 192
- druga Prvog bataljona NOP odreda Banije — 192
- treća Prvog bataljona NOP odreda Banije — 192
- četvrta Prvog bataljona NOP odreda Banije — 192
- peta Prvog bataljona NOP odreda Banije — 192
- prva Drugog bataljona NOP odreda Banije — 228
- druga Drugog bataljona NOP odreda Banije — 228
- treća Drugog bataljona NOP odreda Banije — 228
- četvrta Drugog bataljona NOP odreda Banije — 228
- prva Četvrtog bataljona NOP odreda Banije — 228
- biokovska ili južnodalmatinska — 147—150
- prva bataljona „Branko Vladušić“ — 205, 219
- druga bataljona „Branko Vladušić“ — 205
- treća bataljona „Branko Vladušić“ — 177, 205, 220
- prva bataljona „Bude Borjan“ — 165, 204, 205
- druga bataljona „Bude Borjan“ — 204
- druga Trećeg bataljona Druge dalmatinske brigade — 470
- dinarska — 240
- prva bataljona „Josip Kraš“ — 420
- druga bataljona „Josip Kraš“ — 421
- treća bataljona „Josip Kraš“ — 420, 421

- omladinska bataljona „Josip Kraš“ — 420, 421
- „Kljuka“ (terenska) — 570, 574
- prva Komande NOPO Korduna i Banije — 37
- druga Komande NOPO Korduna i Banije — 37, 38
- treća Komande NOPO Korduna i Banije — 37
- četvrta Komande NOPO Korduna i Banije — 38
- treća Prvog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda — 324
- prva Prvog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda — 86
- druga Prvog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda — 86
- treća Prvog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda — 325
- prva Drugog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda — 87, 129
- druga Drugog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda — 87, 129
- treća Drugog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda — 87, 130
- prva Trećeg bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda — 129, 322
- druga Trećeg bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda — 129, 324
- treća Trećeg bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda — 129, 130, 136
- prva Trećeg bataljona Kordunaških NOP odreda — 82
- druga Trećeg bataljona Kordunaških NOP odreda — 82
- treća Trećeg bataljona Kordunaških NOP odreda — 82
- prva omladinska Drugog kordunaškog NOP odreda — 338
- proleterska Drugog kordunaškog NOP odreda — 129, 130, 195, 196
- treća udarnog bataljona Petog krajiškog NOP odreda — 211
- četvrta udarnog bataljona Petog krajiškog NOP odreda — 210
- peta udarnog bataljona Petog krajiškog NOP odreda — 211

- kosinjska — 281
- druga Krškog NOP odreda — 421
- treća Krškog NOP odreda — 421
- livanjska — 210
- makarska — 148
- „Matija Gubec“ — 406
- druga bataljona „Mićo Radaković“ — 245
- moslavačka — 272, 378
- prva Prvog bataljona Moslavačkog NOP odreda — 492, 494
- druga Prvog bataljona Moslavačkog NOP odreda — 492, 494
- treća Prvog bataljona Moslavačkog NOP odreda — 492, 494
- prva Drugog bataljona Moslavačkog NOP odreda — 492, 494
- druga Drugog bataljona Moslavačkog NOP odreda — 492, 494
- treća Drugog bataljona Moslavačkog NOP odreda — 492, 494
- neretvanska — 147—150, 153
- prezidanska — 256
- primorska — 206, 208, 216, 217, 220
- primorsko-goranska — 91, 129
- prva Prvog proleterskog NOU bataljona Hrvatske — 230, 274, 278, 436—438
- druga Prvog proleterskog NOU bataljona Hrvatske — 230, 274, 278, 436, 438
- treća Prvog proleterskog NOU bataljona Hrvatske — 230, 274, 278, 436, 437, 438
- četvrta Prvog proleterskog NOU bataljona Hrvatske — 230, 274
- prva Prvog slavonskog bataljona — 402
- druga Prvog slavonskog bataljona — 402
- treća Prvog slavonskog bataljona — 403
- druga Drugog slavonskog bataljona — 134
- šesta Drugog slavonskog bataljona — 134
- sedma Drugog slavonskog bataljona — 134
- prva Prvog udarnog bataljona Srednjodalmatinskog NOP odreda — 237, 252, 259
- druga Prvog udarnog bataljona Srednjodalmatinskog NOP odreda — 253, 259
- treća Prvog udarnog bataljona Srednjodalmatinskog NOP odreda — 218, 236, 242, 253, 260
- treća bataljona „Starac Vujađin“ — 243, 244
- tehnička Grupe NOP odreda za Liku — 143, 162
- udbinska Prvog ličkog NOP odreda — 540
- peta Drugog bataljona „Vladimir Gortan“ — 496, 505, 506
- prva bataljona „Vojin Zirojević“ — 212
- druga bataljona „Vojin Zirojević“ — 213
- šibenska — 528, 530
- prva Trećeg bataljona Četvrte brigade Hrvatske — 457
- druga Trećeg bataljona Četvrte brigade Hrvatske — 457
- treća Trećeg bataljona Četvrte brigade Hrvatske — 457
- pratećeg oružja Sedme divizije — 542
- prva Prvog odreda Prve operativne zone — 489
- Čizmek Đuro — 381, 403
- Čolović Tode — 260
- Čorak Braco — 311
- Čorkovača (šuma) — 285
- Čort — vidi Slavko Klobučar
- Čovići (s.) — 395
- Čovka (s.) — 60
- Čudić Dane — 296
- Čudić Pejo — 296
- Čudić Petar — 296
- Čuljat Josip — 427
- Čuntić (s.) — 356
- Čuturilo Stevo — 136

C

- Čabo Vito — 237
- Čača — vidi Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije
- Čaće Nikola Niko — 204, 208
- Čapić staje — 29
- Četković Vlado — 51, 62, 163, 275
- Čosić Ivan — 315
- Čubrice (s.) — 238, 263
- Čučuz Marko — 447
- Čuić Selo — 476, 485
- Čuić Žarko — 98
- Čulumović Dane — 176
- Čuruvija Tode — 564

D

- Dabar (s.) — 298, 338, 339, 351, 353, 398—400
- Dabarski Glibodol — 351, 399, 400

Dakinić Miloš — 38
 Daković Vlado — 275
 Dalmacija — 10—15, 31, 32, 39—41, 45, 48, 143, 169, 170, 176, 178, 206, 214, 222, 224, 294, 302, 307, 347, 364—368, 371, 384, 385, 436, 499, 563—567
 Dalmatinska zagora (predeo) — 40
 Dančulovići (s.) — 437
 Danilo-Kraljice (naselje) — 17, 19
 Dapčevica (s. M. i V.) — 534
 Daruvar — 132, 534
 Dasović Martin — 175, 267
 Debela Kosa (s.) — 102
 Debelo brdo (predeo) — 164
 Debelo Brdo (s. kod Brušana) — 246
 Dejanović Milić — 489
 Dejanović Miloš — 37, 87, 98
 Dejanović Stanko — 378, 379
 Delnice — 257
 Demonja Nikola — 378
 Deralo — 138
 Dereza (s.) — 508
 Dicmo (s.) — 77, 78, 563
 Dimić Nada Milka — 55, 104, 189
 Dinara (pl.) — 29, 30, 73, 78, 85, 241, 469, 564

Divizije

NOVJ:

— druga proleterska — 530
 — šesta — 523—526, 554, 555, 583
 — sedma — 523—526, 537, 539, 542, 560, 561, 581—583, 586
 — osma — 325, 560, 568, 581, 583—585

njemačke:

— 714-ta — 285, 538
 — 369. legionarska — 562, 586

talijanske:

— „Bergamo“ — 243
 — 1. brza — 34
 — 2. brza — 34
 — Granatijeri di Sardenja — 268
 — Kačatori dele Alpi — 268
 — „Lombardija“ pješadijska — 34, 62, 122
 — Mačerata — 268
 — „Re“ — 34
 — „Sasari“ — 215, 243

ustaške:

— 1. gorska — 286

četničke:

— dinarska — 212

Divizioni

njemački:

— 2-gi 23.artilj. puka — 34
 — 661. artiljerijski 714. divizije — 285

Divoselo (s.) — 245, 246, 254
 Dmitrović Savo — 314
 Dobretin (s.) — 285
 Dobro Selo — 347
 Dobrosavljević Rade — 37
 Dokić Ilija — 114
 Dolac (s.) — 164
 Dolić Marijan — 252
 Donja Glina — 321
 Donji Lapac — 8, 265, 266, 275
 Domani Robert (Ivanović Vladimir) — 37, 102, 113, 122, 136
 Domjanić Drago — vidi Adolf Steinberger
 Draga (s.) — 123, 128
 Draganići — 110
 Draganićka šuma — 156, 197
 Dragaš Lazo — 379
 Dragašići — 165
 Dragište (s.) — 437
 Dragljane (s.) — 394
 Dragotina — 161
 Dragović Vinko Roko — 148, 149, 154
 Drakić Jovo — 378
 Drakulić Nada — 108, 369
 Drakulić Nenad — 98
 Drapšin Petar — 429, 439, 442, 464, 536
 Draškovac — 229, 406
 Drenovac (s.) — 161, 285
 Dretulja (brdo) — 128
 Drežnica (s.) — 63, 71, 96, 102, 103, 110, 114, 270, 319, 320, 328, 329, 353, 382
 Drežnik-Grad — 398, 475, 478, 485, 489, 511, 512, 516, 546, 581
 Drmeljevo (s.) — 488, 489
 Drniš — 10, 17, 19, 45, 204, 564, 566
 Dropulić Čiro Jože — 133—135, 548
 Družić Ivo — 15, 16, 17
 Drvar — 8, 18, 20, 31, 33, 41, 45, 434, 435, 567
 Dubica — 208, 562, 586, 587
 Duboki Dol (s.) — 164, 554, 555
 Dubrava (s. kod Zagreba) — 99
 Dubrave (s. G. i D.) — 110, 249, 324, 409—411, 568
 Dubrovnik — 74
 Dude Branko — 244, 259, 317, 531
 Duga Resa — 98, 99, 109, 110, 118, 411

Dugače (s.) — 201
 Dugo Selo — 453
 Dugopolje — 78
 Dujšin Dubravko — 184
 Dumičić Dušan — 529, 565
 Dunatov Jakica — 434
 Dunatov Vilmo — 434
 Dunjak (s.) — 106
 Duraković Mehmed — 487
 Durbaba Jošo — 564
 Duvno (Tomislavgrad) — 386, 387
 Duvnjaci (s.) — 238
 Dvor na Uni — 285, 288, 337, 404—
 406, 523—526, 536—539, 587

D

Đapić Mitar — 30
 Đapić Vaso — 252
 Đerđa Josip Stari — 369
 Đujić Momčilo — 165, 203, 212, 215,
 241, 243, 367, 448
 Đumić Milan — 352
 Đurđevac — 132, 133
 Đurić Milan — 378
 Đurići (s.) — 426

E

Engel Ilija — 191, 258, 263, 559
 Engleska — 29, 247, 301, 303, 304,
 355, 358, 365, 368, 386
 Ervenik (s.) — 177, 204, 218, 222, 224
 Evropa — 11, 70, 175, 304, 355, 367,
 382, 383, 389, 511

F

Faust Ljubo — 206, 221, 227
 Fiket Mirko — 135
 Filipjakov (s.) — 224
 Finska — 112
 Flavio Setin — 154
 Foča — 72
 Francetić Jure — 330
 Francuska — 107, 115
 Frkašić — 346
 Furjan — 512, 546
 Fužine — 329

G

Gabrovac (s.) — 161
 Gaćeša Vasilj — 161
 Gaćeško Selo — 568
 Galić Jure Tolja — 148, 149, 154
 Galić Neđeljko — 447
 Galići (s. kod Bos. Grahova) — 433

Galin (s. kod Oštrea) — 436
 Galovo (k. 213) — 455, 456, 458
 Galjer Nada — 157
 Galjer Vilim — 114, 157
 Gardijan Blagoje Balja — 135
 Garešnica — 132, 545
 Garjak (s.) — 237, 238
 Gašić Jovo — 243
 Gašljević Marko — 323
 Gata (s. G. i D.) — 485
 Gazin Ferdo — 78, 80
 Generalski Stol — 249, 323, 324, 409,
 410, 568
 Gerovo (s. kod Delnica) — 258, 264,
 269
 Glamoč — 10, 210—212, 356, 433, 470
 Glavace (s.) — 398—400
 Glavaš (s.) — 236, 239, 260
 Glavice — 77, 81
 Glavni štab NOP odreda Hrvatske
 — 33, 50, 59, 63, 71, 90, 94, 96, 97,
 104, 122—124, 126—128, 132, 136,
 138, 139, 143, 144, 146, 149, 155, 158,
 166, 169, 171, 172, 178, 185, 189, 208,
 216, 218, 222, 248, 255, 256, 263, 265,
 268, 270, 277, 282—284, 290, 292,
 317, 319, 328, 334—336, 344—346,
 348, 358, 369, 372, 378, 381, 397, 401,
 408, 409, 416, 422, 424, 429, 432, 453,
 484, 486, 496, 502, 510, 520, 523, 526,
 527, 532, 538, 547, 548, 550, 552, 557,
 569, 570, 576, 580, 583—585
 Glavni štab NOP odreda Slovenije —
 255, 256, 573
 Glibodol vidi Dabar. Glibodol
 Glina (r.) — 330, 336, 510
 Glina — 34, 37, 98, 100, 101, 105, 110,
 197, 209, 284, 285, 287, 291, 300, 330,
 334, 336, 404—406, 466, 467, 486,
 512, 562, 587, 588
 Glinica (s.) — 95
 Glinsko Vrelo (s.) — 323
 Globornički most — 410
 Goduša — 351
 Gojak (s.) — 411
 Gojak Ivica — 114
 Gojak Stevan Ivica — 55, 104
 Gojilo — 378, 381, 544
 Gola Mila (k. 985) — 554
 Gologlav (k. 1198) — 448
 Golubić (s.) — 10, 140, 165, 166, 169,
 172, 178, 207, 241, 236
 Gomirje — 265
 Gore (s.) — 287
 Goreta Mate — 566
 Gorica — 500

Gorička — 354
 Gorjanci — 361
 Gornja Glina — 321
 Gornja Vas (s.) — 420, 421
 Gornji Skrad — 106, 308
 Gorski kotar — 52, 67, 90, 184, 185, 328, 329, 371, 384, 385, 396, 557
 Gospić — 61, 62, 176, 190, 245, 246, 273, 294, 347, 348
 Gošnjak Ivan (Klajić Mirko) — 282, 424, 510, 526, 539, 583
 Govorčin Anđeo — 434
 Graboštani (s.) — 472
 Grabovac — 356
 Gračac — 7, 167, 168, 190, 276, 347, 554, 555
 Gradac (k. 1011) — 387
 Gradac (s.) — 149, 565
 Gradac (s. M. i V.) — 285, 287, 356, 408
 Gradina (s.) — 485
 Gradina (k. 633) — 311, 312
 Gradina (trig. 1078) — 387
 Gradski komitet Komunističke partije Hrvatske za Rijeku — 185
 Grahovac Ivan — 175
 Grahovac Luka — 176
 Grahovljani (s.) — 508
 Grbić Svetozar — 211
 Grčić Jovan — 203
 Grdešić Ante — 98, 99
 Greda — vidi s. Rjuškova Greda
 Greda (brdo kod Golubića) — 166
 Gregorić Pavle Brzi — 134, 294
 Grga Jure — 314
 Grdurić Andro Dimnjićar — 102
 Griva Dušan — 379
 Grkovec (s.) — 243
 Grmeč — 286, 294, 360, 363, 364
 Grmuša Rade — 291
 Grobnik — 106, 197
 Grubiša Ivan — 259
 Grubišić Đuro — 101
 Grubišno Polje (s.) — 133, 533, 544
 Grubor Petar — 138

Grupe

NOV i PO Jugoslavije:

- odreda NOP Korduna i Banije — 122, 158
- odreda NOP kordunaških — 88, 90, 91, 94, 120, 122, 123, 137, 155, 171, 181, 194, 197, 234, 247, 284, 294, 300, 305—307, 321, 323, 325, 334, 335, 338, 339, 353, 361, 363, 364, 382

- odreda NOP za Liku — 49, 59, 64, 91, 122, 138—140, 143—146, 162, 166, 168—173, 189, 190, 232—234, 249, 273, 275, 276, 280, 281, 295—298, 300, 340, 343—348, 350, 371
- treća NOP odreda Slovenije — 186
- gerilska Drugog slavonskog NOP odreda — 535

njemačke:

- borbeni „Zapadna Bosna“ — 250, 286
- Borowski — 286
- Putlitz — 286

Gržetić Joso — 282, 318, 321, 528

Gubac Matija — 121

Gudura (M. i V.) — 555

H

Habotin Devro — 487

Habotin Selih — 487

Hađer (s.) — 356

Hajtić (s.) — 287, 330, 337

Hariš Ivan (Ilija Gromovnik) — 102, 453, 454

Harkov — 70

Hebrang Andrija — 186, 550

Hercegovina — 10, 12, 302, 559

Hinić Vajo — 295, 296, 401

Hinkova (Hynkova) Vera — 102

Hitler Adolf — 11, 25, 66, 68, 69, 100, 112, 355, 367, 382—384

Hohšeter Vojko — 561, 582

Holjevac Vječeslav Veco, Kovač Franjo — 57, 59, 90, 95, 155, 194, 198, 250, 335, 337, 409, 418, 419, 428, 583

Homoljac (s.) — 190

Horvat Ante Tona — 114

Hrastovac (s. G. i D.) — 472

Hrtić — 229, 524, 525

Hrv. Čača — vidi Centralni komitet KP Hrvatske

Hrvatska — 10, 12, 14, 20, 65, 68, 72, 97, 99, 100, 103, 126, 160, 292, 304, 361, 383, 384, 423, 429, 516, 546, 552, 586

Hrvatska seljačka stranka (HSS) — 33, 43, 46, 48, 66, 111, 113, 131, 179—182, 186, 304, 365, 366, 367, 376, 385, 390, 424, 564, 566, 570

Hrvatski Leskovac — 293, 359

Hrvatski radnički savez (HRS) — 99, 110

Hrvatsko primorje — 52, 67, 90, 96,
176, 184, 219, 220, 371, 384, 385,
393, 558
Hrvatsko zagorje — 187, 188, 360,
385, 427
Hum (pl.) — 309
Hupert Milan Direktor — 47, 186
Hvar — 365

I

Ignjatović Dušan — 379
Ilić Ilija — 225
Ilić Veljko — 224
Ilić Vlado — 425
Imotski — 80
Irinovac (s.) — 476
Istra — 185, 257, 385, 496, 500, 501,
505
Italija — 104, 112, 199, 366, 383, 501
Ivanec — 124, 125
Ivanić-Grad — 133, 283
Ivanović Vladimir — vidi Domani
Robert
Ivanščica (pl.) — 125, 283, 359
Ivas Šime — 529, 565
Ivoševci (s.) — 227
Izačić — 485
Izvršni odbor Antifašističkog vijeća
narodnog oslobođenja Jugoslavije
(IO AVNOJ) — 550, 551, 559

J

Jabuka (s.) — 392
Jabukovac (s. G. i D.) — 161, 356
Jadovnik — 143
Jajce — 10, 559
Jaković Todor Zec — 325
Jakšić Pavle — 537, 543, 562, 588
Jankes Grga Fric — 183—186, 292
Janković Niko — 224
Janiče — 395, 396
Janjčić Stevo — 199, 201, 226
Janjetović Petar — 161
Japan — 70
Jarak (s.) — 477
Jasenak (s.) — 114
Jastrebarsko (Jaska) — 123, 293, 338,
359, 383
Javoranj (s. G. i D.) — 229, 524, 525
Javornik — 61, 339, 351, 352
Jazbec Milutin — 175
Jelenska (s. G. i D.) — 377, 381
Jelenje — 258, 277, 278
Jelić Slavko — 252, 564
Jelić Šime — 434

Jelinčić Ivan — 77
Jelov Klanac (s.) — 324, 474, 475, 477
Jelov vrh (trig. 999) — 554
Jelovac Dujo — 260
Jerković Bogdan — 370
Jerković Mate — 290, 291
Jerman Dragan Talijan — 378
Jevđević Dobrosav — 365
Jezerane — 97, 294, 351, 400
Ježernice (s.) — 438
Ježević (s.) — 237, 316
Joka Milan — 379
Jolić Stevan — 161
Josipdol — 322
Jošavica (s.) — 288
Jovanović Đoko — 169
Jovanović Milenko — 114
Jovanović Miodrag — 448
Jović N. Aleksandar — 214, 216
Jović Kostja — vidi Vicko Krstulović
Jugoslavija — 38, 39, 69, 91, 100, 101,
112, 174, 224, 304, 355, 356, 365—
367, 475, 380, 462, 463
Jukić dr Ilija — 365
Jukić staje — 29
Jukinac (s.) — 466
Jurić Vera — 369
Jurišić Andrija Galo — 135
Jurjevac (k. 219) — 458
Jurlin Marko — 176, 178, 202, 205,
207, 217, 218, 225, 435, 443, 447, 448,
453, 471, 481

K

Kajić Nikola — 290
Kaldrma — 218
Kaliterna Paško — 365, 366
Kalnik (pl.) — 125, 187, 283, 293, 359,
432, 549, 570
Kalje (s.) — 359, 383, 420, 421, 436,
438, 439, 574, 575, 584, 585
Kamenica (s. kod Tounja) — 338,
383, 411
Kameno (s.) — 211
Kamenski most — 288, 330
Kamenski Most (s.) — 287, 560
Kamensko (M. i V.) — 191, 346, 347,
515
Kamenjak — 257, 258
Kapela (pl.) — 351, 352, 483
Karadorđević Petar — 377
Karas Milutin — 37, 86
Karaula (k. 640) — 312
Kardelj Edvard Bevc — 256, 263,
361
Kardun Ante — 225

Karlobag — 246
 Karlovac — 34, 44, 55, 64, 71, 98, 99,
 100, 101, 104—111, 113, 114, 116—
 118, 123, 187, 189, 197, 199, 257, 294,
 300, 308, 323—325, 338, 382—385,
 409—411, 418, 419, 425, 455, 457,
 458, 513, 553, 560
 Karpati — 226
 Kastav — 498, 499, 501
 Kaštel vidi — Sedam Kaštela
 Kaštel Stari — 563
 Katalinić Stipe — 77
 Katalinić Tonči — 77
 Katić Adam — 184
 Katić Radojka — 259
 Katić Vaso — 316
 Katić Vlado — vidi Vladimir Baka-
 rić
 Katići (s.) — 503
 Katinovac (s.) — 106
 Kazanci (s.) — 243
 Kestenova Gora (s.) — 106, 309
 Kijanova previja — 276
 Kijevo — 20, 236, 471, 564
 Kikić Hasan — 186
 Kiridžija Marko — 153
 Kirin (s. G. i D.) — 102, 106, 113
 Kistanje (s.) — 203, 204, 223
 Kita (trig. 676) — 164—166
 Kladare (s.) — 402
 Kladarin Đuro — 171, 209, 233, 304,
 339, 417, 542, 562, 588
 Kladuša — vidi Velika Kladuša
 Klaić Mirko — vidi Gošnjak Ivan
 Klanjec — 124
 Klasnić (s. G. i D.) — 284, 285, 287,
 561
 Kleut Petar Perica — 138, 164, 165,
 168, 170, 172, 173, 190, 246, 255,
 276, 418, 569, 584, 585
 Klipino Brdo (s.) — 321
 Klobučar Slavko Čort — 359, 428
 Klokoč — 106, 560, 581
 Kloštar (ž. st.) — 401, 402
 Kluz Franjo — 175
 Kliaić Mirko — 133
 Klišć (s.) — 356
 Klijuka (s.) — 197, 333, 375, 380, 427,
 428
 Knebl Franjo — 376, 482, 494
 Knežević Kosa (s.) — 106
 Knežević Obrad — 221
 Knin — 8, 9, 17, 20, 31, 40—42, 45,
 138, 140, 165, 166, 176, 204, 222, 224,
 242, 276, 315, 365, 434, 470, 471,
 481, 564
 Kninska krajina — 8, 29, 74

Kninsko Polje (s.) — 241
 Kobiljak (k. 414) — 411
 Kobiljak (s.) — 287, 354
 Kokote (s.) — 436—438
 Kolarine (s.) — 219
 Koljani (s.) — 314, 315, 316
 Kom (predeo) — 168, 219
 Komadina Dušan — 37

Komande

NOV i POJ:

— NOP odreda Korduna i Banije
 — 37—39, 57, 63, 68
 — II rajona NOP odreda Kordu-
 na i Banije — 34, 37, 39
 — područja Banije — 415, 418, 558
 — područja Korduna — 415, 418,
 459, 484, 551, 558
 — područja Like — 415, 418, 451,
 551, 557
 — područja Muć — Lečevica —
 529, 565
 — područja primorsko-goranskog
 — 557
 — područja Žumberak — 574—
 576, 578

Komić (s.) — 310
 Komljenović Stojan — 379
 Komogovina (s.) — 161, 356
 Komora (s. G. i D.) — 285
 Komunistička partija Hrvatske —
 365, 383, 385, 386
 Komunistička partija Italije — 500,
 505
 Komunistička partija Jugoslavije
 —13, 118—120, 159, 177, 219, 221,
 295, 496, 497, 498
 Končar Rade Brka — 48
 Konstantinović Risto — 101
 Kopinjavac (s.) — 219
 Koprivnica — 132, 133, 402
 Korana (r.) — 410, 457, 458, 475, 476,
 502—504, 514, 568
 Koranska Strana (s.) — 568
 Koransko Selo — 308
 Kordić Ljuban — 379
 Kordići (s.) — 437, 438
 Kordun — 12, 34, 39, 55, 66, 67, 69,
 83, 94, 96, 99, 100, 104—106, 108,
 109, 116, 117, 126, 155, 171, 184, 247,
 249, 270, 272, 294, 329, 334, 335, 339,
 359, 360, 371, 418, 419, 426, 427,
 439, 454, 501, 510, 551, 557, 558,
 584
 Kordunski Leskovac — 306, 338, 397,
 550, 551

Korenica — vidi Titova Korenica
Korenička Kapela (s.) — 190
Korićna — 210, 211
Koritinja (s.) — 570
Korolija Vlado — 224, 225

Korpusi

NOVJ:

— prvi bosanski — 523—526, 536
— prvi hrvatski — 523—526, 536,
538, 552, 554, 560, 561, 568, 581, 582,
584—586

talijanski:

— peti armijski — 34, 263, 279

Kosanovići (s.) — 129
Kosijeri — vidi Kosirsko Selo
Kosinj (s.) — 275, 276
Kosirsko Selo — 106, 457
Kosovska dolina — 240, 241, 563, 564
Kost. Majur — 356, 472, 473, 587
Kostajnica — 208, 209, 285, 286, 288,
300, 330, 337, 356, 404, 472, 473, 523,
524, 536, 538, 562, 586—588
Kostanjevac (s.) — 436, 438, 439, 570
Kostanjevica (s.) — 421
Kostić Đuro — 225
Kostur Špika — 85
Kosturi (s.) — 85
Košare (s. kod Ogulina) — 410
Košutić August — 365
Kotarani — 285
Kotaraš Dušan — 314
Kotari — 218, 220

Kotarski komitet KPH:

— za D. Lapac — 371
— za Kastav — 185, 501
— za Novi — 187
— za Sinj — 84
— za Sisak — 187
— za Slunj — 110
— za Sušak — 499
— za Otočac — 297
— za Veljun — 110, 117
— za Vojnić — 110, 117

Kovač Franjo — vidi Holjevac Vje-
česlav Veco

Kovačević Mirko Španjolac — 40,
41, 47

Kovačević Veljko, Ljubo — 102, 258,
264, 329

Kovači (s.) — 386

Kozaperovica (s.) — 562

Kozara (pl.) — 292, 354, 383, 406, 431

Kozarica (brdo) — 466, 467

Kozica — 394

Kozjača (šuma) — 156

Kozjak (trig.780) — 563

Krajačić Đuro — 37, 87

Krajačić Ivan Brko (Verdić Stevo)
— 183, 184, 187, 359, 381, 409

Krajačić Marijan — 98

Krajinović Nikola — 8

Krajnović Janja — 344

Kraljevčani — 285

Krapina — 123, 124, 570

Kraš Josip Papa — 44, 101, 102, 104,
114

Krašić (s. kod Ozlja) — 225, 425,
436, 553, 571, 574, 575, 584

Kraus dr Herbert — 319

Kravarščica (r.) — 322

Krbavica (s.) — 126, 167, 191, 346

Krce Pavle — 566

Krčevo — 473

Kreačić Kovatić Olga Žoga — 184

Kreačić Otmir, Kultura — 369

Kreča Stanko — 209

Kremenita glava (šuma) — 513

Krisnica — 524

Križevci — 132, 133, 545

Križpolje — 294

Krka (r.) — 204, 552, 585

Krnjak — 34, 126

Krnjević dr Juraj — 365

Kronja Ante Čenčo — 253, 412

Kronja Jere — 18

Krpelj (šuma) — 410

Krstanović Tode — 314

Krstinja (s.) — 560, 581

Krstovača — 457

Krstulović Vicko (Jović Kostja) —
79

Krš — 396

Kruljac Hubert — 369

Krunić Uroš — 517, 518

Krupa (s.) — 164, 176, 178

Kruščica (s.) — 396

Kruševac (s.) — 448

Kruševo (s.) — 532

Krvavica Petar — 242

Kučević (s.) — 219

Kučišec Anđelko — 98

Kufrin Milka — 426, 427

Kuk (trig. 607) — 554

Kukić Đuro — 98

Kukić Miloš — 172, 173

Kukić Nikola — 98, 99, 100, 101, 114

Kukunjevac — 534

Kukuruzari (s.) — 472, 473, 587, 588

Kula na Pisku (predeo) — 469

Kuljani — 286

Kunić Selo — 123
 Kupa (r.) — 156, 197, 199, 200, 209,
 248, 249, 293, 333—337, 359—361,
 373, 374, 376, 379, 419, 425, 560
 Kupčina (s. G. i D.) — 106, 553, 569
 Kupres — 469
 Kurteši (s.) — 129
 Kuselj (s.) — 476
 Kuterevo (s.) — 396
 Kutina — 545
 Kutlača Obrad — 434
 Kuzmanić Tonko — 77

L

Labin — 499
 Lacmanović Milan — 221
 Ladešić Draga — 199, 200, 225
 Lađevac (s. G. i D.) — 485, 512, 513,
 546
 Lagator Marko — 260
 Lapac — 60, 97, 167, 191, 213, 342,
 343, 347, 449, 513
 Lapčić Todor — 434
 Lasan Ante — 434
 Lasinja — 553, 560, 569
 Latas Branko — 82, 136
 Latas M. Danilo — 144, 213, 267, 451
 Latasovo brdo — 476
 Latifić Mustafa — 212
 Lebnica (s.) — 524, 537
 Lečevica — 564, 565
 Lekenik (s.) — 453
 Lelas Zvonko — 77, 529
 Lenac Ivan — 102
 Lenjingrad — 70
 Lepenice — 279
 Ler Aleksandar (Löhr Alexandar) —
 361
 Leskovac (s. kod Barilovića) — 410
 Leskovac (s.) — 526
 Lešće (s. kod Generalskog Stola) —
 418, 569
 Lešće (s. kod Ramljana) — 298, 395
 Letica Dušan — 25
 Letinac (s.) — 351
 Letovanci — 354
 Lič — 329
 Lič. Jesenica — 61, 122, 123, 128, 130,
 196, 339, 351, 352, 560, 581.
 Ličina Svetislav — 483
 Lički Novi (s.) — 245, 246
 Ličko Petrovo Selo — 190, 347, 397,
 398, 485, 489, 511, 546
 Lika — 8, 12, 26, 41, 43, 45, 47, 49,
 51, 60, 96, 126, 134, 143, 167, 168,
 171, 172, 181, 184, 232, 245, 254, 257,

272, 275, 300, 307, 328, 329, 339,
 341—343, 371, 394, 399, 501, 557,
 558, 581
 Lipica (s.) — 399
 Lipovac (s.) — 534
 Lisičić — 222
 Lisina (brdo) — 474—476
 Livada Dušan — 98
 Livanjsko polje — 73, 90, 435, 470,
 481
 Lividraga (s.) — 264, 268
 Livno — 9, 31, 42, 45, 74, 77, 211, 212,
 356, 383, 434, 471, 479, 480
 Lomnica — 72
 Lončarica (s.) — 534
 London — 105, 303, 365—367, 385,
 391
 Lotine (s.) — 406
 Lovča (s. G. i D.) — 288
 Lovinac — 172, 310, 554
 Lovrić Jerko Srđan — 74, 79, 84,
 85
 Lovrić Mile — 38
 Lucich — vidi Lučić Gvido
 Lučić Gvido — 214, 224
 Lučić Ivo Lavčević Borić — 80, 567
 Ludberg — 125, 293
 Ludine — 376, 380
 Lujzijana — 201, 268, 425
 Lukača — 457, 458
 Luketić Selo — 475, 476, 483
 Lumbardenik (s.) — 485, 502, 503

LJ

Ljaković T. Bogdan — 216
 Ljeskovac — vidi Kordunski Les-
 kovac
 Ljeskovac — vidi Plitvički Leskovac
 Ljohnicki dr Boris — 344, 347
 Ljotić Dimitrije — 25, 112, 357
 Ljuba (s.) — 392
 Ljubča (s.) — 308
 Ljubičić Krsto Meho — 19
 Ljubina poljana (predeo) — 7, 217
 Ljubljana — 188, 200
 Ljubojević — vidi Babić Ljubo
 Ljuština M. Marko — 491

M

Macakonja Slavko — 378
 Macura Milan — 206
 Macura Slobodan Bondo — 221
 Macuta Pavle — 457

- Macuti (k. 248) — 454, 455, 457, 458
 Maček Dušan — 378
 Maček Ivan — 257
 Maček Obrad — 206
 Maćek dr Vlatko — 108, 376
 Mađarska — 112
 Magašić Mauricije Moro — 550, 551
 Maglić (k. 465) — 476
 Magovac (s.) — 438
 Mahično (s.) — 225
 Maja (s.) — 284, 356
 Maja (r.) — 466
 Majske Poljane — 405, 466
 Majski Trtnik (s.) — 405, 407
 Makarska — 149, 365, 366, 392, 393
 Mala Čista (s.) — 219
 Mala Črešnjevica — 403
 Mala Gradusa — 285
 Mala Melnica (k. 471) — 485, 504
 Mala Peratovica (s.) — 533
 Mala Polača (s.) — 241
 Malačka Biranj — 563
 Maleševci (s.) — 243
 Mali Lug (s.) — 264
 Malj Mašnik — vidi Mašnik (šuma)
 Malička (s.) — 106
 Malinovac (trig. 991) — 470
 Malovan — 554, 555
 Maljevac (s.) — 306, 488
 Maljkovo (s.) — 238, 563
 Man. Dragović — 238, 315, 316
 Mandić Anka — 345
 Mandića glav. — 456
 Manola Srećko Ivan — 38, 57, 83,
 95, 102, 122, 123, 155, 171, 209, 276,
 417, 479, 484, 486, 556
 Maoduš Stevo — 540
 Maraković Nina — 373, 375, 380, 432,
 473
 Maras Ivo — 206
 Marijan Dušan — 133
 Marin Dol (s.) — 200
 Marinkovci (s.) — 243
 Marinković Ivo Slavko — 55, 67, 71,
 98, 99, 102, 134, 183, 292, 361, 382
 Marinković Dragoje — 252
 Marinković Marko Lugar — 135
 Marinković Miša — 308
 Marino brdo (predeo) — 433, 453
 Marjanović Joso — 98
 Marjanović Joša — 315
 Markon Slavko — 427
 Markovac (s.) — 508
 Marković Adam — 161
 Marković Stjepan — 529
 Martić Jovo — 221
 Martinić Pero — 242
 Martinović Augustin — 434
 Martinović Božo — 434
 Martinović Mile — 569
 Martinska Ves — 375, 380
 Marunić Desanka — 344
 Mašnik (šuma) — 411
 Matas Josip Abesinac — 496
 Mates Leo — 369
 Matetić Dušan — 527
 Matijevići (s.) — 229, 524, 537
 Matić Sava — 556
 Matić Stojan — 62
 Matošić Đuka Krvavi — 135
 Matulić Jakov — 77
 Matulje — 185
 Matutinović Svemir — 259, 260, 316
 Mazalica Milan — 526
 Mazin (s.) — 7, 8, 347
 Mečenčani (s.) — 208, 285
 Medak (s.) — 275
 Medinci (s.) — 535
 Međugorje (predeo) — 217
 Međumurje — 11, 125, 188
 Mejašić Mate — 99
 Mekinjari (s.) — 62
 Meleš Ivan Traktor — 379
 Melnica (trig. 548) — 485, 504
 Mesić Josip Tovarišć — 134
 Metković — 147, 154
 Metlika (s.) — 200
 Metzger (puk. ustaški) — 436
 Mihailović Draža — 63, 72, 105, 121,
 179, 181, 209, 215, 224, 302, 303,
 355, 357, 365—367, 384, 385, 391
 Mijakovac Petar — 240, 253
 Mikleuška (s.) — 377
 Mikša (s.) — 570
 Mila voda (trig. 1187) — 554
 Milanov V. (zaselak) — 264
 Milašinčić Josip — 101
 Milašinčić Grga — 197—199, 201
 225, 226
 Milašinčić Stjepan Šilja — 102, 114
 Milešine (s.) — 84, 85
 Mileusnić Dušan — 7, 8
 Milić Ante — 529
 Milić Feđa — 135
 Milišić Ivan Relicije — 314, 315
 Milković Mladen — 18
 Milojević Rade — 561, 582
 Miljanović Nikola Karaula — 135
 Miljković Ilija — 316
 Mišćević Jovo — 487
 Mitić Dušan — 562
 Mitić Mitar — 381
 Mitić Ranko — 98, 99, 171, 228, 291,
 334, 408

Mjesni komiteti

KPH:

- za Drežnicu — 110
- za Karlovac — 55, 101, 104, 108
- za Rijeku — 499, 505
- za Šibenik — 15

SKOJ-a:

- za Karlovac — 101
- za Split — 47

Mrakovac (kod Tušilovića) — 454, 455

- Mrakva (s.) — 396
- Mrlište (k. 687) — 476
- Mrčila (s.) — 123, 324, 338
- Mrdraš — 260, 263
- Mrdrić (zaselak) — 237
- Mrdruš — 294, 322, 383, 489
- Mrđorić — 346
- Mrđek Franjo — 516
- Mrđko Polje (s.) — 139, 140, 143, 167, 222, 224, 225, 227
- Mrđčilović Kosa (s.) — 408
- Mrđi Ante — 214, 216
- Mrđkva — 70, 72, 303
- Mrđlavačka gora — 272, 283, 293, 335, 359
- Mrđlavina — 187, 333, 373, 376, 380, 385, 544, 548, 549, 570
- Mrđor — 77, 530, 531, 565, 566
- Mrđstanje (s. kod Mrđlovca) — 100
- Mrđšćenička Draga — 185
- Mrđčaj (s.) — 106
- Mrđzović Karlo Gašpar, Ortega — 183, 251, 464
- Mrđđenić Dragić — 37
- Mrđžnica (r.) — 196, 410, 568, 569
- Mrđzla Vodica (s.) — 277—279
- Mrđzljak (s.) — 199, 200
- Mrđć — 84, 85, 529, 563, 566
- Mrđrića Selo — 477
- Mrđsolini Benito — 25, 68, 355, 384
- Mrđtnik (s.) — 485

N

- Nad Kosta — 537
- Najdanović Slobodan — 114
- Napijalo Mišan — 103, 156
- Narančić Mićo — 296
- Narodna pomoć (NP) — 107, 108, 115
- Narodnooslobodilački front (NOF) — 11, 12, 15, 33, 65, 66, 67, 72, 105, 106, 124, 125, 197, 234, 365, 366, 371, 422, 427, 520

- Nebljusi (s.) — 60
- Nedić Milan — 25, 112, 302, 355, 357
- Neretva (r.) — 149, 154
- Netrećić (s.) — 197—199, 225, 425, 427

Nezavisna Država Mrđvatska — 11, 34, 173, 174, 380

- Nezić Bruno — 434
- Nikšić Tomo — 24
- Ninić Anđelko — 18
- Ninić Ivo — 18
- Nova Gradiška — 132
- Nova Varoš — 72
- Novaković Đuro — 145
- Novaković Milić — 83
- Novaković dr Niko Longo — 26, 365
- Novaković Vlado — 98, 99, 224, 227
- Novi — vidi Lički Novi
- Novi Mrđrof — 124, 125
- Novo Mesto — 294
- Novo Selo — 420, 421, 553
- Novska — 286, 545, 548
- Nunić (s.) — 222, 225

NJ

- Njemačka — 69, 112, 132, 247, 268, 356, 366, 405, 586

O

- Oblj vrh (k. 1127) — 264
- Oblaj — 287, 330, 337
- Obljaj (s. kod Bos. Grahova) — 212
- Obrovac — 222
- Obsenica (s.) — 129
- Očestovo (s.) — 227
- Očko-Četković dr Slava — 343, 344

Odredi

NOP:

- Babin Potok — 24
- Bitelić — 30, 31
- Banije — 158, 161, 171, 192, 194, 208, 209, 228, 272, 284, 286, 288—291, 293, 330—337, 353, 362, 373, 375, 377, 378, 381, 402, 404, 405, 407, 408, 526, 560, 583, 588
- Bjelo Polje — 24, 60
- Bribirski — 52
- Brotnja — 22
- Crna Vlast — 24
- Cvijanovića Brdo — 37
- Dinarsko-dalmatinski — 80, 147, 149

- Debelo Brdo — 24
- Delnički — 52
- Dinarski — 45
- Dolenjski — 186
- Donji Tiškovac — 22
- Dugopolje — 22
- Glina — 37
- Gornji Frkašić — 24
- Gornji Skrad — 37
- Gradina — 24
- Homoljac — 24, 190, 191
- Istočno-dolenjski — 437
- Kalebovac — 24
- Kaldrma — 22
- Kalnički — 454, 570, 576, 578
- Kamešnica — 74, 77—79, 81
- Kestenova Gora — 37
- Kik i Uvalica — vidi odred „Ognjen Prica“
- Kestenovac — 37
- Kombinovani — 164, 166, 168—170, 172, 176, 178, 245, 436
- Korduna i Banije — 83, 110
- Kordunaški — 82, 363, 364, 560, 583
- Korenice sa okolinom — 23, 24
- Krbavica — 24
- Krški — 421
- Kunovac sa Kupinovom i Potkrajem — 22
- za Lapac i okolinu — 7
- Lički — 583
- Livanjski — 80
- Ljubovo — 24
- Mihaljevac — 24
- Moslavački — 377, 401, 403, 482, 492, 494, 544, 547, 576, 578
- Mosorski — 530
- Neretvanski — 147
- Neteka — 22
- --Ognjen Prica“ — 24, 60
- Oraovac — 24
- Osredci — 22
- Otmić — 34, 37
- Pećani — 34, 37
- Perjasica — 37
- Podurljaj sa Srbom — 22
- Poloj — 37
- Ponor — 24
- Prijeboj — 190
- Sisak — 189
- Sinjski — 30, 80
- Solinski — 42, 74, 79
- Splitski — 30, 42
- Suvaja — 22
- Sušački — 52
- Svilajski — 74, 79, 84
- Segunovac — 24
- Sibenski — 9, 15, 17, 31, 33
- Siroka Rijeka — 38
- Slivnjak — 37
- Trupinjak — 37
- Tuk — 24
- Turjanski — 24
- Vranovača — 24
- Vrelo — 24
- Vujinova Glava — 24
- Zavlaka — 22
- žumberačko-pokupski — 248—250, 283, 337, 338, 359, 375, 420, 426, 427
- prvi kordunaški — 90, 121, 122, 129, 130, 157, 171, 194, 195, 196, 197, 198, 225, 247, 248, 306, 308, 322—324, 330, 332, 336
- drugi kordunaški — 86, 87, 90, 93, 95, 113, 122, 128, 136, 156, 194, 196, 199, 247—249, 306—308, 322, 323, 325, 338, 411
- združeni kordunaški — 137
- četvrti krajiški — 432
- peti krajiški — 139, 143, 144, 211
- prvi lički — 162, 245, 246, 254, 275, 276, 280, 296, 310—313, 344, 345, 346, 353, 371, 540
- drugi lički — 162, 280, 281, 294, 344—347
- treći lički — 138, 162, 166, 168, 191, 276, 280, 310, 311, 344, 345, 347
- četvrti lički — 275, 394—396, 401, 417, 418, 465, 490
- prvi Prve operativne zone Hrvatske — 487
- treći Četvrtе operativne zone Hrvatske — 386, 392
- prvi Pete operativne zone Hrvatske — 258, 265, 318, 319, 321, 328, 329, 346, 527
- drugi Pete operativne zone Hrvatske — 255—258, 263—265, 268, 269, 277, 278, 318, 320, 321, 328, 346, 527
- primorsko-goranski — 63, 71, 91, 122
- drugi primorsko-goranski — 277
- prvi slavonski — 134, 401, 463, 532, 534, 544, 547, 548
- drugi slavonski — 508, 532, 535
- sjevernodalmatinski — 143, 176, 177, 178, 202 — 207, 218—222, 227, 260, 276
- srednjodalmatinski — 236—240, 243, 252, 253, 259, 260, 309, 371

Ognjanovac (s.) — 436, 437
 Ognjenović Ognjen vidi — Babić
 Ljubo
 Ogorje — 74, 84, 566
 Ogulin — 9, 98, 104—106, 109, 110,
 114, 123, 130, 300, 322, 324, 325, 338,
 351, 409—411
 Ogulinac Franjo Seljo — 63, 96, 336,
 337, 359, 408, 438
 Okić-grad — 293

Okružni komiteti

KPH:

— za Baniju — 105, 107, 110, 337,
 354, 358
 — za Hrv. primorje — 97, 496, 505
 — za Karlovac — 55, 56, 65, 71,
 72, 96, 98, 99, 100—105, 107—111,
 114—116, 186, 382, 386, 389, 391,
 418, 419
 — za Krapinu — 124, 188
 — za Liku — 232, 254, 275
 — za Novu Gradišku — 132
 — za sjevernu Dalmaciju — 176,
 177, 203, 205, 219, 446
 — za Slavoniju — 132
 — za Varaždin — 125, 188

SKOJ-a:

— za Karlovac — 99, 107
 Okučani — 548
 Olovo — 72
 Omiš (s.) — 39, 40, 77, 80, 392
 Opačić glavica — 455, 456, 458
 Opačić Stanko Čanica — 102, 122,
 157, 171, 198, 309
 Opačić Stevo — 260, 529, 565
 Opatija — 185
 Operativno part. rukovodstvo za
 Hrvatsku — 63
 Opsenica Staniša — 24
 Opsenica Stevo — 353, 519
 Oraovica (s. G. i D.) — 406
 Orel — 70
 Oreščanin Bogdan — 83, 411, 520
 Orešić Cvijo — 316
 Orlovica — 166
 Orozović Pajo Brko — 135
 Oršanić Zlata — 107
 Osijek — 132
 Osilnica — 256
 Osojnik (s.) — 384, 419
 Ostrožin — 106, 247
 Ostruljak (brdo) — 387
 Osunje — 426
 Oštarski Stanovi (s.) — 475, 476, 483

Oštre (trig. 569) — 584
 Oštre (s. G. i D.) — 436, 438, 439,
 570, 571, 585
 Otavice (s.) — 563
 Otešica (r.) — 254
 Otišić (s.) — 215
 Otočac — 273, 347, 348, 351
 Oton (s.) — 169, 207, 224, 227
 Otrić (s.) — 7, 168, 222, 555
 Otrovanec (s.) — 403
 Ozalj — 110, 197, 225, 553

P

Padjene (s.) — 9, 138, 143, 207, 223—
 225, 227
 Pajić Brdo — 106
 Pakrac — 132, 548
 Pakrani (s.) — 508
 Palanka (s.) — 217
 Panj (brdo) — 77, 80, 81
 Panjani — 473
 Panjković Miloš — 379
 Pap Pavle Šiljo — 17, 40, 41, 47
 Papuk (pl.) — 250
 Paripovići (zaselak) — 396
 Parma Enzo — 154
 Parmač Stanko — 283, 284, 293, 359,
 361, 531, 566
 Paskošev vrh (k. 687) — 398
 Pastuša — 161, 356
 Pataki Marija Marica — 44
 Pavelić Ante — 11, 25, 26, 66, 68,
 69, 100, 112, 121, 159—161, 173, 175,
 199, 296, 302, 304, 323, 337, 355—358,
 383—385, 389, 454, 530
 Pavlić Marko — 474
 Pavlić Pavao — 114
 Pavlović Ilija — 145, 583
 Pavlović Ivo — 408
 Pazin — 499
 Pecka — 106
 Pećanac Kosta — 355, 357, 384
 Peći (s.) — 435, 452
 Pećigrad (s.) — 397, 398
 Pekić Dušan — 235, 271
 Pelješac — 147
 Peran Vlado — 204
 Peretić Ankica — 107
 Perić Čedo — 370
 Perić Stevo — 204
 Perjasica — 102, 103, 106, 110, 248,
 568
 Perkovići (s.) — 238
 Perna — 103, 106, 110, 249, 306, 335,
 338

- Perušić (s.) — 190
 Petričko Selo — 421
 Petrinci (s.) — 561, 587
 Petrinčić polje — 399, 400
 Petrinja — 209, 285, 288., 291, 300, 330, 334, 337, 356, 404, 466, 467, 486, 562, 587, 588
 Petrova gora — 102, 126, 160, 195, 248, 363, 383, 488
 Petrović Bartol — 101
 Petrović Dragan — 98, 101
 Petrović Miloš — 114
 Petrovina (s.) — 428
 Petrovo Polje (s.) — 566
 Peulje (s. G. i D.) — 243, 244, 260, 434, 435, 444 447, 448, 453, 480
 Pihler Ivan — 381, 403
 Pijevac Dušan — 439
 Piplović Nikica — 252, 253, 259
 Pisarovina — 88, 105, 111, 186, 293, 322, 359, 360, 383, 384, 570
 Piškurić Božidar — 101, 114
 Pitomača (s.) — 401—403
 Planina (zaselak) — 426
 Plaška glava (trig. 794) — 129
 Plaški — 9, 102, 110, 114, 122, 123, 128—130, 249, 300, 338, 351, 551
 Plavci (s.) — 437, 438
 Plavča (s.) — 129
 Plavno (s.) — 138, 165—170, 176, 177, 223, 224, 445, 448
 Plazonići (zaselak) — 237
 Plešće (s.) — 256
 Plešivica (kod Prekrižja) — 293
 Plitvice (s.) — 189, 190, 477
 Plitvička jezera — 483, 510
 Plitvički Leskovac — 350
 Ploče — 148, 150
 Plješevica — 191
 Počitelj — 254
 Podgaj (s.) — 387
 Podgorje — 106
 Podhum (s.) — 257, 383
 Podinarje — 241
 Podkokirna (s.) — 354
 Podlapac — 8, 383
 Podlapača — vidi Podlapac
 Podoštra (s.) — 245, 246
 Podravska Slatina — 536
 Podstene (s.) — 264
 Podum (s.) — 352
 Podvrško (s.) — 462
 Podzvzd (s.) — 487, 488
 Poganovci (s.) — 535
 Pogledalo — 60, 190
 Pokljuka — 373
 Pokrajinski komitet KPH za Dalmaciju — 10, 11, 15, 29—32, 39—43, 45, 47, 48, 73, 78, 79, 84, 252, 253, 364, 372
 Pokrajinski komitet SKOJ-a za Hrvatsku — 47, 48, 370
 Pokuplje — 424, 569, 570
 Pokupsko — 293, 322, 570
 Polača (s.) — 241, 444
 Polak Pepo Martin — 17, 33, 40, 79
 Polić Nikša — 18
 Polić Stipe — 102
 Polić Tonko — 18
 Poloj — 34, 106, 247
 Polovina Gojko — 7
 Poljan (s.) — 396
 Poljanak (s.) — 474—476
 Poljiček Lolika — 369
 Ponikve (s.) — 196, 199, 201 419
 Ponor — 321
 Popina (M. i V.) — 7, 138, 143
 Popivoda Krsto — 100
 Popovac (s. G. i D.) — 502, 503
 Popović Dušan — 241, 260, 564
 Popović Pajo — 9, 16—21, 33, 214, 241
 Popović Vladimir Vlado, Španac — 44, 48, 183, 189, 263, 292, 358, 359, 381
 Postranje (s.) — 392
 Poštak (trig. 1425) — 7
 Potravlje (s.) — 530, 563
 Pounje — 524
 Povjerenstvo Centralnog komiteta KPH za Slavoniju — 131, 132
 Povjerenstvo CK KPH za zagrebačku oblast — 123
 Požarnica (s.) — 264
 Požega — vidi Užička Požega
 Požeška kotlina — 508, 549
 Predović Jela — 98, 99
 Pregrada — 124
 Prekrižje — (G. i D.) — 572
 Prelog — 124
 Prevala — 387
 Prezid — 269
 Pribić (s.) — 225
 Pribudić (s.) — 164, 169, 177, 207, 218, 223
 Prigorje — 360
 Priehoj (s.) — 189, 190, 484
 Priedor — 196, 378, 523
 Prieka (s.) — 284
 Prilišće (s.) — 199, 201, 225, 248, 424
 Primišlie — 100, 247, 248
 Primorje — vidi Hrvat. primorje
 Primošten — 40

Prisika — 217
 Prisjeka — 322, 560, 581
 Prisoje — 386
 Prljevo — 164, 169, 177, 218
 Prokike — 265, 270
 Prolog (s.) — 469, 470, 479
 Promina (pl.) — 9, 16, 18—21, 224, 227, 564, 565
 Proseka (s.) — 426
 Psunj (pl.) — 133, 250

Pukovnije

ustaško-domobranske:

- 1. oružnička — 23, 467
- 3. ustaška — 502
- 152. pješadijska — 17

Pukovi

četnički:

- „Gavrilo Princip“ — 212, 434
- „Kralja Aleksandra“ — 212
- „Onisim Popović“ — 227
- „Petra Mrkonjića“ — 243

talijanski:

- 6. bersaljerski — 34

njemački:

- 1. pješadijski — 34
- 23. artiljerijski — 34
- 721-vi 714. divizije — 285
- 659-ti — 286

Pula — 499

Pupovac Gojko — 452

Pušća-Bistra (ž. st.) — 360

Puškarić Ivan — 325

Puvac Svetozar — 379

R

Radaković Petar — 556

Radan Ivan — 29

Radanović Slobodan — 101

Radatovići (s.) — 553, 574, 575, 578

Radetić Miće — 18

Radić Ivo — 566

Radinović (s.) — 437

Radljevac (s.) — 166, 207

Radmilović Božo — 529

Radoboj (s.) — 124

Radobolja Jozo — 77

Radiočić Dmitar — 370

Radonja (s.) — 322

Radonja (r.) — 455—457

Radošić (s.) — 563

Radovanović Stanko Udarnik — 135

Radovniković Davor — 253

Raduč (s.) — 172

Radučić (s.) — 167, 222, 225, 227

Radulović Dragan Baburječan — 378

Radunovac — 347

Radjenović Stevo — 26

Raišić Ljubomir — 378

Rajčević Dane — 145

Rajen (brdo) — 211

Rakinić Milić — 110, 419

Rakovica (s.) — 324, 474—477, 483,

485, 489, 503, 511, 512, 515, 516, 546, 551, 581

Ramljane — 190, 395, 396

Rapina glavica — 455

Rastićevo (s.) — 217

Raškovići — 224

Ratković Ratko — 370

Ravkin Miljenka — 434

Ravna gora — 72

Ravni gaj — 16, 17, 19

Ravnice (s.) — 264

Reboka Ivan — 242

Reić Srećko Petica — 260

Relić (s.) — 436

Resanovci (s.) — 9, 435, 452

Ribar Ivo, Lola, Fišer — 292, 358,

361, 381, 382, 408

Ribarić — 29

Ribarić Stevo — 379

Ribnik (s. kod Ozlja) — 110, 225, 425, 427

Ričice — 392

Rijeka (grad) — 185, 257, 496, 498—501, 505

Rijeka (s. između G. i D. Budačkog) — 106

Risnjak (trig. 1528) — 277

Rizvanuša — 245, 246

Rjuškova Greda (s.) — 402

Rodaljice — 222

Rodić Danilo — 448

Rodić Slavko — 143

Rogina Štefek — 283, 294

Rogolji (s.) — 463

Roje Ante — 239, 240, 263

Romac Ivan — 244, 259

Rosopajnik (s.) — 199, 200

Rudele (s.) — 203

Rudine (predeo) — 387

Rudi vrh — 9

Rudopolje — vidi Vrh. Rudopolje

Ruj (brdo) — 129

Rujani (s.) — 470, 480, 481

Rujevac (s.) — 526

Rujište — 169, 218, 219

Rukavina Ivo Vlatić — 92, 97, 102, 123, 140, 144, 169, 171, 265, 273, 282, 292, 359, 398, 409, 432
 Rumunija — 112
 Rupe — 222
 Rusek Antun — 102
 Rusija — vidi Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika

S

Sabljak Pero — 474
 Sabljakovo (s.) — 324
 Sabolek Đuro — 200
 Saborski (s.) — 189, 190, 196, 338, 476, 560, 581
 Saili Dragutin Konspirator — 183, 188, 189, 361
 Sajković (s.) — 244, 314, 469, 480
 Samar (brdo M. i V.) — 241
 Samobor — 123, 436, 553
 Samograd (k. 121) — 457
 Samostalna demokratska stranka (SDS) — 46, 48, 365, 367
 Sana (r.) — 286
 Sandžak — 72
 Sanski Most — 286
 Santini Edo Đorđe — 73, 78, 79, 80
 Sarajevo — 188, 302
 Sava (r.) — 209, 292, 293, 336, 337, 359, 361, 373, 375, 548
 Savez komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ) — 45, 47, 48, 105, 107, 115, 117, 119, 124, 125, 177, 220, 497, 498
 Savez mlade generacije (SMG) — 427, 497
 Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR) — 11, 29, 39, 66, 68, 69, 70, 89, 100, 101, 112, 121, 131—133, 247, 301, 303, 355, 358, 366, 368, 376, 382, 386, 501, 511
 Sedam Kaštela — 40, 563
 Sekulić Mane — 308
 Sekulić Nikola Bunko — 176
 Sekulinci (s.) — 508
 Selakova Poljana (s.) — 106
 Selišta (s. G. i D.) — 284, 287, 405
 Selište (s.) — 377
 Semeljci (s.) — 535
 Semić (s.) — 506
 Senj — 273
 Severin (s.) — 419
 Sića (s.) — 249
 Simić Živko — 242
 Sinac — 61, 395
 Sinobad Branko — 564
 Sinobad S. Nenad — 214, 216
 Sinj — 10, 29, 31, 39—42, 44—46, 74, 77, 84, 85, 238, 315, 469—471, 479, 480, 563, 565, 567
 Sinjska krajina — 39, 41
 Sirotković Marin — 252
 Sisak — 272, 283, 300, 333, 335, 336, 375, 376, 380, 453, 561, 562, 586—588
 Sjedinjene Američke Države (SAD) — 29, 70, 355, 358, 366, 368
 Sjeničak (s.) — 103, 106, 107, 117
 Skakavac (s.) — 321, 455, 458, 560, 569
 Skender Brdo (s.) — 570
 Skorup Pavao — 176
 Slavonija — 131, 133, 183, 185, 187, 292, 333, 385, 429, 431, 432, 440, 545
 Slavonski Brci — 48, 132, 454
 Slavsko Polje (s.) — 106
 Slijepčević Uroš — 561, 562, 582
 Slivno (s.) — 153
 Slovačka — 112
 Slovenac Franjo — 427
 Slovenija — 199, 200, 257, 263, 268, 277, 279, 378, 404, 426
 Slovinci (s.) — 587
 Slunj — 95, 97, 98, 100, 105, 109, 226, 247, 248, 300, 397, 398, 475, 478, 483, 485, 486, 501—504, 510—517, 520, 521, 539, 546, 550, 551, 561, 580
 Slunjska Brda — vidi Turjanska Brda
 Služnica (r.) — 485, 502
 Smiljan (s.) — 60, 254
 Smiljanić Danilo — 252
 Smiljanić Nikica Tihi — 135
 Smolčić Franjo — 376
 Smolčić Tomo — 379
 Smolić Ivo — 567
 Smolianac (s.) — 475
 Smrečie (s.) — 264
 Snežnik — 268
 Solin — 39, 40, 45, 78, 315
 Sombor — 186
 Sošice (s.) — 427, 436, 438, 572, 574, 575, 584
 Spaček Božo — 230, 274, 279, 439, 584
 Split — 30—32, 40, 41, 44—48, 73, 74, 80, 147, 217, 315, 365, 366, 392, 567
 Srb — 22, 138—140, 143, 144, 173, 347
 Srbija — 72, 73, 302
 Sredani (s. G. i D.) — 534
 Srijem — 440
 Stajnica (s.) — 351

Staljin — vidi Visarionović Josif
 Staljin
 Stančić Stipe — 18
 Stanić Milan — 582
 Stanić Milun — 381
 Stanić Nada — 224
 Stanić Stevo — 561
 Stanisavljević Đuro — 103
 Stanisavljević Radivoj Raša — 100, 114
 Stanišić Bajo — 302, 303
 Stankovac — 287, 334
 Stankovci (s.) — 219
 Stara Straža (s.) — 223
 Stari Gradac (s.) — 402
 Starinci (s.) — 264
 Staro Groblje (s.) — 525
 Staro Selo — 354
 Steinberger Adolf (Domjanić Drago) — 102, 136
 Stilinović Marijan — 536
 Stipanići (s.) — 387
 Stojdraga (s.) — 421
 Strmac (s.) — 584
 Strmica (s.) — 138, 166, 217, 241, 276
 Stubljani (s.) — 472, 473
 Studenci (s. kod Perušića) — 275, 299, 395
 Studenci (s.) — 392
 Studin Frane — 260
 Stupar Bogdan — 260
 Stupin Slavo — 253
 Sučić Martin — 566
 Suhodol (s.) — 106
 Sunja — 208, 285, 286, 288, 472, 561, 586, 587, 588
 Sušak — 264, 277, 279, 498, 499, 501
 Sv. Ilija (kod s. Radinovića) — 437
 Sv. Ivan Zelina — 123, 188
 Sv. Jana — 574
 Sv. Jelena — 402
 Sv. Petka (kod Glavaca) — 399
 Sv. Petka — 476
 Sv. Rok (kod Lovinca) — 172
 Svilaja (pl.) — 74, 78, 79, 84
 Svinica — 161
 Svinjarica — 106, 458
 Svrabić Dušan — 381
 Svrabić Milovan — 379

Š

Šaban Ivan — 199
 Šakić Mićun — 276, 313, 504
 Šakića brdo (trig. 255) — 524
 Šalamunić — 346
 Šamarica (pl.) — 284—287

Šaš (s.) — 587
 Šavor Nikola — 101
 Šćekić Vlado — 388
 Šegestin — 356, 406, 524
 Šegvić Zlata Nora — 48
 Šibenik — 9, 17, 31, 40, 45, 217, 221, 224, 446, 471, 481, 564, 565
 Šibine (s.) — 284
 Šijan Milan — 172
 Šindaći (s.) — 525
 Širinić Vjekoslav — 237, 259
 Široka Rijeka (s.) — 103, 106, 110, 488
 Šišljavić (s.) — 197, 570
 Škare — 60, 265, 275, 297, 298, 349, 352, 398—400
 Škola partizanska oficirska u D. Lapcu — 213, 265, 449
 Šlivnjak (s.) — 106
 Šmrekovac (s.) — 487
 Šperac Ivo — 77
 Špiljak Mika — 375
 Špišić-Bukovica — 403
 Špoljarić Andrija — 176
 Šprokar Stanka — 107

Štabovi:

- gerilskih odreda za Liku — 7, 22
- odreda za srednju Dalmaciju — 316
- operativni Grupe brigada — 466, 504, 510, 513
- operativni za Kordun i Baniju — 287, 289, 290, 332
- operativni za Bos. krajinu — 139, 143, 209, 292
- operativni Prve operativne zone Hrvatske — 454, 457, 477
- operativni 4. i 13. proleterske udarne brigade — 584, 585

Štajerska — 268
 Štefek Rogina — 427
 Štokan Josip — 376
 Štok Izidor Mrkić — 37, 102, 427
 Šubašić Ivan — 365
 Suća Ante — 81
 Šumonja Dušan — 325
 Šumonja Miloš — 198, 411
 Suša Rade — 225
 Sušnjar (s.) — 161, 356
 Sutlović Albert — 434
 Švob Vinko — 527

T

Tankosić Milan — 22
 Tarabić Joco — 584
 Tarle (zaselak) — 238

Tatalović Joco — 114
 Tatalović Nikola — 114
 Tepavci (zaselak) — 504
 Tičac Nikola — 175
 Tičevo (s. M. i V.) — 243, 244, 433, 435, 452, 453
 Timošenko Semjon Konstantinovič — 70
 Tiškovac (s. G. i D) — 138, 143, 448
 Tišma Boja — 345, 346
 Tito Josip Broz — 256, 292, 440, 463
 Titova Korenica (s.) — 9, 60, 144, 145, 173, 190, 343, 347, 477
 Titovo Užice — 72
 Tobolić (s.) — 123, 308
 Točak (perjasički s.) — 106, 568
 Todorović Vaso — 279
 Todorović Simo — 98
 Todorovići — 229
 Tomac Barka — 107
 Toman Jerdin — 434
 Tomić Nikola — 388
 Tomić Petar — 252
 Tominac Ivan — 379
 Toplice-Lešće — 569
 Topolje — 241
 Topusko — 34, 194, 287, 288, 291, 325, 486, 560
 Tounj — 410, 411
 Tounj-Zdenac — 410
 Travnik — 277, 278
 Trbović Dmitar — 114
 Trbović Mirko — 114
 Trebinja (s. G. i D.) — 323
 Trilj — 392
 Tripalo J. Davor — 214, 216
 Trivić Vasilj — 225
 Trkulja Stanko — 38
 Trninić Dragan — 378
 Trninić Milan — 209, 333
 Trnova Poljana (s.) — 469, 470
 Trnovac — 285
 Trogir — 40, 47, 48, 448, 565, 566
 Trokut — 548
 Tromeda — 176, 205, 207, 215, 213, 220
 Trošmarija (s.) — 384
 Trst — 257, 499
 Trupinjak — 106
 Truta Ljubo — 206, 565
 Tržac (s.) — 397
 Tuk (kod s. Selišta) — 398
 Tuk (s. kod V. Kladuše) — 438
 Turanj — 325
 Turanjska Brda (s.) — 323
 Turčević Polje (s.) — 533, 534
 Turčinović Ivan — 377, 378

Turić (s.) — 241
 Turjanski (s.) — 190, 296
 Turkalj Josip — 177
 Turovac (s.) — 554
 Turza Herta — 101, 114
 Tušilović — 34, 113, 324, 454—456, 458

U

Učka — 185, 505
 Udbina — 62, 195, 310, 312, 339
 Ujedinjeni radnički savez sindikata (URSS) — 99, 107, 110
 Ujević Mate — 394, 531, 565
 Ukić Ante — 434
 Una (r.) — 286, 523, 537
 Uništa (s.) — 238, 239, 244, 260, 309, 314, 316
 Unište (kod Duvna) — 387
 Urukalo Sergije — 365
 Utinja — 197
 Utvić Ilija — 7
 Uvalica — 190
 Uzelac J. Miloš — 24, 295, 299
 Uzelac Milan — 468, 516
 Užice — vidi Titovo Užice
 Užička Požega — 72

V

Vagan — 218
 Vaganac (s. D. i G.) — 397, 398, 485, 489, 511, 512, 516, 546
 Vaganj (žand. st.) — 81
 Vaganj — 315—317, 452, 469, 470, 479
 Vaganj (M. i V. kod Šujice) — 387
 Valent — vidi — Družić Ivo
 Vanići — vidi — Vojnići
 Varaždin — 123, 124, 125, 360
 Vareš — 72
 Varičak Milan — 370
 Vasiljević Jovo — 379
 Vojvoda Ivo — 102, 269, 282, 369, 372
 Velebit (pl.) — 168, 172
 Velika (kod Slav. Požege) — 532
 Velika Gorica (kod Zagreba) — 123
 Velika Kladuša — 98, 111, 126, 287, 291, 397, 398, 486—488, 539, 546
 Velika Solina (s.) — 406
 Veliki vršek (trig. 414) — 476
 Velimirović Đuro — 98
 Veljun — 98, 100—103, 105, 107, 109, 110, 114, 249, 483, 484, 513
 Verdić Stevo — vidi Krajačić Ivan Brko
 Vere (s.) — 130
 Vergaš Dušan — 38

- Vidimlije (s.) — 210, 211
 Vidović Milan — 101, 114
 Vidović Nikola — 198
 Vignjević Rade — 7
 Vila Miloš — 487
 Vilin Klanac (zaseok) — 164
 Vinalić (s.) — 238, 316
 Viojla (trig. 875) — 217
 Virovitica — 402, 403, 533
 Visarionović Josif Staljin — 66, 70, 112, 175, 358
 Viskić Bogdan Balkan — 149, 154
 Visoče (s.) — 437, 438, 571
 Višić Miro — 18, 565
 Viškovci (s.) — 535
 Višnjik Brdo (s.) — 411
 Višnjik Lazo — 488
 Vivoda August Arso — 506
 Vivodina (s.) — 425, 437, 574, 575, 585
 Vještica gora — 81, 259, 260, 313—317, 470, 481
 Vlaka — 469, 470
 Vladić Ivo — vidi — Ivo Rukavina
 Vode (s.) — 264
 Vodena Draga (s.) — 201
 Vodice (s.) — 40, 224
- Vodovi partizanski:**
 — Brinjski — 61
 — Brloški — 61
 — Dabar — 61
 — Drežnički — 61
 — Doljani — 61
 — Kordunaški — 186
 — Klanac — 61
 — Pontonirski Četvrte NOU brigade Hrvatske — 568, 569
 — Škarački — 61
 — Zalužnica — 61
- Vojaček Josip Taras — 463
 Vojnić — 34, 83, 90, 98, 103, 105, 106, 109, 110, 117, 126, 156, 197, 322
 Vojnić Brdo (s.) — 106
 Vojnić-kolodvor — 194, 195, 197, 198
 Vojnići (kod Dvora na Uni) — 161, 337, 525
 Vojnovac (s.) — 128, 130, 351
 Volinja — 406
 Vrana — 224
 Vrančić Nikola — 32
 Vranograč — vidi — Vrnograč
 Vratnik — 61
 Vrba — 210
 Vrbnik (s.) — 260
 Vrbovica (predeo) — 399
 Vrbovsko — 130
 Vrdovo (s.) 30, 314—317, 469, 470, 479
 Vrginmost — 34, 88, 98, 103, 105, 110, 113, 115, 117, 198, 284, 287, 288, 290, 306, 332, 335, 336
 Vrgorac — 394
 Vrh. Dugi Dol (s.) — 297
 Vrh. Rudopolje — 61, 351
 Vrhovine — 190, 273, 296, 297, 299, 351, 395
 Vrhovni štab NOP odreda Jugoslavije — 43, 45, 63, 64, 97, 116, 189, 256, 257, 265, 282, 292, 361, 365, 391, 408, 409, 423, 434, 435, 452, 471, 480, 557, 559
 Vrlika — 32, 42, 85, 238, 471, 481, 565, 566, 567
 Vrnograč — 193, 208, 209, 286, 287, 300, 397, 486, 487, 546
 Vrpolje — 229
 Vučipolje (kod Dubokog Dola) — 554, 555
 Vučipolje (kod Duvna) — 387, 388
 Vučjak (s.) — 532
 Vučji vrh (k. 754) — 554, 555
 Vučković Ljubo — 435, 443, 453, 471, 481
 Vučković Mojsija — 38
 Vučkovići — 106
 Vujaklija Stojan — 98
 Vujasinović Sveto — 224
 Vujičić Radoš — 101
 Vujić Đuro — 290, 333
 Vukadinović Đuro Vuk — 135
 Vukelić Đuro Šogor — 135
 Vukelić Savo — 256, 528
 Vukić Miloš — 324
 Vukić Pikan — 457
 Vukmanić (s.) — 197, 323, 455, 458
 Vukmanović Mane — 556
 Vukmanović Svetozar Tempo — 46
 Vukomanović Pavle Stipe, Španjolac — 133, 283, 359, 361
 Vukosavljević (ž. st.) — 533
 Vukova Gorica (s.) — 198—201, 225, 248, 418, 424, 569
 Vuković Marija — 187
 Vuković Rudi — 175
 Vukovsko (s.) — 213
 Vuletić Mijo — vidi — Vejvoda Ivo
- Z**
- Zabok — 124
 Zadar — 224
 Zadvarje — 394
 Zagora (s.) — 365

- Zagreb — 40, 44, 45, 47, 63, 97, 114, 123, 183—189, 292, 293, 333, 347, 349, 360, 375, 378, 380, 382, 383, 430, 453, 454, 506, 545, 553, 561, 562
- Zagvozd (s.) — 393
- Zajaruga — 210
- Zajile (s.) — 508
- Zaklan Dmitar — 299, 401
- Zakopa — 229, 337
- Zalužnica (s.) — 350, 351
- Zamlača (s.) — 524
- Zapolje (s.) — 400
- Zapovjedništvo vrhovno oružničko — 467
- Zatezale (s. G. i D.) — 411, 568
- Zatezalo Simo Cojle — 325
- Zatezalo Simo Škerić — 325
- Zaton — 40
- Zavojane (s.) — 394
- Zbjeg — 411, 484
- Zbor prvi domobranski — 248, 322
- Zdenčina (s.) — 338, 359
- Zdihovo — 384
- Zelenjak — 387
- Zelovo (s.) — 563
- Zemunik — 224
- Zgela Josip — 323
- Zirojević Vojin Vuko — 74, 80
- Zlata — 124
- Zlatarić Branko — 550, 551, 559, 580
- Zlatić dr Slavo Mičo — 71, 418
- Zlobin (s.) — 257
- Zona prva operativna NOP odreda Hrvatske — 128, 179, 190, 194, 208, 232, 234, 235, 245, 247, 249, 254, 265, 270, 275, 276, 282, 284, 287, 294, 298, 300, 305, 321, 328, 330, 334, 338, 340, 343, 344, 349, 362, 394, 397, 398, 401, 404, 407, 409, 414, 416, 422, 449, 466, 474, 483, 485, 487, 488, 511, 520
- Zona druga operativna NOP odreda Hrvatske — 133, 171, 183, 272, 282—284, 292—294, 336, 358—361, 381, 408, 409, 419, 422, 424, 429, 449, 482, 492, 544, 569, 576, 578, 584
- Zona treća operativna NOP odreda Hrvatske — 171, 183, 250, 282—284, 361, 378, 403, 409, 422, 429, 439—442, 449, 461, 507, 532, 545, 547, 549
- Zona četvrta operativna NOP odreda Hrvatske — 139, 149, 171, 176, 178, 202, 205, 208, 210, 214, 216, 218, 227, 234, 236, 237, 242, 252, 253, 259, 282, 292, 313, 341, 386, 392, 393, 409, 422, 433, 444, 452, 469, 479, 528, 563
- Zona peta operativna NOP odreda Hrvatske — 171, 255—258, 263—265, 268, 269, 271, 277, 278, 282, 294, 317—322, 326, 328, 329, 338, 346, 371, 409, 422, 501, 505, 506, 527, 550, 580
- Zrin (s.) — 286, 523—525
- Zrnić Dušan — 323
- Zrmanja — 7, 164, 166, 169, 170, 205, 218, 219, 222, 223, 224,
- Zrmanjska draga — 168
- Zrmanjski klanac — 217

Ž

- Žabica (s.) — 246
- Žagrovići (s.) — 207, 260
- Žarkovac — 288
- Žegar — 22, 224, 225
- Željeznjak Josip — 101, 114
- Željezno (s.) — 436
- Žeravice (zaselak) — 238
- Žica Miloš — 473
- Žigić Mica — 345
- Žigić Rade — 51, 171, 190, 275, 280, 556
- Žirovac (s.) — 284, 285, 287, 288, 330, 526
- Žitnik — 8
- Živčić Ivan — 378
- Živica — 399, 400
- Živković Drago — 206
- Živkovići (s.) — 19
- Žižić Josip — 260
- Žumberak — 186, 200, 225, 283, 359 — 361, 381, 424—428, 436, 438, 439, 553, 568—571, 574, 575, 584
- Žune (s.) — 103
- Župa (s.) — 394

S A D R Ź A J

BORBE U HRVATSKOJ 1941—1942. GOD.

I

Dokumenti Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije

	Strana
Pismo Dušana Mileusnića iz prve polovine avgusta 1941. Gojku Polovini, komandantu Štaba Gerilskih odreda za Lapac i okolinu, o stanju na sektoru Bruvno — Mazin — — —	7
Pismo komandanta Drvarske brigade Ljube Babica od 29. avgusta 1941. o dolasku grupe partizana iz Šibenskog odreda, stavu prema Talijanima i o saradnji sa partizanskim odredima Dalmacije — — — — —	9
Uputstvo Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od avgusta 1941. rukovodstvima NOP Dalmacije za stvaranje narodnooslobodilačkog fronta — — — — —	11
Izveštaj sekretara Mjesnog komiteta KPH za Šibenik Ive Družica od 5. septembra 1941. Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju o razbijanju Šibenskog partizanskog odreda — —	15
Izjava boraca Šibenskog partizanskog odreda od 5. septembra 1941. o borbama s Talijanima i o razbijanju odreda — —	17
Naredba Štaba Drvarske brigade od 6. septembra 1941. o postavljenju političkog komesara partizanskih odreda u Srbu —	22
Naređenje Štaba Gerilskih odreda za srez Korenicu i okolinu od 17. septembra 1941. komandirima odreda o zabrani prodaje žita i o prikupljanju živežnih namirnica — — — — —	23
Rezolucija sa sastanka vojnih delegata NOP odreda Like od 21. septembra 1941. godine — — — — —	25
Izveštaj Makse Baće od 29. septembra 1941. Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju o stanju partizanskog odreda na Dinari — — — — —	29
Izveštaj Makse Baće od 30. septembra 1941. Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju o sastanku predstavnika partizanskog odreda iz Bitelića i Štaba bataljona „Starac Vujadin“	31
Pismo Centralnog komiteta KP Hrvatske od 3. oktobra 1941. Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju o slabostima prilikom formiranja partizanskih odreda i o nedostacima političke platforme NOF u Dalmaciji — — — — —	32

Naređenje Komande 2. rejona NOP odreda Korduna i Banije od 10. oktobra 1941. partizanskom odredu Otmič za borbu protiv talijanskih jedinica u vrijeme ponovne okupacije teritorije NDH do demarkacione linije između njemačkih i talijanskih jedinica — — — — —	34
Naređenje Komande 2. rejona NOP odreda Korduna i Banije iz druge polovine oktobra 1941. o preformiranju rejona u Drugi bataljon i njegovoj organizaciji — — — — —	37
Izjava Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od 30. oktobra 1941. povodom stradanja partizanskih odreda u avgustu 1941. godine — — — — —	39
Pismo sekretara Centralnog komiteta KPH od 7. novembra 1941. Centralnom komitetu KPH o radu partijske organizacije u Dalmaciji — — — — —	43
Naređenje Štaba Grupe NOP odreda za Liku od 10. novembra 1941. komandantima odreda i bataljona i komandirima četa i vodova o slanju operativnih i političkih izvještaja, organizaciji seoskih straža i kontroli trgovine — — — — —	49
Pregled brojnog stanja i naoružanja NOP odreda Gorskog kotara i Primorja od 12. novembra 1941. godine — — — — —	52
Uputstvo sekretara Okružnog komiteta KPH za Karlovac od 12. novembra 1941. sekretaru Mjesnog komiteta KPH za Karlovac za rad partijske organizacije u Karlovcu — — — — —	55
Uputstvo Okružnog komiteta KPH za Karlovac od 12. novembra 1941. odborima nacionalnooslobodilačkog fronta za rad u selima — — — — —	56
Uputstvo političkog komesara Komande NOP odreda Korduna i Banije od 26. novembra 1941. političkim komesarima odreda i četa za politički rad sa narodom i u jedinicama — — — — —	57
Izveštaj Štaba Grupe NOP odreda za Liku od 4. decembra 1941. komandantu Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske o organizaciji odreda i akcijama u oktobru i novembru — — — — —	59
Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 15. decembra 1941. komandantu Primorsko-goranskog NOP odreda za uspostavljanje relejne stanice i organizaciju političkog rada u jedinicama — — — — —	63
Uputstvo Okružnog komiteta KPH za Karlovac od 19. decembra 1941. kotarskim komitetima za politički rad u hrvatskim selima — — — — —	65
Poziv Komande NOP odreda Korduna i Banije od 24. decembra 1941. hrvatskom narodu na zajedničku borbu protiv okupatora, ustaša i četnika — — — — —	68
Pismo političkog komesara Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske krajem decembra 1941. Ivi Marinkoviću o greškama u radu Primorsko-goranskog NOP odreda — — — — —	71
Izveštaj Makse Baće od 31. decembra 1941. Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju o stanju odreda na Dinari i o organizaciji radio-stanice — — — — —	73
Izveštaj Makse Baće od 2. januara 1942. Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju o stanju odreda na Dinari — — — — —	78
Pregled brojnog stanja i naoružanja Trećeg bataljona Kordunaškog NOP odreda od 15. januara 1942. godine — — — — —	82
Naredba komandanta NOP odreda Korduna i Banije od 15. januara 1942. o pohvali jedinica 1. bataljona u akciji na Vojnić — — — — —	83

Izvjestaj Jerka Lovrića, sekretara Kotarskog komiteta KPH za Sinj, od 17. januara 1942. Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju o akciji 2. svilaškog odreda — — — — —	84
Pregled brojnog stanja i naoružanja 1. bataljona 2. kordunaškog NOP odreda od 17. februara 1942. godine — — — — —	86
Pregled brojnog stanja i naoružanja 2. bataljona 2. kordunaškog NOP odreda od 19. februara 1942. godine — — — — —	87
Uputstvo Štaba Grupe kordunaških NOP odreda od februara 1942. komesarima odreda o sprovođenju rekvizicije hrane — — — — —	88
Naredba Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 1. marta 1942. o reorganizaciji Kordunaškog NOP odreda u Grupu kordunaških NOP odreda — — — — —	90
Pregled brojnog stanja i naoružanja 2. kordunaškog NOP odreda od 5. marta 1942. godine — — — — —	93
Naredba komandanta Grupe kordunaških NOP odreda od 7. marta 1942. o organizaciji intendantske službe i pripremi jedinica za dejstva na teritoriji naseljenoj hrvatskim stanovništvom — — — — —	94
Pismo komandanta Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 9. marta 1942. Centralnom komitetu KP Hrvatske o preseljenju Štaba u Drežnicu, nepostojanju veze sa CK i stanju u jedinicama — — — — —	96
Politički izvještaj sekretara Okružnog komiteta KPH za Karlovac. podnesen na Drugoj partijskoj konferenciji 12. marta 1942. u Velikoj Kladuši — — — — —	98
Rezolucija Okružne partijske konferencije KPH za Karlovac, održane 12. marta 1942. u Velikoj Kladuši — — — — —	111
Uputstvo Štaba Grupe kordunaških NOP odreda od 19. marta 1942. komesarima odreda o političkim pripremama za akciju u hrvatskim selima — — — — —	120
Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 20. marta 1942. komandantima Grupe NOP odreda za Liku, Grupe NOP odreda Korduna i Banije i Primorsko-goranskog NOP odreda za izvođenje operacija na pruzi Plaški—Blata — — — — —	122
Izvjestaj Povjerenstva CK KPH za zagrebačku oblast od 24. marta 1942. Centralnom komitetu KP Hrvatske o stanju partijskih organizacija u zagrebačkom, krapinskom i varaždinskom okrugu — — — — —	123
Proglas Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 3. aprila 1942. partizanima povodom proljetnih neprijateljskih ofanziva na oslobođenu teritoriju Korduna i Like — — — — —	126
Zapovijest Štaba 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 19. aprila 1942. podređenim jedinicama za napad na neprijateljske garnizone na pruzi Plaški — Blata — — — — —	128
Pismo člana Povjerenstva Centralnog komiteta KPH za Slavoniju od 22. aprila 1942. Centralnom komitetu KP Hrvatske o političkom stanju u Slavoniji — — — — —	131
Naredba Štaba Drugog bataljona Prvog slavonskog NOP odreda od 23. aprila 1942. o postavljenju rukovodilaca u četama i vodovima — — — — —	134
Naredba komandanta 2. kordunaškog NOP odreda od 24. aprila 1942. o vraćanju 2. bataljona u sastav odreda, disciplini u jedinicama i zadacima vodova — — — — —	136
Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 30. aprila 1942. Štabu Grupe NOP odreda za Liku o napadu na neprijateljske jedinice kod Bendera — — — — —	138

	Strana
Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 30. aprila 1942. Štabu 4. operativne zone o napadu na neprijateljske jedinice kod Bendera — — — — —	139
Pismo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 30. aprila 1942. Operativnom štabu NOP odreda za Bosansku krajinu u kome predlaže saradnju štabova u napadu na četnike na tromedi Like, Dalmacije i Bosne — — — — —	143
Naređenje komandanta Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 1. maja 1942. za organizaciju i početak rada drugog partizanskog oficirskog kursa u Korenici — — — — —	144
Izvještaj Štaba Neretvanske čete od 9. maja 1942. Štabu Dinarsko-dalmatinskih NOP odreda o organizaciji čete — — — — —	147
Izvještaj 1. južnodalmatinske i Neretvanske čete od 9. maja 1942. Štabu Dinarsko-dalmatinskih NOP odreda o borbama s talijanskim jedinicama povodom potapanja glibodera na ušću Neretve — — — — —	149
Pismo političkog komesara Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 10. maja 1942. političkom komesaru Grupe kordunaških NOP odreda o slabostima političkog rada u jedinicama i na terenu — — — — —	155
Pismo političkog komesara NOP odreda Banije od 11. maja 1942. borbama i rukovodiocima podređenih jedinica povodom neprijateljske ofanzive — — — — —	158
Pregled brojnog stanja i naoružanja Grupe NOP odreda za Liku od 13. maja 1942. godine — — — — —	162
Naređenje Štaba Kombinovanog odreda od 18. maja 1942. štabovima bataljona „Marko Orešković“ i „Bude Borjan“ za napad na Dolac, Krupu i Duboki Dol — — — — —	164
Izvještaj Štaba Kombinovanog odreda od 20. maja 1942. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o organizacionom stanju bataljona — — — — —	166
Pismo Štaba Kombinovanog odreda od 22. maja 1942. komandantu 3. ličkog NOP odreda o zadacima Odreda — — — — —	168
Naredba Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 23. maja 1942. o postavljenju rukovodilaca na Kordunu, Baniji i u Lici — — — — —	171
Izvještaj Štaba Kombinovanog odreda od 29. maja 1942. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o rasformiranju Odreda — — — — —	172
Poziv domobranskih oficira, prebjeglih partizanima, domobranima i oficirima domobranstva Nezavisne Države Hrvatske krajem maja 1942. na zajedničku borbu protiv okupatora — — — — —	173
Izvještaj političkog komesara Štaba NOP odreda za sjevernu Dalmaciju od 1. juna 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o političkom stanju u Bukovici — — — — —	176
Uputstvo političkog komesara 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 4. juna 1942. političkim komesarima i delegatima podređenih jedinica o mobilizaciji hrvatskog stanovništva, disciplini u odredima i saradnji sa narodnooslobodilačkim odborima — — — — —	179
Pismo delegata Centralnog komiteta KP Jugoslavije Vladimira Popovića od 6. juna 1942. Ivanu Krajačiću i Dragutinu Saliću o razvoju narodnooslobodilačkog pokreta na oslobođenoj teritoriji i o korištenju veza pri prebacivanju drugova u partizanski odred — — — — —	183
Zapovijest Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 8. juna 1942. jedinicama Grupe NOP odreda za Liku za napad na talijanske jedinice na komunikaciji Saborski — Plitvice i Babin Potok — Prijeboj — — — — —	189

Pregled brojnog stanja i naoružanja 1. bataljona NOP odreda Banije od 1. do 8. juna 1942. godine — — — — —	192
Izveštaj političkog komesara Štaba Grupe Kordunaških NOP odreda od 13. juna 1942. političkom komesaru 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o stanju i radu u jedinicama —	194
Izveštaj Grge Milašinčića od 14. juna 1942. komandantu 1. bataljona 1. kordunaškog NOP odreda o akcijama i političkom radu u opštini Netretić — — — — —	198
Izveštaj političkog komesara Sjevernodalmatinskog NOP odreda od 17. juna 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o političkom stanju u Bukovici — — — — —	202
Naredba komandanta Sjevernodalmatinskog NOP odreda od 17. juna 1942. o organizaciji i postavljenjima u Odredu —	206
Pismo Štaba 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 18. juna 1942. političkom komesaru Banijskog NOP odreda povodom napada na neprijateljsku posadu Vrnograč — — — — —	208
Izveštaj Štaba bataljona „Vojin Zirojević“ od 18. juna 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o napadu na talijansku kolonu kod Korične i napadu četnika na naše jedinice kod sela Vidimlje — — — — —	210
Pregled brojnog stanja, socijalnog i nacionalnog sastava slušalaca i nastavnika Partizanske oficirske škole od 19. juna 1942. godine — — — — —	213
Obavještenje Štaba 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 20. juna 1942. svim jedinicama i narodu Dalmacije povodom likvidacije četničkog komandanta Paje Popovića — — —	214
Izveštaj Štaba Sjevernodalmatinskog NOP odreda od 23. juna 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o akcijama bataljona „Bude Borjan“ i Primorske čete — — — — —	216
Izveštaj političkog komesara Sjevernodalmatinskog NOP odreda od 23. juna 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o političkom stanju u Bukovici, Tromedi i Kotarima	218
Izveštaj Štaba Sjevernodalmatinskog NOP odreda od 23. juna 1942. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o neprijateljskim snagama u sjevernoj Dalmaciji — — — — —	222
Izveštaj Grge Milašinčića od 24. juna 1942. komandantu 1. bataljona 1. kordunaškog NOP odreda o kretanju njegove grupe u pravcu Žumberka — — — — —	225
Izveštaj Štaba Sjevernodalmatinskog NOP odreda od 26. juna 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o dolasku bataljona „Bude Borjan“ u Bukovicu — — — — —	227
Pregled brojnog stanja i naoružanja 2. bataljona NOP odreda Banije „Miloš Čavić“ od 30. juna 1942. godine — — — — —	228
Pregled socijalnog i nacionalnog sastava i političke pripadnosti ljudstva 1. proletarskog NOU bataljona Hrvatske od 1. jula 1942. godine — — — — —	230
Uputstvo političkog komesara 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 7. jula 1942. političkim komesarima Grupe NOP odreda za Liku o pripremama za akcije u zapadnoj Lici —	232
Uputstvo Štaba 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 8. jula 1942. komandantu 1. NOU brigade Hrvatske o organizaciji Brigade — — — — —	234
Izveštaj Štaba Srednodalmatinskog NOP odreda od 9. jula 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o akcijama 1. i 2. bataljona — — — — —	236

Naredba Štaba Srednjodalmatinskog NOP odreda od 9. jula 1942. o spremanju žita u Glavašu i Uništima i o osnivanju narodnooslobodilačkog odbora u selu Cetini — — — — —	239
Izvršaj Štaba Dinarske čete od 11. jula 1942. Štabu 1. dalmatinskog udarnog bataljona o radu Čete i o političkom stanju u Kosovskoj dolini — — — — —	240
Izvršaj Štaba 1. dalmatinskog udarnog bataljona od 12. jula 1942. Štabu Srednjodalmatinskog NOP odreda o napadu na talijanske jedinice između Gornjih Peulja i Grkovaca — — — — —	243
Izvršaj zamjenika komandanta 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 14. jula 1942. komandantu Zone o rezultatima započetih operacija u zapadnoj Lici — — — — —	245
Izvršaj političkog komesara Grupe kordunaških NOP odreda od 15. jula 1942. političkom komesaru 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o stanju na teritoriji Grupe — — — — —	247
Uputstvo Štaba 3. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 18. jula 1942. komandantima i političkim komesarima bataljona na teritoriji Zone za akciju povodom žetve — — — — —	250
Izvršaj Andrije Božanića, člana Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju, od 20. jula 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o postavljenju rukovodilaca u 1. i 2. bataljonu Srednjodalmatinskog NOP odreda — — — — —	252
Izvršaj zamjenika komandanta 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 21. jula 1942. komandantu Zone o rezultatima izvršenih operacija u zapadnoj Lici — — — — —	254
Izvršaj 5. operativne zone od 21. jula 1942. komandantu Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske o sadejstvu sa slovenačkim jedinicama i o talijanskoj ofanzivi na teritoriji 2. odreda — — — — —	255
Izvršaj Štaba Srednjodalmatinskog NOP odreda od 24. jula 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o organizaciji partizanskih punktova — — — — —	259
Pismo komandanta Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 24. jula 1942. načelniku Štaba o ofanzivi na teritoriji 2. odreda 5. operativne zone — — — — —	263
Izvršaj Partizanske oficirske škole Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 28. jula 1942. komandantu 1. operativne zone o broju slušalaca i nastavnika, smještaju škole i nastavi u školi — — — — —	265
Izvršaj Štaba 5. operativne zone od 30. jula 1942. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o talijanskoj ofanzivi na teritoriju 2. odreda — — — — —	268
Pismo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 3. avgusta 1942. komandantu 1. operativne zone povodom akcije 1. NOU brigade kod Prokika — — — — —	270
Pregled brojnog stanja i naoružanja 1. proleterskog NOU bataljona Hrvatske od 4. avgusta 1942. godine — — — — —	274
Pismo komandanta 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 7. avgusta 1942. političkom komesaru Zone u kome ga obavještava o predstojećim akcijama Štaba Grupe NOP odreda za Liku — — — — —	275
Izvršaj 1. proleterskog NOU bataljona Hrvatske od 12. avgusta 1942. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o napadu na talijanske kamione na komunikaciji Mrzla Vodica — Jelenje — — — — —	277
Pregled brojnog stanja, socijalnog i nacionalnog sastava i političke pripadnosti jedinica Grupe NOP odreda za Liku od 12. avgusta 1942. godine — — — — —	280

Naredba komandanta Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 13. avgusta 1942. o postavljenju zamjenika komandanta GŠH i komesara 5. operativne zone — — — — —	282
Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 13. avgusta 1942. Štabu 2. operativne zone za formiranje Moslavačko-sisačkog bataljona — — — — —	283
Izveštaj Štaba NOP odreda Banije od 14. avgusta 1942. komandantu 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o neprijateljskoj ofanzivi i napadu na neprijateljsku posadu u Vrginmostu — — — — —	284
Pismo člana Centralnog komiteta KPH Vladimira Bakarića od 16. avgusta 1942. Ivi Loli Ribaru o stanju u 2. operativnoj zoni NOP odreda Hrvatske — — — — —	292
Izveštaj operativnog oficira Štaba Grupe NOP odreda za Liku od 18. avgusta 1942. Štabu Grupe o stanju na teritoriji otokačkog kotara — — — — —	295
Uputstvo političkog komesara 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 18. avgusta 1942. političkim komesarima podređenih jedinica o njihovom radu — — — — —	300
Izveštaj Štaba Grupe kordunaških NOP odreda od 20. avgusta 1942. komandantu 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o ishrani, odjeći i obući podređenih jedinica — — — — —	305
Pregled brojnog stanja i naoružanja Srednjodalmatinskog NOP odreda od 20. avgusta 1942. godine — — — — —	309
Naredba Štaba 2. NOU brigade Hrvatske od 22. avgusta 1942. štabovima bataljona za napad na Udbinu — — — — —	310
Izveštaj komandanta 1. dalmatinskog udarnog bataljona od 23. avgusta 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o radu partizanskog punkta na Vještica gori — — — — —	313
Izveštaj Štaba 5. operativne zone od 25. avgusta 1942. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o stanju odjeće i obuće u jedinicama — — — — —	317
Izveštaj Štaba 5. operativne zone od 25. avgusta 1942. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o organizaciji sanitetske službe u Zoni — — — — —	319
Izveštaj Štaba Grupe kordunaških NOP odreda od 25. avgusta 1942. komandantu 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o akcijama od 18. do 24. avgusta — — — — —	321
Brojno stanje i naoružanje jedinica 5. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 14. januara do 26. avgusta 1942. godine — — — — —	326
Izveštaj Štaba 5. operativne zone od 26. avgusta 1942. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o evakuaciji stanovništva, zbog nestašice hrane, iz Gorskog kotara u Liku — — — — —	328
Izveštaj Štaba NOP odreda Banije od 27. avgusta 1942. komandantu 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o napadu na neprijateljsku posadu u Bučici — — — — —	330
Izveštaj političkog komesara Štaba 1. operativne zone od 28. avgusta 1942. političkom komesaru Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske o stanju na Kordunu i Baniji — — — — —	334
Izveštaj Štaba Grupe NOP odreda za Liku od 29. avgusta 1942. Štabu 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o organizaciji ishrane u jedinicama — — — — —	340
Izveštaj Grupe NOP odreda za Liku od 29. avgusta 1942. Štabu 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o organizaciji sanitetske službe — — — — —	343

	Strana
Izvjestaj Štaba 1. NOU brigade Hrvatske od 30. avgusta 1942. komandantu 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o stanju u Brigadi — — — — —	349
Proglas Okružnog komiteta KPH za Baniju od avgusta 1942. povodom neprijateljske ofanzive na oslobođenu teritoriju — —	354
Pismo Ive Lole Ribara od 1. septembra 1942. Centralnom komitetu KPH i Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o akcijama i reorganizaciji Štaba 2. operativne zone — — — —	358
Izvjestaj NOP odreda Banije od 1. septembra 1942. Štabu 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o ishrani u Odredu i organizaciji sanitetske službe — — — — —	362
Proglas Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od septembra 1942. godine — — — — —	364
Izvjestaj Agitaciono-propagandnog odjeljenja Centralnog komiteta KPH od 6. septembra 1942. Centralnom komitetu o radu štamparije, organizaciji propagandnog rada i izdavačkoj djelatnosti — — — — —	368
Izvjestaj političkog komesara Operativnog štaba NOP odreda Banije od 7. septembra 1942. Štabu Odreda o dejstvima jedinica u Pokuplju i Moslavini — — — — —	373
Obavještenje Ive Lole Ribara od 9. septembra 1942. Centralnom komitetu KPH i Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o dolasku na oslobođenu teritoriju Žumberka — — — — —	381
Proglas Okružnog komiteta KPH za Karlovac od 10. septembra 1942. hrvatskom narodu u Karlovcu i okolini — — — —	382
Zapovijest Štaba 1. dalmatinske NOU brigade od 11. septembra 1942. za napad na Duvno — — — — —	386
Uputstvo Okružnog komiteta KPH za Karlovac od 12. septembra 1942. zamjeniku političkog komesara 4. kordunaške NO brigade Hrvatske o djelovanju partizana u hrvatskim selima	389
Izvjestaj Štaba 3. NOP odreda 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 12. septembra 1942. Štabu Zone o talijanskoj ofanzivi na Bukovicu — — — — —	392
Zapovijest Štaba 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 14. septembra 1942. god. 1. i 2. NOU brigadi Hrvatske i 2. bataljonu 4. ličkog NOP odreda za napad na neprijatelja na komunikacijama u zapadnoj Lici — — — — —	394
Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 15. septembra 1942. Štabu 1. operativne zone za pripremu operacija na sektoru Bihać — Slunj — Velika Kladuša — Cazin — — —	397
Izvjestaj Štaba bataljona „Adžija“ NOP odreda za Liku od 17. septembra 1942. Štabu 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o akcijama bataljona na prostoriji Škare — Glavace — Dabar — — — — —	398
Zapovijest Operativnog štaba 7. banijske NO brigade, 1. slavonskog bataljona 1. slavonskog NOP odreda i 1. bataljona Moslavačkog NOP odreda od 17. septembra 1942. za napad na neprijateljsko uporište Pitomaču, željezničku stanicu Kloštar, i rudnik uglja kod Pitomače — — — — —	401
Izvjestaj političkog komesara NOP odreda Banije od 17. septembra 1942. političkom komesaru Štaba 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o političkom stanju na terenu za vrijeme neprijateljske ofanzive početkom avgusta 1942. godine — —	404
Naredba Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 22. septembra 1942. o postavljenju komandanta i političkog komesara u 2. operativnoj zoni — — — — —	408

Zapovijest Štaba 5. NO brigade Hrvatske iz druge polovine septembra 1942. god. 1. i 3. bataljonu za napad na blindirani voz na pruzi Karlovac — Ogulin — — — — —	409
Pregled nacionalnog i socijalnog sastava 1. dalmatinske NOU brigade od 24. septembra 1942. godine — — — — —	412
Naredba komandanta 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 28. septembra 1942. o organizaciji rada u brigadama — —	414
Izvještaj druga Vječaslava Holjevca od 28. septembra 1942. sekretaru Okružnog komiteta KPH za Karlovac o stanju u hrvatskim selima u kotaru Karlovac — — — — —	418
Zapovijest komandanta Operativnog štaba Krškog i Žumberačko-pokupskog NOP odreda od 28. septembra 1942. za napad na neprijateljska uporišta u Novom Selu, Gornjoj Vasi i Kalju —	420
Pismo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 30. septembra 1942. štabovima operativnih zona o značaju narodnooslobodilačkih odbora i formiranju komandi područja — — — — —	422
Izvještaj političkog komesara 2. operativne zone od 3. oktobra 1942. političkom komesaru Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske o političkom stanju u Žumberku i Pokuplju — —	424
Uputstvo komandanta Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 10. oktobra 1942. komandantu 3. operativne zone o formiranju brigada i o zadacima partizanskih jedinica u vrijeme neprijateljskih ofanziva — — — — —	429
Izvještaj Štaba 2. dalmatinske NOU brigade od 10. oktobra 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o napadu četnika na 4. bataljon Brigade kod Peulja — — — — —	433
Izvještaj Štaba 1. proletarskog NOU bataljona Hrvatske od 12. oktobra 1942. o borbama s ustaškim jedinicama u vrijeme ofanzive na oslobođenu teritoriju Žumberka — — — — —	436
Uputstvo zamjenika komandanta 3. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 12. oktobra 1942. borcima i rukovodiocima podređenih jedinica o načinu borbe protiv neprijatelja — — —	439
Pregled brojnog stanja i naoružanja 2. dalmatinske NOU brigade od 14. oktobra 1942. godine — — — — —	443
Izvještaj političkog komesara 2. dalmatinske NOU brigade od 15. oktobra 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o političkom radu u Brigadi — — — — —	444
Izvještaj Partizanske oficirske škole Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 20. oktobra 1942. Štabu 1. operativne zone o brojnom stanju škole, smještaju i ishrani slušalaca — —	449
Izvještaj Štaba 2. dalmatinske NOU brigade od 20. oktobra 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o akciji na Vaganj i Crni vrh — — — — —	452
Izvještaj Ivana Hariša od 21. oktobra 1942. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o izvršenim diverzijama u septembru 1942. na pruzi Zagreb — Sisak — — — — —	453
Zapovijest Operativnog štaba 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 22. oktobra 1942. god. 2. i 4. NO brigadi Hrvatske za napad na neprijateljsko uporište Tušilović — — —	454
Uputstvo Štaba 3. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 24. oktobra 1942. Štabu 1. slavonske NOU brigade za politički rad u hrvatskim selima — — — — —	461
Pregled socijalnog i nacionalnog sastava i političke pripadnosti ljudstva 4. ličkog NOP odreda od 25. oktobra 1942. godine	465

Izvještaj 1. NOU brigade Hrvatske od 25. oktobra 1942. Štabu 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske o napadu na neprijateljski garnizon u Glini — — — — —	166
Izvještaj Štaba 7. NO brigade Hrvatske od 27. oktobra 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o napadu na neprijateljske jedinice kod Trnove Poljane — — — — —	169
Zapovijest Štaba 7. NO brigade Hrvatske od 28. oktobra 1942. podređenim jedinicama za napad na neprijateljske posade na pruži Sunja — Kostajnica — — — — —	172
Zapovijest Operativnog štaba 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 28. oktobra 1942. štabovima 2. i 4. NOU brigade za napad na neprijatelja u Rakovici, Čatrnji i Poljanku — — — — —	174
Izvještaj Štaba 2. dalmatinske NOU brigade od 28. oktobra 1942. Štabu 4. operativne zone NOP odreda Hrvatske o napadu na neprijateljske jedinice na komunikaciji Sinj — Livno — — — — —	179
Pregled socijalnog i nacionalnog sastava i političke pripadnosti boraca i rukovodilaca Moslavačkog NOP odreda od 29. oktobra 1942. godine — — — — —	182
Naređenje Operativnog štaba 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske od 1. novembra 1942. Štabu 4. NO brigade Hrvatske za pokret u pravcu Plitvička jezera — Prijeboj u vezi napada na neprijateljski garnizon u Bihaću — — — — —	183
Zapovijest komandanta 1. operativne zone NOV i PO Hrvatske iz prve polovine novembra 1942. Prvoj, 2. i 4. brigadi za napad na neprijateljski garnizon u Slunju i Cazinu — — — — —	185
Zapovijest Operativnog štaba 1. odreda 1. operativne zone NOV i PO Hrvatske od 6. novembra 1942. bataljonima za napad na neprijateljsko uporište u Velikoj Kladuši — — — — —	187
Pregled brojnog stanja i naoružanja jedinica 4. ličkog NOP odreda od 7. novembra 1942. godine — — — — —	190
Pregled brojnog stanja i naoružanja Moslavačkog NOP odreda od 10. novembra 1942. godine — — — — —	192
Uputstvo Okružnog komiteta KPH za Hrvatsko primorje od 13. novembra 1942. partijskoj jedinici 5. čete 2. bataljona „Vladimir Gortan“ za organizaciju narodnooslobodilačkog pokreta u Rijeci i Istri — — — — —	196
Zapovijest Štaba 2. brigade od 14. novembra 1942. podređenim jedinicama za napad na neprijateljsko uporište između rijeke Korane i Slušnice — — — — —	202
Izvještaj 5. čete 2. bataljona 2. odreda 5. operativne zone NOV i PO Hrvatske od 15. novembra 1942. Okružnom komitetu KPH za Hrvatsko primorje o radu Čete — — — — —	205
Uputstvo 3. operativne zone NOV i PO Hrvatske od 15. novembra 1942. štabovima odreda o organizaciji pozadinskih vojnih vlasti na teritoriji Zone — — — — —	207
Izvještaj političkog komesara 1. NOU brigade Hrvatske od 16. novembra 1942. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o borbama Brigade kod Slunja — — — — —	210
Pregled socijalnog sastava, nacionalne i političke pripadnosti jedinica 1. NOU brigade Hrvatske od 17. novembra 1942. godine — — — — —	218
Uputstvo Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 24. novembra 1942. političkim komesarima 1. operativne zone o raspodjeli zaplijenjenog materijala — — — — —	220
Zapovijest Štaba 1. korpusa NOV Hrvatske od 26. novembra 1942. štabovima 6. i 7. divizije za napad na Dvor — — — — —	223

Izveštaj Štaba 5. operativne zone od 27. novembra 1942. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o formiranju 14. NO brigade Hrvatske — — — — —	527
Izveštaj Štaba 3. dalmatinske NOU brigade od 28. novembra 1942. Štabu 4. operativne zone NOV i PO Hrvatske o organizaciji bataljona u Brigadi — — — — —	528
Izveštaj Štaba 3. operativne zone od 29. novembra 1942. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o akcijama 1. slavonske NOU brigade i 1. i 2. slavonskog NOP odreda — — — — —	532
Pismo Štaba 1. korpusa NOV Hrvatske od 30. novembra 1942. Štabu bosanskog korpusa NOVJ povodom zajedničkih operacija na Bosanski Novi i Dvor — — — — —	536
Izveštaj Štaba 1. korpusa od 30. novembra 1942. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o napadu na Dvor — — — — —	538
Pregled socijalnog i nacionalnog sastava i političke pripadnosti ljudstva 1. ličkog NOP odreda od 2. decembra 1942. godine — — — — —	540
Pregled brojnog stanja, socijalnog i nacionalnog sastava i političke pripadnosti boraca 7. divizije od 3. decembra 1942. godine — — — — —	542
Uputstvo Štaba 2. operativne zone NOV i PO Hrvatske od 7. decembra 1942. Štabu Moslavačkog NOP odreda za izvođenje akcija i pisanje operativnih i informativnih izveštaja — — — — —	544
Upustvo Štaba 3. operativne zone od 15. decembra 1942. Štabu 1. slavonskog NOP odreda o organizaciji veze sa Glavnim štabom NOV i PO Hrvatske i o formiranju diverzantskih grupa u Odredu — — — — —	547
Izveštaj Ekonomskog odsjeka Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske 22. decembra 1942. političkom komesaru Glavnog štaba o količini otpremljene hrane 5. operativnoj zoni i zadacima Odsjeka — — — — —	550
Izveštaj 13. proleterske brigade „Rade Končar“ od 22. decembra 1942. Štabu 1. korpusa NOV Hrvatske o organizaciji Brigade — — — — —	552
Izveštaj Štaba 6. divizije od 22. decembra 1942. Štabu 1. korpusa NOV Hrvatske o akcijama podređenih jedinica na komunikaciji Lovinac — Gračac — Malovan — — — — —	554
Izveštaj Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 23. decembra 1942. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o stanju ishrane u Gorskot kotaru, Lici, Kordunu i Baniji — — — — —	557
Naređenje Štaba 1. korpusa NOV Hrvatske od 26. decembra 1942. Štabu 7. divizije o upućivanju 16. NO brigade na sektor Krstinja — Prisjeka — Klokoč — — — — —	560
Izveštaj Štaba 7. divizije od 26. decembra 1942. Štabu 1. korpusa NOV Hrvatske o formiranju 16. brigade i o akciji 8. brigade na putnički vlak na pruzi Sisak — Sunja — — — — —	561
Izveštaj Makse Baće od 27. decembra 1942. Štabu 4. operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkom stanju u sjevernoj i srednjoj Dalmaciji — — — — —	563
Izveštaj Štaba 4. NOU brigade 8. divizije NOVJ od 28. decembra 1942. Štabu 1. korpusa NOV Hrvatske o prebacivanju preko rijeke Mrežnice u vezi odlaska Brigade u Žumberak — — — — —	568
Izveštaj političkog komesara 2. operativne zone od 29. decembra 1942. političkom komesaru Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske o akcijama i političkom radu na teritoriji Pokuplja i Žumberka — — — — —	569
Pregled brojnog stanja i naoružanja jedinica 2. operativne zone NOV i PO Hrvatske od 29. decembra 1942. godine — — — — —	576

	Strana
Pregled socijalnog i nacionalnog sastava i političke pripadnosti boraca i rukovodilaca 2. operativne zone NOV i PO Hrvatske od 29. decembra 1942. godine — — — — —	578
Izveštaj rukovodioca Ekonomskog odsjeka Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 30. decembra 1942. o količini otpremljene hrane Štabu 5. operativne zone — — — — —	580
Naređenje Štaba 1. korpusa NOV Hrvatske od 30. decembra 1942. Štabu 8. divizije o upućivanju 15. NO brigade na sektor Rakovica — Drežnik — — — — —	581
Naredba Štaba 1. korpusa NOV Hrvatske od 31. decembra 1942. o formiranju 16. NO brigade 7. divizije — — — — —	582
Naredba o formiranju zajedničkog operativnog štaba 4. NOU i 13. proleterске NOU brigade od 31. decembra 1942. godine	584
Izveštaj Štaba 7. divizije od 31. decembra 1942. Štabu 1. korpusa NOV Hrvatske o dolasku 369. legionarske divizije na prostori Sunja — Kostajnica i Sisak — Sunja — Dubica — —	586

Tehnički urednik
Milenko Tomić

Korektori:
Jelena Hodalić
Nada Ribar

Rukopis predat u štampu jula 1933. god.

Štampanje završeno decembra 1933. god.

Tiraž 2000 primjeraka

Štampa „Kultura“, Makedonska br. 4